De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 13

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 13. Jul. Vuylsteke, Ad. Hoste, Gent / De Seyn-Verhougstraete, Roeselare / J. Noordendorp, Amsterdam 1883

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188301_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

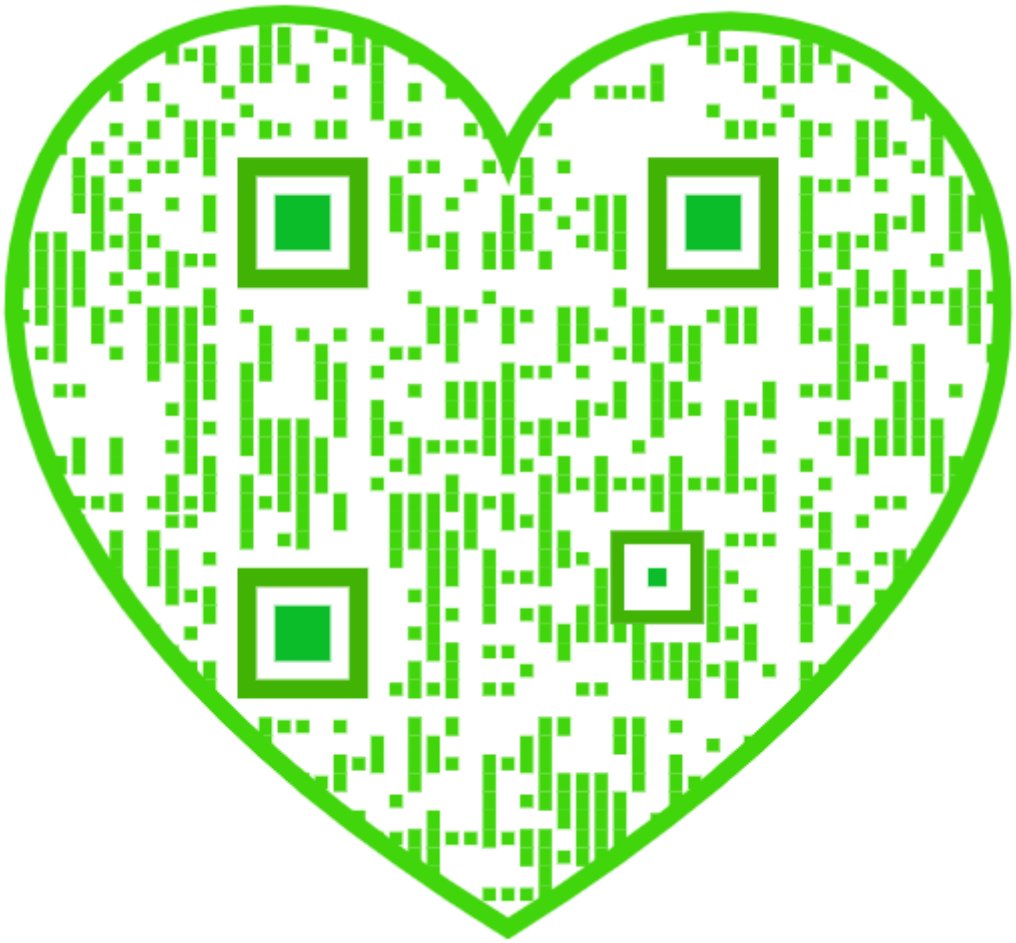

Onverwacht.
Novelle
door Teirlinck-Stijns.

I.

Willem Nerinckx, de jonge kuiper van den Kleidries, zwijmelde bedronken door de eenzame velden, langs den weg, die van den Diepenhoek naar het Mastbosch liep.

Eenzame velden, inderdaad! Reeds lang zeeg de zon onder en de eerste kermisdag was voorbij; het sloeg juist twaalf uren en wie blijft er op den buiten, als 't zoo laat is, zelfs op eenen kermisdag, over de straten drentelen, tenzij hier en daar een jonge kerel, die niet meer nuchter is, zooals Willem?

Middernacht!

Ginder, een weinig verder, rond de kerk, was het gansch stil: daar vindt men de ‘deftigste’ herbergen, waar men geen laweit maken durft! Maar rechts, in den Diepenhoek hoorde men nog de tonen eens akkordeons. De pastoor had, in de hoogmis, wel gepreekt, dat men niet dansen mocht, en toch, danste men - in den maneschijn, die er vermaak scheen in te hebben, - voór de deur, op het bolplein der *Trompe*. De dansers - misschien waren ze met vieren, jonge, struische gasten, vervaard van niets en van niemand! - hielden meer gerucht dan honderd ‘deftige’ dansers maken zouden: hun wild gezang huppelde met de muziek over de slapende velden.

Willie, zooals men hem in de wandeling noemde, schuins zeilende, kwam ruw te recht op eenen der kastanieboomen, die nevens de baan stonden; hij vloekte en voelde met de hand naar de buil, welke hij zich op het voorhoofd geloopen had.

Hij vloekte luide!

Hoorde hij daar niemand afkomen?

Hij trachtte zich recht te houden, zonder wankelen, en wilde aandachtig luisteren. Niets! Enkel het gesuis der bladeren boven zich en achter zich, als spotte men met hem, zingende vrienden en een spelend akkordeon.

En nu wilde hij de muziek en den zang nabrabbelen. Echter het gelukte hem niet. Het hoofd knikte hem op de borst en hij sukkelde, de straat metende zooals een zatterik doet, voort naar het bosch toe.

Dat Moeder voorzeker geheel den avond hopend het voetpad had opgezien, dat ze thuis vol verdriet op hem wachtte, leed geen twijfel; doch het liet Willie onverschillig. Ja, nu zat ze weenend bij het weifelend lamplichtje - want eene moeder denkt altijd aan haar kind; doch hoe dikwijls denkt een zoon aan zijne liefderijke moeder?... Willie trok nu naar huis, omdat hij moest: hij had geen geld meer en de baas uit de *Trompe* wilde hem niets meer schenken!

Dacht hij er nu aan - aan den geweigerden drank en aan den ledigen zak?

‘He! he!’ hunkerde hij, alsof hij zeggen wou: ‘De oude geeft mij niet genoeg; maar morgen is er nog een kermisdag, en geld zal er zijn, dàt zegt Willie!’

De vuisten knellend en op de hielen stampend, zette hij den onzekeren gang voort, juist alsof hij loopen wilde, en was reeds zoo ver, dat de dansmuziek, slechts nog bij poozen, zijn oor bereikte...

Daar over den Biesmeersch, over die akkers en struiken hing een zilverachtige nevel.

‘He! he! he!’ grinnikte Willie opnieuw; ‘he! he!’

Tevreden scheen hij nu; want zijne gedachten waren in eens bij de dansende gezellen, jongens van den Kleidries, waar hij woonde. Hij zag zijnen kameraad Torie weer, den sterken brouwerszoon, die geheel den avond vloekend had rond geloopen, omdat Maria, 't lieve meisje van wijlen Cies den schrijnwerker, geweigerd had met hem bescheed te doen. Maria zag Hendrie, haren naasten gebuur gaarne, en moest van den woesten Torie niets weten! Niets, geen zier!

Waar is Torie nú? Ha! ja! vertrokken zeker, voorop, alleén!

‘Wat heeft... To-o-o-rie mij... gezegd?...’ vroeg Willie

preutelend zich af. ‘Mij gezegd?.. Ha.. ha!.. dat hij Hendrie.. eenen dans zal leeren... eens ferm... zal... zal afpoeieren!... Ha! ha!’

Ja, ja, dat Torie het maar doe: Willie zal zwijgen!

Willie kan zwijgen!

Doch Hendrie is ook van geen stroo gemaakt! Hij is zoo gemakkelijk niet aan te pakken! Dat het Maria's broeder. Philie ware? Deze is maar de oogen toe te nijpen, een echte uitteerder. Philie ware beter te bed dan met zijnen broeder Kobie, en zijne zuster ‘rond te gaan’. Maar Philie heeft geld... en hij kan in de *Trompe* blijven, met Torie en Hendrie en anderen, als hij, arme Willie, geen duit meer heeft. ‘'t Zal beteren,’ en hier vloekte hij; ‘zeker zal 't beteren!...’

He! he! Kobie heeft gelijk gehad zich vroeg met Marie uit de voeten te maken. Er zou gevochten zijn, zeker! En Hendrie bleef, is van Torie niet vervaard, om den duivel niet!... Philie zou helpen!,.. Philie?... He! he!... een uitteerder!...

En zoo bereikte de dronken jongen het bosch, waar twee wegen lagen: de verste, om bij moeder te gaan, was de groote baan, vol zilveren nevel, zoo verdikt reeds, dat men er moeilijk iemand zou in herkennen; de naaste was zoo breed niet slingerde in de struiken, en was somber en zwart nu.

‘Verdoemde weg!...’ morde Willie. ‘Waarom liet Torie mij zitten en trok hij alléen... naar den Dries?... Toe, Willie, voort, jongen, voort!.. De kortste baan is lang genoeg; de oude wacht: 't sermoen is gereed!... Verdoemd! 'k geloof dat ik een beetje zat was!’

De nachtlucht had reeds zijn verhit brein verkoeld; hij begon klaarder te denken en sloeg met halfvasten voet het donker pad in. Over de droge sparrenaalden hoorde men duidelijk zijnen stap, die hier en daar een dor takje splenterde.

Springt daar niemand uit de struiken?

Hoor! Uit het geboomte stijgt een hartverscheurende kreet, de laatste kreet eens vermoorden zoons:

‘Moeder! Moe - der!’

't Is alles!

Nauw, nauw hoorbaar klinkt ginder nog, in den Diepenhoek, de wegstervende muziek van het akkordeon.

Willie! Willie!

II

Aan den anderen kant van het Mastbosch lag de Kleidries.

Het was een gehucht met eene kleine bevolking. Men vond er eene brouwerij, waar Torie met zijne ouders woonde; daarnevens het huis van den overleden schrijnwerker Cies, huis, dat nog bewoond werd door zijne drij kinderen Kobie, Philie en Maria. In de nabijheid strekte zich de koeienboerderij van Hendrie's vader uit. Een weinig verder, op den zoom van het bosch, schuilde onder de denneboomen, de hut van den ‘pensjager’ Wannes, en dicht bij het voetpad, dat tusschen de boomen en de struiken kroop, huisde Willie met zijne moeder, eene arme weduwe.

In de hut dezer laatste brandde er den geheelen eersten kermisnacht een hangend lichtvaatje!

Willie was reeds weg van na den noen en nog niet terug!

Vroeger, ja, zag hij moeder zoo gaarne! Doch sedert hij met Torie van den brouwer alle zondagen op zwier ging en al de kermissen afliep, was hij zoo zeer veranderd! Zelfs in de week liet hij zijn werk staan en vond nog enkel vermaak in het gezelschap van den brouwerszoon, met wien hij halve dagen in de herbergen zat.

En dezen morgen had hij zijne arme moeder bedreigd!... Zij had hem meer drinkgeld gegeven, dan hij in de week verdiend had! En toch had hij geantwoord, dat indien ze hem in 't vervolg niet meer geld gaf, hij een ander leven beginnen zou!

Och God! Vader is gelukkig, dat hij in 't graf rust!

En nu weeral zeker zat hij bij Torie.

Maar morgen, ja morgen, zou de ongelukkige Wanne eene laatste poging wagen!... Ze ging Willie alles geven, wat ze kon, wat hij wilde, als hij maar Torie wilde verlaten.... Ja, des noods zou ze 't hem op de knieën vragen!

Wat duurt de nacht lang voor eene moeder, die vol bange vrees, op eenen ontaarden zoon wacht!

Maar ook, wat beminde ze Willie!.. Neen, ze kon niet denken, dat hij, de goede jongen van vroeger, reeds bedorven zou zijn... dat zijn hart naar heur woord niet meer luisteren zou... Zijne grootste gebreken trachtte ze immer, voor anderen en zelfs voor heur, te verbergen.

Och! ze was moeder!.. En hij, Willie, heur zoon!... En ze had er maar eenen!

Om twaalf uren - flauw had zij het op het uurwerk hooren slaan - moest ze ingesluimerd zijn.

Doch half één wees de wijzer nog niet, toen ze in eens opsprong.

Ze sidderde en kon schier geen adem halen. Hare oogen stonden verwilderd.

Wat was er gebeurd? Wat had haar zoo schielijk uit haren sluimer gewekt? Had ze gedroomd?

Niets verroerde zich. En nochtans nooit had iets zoo ijselijks haren boezem beklemd!

‘Willie! Willie!...’ kreet ze. ‘Willie! waar zijt ge?... Och God, Willie!...’

En niets, niemand antwoordde.

‘Willie! ge doet mij sterven!...’ nokte ze. ‘Waarom komt ge bij Moeder niet?...’

En dikke tranen liepen over hare wangen, tranen, welke ze te vergeefs met den rug harer oude, stramme handen trachtte weg te vagen.

Hare arme moederborst zwoegde... en ze zette zich weder op eenen stoel.

En 't lamplichtje blonk en wierp eenen valen schijn in 't kamertje.

En 't sloeg één uur....

En later, veel later, twee....

En, na eene eeuwigheid, drie...

O Moederlijden!

En Wanne blijft zitten. den strakken blik immer naar 't venstertje gericht, waar, een weinig vóor vier uren, flauw de eerste dagschemering groeten kwam.

Reeds dag! En Willie nog niet thuis!

Ze sprong recht en opende, met bevende hand, de deur. De ongelukkige liep rond de woon, op den boomgaard, in den hof, dan een eind 't bosch in; doch nergens ontwaarde zij Willie.

Met den dood in het hart kwam ze terug in hare hut. Ze deed het stoofken branden en zette den moor op.

‘Waar mag Willie toch zijn?..’ vroeg ze zich angstig af; ‘waar mag hij zijn?’

Na slag van vijf uren hoorde ze de klok op 't dorp galmen.

Vroolijk kondigde zij den tweeden kermisdag aan.

De eerste zonnestraal schoot nu over de ontwakende aarde en in de woning der arme weduwe. Kon deze nog thuis blijven?.. Neen, ze begaf zich naar 't dorp, gejaagd, als voortgezweept door een pijnlijk voorgevoel.

Glansend klom de zon aan den purperen hemel en goot leven over wegen en velden; uit struiken en sparren zweefde vroolijk vogelengezang; bloemen dronken den dampenden dauw of trilden hunne gevouwen kelkblaadjes open. 't Zou waarlijk een prachtige kermismaandag zijn!

Voor de Moeder?

Ze zag de schoonheid der ontwakende natuur niet. Des te grievender werd haar angst. Nooit nog bleef Willie eenen ganschen nacht weg. En nu...

Ze weende niet meer. Ze kon niet meer weenen!.. 't Was of iets hare keel toewrong. Zoo ras hare stramme beenen het toelieten, snelde ze het voetpad op, door het Mastbosch. Ze zou naar den Diepenhoek, naar de *Trompe* gaan: daar zou ze Willie vinden... Zoo troostte haar heur moederhart.

Ze ijlde voort; doch nu en dan moest ze blijven staan: ze vond soms geenen adem meer.

Zoo kwam ze schier het hout door: Ginder, vòor zich, bemerkte ze reeds den ingang van het bosch - de zon wierp recht hare roode stralen over het voetpad..

Ja, in de *Trompe* moest Willie zijn, zeker!...

Doch in eens trekt de moeder zich verschrikt achteruit.

Wat ziet ze?

Een lijk ligt een honderdtal meters, dwars over het voetpad gestrekt! De stralen der zon beschijnen het.

Een lijk?... Wild stort de moeder vooruit: ze is er!

Ja, een moederhart bedriegt zich niet: Dood ligt Willie! Zijn bloed bepurpert het bedauwde, groene gras en de bruine sparrenaalden.

De vrouw slaat de handen aan den boezem, die breken wil, blikt met opengesparde oogen neer op den vermoorde en gilt:

‘Dood!... Willie, dood!...’

Bewusteloos zinkt ze in het bloed, nevens het lijk van haren zoon.

En: bimmele! bommele bam!... bimmele! bommele bam! klinkt het van den kerktoren. 't Is de kermisklok, die voor de tweede maal vroolijke tonen rond het dorpje zendt.

III.

Ja, den eersten kermisdag was er veel volk in de *Trompe* geweest, zeer veel volk: Niet allen jongelieden van Mieghem - 't dorp waar onze geschiedenis voorvalt - ook anderen van omliggende gemeenten.

Om vijf uren des namiddags was Willie er gekomen met Torie van den brouwer. En beiden waren er gebleven, buizende zonder genade.

En Marie van den schrijnwerker was er ook met hare twee broeders en zat lustig te praten met haren vrijer Hendrie. Torie zag die liefde der twee gelukkigen en zijn hart verkropte met moeite de stijgende woede. En toen het meisje, op Hendrie's stille verlangen, weigerde met den woestaard bescheed te doen, ging het er op los. Torie vloekte en liep, ruzie zoekend, rond - hetgene voor gevolg had dat Marie met haren broeder Kobie, vroeg, rondom negen uren, de herberg verliet en naar huis trok.

‘Voor mij moet er niet gevochten worden!’ had ze aan Hendrie gezegd. ‘Kom mee, Hendrie,’ vroeg ze smeekend den jongeling.

Doch Hendrie was met Philie gebleven: Hij wilde den schijn niet hebben voor Torie te vluchten.

En zoo dronk men tot laat in den nacht, en op het bolplein danste men woest en wild, aangewakkerd door de tonen van 't akkordeon.

Een weinig vóor middernacht verdween Torie, zonder naar Willie om te zien. Als het twaalf uren sloeg, lag de brouwerszoon reeds te bed: zoo had zijn vader beweerd, die tot 's morgens bij een ziek paard had gewaakt.

Toen de kuiper zijnen vriend Torie, welken hij eenige centen wilde vragen, daar hij geenen drank meer kreeg, niet meer zag vertrok hij ook. Philie, die insgelijks te diep in 't glas gekeken had, zat reeds een half uur smoordronken, buiten op eene bank, onder het venster. De baas schudde hem ruw bij den schouder; Philie rechtte zich in eens op en trok wanke-

lend huiswaarts. Onderwege had hij noch Torie noch Willie gezien, dàt bevestigde hij. Hij had het kleine wegje niet genomen, maar de groote baan gevolgd, zoo stond het hem ten minste voor.

Juist na het vertrek van Philie, kwam Hendrie uit de herbergkamer, waar hij zijne pijp was gaan aansteken. Hij bemerkte niemand meer van den Kleidries. Een jongen van Vliersegem vertrok juist en Hendrie vergezelde hem, liever eenen omweg doende dan alléen te gaan....

Oprecht, 't scheen onbegrijpelijk: Willie had geene vijanden, had dien dag niemand beleedigd. Wie had den moord gepleegd?

***

Ziehier wat er des anderendaags in het huis van den schrijnwerker gebeurde:

Philie, des morgens na den moord, ontwaakte; 't was reeds laat, want de zon scheen in de kamer. Met verrassing bestatigde de jongen, dat hij gekleed in zijn bed lag. Hij had er zich, dooddronken, laten op vallen. Hij stond recht en wilde zijne zondagsche kleederen uittrekken.

In eens bemerkte hij met verbaasdheid, dat er bloed aan de rechtermouw van zijnen kiel kleefde.

‘Bloed?... Ik heb toch niet gevochten?’ vroeg hij zich af.

Hij verborg het kleedingstuk: neen, dat mocht hij niemand laten zien.

Toen hij in de woonkamer trad, kwam Kobie juist binnen gestormd met de tijding, dat Willie vermoord in 't bosch lag.

Dat was een schrikkelijk, ontzettend nieuws voor Philie... Willie vermoord?... En van waar dat bloed aan zijnen kiel?... Zoo iets als Philie dàn gevoelde, had hij nog nooit gevoeld!

En als het donker werd en niemand het wist, sloop Philie in het schotelhuis. Hij wilde er zich stil houden, doch beefde zoo zeer, dat Marie, die in de keuken was en iets hoorde, met, licht kwam zien. En wat het arme meisje zag, deed haar verstommen en het bloed in de aderen stijven: Philie waschte zijnen kiel!

En juist stak Wannes, de pensjager, de achterdeur open: ze liet de lamp vallen, en alles keerde weer in volle duisternis.

‘Wie is daar?’ vroeg ze en hare stem trilde.

‘Ik, Wannes!’ was het antwoord. ‘Zou ik uwe spade

niet eens mogen leenen?... 'k moet morgen in de brouwerij werken... en de steel van de mijne is gebroken...'

'Wat deedt ge mij verschieten!' vervolgde ze, en ze leidde hem in de keuken. 'Kom binnen, Wannes... zet u, ik zal Kobie gaan roepen.'

En ze ging om haren broeder, die nog in 't werkhuis wrocht en met de spade bij Wannes trok; daarna viel ze tegen de woning op eenen hoop klaver neer en bibberde zoo sterk, dat men hare tanden klapperen hoorde; haar rug werd zoo koud alsof men er ijswater in goot.

'O Philie!' kreet ze.

En wanneer Wannes weg was, begaf ze zich naar de slaapkamer van Philie en wachtte er op hem.

Ze hield zich aan zijne sponde vast: hare beenen konden haar niet meer recht houden. Als hij binnen trad, vroeg ze:

'Philie!... dàt bloed?... Waarom waschtet gij uwen kiel?... Spreek, Philie...'

'Mietje! Mietje!...' snikte hij luidop... 'Dàt bloed?... Ik weet het niet, ik weet het niet!...'

'O Philie!' weende zij. Hij legde zijne hand op haren mond en schreiend lagen zij in elkanders armen.

'Mietje,' vervolgde hij luide, kunt gij dàt denken... zeg, kunt gij dàt van Philie denken?...'

'O Philie, Philie,' nokte zij weder.

Hij rukte zich los, sloeg de armen biddend in de hoogte en jammerde om steenen harten te breken:

'Vader! Moeder!... Mietje denkt, dat ik een... moordenaar ben!... Vader! Moeder!... Wat moeten vreemden dan zeggen!'

Ze greep hem vast en lei haar hoofd op zijne borst. Ze zwoer, dat ze er nimmer geen woord meer over spreken zou, nimmer geen woord!... Neen, ze wist het, Philie zou niet liegen bij de herinnering aan vader en moeder!... Maar Wannes zag, in het schotelhuis, juist zoo nieuwsgierig naar de zijde van Philie... Als hij maar dàt... bloed niet gezien heeft!... O! ze zou dagelijks God bidden, opdat de ware schuldige ontdekt wierde...

***

Op den derden kermisdag galmde de klok weder: 't was voor Willie's begrafenis.

Veel volk! Allen vrienden van den doode, of lieden, die nog

geen lust voor het werken gevoelden, of nieuwsgierigen, die geerne over de moord hoorden spreken.

Droevig, zeer droevig!... De vrouwen weenden, toen zij de arme weduwe achter de lijkkist van haren eenigen zoon zagen strompelen.

Na de begrafenis trok Marie met Hendrie naar den Kleidries; beiden waren neerslachtig en spraken weinig. De jonge boer maakte enkel de bemerking, dat Torie wel had gedaan zich heden niet te toonen. Had hij den moord niet gepleegd, hij had er toch schuld aan: hij alleen had Willie verleid!...

Ze kwamen aan het Mastbosch. Ze sloegen het voetpad niet in, maar kozen werktuigelijk de groote baan.

En wanneer Marie thuis kwam, duwde Philie, die dezen morgen niet mede naar 't dorp ging, met doodsbleek gelaat, de deur zijner kamer open.

‘Weet men nog niets?’ vroeg hij.

‘Och neen!’ sprak ze zuchtend; ‘nog niets!’

Hij trok zich terug, sloot de deur en zag strak vóor zich heen, terwijl nu en dan eene huivering door zijn lichaam voer:

‘Niet verstaan, niet verstaan!... 't zal mijn dood zijn!’ mompelde hij bibberend.

Zijn dood?

***

En Marie repte tot den armen Philie geen woord meer over de zaak. Doch de jongen, dien men maar ongesteld dacht, begon in eens te kwijnen en kon 't werk niet meer hervatten.

Gendarmes liepen verkleed het land af, luisterden naar het gesprek der boeren; doch den dader of de daders van den moord ontdekte men niet.

In deze zaak bleef alles duister en onverklaard.

IV.

Een winter ging voorbij, een zomer ook en daar meldde zich de herfst aan.

De goudgele korenbaren waren verdwenen; de koude avondlucht knakte overal de bloemen. 't Werd leeg en ijdel op akker, in Mastbosch.

En Philie wist, dat, vóor de sneeuw den grond zou bedekken, men op het kerkhof met de spade een graf zou toekloppen -

het graf, dat zijn uitgemergeld lichaam met de doorschijnende handen, die hij zoo dikwijls bezien had, bevatten moest.

Dat bloed aan de mouw van zijnen kiel, o dat bloed!

‘Ge moet meer koeraadje hebben!’ spraken de vrienden. Doch Philie glimlachte, als of hij zeggen wou: ‘Waarom.. 'k Ga tevreden henen!...’

Op 'nen Donderdag, 't had geregend, plukte zijne zuster voor hem den laatsten druiventros; maar hij lustte hem niet.

‘Achter deze zijn er geene druiven meer; 't zijn de laatste. Philie,’ bemerkte Marie.

‘Ja, ik weet het... de laatste!... 'k zal er geene meer eten...’ antwoordde hij gelaten.

En niemand verwachtte er zich aan, dat de jongen dien zelfden dag sterven zou.

Om vier uren van den achtermiddag - hij zat in eenen leunstoel op een kussen en scheen ingesluimerd - opende hij de oogen.

‘Mietje!’ fluisterde hij.

't Meisje naderde en vroeg of hij iets begeerde.

Hij legde zijne lange, magere armen rond haren hals en murmelde

‘Zeg dag... aan Kobie...’ Deze was naar het dorp gegaan.

De zieke rekte den hals uit, juist alsof hem iets hinderde, en hij vervolgde:

‘Ik heb Willie toch niet vermoord, Mietje.... 't Is... toch daarvan... dat ik ga... Ik versta... niet... versta... niet!...’

Met zijne rechterhand maakte hij kleine plooitjes in des meisjes kap.

't Was de tweede maal sedert den dood van Willie, dat de broeder er over sprak met Mietje, de tweede maal!

De zieke zweeg.

Marie werd ongerust, daar ze geene ademhaling meer hoorde, en, toen ze de lange armen losmaakte en Philie in den zetel neerlei, was het met hem gedaan....

***

Een weinig later - een Zondag.

De zon ging reeds onder en hare stralen speelden in de hooge kruinen der linden vòor de schrijnwerkers woon.

Marie zat op de zware bank, onder een venster der huiskamer.

Ja, voorzeker was het een lief meisje zoo in hare zondagsche dracht - doch anders ook.

Zachtjes bewoog de wind de lindetakken, en nu en dan dwarrelde een breed, geel blad neer. Geene vogelen zongen meer in het Mastbosch - enkel de musschen tjilpten van 's morgens tot 's avonds in den notelaar, die achter het werkhuis stond.

Het kind dacht op vroeger dagen. Hoe dikwijls zat ze hier met den armen Philie, die uitgeteerd was? Samen hadden ze ginder het graan over de naakte velden zien spruiten, later de korenzee - eerst groen en daarna geel - heinde en verre zien golven.

Hoe dikwijls had zij niet gedacht aan den vermoorden Willie?...

Zou Philie dàt kunnen doen hebben?...

Neen... neen!

En waarvan het bloed aan zijne mouw?... En waarom moest hij heimelijk dat bloed afwasschen?

O kon ze de waarheid kennen!

In eens schrikte ze uit hare mijmeing: Torie, de dronkaard, de verleider van Willie en nu de nagel van de doodkist zijner ouders, Torie, die haar steeds met zijne woeste liefde vervolgde, bleef aan den hoek van het hofhek staan. Dàar trok hij voorbij! Onwillekeurig huiverde 't meisje.

Doch nauwelijks was de booze Torie weg, of de bladeren, op het voetpad, achter de haag van beukenhout, ritselden weder en daar stapte Hendrie langs het hek binnen, kwam bij Marie en zette zich nevens haar.

Wat waren ze gelukkig, overzalig - want de goudglans eener eerste liefde straalde over hen.

Wat zegden ze?

Ha ha ha, wat zegden ze?

Arme mensch, die de woorden, welke geliefden elkander toefluisteren, niet kent, niet verstaat!

En de avond viel. Hoog dreef de maan met tooverachtig licht aan den hemel; het kerkje hief zijnen toren uit de zilverachtige nevels, die over het dorpje daalden; op den heuvel lachte de sneeuwwitte molen! Schoone avond!...

Ze zaten nu sprakeloos en zacht greep hij hare hand, gevoelvol bezag hij heur in de oogen.

Doch het meisje slaakte eenen kreet en neep zijne handen in de hare: Tusschen het beukenhout, door eene opening, zag ze het bloedrood, doordronken gelaat van den brouwerszoon.

Deze lachte luide; doch dat gelach scheen een gegrinnik vol spot en haat, zoo vol haat, dat het meisje rechtsprong en vol schrik in de woning snelde, waar Kobie bij het houtvuur zat en rijzers voor het avondeten aanlegde...

‘Heb geenen schrik van Torie!’ had Hendrie aan de dochter toegefluisterd.

‘Waar meisjes vrijen, moet niemand eten!’ spotte de schrijnwerkerszoon. ‘Zet u, Hendrie, zet u... met een komt Gust van boer Andries... Doet ge een whistje mee?...’

En de uitgenoodigde liet zich niet pramen. Hij nam de steenen pijp en maakte zich gereed om dapper door te rooken. Daarbij 't is het recht, dat een vrijer den Zondag achtermiddag en -avond in het huis zijner vrijster doorbrengt - in de week valt er immers dapper te werken!

V.

Vol woede sprong Torie uit de beukenhaag terug op het voetpad. Als een dwaze liep hij langs den zoom van het bosch weg en als een bezetene vloekte hij.

Was hij nog zijn eigen meester?... Hij bleef bij eenen populier staan, nam een dolkmes uit den zak en kerfde er mede in den boom, alsof hij eenen onzichtbaren vijand doorstake.

‘Dat spel moet gedaan zijn!’ brieschte hij. ‘Hendrie! Hendrie!...’ En dien naam blies hij vol razernij tusschen de tanden.

Een man, die eerst eenige hazenstroppen achter eenen braambos verborg, kwam voorzichtig nadergeslopen en bleef eene wijl den razenden beloeren.

‘Wil ik het doen?...’ vroeg Wannes - hij was het - zich af. ‘Ja, het moet!’

Wannes woonde in een eigendom des brouwers: een huisje op een stukje gronds. Met pensjagen, weven, den grond voor anderen bewerken, boomen snoeien kon hij den schralen kost voor vrouw en vier kleinen verdienen. Doch over vijf maan-

den had Wannes zich aan de hand gekwetst en was zoo bij zijnen eigenaar in schuld gekomen. Vroeger had hij eens met Torie ruzie gemaakt en nu dwong de onmeedoogende kerel zijnen vader om Wannes op straat te zetten, indien de boomsnoeier vóor het einde der maand niet betaalde.

De pensjager, waar hij achter het hout stond, twijfelde: Zou hij spreken of niet?... Doch na eenen blik naar zijn huisje geworpen te hebben, schoof hij in eens nader.

‘Torie,’ zeide hij.

De jonge woestaard verschrikte. ‘Wat komt gij doen?’ vroeg hij barsch, Wannes bemerkend, en hij vloekte.

‘Laat mij spreken...’ vervolgde Wannes, ‘laat mij spreken. Ik weet, waarom gij zoo duivelsch kwaad zijt... 'k Heb u geheel den achtermiddag rond het huis van Mietje zien draaien...’

‘Ge liegt!’

‘'k Lieg niet!... Ge wilt mij op straat werpen... en uw vader stemt toe, omdat ze hem wijs gemaakt hebben, dat ik uw hout gestolen heb... Ja, ik weet het, ze hebben het hem wijs gemaakt...’

‘Moest ge mij daarom lastig vallen, kerel?’

‘Luister, Torie... laat mij in mijn huisken blijven... en ik zal u helpen.’

‘Ha! ha!... Gij zult mij helpen?... Gij!... Waarmee?...’ En de brouwersjongen haalde de schouders op.

‘Laat mij blijven... en Mietje behoort u toe... ze zal met u trouwen, als ik het u zeg... En doet zij het niet, welnu smijt mij dan maar op straat...’

‘En gij zoudt dàt kunnen?...’ vroeg hij ongeloovig, doch kwam nader.

Wannes wenkte met het hoofd en beiden traden in het bosch...

Toen ze weer te voorschijn kwamen, voerde Torie vrij onbezonnen het woord en scheen overgelukkig: Wat was er een groot pak van zijn hart gevallen! Ja, nu zou hij een ander mensch worden, eens met haar getrouwd!... En dat hij met haar trouwen zal, dat is zeker!... Dat hij een dronkaard is, dat zegt iedereen, en men heeft gelijk... men mag het zeggen, 't is waar!... Wannes wilde hij op de straat smijten, met vrouw en kinderen, 't is ook waar! Maar hij zal zich beteren, ja...

En daarna voelde hij medelijden met zijn eigen lot: Ja, Mietje zag hij toch doodgaarne! Hoeveel nachten had hij zonder slapen aan haar niet gedacht?... En schreide hij soms niet gelijk een klein kind?... Waarom moest hij alleen op de wereld zoo ongelukkig zijn?... En daarom heeft hij gedronken?... Maar eens getrouwd zou alles veranderen... hij zou alles weer goedmaken... hij zou zorgen...

Zijne oogen vergrootten, hij haperde... Zag hij Wannes niet?... Hij vervolgde:

'Zorgen voor Willie's moeder!'

Voor Willie's moeder!... Gek! onvoorzichtige Torie! ziet ge niet bij het manelicht hoe Wannes plots bleek wordt, achteruit deinst? Hoe vrees en afgrijzen in zijnen verschrikten blik ligt?

En, zonder iets te zeggen, liet de pensjager Torie staan. Hij begaf zich snel naar zijn huisje en dacht zelfs aan de stroppen niet meer, die op hem achter de bramen wachtten. Echter toen hij het klinksnoertje zijner deur in de hand hield, prevelde hij stil, het denkend oog naar den grond gericht:

'Voor Willie's moeder zorgen!...'

VI.

De winter - voorbij met sneeuw en ijs!

Een zachte lentewind blies warm en frisch over de ontwakende aarde. Langs de beek bloemden reeds gele tijdeloozen nevens de witgekranste madeliefjes en goudglansende paardebloemen. Boomen en heesters groenden. De eksters - de gauw lievenden - hadden reeds hun reusachtig nest gebouwd; het wiegelde op de dunne toptakjes der populieren. Overal, van 's morgens vroeg, kweelden en kwetterden, hupten en fladderden vinken en musschen.

Hendrie was in den Houtkant, tusschen het Mastbosch en het dorp gelegen, en graafde met eene spade een klein grachtje om het te overvloedige water van den akker te laten wegvloeien. Doch nu en dan staakte hij zijnen arbeid, ging eenige schreden verder tot op het voetpad en blikte in de verte.

Ginder op den kleinen heuvel stond Torie van den brouwer, met de handen op den rug, in de hoogte te staren. Hij zag het

werk van den pensjager Wannes na, die de groote populieren snoeide. Weinige dagen gingen er tegenwoordig voorbij, zonder dat Wannes niet het een of het ander op of voor de brouwerij te verrichten had.

En Hendrie, die daar op het voetpad stond, schudde droevig het hoofd, of hij eene zaak niet begrijpen kon, keerde met loomen stap terug en zette werktuigelijk zijnen arbeid voort.

Wat was er dan toch gebeurd?

Alles rondom den jongen boer sprak van vreugde, leven en zingen. En Hendrie?... Voor hem geene hoop meer, geene lente meer. Ook, wat was hij bleek geworden!... En sterk veranderd sedert verleden jaar, zoo sterk veranderd, dat men er zelfs op het dorp van gewaagde. Er huisde enkel nacht in zijn hart!

Men denke nochtans niet, dat Marie van den schrijnwerker dood was.

Neen, ze leefde nog en - was nu de verloofde van den woesten brouwerszoon! Ja, de verloofde!...

Dat gedacht alleen deed Hendrie dwalen, maakte hem zinneloos. Te vergeefs vroeg hij zich af, hoe Torie hem zijne dierbare geliefde ontstolen had! Had Marie aan hem, Hendrie, niet dikwijls gezegd, dat zij Torie niet verdragen kon?... En nu - zijne bruid!...

Is het waar, dat men het hart eener vrouw niet doorgronden kan, dat het een bodemlooze afgrond is?

Maar die vrouw, voor hem heilig, zou dus gehuicheld, gelogen hebben?

Hendrie verwierp dat gepeins met afschrik; doch het kwam steeds terug, sterker, levendiger...

Vroeger kon ze zonder afkeer van Torie niet spreken - beweerde ze - en nu, bij schoon weder, zat ze, op de bank onder het venster der schrijnwerkerswoning, met den brouwerszoon te praten.

Doemnis!...

Heur spreken kon hij niet: ze ontweek hem, of aanzag hem met zonderlingen blik en vervolgde, zonder zich een woord te laten ontvallen, haren weg.

En toch, zij ook werd bleek en mager, zeer mager!... Zij ook moest lijden.

En wat strooide Torie op het dorp rond?

Dat Marie bekende Hendrie bemind te hebben; doch dat men de rede en 't gezond verstand moest laten spreken... dat een huwelijk zonder geld niets beteekende... En zij, met dat alles, toch hem, Torie doodgaarne zag... dat ze zelfs jaloersch was en weende, iedermaal hij naar Rooigem ging... want ze wist, dat hij er altijd eenige glazen bier in de *Kroon* dronk, waar twee schoone meisjes - Torie's oude lieven - woonden...

Nog meer durfde Torie zeggen: Hij deed verstaan, dat hij van zijnen kant niet te haastig met dat trouwen wilde zijn. Het meisje zag er een weinig teringachtig uit, zooals Philie, die onder de groene serge lag... En daarom liever nog eenige maanden gewacht!

En dat alles martelde Hendrie, die nu eene wijl reeds roerloos op zijne spade leunde.

Arme Hendrie! Beminnen en niet bemind worden!

Een stap op het voetpad deed hem schielijk omzien. Een glans schoot in zijne oogen: Wat hij reeds zoo lang hoopte, gebeurde.

Reeds verscheidene dagen werkte hij hier in den Houtkant, waar Marie soms voorbij moest om naar het dorp te gaan. En nu kwam ze daar; ja, heden zou ze hem aanhooren, moest en zou zij hem uitleg geven!

Hij liet de spade vallen en sprong wild vòor heur. ‘Marie!’ 't Was alles wat hij in het eerste zeggen kon. Hij breidde de armen uit, daar ze voorbij wilde.

Bevend, onrustig staarde zij rond en bad:

‘Och, laat mij gaan, Hendrie... laat mij... Ge weet zeer zeker niet, wat ge doet...’

Doch hij schudde het hoofd en sprak:

‘Neen, Marie... ge moogt niet voorbij... Neen, ge hebt mij ongelukkig gemaakt en ik moet weten waarom!... Gij zult mij uitleg geven.’

Ze rechtte het hoofd en scheen dezelfde vrouw niet meer. Streng gebood ze:

‘Laat mij gaan of ik roep!’

‘En ik zal het hooren!...’ verhief zich eene stem tusschen het hout. ‘Wat moet gij hebben, jongen?...’ vroeg hij barsch. ‘Hoe! die kerel gaat de meisjes dwingen hem gaarne te zien?... Kunt ge nog een lief opdoen, sluit het in eenen stal, dan zullen ze het niet stelen!...’

‘Ha! Gij!...’ schreeuwde Hendrie en hij vervolgde met korten adem: ‘Gij zult zwijgen!... Zwijgen, hoort ge?...’

Torie grinnikte verachtelijk; doch hij week achteruit, toen Hendrie dreigend naderkwam.

‘Ik ben geen vechter!...’ sprak hij vol spot en hij deed een teeken aan Marie, dat ze vertrekken moest - een dreigend teeken.

‘Zij niet ongerust, Mietje,’ riep hij het meisje toe. ‘Hij zal uwen Torie niet raken... Een basser bijt niet...’

‘Hij deed nog een dreigender teeken aan het meisje; doch juist daardoor verloor hij Hendrie uit het oog en eene ijzeren vuist viel dreunend op zijnen kop neer. Snel wendde Torie zich naar den aanvaller, die zoo krachtig gebouwd niet was als hij, doch veel moediger. Hendrie trad eenen stap achteruit om eene betere standplaats te nemen; doch hij stronkelde en viel in de ondiepe droge gracht, nevens het voetpad.

De bekoring was te groot, de gelegenheid te schoon en rap sprong de brouwerszoon op den gevallene. Hij zette hem den knie op het lijf en gaf hem op zijne beurt eenen duchtigen vuistslag. Te vergeefs trachtte Hendrie zich in de gracht te keeren of zich op te richten. Torie knelde hem de borst toe en hief ten tweeden male de vuist op, toen hij in eens door iemand bij de schouders gevat en, daar juist Hendrie eene geweldige poging inspande, met eenen ruk ter aarde geworpen werd.

Hij sprong echter op, niet wetende wie Hendrie hulp aanbracht, en dáar stond Marie met fonkelenden blik en gebalde vuist.

Hendrie ook was, snel als de weerlicht, op de voeten geraakt. Hij liep om zijne spade en kwam er mee naar Torie geloopen. Doch deze ontweek het gevecht en het meisje bleef alleen met Hendrie.

‘Hendrie! Hendrie!...’ smeekte ze. ‘Doe geen ongeluk... Och! spreek mij liever nooit... nooit meer aan... Hendrie... 't zal beter zijn, als ik bij onzen Philie zal liggen. En zij zeker...’

Zij sloeg weenend den voorschoot vóor haar gelaat. Hendrie nam hare hand vast en smeekte:

‘Maar Mietje, zeg mij toch...’

‘'t Moet, Hendrie, 't moet... Later als ik sterven zal... zult ge weten...’

In eens klinkt, ginder van den heuvel, een gil, naar en ijse-

lijk. Takken breken en kraken, en dof valt een zwaar lichaam op den grond.

‘Wannes!’ roepen Marie en Hendrie, en beiden snellen henen.

't Was inderdaad Wannes, de boomsnoeier, die neerstortte.

Dood misschien?

VII.

't Was eenige dagen later - een Zaterdag.

Nog drie, vier weken, zoo beweerde men, zou Marie met Torie trouwen.

De boomsnoeier lag te bed en kon niet meer genezen, zegde de dokter. Inwendige lichaamsdeelen waren erg gekwetst en moesten onvermijdelijk den dood na zich slepen.

't Kon zes uren des avonds zijn. Marie zat buiten op de bank en schilde aardappelen voor het avondeten.

Dezen morgen liet Wannes Hendrie roepen. Daarna was deze naar Moeregem, een naburig dorp, vertrekken. Ja, iets gewichtigs moest gebeurd zijn. Maar wat?... Dat wist Marie niet.

Ongerust zette ze hare bezigheid voort, toen ze plotseling uit hare mijmering opgewekt werd. Hendrie kwam het voorhof opgestormd en juichte met open armen.

‘Kom mee, kom mee!...’ riep hij uit en hij wilde haar medetrekken.

Het meisje verschrikte totterdood. Een ijselijk gedacht schoot in haren geest.

‘God! hij is zinneloos!...’ klaagde ze.

Die woorden kalmden Hendrie een weinig.

‘Zinneloos?... Goddank! neen!...’ sprak hij. ‘Wannes is dood... Dezen morgen heeft hij mij geroepen en mij een geheim kenbaar gemaakt!...’

‘Een geheim?...’

‘Ja.. hij had Philie gezien in het schotelhuis... bezig met zijnen kiel te wasschen!...’

‘Arme Philie!’ snikte Marie.

‘Ja, arme Philie!... Wannes dacht dat Philie de moordenaar van Willie was... en, om niet te moeten verhuizen, heeft hij het aan Torie gezegd!... Welnu, Torie is de moordenaar...

Later heeft Wannes alles geweten... Ik heb de gendarmes verwittigd... ik moest, niet waar, Mietje?... Torie was in de *Trompe*... Hij is gevlucht... Ze zitten er achter... de gendarmes en al het volk... Hij is op den delte... boven den koestal van boer Andries. Hij kan niet weg... Kom mee, kom...'

't Was of het meisje daar bewusteloos zat!... Torie, de plichtige - en Philie onschuldig!... Wat was ze veranderd! God! wat moest ze geleden hebben!... Hendrie voelde met zijne bevende vingeren over haar mager gelaat en streelde het zachtjes.

Een woest geschreeuw steeg eensklaps in de verte, achter het Mastbosch op.

'Hoor... hoor!...' vervolgde Hendrie 'ze hebben hem!... Kom, kom...'

Ze rechtte zich langzaam op.

'Neen, neen!...' murmelde zij. Ze trok hem mee naar de keuken; en daar zonk ze op de knieën en liet overvloedige tranen, tot ontlasting heurs harten, over hare wangen rollen. Biddend hief ze de handen ten hemel en smeekte:

'U heb ik durven verdenken, Philie... vergiffenis, vergiffenis!...

En terwijl ze nog knielde, hoorde men eene groote menigte op de baan en wraakkreten stegen in de lucht.

Hendrie blikte door het venster.

Daar ging Torie te midden van twee gendarmes. Wel vijftig dorpelingen volgden. De brouwerszoon had zeker eene schram in 't gelaat; want bloed lekte langs zijne wang. Zijne handen waren op zijnen rug gebonden en de kleederen hingen met flarden aan zijn lijf.

Ze moesten langs den Kleidries om naar de naburige stad te gaan.

En eene oude vrouw, die schier niet meer gaan kon, strompelde uit de hut des vermoorden kuipers. 't Was de moeder van den armen Willie. Ze kwam recht naar Torie af, bezag hem strak in de oogen en viel dan uit:

'Gij hebt dus mijnen zoon vermoord?... Vloek over u! Vloek!' De woestaard boog het hoofd en beefde.

Zoo trok de akelige stoet voorbij

En Marie stond nu op en zei aan Hendrie:

‘Ik zie u zoo gaarne... ik heb u altijd gaarne gezien... Ik deed het voor Philie... Morgen zult ge mij alles vertellen, niet waar?... 't Is mij genoeg te weten, dat mijn broeder onplichtig is... Arme Philie!...’

En ze wilde buiten gaan, terwijl ze sprak:

‘Zeg aan Kobie, dat ik morgen vroeg terug zal zijn...’

‘Waar gaat gij, Mietje?...’ vroeg Hendrie verwonderd.

‘Menschen troosten!...’

‘Wie?’

‘De oude brouwer en zijne vrouw... Ik weet, wat het is een moordenaar in huis...’

‘En daarna?...’

‘Wannes is dood!... Dezen nacht wil ik bij zijn lijk waken en bidden!...’

VII.

En het slot?

Torie is nog in het gevang. De wroeging - want eens toch komt de wroeging - deed hem alles bekennen: Door de duisternis bedrogen, dronken zijnde, trof hij Willie in stee van Hendrie, die maar later kwam... En nauwelijks was den moord gepleegd, of hij hoorde eenen stap op het voetpad. 't Was de jongste zoon van den schrijnwerker, later heeft Torie het geweten, zoo smoorzat, dat hij met moeite gaan kon. Philie viel over het lijk, spartelde na veel moeite recht en geraakte thuis zonder het te weten. Van daar het bloed aan de mouw van zijnen kiel.

En...?

En Hendrie trouwde met Marie.

En...?

Wij hopen, dat ze eendrachtig zullen leven, malkander blijven beminnen en gelukkig zijn.

Amen!

TEIRLINCK-STIJNS.

Poëzie.

I.
Mevrouw Courtmans.

Gij hebt de schoonste taak voldongen,
Die aan de vrouw beschoren werd:
Gij hebt voor 't Vlaamsche Volk gezongen
Met milden geest en moedig hert.
En wat uw leven mocht bekommeren,
De felste smert verborgt ge stil.....
Gij liet uw doel niet overlommeren,
Maar streedt met kracht en kloeken wil.
Mevrouw Courtmans,
Gij, gij mint Vlaandrens glans!
Daar waar de mans vertwijflend droomden,
En schroomden,
Daar klonk uw stem tot heil des vaderlands!

Geen huisje lachelt tusschen weiden
Of 't luistert naar uw rein verhaal!
Waar scholen lievend licht verspreiden,
Daar hoort het kind uw vrije taal.
De Vlaamsche dochters, Vlaamsche zonen,
Door uwe lessen zoet bekoord,
Het hert met hoop vervuld, beloonen
Door hunne liefde uw edel woord.
Mevrouw Courtmans,
Gij, gij mint Vlaandrens glans!
Daar, waar de mans vertwijflend droomden,
En schroomden,
Daar klonk uw stem tot heil des vaderlands!

Hebt gij, helaas, te jong verloren
Uw man! een strijder! welke ramp
Voor 't land! Was 't wreed voor u.... verloren
Gaaft gij toch niet den heldenkamp.
Welk fonds van liefde, zelfbetrouwen
Bezat uw dichterlijk gemoed....
Gegroet, gij toonbeeld Vlaamscher vrouwen,
Gegroet, door 't Vlaamsche Volk, gegroet!

Mevrouw Courtmans,
Gij, gij mint Vlaandrens glans!
Daar, waar de mans vertwijflend droomden,
En schroomden,
Daar klonk uw stem tot heil des vaderlands!

Heil, brave moeder, goede moeder,
Uw volk hebt ge als uw kindren lief!
Gij waart voor hem een baak, een hoeder,
Voor hem verdroegt ge nood en grief.
Gelijk uw kindren u beminnen
Als 't hoogere goed dat God hun gaf,
Zoo blijft uw naam in hert en zinnen
Van 't Vlaamsche Volk tot in zijn graf.
Mevrouw Courtmans,
Gij, gij mint Vlaandrens glans!
Daar, waar de mans vertwijflend droomden,
En schroomden,
Daar klonk uw stem tot heil des vaderlands.

EMANUEL HIEL.

Gecomponeerd door FLOR. VAN DUYSE.

II.
Distels en bloemen.

Wanneer ik haastig trede
Of drentel langs de baan,
Zie ik niet zelden distels,
In gras en bloemen staan.

De distels tieren welig
En heffen hunnen kop,
In 't milde licht der zonne,
Vol trots ten hemel op.

Zij strooien hunne zaden
Zoo kwistig in het rond,
En schieten hunne wortels
Steeds dieper in den grond.

Ik kan mij niet onthouden
Dat onkruid neêr te slaan;
Doch merk ik lieve bloemen,
Die zou ik nimmer schaân.

Zoo doe ik alle dagen,
Op mijne levensbaan:
'k Vertrap de ruige distels,
Maar lach de bloemen aan.

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 1878.

III.
Allerzielen

‘'t Scheemren van den najaarsavond
dwaalt om beukentop en lind;
laat mij van de sponde neder,
leid mij tot den leunstoel weder,
ik gevoel mij beter, kind.’

Op den arm der dochter leunend,
treedt, tot gaan schier onbekwaam,
de oude, en sleept haar stramme leden,
traag, met wankelende schreden
tot den leunstoel, bij het raam.

Schaarsche lokken, blank als zilver,
steken boven 't voorhoofd uit,
onder 't mutsken, netgestreken,
dat de slapen en de bleeke en
rimpelige wang omsluit.

Langzaam schuift zij 't blank gordijntje
met de maagre hand op zij,
ziet de bladerlooze boomen
eenzaam langs de bane droomen,
als een naakte spokenrij.

Kaal staan notelaar en vlierstruik
bij den ouden waterput;
en in 't droevig opwaarts staren,
ziet zij, hoe de wind de blâren
van den dorren wingerd schudt.

En zij ziet den avond grauwen....
Op de heide, wijd en breed,
vale najaarsdampen trekken,
en het stille veld zich dekken
met het grijze nevelkleed.

Hoor! daar luiden ginds de klokken....
droeve galmen, roerend zacht.
Van elks lippen ruisch' de bede:
'rust, o dooden, rust in vrede,
in der graven donkren nacht.

Allerzielen! Allerzielen!
dag, aan traan en bêe gewijd;
Ga op dierbre graven knielen,
mensch, vergeet hen niet, die vielen
in den harden levensstrijd.'

De oude, met een kruis zich zegenend,
vouwt de handen op haar schoot.
't Is of elke toon der klokken
beelden opwekt, die haar lokken,
fluistrend uit het rijk der dood.

En zij hoort die galmen trekken,
langs de velden, droef en naar,
weemoedvol als orgelklanken,
somber als de rouwgezangen
ruischend om een doodenbaar.

't Lampken brandt in 't arme hutje
waar 't gezin vereenigd zit,
en met saamgevouwen handen,
voor te vroeg gestorven panden
liefdrijk 't 'Onze Vader' bidt.

Maar de moeder zit daar roerloos;
op haar lip verstierf de bêe;
doodskou heeft de wang betrokken.
En nog luiden ginds de klokken...
Rust, o dooden, rust in vrêe!

ARNOLD SAUWEN.

Antwerpen.

IV.
Nieuwjaarsgroet.

Aan de Leden van het Letter- en Tooneelkundig Gezelschap '**Taal en Vrijheid**' *te Aalst.*

Heeren leden van 't Genootschap,
'k Breng vandaag de liefste boodschap,
Die 'k ooit deed voor '*Taal en Vrijheid*'
't Zijn mijn vrome nieuwjaarswenschen,
Oud gebruik dat bij de menschen
Hier nog heerscht in Vlaamsche blijheid.

Oud gebruik, hetwelk doet denken
Aan wat 't ander jaar mocht schenken,
Ons ten voordeel en 't Gezelschap;
Oud gebruik, en dat doet vragen
Wat men in het nieuw gaat wagen,
Reeds aan gang op Vlaamschen snelstap.

Toen, om ons thans vóor te zitten,
Vriend Lefebver(1) in ons midden
Plaats nam, deed hij dees belijdenis:
'Heeft de kring, pas uit de kindsheid
Veel gedaan reeds, Vlaamschgezindheid
Was zijn leus, dat louter strijden is;

'Want ons Vlaandren schudt zich wakker
Uit den looden slaap en strakker
Gespt het 't staal weer om de lenden,
Om den vijand te bevechten,
Die de onloochenbare rechten
Durft betwisten, hoonen, schenden.

(1) De heer Ferdinand Lefebver trad als voorzitter op van *Taal en Vrijheid* sedert het overlijden van Edward Michels. Deze laat een aantal letterkundige gewrochten na, welke door toedoen van *Taal en Vrijheid* eerlang zullen het licht zien. (Gedichten, tooneel- en zangstukken, redevoeringen, enz.)

‘Franschlarij broeit hier nog immer:
Stamverraders, slim om slimmer,
Brouwen steeds hun lage plannen;
Maar hoe listig zij ook pogen,
Nooit zal Vlaanderen gedoogen
Zijn volkseigenheid te bannen.

‘Laat ons, als weleer die gilden
Die ‘steeds wonnen wat zij wilden’
Trachten naar het heil der volksklas;
Was het niet dier gilden tale,
Die tot in der vorsten zale
Onbeschroomd de vrije tolk was!

‘Brandt men elders en wel hier ook
Voor het vreemde en valsche wierook,
Weinig kan 't gewalm ons krenken;
Hooger is ons doel in 't werken.
Om door kunst den geest te sterken
In zijn streven, zoeken, denken.

‘Blijft in steden en in dorpen
Slaafs de geest nog onderworpen
Aan de dweepzucht, aan de domheid,
Hier klinkt 't woord der vrijheid krachtig
Voor de waarheid, die almachtig
Hare vaan de wereld om leidt!’

Zoo blijft vriend Lefebver 's sprake
Ons een spoorslag tot de zake,
Die met hart en ziel wij voorstaan;
Mochten wij nog lange jaren
Onder ons dien man bewaren,
Die ons leiden kan en voorgaan;

Want, men ziet het reeds bij voorbaat,
Drie en tachtig als zijn voorzaat,
Laat veel plichten aan 't Genootschap;
Plichten, die 'k met eerbied heden
U herinner, Heeren leden,
Bij dees jongste nieuwjaarsboodschap.

Kapitein VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Charleroi, 1 *Januari* 1883

V.
Doe stil voort!

AAN DEN UITGEVER DE SEYN-VERHOUGSTRAETE.
(*Naar aanleiding van zijn drukkersmerk*).

De zonne zendt heur gulden stralen
Uit 't gloeiend Oosten door 't heelal;
De lente komt en brengt herleving,
Door woud en veld, langs berg en dal.

De landman staat reeds in zijn akker;
Hij zaait het graan met volle hand:
Zijn aanzicht glanst van blijde droomen,
Want vruchtbaar wordt zijn akkerland.

En kalm, hij gaat zoo voort met zaaien
In 's aardrijks voorbereiden schoot:
Hij weet het, na zijn moedig zwoegen,
Wordt eens het graan gezegend brood!

En met dat brood voedt men eens mannen.
In arbeid sterk, in onspoed groot,
Op wie het vaderland mag steunen,
In d'onheilsdag van ramp en nood.

En zeg nu vriend, 't is wel dit denkbeeld,
Dat gij in schild als leus u stelt!...
Doe stille voort dan en zaai moedig
Op Vlaandrens vruchtbaar letterveld!

P.P. DE NYS.

Komen.

VI.
Drinkliedje.

Hoe komt het, goddelijke wijn,
Dat gij het hart doet vroolijk zijn
  En ons van liedjes spreekt?
Dat gij de meisjes blozen doet,
En bij den man, in 't jong gemoed
  De liefdevlam ontsteekt?

Niet waar, ge zijt een tooverkracht,
Door minnestralen voortgebracht?
Toen u de wijngaard schiep,
Gestreeld, geliefkoosd door de zon,
Was 't niet een warme liefdebron,
Die u in 't leven riep?

Niet waar, ge zijt een goede geest?
Ge zijt de ziel van zang en feest?
Wanneer de groene boord
Des Rijns van visschersliedren klonk,
De herderstroep zijn deuntjes zong, -
Welluidend vreugdakkoord! -

Toen stond de Wingerd luistrend daár
Te trillen als een harpesnaar,
Die al die tonen ving,
Hij liet die tonen nimmer los,
Maar dreef ze in elken druiventros,
Die in de ranken hing.

En als tot bij den wingerdstam,
De herder met zijn liefje kwam,
Toen zag hij 't jonge paar,
Bespiedde 't liefdetafereel,
En nam elk kusje, elk mingestreel,
Elk gloeiend woord te gaâr,

En perste er iedre druif meê vol,
Die onder 't loover blozend zwol; -
En 't is die zonneschijn,
Dit vreugdelied, dit liefdelied,
Die ge in de bekers overgiet,
Betooverende wijn!

Zoo komt het, goddelijke drank,
Dat gij de harten stemt tot zang,
En ons van vreugde spreekt,
Dat gij de meisjes blozen doet
En bij den man in 't jong gemoed
De liefdevlam ontsteekt!

VICTOR VAN DE WALLE,

Duffel.

Adelina Dudlay.

Op 15 December ll. was het Comiteit van het *Théâtre Français*, van Parijs, vergaderd om over te gaan tot de benoeming van nieuwe sociétaires. Tusschen de uitverkorenen, aan wien die hooge onderscheiding werd toegekend, die te recht door allen aanzien wordt als de openbare bekrachtiging van een uitstekend talent, bemerkten wij met vreugde onze landgenoote Mejufvrouw Adelina Dudlay. Wij mogen ons met des te meer reden over deze benoeming verheugen en verhoovaardigen, daar Mejufvrouw Adelina Dudlay niet alleen de jongste zal zijn van al de sociétaires, die van het huis van Molière deel maken, maar vooral omdat zij de eerste vreemde is, aan wie de titel van sociétaire werd verleend.

De Fransche pers heeft eensluidend die benoeming bijgetreden; de bekwame kritikus Louis Besson, laat er zich onder ander als volgt over uit in *L'Evenement* van 16 December ll.:

> ‘Mejufvrouw Adelina Dudlay is de eenige treurspeelster van het *Théâtre Français*, die tegenwoordig *Cinna*, *Andromaque*, *Phèdre*, *Le Cid* en, in een woord, het gansche klassieke repertorium kan vertolken. Door haar te mismoedigen, stelde het Comiteit zich bloot geen genietbaar treurspel meer te bezitten. Mejufvrouw Dudlay langer opofferende, offerde men te gelijkertijd een vak op dat, al valt het niet in ieders smaak, aan het *Théâtre Français* onmisbaar is. Mejufvr. Dudlay is eene werkster die met ongeloofelijke wilskracht geworsteld heeft tegen natuurlijke gebreken van uitspraak, en die ze bijna gansch heeft doen verdwijnen. Zij heeft den moed gehad, haast onmenschelijk, door deskundigen de plaatsing harer tanden, die schoon zijn, totaal te doen wijzigen. Zij heeft al haren gloed, hare kunst geschonken en zelfs dan, wanneer zij zich bedroog, van eene weinig gekende kundigheid blijken gegeven.’

In de gelegenheid gesteld met Mejufvrouw Dudlay nader kennis te maken, willen wij haar op onze beurt aan onze lezers voorstellen, overtuigd hun niet onwelkom te zullen wezen.

***

Adeline Elie Françoise Dulait werd in 1859 te Brussel geboren en behoort tot eene zeer gunstig gekende familie.

Eene buitengewone voorliefde tot het tooneel openbaarde zich bij haar van af hare vroegste jaren en haar droom was van eenmaal de planken te kunnen betreden. Doch, zooals het meermaals het geval is, hadden hare ouders hoegenaamd geen vrede met dit ontwerp en zochten op alle mogelijke wijzen die neiging tegen te gaan.

Op zeer jeugdigen leeftijd haren vader verloren hebbende, zond hare moeder haar naar het Koninklijk Conservatorium om de klassen van piano te volgen, met het vooruitzicht haar eens met het geven van pianolessen in staat te stellen in haar onderhoud te voorzien. Adelina maakte zulke rassche vorderingen, dat zij op slechts 15jarigen leeftijd als leermeesteres kon optreden.

De muziek had Adelina echter het tooneel niet doen vergeten en zeer dikwerf vroeg zij aan hare moeder om de lessen der deklamatiekas te mogen volgen. Mad. Dulait bleef weigeren, had zelf een zoo sterken afschrik van het tooneel, dat, toen de uitstekende toondichter en bestuurder van het Conservatorium, F. Gevaert, haar zegde dat Adelina eene zeer schoone contraltostem had en hij haar aanzette hare dochter de klassen van zang te laten volgen, zij er nog niet in toestemmen wilde.

Zij dacht er stellig niet aan, de goede moeder, dat al die tegenstand weinig baten zou en enkel voor gevolg moest hebben de ingeborene neiging te vergrooten.

Adeline was verplicht voor hare bezigheden gansche dagen van huis te blijven, maar beschikte over eenigen ledigen tijd tusschen de eene les en de volgende, en maakte daarvan gebruik om in stilte de lessen te volgen van Mejufvrouw Jeanne Tordeus, eerste prijs van Brussel en Parijs, gewezen lid van het Théâtre Français en die in het Conservatorium de klas van het treurspel bestuurde.

Het duurde niet lang of de verdienstelijke leermeesteres ontdekte den buitengewonen aanleg harer leerlinge, hield zich eenigen tijd bijzonder met haar bezig en wanneer zij eenmaal borg kon blijven voor eene roemvolle toekomst, ging zij Mad. Dulait spreken om zich niet langer tegen de neiging harer dochter te verzetten. Wat M. Gevaert niet gelukt was,

gelukte Mej. J. Tordeus. Mad. Dulait verklaarde zich overwonnen en stemde eindelijk toe.

Alvorens zich echter voor goed op de studie toe teleggen, was het noodzakelijk het gebrek van uitspraak te doen verdwijnen, waarvan wij vroeger spraken. ‘Tot alles besloten, zegt Felix Jahyer, om eene roeping te volgen waaraan zij hoe langer hoe minder kon weerstaan, verkoos het meisje van vijftien jaar eene wreede operatie in den mond te ondergaan, liever dan aan het treurspel te verzaken. Bij middel van kleine houtjes tusschen het tandvleesch geslagen, herstelde een bekwaam deskundige al de tanden en weinige dagen voor haar eerste exaam, toen zij in de klas kwam, zag de leermeesteres meer dan eens haren mond gansch in bloed, maar hoorde haar nimmer klagen.’

Gelukkig zou haar moed niet onbeloond blijven, want na slechts zeven maanden studie bekwam Adelina in 1874 een tweede prijs van het treurspel, met het eerste bedrijf van *Esther*.

Het volgend jaar werd haar den eersten prijs toegekend met het eerste bedrijf van *Phèdre*, doch slechts met drie stemmen tegen drie en dus enkel dank zij de scheidstem van den voorzitter. Naar de overtuiging van geloofwaardige kenners, was de uitspraak der rechters eene onrechtvaardigheid, begaan ten voordeele eener mededingster, die tot heden volkomen onbekend is gebleven, iets waarover het publiek Adelinawrook door haar ten warmste toetejuichen.

Omtrent ditzelfde tijdstip werd zij in hare innigste gevoelens getroffen door de dood harer moeder.

Mejufvrouw Adelina Dulait bevond zich thans alleen in de wereld met slechts geringe middelen van bestaan. Hare leermeesteres, bevreesd dat haar leerlinge te kort zou komen aan de schoone toekomst, die zij de moeder had voorgespiegeld, en dat zij de klassieke kunst zou verlaten, gedrongen door den strijd om het bestaan, begaf zich naar Parijs om door tusschenkomst van den tooneeldichter Henri de Bornier, Mej. Dulait voor te stellen aan M. Perrin, bestuurder van het *Théâtre Français*.

De indruk die Mejufvrouw Dulait maakte was allergunstigst en zij gaf dusdanige ernstige blijken van bekwaamheid, dat zij dadelijk werd aanvaard. Mejufvrouw J. Tordeus vroeg echter

en de studiën harer leerlinge nog wat te voleinden en vooral om eerst op schitterende wijze het ongelijk van het vorige jaar te wreken, wat de verstandige bestuurder goedvond, en hij verleende Mejufvrouw Dulait tot vergemakkelijking harer taak eene toelage van 1200 fr.

Gesterkt door die ondersteuning, zette Mej. Dulait zich met verdubbelden iever aan het werk en was weldra gansch gereed om met de meeste gerustheid op nieuw voor hare rechters te verschijnen.

Daags voor dat de prijskamp plaats had ontving Mej. Tordeus van M. Perrin het bericht, dat eene schoone gelegenheid zich voordeed om de jonge tooneelspeelster te laten optreden, namentlijk in het treurspel *Rome vaincue* van Alexander Parodi dat ter studie lag en dat de schrijver naar Brussel ging vertrekken om Mej. Dulait te hooren, en te oordeelen of zij opgewassen was voor de rol, waarvoor hij haar bestemde.

De overwinning, welke Mej. Dulait in den prijskamp behaalde in de rol van *Camille* in *Horace*, was zoo groot en zoo volledig, dat Parodi aanstonds aan den bestuurder van de *Comédie Française* liet weten, dat hij geene andere wilde dan Mej. Dulait om de rol van *Opimia* in zijn werk te vertolken.

Acht dagen na den prijskamp was Mej. Dulait reeds in Parijs, begon dadelijk onder de goede leiding der uitstekende kunstenaars, die van het *Théâtre Français* deel maken, hare rol in te studeeren en trad op voor het groote publiek op 27 September 1876 onder den naam van Adelina Dudlay.

Groot was de bijval dien zij behaalde, de gansche pers zwaaide haar den meesten lof toe; Francisque Sarcey, die als den eersten tooneelkritikus van Frankrijk doorgaat, schreef onder andere het volgende in *Le Temps*.

‘De vestaal werd vertolkt door een jong meisje dat van het Conservatorium van Brussel komt, waar zij hare studiëndeed onder de leiding een onzer oude bekenden van het *Thèâtre Français*, Mej. Tordeus. Zij noemt zich Mej. Adelina Dudlay. Zij is groot, schoon gemaakt, lief, een weinig karakterloos nog van uitdrukking, maar die oogen zullen zich eens verlevendigen. De stem is zwaar en heeft een schoonen klank. Gedurende het gansche tweede bedrijf was zij te hoog; dit was het gevolg der ontroering. In het derde

heeft zij, in het tooneel met Lentulus een zeer grooten bijval behaald. Er is een zekere *Crois-tu?* die zij met eene zoo diepe en woeste uitdrukking heeft gezegd, dat de zaal haar heeft toegejuicht.

In het vijfde bedrijf had zij zeer edele en zeer smartvolle tonen; kortom, het is eene uitstekende aanwinst voor het *Théâtre Français* en wij hopen de jonge beginnelinge weldra in het repertorium te zien.'

Niet minder groot is de lof, dien we in de andere bladen aantreffen over deze gelukkige optreding, evenals over haar spel in de andere rollen, welke zij achtereenvolgens vervulde in de meesterstukken van het treurspel, als *Camille*, in *Horace*, *Emilie,* in *Cinna*, *Hermione*, in *Andromaque. Pauline* in *Polyeucte*, *Chimène*, in *le Cid*, *Junie*, in *Britannicus*, *Eriphile*, in *Iphigenie* en benevens andere nog, de verpletterende rol van *Phèdre*, in het puikwerk van Racine. Mej. Adeline Dudlay trad ook op in enkele nieuwe stukken, namentlijk in *Anne de Kerviler*, van Ernest Le Gouvé, waarin zij de titelrol vervulde, evenals in *William Davenant*, van Jean Aicard en in *Garin* van Paul Delair, waarin zij de zware en moeielijke rol van *Aïscha* vervuld heeft, die bestemd was voor Mej. Sarah Bernhardt en waar zij zich met de grootste eer heeft uitgetrokken. Ook toen de uitstekende tooneelkunstenares, die we daarzooeven noemden, het Théâtre Français had verlaten, werd de rol van *Dona Sol* in *Hernani* aan Mej. Adelina Dudlay toevertrouwd en ofschoon de puike vertolking dier rol veel heeft bijgedragen tot de vestiging van den naam van Sarah Bernhardt, aarzelde Mej. Adeline Dudlay niet die zware nalatenschap te aanvaarden en wij zijn gelukkig er te kunnen bijvoegen, dat de proef gansch ten haren voordeele is uitgevallen.

De buitengewone onderscheiding, die Mejufvrouw Adeline Dudlay is ten deel gevallen, zal voor haar een krachtige spoorslag zijn om in de baan der kunst immer voorwaarts te streven, de rijke gaven, waar de natuur haar mede bedeelde, door studie en arbeid verder te ontwikkelen en te volmaken, omdat haar naam naast die van andere heldinnen van het treurspel immer roemvol worde vermeld.

Antwerpen, *Januari* 1883.

EDWARD VAN BERGEN.

Boekbeoordeeling.

Blauwe Bloemen, Volkspoëzie, door Victor Van de Walle. Antwerpen, L. Dela Montagne.

De dichter van dit bundeltje was ons reeds bekend door een ander dichtboekje; getiteld *Droomen mijner Eenzaamheid.*

Deze *Blauwe Bloemen* bevatten: 1. Aan den Lezer; 2. Slechte Boeken; 3. Goddelijke rechtvaardigheid; 4. Drinkliedje; 5. Chapuis; 6. De Broerkens en 7. Het Blauwe Boek.

Benevens de titel van het werkje, duiden ook de namen der stukken reeds genoeg aan, dat de dichter tot de vooruitstrevende partij in België behoort. In zijn woord aan den lezer drukt hij zulks volgenderwijze uit:

'Het is te verwachten, dat mijne verzameling, die ik vooral voor den buiten heb bestemd, op den buiten vooral met onverschilligheid zal bejegend worden, of indien ze de aandacht tot zich trekt, dat zij dan kreten van verontweerdiging en vermaledijding zal ontrukken aan de geestelijkheid, die mijne *Blauwe Bloemen*, als gevaarlijk onkruid zal doen wegsmijten.'

Het valt in ons bestek niet te onderzoeken, in hoeverre de voorspelling van V. Van de Walle zich bewaarheid heeft. Wij willen ons uitsluitend bezig houden met de poëzie zelve, en het grondbeginsel ter zijde laten.

De dichter noemt zijn zestal stukken *Volkspoëzie.* Of nu alle gedichten, die door eenen schrijver voor het volk bestemd worden, eigenlijk tot die soort van poëzie kunnen gerekend worden, moeten wij betwijfelen.

De gedichten van V. Van de Walle zijn vloeiend berijmd, en laten zich derhalve geleidelijk lezen. Het zijn kleine dichterlijke verhalen, welke doorgaans geene hooge vlucht nemen en daarom door het volk gemakkelijk zullen verstaan worden, zonder al te veel inspanning vanwege den lezer.

Geene gloeiende, gespierde verzen treffen wij hier aan; eenvoudigheid schijnt de leuze des dichters geweest te zijn. Daaraan is het wellicht te wijten, dat hij zich nu en dan tot beschrijvingen en omschrijvingen laat verleiden, die al te zeer het kenmerk dragen van berijmde proza.

Ook tegen het gebruik van enkele woorden, ten gerieve van de prozodie of het rijm, meenen wij den schrijver te moeten waarschuwen. Zoo lezen wij:

Blz. 19: Hij grijpt van uit de *maledijde* kast.

Blz. 52: Chapuis, die *van den trap* van 't stadhuis *klom.*

Blz. 72: Dan zal het uur der ontvoogding *slagen.*

Dit zijn kleinigheden, zal men zeggen; maar juist daarom kunnen die zooveel te gemakkelijker verbeterd worden.

Eene bijzondere melding moeten wij hier nog maken van het *Drinkliedje*, dat, voor wat vinding en dichterlijke bewerking betreft, als bijzonder goed geslaagd mag genoemd worden Juist omdat het geene ‘blauwe bloem’ is, zal *iedereen* het met genoegen lezen.(1)

De uitgever verdient een woord van lof voor het nette kleedje, waarin hij de gedichten van Van de Walle gestoken heeft. Het papier is stevig, de druk goed verzorgd en elke bladzijde met een blauw lijstje omringd. Dit boekje van 76 blz. ziet er waarlijk sierlijk uit.

G. KERKHOVE.

Tentoonstelling in het Kunstverbond van Antwerpen.

Er waren vele schilderijen, meer dan naar gewoonte, in de laatste tentoonstelling van den *Cercle artistique.* Wij zullen echter maar die tafereelen bespreken, welke in het oog vielen.

Laat ons eerst de portretten nemen, en er die van M. VERHAERT en van M. SIMONS uitkippen. Vooral dit van den eerstgenoemde is opmerkenswaardig. Met zijne vleezige tonen, mag dit portret van M.B. vettig malsch geschilderd en goed gelijkend genoemd worden. Men ziet dat de kunstenaar er met lust aan gearbeid heeft, en niet zonder reden, want zulk model moet elken schilder doen watertanden.

M. SIMONS schijnt een weinig in een systeem te vervallen met zijn

(1) Wij deelen dit gedicht onder onze rubriek Poëzie mede. (*N.d.R.*)

portret: wel zijn er goede hoedanigheden in, maar het herinnert ons te veel, als schildering en kleur, het portret van M.J. in de driejaarlijksche tentoonstelling.

M. SIBERDT is altijd schrikkelijk *ordinair* in zijne portretten.

We groeten het portret van M.K. door M. CORRENS en gaan stilzwijgend voorbij.

Bij de genre- en binnenzichtschildering moeten wij weer vooreerst M. VERHAERT melden met een flink gekleurd en geschilderd stukje: *Koffiedrinken.* Vol gloed en warmte en uiterst kundig getoetst mag dit tafereeltje genoemd worden.

Jammer dat er in de schildering en de kleuren van M. PORTIELJE van die onderscheiding niets te vinden is; er is anders veel geest en opmerking in zijne twee tafereeltjes.

Zelfde opmerking voor wat de schildering en de kleur van M. DE BRAEKELEER betreft; zonder onderscheiding zijn de twee stukken die hij tentoonstelde.

M. BOURCE zou meer mogen veranderen. Zeker, dat jonge meisje is aanlokkelijk; er is vaardigheid in de schildering en frischheid in de kleur; het ongeluk echter is, dat men op den duur vooraf zal weten te zeggen, wat de tafereelen van M. Bource voorstellen zullen.

M. VAN HAVERMAET doet een kleinen zijstap met zijne *Melkboerin.* Dit tafereel is keurig geschilderd en mag welgeslaagd genoemd worden.

Veel overeenkomst met de vorige schilderij heeft het tafereel van M. GODDING: *Weggejaagd.* Wij zagen beters van hem, vooral als kleur, welke al te purperachtig is.

Meldenswaardig zijn de studiehoofden van M. DE JANS, die ons wat vreemd van kleur voorkomen, beneven, het studiehoofd van M. BOOM, dat ons echter niet zoo goed beviel als zijn tafereel uit Moscou, waarop onder andere de figuurtjes uiterst keurig geschilderd zijn.

Jammer dat wij dit niet zeggen kunnen van de twee schilderijen, eveneens uit Moscou, van M. HOUBEN; zij zien er erg alledaagsch uit.

Het figuur op het groot tafereel van M. VAN ENGELEN is nog al flink geschilderd; maar met den dekoratieven achtergrond kunnen wij geenen vrede hebben. Wij zien dan ook liever zijn klein tafereeltje: *Bric-à-Brac*, dat geestig getoetst is.

Indien M. LAMBEAUX bij deze laatste hoedanigheid eene juistere en flinkere teekening voegde en zijne kleur wat meer onderscheiding bijzette, dan zouden zijn *Lezer* en zijn *Bezoek aan het museum* met lof mogen vermeld worden.

Aimez-vous la pommade? On en a mis *partout*, zou men van de schildering der heeren VAN DER OUDERAA, CAP en PLUMOT kunnen zeggen. Vooral deze laatste heeft jammerlijke tonen en zoeterige penseelstreken op zijn tafereel. Maar *enfin*, het publiek vindt het lief, evenals het de misbakelde figuren op de schilderij van M. Cap *geestig* vindt. Wanneer

levert M. Cap ons nog eens eene schilderij gelijk zijn *Polichinelle*, die wij met lof vermelden kunnen? 't Is vooral op het tafereel van M. Van der Ouderaa, '*Kwapits*' dat het woord *pommade* toepasselijk is. Wat zijn damesportret betreft, dat heeft goede hoedanigheden onder opzicht van gelijkenis, uitvoering en kleur.

Onder de landschapschilders vermelden wij vooral de heeren VERSTRAETE, MEYERS en SIMONS. De eerste munt, zooals altijd uit door zijn *Voormiddag* in den hooitijd, en bijzonder door zijn *Avond*, vol gevoel en juistheid van indruk; de tweede stelt een flink, keurig geschilderd en zonnig landschap ten toon; de derde levert een buiten met figuren, vol onderscheiding en uiterst frisch van toon.

Verder vermelden wij nog de *Avond te Cornwald* van M. SMITH-HALD en *December* van M. VAN KUYCK.

Onder de marineschilders moeten wij gewagen van M. VAN GENEGEN, met twee goed geschilderde stukken, en M. HAGEMANS met een breed geborsteld doek de *Kaaien te Antwerpen*, waarover een ware en onderscheidene toon verspreid ligt.

Vooraleer dit kort overzicht te sluiten moeten wij nog het *St-Anna godshuis* van M. CLEYNHENS noemen, waarop kundig uitgevoerde deelen te vinden zijn, doch waarvan de tonen misschien wel wat lichter zijn konden; ook sommige deelen mochten wat uitvoeriger behandeld zijn.

Wij kunnen deze bondige kritiek niet eindigen zonder nogmaals te betreuren, dat het wederom al Fransche titels zijn dat de klok slaagt: slechts twee of drie kunstenaars maken eene loffelijke uitzondering.

SIGURT.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De Belgische Bond van werkmeisjes-en werkjongensgenootschappen heeft besloten eenen nieuwen prijskamp voor tooneelstukken te openen voor 1883 onder de volgende voorwaarden: De 1^{e} prijs zal bestaan uit eene gouden medalie van 250 fr. waarde. Deze prijs zal niet verdeeld worden, maar de jury zal eenen 2^{n} prijs mogen toekennen bestaande in eene schoone zilveren- vergulde medalie. Verscheidene eervolle meldingen met bronzen medaliën zullen insgelijks mogen verleend worden.

Al de in het Nederlandsch geschreven stukken - zelfs diegene. welke aan *vreemde* talen ontleend voor het doel geschikt zijn, - zullen tot den prijskamp toegelaten worden, welke ook de nationaliteit der schrijvers zij.

De handschriften moeten gezonden worden aan den heer K. Weyler, schoolbestuurder, Keistraat, Antwerpen, vóor 1e Juni 1883.

- In den prijskamp van 1882 werd bekroond: *Jantje zonder zorgen*, door Van den Kieboom, van het Nationaal Tooneel van Gent.

- Bij koninklijk besluit van 30 December 1882, zijn benoemd tot leden van de jury gelast men de toewijzing van den driejaarlijkschen prijs der Nederlandsche tooneellitterateur voor het negende tijdvak, de heeren: Dodd (G.-J.), letterkundige, te Sint-Joost-ten-Noode; Sleeckx (D.), hoofdopziener van het lager onderwijs, te Schaerbeek; Stroobant (E.), notaris te Brussel; Van Driessche (E.), professor bij het het koninklijk Athenaeum, te Brussel en Willems (Ser.), letterkundige, te Schaarbeek.

- Bij koninklijk besluit van 20 December, is de vijfjaarlijksche prijs voor de zeden- en staatkundige wetenschappen, ingesteld den 6 Juli 1851, vervangen door de drie volgende:

A. Vijfjaarlijksche prijs der geschiedkundige wetenschappen;

B. Tienjaarlijksche prijs der wijsgeerige wetenschappen;

C. Tienjaarlijksche prijs der taalwetenschappen (Philogie.)

Er is daarenboven ingesteld een vijfjaarlijksche prijs der sociale wetenschappen.

De prijs dezer nieuwe wedstrijden is bepaald op vijf duizend frank.

- De *Vlaamsche Bond* van Mechelen schrijft eenen prijskamp uit voor het opstellen van eene *Volksgeschiedenis der stad Mechelen.* groot ten minste 200 blz. in 8o. De stukken moeten vóor 1 Oct. 1883 gezonden worden aan den Voorzitter, Oude Brusselstraat, 12. De prijs is 500 fr., een gouden eeremetaal en 25 afdrukken van het bekroonde werk. Verdere inlichtingen te bekomen bij den schrijver van den Bond, Paul Ryckmans, te Mechelen.

- Het Bestuur van den nationalen schouwburg van Brussel heeft voor zijnen tooneelletterkundigen prijskamp 26 stukken

ontvangen, waaronder 6 drama's, 8 tooneelspelen en 12 blijspelen.

- De commissie die den 16 September het 70ste verjaringsfeest van mevr. Bosboom-Toussaint voorbereidde, heeft dezer dagen hare taak voleind, door aan de kunstenares aan te bieden de kostbare kassette, bestemd ter bewaring van het album dat haar op haar jaarfeest werd overhandigd.

Eenig bijna als het album zelf, mag ook het prachtstuk heeten, waarin die losse blâren zullen vergaard blijven. In monumentalen vorm van zwart ebbenhout vervaardigd, zoodanig dat zonder moeite de losse bladen in de beide vakken, waarin zij verdeeld is, kunnen worden ter hand genomen, rust de kassette op vier flinke leeuwen van massief zilver. Het deksel is een meesterstuk van zilversmeedkunst. Een ovaal medaillon van mat zilver, in het midden, bevat de opdracht: ‘Ter zeventigsten verjaardag van mevrouw A.L.G. Bosboom-Toussaint’, en is omgeven door lauweren, die door een vergulden band worden saamgehouden, waarop de dato: 16 September 1812-1882 prijken. Een sierlijke zilveren rand omlijst dit medaljon en vormt in de hoeken ronde vergulde medaillons, eveneens door lauweren omgeven, waarop de titels van vier van hare meesterwerken, Majoor Frans, Leycester, Huis Lauernesse en Gideon Florensz staan gegrift. De kassette rust op een geornementeerd voetstuk, dat met haar een geheel vormt.

Het kunstwerk, in de Kon. Ned. Fabriek van gouden en zilveren werken van de heeren J.M. Van Kempen en Zonen te Voorschoten vervaardigd, is bijzonder smaakvol, en, ondanks de rijke ornementatie, eenvoudig en rustig voor 't oog en is een waardig huldebewijs van de Nederlandsche kunstbeoefenaren aan de gevierde schrijfster.

Met genoegen vernemen wij, dat de begaafde vrouw ook na haar feest nog vele bewijzen van belangstelling mocht ontvangen. Het was vooral uit het buitenland dat zij voortdurend op allerlei wijs betuiging van sympathie mocht erlangen. Ook Oost-Indië is niet achtergebleven, en in het laatste gedeelte des vorigen jaars ontving zij herhaaldelijk, van daar, bewijzen van belangstelling.

- De afdeeling van het *Willems-Fonds*, Schaarb[...] Joost-ten-Noode (lokaal Haachtsche Steenweg, 124) willende

mevrouw Courtmans, onze uitmuntende dichteresse en romanschrijfster, waardig vereeren, heeft in bestuurzitting van 11 December besloten haar een prachtig album aan te bieden. Buiten de bijdragen harer leden in dichterlijken en beeldenden vorm, hoopt de afdeeling de medewerking te bekomen van gansch het *Willems-Fonds* en van al de Vlaamsche dichters, denkers en kunstenaars; te dien einde, houdt zij ter beschikking van alle kunstenaars, albumbladen, welke zij kosteloos zal opsturen aan al de aanvragers en terug verwacht tegen einde Februari 1883, om met eenen prachtband den 2 April gereed te zijn. wanneer de feestviering zal plaats grijpen.

- Op voorstel van den Verbeteringsraad voor het Middelbaar Onderwijs wordt bij koninklijk besluit van 11 December l.l. een prijs van 3000 fr. uitgeloofd voor de beste Nederlandsche of Fransche *Spraakleer*, welke hier of in het buitenland zal uitgegeven worden binnen het tijdverloop van 2 jaar.

- Bij de laatste verkiezingen in de Belgische Akademie werden benoemd: *Beeldhouwkunde*; M. Jaquet, in vervanging van wijlen Simonis; *Gravuur:* M. Demannez; *Muziek:* M. Busschops van Brugge en M. Van Elewijck van Leuven; *Wetenschappen en Letteren:* M. Pinchart, in plaats van wijlen M. De Busscher.

Toonkunde.

- Van het oratorio *Mozes op den Nijl*, woorden van Edmond Van Herendael, muziek van Emiel Wambach, is dezer dagen het klavieruittreksel verschenen, met de vertaling in het Fransch door E. Van Dyck en in het Duitsch door F. Müller. Men zal zich herinneren dat dit muzikaal gewrocht van eenen der oud-leerlingen van Peter Benoit destijds in Antwerpen veel bijval heeft ingeoogst. De jeugdige, veelbelovende komponist heeft nu zijn werk in druk laten verschijnen, en wij zijn overtuigd dat velen, die vroeger de uitvoering van den *Mozes* hebben bijgewoond, zich deze uitgave zullen aanschaffen. De druk en het papier laten waarlijk niets te wenschen; muziek en tekst zijn duidelijk en sierlijk weergegeven. Bericht aan de liefhebbers van Vlaamsche muziek.

[...]komiteit der *koloniale tentoonstelling* te Amsterdam heeft de voorstellen van den heer Ed. De Hartog, betreffende een muziekcongres enz., verworpen. Het heeft den heer Verhulst het maken eener cantate opgedragen.

- De Amsterdamsche Liedertafel *Zanglust* zal een nationalen en internationalen zangwedstrijd voor mannenkoor houden, te Amsterdam, op Zaterdag 7 en Zondag 8 Juli 1883, ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan.

- Naar wij vernemen zal de uitvoering van Peter Benoit's werken, waarvan wij in onze vorige aflevering gewaagden, den Zondag 18 Februari eerstkomende te Angers plaats hebben.

- In den loop van Februari zal het symphonisch zanggedicht van Jan Blockx: Een Droom van 't Paradijs, woorden van Jan Van Beers, alhier uitgevoerd worden.

Vlaamsche belangen.

- *Zetternamskring*, van Gent heeft aan de Kamer van volksvertegenwoordigers een verzoekschrift gezonden, strekkende om te bekomen dat in de wet, waarbij men het gebruik der beide talen in ons land gesproken, in het middelbaar onderwijs zal regelen, onze taal zou genoemd worden, 'Nederlandsche taal,' (*langue néerlandaise*), in plaats van 'Vlaamsche taal,' (*langue flamande*), zooals zij geheeten wordt in het ontwerp van wet.

- Er zijn alweer zeer belangrijke artikelen verschenen over onze Vlaamsche beweging in *le Temps* van Parijs, in de *Norddeutsche Allgemeine Zeitung*, in de *Berliner Blatter* en in de *Franckfürter Zeitung.*

Geen enkel Fransch-Belgisch blad acht het noodig deze artikelen te bespreken! *La conspiration du silence*, wanneer het de Vlaamsche beweging geldt, ziedaar de onzijdige houding der franskiljons-pers, die voortdurend alles opheldert wat uit Parijs komt... maar zwijgt als een graf, wanneer *le Temps* de gegrondheid van de Vlaamsche beweging erkent.

- Wij laten hier, volgens de laatste opgave, de statistiek volgen der gesprokene talen in België:

OP DUIZEND INWONERS spreken 498,5 Vlaamsch, 422 Fransch of Waalsch, 64 Vlaamsch en Fransch, 7 Duitsch, 4 Fransch en Duitsch; door 1,5 worden andere talen gesproken; door 1 Vlaamsch, Fransch en Duitsch; door 0,5 Vlaamsch en Duitsch; 0,5 zijn stomdoof.

Beeldende kunsten.

- De schilderij van Jan Van Beers 'Ingescheept', welke bijzonder werd opgemerkt te Parijs en in de tentoonstelling van Antwerpen, is aan den baron de Reinach van Parijs verkocht voor 25,000 franks.

- Blijkens het verslag, uitgebracht aan de *Société royale d'encouragement des Beaux Arts* te Antwerpen, waren op de onlangs aldaar gehouden tentoonstelling 1559 werken ingezonden door 961 kunstenaars, onder wie 661 uit België, 122 uit Duitschland, 114 uit Frankrijk, 50 uit Nederland, 14 uit Oostenrijk en andere landen. Antwerpen heeft voor zijn museum 14 schilderijen van Belgische schilders gekocht, tot een bedrag van 45,000 fr. Wie door de regeering bekroond werden, hebben wij reeds gemeld. Onder 16 jeugdige kunstenaars werd door de Regeering, overeenkomstig de voorstellen der Commissie. 6000 fr. ter aanmoediging verdeeld. Voor de verloting werden aangekocht 47 schilderijen, 9 beeldhouwwerken, 1 aquarel en 15 gravuren, tot een gezamenlijke waarde van 80,000 frank, 5000 fr. meer dan den vorigen keer, dank zij de deelneming des Konings.

Aan particulieren werden verkocht 121 schilderijen, 5 aquarellen en 7 beeldhouwwerken.

- In de laatste vereeniging van de bestuurleden der Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten van Antwerpen is besloten den plaatsnijder J.B. Michiels, leeraar aan de Koninklijke Academie voor Schoone Kunsten te belasten, mits 12,000 frank, met het graveeren van de plaat, bestemd om in 1888 afgeleverd te worden aan de inschrijvers; als onderwerp is opgegeven Karel Verlat's schilderij uit het Antwerpsch museum van hedendaagsche meesters: *O.L. Vrouw met het kind en de vier Evangelisten.*

- Op de *Internationale Koloniale* tentoonstelling te Amsterdam zullen 320 Belgische artisten, schilders, beeldhouwers, architecten en graveurs inzenden.

- Rosa Bonheur heeft hare laatste schilderij, voorstellende eene prachtige groep wilde leeuwen, nog voor zij voltooid is, verkocht aan een kunstliefhebber te Nizza voor de kolossale som van honderd veertig duizend gulden.

Dit is zeker eene groote som, maar de onkosten, die vooraf gingen, waren ook niet gering. De leeuwen, die als model dienden, kostten haar elf duizend gulden en bovendien gedurende een vol jaar nog twintig gulden daags aan oppassing en voeding.

Sterfgevallen.

- Een veel belovend landschapschilder, *M. Vande Gehuchte*, is dezer dagen in nog jeugdigen

ouderdom overleden. Tusschen de jongere Vlaamsche schilders werd hij onder de beste gerekend. Zijn afsterven is derhalve een wezenlijk verlies.

- De Vlaamsche schilderkunst heeft een gevoelig verlies ondergaan door het afsterven van den verdienstelijken Antwerpschen kunstschilder Frans Leemans, dinsdag namiddag, 2 Januari, overleden in den ouderdom van nauwelijks 43 jaar. De betreurde kunstenaar muntte vooral uit in maanlichtschilderingen. In de laatste driejaarlijksche tentoonstelling van Schoone Kunsten te Antwerpen had hij twee verrukkelijke tafereelen, waarvoor hij de gouden medalie verwierf. De Stad Antwerpen heeft in de laatste tentoonstelling zijn *Zomeravond* aangekocht.

Nieuwe uitgaven.

- *Jaarboekje* van de Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid en Wetenschappen te Gent. 19 Jaargang.
- GEDICHTEN van V.A. Dela Montagne. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Kl. 8°, 170 blz. op Engelsch papier met perkamenten omslag
  Fr. 3.00.
- OPSTELLEN EN BRIEVEN voor de lagere scholen, door Alexis Callant. Gent, Dullé-Plus. In-8°, 28 blz.
  Fr. 0.50.
- *Ochtendliederen en Middagzangen*, door Louise Stratenus. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Compleet in 5 afl. van 80 blz. aan 0,65 fr. per afl. De 4 eerste afl. zijn verschenen.

Aangekondigd.

- *Limburgsche Schetsen* door J.M. Brans. Omtrent 13 vel druks. Uitgever De Seyn-Verhougstraete te Roeselare. Prijs: 2.00 fr.
- *Landliederen* door Dr Karel de Gheldere. 100 gedichten. Uitgever Edw. Gaillard te Brugge. Prijs: 2.75 fr.
- *Het Menschdom verlost*, heldendicht in 12 zangen door Lodewijk De Koninck, Turnhout, Splichal-Roosen. Twee deelen. Prijs: Fr. 12.00

Twee oude vrijers.
Een schets door
H.T. Chappuis.

I.

't Liep tegen half een.

Mijnheep Kreuger, commies aan de provinciale griffie te Meerendijk, zat aan de koffietafel en streek zich nu en dan met een zacht hm! langs het hooge voorhoofd. - Laten we even zijn portret maken. Veel haar bezat meneer Kreuger niet meer. Reeds op jeugdigen leeftijd was hij door dien schedeltooi heengegroeid. Handig had hij intusschen in die leemte weten te voorzien. De lokken boven het linkeroor had hij daartoe zeer lang laten worden en deze toen dwars over de kruin gelegd, op dezelfde wijze als men wel klimop bezigt om de kale lekken eener muurvlakte aan het oog te onttrekken. Die kunstgreep had majoor Stevel, Kreugers vriend en contiburnaal, echter niet kunnen misleiden. De oude held plaagde hem dan ook wel eens met het schamel restantje van zijn eenmaal rijken lokkenschat en noemde het kortaf ‘klimplanten.’

Dit gebrek buiten rekening gelaten, was de heer Kreuger, met zijn spitse, steeds glad geschoren kin, mager, hoekig gelaat en eigenaardig, trompetachtig neusgeluid een nog tamelijk goed vertoonbaar heerschap. Van een zekere mate van ijdelheid had hij dan ook nog geenszins afstand gedaan, - nu is 't trouwens van algemeene bekendheid, dat er van al de wezens der schepping niet één zoo ijdel is als de man. Meneer Kreuger verbeeldde zich dan ook, dat hij nog een zeer onderhoudend verteller was, dat hij in weerwil van zijn zestig jaar nog geenszins een oud

man kon worden genoemd en dat hij slechts een enkel woord behoefde te spreken om nog een vrouw te krijgen - en nog niet eens een boven de veertig!

Nog steeds kleedde hij zich met zorg. Linnengoed, boordjes en manchetten waren altijd onberispelijk glad en helder; en alleen de zwarte, gekleede jas, die zijn magere, schonkige ledematen dekte, gaf door een zekere kaalheid op de naden het bewijs, dat er op dit ondermaansche niets onvergankelijk is.

Voorzichtig sopte meneer Kreuger een stukje brood in zijn kopje, bracht het even voorzichtig aan den mond en mummelde het weg, want ook het gebit van den ouden heer eischte evenals zijn haar dringend voorziening. Van valsche tanden wilde hij echter niets weten.

Vervolgens nam hij een brief weder op, dien hij bij zijn thuiskomst van 't kantoor op tafel gevonden en reeds eenmaal langzaam en aandachtig gelezen had.

'Hm! hm! Een mooie grap met dat jonge ding! Dat moet ik zeggen. Net iets voor mij, die niets van grappen houd. - Ja, ja; dat komt er van, als je familie hebt. Vroeg of laat bezorgt ze je last. Dat men 't met mij te bont heeft gemaakt, wil ik niet zeggen; tot heden niet; maar nu schijn ik mijn beurt toch te krijgen, en ferm ook! - "Neef Kreuger, help me asjeblieft *uit* den brand, waar ik me zelven *in* heb geholpen," schrijft het kind. Gelukkige menschen, die geen kind of kraai in de wereld hebben! Och, maar dan krijgt men 't somtijds van zijn vrienden. En deze Anna hier heb ik in elk geval goed gekend. Als kind zat ze op mijn knie; daarbij is ze een dochter van Joost, dien besten, braven vent. Jammer, dat hij dood is! Dan zou deze malle geschiedenis niet zijn voorgevallen. Van haar in den steek te laten is hier dan ook geen sprake, maar hoe ik het kind moet helpen weet ik waarachtig nog niet.'

Er werd geklopt. Tegelijkertijd werd de deur reeds geopend. De handen wrijvend schoof juffrouw Tijssen, Kreuger's kosthuisjuffrouw, een klein, mager menschje

met een spitsen neus en een dito kinnetje, leeftijd moeilijk te bepalen - zoo tusschen de veertig en de vijftig jaar - bijna onhoorbaar het vertrek binnen.

Met een vlugheid, die een goochelaar jaloersch zou hebben gemaakt, had meneer Kreuger den brief reeds in zijn jaszak weggemoffeld en met een gezicht, alsof er geen windje aan de lucht was, zijn kopje opgenomen.

‘'k Drangeer u toch niet, meneer Kreuger? Heusch niet? Anders moet u 't maar zeggen. Ik kwam nog eens even voor u opschenken.’

‘Och, dank u, juffrouw Tijssen. Doe geen moeite. Ik zal geen koffie meer drinken.’

‘Dan zal ik toch eventjes naar de kachel zien. Wat een bittere koude, he, meneer? De rimpel slaat je, als je op straat komt.’

‘Och, laat maar, lieve juffrouw Tijssen. Ik ga zoo dadelijk toch weder uit.’

Juffrouw Tijssen sloeg de handen, die de pook reeds hadden gegrepen, van smartelijke verbazing in elkander.

‘Uit? Verder nog dan naar uw kantoor, mijn lieve meneer? In dit gure weer? Mensch, pas toch op voor je kostelijke gezondheid, den grootsten schat, die ons, arme stervelingen, werd geschonken. - Van morgen zeide ik hetzelfde nog tegen den majoor. Maar die man is verstokt, zeg ik. Die slaat de prikkels tegen de verzenen. Wie gaat er nu, vraag ik u, meneer; - en u is een man van verstand; - wie gaat er nu, vraag ik, met zulk bar weder en zulk een schralen noordenwind zonder overjas uit?’

‘Heeft de majoor dat gedaan, juffrouw? Onverstandig noem ik dat, erg onverstandig zelfs. Dat men in zijn jeugd zulke dingen doet, kan er nog eenigermate door. Maar op zijn ouden dag moet men -’

Bons! - Daar vloog de deur eensklaps wagenwijd open. Een heer met grijs haar en grijzen knevel en met een lintje in 't knoopsgat stond op den drempel.

‘Wie praat hier van oud? De duivel is oud. Ik houd

niet van een overjas, en daarmede is 't uit. Dat zware goed aan mijn corpus, als ik mijn levenlang een dunne uniform heb gedragen, bevalt me niet.'

'God, alle menschen, majoor! Wat doet uwes me daar schrikken! En dan zulke godslasterlijke taal in den mond van een man met grijs haar. Foei, zeg ik. 't Is schande, majoor! Hier namaals -'

Majoor Stevel nam een stoel en ging, onder 't uitblazen van monsterachtige rookwolken uit zijn Duitsche pijp, doodbedaard aan tafel zitten.

'Zeg eens, juffrouw Tijssen! Doe me één plezier en kom me nimmer weer aan boord met je "hier namaals" en met hetgeen er dan met me zal gebeuren, want daarvan weet je geen steek meer dan ik. Vertel me liever eens wie die mooie pijp van me heeft gebroken. Van morgen, toen ik uitging, was ze heel; en toen ik ze daareven wou opnemen, hield ik de stukken in de hand. Netjes in elkander gezet was ze; dat moet ik bekennen. Maar wie heeft ze gebroken?'

'Heere, bewaar me, majoor!'

'Ja, dat hoop ik voor je. Dat hebben we trouwens allemaal hard noodig. Maar wie heeft die pijp gebroken?'

'U laat een mensch nooit den tijd aan 't woord te komen, majoor. Anders had ik u willen zeggen, dat ik van die gebroken pijp niets af weet. Maar u keek me aan, alsof u zeggen wildet, dat -. En daarvoor wil ik mijn twee vingers -'

Juffrouw Tyssen stak de beide voorste vingers van haar rechterhand plechtig op.

'Met je verlof, juffrouw! Je hebt er tien. Steek ze liever alle tien op. Dat heb je voor 't zelfde geld.'

Juffrouw Tyssen's oogen begonnen te fonkelen.

'Majoor, je bent slecht! Je bent een slecht mensch! Ja, 't is zonde, dat ik het moet zeggen, maar dat ben je. Foei, zoo'n oud man spotten met een eed!'

Weg was juffrouw Tyssen, de trap af, rood van kwaadheid en ergernis. Maar beneden gekomen, was die bui

reeds voorbij. De majoor betaalde goed, en suiker, thee en koffie stonden bij hem nooit achter slot.

‘Maar, Willem! Je zoudt het goede mensch finaal van haar stuk brengen,’ zeide meneer Kreuger, zoodra hij met zijn vriend alleen was gebleven. ‘'t Schepsel werd bleek van zenuwachtigheid.’

‘Begin jij nu ook al met je gekwezel, Janus? Juffrouw Tijssen van haar stuk? Juffrouw Tijssen zenuwachtig - Ja, als ze de vingers in mijn suikerpot steekt en bang is, dat ze zal worden gesnapt. Die dame is niet voor zoo'n klein geruchtje vervaard. Ik ken dat ras. Maar jij laat je door dat fijne, uitgestreken gezicht inpakken. Pas op, Janus, of ze trouwt nog met je!’

‘Maar, Stevel! Ben je nu dwaas? Hoe komt het op in je -?’

‘In je hersens, wil je zeggen? O, dat is meer gezien. Dat zou de eerste maal niet zijn.’

‘Nu, maar dan -’

‘Dan vraag je mij op de bruiloft? Ja, dit spreekt van zelf. Dan doe ik bij jou dienst als bruidsjonker, een oude maar een taaie.’

Vol welbehagen streek de oude soldaat den borsteligen knevel op en blies toen een paar rookwolken uit, zoo reusachtig, dat Janus een hoestbui kreeg.

Stevel keek zijn vriend met een spottend lachje aan.

‘Hoest je weer? Kun je er niet tegen? Best! Dan commandeeren we: “Ophouden met vuren” en leggen de pijp op tafel.’

‘Och, neen, Willem! Rook maar gerust. Als je slechts niet zoo -’

‘Wel, oude ziel, als de rook je hindert, schei ik er uit. Ik moet kunnen dampen, ferm er op los. Dat lurken aan een pijp als een bes van tachtig jaar aan een heet kommetje koffie bevalt me niet. - Maar zeg eens! Ga je niet uit? 't Is lekker weer.’

‘Watblief? - Noordoostenwind is 't. Noem je dat lekker weer?’

‘Wel stellig! 't Is droog, en de zon schijnt. Kom! Er uit! Dan waait die muffe kantoorlucht je tegelijkertijd eens van 't lijf. En dan loopen we in 't voorbijgaan even aan bij Mimi Evers en vragen “belet” voor van avond.’

‘Mimi Evers! Mimi Evers! zeg je. Ja, ja; dat zou kunnen. Dat zou kunnen.’

‘Maar, wat drommel! Waarom zou dat niet kunnen? Of heeft Mimi de laatste vier en twintig uur voetangels en wolfsklemmen om haar huis laten leggen?’

‘Och, Willem! Neem me niet kwalijk. Ik was met mijn gedachten ergens anders.’

‘Jawel; dat hoor ik. Bij Mimi was je.’

‘Och, dat bedoel ik niet.’

‘Zoo; dat is jou zaak. Als je maar antwoord geeft. Gaan we samen uit?’

‘Neen, van daag niet.’

‘En waarom niet?’

‘Ik kan niet.’

‘Dat is onzin. Vóór half drie heb je geen zier te doen, en dan ga je nog maar naar je kantoor courantjes lezen en duimen draaien.’

‘Och, plaag me nu niet.’

‘Zeg dan waarom je niet meegaat.’

‘Omdat ik brieven moet schrijven.’

‘Dat is een billijke verontschuldiging. Gaan we van avond dus ook niet naar Mimi Evers?’

‘Ja, dat wil ik wel.’

‘Zal ik haar dan gaan vragen of we welkom zijn?’

‘Neen, neen! laat mij dat maar doen, als ik naar 't kantoor ga.’

‘Ook goed; zooals je wilt. En hoor ik het dan van je aan tafel?’

‘Ja,’

‘Ik groet je.’

‘Tot van middag.’

Mevrouw Evers was een vroolijke, levenslustige dame van circa vijftig jaar, een vrouw, die van een grap hield, al sinds tijden weduwe was en eenmaal een schoonheid had geheeten. De sporen dier schoonheid waren nog geenszins verdwenen. Met het meeste genoegen verklaarde zij zich bereid de twee vrienden dien avond te ontvangen. Tegen half acht stapten deze dan ook naar haar woning op de Prinsegracht.

't Was een gezellig avondje. Het drietal homberde. Majoor Stevel scheen bijzonder in zijn schik. Hij won en van tijd tot tijd keek hij de gastvrouw met een half verliefden blik aan. Doch vooral Kreuger scheen, hoewel hij verloor en zelfs vrij veel, uitermate in zijn nopjes. Nu en dan wanneer Stevel het niet zag, knipte hij tegen de gastvrouw een oogje en begon dan eens witjes te glimlachen.

Vier dagen later kreeg mevrouw Evers een logée, een zekere juffrouw Sovaal, een nichtje, heette het, een jonge dame van nog geen twintig lenten met donkere lokken, een frisschen blos, een allerliefst figuurtje en een paar oogen, die bij haar komst een droefgeestige uitdrukking hadden maar die, zooals de ondervinding mevrouw Evers al zeer spoedig bewees, ook heel goed vroolijk konden kijken.

II.

Vier weken verliepen.

Juffrouw Tijssen had de verzoeking niet kunnen wederstaan van de uitnoodiging van juffrouw Adriaanse, de vrouw van den stukadoor, gebruik te maken en bij deze een kopje koffie te komen drinken en een beetje te praten.

't Gure weder, de prijs van de boter en de eieren, de vele borreltjes van de mannen, - meneer Adriaanse was behalve stukadoor ook meester witter en ‘witte’ hem nogal eens aan, een gruwel in 't oog van zijn wederhelft; - kortom de voornaamste onderwerpen van den dag

waren afgehandeld. Ook de schandaaltjes uit de buurt hadden hun kaarsje gehad. Juffrouw Adriaanse had met bijzondere belangstelling vernomen naar den staat van 't kooltje in juffrouw Tijssens stoof, en vervolgens was het gesprek nog wat intiemer geworden en waren de dames nog wat dichter bij elkander geschoven, bijna knie aan knie.

Met den rechter elleboog in de linker- en met het kommetje kokende koffie in de rechterhand zat juffrouw Tyssen met half toegeknepen oogen op het bruine nat te blazen. Op dat oogenblik geleek ze uitermate veel op een poes, die zachtjes wordt geaaid en die dit aaien erg prettig vindt.

Juffrouw Adriaanse was aan 't woord.

‘Och, maar, mijn lieve juffrouw Tijssen, zeg ik, als men zooals u een paar deftige, oude heeren tot commensaal heeft, kan men toch, dunkt me, geen reden tot klagen hebben. - Een klein likeurtje, juffrouw? Een beetje persico? Maar beste, hoor! Ik heb nooit andere.’

‘Nu, dan een drupje. Voor de koude van daar straks. - Dank u. Neen, vooral niet meer; anders krijg ik zoo'n roode punt aan mijn neus.’

Een slokje, een kuchje, even de lippen afgeveegd; - ze scheen te smaken, die persico van juffrouw Adriaanse, wier man hem wel eens ‘aanwitte.’

De gastvrouw schoof nog wat dichterbij en knipoogde eens tegen haar glaasje.

‘Toe, juffrouw Tijssen; dat moest u me nu toch ereis eens vertellen. We kennen mekaar al zoo lang.’

‘Wat vertellen, juffrouw?’

‘Maar niet boos worden, als ik het vraag, hoor.’

‘Boos? Och, gunst! Ik denk er niet aan. Maar wat -?’

‘Nu, van de week wilden ze me hier in de buurt wijsmaken, dat u ging trouwen.’

‘Ikke?’

‘Ja.’

‘En met wien dan, vraag ik?’

‘Met meneer Kreuger.’

Juffrouw Tijssen zette het ledige glaasje op tafel, sloeg de koekkruimels van haar boezelaar en hief den voorsten vinger der rechterhand plechtstatig omhoog. Een toornige flikkering kwam in haar blik.

‘Wil ik je eens wat zeggen, juffrouw? Laat de menschen praten; dat zeg ik altijd. Maar ik zou je bedanken voor een man, die op zijn ouden dag de meisjes nog naloopt. Want dat doet hij. Ik heb een hooge huur van hem en hij is prompt met zijn geld, maar anders had ik hem al lang de deur uit gebonjourd.’

‘Wel, mensch; wat zeg je? Heere, bewaar me! Daar sta ik van te kijken. Zoo'n oude man! Ja, maar je zult het altijd zien. Hoe ouder hoe gekker.’

‘Dat zegt uwes wel, juffrouw Adriaanse; dat zegt uwes wel. Bij mij boven hebben zij het allebei beet. Eerst die magere, zeurige commies. Ik zou hem niet willen, al was hij in 't goud beslagen. En dan die windzak van een majoor ook, een man, die geeft om God noch gebod, bij weer of geen weer in een fantasiejasje de deur uitkuiert en bijna de halve straat voor zich alleen noodig heeft. Ze hebben 't allebei beet, zeg ik je. En weet je op wie? Op dat jonge ding, dat bij mevrouw Evers op de Prinsegracht logeert. Verbeeld je! Hebt je 't ooit zoo gezien? Verliefd! Op hun ouden dag verliefd! Ze tellen samen zeker meer dan vijf vierden van een eeuw.’

‘Wel, alle menschen! 't Is mooi, hoor! Dat moet gezegd worden’

‘Ja, en 't mooiste van de grap is, dat ze 't voor elkander niet willen weten en dat ze tegenover elkander kiekeboe spelen. Vroeger, toen er bij mevrouw Evers nog geen logée was, kwamen ze daar altijd samen minstens eens in de week. Maar tegenwoordig nooit meer. Ieder apart tegenwoordig en dan somtijds ieder driemaal in één week. 'k Heb er lang op geloerd, maar nu weet ik 't precies. Ja, ja, zeg ik maar; in 't laatste van de dagen zul je vreemde dingen zien.’

‘Gelooft u dan, dat we al in 't laatste van de dagen zijn, juffrouw Tijssen?’

‘Je zoudt het bijna beginnen te denken, mensch, bijna beginnen te denken.’

Van de toestanden was juffrouw Tyssen vrij aardig op de hoogte. Sinds de laatste weken had het huis van mevrouw Evers des avonds telkens bezoek, nu eens van meneer Kreuger, dan weder van den majoor. - ‘Juffrouw Sovaal homberde heel goed, bijzonder goed zelfs, vooral voor zoo'n jong meisje, “zeide Stevel.” Van hombre met vieren hield hij niet. Daarom kwam hij tegenwoordig maar alleen. Dat behoefde Mimi daarom nog niet aan Kreuger te zeggen, want anders zou die, hij was toch zoo wantrouwend, daar wonder wat van denken, enz. enz.’

In 't geniep knikten de dames tegen elkander een oogje en beloofden het geheim van den ouden krijger trouw te bewaren.

En Kreuger had ook een bijzondere reden waarom hij niet voor zijn vriend weten wilde, dat hij zoo dikwijls alleen naar 't huis op de Prinsegracht ging. - ‘Zie je, Mimi’, Vriendschap is goed en wel, maar met zulke intieme zaken kan men niet te voorzichtig zijn; en als ik me op een onbewaakt oogenblik eens mocht verspreken, dan zouden de gevolgen misschien onberekenbaar zijn.’

De dames namen ook deze redeneering voor goede munt op. Ze vonden dat verstoppertje spelen van de twee oude lui wel vermakelijk. Daarbij kwam, dat mevrouw Evers beiden reeds jaren lang kende en dat hun kleine gebreken en hebbelijkheden voor haar geen geheim waren gebleven. Mogelijk bestond er bovendien in haar diepste diep nog wel een reden te meer, waarom zij vooral het geheim van des majoors drukke bezoeken voor zijn vriend hield verborgen.

Intusschen had Janus de opmerking kunnen maken, dat zijn vriend in de laatste dagen veel minder pijpen rookte dan vroeger en dat hij ook begonnen was een overjas te dragen, - een met groote tressen, net een Pool. Beide om-

standigheden hadden zijn aandacht echter niet in zoo hooge mate gaande gemaakt, dat hij er met Stevel over had gesproken. Hij had alleen bij zich zelven de opmerking gemaakt, dat Stevel verstandiger scheen te worden.

‘Zeker een gevolg van den ouden dag.’

Dat verstoppertje spelen duurde net zoo lang, tot de majoor, op zekeren avond het salon van mevrouw Evers weder alleen binnentredende, daar zijn vriend Janus dood bedaard aan de theetafel zag zitten in een druk en blijkbaar zeer intiem gesprek met Anna Sovaal.

Een indrukwekkend, dreigend hm! klonk van zijn lippen en deed Janus omkijken. Janus werd bloedrood, daarop doodsbleek, wist niet of hij opstaan zou of zitten blijven, besloot eindelijk tot het laatste en maakte in één woord een allertreurigst figuur. Hij had wel achter de kanapé willen kruipen. En dan die vernietigende blikken van zijn vriend! Hij gevoelde zich volstrekt niet op zijn gemak.

Voor de heeren was 't een saai avondje. Voor mevrouw Evers en haar logée echter niet. Die schenen de comedie wel wàt aardig te vinden.

Eindelijk was 't half twaalf. De twee vrienden stapten op. - Met een lachend gezicht keek mevrouw Evers ze na.

‘Nu, dat zal wat geven tusschen die twee,’ zeide ze vervolgens tegen haar logée.

Ja, zeker gaf dat heel wat! Nauwelijks was het tweetal op straat of de bom barstte.

Majoor Stevel opende de vijandelijkheden.

‘Ik dacht, dat jij van avond zoo druk werk had, Janus. Ik meende van je gehoord te hebben, dat je niet zoudt uitgaan. Je zat tot over de ooren in de drukte. Hoe vind ik je dan nu op eens bij Mimi? Dat is vreemd, hoor; heel vreemd.’

‘En jij had me gezegd, dat je van avond een partijtje had met een paar oude kennissen, Willem.’

‘Dat heb ik gezegd, maar dat partijtje is afgesprongen, omdat een van de heeren plotseling ongesteld is geworden. Die boodschap kreeg ik in de societeit. Van mij is hier trouwens ook geen sprake, alleen van jou. Jij moest werken. Jij had het druk, he? Neen, oude gek! Wil ik je eens wat zeggen? Je bent verliefd, verliefd op die juffrouw Sovaal. Je moest liever aan je doodkist denken, man. En mij heb je met een kluitje in 't riet willen sturen. Dat kun je begrijpen. Majoor Stevel met een kluitje in 't riet! Dat zou de eerste maal van zijn leven zijn.’

‘Och, Willem; als je eens alles wist, dan -. Maar ik mag, ik kan je nog niets zeggen. 't Is een geheim, dat -’

‘Met je geheimen heb ik geen zier te maken. En zeggen behoef je me ook niets. Ik heb genoeg gezien. Denk je, dat ik met blindheid ben geslagen? Ik herhaal het. Een oude gek ben je, dat je in weerwil van je kalen knikker, want dien heb je ondanks je klimplanten, nog den verliefde wilt spelen.’

‘Ik groet je, hoor! Je hatelijkheden vervelen me al lang genoeg.’

Janus liep op een pruikenmakersdrafje naar huis en Willem ging naar de societeit. De vrienden waren met elkander in onmin geraakt.

III.

Een dag of tien later stond de majoor - 't liep tegen half acht in den avond, - op zijn kamer voor den spiegel. Een fonkelnieuw, zwart laken pak dekte zijn forsche leden. Aan een nagelnieuw lintje prijkten de Militaire Willemsorde en het eereteeken voor dertigjarigen trouwen dienst als officier in 't knoopsgat. Keurige glacé-handschoenen, pas uit den winkel, prijkten aan zijne handen.

Met een zeker innig welbehagen bekeek de oude krijger zich in 't steeds waarheid sprekende glas.

‘Hm! Hm! Nog een knappe kerel ben ik, stellig! En dan zestienhonderd gulden pensioen en evenveel van me

zelven; 't is niet te verwerpen. Daar kunnen we 't samen best van doen. Als ze maar wil. En waarom zou ze niet? Ik ben een beetje ouder dan zij. Dat zal ik niet ontkennen, maar er loopen er heel wat nietiger rond. Ik waag het. - Vooruit, Stevel! Wie niet waagt, ook niet wint. Zorg, dat je dien ouden commies vòòr bent.'

Eenige minuten later schelde de majoor bij mevrouw Evers.

De meid maakte open.

'Meisje, zijn de dames thuis?'

'Ja, majoor.'

'Is er ook belet?'

'Neen, majoor.'

'Meneer Kreuger soms hier?'

'Neen, majoor.'

'Dank je, meisje.'

Stevel stapte den gang in, ontdeed zich van overjas en hoed, klopte de pluisjes van mouw en opslagen en stond een oogenblik later bij Mimi in 't salon.

Toevallig bevond juffrouw Sovaal zich daar alleen.

De majoor voelde, dat het bloed hem naar 't hoofd steeg. Een oogenblik aarzelde hij. Maar het zien van 't gevaar wekte den gezonken moed weder op. Een krachtig hm! weerklonk door de kamer, en de oude heer stapte met groote schreden naar het meisje toe.

'Juffrouw Sovaal, uw dienaar, uw onderdanige dienaar.'

'Dag, meneer Stevel! Hoe vaart u?'

Dat het gelaat van den majoor hoogrood was geworden, scheen het meisje niet te zien Ze stak hem onbevangen de hand toe. Stevel greep die oogenblikkelijk vast.

'Veroorloof me, dat ik even schel, majoor. Mevrouw Evers weet zeker nog niet, dat u hier bent.'

'O, vergeef me, juffrouw! - Een oogenblik slechts! Een oogenblik. Ik kan u niet zeggen hoe gelukkig ik ben, dat ik u heden eens alleen aantref.'

Er werd aan de voordeur gescheld, maar Stevel hoorde het niet.

‘Reeds lang - reeds lang smacht - smacht ik naar de gelegenheid u te zeggen, dat ik u bemin, dat ik -’

Stevel zonk op één knie en legde de hand op 't hart.

Bijna driftig trok juffrouw Sovaal haar hand terug.

‘Maar, majoor, sta toch op! Ik bemin reeds!’

In een ommezien stond de oude vrijer weer op zijn beenen.

‘Ha, dan weet ik ook wien! Dien ouden commies, dien man, die tusschen de portefeuilles en schrifturen is vergrijsd, dien half kindschen Kreuger!’

‘Foei, meneer Stevel! Hoe onaardig, hoe weinig vriendschappelijk tegenover uw vriend!’

‘Die man mijn vriend? Mijn vijand is hij. Hij heeft me 't hart ontstolen van -’

Op eens ging de kamerdeur open. Een jong mensch met lange, blonde knevels stond op den drempel. Achter hem werd Stevel het gezicht van mevrouw Evers en dat van Kreuger gewaar.

De jonkman deed een stap vooruit.

‘Anna!’

‘Mijn Rudolf!’

‘He? Wat is dat?’

Van smartelijke verbazing kon de majoor niets meer uitbrengen. Glimlachend trad mevrouw Evers naar hem toe.

‘Verrast je die ontmoeting eenigermate, oude vriend? Je verrassing zal verdwijnen, als ik je zeg, dat die twee man en vrouw zijn.’

Janus was naderbij gekomen.

‘En mijn neet en nicht. Anna Sovaal is 't kind van mijn eigen neef Joost. Die meneer daar schaakte haar en trouwde haar in Engeland. De familie was woedend. Wegvoering van een minderjarige; - 't tuchthuis was er mede gemoeid. Oom Janus werd in den arm genomen

want het nichtje moest ergens onder dak worden gebracht, tot de gemoederen een weinig tot bedaren waren gekomen. Onze vriendin hier hielp me uit den brand. Ze vroeg mijn nichtje te logeeren. Thans echter is alles in orde. De familie is bevredigd en -'

Wrevelig wendde Stevel hem den rug toe. 'Heb ik u iets gevraagd?' - Daarop wendde hij zich naar mevrouw Evers. 'Foei, hoe slecht van u me van dit alles geheel onkundig te laten.'

Mevrouw Evers begon te glimlachen.

''t Was mijn geheim niet; en mogelijk was dat wel eene kleine wraakneming van me voor je coquetteeren met een oude vrouw.'

'Ik ben een zot geweest, Mimi!'

'Maar dan toch een goede zot.'

'Vergeef je me mijn dwaasheid? Zijn we weer vrienden als voorheen?'

'Vrienden zijn we steeds gebleven. Ik begreep, dat dit stroovuurtje bij iemand van jou leeftijd spoedig zou zijn uitgebrand. Waarom zou ik je dan geen vergiffenis schenken?'

'En als ik nu eens aan jou vroeg of -?'

'Kom, malligheid! Oude menschen trouwen niet meer. Dat laten ze over aan de jeugd. Die heeft nog haar idealen en haar illusiën. Wij zouden een mal figuur maken. Kom je morgen hombren? Maar dan moet je je eerst met Kreuger verzoenen. De goede man heeft waarlijk genoeg in angst gezeten.'

'Ja, ja, je hebt gelijk, Mimi! Zand er over! Dat is het beste in dit geval. - Janus, zullen we weer zijn als van ouds? Ik beken schuld. Ik heb je beleedigd.'

Twee handen vielen in elkander.

'Och Willem, zoo graag! Had ik je maar dadelijk alles gezegd, dan zouden we geen kwade vrienden zijn geworden. Nu was 't net als of ik je wilde beetnemen. - Maar,

werkelijk, Willem, ik dorst niet. Ik was zoo bang en ik zat zoo in de benauwdheid, dat 't geheim zou uitlekken en dan -’

‘Uitlekken? - Een geheim, dat je aan mij, aan Willem Stevel, een oud soldaat, die 't vuur gezien heeft, hadt toevertrouwd? Neen, man, nimmer! Tot aan mijn dood had ik het bewaard. - Doch laten we daar nu maar over zwijgen, en stel me liever eens voor aan je nieuwen neef. Die schijnt wel een aardige kerel te zijn.’

Bladvulling.

Professor in Gezondheidsleer.

Het sneeuwt en het wintert daarbuiten zoo fel,
Maar mij let geen guurheid van weder:
Ik zit hier zoo prettig, zoo warm en zoo wel,
Bij 't gloeiende stoofken ter neder.
Mijn pijpken, mijn' sloffen, een knappende vuur -
Kan 't hartje nog meer wel begeeren?
En zeggen dat 'k zelve nog over een uur,
De schâ van de stove deed leeren!
‘Het kunstmatig vuur toch, verzwakt - ik geloof -
Gestel en gezondheid des menschen’...
Wat wilt gij? 'k Wou toch om mijn gloeiende stoof,
Een plaatsken daarbuiten niet wenschen.
Ik zeg het in boeken en lessen wel voor;
Maar... 'k zal het niet verder vertellen:
'k Stook voort maar mijn' kachel; - want 't kan er niet door.
Mijn' les in praktijk eens te stellen...

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, 1883.

Poëzie.

I.
Wat de wilgen suizelen.
Septuor-sonnet
door Betsy Perk.

I.
Graf onder Graf.

Klaag niet. ‘Mijn last weegt al te zwaar!’
Wen straks uw tranen minder leken
en felste smart zal zijn geweken,
peist ge niet, weenend, aan die baar.

Wordt ge die moeder ginds gewaar?
De vingren langs het hair gestreken,
heur vraag door snikken onderbreken,
‘Waarom die wieg toch stond eens, daár,’

Terzelfder plek waar hij, haar staf
zich rukte van zijn moeder af,
toen daar een wagen hem kwam halen?

Niet, om in stil vertroostend graf
Maar om - der helle werk - ten straf
in kerkergroeve neer te dalen!

II.
Verdwaald Genie.

Ziet gij daar niet dien vader staan,
met oogen bijkans blind gekreten,
de borst verscheurd door slangenbeten,
nu hij die huizing in moet gaan?

Zijn vingren schellen siddrend aan.
Hij wil... hij moet het vonnis weten,
want spanning dreigt zijn ziel te slaan,
mêe, met ontzettend al vergeten.

't Genie des zoons - waar zweefde 't heen?
't Doorvorschen van verborgenhêen,
lêi hem die sombre woning binnen...

‘Voor vader werken!’ zwoer hij kleen
en groot...? Wordt hij verpleegd als een
dier levend dooden: Krank van zinnen.

III
Zelfmoord.

En ginder bij die doodenbaar
wordt feller smarte nog gedragen.
Daar voelt men zich het hart doorknagen
en uitgetrokken hair voor hair.

Zoo oudre als jongren hoop, te gaêr
ligt daar, niet onverhoeds verslagen
- gelijk door woeste windenvlagen
de in zorg gekweekte beukelaar. -

Maar de uitgeleefde - ondanks zijn jeugd
die, overzadigd van geneucht,
de zijnen tranen bloed deed weenen;

Nu zijn herleving hen verheugt,
en allen hem behouden meenen,
hen door een zelfdmoord doet versteenen.

IV.
Noodlottig toeval.

Maar gij beweent uw schoonste roos.
Zelfs êelste uit der maagden reien,
die dartlend ging uit spelemeien,
en valschen vloed zich offer koos.

Die bloeiende!... Hoe bleek zij broos! -
Met niet één blik meer mocht ge u vleien;
geen handendruk gelijk altoos
Wanneer zij u, van zorg, zag schreien!

Niet juichend als haar blij verleên
noch kommervol als zorgloos heên,
Scheen haar de toekomst wel eens duister.

Toch, was haar aanzijn liefde's kluister.
Plots ging zij. - Hopen dierf zij geen.
Ze ontvlood slechts levens tegenhêen.

V.
Niobe.

En dan die jonkvrouw! Marmerwit
gelijkt dees schoonste aller vrouwen,
- Niobe, beeld van innigst rouwen
dat biddend weent en weenend bidt. -

Zij droomt, dat zij wêer nederzit
in breede schaûw der schoolgebouwen,
en joolt en joelt bij het aanschouwen,
van 't kinderen gestelde wit.

Voort snellen ze op een: ‘Een! Twee! Drie!’
Zij glijdt en glipt... kneust zich de knie,
en sedert... is haar leven lijden.

Zelfs een zoodanig, dat daar wie
dit even van ter zij bespiê'
Zucht: Kwam toch deze een dood bevrijden!

VI.
Levend dood.

Ginds doolt een met zijn kindren rond;
Geen weezen, moeder is in leven,
maar van heur hoogsten plicht ontheven,
Wijl zij die plicht te vreemd verstond.

Toch sprak van scheiding nooit zijn mond;
't wordt immers kindren niet vergeven,
als Liefde in 't ouderhuis moest sneven
en Haat uit een dreef wat ze eens bond?!

Hoe voelt hij dat het kinderhart
met al zijn vreugd, met al zijn smart
een vrouwenziel moest toebehooren!

De blauwe hemel wordt hem zwart,
Het Goddelijk Albestuur verward...
Waarom haar door geen dood verloren?

VII.
De Wilgen.

Zóo suiz'len wilgen bij elk graf. -
Ook zonder op een God te wijzen,
doen zij een kalmer denken rijzen
den waggelenden tred tot staf. -

De lippen... vragen 't vrij den grijzen,
hoeveler leven vaak, als kaf
van 't koren, door des Maaiers zeisen
gescheiden, niets dan tranen gaf.

Aan hun, die 't vierden met schalmeien
toen daar een eerste levenslied
hèm ‘Vader’ en haár ‘Moeder’ hiet!

Neen! wreedste tranen weent men niet,
bij 't doffe dooden klokkenlied,
maar... bij het levend dood beschreien.

Brugge, *Dec.* 1882.

II.
In de delling[1]

(*Mijnen vriende, den Kunstschilder, H. De Pondt*).

Een heerlik oord,
Dat 't hart bekoort,
Het dal der Lei;
Wanneer de blonde Mei
Den akker en de wei
Bestrooit met bloemen allerlei.

Door gras, door lisch en riet,
De Leie rustig henenglijdt;
Zij murmelt zacht heur lied,
Een heimlik lied uit vroeger tijd.
De Leie vloeit en zingt haar lied,
Terwijl de vogels stoeien,
Terwijl de bloemen bloeien,
Terwijl de bonte koeien,
In koele lommerlusten,
Herkauwend liggen rusten.

Maar wat gejoel en blij getier,
Weergalmt aan de oevers der rivier!
Het gaat er woelig, bont dooreen,
En kout en zang is algemeen;

(1) De Leie tusschen Kortrijk en Harelbeek.

Het is alsof het kermis was,
Daar ginder tusschen 't rijpe vlas,
Dat langs het water, hoog en dicht,
Opeengestapeld ligt;(2)
Het vlas, die goddelijke plant,
Die bron van goud voor Vlaanderland.

En rechts een dorp met roode daken,
Waar liefde troont in elke woning;
Waarboven als een reuzenkoning,
De spitse toren staat te waken(3).

Op gindsche helling, in een' lustwarand,
Schuilt Harelbeek, 't aloud vermaarde,
De wieg der Forestiers van Vlaanderland,(4)
En waar zijn moeder Hem eens baarde,
Die thans de roem is van het vaderland.(5)

Daar blinkt in d'avondzonnegloed,
Zich badend in den blauwen vloed,
De steê,(6) waar eens een Riddrenstoet,
Met '*Goedendags*' werd wreed begroet.(7)
O, alles tuigt hier van den reuzenstrijd
Der heilige vrijheid tegen dwinglandij;
Zelfs 't klinglend klokkenlied,(8) dat gul en blij,
Van uit de torentin ons harte treft,
Zich als een hymne zacht verheft. -
De Leie, die daar rustig henenglijdt,
Door gras en bloemen geurend zoet;
Haar boorden waren eens doorweekt,
Haar golven rood van schuimend bloed;
En uit haar killen boezem spreekt
Tot ons een stem van menig heuglik feit,
Van vroeger lijden,
Van vroeger strijden;
Van vrijheid en verblijden;
Van lang vervlogen roem en heerlikheid!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk 1882.

(2) Om in de waters der Leie geroot te worden.
(3) Het dorpje Cuurne.
(4) Liederik de Buck, eerste forestier van Vlaanderen, werd te Harelbeke geboren en deed er een kasteel bouwen.
(5) Peter Benoit die te Harelbeek het levenslicht zag.
(6) Kortrijk.
(7) Guldensporenslag.
(8) De beiaard van Kortrijk speelt op het half uur eene brok uit de 'Van Arte velde's cantate,' van Gevaert.

III.
De laster.

Mijnen vriende L G.

Verhef het hoofd en schouw den laster stout in de oogen!
Hij kent noch eer noch plicht, heeft zelfs geen mededoogen
Met hem, dien op deze aard; niets trof dan leed en smart;
Hij lacht, waar ziekte en rouw wanhopend 't lijden tart.

Neen! wees niet droef, wanneer een hart, laf en boosaardig,
Van alle deugd ontbloot, 't misprijzen zelf onwaardig,
Op u met vollen mond zijn vuigen laster spuwt:
Gedenk dat 't ongediert de schoonste vrucht niet schuwt.

Bewandel steeds den weg, door plicht u voorgeschreven:
Een kalm geweten is de grootste schat in 't leven.
De laster, waarde vriend, is wel het grootste kwaad,
Dat ingeblazen wordt door afgunst, nijd en haat.

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen, 1883.

IV.
Een akte van berouw.

Bij valavond, als de laatste stralen
scheemren uit het West, op de olmenkruinen,
die om 't kerkje groenen, treedt, schoorvoetend,
naar den biechtstoel van den ouden pastor.
't roode doekje om 't blonde hoofd gebonden,
't pachterskind, met blozende kerzenwangen!
- Heimelijk draait het tralieraamken open
en de roode, vriendlijke pastorstronie,
dubbele kin en grijze stoppelbrauwen,
lacht deemoedig door de gaatjes henen.
- ‘Maanden, Vader, is mijn biecht geleden.
Vaak en diep en zwaar ben ik gevallen...’

Zuchtend spreekt zij. Doch, bemoedigend, zegt de
Pastor: ‘Kind! spreek vrij! Ontlast uw hart, kind!
God is goed! Vergifnis schenkt zijn zegen!’
Aarzlend fluistert zij; ‘Ach Vader! 'k Zweer u,
zwakheid was 't alleen!... Den langen Wannes
heb ik ééns gekust... maar eens, ô Vader,
op zijn hand... slechts ééns! - Gij weet wel, Wannes
groeide groot met mij, op Vaders hoeve;
't is mijn neef... een wees. 't Was zonde, Vader!
Doch, ik zweer u, zwakheid was 't, geen boosheid!
Wannes snoeide, 's morgends, in den boomgaard,
'k Trof hem daar; een doorn had hem gekwetst; hij
bloedde fel. Met blaan en spinnewebben
stelpte ik 't vloeien en, 't was kwaad, o Vader!
kuste zelfs de wond, de pijn te stillen...’

- ‘Is dat al mijn kind?’ zoo vraagt de basstem
in den biechtstoel. Weder kucht de boetling:
‘Vader, 'k zweer u, zwakheid was 't geen, boosheid!
Wannes heb ik ééns, maar ééns, o Vader!
op zijn wang gezoend... de linker wang was 't.
's' Middags snoeide steeds de wakkere jongen.
'k Liet hem roepen voor het maal: de zonne
had zijn linker wang gekleurd als kolen.
“Clare, sprak hij, Oei! wat steekt die wang mij!
't Griezelt daar als zaten er honderd mieren. -”
En hij lei mijn handjen op zijn wang toen,
en hij zei hoe koel en frisch die hand was,
en hij trok zoo zacht mijn hoofje nader,
en hij sprak zoo vele en wondre woorden,
dat ik, ééns maar, - waarheid spreek ik, Vader!
hem de linker wang gezoend heb, enkel
om ze te verkoelen...’

- ‘Liefste dochter,
klinkt het dof, meld voort uwe andere feilen...’
't Blozend kopje buigt. - ‘Mijn goede Vader,
wees niet boos! Ik zou 't nog straks vergeten:
Ook de rechter wang van Wannes kuste ik.
Niet uit boosheid, Godes englen weten 't!
Toen ik nu met Wannes huiswaart keerde,
stapten wij te saam de schepbron over.
Stil was 't water, klaar gelijk een spiegel,
en de jongling boog zich om te drinken.
“Clare, sprak hij, 'k dank u voor het zoentje.

Doch noch rooder maaktet gij de wang mij:
Zie mijn rechter: bleek en bloedloos schijnt zij!
Vader zal 't bemerken! u bestraffen
voor dien kus! De meiden u bespotten!
Kus de rechter ook, totdat zij bloze!...”
Kon ik zeggen dat hij geen gelijk had?
Kon ik weigren, Vader, en het wagen
gansch de hoef te ontstichten, knechts en meiden,
door die roode wang en 't zondig voorbeeld?
'k Zoende toen de rechter wang zoo dikwijls,
dat zij bloosde en gloeide als rijpe krieken!’

Weder boog de roode, goedige tronie
zich voorover tot het bevend meisje.
‘Lieve, klinkt de basstem, grove feilen
waren de uw, doch, groot is Gods genade ook.
Schep dus moed!’ en toen het aardig blondje,
nog verhaald had, hoe op beurt haar Wannes
had gekust, eerst ééns op het linker handje,
ééns de linker wang, dan weêr de rechter,
dan nog duizend malen linke èn rechter,
zonder dat de zonne die verbrand had -
sprak de eerwaerde lang van 't machtig wapen
tegen zonde en kwaad: 't gebed des Heeren.
sprak haar moed en sterkte in, en, besluitend,
sprak hij: ‘Kind! ik geef u de absolutie!
Zeg uit ganscher hert dat gij berouw voelt!’

Dan, terwijl de grijs, zijn handen vouwend,
de oogen opwaarts sloeg, sprak zacht het meisje:
‘Heer, mijn God! zij is mij leed de zonde!
Leed, dat ik uw Majesteit vergramd heb...
'k Haat de boosheid? Hoor mij, ik verzaak heur!’

Doch, een poosje zweeg zij! Eensklaps rolden
tranen uit heure oogskens op heur bolle
wangen, en terwijl de biechtvaêr, zeegnend,
zijne rechter opstak, dacht zij Wannes
weêr te zien, met roodverbrande wangen,
vragend haar 'nen kus, slechts één, tot laving...
Plotseling klonk het onbewust daarhenen:
'k Haat de zonde... Ja! 'k wil liever sterven,
Wannes, dan u ongelaafd te laten!’

POL DE MONT.

Antwerpen.

V.
Eene hemelsage.

Sint Pieter was moede, was hevig ontsteld
Van 't eeuwig ontsluiten en sluiten;
Bijwijl van een hevige koortse gekweld,
Kon hij niet meer zorgen voor buiten.

‘'k Verlang naar mijn bedde te gaan, zei de Sant,
Ik zelf zal mijn doctor wel wezen;
Want Lucas wil alles, naar huidigen trant,
Och Heere, met water genezen.

Hij spreekt mij altijd van hydrosupathiek:
Wel was ik eens visscher op aarde,
Maar *vinum*, ik zij dan gezond ook of ziek,
Dien vier ik als menig Eerwaarde.

Weg, weg met dat water! Hoe zuiver van bron,
'k Hou daarvan in 't minste geen notie;
Maar heilgen als Bris, Juliaan, Emilion,
Voor die heb ik machtig devotie.

Naar 't bed dan!... maar, ja! wie vervangt er de taak,
Sinds eeuwen vertrouwd aan mijn zorgen!
Sint Joris, verwinnaar van 's afgronds draak,
Bewijze dien dienst mij op morgen.

De rechte portier van het hemelsch logist:
Vaak stond hij als schildwacht bij nachte,
Geen enkele, die zoo te waken ook wist,
En zorgen manmoedig verachtte.’

Daar lag de portier van den oppersten wal,
In dons en in deken gedoken,
En meldde Sint Joris weldra zijn geval
En had maar ter helft nog gesproken,

Als deze beschaafd, naar oudridderen stijl,
Hem zei: ‘Ik wil graag u vervangen,
Een brave, zei Naapje, moet rusten bijwijl.’
Mét spoedde de ridder zijn gangen.

Maar plotselings keert hij met vluchtigen voet,
En zegt: ‘*A propos*, mijn goed makker,
Ik heb iets vergeten, verstrooid van gemoed:
Vergeef het mij, houd ik u wakker.’

- ‘Spreek op dan, wat is er?’ - ‘Van 't Fransch kan ik niets,
't Ging anders dan nu in mijn leven:
Men werd zonder Fransch in de wereld ook iets,
Ja, zag zich tot ridder verheven.

‘Zelfs hoogere posten verwierf men in 't land
Der Vlamingen, schoon daar geboren;
Men maakte er u somtijds tot bisschop of Sant;
Men ging zonder 't Fransch niet verloren.

‘Nu, kwam er een Franschman die klopte aan de poort?...’
- ‘Dat Fransch zal u zeker niet foppen.
Ik weet ook den tijd niet, mijn vriend, op mijn woord,
Dat hier eenig Franschman kwam kloppen.

Zij hebben 't zoo druk en zij hebben 't zoo zwaar,
Met kranten en met revolutie,
Dat geen met den hemel zich ophoudt, voor waar!
Of met heel zijn boetconstitutie.

En kwam er al een, want de Heere bemint
Den brave, waar of hij ook glanse,
Wel doe hem maar zeggen 't oud “schild ende vrind”
En wil het niet gaan, 't is een Fransche.

Nu, haal me dan seffens; 't zij vroeg dan of laat,
'k Zal opstaan, naar 's vreemdlings verlangen;
Maar meen ondertusschen, mijn goed kameraad,
Dat 'k rustig een uiltje mag vangen.’

PRUDENS VAN DUYSE.

Uit het pas verschenen 3e deel: *Dichtverhalen*, der *Nagelaten Gedichten* van PR. VAN DUYSE.

Boekbeoordeeling.

I.
Jaarboek van het Willemsfonds voor 1883. - Gent, J. Vuylsteke, 1882.

Evenals de vorige jaren beslaan de verslagen der Afdeelingen en van het Algemeen Bestuur over de werkzaamheden gedurende het afgeloopene jaar ruim de twee derden van het boek. Daaruit leerden wij echter met genoegen, dat het getal der leden met niet minder dan 400 vergroot is, dat er thans 30 afdeelingen bestaan die over het gansche Vlaamsche land ieverig werkzaam zijn, voordrachten houden, opgeluisterd met muziek en zang, volksvertooningen inrichten, volksboekerijen openen, kortom niets onverlet laten om gezonde begrippen onder het volk te verspreiden en de Vlaamsche zaak vooruit te helpen. Want Vlaamsch toch is ons Willemsfonds boven en voor alles en het laat geene enkele gelegenheid ontsnappen om daarvan de getuigenis af te leggen. Zulks blijkt, onder meer andere bewijzen, uit het schrijven van 3 April 1882 aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers gezonden, om het wetsontwerp over de studie en het gebruik onzer taal in het middelbaar onderwijs niet langer te verschuiven, uit den brief aan den heer Minister van Binnenlandsche zaken om aan onze stedelijke Vlaamsche muziekschool, den titel van Koninklijk Nederlandsch Conservatorium te verleenen, benevens andere punten van gewicht voor onze Vlaamsch sprekende bevolking.

Overgaande tot de Mengelingen, treffen wij eerst aan eene novelle van Pieter Geiregat: *Een zonderling huwelijk*, die we niet onder de besten rekenen van dezen verdienstelijken schrijver. Het is eene variante op het oude thema van den noodlottigen invloed der schoonmoeders op jonge huisgezinnen. Het stukje gaat mank aan overdrijving, vooral daar de invloed, dien moeder van Meerenval op hare dochter wil uitoefenen, slechts terloops is aangeraakt en niet genoegzaam uitgewerkt, noch bewezen hoe zij er toekomt hare dochter een zoo gevaarlijk besluit te doen nemen, haar echtgenoot voor eene beuzeling te verlaten.

Ed. Verschaffelt zet de reeks zijner wetenschappelijke verhandelingen, in de voorgaande jaarboeken met zooveel bijval begonnen, voort en handelt ditmaal, zeer bondig en klaar, *over wetenschappelijke waarnemingen en proefnemingen bij middel der projectiën.*

Zeer verdienstelijk ook mag de verhandeling genoemd worden van K. Flachet, getiteld: *Opvoeders en Kweekelingen*, waarin hij op aantrekkelijke en belangwekkende wijze tevens heeft samengevat de bijzonderste grondregels, die de ouders dienen in acht te nemen om slechte en verkeerde neigingen bij de kinderen tegen te gaan, de goede hoedanigheden daarentegen te ontwikkelen.

Niet minder goed beviel ons het opstel van W. Rogghé over '*het laatste Oordeel*' *van Rafaël Coxcie*, eene schilderij die in het Gentsch Museum prijkt en die aanleiding gaf tot een rechtsgeding, dat niet minder dan zeven jaren duurde en door den schilder werd ingespannen, omdat het Magistraat van Gent hem niet wilde betalen wat hem, zoo het schijnt bij de bestelling toegestaan was. Op 12 Juli 1597 sprak de Raad van Vlaanderen het vonnis uit, dat den schilder gewonnen spel gaf. Tot meerdere aantrekkelijkheid van zijn onderwerp haalt W. Rogghé wetenswaardige bijzonderheden aan over de kunstschatten die vroeger het aloud schepenhuis van Gent versierden en waarvan thans nog luttel te vinden is.

Het boek besluit met een artikel van J. Mac Leod over *het nut der natuurlijke wetenschappen en hunne plaats in het onderwijs*, waarin de schrijver zich als overtuigd en warm voorstander dezer wetenschappen doet kennen, en door een paar voorbeelden bewijst de weldaden welke zij reeds bewezen en wat men er nog in de toekomst mag van verwachten. In het voorbijgaan breekt de schrijver eene lans voor ons Vlaamsch beginsel door tastbaar aan te toonen, hoe oneindig verkieslijker het is de wetenschappen in het Vlaamsch te onderwijzen, daar men dan niet verplicht is tot vreemde woorden, voor de meeste menschen zonder zin, zijne toevlucht te nemen, maar eenvoudig tot echt Vlaamsche uitdrukkingen, voor het kleinste kind verstaanbaar.

EDWARD VAN BERGEN.

II.
Tot Aandenken, verhalen en novellen door J.F. Van Cuyck. Antwerpen, L. Dela Montagne. Prijs: fr. 2.50

Zes stukken komen in dit lijvig boekdeel van 280 blz. voor, namelijk: *Zelino*, (22 blz.), *Eene Voorspelling die uitvalt*, (32 blz.), *In ouden Vorm of wat de Liefde vermag*, (36 blz.), *Droeve Toestanden*, (104 blz.), *Een* '*Bal masquê*' naar Alex. Dumas (14 blz.), *Karolina Rondeels*, (52 blz.).

Wij kunnen deze novellen in twee klassen of soorten rangschikken; de eerste, waarin de schrijver Vlaamsch van aard en van zeden is; de tweede, waarin hij het ongelukkiglijk *niet* is. Wij mogen er onmiddellijk bijvoegen, dat wij aan de eerste soort verreweg de voorkeur geven, niet zoo zeer uit grondbeginsel van Vlaamschgezindheid - dat in dit geval stellig kleingeestig zou mogen genoemd worden - maar wel omdat hier de strekking en de bewerking onder vele opzichten beter zijn dan in de novellen, tot de tweede soort behoorende.

Lees bijv.: *Eene Voorspelling*, *die uitvalt.* 't Is al leven, al beweging, al natuur, dat daarin zit. Geene langdradige beschrijvingen, geene vervelende samenspraken, geen zoeken naar effekt! De personen treden daar op in al hunne oorspronkelijkheid, elk volgens zijnen aard en zijne natuur. Zulk eene novelle leest men in eenen adem door, en later neemt men die nogmaals ter hand.

Stel daar tegenover *Zelino.* Men ziet dat de schrijver zich zelven om zoo te zeggen geweld moet aandoen om, hoe klein het stuk ook zij, een behoorlijk slot te vinden. Zulke menschen, zulke toestanden zijn gezocht en 'gemaakt.'

En neem dan weer het stuk: *In ouden Vorm of wat de Liefde vermag.* Dit verhaal is eene aaneenschakeling van brieven, derhalve een oude vorm, en toch leest men het gaarne, omdat men gewaar wordt, dat de schrijvende personen wezenlijk bestaan en niet anders schrijven kunnen; omdat de schrijver ons de werkelijkheid voorstelt; omdat wij hier en daar kunnen uitroepen: 'zoo is 't; zoo zou ik ook geschreven of gedacht hebben.'

Het verhaal *Droeve Toestanden* kunnen wij maar gedeel-

telijk onder de eerste soort novellen van den bundel rangschikken. De schrijver laat hier, onzes inziens, te veel personen optreden, en doet dit zoodanig, dat er verwarring ontstaat. Langdradigheid leidt tot verveling, en dat is hier wel eenigszins het geval. Waarom die noodelooze uitweidingen, welke ons wel de belezenheid van den schrijver laten zien, maar geenszins de belangstelling van den lezer gaande houden? En nochtans mogen wij op vele plaatsen den fijnen opmerkingsgeest en de vlugge manier van vertellen van den schrijver bewonderen. Het slot van *Droeve Toestanden* vinden wij echter al te droef en te onnatuurlijk: eene zelfmoord is volgens ons een te gemakkelijk middel om zich uit den slag te trekken, wanneer men geene andere ontknooping zoeken wil.

Wat zullen wij zeggen van *Karolina Rondeels*, de laatste novelle van dezen bundel? Onzes dunkens heeft de schrijver hier de nieuwe richting willen volgen, welke in Frankrijk ten huidigen dagen mode geworden is. Hierbij heeft hij echter uit het oog verloren, dat onze aard en onze gebruiken regelrecht in strijd zijn met die onzer zuiderburen. Mocht de schrijver nu beweren, dat ons volk nog niet rijp is om dergelijke richting te smaken, dan moeten wij hem ronduit verklaren dat het voor onzen stam te hopen is, dat hij nooit tot die rijpheid moge komen. *Karolina Rondeels* is Fransch van top tot teen; wat daarin voorgesteld wordt kan ten onzent niet gebeuren. Het slot, waarin de bedrogen echtgenoot dood valt bij het zien van het overspel zijner vrouw met haren eersten minnaar, welke laatste zich ten slotte zelfmoordt, is eene opeenstapeling van onwaarschijnlijkheden. Wij moeten den schrijver, in zijn eigen belang, den welgemeenden raad geven zulke onderwerpen liefst te laten rusten.

De taal, welke Van Cuyck schrijft, is zuiver. Enkele lange volzinnen, eenige verkeerd gebruikte woorden en zinswendingen had de schrijver, bij een aandachtig overlezen, gemakkelijk kunnen weren of veranderen. Ook de proeflezer heeft enkele drukfeilen onverbeterd gelaten.

FRANS DE GHENT.

Nationale toonkunde.

Derde Abonnementsconcert der Muziekschool. -

Op Zaturdag, 27 Januari l.l. had in den Nederlandschen Schouwburg het 3e Abonnementsconcert der Antwerpsche Muziekschool plaats. Ofschoon het weder niet zeer aangenaam was, toch was de zaal goed bezet; want menigeen trotseert regen en wind om de uitvoeringen, onder Benoit's leiding, bij te wonen. En geen wonder: een orkest als dat van de Muziekschool treft men stellig niet dikwijls aan; onder opzicht van samenhang, van eenheid zou het moeilijk zijn een beter orkest te vinden als dat van Peter Benoit.

Het eerste stuk van het programma was *Symfonie voor groot orkest van Jos. Callaerts*, een bekroond werk uit den prijskamp van 1879 der Koninklijke Akademie. Groote oorspronkelijkheid is voorzeker niet het kenmerk van dit gewrocht, maar de toondichter geeft op enkele plaatsen blijk van talent, hoewel hij op andere plaatsen zich met moeite weet los te worstelen uit de 5e symfonie van Beethoven, die hem stellig voor den geest heeft gezweefd. Wat ons het meest bevallen heeft is het *Andante*, dat iets droomerigs en eigenaardigs in zich bevat. benevens het *Scherzo*, waarvan wij vooral de orkestratie hebben bewonderd. Voor het algemeen is de indruk, welken Callaert's werk te weeg brengt, zeer bevredigend, en het publiek heeft zulks door luid handgeklap te kennen gegeven.

Na de uitvoering is den toondichter eene schoone betooging gebracht. Door de toehoorders voor het voetlicht geroepen, werd M. Joz. Callaerts door den Bestuurder der Muziekschool (alwaar hij leeraar van orgel is) in warme woorden geluk gewenscht. Peter Benoit drukte er vooral op, dat hij hoopte Callaerts eenmaal eene eervolle plaats te zien innemen tusschen de Vlaamsche komponisten, wier getal dagelijks aangroeit, en die het zich ten plicht rekenen de Nationale Vlaamsche Toonkunst door hunne gewrochten te verheerlijken.

Zulks was echter maar een begin; want onmiddellijk daarop kwam de Burgemeester van Antwerpen, M. Leopold

De Wael, te voorschijn, en sprak zijnen bekroonden stadgenoot eenige gevoelvolle woorden van hulde en gelukwensching toe. Hij overhandigde hem terzelfdertijd, in naam van den Antwerpschen Gemeenteraad, eene gouden medalie, als herinnering aan zijne bekroning, en tevens om te bewijzen, hoeveel belang de Raad stelt in den bloei onzer Vlaamsche Muziekschool. Deze korte maar zaakrijke toespraak werd door het publiek met levendige toejuichingen begroet. Ook was Peter Benoit de tolk van al de aanwezigen, wanneer hij den Heer Burgemeester zijnen dank zegde en er op wees, dat dergelijke ondersteuning, door den Raad der stad Antwerpen geschonken, allesbeteekenend en geruststellend is voor de toekomst en de verdere uitbreiding van de Vlaamsche Muziekschool.

Wij mogen er bijvoegen dat dit blijk van belangstelling, door den eersten Magistraat van Antwerpen aan de nationale toonkunde gegeven, reeds vroeger door andere bewijzen van sympathie werd voorafgegaan. Deze laatste openbare huldiging en erkenning der Vlaamsche kunst door M. De Wael is derhalve een teeken, dat wij voortdurend op zijnen steun en zijne medewerking mogen rekenen. De Vlaamsche muziek vindt in hem en in zijne hooggeachte echtgenoote twee verlichte kunstminnaars, die het goed met haar meenen. Ook is de hulde, welke Peter Benoit destijds bewees door de opdracht van zijne *Charlotte Corday* aan Mr Leop. De Wael en van zijne *Rubenscantate* aan Mev. De Waal, eene welverdiende geweest, en wij zijn gelukkig deze hulde te dezer gelegenheid in herinnering te kunnen brengen.

Het leeraarskorps en de leerlingen zijner klas hebben M. Callaerts ook eere bewezen en hem prachtige bloemtuilen overhandigd.

Na deze betooging heeft M. Hendrik Fontaine, wiens lof als baszanger wij niet meer moeten maken, ons het aria *Artevelde's Geest* uit het 2^{e} Deel van Benoit's *Schelde*, met begeleiding van orkest, voorgedragen. Wij hebben eens te meer zijne kloeke en heldere stem, alsook zijne duidelijke, gevoelvolle voordracht kunnen bewonderen. Daarna heeft M. Fontaine het zoo moeilijke aria van *Caspar* uit den *Freischuts* van Weber ten gehoore gebracht op eene wijze, welke

ieders bewondering wegdroeg. Onnoodig te zeggen dat de zanger telkens door het publiek warm toegejuicht en teruggeroepen is geworden.

Het orkest heeft daarna het openingstuk *die Geschöpfe des Prometheus* van Beethoven uitgevoerd met de gewone fijnheid en den prachtigen samenhang, die het kenmerken. Ten slotte werden wij nog vergast op den *Memlinc-Marsch* van Hendrik Waelput, den gekenden Vlaamschen komponist, wiens werk zich door eigenaardigen klankenrijkdom en stoute orkestratie onderscheidt.

Dit 3e abonnementsconcert mag stellig onder de beste gerekend worden, welke de Antwerpsche Muziekschool heeft gegeven. Wij hopen nog meermalen dergelijke kunstfeesten te mogen bijwonen.

Antwerpsche Muziekmaatschappij.

- Nevens de uitvoeringen van groote werken, biedt de Muziekmaatschappij ons van tijd tot tijd concerten aan, welke als afwisseling kunnen beschouwd worden, maar die toch altijd fijn en aantrekkelijk zijn. Zulk een muzikale avondstond was die van Dinsdag, 30 Januari ll., welke zich bovendien daardoor onderscheidde, dat wij de kennis mochten maken van enkele jonge kunstenaars, leden der maatschappij: zulks was eene aantrekkelijkheid en iets nieuws.

De vier koren van Mendelshon en de twee van Hauptmann, welke de dames en heeren zonder begeleiding van orkest hebben uitgevoerd, hebben ons andermaal overtuigd dat alles, wat onder de leiding van Peter Benoit gedaan wordt, zich onderscheidt door volmaaktheid in de vertolking, zuiverheid en diepte van gevoel.

Er was voor afwisseling gezorgd; benevens de koren, werden een tiental melodieën van jonge en oudere komponisten, benevens vier stukken voor klavier en twee voor klavier en viool, ten gehoore gebracht.

De jeugdige zangeressen, jufv. Desmalines, Flament en Baeck, en de zangers Van der Meersch en Van der Voort hebben veel bijval ingeoogst met de lieve liedjes *Mijn hart is vol verlangen* (Peter Benoit), dat gebisseerd werd; *Olmen*

en Wilgen (Al. Fernau), *Klein Knapelijn* (E. Wambach), *Slechts eene* (Van der Linden), een lied van Goethe (Huybrechts) en andere zangstukjes van Callaerts, Waelput en Schubert. Ook het quatuor uit den 43^{n} psalm van Edw. Hartog voor soprano, alto, tenor en bas, heeft veel genoegen gedaan.

Klavierstukken van Chopin, de Beriot. Dupont en Weber werden insgelijks ten gehoore gebracht, terwijl twee werken voor klavier en viool, van Ghor, door den komponist en M. Mariën zeer verdienstelijk werden vertolkt. De laatste, een gewezen leerling onzer muziekschool, belooft een uitmuntend vioolspeler te worden.

Eene bijzondere melding moeten wij maken van Georges Mordach, den gekenden pianist, die de zangers begeleid heeft op eene wijze, welke allen lof verdient. Ook hij heeft zijn aandeel gekregen in de toejuichingen van het publiek.

Zooals men ziet, mag ook dit feest van de Antwerpsche *Muziekmaatschappij* als volkomen gelukt beschouwd worden.

Een Droom van 't Paradijs.

- Met genoegen vernemen wij, dat het instudeeren van dit synfonisch zanggedicht, (zooals Jan Blockx zijn nieuw gewrocht noemt) goed vooruit gaat. Te oordeelen naar hetgeen wij er zooal van gehoord hebben, zal dit muziekwerk een parel te meer zijn in de kroon der Vlaamsche muziekschool, welke in Antwerpen en elders met rasse schreden vooruitgaat.

Op Vlaamsch muzikaal gebied mogen wij reeds op verblijdende uitslagen wijzen. Onder de leerlingen, volgelingen en medewerkers van den hoofdman Benoit heerscht eene bedrijvigheid, welke voorzeker de algemeene zaak tot voordeel strekken moet.

Blockx, Huberti en Wambach in Antwerpen, Waelput en Blaes in Gent, Van Gheluwe en Mestdagh te Brugge en Van den Eeden te Bergen, benevens zooveel andere, wier naam ons ontsnapt, allen werken mede tot voltrekking van het grootsche gebouw onzer nationale toonkunde.

Met genoegen stellen wij vast dat het Jan Blockx in

Antwerpen aan geene medewerking ontbreekt. Ook zal de uitvoering van *Een Droom van 't Paradijs*, welke eerstdaags plaats grijpt. andermaal het bewijs leveren, dat een jong kunstenaar van talent in Antwerpen steeds op ruime ondersteuning rekenen mag.

* * *

Men weet dat het nationaal festival dit jaar in Gent zal plaats hebben. Het is de zoo zeer gewaardeerde zangmaatschappij *De Melomanen* welke met de inrichting van deze muzikale plechtigheid gelast is. De leiding ervan is opgedragen aan Hendrik Waelput, den reeds zoo voordeelig gekenden Vlaamschen toondichter, professor aan de *Antwerpsche* muziekschool en thans orkestmeester aan den Franschen Schouwburg van Gent. Zulks zegt genoeg, dat wij ons aan iets puiks mogen verwachten.

* * *

Op het 16e *Nederlandsch nationaal zangersfeest* dat den 7 Augustus aanstaande tot Rotterdam zal plaats hebben, zal het oratorium *De Schelde* van Peter Benoit uitgevoerd worden, door een afzonderlijk koor van 3 à 400 heeren en dames, met orkest. De repetitiën voor dit werk zullen in de maand April onder leiding van den Heer Alex. W.A. Heijblom beginnen. Benoit heeft de toezegging gedaan, dat hijzelf de uitvoering en de daaraan voorafgaande algemeene repetitie op 6 Augustus zal besturen.

* * *

Benevens de werken, welke wij in de Decemberafl. 1882 mededeelden, zullen op het volksconcert van Benoit te Angers nog drie liederen gezongen worden uit *De liefde in het Leven*, woorden van Em. Hiel. Het is de heer H. Fontaine welke die zingen zal.

Opmerkelijk is het, dat, behalve het orkest, de overige medewerkers tot deze muziekplechtigheid drie Vlamingen zijn: Peter Benoit, die dirigeert, de fluitist Dumon, prof. aan de Muziekschool van Brussel, een geboren Bruggeling, en de baszanger Fontaine, een Antwerpenaar.

Naar men ons bericht zal de uitvoering van het groot oratorio *De Oorlog* in de maand April e.k. te Weimar (Duitschland) plaats hebben. Men weet dat het vooral door het toedoen van Franz Liszt is, dat het meesterwerk van Benoit in Duitschland wordt bekend gemaakt.

***

Het gebeurt zeer zelden dat op onzen Koninklijken Franschen Schouwburg een werk ten gehoore wordt gebracht van een nationalen toondichter. Het spreekt dus van zelfs dat wij de gelegenheid niet willen laten ontsnappen de uitvoering te melden van de Symphonische fragmenten, getoondicht door Frank Vander Stucken, voor *De Storm* van Shakespeare, (26 Januari, ll.)

Benoemd tot Kapelmeester aan den grooten Schouwburg van Breslau, componeerde Van der Stucken er het muziek voor het tooneelspel-tooverspel van Shakespeare: *De Storm*, dat er herhaaldelijk en met den meesten bijval werd opgevoerd.

Voor weinige dagen werd Van der Stucken te Parijs ontvangen bij Pasdeloup, bestuurder der overbekende *Concerts-populaires*, die na kennis genomen te hebben van een zijner werken, den jongen komponist verzekerde het uittevoeren op de zoo druk bezochte concerten die door hem worden gegeven. Hetzelfde werk dat den naam van Van der Stucken binnen korten tijd met eere te Parijs zal doen vermelden, werd hier op 26 Januari ll. met den meesten bijval uitgevoerd, namentlijk vijf symfoniste fragmenten getoondicht voor *De Storm.*

Deze 5 muziekstukken verzekeren Frank Van der Stucken, naar het oordeel van bevoegde kenners, eene goede plaats onder onze jonge toondichters; zij kenmerken zich vooral door eene breede en stoute opvatting, diepheid van gedachten, kleurvolle, doorwerkte orchestratie en eene frissche, levendige melodie, immer gepaard aan de meeste onderscheiding.

Van der Stucken legt thans de laatste hand aan een groot werk dat hij sinds twee jaar op touw heeft en dat zijn naam

nog meer zal doen kennen: het is een dramatisch zangspel in 3 bedrijven, waarvan hij zelf het libretto schreef en dat zeer vele verdiensten bezit.

TOON SCHILDERS.

Muzikaal Praatje uit Noord-Nederland.

Waarde Kunstbode! De laatste dagen van het afgeloopen jaar en de eerste van het nieuw begonnen brachten, behalve de nieuwe zegelwet, een tour de force van onzen Minister van financiën om eenige millioenen uit de beurzen der burgers in de Staatskas te goochelen, ook eenige belangrijke feiten op muzikaal gebied, waarbij er echter geen millioenen in de kas der kunstenaars te recht kwamen, maar die toch wel der vermelding waardig zijn.

De Maatschappij tot bevordering der Toonkunst, Afdeeling Amsterdam, was van haar aangenomen gewoonte, om meestal werken van Duitsche meesters ten gehoore te brengen, afgeweken en koos een Nederlandsche compositie, een feit dat alleszins toejuiching verdiend. Aan het Oratorium '*David*,' van Richard Hol, naar een gedicht van Hofdyk, viel de eer te beurt op den 21 Dec. ll door genoemde Afdeeling te worden uitgevoerd. Solisten waren Mevr. Van Ryswyck Biemans, Mejufvr. Pietersen, de HH. Blauwaert, Messchaert en Rogmans.

Hoewel ook dit werk van den talentvollen componist vele schoonheden bevat, vooral in het orchestrale gedeelte, was toch de algemeene opinie dat het nog al langdradig is, en de belangstelling van den hoorder niet tot aan het einde vermag te boeien. Voeg daarbij de ongeschiktheid en ongezelligheid van het Paleis voor Volksvlijt voor dergelijke uitvoeringen, dan kan men zich de eenigszins koele houding van het publiek verklaren. De uitvoering, onder directie van den componist, verdiende overigens allen lof.

De solisten kweten zich meestal uitstekend van hun niet altijd dankbare taak. Een bijzonder woord van hulde aan den Heer Messchaert, wiens aangenaam geluid en beschaafde voordracht bijzonder werden geroemd.

Op tweeden Kerstdag werd te 's Hage de 'Bonifacius' van Nicolaï

uitgevoerd. Daar dit toondicht voor eenige jaren onder Benoit's leiding te Antwerpen ten gehoore werd gebracht, is het werk genoeg bij u bekend en besproken: ik zal daarover dus in geen bijzonderheden treden; alleen zij vermeld dat de uitvoering inderdaad uitstekend was. De koren zongen met groote zekerheid en fraaie nuanceering; ook het orchest was zeer gelukkig. Mejufvrouw Anthonia Kufferath uit Brussel had de sopraan-solo, de heer Blauwaert de baryton-partij op zich genomen, terwijl de heer Behrens, van de hoogduitsche opera te Rotterdam, den Bonifacius vertolkte. Mejufvrouw Kufferath is een sympathieke zangeres, wier ongekunstelde voordracht aller harten inneemt. Wat meer warmte zou haar zang echter nog bekoorlijker maken. Blauwaert's stem is als 't ware voor de partij van den heidenpriester geknipt; ook hij verwierf grooten bijval. Jammer dat de heer Behrens als Bonifacius te kort schoot. Deze melodieuse partij kwam niet tot haar recht; behalve eenige onzekerheden, miste de heer Behrens die zeggingskracht waardoor de tekstwoorden onmiddellijk begrepen en gevoeld worden. Het publiek toonde zich zeer ingenomen met het werk en loonde den componist-directeur met warme toejuichingen.

Het belangrijkste voorval in de muzikale wereld was wel de komst van den directeur Angelo Neumann, die met zijn Wagner-gezelschap, orchest en theatraal toestel den Nibelungen-cyclus in Amsterdam liet opvoeren. Nauwelijks was het anathema over Wagner uitgesproken of ziet: Neumann komt voor de conservatief-muzikaal-gezinden in den lande, als een wolf onder de lammeren. Nu zou men deze onzinnige muzikale drama's op eigen bodem te zien en te hooren krijgen! De opera's zonder koren, zonder quart-quint-sext- of sept tetten; deze eindelooze monologen; deze muziek zonder melodie, - bij voorbaat was alles veroordeeld,..... en wat was de uitslag? Dat de conservatieven bekeerd zijn, wil ik niet beweren; dat zij, die niet vooringenomen waren, Wagner's werk begrepen, evenmin; maar dat het op velen een diepen indruk te weeg bracht en dat menigeen onder de betoovering van Wagner's schepping, tot de erkenning van zijn machtigen geest geraakte, geloof ik met zekerheid te mogen zeggen.

Van de artisten, die de heer Neumann liet optreden, waren er mijns inziens slechts twee geheel op de hoogte van hun zware taak. In de eerste plaats zij warme hulde gebracht aan de groote kunstenaresse Mevr. Reicher-Kindermann, wier zeldzaam schoone stem, gepaard aan buitengewone waarheid van opvatting, zeggingskracht en treffende persoonlijkheid in de rol van Brunhilde, een onvergetelijken indruk maakten. Ten tweede noem ik den heer Julius Lieban, wiens uitstekende wedergave van den dwerg Minne niet genoeg geroemd kan worden. De overigen werkten in meerdere of mindere maat tot het welslagen van het geheel mede.

Een groot aandeel in het succes der opvoeringen had het orchest

onder leiding van den heer Anton Seidl.

De heer Henri Viotta, die onlangs in het muzikaal tijdschrift Caecilia, door een interessante studie van Wagner's Parsifal het bewijs heeft geleverd, dat hij de persoon bij uitnemendheid is, om de moderne richting op muziekaal gebied te beoordeelen, wijdde in het weekblad de Amsterdammer een beschouwing over deze Nibelungen-opvoeringen, die ik uwe lezers ten zeerste aanbeveel.

In de Residentie werd, evenals in Rotterdam en Leiden, slechts een Wagner-*concert* gegeven. Het programma bestond uit de ouverture Tannhaüser, het Vorspiel zu Tristan und Isolde, en dat zu Parsifal, en de Trauermusik uit Götterdämmerung. De zangstukken waren het Liebesduet uit de Walkure, Isolde's Liebestod, en de Walkurenritt. Ook nu wekten het machtig orgaan en de voortreffelijke dictie van Mevr. Reicher-Kindermann de hoogste bewondering. Over Seidl's orchest was maar één roep. Eenheid, beschaafden, wonderschoonen klank en fijne nuanceering, alles werd om het zeerst geprezen. Na het slot der Tannhäuser-Ouverture werd de heer Seidl tot driemaal toe door het opgewonden publiek terug geroepen - zelfs in de plaats waar Wagner, Berlioz en Liszt tot paria's zijn gebrandmerkt! Zonderling, niet waar?

Het laatste wat mij nog rest te vermelden, is de eerste uitvoering hier te lande van Gounod's Rédemption. Op 26 Januarij werd dit oratorium door de te Rotterdam gevestigde Afdeeling der Maatschappij tot bevordering der Toonkunst onder leiding van den heer Gernsheim ten gehoore gebracht. Solisten waren Mejufv. Kufferath, Mevr. de V.., de HH. Westberg, Séguin en Fontaine. Hoe zal ik u nu den indruk schetsen dien dit toonwerk heeft gemaakt? Velen waren er onder het publiek die deze, het oor zoo aangenaam streelende muziek bijzonder goed beviel. Niet zoo diepzinnig geleerd, nu en dan een bevattelijke melodie, wat wil men meer! Andere hoorders, die van de muziek heel wat meer verlangen dan dat zij het oor aangenaam aandoet, en die de, ik zou haast zeggen, pretentieuse voorrede van den heer Gounod hadden gelezen, verwachtten geheel iets anders. Was *dit* de muzikale schildering van de verheven figuur van den lijdenden en verheerlijkten Christus? Deze, meestal op denzelfden toon geschreven recitatieven, die alleen door de aangebrachte instrumentale omkleeding eenig belang verkregen, zouden tot het hart spreken? Deze bruyante, 'Marche au Calvaire,' kon zij den indruk geven, dat den, onder het kruisbezwijken den Heiland, naar Golgotha wordt heen geleid? Dat bevallig gerythmeerde trio, zou de uiting der smartkreten van de treurende vrouwen zijn, die zich naar het graf begeven om den innig vereerden meester een laatste liefdediens te bewijzen? Deze sentimenteele liefdesmelodie, door Gounod *melodie typique* genoemd, zou den persoon van den Christus moeten aanduiden?

O, onvolprezen Sebastiaan Bach, men zou nooit uw goddelijk schoone

Mattheus-Passion gehoord moeten hebben, om *deze* theatrale muziek bij dat gewijde onderwerp te kunnen verdragen. Zulk een opvatting druischt geheel tegen onze Germaansche natuur in, en maakt een pijnlijken indruk op den denkenden toehoorder.

Neen, Mijnheer Gounod, hoe schoon uwe Faust moge zijn, *dii* is niet uw gebied; en al toonde Plutus zich u genegen, Prometheus bracht u geen hemelvuur.(1)

De uitvoering was in alle opzichten te prijzen; met zorg ingestudeerd klonken de koren frisch en fraai genuanceerd. Mejufvrouw Kufferath en de heeren Westberg en Séguin, welke laatste over een zeer fraai orgaan beschikt, verwierven grooten bijval. De stem van de verdienstelijke dillettante, die de altpartij vervulde, klonk beschaafd maar wel wat zwak. De heer Fontaine, die overigens eene schoone stem bezit, hoede zich voor te sterke krachtsaanwending in zijn zang, die licht in ruwheid zou ontaarden. Aan den heer Gernsheim een woord van lof voor zijne voortreffelijke leiding.

Januari 1883.

SHAC.

Kroniek.

Vrouwe Courtmans' Jubelfeest. - Oproep aan het Nederlandsch Volk.

- Onder degenen, welke in de laatste vijftig jaren, door hunnen letterkundigen arbeid, liefde voor de miskende moedertaal opgewekt, en door de strekking hunner geschriften hunne min ontwikkelde medeburgers verkwikt, opgebeurd en veredeld hebben, bekleedt VROUWE COURTMANS eene eereplaats.

Hare talrijke werken, die over ons geheel taalgebied verspreid zijn, doen hare voortreffelijke hoedanigheden uitschijnen en werden ook met algemeenen bijval onthaald. Zoo werd aan haar *Geschenk van den Jager* de vijfjaarlijksche prijs toegekend, terwijl andere werken van hare hand in vreemde talen overgebracht en enkele gedichten bekroond werden. En dat de talenten der begaafde vrouw met de jaren niet

(1) Ofschoon de muzikale redactie van den *Kunstbode* niet gansch het gevoelen van den Correspondent over Gounod's werk deelt, hebben wij gemeend het onveranderd te moeten mededeelen, daar het uit de pen is gevloeid van een bekwamen musicus.

verzwakt zijn, getuigt, onder anderen, een der eerste tijdschriften van Noord-Nederland, *De Tijdspiegel*, waarin onlangs eene grondige en zeer vleiende beoordeeling voorkwam van haren laatsten roman *De Hoogmoedige*, die volgens den geleerden kunstrechter, naast de beste, welke in den loop van het jaar 1882 verschenen zijn, mag gelegd worden.

Niet alleen als dichteres kan VROUWE COURTMANS op onze waardeering en hoogachting ruimschoots aanspraak maken, ook als echtgenoote en moeder verdient zij ten volle den eerbied van allen, die moed en krachtdadigheid in het vervullen van zware plichten, en tevens het stille, aan de studie gewijde gemoedsleven, onder het oefenen der huiselijke deugden, op prijs stellen.

Daarom hebben ondergeteekenden zich tot een comiteit vereenigd, met het doel de brave en verdienstelijke vrouw, de gevierde kunstenares, op den avond van haar eervol en werkzaam leven, in naam van het Nederlandsche volk, een openbaar bewijs van liefde, hoogachting en hulde aan te bieden.

Hiertoe vragen zij de medewerking en ondersteuning van land- en taalgenooten, van allen, die in kunsten en letteren belang stellen.

Het Inrichtings-Comiteit:

Fr. De Potter, letterkundige, P. Geiregat, id., *Voorzitters*; J. Micheels, leeraar aan het Atheneum, J. Obrie, vrederechter, *Ondervoorzitters;* H. De Baets, advokaat, Lodewijk De Vriese uitgever. *Secretarissen;* Dr. Am. De Vos, letterkundige, *Schatmeester;* C. Bergmans, leeraar aan het Atheneum, Edw. Blaes, toonzetter; B. Block, opzichter van het Lager Onderwijs; L. Cosyn-De Buck, letterkundige; W. Crappé, drukker; Jul. De Lantsheer, ambtenaar bij het Provinciaal Bestuur; J. Deny-Christiaens, nijveraar; J.O. De Vigne, Volksvertegenwoordiger; Edm. Fabri, ingenieur; Fauconnier, bestuurder van het Nederlandsch tooneel; K. Flachet, hoofdonderwijzer; Alb. Fredericq, advokaat, provinciaal raadslid; H. Goossens, provinciaal raadslid; A. Lybaert-De Blauwe, handelaar; K. Lybaert, jongste, letterkundige; Th. Lybaert, kunstschilder; K. Miry, toonzetter; A. Prayon-Van Zuylen, advokaat; F. Retsin, student aan de Hoogeschool; Alph. Siffer, boekdrukker; I.S. Van Doosselaere, boekdrukker; Joz. Van Hoorde, letterkundige; J. Verschueren, letterkundige; Jul. Vuylsteke, letter-

kundige; H. Waelput, toonzetter; A. Wagener, volksvertegenwoordiger; H. Wannyn, regisseur van het Nederlandsch Tooneel.

Gent, Januari, 1883.

P.S. Onze taalgenooten, buiten Gent, worden vriendelijk uitgenoodigd, zooveel mogelijk uit verschillende gezindheden, plaatselijke comiteiten te stichten, die zouden voor zending hebben, onafhankelijk nevens het inrichtingscomiteit mee te werken. Het ware ook wenschelijk in ieder comiteit eenen, twee of hoogstens drij afgevaardigden aan te stellen, welke zich met ons zouden gelieven te verstaan, omtrent alles wat de regeling van het ontworpen feest betreft.

Het feest zal gevierd worden te Gent, op Zondag 13 Mei (eersten Pinksterdag); - te Maldeghem, op Maandag 14 Mei.

Men wordt verzocht nevensgaande lijst bij alle Zuid- en Nederlandsche vrienden en bekenden in omloop te brengen en deze lijst, met het beloop der ingezamelde gelden, vóór einde Maart, aan den schatmeester van het inrichtingscomiteit, Coupure, 233, Gent, terug te sturen.

De briefwisseling wordt gehouden met den secretaris, Lod. De Vriese, Regnessenstraat, 3, te Gent,

Elk inschrijver voor minstens vijf frank zal het prachtig gesteendrukt portret van vrouwe Courtmans ten geschenke ontvangen.

Eene INTEEKENLIJST *berust op het bureel van dit tijdschrift.*

- Het album, dat Mev. Courtmans door de afdeeling van het Willemsfonds Schaarbeek-St.-Josse-ten-Noode zal aangeboden worden, belooft een echt kunstwerk te wezen. De beste schilders, waaronder wij Jan en Frans Verhas, Van den Bussche, Jozef Gerard, Lucien Gerard, enz., enz., bemerken, zijn ijverig aan 't werk met de versiering der bladen. De grootste schrijvers en dichters hebben hunne medewerking beloofd. Uit alle gewesten van België en Holland komen dagelijks aanvragen van albumbladeren toe.

Tooneel- en letterkunde.

- **Driejaarlijksche prijskamp der Nederlandsche tooneelliteratuur**. - De Minister van binnenlandsche Zaken maakt kenbaar dat hem vóór den 1^{n} Januari 1883, de volgende werken in handschrift zijn toegekomen, om te worden onderworpen aan de jury, gelast met het toekennen van den driejaarlijkschen prijs der Nederlandsche tooneelletterkunde voor het negende tijdvak:

BLOCK (B.). - *Ware Adel*, tooneelspel in twee bedrijven.

DE TIÈRE (N.). - *Vorstenplicht*, tooneelspel in één bedrijf

DIXI. - *Oom Felix*, tooneelspel in drie bedrijven.

GITTENS (F.). - *Jane Shore*, drama in vijf bedrijven.
HOORDE-DE KONINCK (JOS. VAN). - *Familieschande*, tooneelspel in één bedrijf.
KNIBBELER (W.). - *De Huisvijanden*, tooneelsp. in 5 bedr.
MATTON-DE LANNOY. - *De Verleide*, tooneelsp. in één bedr.
PEETERS (H.-B.). - *Het Geheim*, drama in drie bedrijven.
Id. - *Eene Oneerlijkheid*, tooneelsp. in drie bedrijven.
VAN DE SANDE (F.). - *De Vrijdenker*, drama in 7 tafereelen.
VAN DER WEE (FR.). - *Veva*, tooneelspel in één bedrijf.
WYTYNCK (J.). - *Vervallen Adel*, drama in drie bedrijven.

De volgende tooneelwerken, die gedurende het laatst verloopen driejaarlijksch tijdvak verschenen zijn, werden door de zorgen van het Hooger Bestuur mede aan de beoordeeling der jury onderworpen.

BUERBAUM (JOS.-F.). - *Gebuisd!!!* Oorspronkelijk kluchtspel met zang in één bedrijf.
CALLANT (E.). - *Bernard van Silly*, tooneelsp. in één bedr.
DANDOIS (A.). - *Arme Bertha*, drama in vijf bedrijven.
Id. - *De Zeekapitein*, drama in 5 bedrijven.
Id. - *Mijn vriend Hendrik*, tooneelsp. in één bedrijf.
DE TIÈRE (N.). - *Zieleketens*, tooneelspel in één bedrijf.
GEEST (EDM. DE). - *De Werkstaking*, drama in 4 bedrijven.
HENDRICX (A.). - *Cupido op krukken*, blijspel in één bedr.
Id. - *Per Expres*, blijspel in één bedrijf.
HENDRICX (E.). - *Koenraad*, tooneelspel in één bedrijf.
Id. *Misverstand*, tooneelspel in één bedrijf.
PEETERS (H.-B.). - *De Alchimist*, drama in vijf afdeelingen en een voorspel.
Id. - *De Valsche Munters*, drama in vijf bedrijven.
Id. - *Twee Vrouwen*, drama in drie tafereelen.
Id. - *De Zoon van den Burgemeester*, drama in drie bedrijven.
QUEECKERS (J.-J.). - *De twee Weezen*, tooneelsp. in één bedr.
Id. - *De viool van den Blinde*, volksdrama in 3 bedr.
ROSSEELS (E.). *Klontje Goud*, tooneelspel in één bedrijf.
Id. - *Tijd genoeg*, tooneelspel in één bedrijf.
SANDE (F. VAN DE). - *Onder de Schoolwet*, drama in 2 bedr.
Id - *De Geldwolven*, tooneelspel in drij bedrijven.
SCHEPENS, (AD.). - *Broederliefde*, tooneelsp. in één bedrijf.
SLIMBROECK-DE PEUTER (M^{w} ANNA). - *Het blinde Kind*, tooneelspel in één bedrijf.

SUETENS (W.). - *Zalige Nieuwjaarsdag*, tooneelspel in één bedrijf.
TEIRLINCK-STIJNS. - *Lucia Staps*, drama in vier bedrijven.
Id. - *Stella*, lyrisch drama in vijf bedrijven.
VERSCHUEREN (J.). - *De tweede Vrouw*, dramatische zedenschets in één bedrijf.

- De heer Frans Gittens, de gekende schrijver van de geschiedkundige drama's *De Geuzen*, *Jane Shore*, enz. legt thans de laatste hand aan een nieuw drama in 5 bedrijven en een voorspel, voor titel voerende *Karel van Gelder.* Dit tooneelwerk zal door het Nederlandsch Tooneel van Antwerpen worden opgevoerd op het einde van Maart. Wat de waarde van Gittens' nieuw gewrocht nog zal verhoogen, is de medewerking van Peter Benoit. De bestuurder der Antwerpsche muziekschool zal namelijk daarvoor een *Inleidingsstuk* maken, en verder eenige kleinere muziekstukjes, met de handeling in verband. Wij zijn overtuigd dat deze samenwerking ons Nationaal tooneel alleszins voordeelg zal zijn.

- In het *Verbond voor Kunsten en Letteren* (Cercle artistique) van Antwerpen werden onlangs door de *Nederlandsche afdeeling* de winter werkzaamheden hervat, bestaande in voorlezingen en voordrachten door gekende Noord- en Zuid-Nederlandsche schrijvers. Wie een aangenamen avond wil doorbrengen, kan dit niet beter dan door deze zittingen bij te wonen. Zoo trad dezen winter op de heer M.T. Chappuis, 1e Luitenant der Infanterie te Breda, en in Holland reeds gunstig bekend door tal van novellen en verhalen. Deze schrijver las met veel bijval een paar novellen voor, waaronder *Twee oude Vrijers*, welke wij in deze afl. van de *Kunstbode* mededeelen, iets waarvoor onze lezers den schrijver stellig dank zullen weten. - Den 18 Januari ll. droeg Pol de Mont, thans professor aan het Atheneum van Antwerpen, eenige zijner gedichten voor, en mocht vele blijken van hoogschatting van wege zijne toehoorders ontvangen. Juistheid van teekening en frischheid van kleur, benevens eene rijke gave van opmerken stralen ook in deze gedichten door. - Wij wenschen de Nederlandsche afdeeling van het Antwerpsch *Kunstverbond* geluk met hare goede keuze, en

hopen, dat zij meer en meer de belangstelling van de beminnaars onzer letterkunde zal mogen verwerven. Zij verdient het ten volle.

- Bij den uitgever De Seyn Verhougstraete is ter perse: *Vlaamsche Pseudoniemen.* Bibliographische onderzoekingen door V.A. DELA MONTAGNE. Dit werk, dat op 150 genommerde exemplaren, met nieuwe Elzevier letter, op best papier van van Gelder is gedrukt, zal in 5 afleveringen à fr. 0.90 compleet zijn. Inlichtingen of mededeelingen betrekkelijk het onderhavige werk worden vóór einde Februari ingewacht bij schrijver en uitgever.

- De heer Jan van 't Woud, te New-York, zet op energieke wijze de uitgave voort van zijne Nieuws- en Handelscourant, welke gedeeltelijk in de Engelsche taal, voor het grootste deel in het Nederlandsch is gesteld. Het ontvangen 5^{e} nommer van 24 Jannari j.l. bevat 1°. Een vervolg en slot van: Herinneringen uit de Hollandsche geschiedenis der stad New-York; 2°. De oprichting van de nieuwe Hollandsche Societeit 'Eensgezindheid' te New-York; 3°. Eene Australische novelle van HENDRIK VAN BALEN, get.: *De Millioenair*; 4°. Letterkundig Nieuws uit Nederland; en voorts allerlei mededeelingen en berichten, welke niet alleen voor onze landgenooten in Amerika, maar ook voor het Amerikaansch publiek van belang zijn. Wij vestigen nog eens de aandacht onzer uitgevers en exporters op deze courant, welke een der beste middelen ter bekendmaking onzer litteratuur in Amerika is. Het bureau is: 25 South Willam St. New-York.

- Onder redactie van Cornelie Huijgens verschijnt te Amsterdam een tijdschrift: *Het Nederlandsch Magazijn* dat zijn 50^{n} jaargang is ingetreden. Deze maandelijksche uitgave voor Noord en Zuid behandelt fraaie letteren, populaire wetenschap, kunst en industrie, en bevat 80 blz. groot-8° formaat. Een *bijblad* met advertentiën en een feuilleton wordt kosteloos twee maal per maand den inteekenaren toegezonden, waarin zij tegen bijbetaling van 1 gl. 4 maal per jaar eene advertentie mogen plaatsen van 15 regels. Aan den 50^{n} jaargang is ook eene premie verbonden, bestaande in een prachtig bewerkt litografisch portret, groot formaat, van Mev. Bosboom-Toussaint. De inschrijvingsprijs per jaar is 12.50 fr. voor België, 6 gl. voor Nederland.

Beeldende kunsten. - Prijskampen.

- De maatschappij der Antwerpsche Bouwkundigen schrijft eenen prijskamp uit voor leerlingen of bouwkundigen, die den 1^{n} Januari 1883 nog geen 30 jaren oud en sedert dan in België woonachtig zijn. Er wordt gevraagd een *Gemeentehuis* voor eene gemeente van 5000 inwoners. Prijzen: 1° verguld zilveren medalie, een eerediploma en 250 fr.; 2° Bronzen medalie, een eerediploma en 150 fr. - Het programma is verkrijgbaar bij den sekretaris M.F. Hompus, Zirkstraat, 31, Antwerpen.

- De kunstschilder Claus, die in de driejaarlijksche tentoonstelling van Antwerpen de gouden medalie bekwam, heeft eene groote schilderij voltooid: *De Boorden der Leie*, welke hij naar de tentoonstelling van Parijs zal zenden. Het is een landschap bij zonnenondergang.

- Bij koninklijk besluit van den 15 januari zijn de volgende kunstenaars, bij gelegenheid der laatste driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen, bevorderd en benoemd in de Leopoldsorde:

Tot officier: de heeren G. Roelofs, schilder te Brussel; De Schampheleer, id.

Tot ridder: de heeren Bastien-Lepage, schilder te Parijs; Bokelmann, id. te Dresden; Brozick, id. te Weenen; Danse, graveur te Bergen; H. de Braekeleer, schilder te Antwerpen; Delpérée, id. te Luik; Joz. Gérard, id. te Brussel; Lefebvre, id. te Parijs; Lemaire, graveur te Gent; Portielje, vader, schilder te Antwerpen.

- De internationale kunsttentoonstelling te Munchen zal op 1 Juli e.k. geopend worden. De termijn van inzending der ten toon te stellen voorwerpen is vastgesteld van 1-31 Mei a.s. Voorts is bepaald, dat de tentoonstellingscommissie niet verantwoordelijk kan zijn voor de voorwerpen, die vóór 1 Mei e.k. mochten zijn ingekomen.

Vlaamsche taalbelangen.

- Wij laten hieronder de wet volgen, welke verleden maand door de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers gestemd werd voor het gebruik der Nederlandsche taal in het Middelbaar Onderwijs.

Art. 1. In het Vlaamsche gedeelte des lands zullen de leergangen van de voorbereidende afdeeling, gevoegd bij de middelbare scholen, in het Nederlandsch worden gegeven.

Het onderwijs der Fransche taal wordt er derwijze ingericht, dat de leerlingen bekwaam worden gemaakt om met vrucht de Fransche leergangen der midden afdeelingen te volgen.

Art. 2. In de eigenlijke middelbare afdeeling van de scholen dezer gewesten zal de leergang in het Nederlandsch gegeven worden.

De lessen van Engelsch en Duitsch zullen uitsluitend in het Nederlandsch worden gegeven, totdat de leerlingen in staat zijn hunne studiën voort te zetten in de taal zelve, die men hun onderwijst.

Eén of verscheiden leergangen van het programma worden insgelijks gegeven in het Nederlandsch. De aldus gegeven leergangen zullen ten getalle van twee zijn, althans te beginnen met de heropening der klassen van 1886.

Art. 3. De voorschriften van het vorige artikel zijn toepasselijk op de athenaeums in dezelfde streken gelegen.

Art. 4. De vakwoorden der wiskundige en natuurlijke wetenschappen, alsmede die van de andere leergangen van het programma worden gelijktijdig in het Fransch en in het Nederlandsch onderwezen.

De geschied- en aardrijkskundige namen worden zooveel mogelijk gegeven in het Nederlandsch en in het Fransch tegelijk.

Art. 5. De Regeering, na het gevoelen te hebben ingewonnen van de besturen der onderwijsgestichten van den Staat, mag altijd beslissen, dat alle of een deel van de leergangen, die overeenkomstig art. 2 en 3 in de Nederlandsche taal worden gegeven, tevens in het Fransch zullen gegeven worden.

De gemeenteraden hebben hetzelfde recht wat hunne gestichten van middelbaar onderwijs betreft.

Art. 6. Er zal een normaal onderwijs worden ingericht, inzonderheid bestemd om leeraars te vormen, bekwaam om in het Nederlandsch te onderwijzen.

Art. 7. Indien de Regeering niet in staat ware om de volle uitvoering der tegenwoordige wet te verzekeren voor de leergangen van het jaar 1886, zou zij aan de Kamers rekening geven van de redenen, die deze uitvoering hebben verhinderd en van al de maatregelen die genomen zijn om dien toestand te verhelpen.

Sterfgevallen.

- Willem Geefs, de groote Belgische beeldhouwer, is gestorven in den nacht van Zaterdag op Zondag. (20-21 Januari).

Hij werd den 10en Sept. 1806 te Antwerpen geboren, en was dus ruim 76 jaren oud. Toen hij begon te werken, was er om zoo te zeggen geen beeldhouwkunst in België meer. Hij deed haar herleven, door zijne werken en door zijne leerlingen. Sedert was er groote vooruitgang: om Geefs' werken goed te waardeeren, moet men niet vergeten dat zij ontstonden in den tijd der volstrekte heerschappij van de Grieksch-Romeinsche kunst. Toch hebben zij ook naar de tegenwoordige opvatting beoordeeld belangrijke hoedanigheden. De voornaamste zijn: het monument op het plein der Martelaren; het standbeeld van generaal Belliard; het grafmonument van graaf Frederik de Mérode in de St-Gudulekerk; het standbeeld van Rubens te Antwerpen; het beeld van Leopeld I op den Congres-kolom en dat van denzelfde te Namen, van Grétry te Luik, van Theodore Verhaegen te Brussel; de *Lion amoureux* die op de wereldtentoonstelling te Parijs in 1855 prijkte; de Paul en Virginië, die door de koningin van Engeland werd aangekocht; enz.

Geefs had een gelukkig leven. Als kunstenaar en als mensch was hij gelijkelijk geëerd. Hij was niet alleen lid der Belgische Academie van fraaie kunsten, maar ook lid van Brabants provincialen raad en vele jaren burgemeester van Schaarbeek, de gemeente waar hij tot aan zijnen dood heeft gewoond.

Al zijne werken vermaakte hij aan den Staat, op voorwaarde van er een afzonderlijk museum van te maken: het museum Geefs.

Nieuwe uitgaven.

- PRUDENS VAN DUYSE'S NAGELATEN GEDICHTEN, in 't licht gegeven door Florimond van Duyse. Derde Deel: Dichtverhalen. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In 8, 205 blz.
  fr. 2.50.
- OCHTENDLIEDEREN EN MIDDAGZANGEN, door Luise Stratenus. 5e en laatste afl. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Bl. 322 408.
  Per aflevering.
  fr. 0.65.
  LIMBURGSCHE SCHETSEN, door J.M. Brans. Met een bijschrift van Emmanuel Hiel en eene ets. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. 180 blz
  fr. 2.00

Aangekondigd.

- EEN ZONDERLING MAN, humoristische novelle, door Emiel Callaut. 2e uitgave. Gent, bij den schrijver, Kluyskenstraat, 1.

fr. 0.60.

Wat de vogels vertelden.
Twee Sprookjes van Wilhelm Walloth
naverteld door A. Nuyens.

I.
De ooievaars.

‘Hoort gij wat de ooievaars vertellen? “vroegen de jonge raven in het nest aan hare moeder,” Zie eens hoe zij de snavels bewegen, hoe zij hunne vleugels uitspreiden.’

‘Zij hebben eene verre reis afgelegd,’ antwoordde de moeder, ‘zij hebben veel gezien, maar gij moogt niet nieuwsgierig zijn; luistert goed toe, misschien verstaat gij, wat zij vertellen.

‘Zij moeten bij ons komen zitten en dan vertellen! riepen de jonge raven uit.

Maar dat deden de ooievaars niet.

“Ik geloof dat het lente gaat worden,” zeide de golf van den vijver, “ik gevoel mij zoo eigenaardig gestemd, ik zou wel in de hoogte willen springen en de jonge blaadjes daar ginds aan den oever kussen. Luistert naar hetgeen de ooievaars vertellen. Ziet, nu spiegelen zij zich in mijn schoot.”

En de grasjes knikten van ja en de ganzebloempjes spitsten de ooren, om naar de ooievaars te luisteren, en het blad van de waterlelie kwam naar omhoog.

“Maar houd dan toch op met dat gekraak,” sprak de rozenstruik tot de oude boot, “men verstaat geen woord van hetgeen de ooievaars ons mede te deelen hebben en zij komen toch uit het wondervolle Egypte.”

“De zon schijnt zoo warm, mompelde de oude boot,” ik word op nieuw jong en zou zoo gaarne eens schommelen.’

Maar de wind legde haar het stilzwijgen op, want ook hij wilde elk woord van de ooievaars opvangen.

De ooievaars wiegelden zich deftig in de blauwe lucht en een hunner ving aldus aan:’

‘Daar ligt de brandende eenzaamheid der woestijn. Uit de gouden zandzee rijzen schrilbonte zuilen naar den blauwen hemel omhoog. Dikwijls schijnt er uit de gele zandgolf als een lichte damp op te stijgen en tegen den wand van den vervallen rotstempel aan te drijven. De rotstempel staat daar eenzaam en verlaten, en op zijne geheimvolle wanden pronken geschilderde gestalten, zonderlinge voorwerpen in de roodbruine handen dragende. Ik zat op een omgevallen kapiteel, dat er als eene reusachtige lotusbloem uitzag, en de geschilderde menschen op de wanden fluisterden met zwakke duizendjarige stemmen, dat zij eens machtige koningen waren geweest, dat zij volkeren overwonnen en pyramiden gebouwd hadden.

‘Voert den zoon der zon voor het altaar van Osiris,’ zuchtte eene bonte priestergestalte aan den wand en hief als in een droom den arm omhoog, dien zij echter dadelijk vol droefheid liet vallen.

‘Hoe lang moet gij nog den wierook derven, verheven God,’ zoo steunde eene andere gestalte, uit haar langen slaap ontwakende, om dadelijk opnieuw in te sluimeren.

‘Op! krijgers, ik ben de groote Ramses, laat de tamme leeuwen los in de gelederen der vijanden! Overwinning! Zij vluchten, de laffe Assyriërs.’ Zoo begon een bruine koning, wiens stem allengs in een dof gezucht overging, gelijk aan het suizen van den papyrus onder den adem van den wind. Nu verzonken allen weer in hunne sluimering; slechts van tijd tot tijd liep er eene trilling door dezen of genen, als eene halfvervlogene, droomende herinnering aan al het heerlijke, wat hij voor duizende jaren had aanschouwd; maar telkens erkenden zij opnieuw, na vergeefsche pogingen, dat zij niet meer tot de levenden behoorden en zij zwegen.

Daar trof een zacht geklaag mijn oor; ik keek in de verblindende woestijn rond en zie! daar lag een man halfbegraven in het zand. Hij hief de vermoeide hand op, als wilde

hij de geschilderde koningen aanroepen, maar als hij hen smeekte hem te helpen. lachten zij geheimvol met hun eeuwigen lach en vertelden elkander onhoorbaar zacht van hunne veldslagen, van hunne paleizen, van hunne jachten.

Rondom hem lagen boeken, portefeuilles, schilderskist en teekenstiften. Het oog van den man gloeide met glazerigen glans, zijn paarsche mond was half geopend en snakte naar een druppel water, maar de vuurgloed der woestijn had geen medelijden met hem, hij dreef hem het gloeiende zand in het koortsachtig gelaat en trok het laatste vocht uit zijne verdorde keel.

Het werd avond en er kwam niemand om hem te redden. De afschuwelijke hyëna waggelde naar hem toe en besnuffelde hem, meenende een lijk te vinden; de shakals slopen rondom hem en hij sloot de matte oogleden en ademde nauw hoorbaar. Hij lag daar als dood in het schijnsel van de maan en ik vroeg hem, waarom hij de lommerrijke eikenwouden van zijn vaderland had verlaten, om hier een ellendigen dood te sterven?

Hij begreep mij niet. De maan klom aan den zoom der woestijn steeds hooger, ernstig en grootsch, en gaf aan den rotstempel een spookachtig uiterlijk. Zij spreidde hare bleeke stralen over de onmetelijke vlakte uit, die daar als een lijkkleed lag en de verlatene zag naar haar, de bleeke vriendin van den nacht, omhoog.

‘Morgen’, sprak de maan, ‘hang ik over zijn afgelegen geboortedorp tusschen de denneboomen en blik neer op de predikantswoning, en op het kerkhof en op het graf zijner moeder; kon ik mij door zijn armen vader doen verstaan, ik stond er een gedeelte van mijn glans voor af; maar de menschen verstaan mij niet.’

Een woestijngier vloog voorbij en zeide tot zijn makker: ‘Die zal ons morgen een heerlijken maaltijd geven, onthoud de plek goed.’

Nu verhief zich in het Oosten eene vale schemering; de tinnen van den tempel zagen slaperig naar de verbleekende maan op, een eenzaam grauw overdekte de golven der zandzee, en plotseling trilde een vlammend rood aan den horizon. Daar stond de zon in haar gouden prachtgewaad, de zon van Egypte, de aangebedene die door de priesters bezongen werd.

En door de hallen van den tempel suisde als een wegstervende zegezang.

De versmachtende sloeg de oogen op - geen verkwikking, geen troost; zoo ver hij de smartelijke blikken liet gaan - gloeiend zand, brandende rotsen.

Daar ver aan den matgelen horizont slingerde eene karavaan, als eene kleine worm; maar ze bemerkte hem niet en zijne toonlooze stem stierf weg in de eindelooze ruimte! Weemoedig en met bevende hand doorwoelde hij eene portefeuille, die in zijne nabijheid lag; ieder blad werd hem zwaar als lood, maar hij tilde ze allen op, een voor een; onder aan lag een beeld, dat hij lang, lang beschouwde; ik kon zien dat het een vrouwelijk menschengelaat was.'

'En wat werd er van hem?' vroegen de jonge raven.

'Dat weten wij niet,' antwoordden de ooievaars. 'Heden vlogen wij voorbij zijn geboortedorp, dat de maan ons genoemd had. Uit de predikantswoning blikte een witgebaarde man smartelijk voor zich. In de kamer zat een meisje en verborg haar gelaat in een natgeweenden zakdoek, op de tafel lagen brieven, aquarellen en vreemde steenen. Zij boog zich neer over die voorwerpen, bezag en kuste ze snikkende telkens en telkens weder. De predikant streelde het weenende meisje zacht over het voorhoofd.

'Houd moed,' fluisterde hij, 'gij moogt de hoop niet laten varen! Hoop dat hij moge weerkeeren en dat gij hem nog eens als uw echtgenoot in de armen moogt klemmen.'

Zij zag treurig glimlachende naar hem op en schudde sprakeloos het lieve kopje.

Wij vlogen voorbij en vertelden van den man dien wij in het heete zand hadden gezien, van zijn stervend hulpgeroep en van de beeltenis, die hij in zijne bevende hand hield; maar de predikant sprak:

'Het wordt lente, de ooievaars komen in 't land! Hoor hoe verheugd zij klepperen. Ja het wordt lente en de lente is de tijd der hoop! kom, laat ons vroolijk zijn.'

Ik zag echter hoe hij een traan in het oog terugdrong!

II.
De nachtegaal.

‘Ziet me nu dien nachtegaal eens aan’ zeiden de afgunstige musschen, ‘wat rolt die vandaag vergenoegd met de oogen, zou men niet zeggen dat hij verliefd is!’

‘Of heeft hij soms den titel van hofkamerzanger verkregen met eene toelage van twaalf meelwormen in de maand?’ spotte eene oude musch, wier verfrommeld gevederte aantoonde, dat zij tot de krakeelsters behoorde.

‘Zie toch eens hoe trotsch hij is,’ sjilpte eene oude musschenmatrone, ‘hij doet net alsof wij niet op de wereld waren. Ziet er niet te veel naar, kinderen, hij zal uwe zeden bederven. Ik vrees waarlijk dat hij ongeoorloofde betrek kingen heeft aangeknoopt met eenen uil.

‘Wat zegt ge, buurvrouw!’ ijverde eene andere, die zeer mager was, maar niettemin gulzig at, ‘zoo iets moet men niet overluid zeggen, als men geene zekere bewijzen in handen heeft. Evenwel - ik kan de nachtegalen niet erg goed lijden en gun hun elke vernedering.’

‘Hun gezang is het afschuwelijkste, wat men maar bedenken kan,’ viel eene jonge zottin van eene musch in de rede, ‘zij houden zich volstrekt niet aan de regelen der kunst, en dansen kan men op hunne muziek bepaald onmogelijk. En dan dat domme gegorgel met de keel.’

‘Zeer waar!’ voegde een waardige ouderling erbij, ‘het nationaal karakter ontbreekt geheel en al in hun zang. Het zijn niet anders dan Italiaansche rollers en trillers. Het eenige, echt nationale lied stroomt uit de keel der musschen. Zij zijn nationaal van gemoed, van kloekheid, van familiezin en vaderlandsliefde!’

Een levendig bijvalsgetjilp loonde deze kritiek.

De niet zeer uitgezochte spijs van het gezelschap (onverteerde overblijfselen van eene paardemaag) was spoedig opgegeten en een voorbij rollend rijtuig onderbrak het gesprek.

Ginds in de hoogte, op den dunsten tak van een beuk, zat

de nachtegaal en had vol medelijden het edele kopje geschud, als de prozaïsche musschen in het slijk van den straatweg hun voedsel zochten. ‘Ja, wel ben ik vroolijk,’ sprak hij’ en geene afgunstige kritiek zal mij mijn geluk ontrooven.

In zich zelven verzonken zat de zanger op zijn tak. Op dit oogenblik kwam een jonge spreeuw, die er niet zeer aanbevelenswaardig uitzag, aangevlogen. Hij was met straatvuil bedekt, wat hij zeker voor een bewijs van heldenmoed hield; hij smakte voortdurend met den snavel, waarin hij zelfs onder het spreken een graankorrel hield - dat was een voorname luim, dien hij van de menschen had afgezien: de graankorrel moest namelijk eene sigaar verbeelden. Met de grootste zelfvoldoening ging hij dicht bij den nachtegaal zitten.

‘Goeden dag’ begon hij, ‘waarin studeert gij? Ah, vergeef mij, ik hield u voor een kollega. Ik heb in een duel met eene jonge kraai het rechter oog verloren en ben een weinig verstrooid.’

De nachtegaal beschouwde verwonderd den met modder bespatten gezel, die verbazend scheef liep en soms op eene verchrikkelijke wijze met het bebloede oog rolde.

‘Zit gij over mij zoo verbaasd te kijken? “ging de spreeuwstudent voort,” ik sta u toe verbaasd te zijn. Niet waar, ik rol met de oogen en gedraag mij zeer verstrooid? Maar dat moet zoo zijn. Dat is een bewijs van genialiteit. Ik ben juist bezig de philosophie van het onbewuste te bestudeeren. Ik veracht de vrouwen en houd de wereld voor het ellendigste nest, dat men kan vinden’.

‘Wel zoo? sprak de nachtegaal droomend, ‘de wereld is toch zoo schoon! Zie toch eens hoe de zon door de bladeren schemert, waardoor elk als eene groene vlam schittert, en hoe heerlijk zenden de rozen hare geuren naar ons omhoog!’

‘Dat is poëzie’ riep de spreeuw uit, ‘gij aanschouwt de wereld met dichterlijke oogen, mijn vriend, en poëzie is leugen.’

‘Maar’ antwoordde de zanger, ‘het leven heeft toch zulke schoone oogenblikken, hoe kort het ook zij.’

‘Zooals men dat wil opnemen! Maar juist de kortheid is het beste, wat ik er aan vind’, antwoordde de student minachtend ‘dring eens wat dieper in de metaphysiek van

den nestbouw, ontleed eens het probleem van het eierleggen, mijn beste, en gij zult vinden dat het leven, van af het ei tot aan den dood door de handen van een onopgevoeden straatbengel, niets anders is dan eene, somtijds onderbrokene, hongerkuur.

'Maar het geluk dat het gezang, dat het lied ons geeft!' bracht de nachtegaal er bedeesd tegen in.

'Gezang? Lied? hoonlachte de vuilpoets' wat spoort u tot zingen aan, mijn beste, wat is dat? Het verdriet van te betaan, dàt is het! En anders niets! Gij verlangt naar iets, gij maakt u boos en verdrietig en daaruit maakt gij een lied. Of klinkt uw lied ooit opgeruimd? Klachten en smeekingen, niets dan klachten ontstroomen aan uwe keel. Overigens is het gezang geheel en al overbodig. Waar dient het toe? Welk doel heeft het? Heeft het u ooit verzadigd als gij honger hadt? Heeft het u verwarmd als gij koud waart?'

'Neen' sprak de nachtegaal treurig, 'maar ik hoop toch dat het eenig goed zal gesticht hebben.'

'Eenig goed? Gij misleidt u zelve.'

'Ik vloog' zoo vertelde de nachtegaal ernstig 'ik vloog gisteren voorbij eene gevangenis. Ik ging voor de ijzeren staven van het venster zitten. Een bleek man had zijn voorhoofd tegen de ruiten gedrukt; glansloos staarde zijn oog voor zich en de bevende vingers omklemden de rammelende ketenen. Het was somber in zijne cel, het was somber in zijn boezem. Morgen moest zijn hoofd onder de mêedogenlooze bijl vallen. Achter hem een bezoedeld leven, vóór hem de eeuwigheid; achter hem grijnsden de bloedige gestalten zijner misdaden, vóór hem sperde de zwarte afgrond van het onbekende zijne kaken open. Het gebedenboek, dat voor hem op de tafel lag, boezemde hem schrik in; geen vriend, geene vrouw legden de handen op zijn koortsig voorhoofd; - hij was alleen met zijne knagende gedachten. Hij rukte met waanzinnige woede aan zijne ketenen en stiet het met zweet bedekte hoofd tegen de muur, zoodat de kalk op de grond viel. Ik had medelijden met den wanhopige in zijnen kerker. De laatste stralen van het avondrood vergulden de ijzeren staven, en de gevangene liet zijn gebroken oog over de bergen in het blauwe verschiet wegdwalen. Hoe vreedzaam moest hem de natuur voorkomen in vergelijking met zijn

onrustig binnenste. ‘U zie ik nu voor de laatste maal, ondergaande zon,’ zoo sprak hij tot zich zelven, ‘voor mij gaat gij altijd onder; maar welk gesternte zal voor mij schitteren daar, waar ik heên ga?’

‘Ik bedacht mij en begon te zingen. Ik bezong de vrijheid die het leven schenkt, maar ik bezong ook de vrijheid die de dood geeft. Ik bezong de onschuld, ik zong van de heiliging, welke zij den menschen brengt. Ik zong hem voor uit den tijd toen hij nog een onschuldig kind was, en in zijn vaders tuin speelde, ik schilderde hem voor, hoe zijne hartstochten met de jaren waren toegenomen, en met den zachtsten klaagtoon des medelijdens beschreef ik hem zijne bloedige daad; maar ik stelde daar naast de vergeving, op wier voorhoofd eene verhevene barmhartigheid troont. Ik zong van de zoete smart van het berouw, die toegang verleent tot het Paradijs der onlijdbaarheid; ik zong van de eeuwige gerechtigheid, die niet den persoon maar de daad straft en ik zeide hem dat hij zijn dood tot het schoonste oogenblik zijns levens kon maken, tot een zegetocht, waardoor hij in kon gaan tot den eeuwigen vrede.

Bij den aanvang van mijn gezang versomberde de trekken van mijn toehoorder; allengs werd hij aandachtiger, zijn oog zag kalmer; eindelijk begon er een edele glans in op te flikkeren, en toen de godsdienstleeraar binnentrad, reikte hij dezen zwijgend de hand en wees op het venster, waarvoor ik zat te zingen. Ook de leeraar luisterde en zeide: ‘Dat is een groet van God!’ Maar de gevangene antwoordde: ‘De natuur zendt mij hare laatste groeten en geeft mij te verstaan, dat zij ook in den dood haar beschermenden arm over mij uitstrekt en mij niet verlaat.’

De gevangenbewaarder trad binnen en de geboeide volgde hem met stralend gelaat. Alle rechters en overheden stonden verstomd over het bedaarde en gelaten gedrag van den misdadiger. - Ik alleen wist waarom hij zoo opgeruimd in den dood ging.’

‘Hm!’ zei de spreeuw ‘ik zou toch niet gaarne met hem hebben willen ruilen. Opgeruimd of niet, de kop ging er toch af.’

‘Ik ben echter blij te moede’ fluisterde de nachtegaal ‘ik heb tranen in het oog eens misdadigers zien glinsteren, ik heb eenen mensch de stervensstonde verzoet.’

‘Wat hebt gij daaraan,’ sprak de spreeuw onverschillig.

‘Heden nacht,’ zoo zong de nachtegaal zacht voor zich, ‘heden nacht moet een minnend paar afscheid van elkander nemen. Hij trekt ten oorlog, zij gaat zich in de stad als dienstmaagd verhuren. Buiten aan den zoom van het woud, waar de houtvesterswoning staat, zullen zij elkander voor het laatst ontmoeten. Ik ken beide zeer goed. Zij is braaf en vlijtig, hij is sterk en trouw. Ik zat dikwijls boven hen in het loof, als zij elkander in den maneschijn kusten, en blies door mijn lied hun verlangen tot een zoetere gloed aan.

‘Hoe schoon’! sprak zij dikwijls ‘luister naar den vogel, geliefde, hij verstaat ons, hij zegt, wat wij in de borst gevoelen.’

‘Ja, hij is de vogel der liefde’ antwoordde haar vriend.

‘Maar heden moet ik al mijne kunst verzamelen om hun het uur van het scheiden te verlichten. Ik heb een lied verzonnen, zoo diep, zoo innig, dat zij er na vele jaren, als zij man en vrouw zullen zijn, nog aan zullen denken. O, hoe gelukkig ben ik, daar ik gelukkigen kan maken.’

‘Wat is liefde?’ vroeg de spreeuw bijtend. ‘Inbeelding, niets dan inbeelding. Wij wijsgeeren zijn het sedert lang daarover eens, dat de liefde een woord is, voor eene zaak die niet bestaat. Vraag het den haan des pachters, wien twaalf hennen ten dienste staan, hij is op dit punt eene autoriteit.’

‘En overmorgen, zoo ging de nachtegaal voort, zonder acht te slaan op de opmerkingen van den wijsgeer, ‘overmorgen moet ik op het graf van mijn weldoener, de overleden predikant, zingen. Hij heeft jaar in jaar uit voedsel voor mij uitgestrooid en er steeds voor gezorgd, dat ik, zonder vrees voor katten, in zijn tuin mijn nest kon bouwen. Overmorgen is het zijn geboortedag; ik volbreng een plicht der dankbaarheid, als ik aan de rozen op zijn graf van zijne menschenliefde vertel en van al het goed, dat hij in zijne gemeente heeft gesticht. De rozen zullen het hem over vertellen en hij zal glimlachen in zijn slaap. O, hoe verheug ik mij op het vermolmd kruis te kunnen zitten, waarover de treurwilg zich vol droefheid nederbuigt! O, hoe zal ik mij verheugen, als de maan door de twijgen gluurt en mij met een vochtig oog toeknikt en zegt: ‘zing door, lieve kleine, ik hoor u zoo gaarne.’

‘Onzin’ viel de spreeuw hem in de rede, ‘ik kan het niet dulden, als volwassenen sentimenteel worden. En dan nog al van dankbaarheid te spreken!’

Nauwelijks zweeg de spreeuw, of er knalde dicht bij den tak waarop zij zaten een schot. Gillend sprong de spreeuw achteruit; het gelach van eenige knapen klonk naar hem omhoog. Toen de rook was opgetrokken en hij weer tot bezinning was gekomen, zag hij den nachtegaal beneden op het mos liggen, stuiptrekkend en het mos vervend met zijn bloed. ‘Geraakt, geraakt.’ schreeuwden de knapen.

‘Dat heeft hij nu voor zijne vriendschap voor de menschen “philosopheerde de spreeuw” zoo beloont de mensch de dankbaarheid. Zulk een dweeper weet zich ook nergens uit te helpen. Een wereldman zoo als ik, weet zich uit elk gevaar te redden. Maar ik wil het mij toch ter harte nemen. Bah! wat riekt dat hier naar kruit.’

En weg vloog hij.

Maar de Elven van het woud dansten nog lang hunne treurige rouwdansen om de plek, waar hun zanger zijn bloed had vergoten.

Bladvulling.

Ontboezeming.

bij de vernieling van het Wester-viaduct te Amsterdam.

Schoon onze waterstaat zeker knap is,
De Minister van waterstaat ontegenzeggelijk rap is,
Blijkt dat de grond hier zoo week als pap is,
En deze zware viaduct een mislukte grap is,
Hetgeen voor het land een harde klap is,
Vooral nu de schatkist tamelijk krap is,
't Kabinet-Van Lijnden aan zijn laatsten stap is,
Een lage census voor de Kamer een onverduwbare hap is,
Ja heel onze politiek zoo slap als een lap is.

Poëzie.

I.
Werkstaking.

Gecomponeerd door GUSTAAF HUBERTI.

Bij 't avondrood, bedroefd door aakligheden,
Verlaat ik eene plaats, besmeurd met bloed,
Fabriek weleer, thans puinen woest vertreden.

Daar wrocht het volk, het ging er gul en goed;
De meester werd bemind, de werkman even,
Elk kreeg zijn deel, elk werkte dus met moed.

Doch storend sloop een geest in 's werkmans leven,
Vernielingsgeest! Hij volgde uw boozen raad....
Vergat den plicht, verliet het eerlijk streven.

En opgeruid verachtte hij vol haat
Het daaglijksch werk en brood... Hij dwong tot staking
Den medgezel en loonde goed met kwaad.

Gendarmen stonden trouw tot werkbewaking.....
Wee! hoe het kwam..... de boosheid gistte voort;
Het volk vergramd viel in verstandverzaking,

Bekampt 's lands macht en stormt tot brand en moord...
't Geweervuur knalt en vaders storten neder,
En ruglings vallen zoons, de borst doorboord.

En tijgerinnen, niet als moeders teeder,
Bij wanhoopvloek beroepen nog de dood,
En jagen huilend mans ten doodskamp weder.

Vernield Fabriek! de winst was wee en nood!
Men sleept de martlaars door den duistren henen.
Ach, somtijds in het bloedig avondrood,
Hoor ik de moeders op de puinen weenen.

EMANUEL HIEL.

II.
Lentegroet.

(Zang voor de Jeugd).

OPGEDRAGEN AAN MIJNE KUNSTVRIENDIN
Mevr. VAN ACKERE, geb. MARIE DOOLAEGHE.

Wij groeten de lente, dit vroolik getij,
Wij groeten de bloemen, het herteken blij!
Aan alles is leven
En blijheid hergeven!
Heisa! is de kreet van de jublende jeugd!
Heisa! over de aarde heerscht leven en vreugd!

I.

De takjes zijn zwanger
Van bloesems en blaân;
In velden en weiden
Lacht alles ons aan!
Wij groeten enz....

II.

De vogelkens zingen
Op berg en in dal,
De wouden weerkaatsen
Het vroolik geschal!
Wij groeten enz...

III.

Rivieren en beekjes
Vliên bruisend vooruit;
Zij kussen hun boordjes
En laven het kruid!
Wij groeten enz...

IV.

Heel de aarde is in blijheid
En liefdegevlei;
't Spreekt alles van weelde,
Van Lente en van Mei!
Wij groeten enz...

V.

't Is geuren en fleuren
Waar 't oog zich ook wend',
't Is juichen en jublen
Om 't heil van de Lent!
Wij groeten enz...

VI.

Wij, kindren, wij loven
Den Schepper der aard,
Die ons zijne goedheid
Zoo sprekend verklaart!
Wij groeten enz.

P.P. DENYS.

Komen, 1883.

III.
Mijn avondlied.

Mijn werk is af; de dag is heen,
En vrouw en kinderen slapen;
Ik zit hier moederziel alleen.
Hoe zou ik vreugde rapen!

Ik zing een lied van zoete min,
Een lied uit vroeger dagen;
Dat maakt me jong en blij van zin,
En schenkt me rein behagen.

Ik wijd een lied aan vrouw en kroost,
Die God mij heeft gegeven;
Dat brengt mij nieuwen moed en troost,
In 't lijdend, strijdend leven.

Een lustig lied geteeld uit 't hart,
Wanneer men veel moet slaven,
Is zoete balsem voor de smart,
Een dronk om ons te laven.

Ja, 't is me een feest, een liefvermaak,
'k Zou voor geen kermis geven
't Genot, dat ik des avonds smaak,
Wen 't lied is aangeheven.

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 1879.

IV.
Het zieke hondje.

De knaap zit bij 't ziek hondje en schreit t
Zijn zusterken laaft 't arme beest,
Wien zij 't gewarmde bedje spreidt,
En zet ook weenend zich er bij.

- ‘'t Gaat sterven, Paul.’ - ‘O! zeg dat niet
Marietje, ik stierf weldra dan ook;
Het ware mij te groot verdriet
Zoo ik ons makkertje verloor.

Ik geef mijn speelgoed d'armen liën,
Mijn paard, mijn kaatsbal en viool
Zoo 't mag genezen.’ - ‘Op mijn kniën
Doe 'k een gebed en geef ook 't mijn:

De fraaie pop en al het goed
Van Sint Niklaas; mijn spaargeld al.’
De moeder luistert.... haar gemoed
Stroomt vol van teedre aandoenlijkheid.

Zij kust en koost het brave twee,
En looft hun goedig kinderhart,
Deelt in hun meêlij; troost hun wee...
En 't spelemaatje wordt gered!...

Vrouwe VAN ACKERE,
geb. MARIA DOOLAEGHE.

1881.

Richard Wagner.

Zeventig jaar oud is hij geworden. Eene halve eeuw heeft hij rusteloos geschapen. Goethe's grootsch woord heeft hij verwezentlijkt: hij heeft vrijheid en leven verdiend door dagelijkschen kamp, met de onsterfelijkheid geworsteld gelijk Jacob met den Engel: ‘Ik laat u niet los vooraleer gij mij zegenet!’ - In die zeventig jaren worstelens heeft de kracht dezes zoo vollen, zoo rijken levens zich verteerd. Is het te verwonderen? ‘Het leven der menschen duurt zeventig jaren’...

En toch, en toch werkt de treurmare uit Venetiën op ons allen als een verdoovende slag. Wij vragen niet naar de wetten der natuur; nauwelijks kunnen wij het vatten dat Richard Wagner, die eeuwig jonge kunstenaar, in de onverminderde volheid der scheppingskracht ons ontrukt is. Het ‘ruwe en koude’ Noodlot, waarover onze dichter klaagt, wanneer het een frisschen levensbloesem wreed vertrapt, komt ons nu voor als een tweede grimmige Hagen, die den reuzigen Siegfried verraderlijk de speer in den rugge stoot. Wat bekommerden wij ons om den doopbrief, wat om de zilveren kleur der krone die de eerbiedweerdige ouderdom hem op het machtig voorhoofd had gedrukt? Wij kenden Wagner slechts als den grootschen toondichter, als den onvervaarden polemist en hervormer, als den mensch met zenuwen van staal en spieren van ijzer. Onstuimig als een jongeling, taai en krachtvol als een man stond hij vóór de oogen onzes geestes, verbazend in 't willen, geweldig in 't volbrengen, getooverwapend tegen al de grillen der natuur. Wij dachten er in 't geheel niet aan, dat ook hèm iets menschelijks kon overkomen. Hij had ons gezegd dat hij ook dit jaar den *Parsifal* in Bayreuth zou opvoeren: wij waren zeker dat het geschieden moest en dat geen geweld hem zulks zou kunnen beletten. En daar, op dien ongelukkigen 13. Februari, speelt hem die bezondere spier in welke wij den zetel plaatsen onzer edelste en rijkste gewaarwordingen, een boozen trek, de adem wordt zwaar en stokkend, - hij sterft. *Finis, cinis*!

De dood is ras op hem aangetreden, en geen voorbode heeft hem het einde verkondigd. Het lichamelijk wegkwijnen, dat het grootste getal zijner jaargenooten het leven vergalt, het nog wreeder pijnigend gevoel van afneming der geesteskrachten - dat is hem gespaard gebleven. Hij heeft het diepe leed des oudwordenden kunstenaars, die 't beleven moet dat hij voor jongeren te wijken heeft en dat men hem ter zijde schuift, niet gekend. Hij is opgestegen, zonder te struikelen, van werk tot werk, en op de hoogste hoogte zijns kunnens - met de *Meistersinger*, *Tristan*, de *Nibelungen* en *Parsifal* - door geene zijns gelijken bereikt, op het toppunt zijns roems is hij neergezonken, eenzaam en bewonderd.

Eenzaam - gelijk steeds de ware grootheid. En de ware grootheid dezes kunstenaars erkent men dàn eerst, wanneer men het beproeven wil zijn éénig beeld in de algemeene omlijsting onzer nieuwere kunstscheppingen interamen. Dan neemt het alles om zich versmachtende verhoudingen aan. Het duwt zijne gansche omgeving in bescheiden halfdonker en diepe schaduw weg, het slorpt al het licht op en straalt alleen het licht uit. De opera der negentiende eeuw, de Duitsche opera, is Richard Wagner, is het door hem geschapene ‘Muziekdrama’.

De groote stijl der dramatische toonkunst had sedert haren stichter Gluck zijne grenzen niet uitgebreid, - zelfs niet door het werken der grootste muzikale genieën die de zon aanschouwd heeft, Mozart en Beethoven. De edele, in den besten zinne des woords volkseigene Weber, had zich van den weg, door de groote voorgangers hem aangewezen, niet ééne schrede verwijderd; Spohr en Marschner, die nooit de ware volksgemeenheid bezeten hebben, waren hem getrouwelijk nagestapt. Bij alle gewillige erkenning en bij alle verheugde waardeering dezer verdienstelijke, begaafde mannen, kan men toch niet ontkennen dat de baan, waarop zij krachtdadig heenstapten, merkbaar bergaf voerde en dat wij van de hoogte waarop Gluck de dramatische kunste verheven had, bedenkelijk waren afgedaald.

Dan trad Meyerbeer op, en met hem kwam een nieuw leven. Een muzikaal talent, onuitputtelijk in melodieënrijkdom, met den wonderbaarst ontwikkelden zin voor al wat

indruk maakte en aangreep, met een opflakkerend tempe rament en een koele berekening, door een geboren tooneelschrijver, den vindingrijken, door en door behendigen, met al de goede bewegingen en wonderbare grillen des volks ten volle vertrouwden Scribe ondersteund, maakte Meyerbeer zich heer ende meester van 't zangspel en zette zijne alleenheerschappij op de tooneelplanken vast. Zoo weinig echter als de tekst was de muziek, die tastbaar onder Fransche en Italiaansche invloeden en ja onder bezondere inachtneming van 't publiek der Parijzer Groote Opera ontstaan was, eene Duitsche te noemen. Namelijk was de onafhankelijkheid der muziek van 't gedicht, de onverschilligheid waarmee de zin en de beduiding des woords door de toonsprake behandeld werd, geheel en al Romaansch. Van de muzikale uitdrukking des gedichts was er somtijds in 't geheel geene spraak meer; zelfs het onzinnige werd niet eenmaal ter zijde geschoven, indien het maar pakte. Verraad en trouwe, haat en liefde spraken dikwerf in dezelfde tonen. Dat Gluck doorgaans, Mozart ten minste in zijne heerlijke recitatieven de richtigheid der declamatie als gewichtig erkend hadden, scheen men gansch vergeten te hebben. ‘Wat te dom is om gesproken te worden, dat zingt men’ had reeds Beaumarchais gezegd, en sedertdien had men nog merkelijken voortgang gemaakt; want het op zichzelf zin hebbende werd vaak reeds dom dáárdoor, dat het gezongen, dat het in vaste, melodische, rhythmische vormen ingepraamd werd.

In die vaste vormen meende Richard Wagner den zetel des kwaads te erkennen; in hunne behouding, de oorzake des stilstands, ja des achteruitgangs der dramatische muziek.

De weerversmelting van woord en toon, die malkander onverschillig geworden waren, die zich ontvreemd en zelfs in onverdraaglijke tegenspraak tegenover elkaar gesteld hadden, de weergoedmaking der noodige eendracht tusschen de verstandelijke beduiding des gedichts en de muzikale uitdrukking - dat was het gedacht dat hem van den oogenblik zijner zelfstandigheid af geleidde, dat hem in zijne kunstscheppingen voortaan beheerschte en hetwelk hij, trots alle overleveringen, wilde geldig maken.

Hij wist zeer goed dat hij met geweld moest handelen. Hij wist dat hij vastgewortelde opvattingen onbarmhartig uit te

roeien had en dat hij in den aanvang, nauwelijks verstaan, verbitterde vijandelijkheden ontketenen zou. Maar zoo volkomen doordrongen was hij van de richtigheid zijner kunstmiddelen en bedoelingen, dat niets vermocht hem op het dwaalspoor te voeren en dat hij, in 't klare vooruitzicht zijner eindelijke, gewisse zegepraal, de vermoeinissen des kampens niet schuwde. Gelijk Sieglinde, tegenover al de jammeren die op haar aanrukken, in begeesterd vreugdgejubel uitbreekt toen ze verneemt dat haar een Wälsing in den schoot wast, zoo jubelde ook de dichter-componist luid op, als het hem tot bewustheid kwam dat zijnen machtigen schedel, gelijk uit het voorhoofd van Zeus de gepantserde Athene, het ‘kunstwerk der toekomst’, het Muziekdrama ontspringen zou. Ellende en nood, miskenning en vervolging schrikten hem niet af. Met knodsslagen verbrijzelde hij al zulke vormen die hij voor onze dramatische muziek als verderfelijk aanzag. De oude opera met hare ariën, romancen, duos, trios, ensemble-stukken, in 't kort den ganschen pronkenden, behendig ineengetimmerden bouw sloeg hij stuk; het boek - den ‘tekst’, het ‘libretto’, dat armzalig ding, waaraan men zich geschaamd hadde eenen eerlijken Duitschen name te geven - liet hij verachtelijk in den donkeren hoek liggen waarin het geworpen was. Hij stelde zich tot opgaaf en miek er aanspraak op, een waarachtig dichterlijk werk te scheppen, dat zijne fiere zelfstandigheid bewaart, dat wel der muziek de medeheerschappij nevens zich inruimt, doch enkel onder de voorwaarde eene redelijke, machtige bondgenoote in haar te vinden, maar zich geenszins nevens de glanzende zingende zuster tot de onderworpene dienstbaarheid eener Asschenpoetster laat vernederen.

Van welke middelen Richard Wagner zich bediend heeft om zijn ideaal - de weerde der uitdrukking in het muziekdrama, de zusterlijke gelijkschatting van woord en toon - te verwezentlijken; op welke wijze - in zijn onophoudelijk streven naar dat ééne doel - hij ertoe gekomen is het recitatief tot eene vóór hem niet vermoede gewichtigheid en grootsche beduiding te ontwikkelen, aan 't orkest door de verbazingwekkende kunst der instrumenteering eene menigvuldigheid in kleur, eene zinlijke werking van onweerstaanbare tooverkracht te geven, voor de muzikale karakterschet-

sing van bepaalde toestanden en der handelende personen, bepaalde, scherpgestempelde merkteekens in de sprake der tonen te vormen, - dat alles te onderzoeken en bloot te leggen, zou de geheele denkenskracht, de moeitevolle studie des vakgeleerden vereischen. Van den leek, die op hetzelfde oogenblik dat de ontzettende mare van 't onverwacht verscheiden des Meesters tot hem dringt, diep geschokt door 't verlies waaronder de kunste lijdt, zijnen gewaarwordingen eene aanspraaklooze uitdrukking tracht te geven, zal men zulks niet vorderen.

En wie zoude zich aanmatigen, heden een afdoend oordeel over Wagner en de Wagnersche kunst te vellen? Heeft hij recht gehad, heeft hij gefaald? - De toekomst alleen, voor welke Wagner geschreven heeft, zal het beslissen. Wij staan nog te dicht bij den schepper dezer werken, om hunne ware verhouding tot de groote kunst in 't algemeen gansch te kunnen vatten. Wij staan nog te dicht bij die werken, om niet zekere eigenzinnigheden waartenemen, waarover de verre toekomst achteloos heenblikt; te dicht, om niet door die reuzige verhoudingen bedwelmd te zijn. Wij hebben enkel het bestemde gevoel: hier is iets geweldigs, dat den storm trotseert en in latere dagen *aere perennius* de kunst onzer eeuwe zal verkonden.

‘De meester kan den vorm verbrijzelen....’ De meester, ja! En op de puinen heeft hij zijnen wijdstrekkenden bouw opgetrokken, die den medelevenden geslachte bewondering afdwingt.

Maar hoe zullen zich thans die andere scheppende kunstenaars, die niet de meester zijn, zonder de vormen, wier scherven den bodem bedekken, behelpen? Hebben zij van hem geleerd, dat hetgeen hij verbrijzeld heeft tot onbruikbaarheid versleten was, ze hebben het hem toch niet afgezien, hoe hij zich uit zijn eigen wezen tot zijne kunstbedoelingen zijne eigene middelen geschapen heeft. Navolgers laat Wagner wel na, leerlingen heeft hij niet gevormd.

Met Wagner is de school waarop gansch onze moderne dramatische muziek steunt, ingestort. De overlevenden kunnen niet meer in den stijl der oude opera schrijven, zij kunnen het niet in Wagner's stijl. Ze zijn raadloos.

Richard Wagner was de geboren revolutionnair en reformator. Hij bezat de onwankelbare overtuigingsgetrouwheid, de gloeiende begeestering, de onvermoeibare arbeidskracht, de onverschrokkene koenheid en volstrekte achteloosheid, - met één woord: het genie. Zijne veelzijdigheid is verbazend. Het woord ‘dichter-componist’, dat onze taal voor hem persoonlijk uitgevonden heeft, schetst nog op verre na zijne algeheele bedrijvigheid niet af. Hij was een kapelmeester van allereersten rang, hij was kunstfilosoof en aesthetikus, kritieker, tooneeltechnicus, tooneelmeester - en alles op uitmuntende wijze. Zijne polemiek had eene snijdende scherpte. Stak hij toe, dan kwetste hij doodelijk - den enkelen mensch, klassen, volkeren, rassen. En alles heeft men hem vergeven! Hij heeft stormen op doen dagen van welke men gelooven moest dat zij - indien ook niet hemzelve en zijne werken, toch zijne beliefdheid, de vereering van zoo menigen zijner toegenegenste vrienden wegvagen zouden. Maar hij vreesde ze niet - ‘ware ook de wereld van duivelen vol!’ Hij wist dat hij het verstond, de wonderdadige lier van Orpheus te bemeesteren. Nooit heeft de dwingende macht des genies zich glanzender getoond. En dezen wien hij eenen steek in het hart gegeven en die hij ten gronde had neergestrekt, waren de eersten die opsprongen om hem toetejubelen, wanneer maar even zijne stemme klonk.

Is ook de morgen en de middag zijns levens onvriendelijk, beneveld en stormig geweest, een heerlijker levensavond was nauw eenen sterveling ooit beschoren. Hij heeft zich het hoofd eener sterke gemeente gevoeld, die hem met vromen drift als eenen heilige verheerlijkt; hij heeft lasten geheven als een monark; hij heeft zijnen lateren kunstwerken eenen eigenen tempel doen oprijzen; hij heeft ze ter opvoering kunnen brengen met hulpe der uit alle Duitsche gouwen geworven uitgelezenste schaar onzer kunstenaars, vóór een publiek, dat uit alle richtingen der windroos op zijn bevel naar een klein, van de groote baan afgelegen Frankisch steedje toe bijstroomde - in Bayreuth, waar hij met recht als een weldadige, genadige heer en vorst geëerd werd en dat door hem een beteekenisvolle naam in de kunstgeschiedenis aller tijden geworden is; hij heeft eenen trouwen

vriend en dienstverheugden begunstiger op den troon, hij heeft eene hem begrijpende, eene lievende en geliefde vrouw gevonden. Met ontroering heeft hij in zijn kind zijn evenbeeld aanschouwd.

Was hij ook naar de jaren in den grijzen ouderdom, zijne kunstenaarskracht, zijn roem, de vreugden zijns levens waren in hunne middagshoogte. En plotseling, als door eene omwenteling der elementen, is de zon in haar zenith uitgedoofd. 'Nu, docht mij, moest eene groote duisternis wezen...'

Een dood van aangrijpende tragiek! Ontzettend, gewelddadig en schoon. Zoo sterft een held, zoo sterft... En immer weer stijgt het beeld van Siegfried vóór ons op. En wij vernemen de forsig-logge, rhythmische stooten die den wonderbaren treurmarsch in de '*Götterdämmerung*' inleiden, en terwijl we de mannen het lijk des verslagenen over den bergkam dragen zien, klinken ons alle de in den treurmarsch kunstvol gewovene wijzen, die ons het leven en werken van een sterken held nog eens vóór de zinnen voeren, in de ooren - van den schetterenden zweerdroep tot de nu zoo weemoedige, roerende klachte des hoorns, die destijds zoo overmoedig vroolijk en lustig onder de ruischende boomen des woudes klonk. Hij is gevallen - te gelijk een dichter en een held. En wanneer gij het stoffelijk hulsel ten grave draagt, begraaft hem onder de klanken, die Siegfried op zijnen laatsten weg begeleidden.

PAUL LINDAU. - Vertaald door Dr. E.v.O.

(*Kölnische Zeitung* van 16 Februari jl.)

Peter Benoit in Frankrijk.

Het zal wel onnoodig zijn de groote beteekenis te doen uitschijnen van het *Festival Peter Benoit*, dat in de tweede kunststad van Frankrijk, te *Angers*, den 18 Februari ll. heeft plaats gehad. Het was de eerste maal dat bij onze Zuiderburen de toonkundige werken van den leider onzer Vlaamsche muziekbeweging ten gehoore werden gebracht, en wij mogen het met genoegen vaststellen, deze uitvoering is voor Benoit een nieuwe zegepraal geweest.

Het programma behelsde de volgende stukken:

1. Openingstuk uit de *Erlkoning*;
2. *De Geest van Artevelde*, uit *De Schelde*, aria voor bas, voortedragen door M.H. Fontaine;
3. *Concertstuk voor fluit*, met begeleiding van orkest, te spelen door M.J. Dumon;
4. *Dans in den Tempel*, uit den *Schoonheidshymnus;*
5. *Drij liederen*, uit den cyclus *De liefde in het leven*, gezongen door M.H. Fontaine;
6. *Charlotte Corday*: [a]/ Idylle; [b]/ Wals; [c]/ Doodsmarsch.

Wij laten hier het oordeel volgen dat een Franschman, Louis de Romain, over het Festival Peter Benoit uitdrukt in het blad *Angers-Revue* van 22 Februari. Wij vertalen:

'Ziedaar een muziekfeest, dat in de jaarboeken van de *Association artistique* van Angers met eere zal aangeteekend blijven. Ik weet niet wat de toekomst heeft weggelegd voor den grooten toonkunstenaar, die ons met zijn bezoek vereerd heeft, maar ik weet dat hij tot degenen behoort, wier werken waardig zijn om de min of meer ingebeelde, min of meer rationeele lijn te overschrijden, welke men grens noemt.

'Het is droevig het te moeten zeggen, het leven eens kunstenaars is bezaaid met hinderpalen en moeilijkheden van tweederlei aard. De eene behooren bij de kunst zelve: om ze neder te rukken, ze te overwinnen, is de krachtdadigheid alleen voldoende, en met haar de standvastigheid in den strijd, het vertrouwen in zijn gesternte, het talent,

het genie; - de andere zijn verborgen in het diepe der menschelijke onwetendheid en der afgunst; zij heeten vooringenomenheid en vooroordeel, en stijgen eensklaps uit de donkere holen waar men niet weet hoe ze te bereiken, om u te beletten de treden van de ladder te beklimmen. Vele sterken hebben er zich tegen stuk geloopen, want om ze omver te werpen verheffen zich soms de omstandigheden machtiger dan de wil. Berlioz, die aan de andere zijde van den Rijn toegejuicht werd, heeft in zijn land het recht niet kunnen verkrijgen dat hem toekwam; Wagner heeft in Parijs, waar hij den roem kwam vragen, het graf gevonden zijner hoop en zijner eerzucht. Onlangs nog verliet een groot toonkunstenaar, een ware meester dien wij te Angers met onze toejuichingen hebben begroet, ons land vol droefheid, omdat hij er zijnen naam niet had kunnen maken.

'De mannelijke en geniale werken eindigen altijd, dat is buiten twijfel, met zich op te dringen; maar het is niet te min bedroevend, bij ons slechts den dageraad der overwinning te zien dagen op een graf, zooals zulks het geval was voor Beethoven, Berlioz en zooals het zal gebeuren voor Richard Wagner. Men zou waarlijk zeggen dat, op het gebied der kunst, de nieuwsgezinden ons schrik aanjagen. Op dat gebied leggen wij eene voorzichtigheid aan den dag welke aan terugwerking grenst; en dezelfde menigte, die zoo onbedachtelijk de onuitvoerbare stelsels van dezen of geenen utopist of wijsgeer aanneemt, beziet met een ongerust oog de hervormers in de muziek.

Ik wil geenszins deze wondere tegenstrijdigheid pogen te verklaren, daar ik thans eene bespreking wil geven van het heugelijk muziekfeest, door M. Peter Benoit bestuurd, wiens werken, zoo ik hoop voor ons en voor hem, in Frankrijk een spoedigeren bijval, een gelukkiger lot zullen hebben dan weleer de symfonie met koren, de *Damnation de Faust* en de *Tannhauser*.

Men heeft uit eene vroegere mededeeling gezien, welke de belangrijkheid van zijn werk is. Deze vruchtbaarheid kan slechts diegenen verwonderen, die den mensch niet kennen; want het is voldoende hem te naderen om in hem den overtuigden kunstenaar, den droomenden dichter en wijsgeer, den volijverigen werker en onvermoeibaren zoeker

te onderscheiden. Aan deze vurige naturen, aan deze altijd opborrelende inbeeldingen, aan deze door de noodwendigheid van te scheppen aangehitste vernuften is een uitgestrekt strijdveld noodig, want voor hen is het strijden het leven.

Wij hebben het geluk gehad verschillende zijden van Benoit's talent te kunnen waardeeren. Een openingsstuk, *de Erlkoning;* de doodsmarsch uit *Charlotte Corday*; de *Geest van Artevelde*, fragment uit *de Schelde*, lyrisch poëma in 3 deelen; de *Schoonheidshymnus*, symfonische bladzijde van eene wonderlijke kleur; een prachtig concerto voor fluit, en drij poëtische liederen in den aard van die van Schumann, ziedaar de werken waarmede de Vlaamsche toondichter zich bij het gewoon publiek der concerten heeft aangeboden, en die hem eenen bijval hebben verschaft, welke in het geheugen blijft zoowel van hen, die hem bewijzen, als van hen die hem ontvangen.

De *Erlkoning* rechtvaardigt ten volle zijnen titel van romantisch openingsstuk. Het is een der eerste voortbrengselen van den meester: de jonkheid vloeit er uit met volle beken; het is warm en gekleurd, vol gevoel en leven. Van het begin af zweeft de bezieling over het werk, en de schoone muzikale phrase der vioolcellen, die zich ontvouwt op het blijvend tremolo der andere snaarspeeltuigen, is met een gemurmel van bewondering begroet geworden. De uitvoering is overheerlijk geweest, waardig van de muziek, waardig van den orkestmeester. Dit openingstuk bevat brokken die nog al moeilijk om vertolken zijn, onder andere de plaats waar de eerste violen in eene vlugge beweging beginnen, opgevolgd door de tweede violen, waarna de alto's, bassen, conterbassen, uitloopende in een doordringend en ontzaglijk geheel van gansch het orkest. Het uitwerksel is grootsch, en deze plaats herinnert een weinig aan die van Beethoven uit het openingsstuk van *Leonore.*

Ik heb reeds de gelegenheid gehad het stuk te waardeeren. met zooveel stijl en onderscheiding door M. Fontaine gezongen. Toch wil ik nog eens wijzen op den rijkdom eener waarlijk sterke en machtige instrumenteering, welke op overschoone manier met de stem samenwerkt.

Het *Concertstuk* voor fluit is een volledig werk en schijnt mij het volmaaktste van al degenen, welke wij met zooveel

begeestering hebben toegejuicht. Alhoewel de komponist hier den gewonen en klassischen vorm der concerto's bewaart, heeft hij er eene eigenaardige schakeering willen bijvoegen, welke wij reeds konden raden bij het lezen van den titel van elk deel: A. *Dwaallichten:* B. *Melancholia;* C. *Dwaallichtendans.* Ik verhaast mij te zeggen, dat dit nieuw bestanddeel hoegenaamd niets ontneemt aan de zuiver muzikale zijde, welke ieder werk van dezen aard moet kenmerken. Evenals in het meerendeel der voorbeelden, nagelaten door de meesters die voor piano en viool hebben geschreven, treffen wij hier ook drie deelen aan; het eerste en het laatste hebben eene lichte en vlugge beweging, in het tweede - het *Andante* - hebben wij de liefste der tweespraken gehoord tusschen de fluit en den hoorn. Het eerste en het laatste allegro berusten elk op de twee tradioneele thema's, volgens al de regelen der kunst verbonden, en zonder eenige gezochtheid ontwikkeld.

Het is mijne bedoeling niet hier de ontleding te maken van eene partitie die ik niet bestudeerd heb; ik spreek slechts volgens den indruk, welken de uitvoering op mij heeft gemaakt, daar ik geenszins voornemens ben de kritiek en de schoonheidsleer dooreen te mengelen. Dit bekoorlijk werk vloeit over van melodie en ik kan het genoegen niet weerstaan om tusschen zooveel schoone inspiraties die van de twee thema's (majeur) van het eerste stuk en van het slot te herinneren: het laatste vooral is vol fijn gevoel; de schikkingen en de krulnootjes der fluit wemelen van geest en oorspronkelijkheid; men gevoelt er eene hand in, die zeker van zich zelve is, en die met zeldzaam gemak al de hulpmiddelen der kunst hanteert.

Wat zal ik zeggen van de vertolking van dit concerto, dat slechts eene te korte streeling voor het oor is geweest? Zal ik spreken van den instrumentist, die een der uitstekendste kunstenaars op de fluit is? Onnoodig vast te stellen dat voor hem de moeilijkheden van het mecanismus niet bestaan. Daarenboven bezit Dumon, benevens zijn groot en schoon talent als flutist, de hoedanigheden welke voor elke waarlijk kunstvolle vertolking onontbeerlijk zijn. De muziek van M. Peter Benoit vergt meer nog eenen muzikant dan eenen kunstenaar, ondanks de moeilijkheden welke zij aanbiedt; niemand kon er beter de fijnheden en de schoon-

heden van doen uitkomen dan de uitmuntende profesoor van Brussel, wiens bijval, wij zijn gelukkig het te erkennen, bij ons de evenredigheden van eene overwinning heeft genomen.

De *Schoonheidshymnus*, die voor bijtitel draagt: *Dans in den tempel*, is getrokken uit een aanzienlijk werk, waaraan Benoit op dit oogenblik nog arbeidt. Dit orkestrale wonder heeft minder indruk gemaakt dan de andere compositiën des meesters: ik ben er geenszins over verwonderd, want het behoort tot eene soort van werken die maar half begrepen worden, wanneer men met het geheel ook al de onderdeelen niet vat. Hier is het modernismus meer afgeteekend dan in den *Erlkoning* en het *Concerto* voor fluit; het is eene oorspronkelijke en kleurvolle bladzijde, vol melodie, frischheid en gevoel, en welke instrumentale samenschikkingen van eene wonderbare behendigheid bevat. Het zonderlinge van zekere onnatuurlijke akkoorden treft hier het oor, zonder evenwel iets hards of stootends te hebben: de stoutheid eener geleerde en nieuwe harmonie maakt er om zoo te zeggen de feestelijke maaltijd van eenen lekkerbek van: en in dat alles is niets buitensporigs, niets dat met de muziek strijdt.

Wat mij het meest in de toonzetting van M. Peter Benoit bevalt, is, dat men ze stoutweg als voorbeeld mag aanhalen, omdat zij, ofschoon de gebaande wegen ontwijkende, nergens het gebied verlaat, dat haar door de logische regelen der kunst wordt voorgeschreven. Zelfs daar waar hij de beschrijvende muziek aanvat, zooals in *Charlotte Corday*, onthoudt de toondichter zich van alles te verklaren, alles te zeggen. Na de *Idylle*, heeft de kleine *Wals* met dubbel orkest een zoodanigen bijval ontvangen, dat men ze opnieuw heeft moeten spelen. De *Doodsmarsch* heeft een schoon karakter en de verschillende veranderingen van het drama, dat Peter Benoit begeesterd heeft, volgen elkander op zonder gerektheid en zonder schokken.

De *Liederen* met begeleiding van klavier zijn dapper toegejuicht geworden; zij werden gezongen door M. Fontaine, wiens methode en stijl de stem evenaren: ziedaar zeker de beste lofspraak, welke ik ervan maken kan.

Alvorens het orkest te verlaten, dat zich, rechtuit gesproken, door eene buitengewone vertolking heeft onder-

scheiden, werd aan M. Peter Benoit door het publiek eene warme en oprechte ovatie gebracht.

Ziedaar dan weer eene waardige en groote muzikale plechtigheid. Wij wenschen de *Association artistique* hartelijk geluk, dat zij de gastvrijheid heeft verleend aan een vreemden komponist, wiens naam, sedert lang beroemd in België, het weldra ook ten onzent zal worden. Hoewel deze groote kunstenaar zijn land eene vurige liefde toedraagt, toch gevoelt hij voor ons schoon Frankrijk eene diepe sympathie, zooals hij het noemt, en wij bedanken hem oprecht voor de eer, die hij ons heeft bewezen. Hij mag verzekerd zijn dat de indruk, door hem en door zijne werken nagelaten, blijft bestaan ondanks de dagen die voorbij gaan. Zekere gedenkenissen trotseeren den tijd en de herinnering aan het kunstgenot van het laatste concert behoort tot dat getal.

Wij zullen dus noch M. Peter Benoit noch zijne prachtige muziek vergeten, evenmin dien tooverstok van den orkestmeester, waarmede hij het middel vindt om zijne uitvoerders en zijne toehoorders mede te slepen, en ze op te voeren tot de verhevenste sferen der kunst.'

LOUIS DE ROMAIN.

Een ander dagblad van Angers, de *Patriote de l'Ouest* van 20 Febr. zegt over dit *Festival-Benoit* het volgende:

'Het festival van verleden Zondag moet onder opzicht van kunst, al de verwachtingen overtroffen hebben dergenen, die het hebben ingericht. Onder 't oogpunt der ontvangst is het misschien minder gelukt dan de vorigen; maar dat zijn aangelegenheden van winkel, die voor mij gansch wegvallen, wanneer het personaliteiten geldt als degene van Peter Benoit.

Men bedriege zich niet: er zal een dag komen, dat die naam eene aanzienlijke plaats zal innemen en het zal eene groote eer zijn voor de *Association Artistique* van Angers, dat zij de eerste in Frankrijk aan zijne muziek eene rondborstige en hartelijke gastvrijheid heeft verleend.

M. Peter Benoit schijnt op bewonderenswaardige manier de overleveringen van het verleden te paren aan de verzuchtingen van de toekomst. In hetgene wij verleden Zondag gehoord hebben, voelde men den eerbied voor de meesters en

het vast besluit om vooruit te gaan. Beethoven langs den eenen kant, Wagner langs den andere, - ligt daar de waarheid niet?

Zonder op dit vraagpunt te antwoorden, ben ik in alle rechtvaardigheid verplicht den grooten en schoonen bijval te erkennen, welken de werken van M. Peter Benoit behaald hebben bij het publiek der concerten: ook moet ik de puike vertolking bestatigen van het orkest, dat als geëlectriseerd was door de machtige leiding van den meester, en dat nog nooit tot zulke hoogte was geraakt.

Buiten *Artevelde's geest*, fragment uit een groot oratorio van Hiel, overheerlijk gezongen door M. Fontaine, dien wij reeds twee maanden geleden het genoegen hadden te hooren, heeft de componist ons eene romantische ouverture aangeboden, de *Erlkoning*, en dan een *Concertstuk* voor fluit, puik gespeeld door M. Dumon, leeraar bij het Conservatorium van Brussel, en een der uitstekendste fluitisten van Europa.

Ik zal over deze twee stukken niet in uitweidingen treden, die mij te ver zouden leiden; het zal genoeg zijn te zeggen, dat zij geschreven zijn door een man die meer dan talent bezit en dien ik begaafd geloof met een der volledigste toonkundige organisatiën van onzen tijd.

De *Hymne der Schoonheid* kan zoo niet gaandeweg naar waarde geoordeeld worden, omdat men haar verscheidene malen zou moeten hooren om haar te kunnen begrijpen. Het is een wonder van melodie en instrumentatie.

De gedeelten van *Charlotte Corday* hadden maar een gebrek: Zij waren te kort.

De *Ydylle*, zeer goed weergegeven door M. Molé op de clarinet, en de *Wals*, met het kleine harmonie-orkest in de schermen, hebben een onzeggelijken indruk gemaakt. De Wals werd gebisseerd.

De *Doodsmarsch* scheen schoon van karakter en toen zij ten einde was werd M. Peter Benoit door heel de zaal geestdriftig toegejuicht.

Deze dag zal een der heugelijkste blijven van de *Association Artistique.*'

***

Ten slotte deelen wij hier de vertaling mede van den brief, welken Peter Benoit gezonden heeft aan Jules Bordier, Voorzitter der *Association artistique* van Angers.

Antwerpen, 22 Februari 1883.

Waarde Heer,

‘Ik ben teruggekeerd in Antwerpen en herdenk er met genoegen de heerlijke oogenblikken, doorgebracht in die schoone en oude Fransche stad, welke mij de aanzienlijke eer aangedaan heeft een ganschen dag aan eenige mijner werken toe te wijden. Laat mij u zeggen hoezeer ik u erkentelijk ben mij ten uwent te hebben geroepen; welke vreugde mij de prachtige uitvoering heeft verschaft van het zoo bekwaam, zoo gedwee en zoo muzikaal orkest, dat de broederlijkheid van zijnen ervaren bestuurder M.G. Lelong mij heeft toegelaten te leiden; de toegenegen ontvangst, die mij vanwege uwe stadgenooten is ten deele gevallen, en de aanmoedigingen van een publiek, voor wien ik maar een onbekende was, en dat zich tot taak scheen gesteld te hebben wij niet als vreemdeling te behandelen.

‘Ik mag zeggen dat ik te Angers al de poëzie genoten heb van de gastvrijheid der kunst. Ik ben zooveel te gevoeliger aan de hartelijkheid van dit onthaal, daar het mij te beurt is gevallen in Frankrijk, in een land welks schitterende beschaving ik zoowel als elkeen bewonder; aan welks genie ik volgaarne oprechte hulde bewijs, - terwijl ik met de medehulp van onze wakkere dichters, van onze jonge en uitmuntende musici zooveel mogelijk strijd in ons land, op een verschillenden grond, tegen de overweldigingen en de gevaren eener strekking, welke ik beschouw als rampzalig en verderfelijk voor de verstandelijke en kunstmatige ontwikkeling van den stam en de nationaliteit waartoe ik behoor: ik bedoel de strekking tot het nabootsen, het onberaden navolgen van de hoedanigheden, eigen aan het Fransch genie.

> J'aime qu'un Russe soit russe,
> Et qu'un Français soit français.

‘Een uwer dichters heeft dat gezegd: Béranger. Evenzoo trachten wij, Vlamingen, in onze kunst Vlaamsch te zijn. En dat belet mij niet, integendeel, van volle recht te laten we-

dervaren aan Frankrijk, van de meesters, die het vereeren, te begroeten, en van mede te werken, in de maat mijner middelen, aan de verbreiding hunner gewrochten. Alzoo heb ik - lang vóór er spraak was van een feest als dat van Angers, vóór ik er zelfs in de verte de mogelijkheid van zag, - het geluk gehad te Antwerpen, onder andere, de uitvoering te leiden van *Marie-Madeleine* van Massenet en *Judith* van Ch. Lefèvre, en onder muzikaal opzicht het festival Gounod voortebereiden, na in België de eerste te zijn geweest om de *Damnation de Faust* van Berlioz, zijn *Enfance du Christ*, en fragmenten uit *Les Troyens* en uit *Béatrice et Bénédict* te hebben doen uitvoeren.

'Dit zegt genoeg dat er geene kleingeestigheid bestaat in de denkbeelden, welke ik mij, na rijpe overweging, van de nationaliteit in de kunst gemaakt heb. Er is eene Fransche school, eene Italiaansche school, eene Duitsche school.

'Er is eene Vlaamsche school in de letterkunde, voor de poëzie, voor de schilderkunst, enz. Zoo ook zou ik eene Vlaamsche school willen voor de muziek, dat wil zeggen eene kunst, opklimmende tot de bronnen van het nationaal genie, om er de ingeborene, eigenaardige hoedanigheden van te hervatten en ze zich toe te eigenen, zonder daarom te veel de gebreken van den stam te verfoeien: de gebreken immers zijn noodzakelijk om de hoedanigheden te beter te doen uitkomen. Ik acht deze taak vruchtbaarder dan die, welke bestaat in het onbehendig aantrekken van de pantoffels eens nabuurs. En de toejuichingen van het Angersch publiek doen mij denken, dat ik op den waren weg ben. Zou dit publiek, zoo door en door Fransch, zoo gastvrij voor een oprechten Vlaming, ook zoo voorkomend geweest zijn voor eenen Vlaming, die zich de bijzondere gaven van den Franschen geest zou pogen eigen te maken, om ten slotte, door eene karakterlooze proef, alle kracht te ontnemen aan wat hij zelf had kunnen vinden, en tevens aan wat hij te vergeefs zou gepoogd hebben aan eene vreemde beschaving te ontleenen?

Ook keer ik uit Angers terug, versterkt in mijne reeds oude kunstovertuigingen, en meer dan ooit besloten mij ervan te doordringen, niet slechts in mijne werken, maar in mijn onderwijs en in mijne propaganda. Want het is niet voldoende het werk te vervaardigen, het is noodzakelijk dat het eerst en vooral vertolkers vinde in het midden zelf waar het

geschapen werd en die het uitvoeren, en tevens toehoorders die er komen naar luisteren, allen bezield met dezelfde gevoelens en denkbeelden die het werk hebben doen opvatten. Ik ben overtuigd dat, én toondichter, én vertolkers én toehoorders in Vlaanderen zooveelte beter zullen begrijpen wat wezenlijk oorspronkelijk in de Fransche kunst is, naarmate zij minder zullen trachten om ze na te bootsen.

'Indien ik oprecht gelukkig ben over de sympathie, welke iedereen mij in uwe stad bewezen heeft, niet minder ben ik het door den invloed, welke deze sympathie op mijne voornemens in de kunst zal uitgeoefend hebben.

'Gelief, mijn zeer waarde Voorzitter, mijne erkentelijkheid en die mijner landgenooten Jan Dumon en Hendrik Fontaine - die zich volgaarne bij deze zoete herinnering aansluiten - te betuigen aan M^{r} en Mme Bordier, uwe zoo duurbare, waardige en beminnelijke ouders, aan al uwe medewerkers en aan al uwe vrienden (zoo welwillend voor ons), en in 't bijzonder aan M^{r} den Graaf de Romain, wiens zoo breed en zoo verheven schoonheidsgevoel ik heb kunnen waardeeren.

'En geloof, mijn zeer waarde Jules Bordier, aan mijne hartelijke verkleefdheid.

PETER BENOIT.

Vrouwe Courtmans, geboren Berchmans.

Den 1^{n} en 2^{n} Sinksendag e.k. zullen te Gent en te Maldegem de feestelijkheden plaatshebben, welke worden ingericht ter eere van Vrouwe Courtmans, geboren Berchmans, die stellig tusschen onze beste novellenschrijfsters mag geteld worden.

Het zal niet ongepast zijn te dezer gelegenheid eenige biografische en bibliografische bijzonderheden mede te deelen betrekkelijk deze begaafde vrouw, die dit jaar 72 jaren oud wordt.

JOANNA-DESIDERIA BERCHMANS werd geboren den 6 September 1811 te Oudergem in Oost-Vlaanderen, waar haar vader de bediening van burgemeester uitoefende. Haar eerste onderwijs genoot zij bij den schoolmeester des dorps, die de gewoonte had haar elke week een zijner ‘dichtstukken’ op te geven. De jeugdige leerlinge leerde die gaarne van buiten en zij onthield ze doorgaans ook beter dan hare thema's. Negen jaren oud geworden, kwam zij te Lessen (Henegouw) in eene kostschool, vanwaar zij hare ‘educatie’ volmaakte in de Zusterschool te Gijzegem, waar de klok niet minder Fransch sloeg dan te Lessen. Van hare moedertaal wist zij niets meer dan hetgeen voor het dagelijksch leven gevergd wordt en de rijmen van den ouden schoolmeester, totdat zij in 1836 in den echt trad met Jan-Baptist Courtmans, geboren te Berlare, eerst onderwijzer te Overmere en destijds leeraar aan eene der Gentsche stadsscholen. COURTMANS was bevriend met PRUD. VAN DUYSE, RENS en SNELLAERT, en zoo hoorde zijne jonge vrouw, uit hunnen mond, Vlaamsche gedichten voorlezen en nam zij met hen deel aan gesprekken over taal en letteren. Op die wijze ontstond bij haar van lieverlede de zucht tot beoefening der letterkunde, en weldra was zij in staat eenige vruchten harer inbeelding en studie ter hand te stellen aan RENS, die de eerste er van opnam in het *Nederduitsch letterkundig Jaarboekje voor* 1840.

COURTMANS, intusschen, die niet als onderwijzer aan eene lagere school begeerde te sterven, legde in 1840 zijn exaam af als leeraar van het Fransch en werd in 1843 benoemd tot

professor aan de Normaalschool te Lier, waar hij den 2 Juli 1856 overleed, na zich in zijn vak niet weinig verdienstelijk gemaakt te hebben: niet min dan 24 schoolboekjes getuigen van zijne kunde en onbezwekene werkzaamheid.

De weduwe verliet de stad Lier, alwaar zij twaalf gelukkige jaren had doorgebracht; zij ging zich te Maldegem vestigen, waar zij eene kostschool opende en thans nog aldaar verblijft, de uren, welke zij der huishouding onttrekken kan, bestedende aan letterkundigen arbeid, die haar wel niet rijk gemaakt, maar toch eenigen roem verworven heeft.

Als dichteres werd vrouwe COURTMANS zeven malen, en telkens met den eersten lauwer, bekroond: 1° Te Veurne, in 1841, met eenen *lierzang op Maria-Theresia.* 2° Te Eekloo, in 1842, met een dichtstuk op *Pieter de Conink.* 3°. Te Diksmuide, zelfde jaar, met een gedicht op *Philippina van Vlaanderen.* 4° Nog te Diksmuide, in 1842, met een lofdicht op *Karel van Poucke* en met een historisch verhaal: *Karel van Mander.* 5° Te Poperinge, in 1851, met een dichtstuk op *België's eerste Koningin.* 6° Te Antwerpen, in 1855, door de '*Olijftak*' met *Marnix van St-Adelgonde.* 7° Te Roeselare, in 1858, met een lofdicht op *het Pausdom.*

Wij laten hier de volledige lijst harer werken volgen:

Poëzie.

Maria-Theresia. Lierzang, 1841.(1)
Margareta van Brabant, in zes zangen. Gent, 1843.
Tuiltjes voor godvreezenden. Mechelen, 1845.
België's eerste Koningin. Lier, 1851.
Een handvol gedichtjes voor brave kinderen. Doornik, 1855.
Vlaemsche poëzy. Lier, 1856.

Tooneelstukjes.

Poets wederom poets (voor scholen). L. 1855.
Twee weken in de kostschool (idem). Lier, 1855.
De Rentmeester, tooneelstuk in drie bedrijven. Bekroond door het *Nederlandsch Kunstverbond* te Antwerpen, in 1856.

(1) Wegens de aanbieding van dit werk aan Ferdinand I, keizer van Oostenrijk, kreeg de dichteres van genoemden vorst eene prachtige damesparure.

Novellen.

Helena van Leliëndal. Gent, 1855.
De Vlaamsche Burgemeester van 1819. Gent, 1861.
Anna de Bloemenmaagd. Gent. 1862.
De gemeente-onderwijzer. Gent, 1862-63 en 1879.
Griselda. Tiel, 1864 en Antwerpen, 1872.
De zwarte Hoeve. Tiel, 1863, Gent, 1864.
Drie novellen: de Bloem van Cleyt; de Zoon van den Molenaar; de Bondgenoot. Tiel, 1863.
De hut van tante Klara. Gent, 1864.
Livina, Tiel, 1864.
Het geschenk van den Jager, Kortrijk, 1864. Gent, 1866, en latere uitgaven.
Drie Testamenten. Tiel, 1865.
Genoveva van Brabant, Brussel, 1866.
Het plan van Heintje Barbier. Gent, 1866. en later te 's Gravenhage.
De Zaakwaarnemer, Antwerpen, 1867.
Edeldom, Gent, 1867.
De Zoon van den Mosselman, Gent, 1867.
Nicollette, Tiel, 1868.
Moeder Daneel, Antwerpen, 1868.
De Schuldbrief en *Moeders Spaarpot*, Gent, 1870.
Christina van Oosterwei. 's Gravenhage, 1871.
Bertha Baldwin. Antwerpen, 1871.
De Wees van het Rozenhof. Antwerpen, 1872.
Het Rad der fortuin. Antwerpen, 1873.
Karel Klepperman. Dordrecht, 1878.
De Hoogmoedige, Dordrecht, 1882.

Het Noord-Nederlandsch tijdschrift *Europa* bevat verders nog van vrouwe COURTMANS een twaalftal novellen; *het Nederduitsch letterkundig Jaarboekje*, negentien; *de Vlaamsche School*, drie; *het Nederlandsch Tijdschrift*, eene.

De roman, waarmede vrouwe COURTMANS op CONSCIENCE (met *Bella Stock* en *Menschenbloed*) in den vijfjaarlijkschen prijskamp zegepraalde, wordt in het verslag der jury volgenderwijze beoordeeld:

'*Het Geschenk van den Jager*, waarin de schrijfster het toppunt van haar talent bereikte, werd in aanmerking genomen voor den prijs. De keus van het onderwerp is bij uitstek

gelukkig; zij bedoelde namelijk den geest van “orde en spaarzaamheid” onder de werkende klas op te wekken. Het verhaal, dat zij daartoe verzon, is wel niet bijzonder rijk aan vindingskracht, maar het is wonder getrouw en eenvoudig uit het leven van den arbeidenden stand gegrepen, met veel kunst en wijsheid behandeld; aantrekkelijk en boeiend door inhoud en vorm, en de toon is er wel in volgehouden.

Het doel der schrijfster vloeit uit de handeling zelf voort, zonder geweld, zonder tastbare kunstgrepen of te zeer berekende verrassingen, zonder eenig overdreven gebaar of langdradige betoogen, kortom, de kunst gaat hier steeds hand aan hand, met de leer, - en de schrijfster heeft ten slotte haar doel getroffen, zonder dat zij er eens schijnt aan gedacht te hebben. De karakters zijn even natuurlijk als het verhaal schoon geschetst en doorgedreven. De taal is zuiver, onberispelijk; de stijl is lief, zachtvloeiend en geëvenredigd aan de denkbeelden. Niet dat *Het Geschenk van den Jager* vrij zij van alle verwijt; men merkt op, dat de eenheid wel eenigszins lijdt door het dubbel tafereel van stad en veld, waaruit het verhaal bestaat; dat sommige karakters wel wat ideaals hebben en ook, evenals sommige toestanden, meer uitgewerkt zouden kunnen wezen; dat de stijl er niet zou bij verliezen, indien hij wat meer afgewisseld en wat warmer was.’

Over het algemeen kan van de werken der schrijfster gezegd worden, dat zij belang inboezemen door de gedachten en door de verbeeldingskracht, welke Mev. Courtmans in eenen buitengewonen graad bezit. Daarbij (getuigde baron VON REINSBURG) heeft zij het groote voordeel altijd vrouwelijk te blijven en van alle jonge meisjes te mogen gelezen worden.

Verscheidene novellen van de begaafde schrijfster genoten de eer der vertaling. *Het Geschenk van den Jager* werd overgezet in het Fransch door LOUIS HYMANS, in het Hoogduitsch door Dr E. BUCHELE, te Stutgart. Van de *Gemeente-Onderwijzer* kwam eene Fransche bewerking uit door prof. ED. BARLET; *Griselda* werd verduitscht door MATHILDE VAN BECELAERE (Einsiedeln, Zwitserland), die ook *Het Rad der Fortuin* aan Duitschland bekend maakte. Eindelijk *De Hut van Tante Klara* werd door den zoon der schrijfster, Emiel Courtmans, in het Fransch overgezet.

Gelijk men ziet: de letterkundige werkzaamheid der be-

gaafde vrouw is groot, ja buitengewoon, en neemt men de jaartallen der elkaar opvolgende uitgaven in aanmerking, dan bekomt men de overtuiging dat vrouwe COURTMANS, het mag gezegd worden, *onophoudelijk* de pen in de hand heeft gehad, gansch haar leven aan de beoefening der fraaie letteren, de verlichting en verzedelijking des volks toegewijd heeft. - Is 't niet wonder, dat na zooveel enizulken goeden arbeid men in het midden van Vlaanderen de vraag hoorde stellen, toen er eerst sprake was de vruchtbare vaderlandslievende schrijfster te vereeren: 'Wie is vrouwe COURTMANS?' - O, hadde zij in hare jeugd eene Fransche pen gekozen, hoeveel meerderen roem hadde zij niet ingeoogst, - met hoe weinig bekommering, onder stoffelijk opzicht, zou zij de laatste levensjaren hebben overgebracht?

Zal de betooging ter eere der moedige en geestrijke vrouw ten volle harer waardig zijn? Wij zullen het hopen voor de eer der Vlamingen, die weinige novellenschrijvers tellen, welke met haar in 't krijt kunnen komen.

Te Maldegem heeft zich een voorloopig komiteit gevormd, om de feestviering in die gemeente te regelen, en het heeft den volgenden omzendbrief rondgestuurd.

'Op 14 Mei aanstaande viert de gemeente Maldegem een feest dat zonder weerga in onze plaatselijke geschiedenis zal geboekt blijven.

Het Vlaamsche vaderland bereidt tegen dien dag eene schitterende huldebetooning, waarmede het zijne uitmuntende schrijfster Mevrouw Courtmans wil vereeren. Hare ontelbare kunstvrienden en vereerders uit België en den vreemde willen haar hunne dankbare hoogachting bieden voor den schat van parelen, die hare begaafde pen aan de kunst heeft geschonken, voor de vele letterkundige gedenkstukken, waarmede zij den roem van Vlaanderen heeft verhoogd, voor al het goede en schoone, dat de uitstekende en toch nederige Vrouw gedurende een werkzaam leven heeft voortgebracht.

Die verdiensten komt men op den tweeden Sinksendag van heinde en verre erkennen en huldigen.

Wij begrijpen allen, ingezetenen, de plichten eener gemeente die de uitzonderlijke eer heeft de verblijfplaats

van zoo eene beroemdheid te zijn; wij zien ten volle in wat ons te doen staat ten opzichte van Haar, die het vaderland gaat vieren en van wie wij met fierheid de medeburgers zijn.

Toonen wij, in de oogen van het land, ons waardig van het voorrecht dat iedere andere gemeente ons te recht benijdt.

De tijd nadert. Laten wij al onze pogingen vereenigen om aan de aanstaande groote plechtigheid bij te brengen wat in onze macht bestaat; laten wij aan de vreemde kunstenaren doen zien dat wij beseffen wie wij in ons midden mogen bezitten, maar vooral vereeren wij, met diepe erkentenis, uit al ons vermogen, de gevierde vrouw, die ons dierbaar Maldegem zoo hoogelijk vereert en vereerd heeft.

Wij vernemen dat men ten allen kante ijverig aan het werk is, om het jubelfeest van Mevrouw Courtmans op schitterende wijze te doen gelukken.

Plaatselijke comiteiten zijn reeds ingericht te Brussel, Brugge, Leuven, Schaarbeek, Maldegem, enz.

Te Antwerpen heeft de *Nederduitsche Bond* de zaak in handen genomen.

Door het *Willems-Fonds* van Brussel en voorsteden zal aan de begaafde vrouw haar borstbeeld worden aangeboden, vervaardigd door den gunstig bekenden beeldhouwer, den heer *J. Lambeau.*

Het *Algemeen Handelsblad*, van Amsterdam, meldt: ‘De Belgische regeering is voornemens, ter gelegenheid van het feest aan mevrouw Courtmans, die een welbesteed leven van letterkundigen arbeid achter zich heeft, haar met het ridderkruis der Leopoldsorde te begiftigen.’

Wij hopen dat het *Handelsblad* goed ingelicht moge zijn.

Er wordt verder gemeld dat men voornemend is het huis te koopen, waarin Mev. Courtmans woont en het haar als nationaal geschenk aan te bieden.

Boekbeoordeeling

I.
Polydoor & Theodoor en andere novellen en schetsen van Rosalie en Virginie Loveling. Gent Ad. Hoste, 1883.

Eéne novelle van de nog levende Virginie Loveling en *negen schetsen* van hare overledene zuster Rosalie, ziedaar den inhoud van het boek van 223 bladzijden, waarvan de titel hierboven staat. De eerste, *Polydoor en Theodoor*, beslaat 92 bladzijden; de andere stukjes tellen 10 tot 25 bladzijden elk en behandelen zeer uiteenloopende onderwerpen, zooals blijken kan uit de titels, welke wij hier laten volgen: *De Hond* (16 blz.); *Uwe tweede Vrouw* (21 blz.); *Het eenig Kind*, (14 blz.); *De Gierigaard* (24 blz.); *Kinderverdriet* (22 blz.): *Onbehendige Troostwoorden* (11 blz.); *Iets over het onderwijs der Vrouw* (9 blz.); *Beloften en Bedreigingen* (8 bl.); *Mijn verre Neef* (16 blz.).

De novelle geeft ons de geschiedenis van eene gezelschapsjuffer, vanaf hare indiensttreding bij eene weduwe met hare beide zonen, tot aan haar huwelijk met den jongsten der twee, dat er verre van af is gelukkig te zijn. Het meisje is de type der gelatenheid, vooral tegenover den oudsten zoon, een dwerg met onuitstaanbaar karakter en het troetelkind zijner moeder. De jongste zoon is een losbol, die alleen hart heeft voor de jacht en ‘met zijne moeder in geene goede verstandhouding leeft.’ Het figuur van den dwerg is door de schrijfster zeer uitvoerig - misschien wel wat te veel - behandeld; daartegenover staat de verduldige, brave juffer, die arm en verlaten als zij is, zich al de onvriendelijke bejegeningen harer nieuwe meesters getroosten moet.

Het geheel getuigt van fijnen opmerkingsgeest: deze goede hoedanigheid echter verleidt de schrijfster weleens om aan de kleine bijzonderheden, de *détails*, te veel gewicht te hechten, en daardoor de helderheid in de voorstelling gevaar

te doen loopen. De teekening der verschillende personen moet geprezen worden, terwijl de eenvoudigheid, de soberheid in den stijl aan menigeen tot voorbeeld mag dienen. Voegt men daar nog bij, dat de taal zuiver, echt Nederlandsch is, en dan heeft men de overtuiging dat *Polydoor en Theodoor* tot de goede novellen behoort.

De karakterschetsen van Rosalie Loveling doen ons eens te meer haren vroegtijdigen dood betreuren. Uit elk dezer stukjes spreekt eene gave van opmerking, welke ze ons doet voorkomen, als ware zij naar de natuur gefotografieerd. En welke schat van levenswijsheid ligt in deze nalatenschap van Rosalie Loveling niet opgesloten! Hoeveel gezond verstand, wijzen raad, moed en opbeuring wordt ons hier niet ten beste gegeven! En dit alles zonder jacht op effekt, vol eenvoud en waarheid, maar toch boeiend en tot nadenken aansporend.

Iedereen kan in deze novellistische schetsen zijne gading vinden: maar vooral ouders en onderwijzers sporen wij aan met deze fijn geteekende, diep doordachte stukken kennis te maken: in meer dan een zullen zij stof tot overweging en gezonde levenswijsheid vinden.

Het boek, dat wij hier bespreken, is derhalve een goed boek; wij wenschen het dan ook in vele handen. Het verdient zulks ten volle, niet slechts om zijnen boeienden, leerrijken inhoud, maar tevens om de zorg, welke de uitgever eraan besteed heeft.

FRANS DE GHENT.

II.

Opstellen en Brieven voor lagere scholen, door Alexis Callant, bestuurder bij de oefenschool te Gent. - Eerste Reeks. - Prijs: 50 centiemen. Gent, Dullê-Plus.

Dit werkje bevat zeven stijloefeningen, waarvan wij hier de onderwerpen volgen laten:

1. De ademhaling van den mensch; 2. Brief over de voorzorgen, die men bij het baden nemen moet; 3. Beschrijving

van den herfst, in vorm van brief; 4. Bedenkingen over de eerste sneeuw; 5. Beschrijving van den winter; 6. Brief over de hulp, welke men den lijders aan vallende ziekte kan verleenen; 7. Brief over het nut der lichaamsoefeningen. Verders volgt nog eene reeks opgaven voor andere stijloefeningen.

Eenige dier opstellen zijn vol verdienste; men neme tot voorbeeld de beschrijving van den winter, een onderwerp, dat wel niet nieuw is, doch hier zeer gelukt mag heeten. De stijl is vloeiend, natuurlijk en levendig, en dus aangenaam voor schoolknapen.

Wij zullen ons een paar aanmerkingen veroorloven:

De uitdrukking: 'Ze zijn in hun element', (de kinderen houden daarvan) zouden wij nooit aanbevelen. De volgende vergelijkingen vinden wij voor het minst gewaagd:

1. 'De vorst houdt ze met zijne *ijzeren* hand omkneld; hunne golfjes zijn IJS geworden.' -

2. 'Niet slecht kan ik den herfst vergelijken aan eenen *grijsaard* met *gerimpelde huid.* Kijk, zijne oogen zijn dof; de *kleur* zijner *kleederen* is verschoten en de wind, die den man doet sidderen, speelt met zijne *lange* haren.'

Lange wetenschappelijke brieven zijn ons dunkens wel goed om het geleerde te versterken, maar zullen minder dan andere onderwerpen bijbrengen tot het ontwikkelen van letterkundigen smaak. De onderwijzer dient die brieven te bespreken 1. voor het verbeteren der taalfouten; 2 voor de bewerking, als stijloefening; 3. voor het wetenschappelijk gedeelte.

Het zal overigens ook blijken dat dergelijke onderwerpen min bevallen dan die, welke gansch tot den kinderleeftijd behooren. Geen kind blijft onverschillig aan het afschilderen der wintervermaken; mag men hetzelfde zeggen van de omzetting der gassen bij de ademhaling?

Het boekje: 'Opstellen en Brieven' beantwoordt evenwel aan het nieuw schoolprogramma en zal dus wezenlijk nut stichten. Onder stoffelijk oogpunt is het ten hoogste verzorgd. In zijn geheel is het derhalve nog al aan te bevelen.

Antwerpen.

A.J. MARCHAL.

III.

Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten. 3e Deel: *Dichtverhalen.* Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. 1882.

Dit boekdeel van ruim 200 blz. komt, voor wat de uitgave betreft, ten volle het gunstig oordeel bevestigen, dat wij vroeger erover hebben uitgedrukt. Wij zullen ons dan ook bepalen met te zeggen, dat dit derde deel der *Nagelaten Gedichten* voor zijne beide voorgangers niet behoeft onder te doen, en dat de uitgever meer en meer verdient in zijnen arbeid gesteund te worden.

Naar enkele stukken, welke de *Vlaamsche Kunstbode* uit dit 3e deel reeds heeft medegedeeld, zal de lezer hebben kunnen oordeelen, hoedanig de inhoud ervan is. Het werk bevat 64 grootere en kleinere gedichten; het zijn legenden, sagen, volksoverleveringen, allen als dichterlijke verhalen ingekleed, en bevattende onderwerpen uit de gewijde en ongewijde geschiedenis, of ontleend aan het leven en de zeden van oude of hedendaagsche volkeren. Het is eene bonte mengeling van allerhande ernstige en vroolijke gedichten, zonder gezochtheid, zeer eenvoudig en zoetvloeiend bewerkt, zooals zulks voor een dichtverhaal vereischt wordt.

Ten einde een denkbeeld van den inhoud dezes bundels te geven, schrijven wij enkele titels af: De *Menestreel*, de *Zanger van den Rijn*, *Graaf Siegfried.* het *Wonderlijk Orgel*, het *Steen van Geraard den Dievel*, *Abels hond*, de *twee Matrozen*, een *gered Huisgezin* (ballade, *Salomon en de Rozen*, *Jezus tien vreugden aan 't kruis*, *Sint Macarius en het doodshoofd*, de *Kluizenaar Antonius*, *de zalige Rajah*, (indiaansche legende), de *Druiventros van 't beloofde land*, *Gudula geplaagd en de duivel gefopt*, *Vrouw Schnips* (zweepslagsken voor de anti-dudijners) enz.

Wie van goede poëzie houdt, en wie naast den ernst ook de luim en de scherts verlangt, die zal ongetwijfeld dit 3e deel van Prudens van Duyse's *Nagelaten dichtwerken* met genoegen lezen.

Dat de stoffelijke verzorging niets te wenschen overlaat, daarvoor spreekt de naam van den uitgever borg.

FRANS DE GHENT.

Nederlandsch tooneel te Antwerpen.

De Antwerpsche correspondent van de *N.R. Courant* schrijft aan dit blad het volgende:

'Het tooneeljaar spoedt zachtjes aan ten einde, en nog repte ik geen woord van hetgeen hier ter stede bij den Nederlandschen Schouwburg voorviel. Heden wil ik trachten dit verzuim te herstellen en uwe lezers eenigszins op de hoogte te brengen van hetgeen het tegenwoordige tooneeljaar kenmerkt.

Tot bestuurder werd benoemd de heer F. Van Doeselaer. Gedurende het vorige jaar had men beproefd de bijzonderste acteurs gezamentlijk als bestuurders aan te stellen, en wat van ouds eene monarchie was, te veranderen in een aristocratische republiek. Noch voor de kunst noch voor de kunstenaars leverde die proefneming een voldoenden uitslag op, zoodat men besloot maar weer tot den ouden regeeringsvorm terug te keeren. De heer Victor Driessens, die jaren lang het bestuur in handen had gehad verklaarde zich ditmaal niet op de rangen te willen stellen, omdat sommige artikels van het lastkohier hem niet aannemelijk schenen. Toen werd er onderhandeld met den heer Lemmens, wiens benoeming gepaard zou gaan met het terugkeeren van mej. Beersmans naar Antwerpen; ook dit plan leed schipbreuk, en eindelijk vroeg de tegenwoordige titularis het bestuur over onzen Nederlandschen Schouwburg.

Wij mogen ons geluk wenschen met zijn optreden. De heer Van Doeselaer is een algemeen geacht en bemind man; voor een goed deel van ons publiek, dat hem sedert dertig jaar kent, is hij nog immer een geliefkoosd acteur; hij tracht alle gegronde eischen zooveel mogelijk voldoening te geven. Hij is, wel is waar, niet bij machte geweest om eene omwenteling, noch zelfs een grondigen ommekeer in den staat van zaken teweeg te brengen; maar dit kon men redelijkerwijze van hem niet verwachten Hij beproefde daarentegen de hervormingen te verwezenlijken die binnen zijn bereik lagen Zoo verkreeg hij door het aanwerven van den heer Ketmann, als regisseur, dat de rollen beter gekend werden, en dat aan de *mise-en-scène* meer zorg werd besteed dan dit het vroeger geval was. Zoo poogde hij door het aanwerven van jonge, belovende kunstenaars zijn troep te versterken.

Deze laatste taak was de moeilijkste. Zeer gevoelige verliezen had onze troep geleden in den loop van het laatste jaar. Sommige dezer waren niet te herstellen Het afsterven van Jozef Dierckx, het heengaan van mevr. Marie Verstraete waren, bij de beperkte keuze onzer tooneelspelers, wezenlijke rampen. Voeg daarbij, dat tusschen de twee tooneeljaren in, een paar verdienstelijke spelers, de heeren Lemmens en

Van Cuyck, naar het Noorden getogen waren, en gij zult u een denkbeeld kunnen maken van den ontredderden toestand van onzen troep.

Verscheidene dier leemten zijn niet aangevuld, sommige hoofdrollen ontbreken geheel, andere zijn onvoldoende bezet. Dat niemand in de plaats van den betreurden Dierckx als gemarkeerde rol is opgetreden, dat een eerste vrouwenrol ontbreekt, zijn van die ongevallen, welk men niet wel altijd verhelpen kan, maar die men toch niet genoeg kan betreuren.

De keus der uitvoerbare stukken wordt hierdoor al te zeer beperkt, leden van den troep moeten optreden in rollen, voor welke zij niet altijd berekend zijn.

Onder de aanwisten, waarmede de heer Van Doeselaer zijn troep verrijkte, verdiend in de eerste plaats vermeld te worden de heer Fritz Bouwmeester, een dramatisch acteur, wiens talent u wel bekend is, en die hier den ruimsten bijval inoogst. Een tweede aanwinst van wezenlijk belang is mej. Philomeen Jonkers, die voor de eerste maal aan een vasten troep verbonden werd en die, ondanks hare jonkheid en mindere ervaring blijken heeft gegeven van uitstekend en veelzijdig talent. Zij is begaafd met een natuurlijken aanleg, met een warmte van gevoel, zij bezit een zuiverheid van spraak en een warmte van spel, zooals men die slechts bij kunstenaars van eersten rang aantreft. Alleen zij is te jong en hare gestalte niet voordeelig genoeg om reeds nu zware rollen te vervullen. De oudere leden van onzen troep hebben de taak der naar elders verhuisden of der ontbrekenden op zich genomen. De heer Dilis is opgetreden in de eerste jonge rollen en heeft herhaaldelijk blijken van wezenlijk talent gegeven. Mej. Elisa Jonkers heeft eveneens getoond dat zij eene kunstenares van degelijke verdienste is. Mev. Verstraete-Laquet, De Somme en Verstraete-Driessens, de heeren Victor Driessens, Van Doeselaer en De Somme, die te zeer bekend zijn om er hier veel over te zeggen, zijn verder de bijzonderste onzer tooneellisten.

Wat betreft de keus der opgevoerde stukken, valt er aan te merken, dat het Duitsche tooneelspel de eerste plaats in het repertorium heeft ingenomen. Stukken als: *Onze vrouwen*, *Een man die voor de rust is, Kleine oorlog*, *De laatste rit van een oud postiljon*, zijn de belangrijkste der voor het eerst opgevoerde werken. Dit reeds is een merkelijke verbetering. Die stukken zijn wel juist geen meesterwerken, maar vergeleken bij de Fransche draken, die vroeger bovenaan stonden, zijn zij een stap vooruit. De vertalingen der *Porte-St.-Martin's* zijn wij juist wel niet kwijt, en *Pailjas, Korporaal Simons, de Bultenaar*, *Ben-Leïl* en de *Dochter des Voddenrapers* blijven voor een deel van ons publiek en misschien ook wel voor sommigen onzer acteurs ongeëvenaarde helden. Het bewijs is echter geleverd dat ook zonder deze het publiek te boeien is, en wilde men maar eens onbevooroor-

deeld de oogen en de ooren openen, men zou alras bemerken, dat de bijval der moord- en brandstukken minder algemeen is dan die der Duitsche burgerlijke tooneelstukken.

De samenstelling van den troep heeft toegelaten, met verdienden bijval eenige zangstukken, als *Student of dragonder* en *Fortunio's lied* op te voeren. Een tamelijk lange reeks oorspronkelijke stukken werden opgevoerd, zonder dat een enkel zich in meer dan matige belangwekking mocht verheugen. Een paar tooneelwerken in verzen: het oorspronkelijke *Krelis en Antje* door Floris van Westervoort en de *Viool van Cremona*, vertaald door Mr J.N. Van Hall, werden goed vertolkt en algemeen genoten. Wij betreuren dat geen enkel stuk uit Noord-Nederland of geen vreemd werk van eenigszins hoogere verdienste werd opgevoerd.

Ten slotte mogen wij zeggen, dat de bestuurder, door een behendige keus van stukken en door de zorg aan hunne opvoering besteed, goed maakte wat zijn troep onvolledigs bezat, en dat, zoo wij geen schitterend tooneeljaar beleefden, er ons ook geen stof tot scherpe klachten werd gegeven.

Kroniek.

Letter- en Tooneelkunde. - Prijskampen.

Uitslag van den Prijskamp van het Nationaal Tooneel te Brussel. -

Drama's. - Prijs 300 franks, toegekend aan het stuk *Raymond van Alten*, door Nestor Detière (St-Gillis).

Blijspelen. - Prijs 100 franks, toegekend aan het stuk *De Erfenisjager*, door Ad. Droesbeke (Gent). Eerlang zal de jury uitspraak doen over de *Tooneelspelen.*

- De afdeeling Gent van het *Davidsfonds* schrijft eenen prijskamp uit voor;

1e Een stuk van één of twee bedrijven (liefst *blij*- of *kluchtspel*) zonder vrouwenrollen;

2e een *blij*- of *kluchtspel*, insgelijks zonder meisjesrollen, dit laatste geschikt voor prijsdeelingen eener lagere jongensschool en door de leerlingen der hoogste klasse op te voeren. De keus van het onderwepp is vrij. Zedelijke strekking en schildering van zedelijke toestanden is eene hoofdvereischte.

De prijs voor het eerstgemelde is eene som van 100 frank.

Die voor het tweede, een som van 50 frank.

De mededingende stukken moeten ingezonden worden aan den secretaris den heer A. Siffer: het *blij- of kluchtspel voor de scholen* uiterlijk op 31 Maart eerstkomende; het andere uiterlijk op 30 April daaropvolgende.

Zuid-nederlandsche Maatschappij van Taalkunde.

- *Zitting ven* 26 *December* 1882. Waren aanwezig, de Heeren Dr P.P. Alberdingk-Thijm, Jan Bols, Jan Bouchery, van Droogenbroeck, Muyldermans, Spanoghe, Tuerlinckx, leden, en Pol. de Mont, schrijver. - De Heeren G. Bols, Dr J.F.J. Heremans, Jan de Laet en L.W. Schuermans, verontschuldigden zich de zitting niet te kunnen bijwonen.

De lezing van het verslag, over de zitting van 16 April, wordt goedgekeurd.

Op voorstel van den heer Voorzitter, stemt de vergadering dat een brief van gelukwensching aan den Heer L.W. Schuermans zal gezonden worden, ter gelegenheid van de voltooiing van zijn bijvoegsel op het *Algemeen Vlaamsch Idioticon.*

De Heer Tuerlinckx brengt den leden ter kennis, dat het bekroond *Hagelandsch Idioticon*, tot pag 456 afgedrukt is. De Heer Bols, penningmeester, wordt gelast, tegen aanstaande bijeenkomst, de noodige inlichtingen bij den drukker des werks in te winnen, ten einde de leden op de hoogte te brengen van de met den Heer Hoste getroffen voorwaarden van uitgave.

Bij stemming der aanwezige leden, wordt 1° de Jury, gelast met het onderzoek der handschriften ontvangen voor den nieuwen *prijskamp van Vlaamsche Idiotismen*, samengesteld uit de Heeren G. Bols, J.A. Vandroogenbroeck, Tuerlinckx, Schuermans en Dr P.G.H. Willems; en 2° de Jury, gelast met het keuren der stukken, die toegelaten worden om in den *prijskamp voor oude Vlaamsche liederen* mede te dingen, uit de Heeren J.A. Vandroogenbroeck, Pol. de Mont, Frans Willems, Dr Alberdingk Thijms en Désiré Claes.

De heer Dr P.P.M. Alberdingk Thijm leest eene allerbelangrijkste studie over '*Het internationale in de Nederlandsche letteren*', studie die in onze *Handelingen* verschijnen zal.

Ziehier eene korte opgave der daarin bewerkte stoffen:

Ten tijde dat de letteren zich meer algemeen tot het volk richtten, dan zulks in latere eeuwen het geval was, stelden

de dichters zich ook andere eischen dan in later tijdperk. Zij vroegen in de eerste plaats naar de behoefte van dat volk, en vermeden het niet, zelfs in het buitenland, naar werken te zoeken, die door eene bearbeiding geschikt werden gemaakt om de tijdgenooten te beschaven of te stichten. Zoo handelde men in Duitschland, zoo in Frankrijk, en op dezelfde wijs in België. Daaruit is tusschen de *critici* dikwerf strijd over het oorsponkelijk vaderland veler werken ontstaan. Deze wrijving heeft tot het bewijs geleid, dat de buitenlandsche leteren een veel grootere dankbaarheid aan de Belgische letteren verschuldigd zijn, dan men vroeger vermoedde, al wordt dit ook noode door Fransche geleerden toegegeven.

Het is dus belangrijk de Vlaamsche letteren te beschouwen in verband met de buitenlandsche lettervruchten, dewijl vele vraagstukken omtrent de waarde en den oorsprong der Belgische literatuur daardoor worden opgehelderd.

Een aantal Karolingische sagen werden uit het Vlaamsch of Nederduitsch in andere dialecten bewerkt, naar den rechter Rijnhoever overgeplant of in Frankrijk binnegevoerd.

Eigenaardig voor de kennis der internationale letteren zijn de verschillige Theophilus- en Faustsagen, zoowel als de ontwikkeling der fabel van den strijd tusschen den Wolf en de Vos, die reeds vóór het jaar 723 aan den Arabischen dichter As-Scha'bî bekend was. Iedereen weet dat de Graal- en Arthursagen op Oostersche overleveringen berusten, en dat de ridder met de zwaan in de oude Hindostansche verhalen terug te vinden is.

De dramatische letteren ontwikkelden zich op eene dergelijke wijze

De schrijvers der mysteriespelen, zoowel als die der burgerlijke drama's, hebben meestal niet zelfstandig, doch naar bestaande voorbeelden gewerkt.

In een brevier van Arles (ms. van de XII eeuw), in een deel van 't officie van Kerstdag, getiteld *Sermo Sti Augustini*, ligt de kern van een aantal liturgische drama's, in Engeland, Nederland en Frankrijk bekend. Wij vinden eene dier bewerkingen terug in ons zoogenaamd ‘Maastrichtsche Paaschspel.’

Zonder eenigen twijfel zijn een aantal personages en tooneelen, voorkomende in den bundel tooneelwerken van de

verzameling Hultheim, uit andere gedichten van binnen- en buitenland bekend, en de ‘Eerste bliscap van Maria’ heeft groote overeenkomst met een Engelsch mysteriespel, *Corpus Cristi play* genaamd. De ‘Spieghel van Elckerlyc’ eindelijk, of wel de latere bewerking daarvan, onder den titel ‘Homulus,’ van Petrus van Diest, is bovenal een internationaal werk, waarvan Engeland zich de vinding toeschrijft. Doch de oudste Engelsche uitgave van *Every man* is van 1529, terwijl reeds Willem Vorsterman, die in 't jaar 1500 begon te drukken, van den ‘Spieghel’ eene uitgave (schoon zonder jaartal). heeft bezorgd.

De spreekbeurt van den heer Spanoghe wordt, om het gevorderd uur, tot de volgende zitting verschoven.

- Als eerste uitgave van het bestuurjaar 1883 zullen de inschrijvers van het *Willemsfonds* ontvangen: *Het Geschenk van den Jager*, door Vrouwe Courtmans. - Een gelukkig gedacht, voorwaar.

- Het algemeen bestuur van het *Willemsfonds* heeft in zijne laatste zitting gekozen tot voorzitter den heer Julius Vuylsteke, tot sekretaris-schatmeester den heer Aug. Gondry, en tot boekbewaarder den heer Fr. Retsin.

- Het geschiedkundig drama *De Brusselsche Straatzanger* van Julius Hoste, hoofdopsteller van *De Zweep*, heeft onlangs in den Alhambra schouwburg te Brussel, zijne vijftigste vertooning bereikt. Dit is een bijval zonder weerga in de Vlaamsche tooneelkronijken. Eene schitterende hulde werd den Vlaamschen schrijver gebracht ter gelegenheid dier vijftigste opvoering van zijn gewrocht. Kronen, bloemtuilen, aanspraken, niets ontbrak aan dit feest, waarop de Vlaamsche taal- en kunstbeweging nogmaals het treffend bewijs geleverd heeft van haar krachtvol leven in de hoofdstad des lands.

- Mejuffer Beersmans heeft onlangs te Brussel gespeeld in het stuk *Marie-Antoinette.* Haar bijval is schitterend geweest. ‘In haar mond, zegt de *Etoile Belge*, zingt het Vlaamsch beter dan het Italiaansch in den mond van Ristori.’ Zij is, voegt het blad er bij, eene oprechte, eene groote tooneelspeelster.

- Dichter Emanuël Hiel heeft laatstleden Zaterdag in het Brusselsch *Willemsfonds*, een zijner schoonste werken voor-

gelezen, getiteld: *Zannekin.* Dit vaderlandsch gedicht, waarin Hiel zoo meesterlijk den strijd tegen vreemde overheerschers afschildert, werd door de talrijke aanwezige leden geestdriftig toegejuicht.

De mannelijke, medeslepende taal waarmede Hiel de toestanden afschildert, de kleurrijke Vlaamsche gedachten die hij in den mond legt zijner helden, maken van het gedicht *Zannekin*, een zijner rijkste en schoonste werken.

Groot was de bijval, maar welverdiend ook waren de toejuichingen.

- Op het Nederlandsch Tooneel te Antwerpen werd verledene week voor de eerste maal vertoond *Klontje Goud*, een zangspel, woorden van E. Rosseels, muziek van Ed Keurvels. Het vroolijke, vloeiende stukje, met zijne frissche bevallige muziek deed veel genoegen en zal, hopen wij, lang op ons tooneel leven.

Beeldende kunsten.

- Het gouvernement heeft aan het museum der stad Gent eene schilderij van de Bièfve, den schilder van 'het Eedverbond der Edelen', gezonden, om er geplaatst te worden. De schilderij blijft de eigendom van het gouvernement. Zij verbeeldt de weduwe van graaf van Egmont.

- Onder de schilderijen die zullen opgemerkt worden in den aanstaanden salon van Parijs, die den 1 Mei aanstaande opengaat, haalt men eene schilderij aan van Albrecht De Vriendt. Deze schilderij verbeeldt Paus Paulus III, vóor het portret van Luther.

- M. De Jans, voorlaatste prijs van Rome voor de schilderkunst, heeft in het *Kunstverbond* van Antwerpen eenige schilderijen en schetsen tentoongesteld, welke hem waarlijk tot eere strekken. Behalve de twee schilderijen *De Geneesheer* en *Osteria*, welke wij reeds kenden, bevatte deze tentoonstelling nog: *Hoek van Cluny;* de *Vrouw met de ruikelbom* en de *Waarzegster in volle lucht*, dit laatste een zeer groot tafereel. Daarenboven bemerkten wij er eenige gezichten uit Rome en uit Italië, rijk van kleur en van toon. M. De Jans is op den goeden weg en zal eenmaal ons land tot roem verstrekken.

Gescheiden en - weergevonden.

I.

‘Ja, Louis, ik ben blij, getrouwd te zijn, heel blij. Een leven als het uwe gelijkt eenen langzamen dood. Gij staat alleen voor alles, ook voor het ongenoegen en den tegenspoed, waarmede wij, eenvoudige werklieden, zoo menigmaal hebben af te rekenen.’

‘Dat is de schoone kant, zeker. Maar eene vrouw is een kostbaar meubel, Jan. Kom ik thans met mijn loon toe, gehuwd zou ik niet veel in de pap te brokken hebben. Gijzelf...’

‘Ik beken, jawel, dat ik niet dikwijls met mijne armen overeen kan zitten, vooral sedert ik voor nog een kind te zorgen heb. Doch werken voor wie men liefheeft, is zoo aangenaam, Louis; den zwaarsten arbeid telt ge zelfs voor niets. En dan, eenen eigen thuis hebben, geene vrienden tot last verstrekken, zijn hart vrij kunnen uitspreken,... Zie! dat alles vergoedt tienmaal de kommerlooze jonkmanschap.’

De andere schuddebolde.

‘Ge zult me niet overhalen!’ lachte hij. ‘Wees maar al getrouwd en ge lijdt armoede, 't is wat vermakelijk!... Neen, dan sterf ik liever als alleenlooper.’

Jan, die eerst tegenover zijnen broeder zat midden in de kamer, was nu opgestaan en had plaatsgenomen op den stoel vóor het open raam, langswaar hij geurige tabakswolken zond naar den blauwen zomerhemel, want hij rookte eene cigaar; Louis trok aan eene lange steenen pijp. Voor eenigen tijd bleef het stil; ze waren beiden uitgepraat.

‘Zeg!’ hernam de eerste na eene poos, het hoofd omwendend. ‘Wie woont daar aan de overzijde, op het eerste verdiep?’

De aangesprokene naderde het venster, zag naar omlaag, en:

‘Ach! die vrouw, meent ge?’

‘Die juffer, ja, welke daar zoo vlijtig aan 't naaien is. Het ziet er mij een braaf meisje uit, met zoo'n teer, lief gezichtje.’

Zijn broeder hemde.

‘Het schijnt eene weduwe van de linkerhand te wezen,’ sprak hij. ‘Hier in de buurt vertelt men over haar niet veel goeds. Speelt er geen kind nevens haar?’

‘Bijlange niet, ik bespeur niemand.... Och ja, Louis! daar is het. God, wat blozend engeltje!’

‘Is het uwe ook zoo schoon, Jan?’

‘Nog te klein, Louis! Denkt ge, dat kinderen staakboonen zijn?’

Hier verdiepte hij zich weder in de beschouwing van het bevallig tafereel aan de overzij. Het kind, een meisje van een jaar of drie vier, in een blauw kleedje met uitgesneden hals en korte mouwen, had zijne mollige armkens rond zijn moeders hoofd geslagen, en kuste haar op iedere wang. De jonge vrouw lachte van geluk met de lieve streelingen van haar beminnelijk dochtertje, en gaf het zoen voor zoen terug.

‘Zie! ik begrijp niet, Louis,’ zegde Jan na eene poos, ‘dat gij voor het huwelijk niet ingenomen zijt, met zulke tooneelen als het deze dagelijks vóor u. Gij moest u schamen voor uwe ikzucht.’

De andere sprak geen woord; hij klopte zoo traag mogelijk zijne pijp uit in een porseleinen aschbakje op den schoorsteenmantel. Toen hij zich omkeerde, bloosde hij als een haan, en, geheimzinnig zijnen broeder tegenlachende:

‘Jan, wist gij alles eens, he?’ begon hij, toch ietwat verlegen.

‘Eene echte liefdehistorie, Louis?’

‘Ja man, en eene aardige. Als ik daar straks roemde op het kommerlooze leven van jonggezel, dan was dat niet gemeend, hoor! het kwam niet uit mijn hart. Neen, ik begin mijn alleenloopen terdege moe te wórden. Ge moet weten, Jan, dat ik reeds lang naar eene vrouw uitzie, dat ik de vrouw mijner keuze gevonden heb zelfs, en al gehuwd zoude wezen, indien zij mijn aanbod niet hadde afgeslagen.’

De broeder lachte smakelijk en riep, terwijl hij van verbazing op zijne knie sloeg:

‘Dan heb ik toch juist gedacht, Louis! Ik mistrouwde

uwe koelheid, die niet in uwen aard ligt, en heb den nagel op den kop geslagen met daaronder een blauwtje te veronderstellen. En-ne,... mag ik de trotsche schoone kennen, die...

Louis wees met den vinger naar het open venster aan den overkant.

‘Zoo?... Ah! 't is daarom, dat ge mij haar verdacht maaktet. Ehwel, dat vind ik niet fraai van u. Tegen eene blauwe scheen moet een man verhard zijn.’

‘Ik erken mijn ongelijk, Jan, en zal het herstellen. Neen, de eer van die vrouw houd ik voor ongeschonden; het ware onrechtvaardiger, tegen eenen engel argwaan te koesteren, dan tegen haar. Slechts eenmaal heb ik haar gesproken, doch het was genoeg om mij te overtuigen, dat de praatjes, in de buurt omtrent haar in omloop, grove, schandige laster zijn. Zedelooze schepsels hebben zóo geene woon, ontvangen zóo de vreemden niet, voeren eene heel andere taal dan die...’

Zijn toehoorder onderbrak vol ongeduld:

‘Komaan! ter zake, en laat de declamatie achterwege.’

‘Welnu. Madame Paelens - zoo heet ze - is vóor ongeveer een jaar hier komen wonen. Van eerstaf heeft zij mijne opmerkzaamheid tot zich getrokken, zonder dat ik juist kan zeggen, waardoor; maar een eerste blik is dikwijls beslissend, niet waar? In zake van liefde. Ik werd haar onverbiddelijke bespieder, en zoo wist ik spoedig, dat zij kleermaakster was en voor haar en haar kind het onderhoud met handenarbeid moest verdienen. Haar leven geleek een uurwerk; nooit kwam daar eenige afwisseling in, nimmer ontving zij eenig bezoek. Zulk bestaan, en voor eene vrouw zoo teeder, zoo jong, en... zoo schoon, vond ik hard; ik kreeg medelijden met haar.

‘Volgens mijne hospita hield men haar in de buurt voor eene gevallene vrouw, welke door een afgezonderd, voorbeeldig leven, haren misstap wilde uitwisschen. Madame Paelens scheen zich om die praatjes weinig te bekreunen, en bleef voor iedereen een gesloten graf. Onnoodig te zeggen, dat ik van al dat gesnap geen woord geloofde; daartoe zag er die vrouw mij veel te braaf, te deftig uit, en wat meer is, mijne genegenheid voor haar was daarvoor te diep. Ik had haar innig liefgekregen, Jan, en zekeren Zondag-namiddag stak ik de straat over...’

Hier schoot zijn broeder in zoo buitensporig, zoo aanstekelijk eenen lach, dat ook de verteller niet langer kon ernstig blijven; doch *zijn* lach was niet gemeend; een schoolknaap, die gestraft wordt, lacht soms ook.

‘Toe, Louis, ga voort!’ riep Jan.

‘Ehwel, kort en goed, ik verklaarde heur mijne liefde; zij sloeg die af. Zij was weduwe, vertelde zij, en van eenen man, dien zij beminde tot over het graf. Nooit zou zij hertrouwen, en alleen leven voor de herinnering aan den overledene en haar eenig, aanbeden kind. Alle pogingen, die ik aanwendde om haar te bewegen, dienden tot niets, en ik keerde naar mijne eentonige kamer van jonkman weder zooals ik vertrokken was, doch een heel deel droeviger. Toen ik nadien mijner hospita mijn ongeval vertelde, bevreemdde het mij, dat zij zoo weinig verwondering toonde; maar ik geloof het gaarne: het was het vierde aanzoek al, dat madame Paelens van der hand wees.’

‘Zulks vind ik schoon van haar, Louis, dàt heet ik huwelijkstronw!’

‘Helaas ja! Ik eerbiedig en bemin er haar te vuriger om, en zoo is mijne spijt ook dieper dan ik zeggen kan. Thans leef ik van haar te zien en bewaar ik mijne liefde in mijn hart.’

Wij zullen nu de twee broeders maar rustig laten voortkeuvelen, en den lezer meedeelen, dat Jan, de jongste, welke als soldaat te Gent had gelegen, aldaar kennis had gemaakt en getrouwd was. Louis, een behendig meubelmaker, verdiende wekelijks eene ronde som, en bewoonde in eene afgelegen straat van Brussel een net kwartier, waar bovenaangehaald gesprek gevoerd werd.

II.

Laat ons thans met madame Paelens rechtstreeks kennis maken.

Vooraleer een oordeel te strijken over eene vrouw, moet men hare woning hebben gezien. Die van vrouw Paelens bestaat uit twee vertrekken: eene voor- en eene achterkamer, beide uiterst zuiver en ordelijk.

Van de meubelen spreek ik niet, die komen naast de eigenares heel niet in aanmerking, want het merkwaardigste stuk der stoffeering is voorzeker zij. Eene schoone - of neen, eene lieve vrouw! Hare oogen zijn blauw, maar van dat vol, dat hoog blauw, waarin men zoo gaarne blikt. Een fijne blos kleurt hare wangen, terwijl frissche dunne lippen een mondje vormen, klein als een ontluikend rozeknopje; jammer dat er immer zoo'n droevig lachtje om speelt. Want helaas ja! de algemeene indruk van dat fraai gelaat is treurigheid. Rafaël zou haar tot model voor zijne Madonna's hebben gekozen, en Van Dyck hadde er de Moeder der smarten van gemaakt.

Omtrent madame Paelens' verleden wist men niets of weinig. Ze was vóor een tweetal jaren met heur kind naar Brussel komen wonen, waar zij spoedig werk had gevonden in een paar magazijnen van gemaakt kleergoed. Was zij eene treurende weduw of eene verlatene bedrogene? Leefde zij gescheiden van eenen echtgenoot, die haar gekrenkt had?... Wie kon het vertellen bij zoo diep eene geheimzinnigheid?

De menschen van beneden zelven kenden niets van de geschiedenis hunner huurlinge, die zij nooit anders noemden dan ‘madameken van boven.’ Anna, de oudste dochter, hield haar voor eene weduwe, en was zeer met haar lot begaan; in oogenblikken van mijmering, als zij dacht aan al de liefde, die zij haren beminde toedroeg, kon zij best begrijpen, hoe ook zij alle levensvreugd te gelijk met den echtvriend verliezen zou. Felix, haar broeder, stortte in krachtige woorden zijne verontwaardiging uit tegen de gewetenlooze schurken, wier hart niet breekt, wanneer zij eene misleide vrouw aan ellende en oneer prijsgeven; terwijl hun vader bij gelegenheid vloeken kon op die getrouwde mannen, welke zich niet ontzien, hunne echtgenooten het bestaan te verbitteren.

Het is een Zondag morgen in het begin der maand September. De zon bleef hardnekkig achter grauwe wolken verscholen; loodzwaar hangt de lucht even boven de huizen, en zij beknelt ook wel een weinig de harten van *die* menschen, voor wie een lichtstraaltje ook op het gemoed eenigen invloed heeft.

Madame Paelens, onder het schillen eener portie aardappelen voor het noenmaal, denkt aan vroegere dagen

weder. Zij beleeft opnieuw hare jong-meisjesjaren, toen zij, al vroeg eene weeze, bij haren oom woonde, die het nederig doch winstgevend bedrijf van bakker uitoefende. Haar Alfons kwam elken dag voorbij den broodwinkel, en sloeg dan immer zijne sprekende oogen op haar, achter de toonbank aan 't breien. Op den duur waagde hij het, haar te groeten, en zekeren schoonen Aprildag, dat het lenteweder heur naar het Park had gelokt, ontmoetten zij elkander daar toevallig, en de liefdeverklaring vond plaats.

Alfons kon zoo fraai, zoo gevoelvol praten! Wanneer zij alleen waren, sloeg hij immer zijnen arm om hare gestalte; zijne woorden klonken dan zoo aangenaam en zoet, dat zij, Ida, in lachende, hemelsche droomen wegdwaalde naar eene toekomst van het hechtste huwelijksgeluk. Het kwam Ida voor, dat haar blik tot in des jongelings hart kon doordringen, zoo'n klare spiegel scheen het; en dat zij haar beeld daar zag, in onverdoofbare trekken geteekend. Haar naam klonk zoo verrukkelijk van zijne lippen, en in zijnen kus lag eene wereld van beloften.

Is mannentrouw dan even kortstondig als rozeblos of bloemengeur?...

Dien schoonen dag zou ze toch nooit vergeten.

Ze waren met hun twee uit wandelen gegaan. Het weder leek een enkel stuk poëzie: blauwe lucht, zonnegoud, groene natuur, vogelenmuziek!

‘En beiden waren we jong; in ons binnenste werd heel die pracht als in een kristalhelder water teruggekaatst; we voegden er onze eigene zieleweelden aan toe en baadden als in eene eeuwigheid van heil en genot.

Langzaam kuierden wij door eene eenzame beukenlaan. Ik hing aan zijnen arm, sprakeloos, in gepeinzen verslonden: maar ook hij zweeg. De volheid onzer liefde overstelpte ons, en woorden vonden wij niet om ons geluk te vertolken. Onze blikken, wen ze - bij toeval? - elkander ontmoetten, zeiden te meer, terwijl een hartstochtelijk prangen onzer handen, of een dichter aansluiten onzer lichamen, de diepte en oprechtheid onzer wederzijdsche gevoelens innig duidelijk uitdrukten.

Langzaam slenterden wij voort, tot we eindelijk aan eene bank kwamen op een duister, lommerrijk plaatsken onder

hoogstammige populieren. Leun en zitting waren doorkerfd met namen van minnende paren. - Zouden wij er ook onze beginletters niet insnijden, Ida? - Mij dunkt, ik hoor het nog. Wij losten onze armen, waarmede wij elkaar omstrengeld hielden. Alfons kreeg zijn pennemes, en diep drong het blinkend lemmer in het wormstekig hout. Gewis, ze pronken er nog: I.A., in een vierkantje.

Wel God, waar is die tijd heen!...

Het was dan alles leugen bij hem?'

Ze stond op, ging naar eene kast, uit wier lade zij eene verkleurde brieventasch nam, en keerde dan terug tot hare vorige plaats.

Zie, daar houdt Ida het portret van hem, van Alfons. Geel en dof is het geworden onder hare kussen. Nooit is ze dat moe beschouwd, dat beeld, want het oorspronkelijke bleef nog immer in heur hart bewaard; en wanneer haar kind...

'Eh, moeder! da's pa, niet waar?' roept een stemmeken uit eenen der kamerhoeken, en tegelijk komt een klein meisje aangehuppeld, hetwelk beide handjes begeerlijk naar het conterfeitsel uitsteekt.

Geeft het eenen zoen, lieve!' en het klinkt door het vertrek. 'Nu krijg ik toch ook eenen?' En de mollige kinderarmkens sluiten zich om moeders hals, terwijl in den spiegel tegenover hen zich een tafereeltje maakt, dat al menigen dichter naar de pen deed grijpen. Een oogenblik nadien is de kleine weer met de kleeding harer pop bemoeid, de moeder opnieuw in droomerij weggezonken.

Ida herinnert zich nog zoo wèl den dag, wanneer zij het portret ontving.

Zij was toen voor de eerste maal jarig, sedert zij Alfons kende. Des avonds, na zijn werk, zou hij haar komen proficiat wenschen, doch in den achternoen reeds bracht een knaap een pakje. Zij was echter niets haastig om het te openen, wijl zij al lang van den verwer een kleed verwachtte, hetwelk zij laten vernieuwen had. Toen zij toch eindelijk ontpakte, kwam een lachje van geluk en blijde verrassing om hare lippen spelen: het was haar bemindes feestgeschenk!

Bovenop in de doos lag een portemonnaie, een dure, van beste leder; zij zou dien thans nog hebben, indien zij hem vóor een paar jaren niet verloren hadde met zes frank in.

Onder den geldbeugel schitterden in hunne vlekkelooze blankheid twaalf fijne batisten zakdoeken, met de beginletters van heuren naam fraai in 't rood op de hoeken geteekend; en als zij even eenen tip van den bovenste oplichtte, om de deugdelijkheid van het weefsel te schatten, viel haar blik op zijn portret. Ja, dat was hij, Alfons! Hij stond er zoo sprekend, de goede, brave jongen. Mond, voorhoofd, oogen, uitdrukking, het was alles zoo juist, zoo schoon weergegeven... kortom! het was hij heelemaal.

Hoe zij het kaartje kuste! zooals zij later nog veel vuriger den milden schenker in persoon deed. En waar ze 't bewaarde, dat portret? Op hare slaapkamer had ze een kastje, waarin zich een hoop dingen bevonden, welke in tijd van nood de eerste hulp bieden, zooals azijn, reukwater, Hofmann, en andere kleine medicamenten; des avonds, bij het uitkleeden, legde zij er ook hare werkendaagsche oorslingers in met haren vingerring. Ehwel, begrepen? Elken morgen, wen zij hare eenvoudige sieraden nam, drukte zij eenen warmen zoen op het beeld van den geliefde, en nooit begaf zij zich te bed, of hare lippen hadden het eervol beroerd.

o God! zij heeft hem zoo bemind, en nog draagt zij hem in heur hart, niettegenstaande hij...

Zou hij gelukkig zijn? Zou ook hij aan heur denken soms?

III.

De werk lieden van de groote drukkerij Embrechts en Cie te Gent, hadden nooit wonderlijker mensch ontmoet dan hunnen meesterknecht Alfons Dalgen.

Hij had nochtans geenen bult; was kreupel, eenarmig noch blind, neen! hij ging zelfs door voor een flinken, knappen jonkman. Evenmin vermaakte hij zijne ondergeschikten met naargeestige verhalen of buitensporige duivelarijen, waarvan het haar te berge rijst en men in den slaap door de nachtmerrie wordt bereden; hij sneed hun geene moedwillige leugens noch koddige anecdoten op, waarbij men zich de ribben moest houden van lachen, gelijk hij het ook nooit gewaagd had, pannekoeken in zijnen hoed te bakken of verbrande zakdoeken splinternieuw uit hunne asch te halen. Bijlange niet! Hij toonde zich immer een bekwame,

vlijtige werkman, stipt in alles; en als opziener was hij eer gestreng dan iets anders; ook, wel verre van den tijd te willen bekorten, scheen hij er mee te woekeren.

Wat hem dan bij de drukkersgezellen den naam had verworven van droomer, geestdrijver, zonderling in één woord?

Ziehier. Alfons Dalgen was vóor weinige jaren uit Antwerpen naar Gent gekomen en in eens meesterknecht geworden in de werkhuizen van mijnheer Embrechts, die hem vroeger nooit gezien, laat staan gekend had. Zulks was een aardig, ongewoon optreden, hetwelk tot menig dubbelzinnig praatje aanleiding gaf, en de grond werd eener heele geschiedenis, rond den geheimzinnigen jonkman geweven. Inderdaad zorgde deze er geenszins voor, dien nimbus van wonderlijkheid kwijt te geraken. Over zijn verleden wist niemand iets; daaromtrent was hij uiterst terughoudend, gelijk overigens in alles; want nooit gebruikte hij meer woorden dan volstrekt noodig was, om niet teenemaal naar zijne meening te laten raden, en kon hij het met eene enkele silbe gedaan krijgen, hij zou er geene twee hebben gesproken. Zelfs nam hij soms, liever dan zijnen mond te openen, zijne toevlucht tot teekens, en drukte zich uit met handen en vingers als een stomme, wanneer hij er, om wille der duidelijkheid, den rechtervoet niet bijhaalde, hetgeen ook al gebeurde, vooral wanneer men hem niet aanstonds begreep. Mijmeren deed hij daarentegen te meer. Vóor de letterkast gezeten, liet hij niet zelden den haak één, twee uren onberoerd, en kon dan zitten droomen met de kin in de hand. Een der drukkers had eens van hem eene caricatuur gemaakt en er ‘Faust’ onder geschreven, en werkelijk geleek hij niet slecht aan dien fantastischen doktor uit Goethe's meesterstuk. Alfons Dalgen was zwart van haar en baard, en had een regelmatig en fraai, maar bleek gelaat. Zijne oogen, blauw als een zomerhemel, dwaalden meest in het eindelooze weg, terwijl hunne dofheid van diepe droefheid getuigde. Ja, heel het voorkomen van zijnen persoon liet den indruk achter van melancolie.

Voor de werklieden was hij streng, maar goed. Zijne zwaarmoedige stemming vond bij hen veel deelneming, want zij veronderstelden, dat hij vreeselijk leed onder de herinnering eener onvergetelijke, zware ramp. Er moest volgens hen iets op zijn hart wegen, waardoor hem ieder genot werd vergald, elke vreugd benomen.

Nu, was hij doorgaans stil en weinig van zeggen, indien hij zich eens uitliet, kon hij vreeselijk woeden. Dan toonde hij, meer te kennen dan een gewoon letterzetter, en eigene, goede en gezonde denkbeelden te bezitten over allerlei vraagstukken van maatschappelijk belang.

Niet verre van zijne woning had hij in de estaminet ‘De Valk’ zijne pijp hangen. Kaarten deed hij nooit, terwijl hij van domino, trictrac of dambord niets afwist. Rooken deed hij daarentegen zooveel te meer, en drinken dat hij kon! op éénen na was hij de beste klant van de herberg. Toch was hij nimmer beschonken, alhoewel hij eenen kleinen roes moest aanhebben, om aan 't praten te gaan. In zoo'n oogenblikken was hij goud waard! Jonge lieden hadden aan zijne gesprekken, zijne ontboezemingen weinig, maar statige ouderlingen, zooals het gezelschap uit den ‘Valk,’ vonden zijne redeneeringen ernstig en doordacht.

Zekeren avond trad Alfons Dalgen rond negen ure, zooals zijne gewoonte was, de estaminet binnen. Hij wilde zich recht naar de ronde tafel begeven, waar zijne vrienden hem zijne plaats hadden opengehouden, toen hij eensklaps met gekruiste armen staan bleef bij het buffet, waar een groote scheuralmanak hing.

‘Vandaag de zeventiende September, baas?... Ik zal dorst hebben, dat wordt ik gewaar!’ zegde hij tot den hospes, en te gelijk trok hij het blaadje af, hetwelk in zijnen binnenzak verdween. De herbergier lachte verwonderd, maar eensklaps herinnerde hij zich, dat mijnheer Dalgen vóór een paar jaren de eigenste grap had uitgericht, en met een klein stuk in zijnen kraag zeer laat was naar huis gekeerd. Onderwijl had Alfons zijne pijp uit het rek gehaald en had hij plaats genomen bij het gewoon avondgezelschap, na al de leden driftig de hand te hebben gedrukt.

Men keuvelde over politiek, ter gelegenheid der aanstaande kiezingen. Het gesprek werd soms hevig en luidruchtig, want er waren liberalen en katholieken, en die streden tegeneen, alsof ze er hun leven konden door verlengen, of als zouden hunne zaken er een heel eind beter om gaan. Alfons mengde zich in dien vreedzamen twist niet, zich bevredigende, nu en dan medelijdig te glimlachen. Hij deed te meer aan drinken en rooken. Het een glas bruin vermeed het andere niet, en

eene pijp was nauwelijks leeggebrand, of, eer ze nog koud was, dompelden de vingers alweer in de tabaksbeurs. Het ging als om strijd; het leek, alsof hij, met de bierdampen, uit zijn hoofd eene menigte spookgedachten wilde verdrijven, die hem op den zeventienden September hardnekkiger dan anders bestormden.

Zijn stilzwijgen baarde eindelijk opzien onder de aanzitters der ronde tafel. Hij zei wel nooit veel, maar toch iets; doch thans scheen hij moedwillig de tong achter de tanden te houden.

'He, mijnheer Dalgen!' riep zijn gebuur, een forsche beenhouwer, terwijl hij hem, in den vorm van vertrouwelijkheid, zijne zware hand om den schouder sloeg, dat Alfons verschrikt opsprong. 'Gij doet net of ge ons uitlacht. Wat denkt *gij* over al die politieke zaken?'

'Ge wilt mijn gevoelen kennen nopens de twee partijen! Ziedaar eene gevaarlijke vraag, want ik verwittig u, dat ik u allen tegen mij ga verbitteren. Weet, dat ik katholiek noch liberaal ben. Ik mistrouw beiden, en aanzie hen voor meer of minder sluwe bedriegers, die het onnoozele volk in hun voordeel om den tuin leiden. Vóor de kiezing vol beloften, vergeten ze op de kussens, wie ze vertegenwoordigen. De vrijzinnigen zoowel als de achteruitkruipers, allen geven zich uit voor overtuigde flaminganten, en achter de gordijn lachen ze de Vlaamsche Beweging vierkant uit. Beiden zijn, als men zoo naïef is, hen te gelooven, onverbiddelijke vijan! den van soldatendienst, kazernen en bewapening, terwijl het budjet van oorlog elk jaar al meer millioenen opslurpt. Wanneer men hen hoort, behartigen allen den vooruitgang van het volk, terwijl de eenen het doen knielen voor den ouden man van Rome en zijnen verjaarden poppenwinkel, en de anderen het leiden tot de ontaarding, door er stofmenschen van te maken, die geen ideaal meer hebben. Neen, ik ben liberaal noch katholiek. Veel te vrijzinnig, om mij met haar kijven en haspelen te bemoeien, sta ik boven onze twee politieke partijen, in het ongestoord genot mijner volkomene onafhankelijkheid... Baas, nog eene pint!'

'Mij ook eene, baas!... Maar zeg eens, mijnheer Dalgen, wat zijt ge dan? Communist, nihilist of socialist?'

Alfons drinkt eerst zijn glas half, daarna:

‘De communards hebben in 1871 Parijs in brand gestoken en zijn met de millioenen der belastingbetalers gevlucht; de nihilisten ken ik niet; ik behoor tot geene van beiden. Maar socialist, zie, dat ben ik!’

Algeheele opschudding: ‘Komaan! ge spot.’

‘Volstrekt niet. Het verwondert u, dat ik socialist ben? Wel, gij zijt het ook. Of erkent gij niet met mij, dat een werkman een mensch is? Houdt ge zijn lot niet voor het zwaarste en zijnen arbeid voor den nuttigsten? Vindt ge niet, dat hij, met zijn zwoegen en slaven, recht heeft op een bestaan, minstens even zeker en kommerloos als dat van de rijken, zijne meesters?... Baas nog eene pint!’

‘Ge zijt buitengewoon spraakzaam vandaag, mijnheer Dalgen!’ zegde een uit den kring met een lachje, het oog op het glas van Alfons, dat alweer haast den bodem toonde.

Hij knikte bevestigend en antwoordde bitter:

‘Het is ook heden de zeventiende September, een datum, dien ik onder de walmen van den Gentschen *uitzet* moet pogen te vergeten. Hoofd en hart zijn vol, zoo vol...’

‘Als uwe maag!’ onderbrak iemand, die met zijne eigene geestigheid moest lachen, wilde hij ze niet onopgemerkt zien voorbijgaan.

‘Neen, zoo vol, dat ik aan niets of niemand meer gelooven zou, buiten den tabaksfabrikant en onzen hospes. Nog eene pint, baas!’

‘Gij gelooft dan toch nog aan *iets*, mijnheer Dalgen?’ vroeg de kruidenier van naast de deur, welke - ik meen den kruidenier - elken Zondag in St-Baafs onder het lof de collecte meedeed.

‘Wees gerust, vriend Van Dam, ik ben geen twijfelaar, alhoewel mijn credo weinig artikelen telt. Ik geloof vast, dat er een God is, en dat wij in onze ziel eeuwig voortleven, maar ziedaar ook alles. Ik voel in mijn hart, dat er iets meer moet bestaan, dan hetgeen we zien, maar over dat bovennatuurlijke en ideale weet niemand iets meer dan ik. Ik schep me die wereld zelf, zoo schoon en groot als ik wil, doch zwijg me van dien God, die ijverzuchtig is op een gouden kalf, en naast zijnen kleineren hemel eene overgroote hel openhoudt.’

Hij was zeer opgewonden; zijne oogen schoten stralen vuurs, terwijl zijne wangen gloeiden.

‘Mijnheer Dalgen,’ sprak de kruidenier weder, ‘ik heb gehoord, dat ge gaat trouwen. 't Is daarom misschien, dat ge zooveel bier inneemt?’

‘Ik trouw nooit!’ klonk het kort en droog.

‘Zoo! ge zijt tegen het huwelijk ookal?’

‘Jawel, bepaald. Lang heb ik gezonnen, gestudeerd op een middel, om de samenleving te laten voortbestaan zonder het huwelijk, doch zulks is moeilijk, geloof ik; althans ik heb niets kunnen vinden. Het ware anders eene schoone zaak, want eene grootere ramp dan het huwelijk is er volgens mij niet. Een man, die trouwt, is verloren. Langzamerhand verliest hij zoowel zijne zedelijke als zijne lichamelijke kracht, en hij wordt slaaf van een aantal plichten, die hem de ontwikkeling, de openbaring zijner ingeboren gaven onmogelijk maken, waardoor de Maatschappij eenvoudig bestolen wordt! 't Is echter nog het ergste niet. Wie gehuwd is, heeft eene vrouw, meen ik. Maar, vrienden, die vrouw! Al hetgeen wij, mannen, lief, schoon en edel vinden aan haar geslacht, dat ligt altemaal bovenop, dat is slechts het buitenste, het omhulsel. De kern is gansch verschillig. Eene vrouw heeft vooreerst geene ziel, zulks is zeker, anders ware de hel reeds lang overkropt; evenmin kan zij een hart bezitten, want dan zou ze gevoelen, wat het zegt, het hart van haren man zoo onmeedoogend vaneen te rijten, gelijk zij niet ophoudt, elken dag te doen. Waarde vrouwen school hebben gegaan, weet ik niet, maar ik veronderstel, dat het bij den duivel zij; nergens anders toch onderwijst men zoo verbazende spitsvondigheid in het menschen-plagen, welke kennis zij dagelijks bij hare beklagenswaardige echtgenooten in praktijk stellen. Om het kort te maken, het huwelijk is de grootste ramp, die ons, mannen, kan overvallen, en daarom, vrienden, trouwt nooit!’

‘Jammer dat uw raad twintig jaar te laat komt, vriend Dalgen! Hij lijkt een miserere op de baar.’

Nog lang bleef het gezelschap dien avond bijeen, tot ze allen met eenen kleine roes naar huis trokken.

Toen Alfons, niet zonder veel moeite, op zijne kamer was aangeland, plofte hij neer op eenen stoel en verloor zich in gepeinzen. De lamp, zonder scherm, bescheen zijn fraai maar

bleek gelaat, door den drank een weinig gepurperd; onsamenhangende woorden vloeiden hem bij poozen van de lippen, terwijl hij nu en dan eenen zucht slaakte en de handen krampachtig ineenwrong. Eensklaps stond hij op, wreef zich het voorhoofd en:

‘Zeventien September!’ lispelde hij, onder het opentrekken eener schuif van zijne kommode.

Hij haalde er eene platte kartonnen doos uit, die een zwartfluweelen mom en een heel verslenst bloemtuiltje bevatte.

‘Het masker, dat ze droeg op ons eerste bal!... Ik zie ons nog ronddraaien in de rijkversierde zaal, vol vrijende paren, doch vast geen zoo gelukkig als wij. Ik hield hare lieve gestalte steeds omvat, ijverzuchtig om elken blik, dien hare schoonheid verwierf; heure hand bleef bestendig in de mijne. Hoeveel kussen schonk ik haar niet op den weg naar huis! Mijn hart had nooit genoeg... Laat me dat mom bewaren, zei ik: dat is zes jaar van vastenavond!

‘En hier ligt nog de bloem, welke zij mij gaf op dien hemelschoonen lentezondag, dat we samen den buiten introkken. *Ik* moet ze u op de borst bevestigen, sprak zij met hare zilveren stem.’

De vrouwenhater wischte eenen traan weg, die over zijne wang ging rollen, en zoende als eene kostbare relikwie die onschatbare nietigheden uit een zalig verleden.

IV.

Ja, Alfons Dalgen was een zonderling. Luister liever.

Bijna elken Zondag bracht hij een groot gedeelte van den dag over met van de eene naar de andere statie te drillen bij de aankomst van eenen trein, en nauwkeurig de reizigers te beschouwen, die, als een zwerm bieën in eenen korf. zich langs verschillige wegen in de stad verspreidden. Het scheen of hij iemand wachtte, die eeuwig vergat te komen; en die geduldig verbeide moest eene vrouw wezen, want op het schoone geslacht vestigde zijn blik zich bij voorkeur, hetgeen bij hem geen teeken van behaagzucht kon zijn. Meest zat hij in eene estaminet uit den omtrek, van waar hij den uitgang der statie kon bespieden: kreeg hij eene

dame in het oog, wier gestalte, houding en gelaat nagenoeg met het beeld uit zijnen geest overeenkwam. of wier kleeding hem aan de afwezige herinnerde, dan dronk hij in éene teug zijn glas ledig en vloog naar de vreemdelinge toe, totdat de nabijheid hem zijne dwaling deed inzien. Ach! hoe groot was dan niet zijne teleurstelling! Met het hoofd naar den grond verwijderde hij zich traagzaam, het hart gewis van sombere droefheid vol, treurend om de eeuwige verijdeling zijner innigste hoop. De werklieden op de drukkerij waren met die monomanie van hunnen meesterknecht bekend, hetgeen de wolk van geheimzinnigheid nog verdikte, waarin hij gehuld was.

Alfons Dalgen had als letterzetter op de drukkerij eene afzonderlijke plaats.

Zekeren dag was hij schier niet buiten dat kamerken geweest. Toen de werklieden uitscheidden, had de oudste hunner, een brave man van bijna zeventig jaar, uit belangstellende nieuwsgierigheid zich veroorloofd, eens even door het sleutelgat te piepen. De meesterknecht lag op de ellebogen alsof hij sliep, maar toen de grijsaard had aangeklopt, riep hij toch aanstonds: ‘binnen!’

‘Is er iets, vriend?’ vroeg den grijsaard Alfons, die zelf opende.

Mijnheer Dalgen, wat ga ik u zeggen?.... Denk een oogenblik, dat ik uw vader ben, en deel mij het geheim mede, hetwelk als een vampier druppel voor druppel uw bloed uitzuigt, uw leven zichtbaar ondermijnt. Gij herinnert mij steeds mijnen besten Willem zaliger, mijnen eenigen zoon, die verdronken is, zooals ge weet. Ik wou u zoo gaarne helpen, mijnheer Dalgen.’

De andere glimlacht en klopt den braven ouderling gemoedelijk op den schouder.

‘Jan, ik ben u zeer erkentelijk voor uw goed hart,’ zegt hij, ‘maar om mijn leed te begrijpen, zoudt ge mijne jaren moeten hebben. Vast zult ge me dwaas en bespottelijk heeten, want de ouderdom....

‘Mijn hart is jong gebleven, mijnheer Dalgen.’

Eene poos stilte.

Beide mannen hebben elkander langs de oogen in de ziel geblikt.

‘Welaan! vriend Jan, ge zijt de eerste mensch, wien ik zooveel vertrouwen schenk, maar gij zult dat niet beschamen, ik ben er van overtuigd. Alleen de braven siert God met eenen zilveren schedelkrans, het waardige loon van een welbesteed leven... Zet u, Jan, want mijn verhaal zal nogal lang wezen en zeer eentonig daarbij.

‘Mijn vader was een werker en zoeker, en zijnen geest had ik teenemaal overgeërfd. Tot mijne vier en twintig jaar had ik niets gedaan dan lezen en studeeren, terwijl ik in zake van liefde zoo onwetend en naïef was gebleven als een kind. Ik dacht er niet aan zelfs, of, gebeurde het soms, dan was het, om mij de vrouw te verbeelden als een wezen, waarbij het schoonste ideaal mijner lievelingschrijvers niet kon halen.

‘Maar de jeugd is zoo niet.

Langzamerhand vatte ik liefde op voor eene juffer van deftigen huize, die ik schier alle dagen ontmoette. Ik vroeg en werd afgeslagen, herhaalde mijne poging en bekwam. Hoe gelukkig heette ik mij, want mijne - ik zal maar zeggen - Virginie, bleek een braaf, rein en gevoelig hart te bezitten, waardoor ze mij van eerstaf zieleduurbaar werd. Spoedig erkenden wij beiden, hoe wij als voor elkander schenen geschapen, zoo voortreffelijk kwamen gemoed en inborst bij ons overeen.

O vriend Jan! beminnen en zich bemind weten, het is zoo'n benijdenswaardig lot!... Hebt gij nooit...?’

De grijsaard knikte en wees stil glimlachend omhoog: Ginder boven zou hij hen allen terugvinden.

‘Ik herinner mij als ware het van gisteren, den dag, toen ik voor het eerst haar kuste, mijne - mijne onvergetelijke Virginie. We schreven den eersten Mei. De zon lichtte dien dag met hare beste stralen, de lucht hadden wij nooit zoo vlekkeloos blauw gezien, en in het park, waar wij gearmd wandelden, praalde het groen in zijne volle lentefrischheid. Wij zaten hand in hand op eene bank. Aan onze voeten blonk het heldere waterplein, waarin al de kleuren der hernieuwde natuur, heel de gloed des hemels hun spiegelbeeld teekenden, als wou ook de Schepping zichzelve tegenblikken.

Ik lei den arm om hare gestalte, en had eenen heelen hoop dingen te vertellen, waarvoor ik echter tot mijne groote spijt de uitdrukking niet vond.

Daar overwon eensklaps de drang mijns harten mijne aangeboren blooheid, en alwat ik dacht en droomde en gevoelde, sprak ik uit in eenen kus, vurig als die van de zon op de bloemen. Heel mijne ziel lag in dien zoen. Zij moest niet vragen, Virginie, of ik haar liefhad: Het gold voor eeuwig. Ik minde haar zóozeer, dat ik het alleen in eenen kus kon uitspreken.

We verkeerden nog geen jaar of we trouwden.'

'Gij zijt getrouwd geweest, mijnheer Dalgen?'

'Ik ben het nog. Maar laat mij vertellen, ge zult alles vernemen. Gij ook hebt het ondervonden, niet waar? wat het zegt, eene vrouw met heel zijne ziel lief te hebben, en haar man, haar echtgenoot te heeten. Het is of men u eenen onbetaalbaren schat in de armen werpt, alleen met de aanbeveling, hem goed te bewaren. Oordeel of ik tevreden was.

We sleten een leven zoo schoon, zoo rijk aan stil genot, dat we met den hemel niet hadden willen ruilen. We zochten ook ons genoegen niet buiten, niet onder de menschen. Er waren Zondagen genoeg, dat we niet uitgingen, ons te huis met het een of ander verlustigden. Onze woonkamer omsloot overigens al onze wenschen. Daar konden we onbeluisterd onze ziel in vrijheid uitstorten; daar mochten we onbespied door omhelzen en kussen aan onze gevoelens, aan de volheid van ons gemoed luchtgeven; daar konden we naar hartelust elkander troetelen en plagen. We vergaten soms, dat we grootemenschen waren, en stoeiden als kinderen. Het gebeurde, dat ik haar op mijnen schoot nam en haar onder twee zoenen vroeg, of zij gelukkig was! Want ik zou alles hebben opgeofferd, vriend Jan, om haar zelfs het denkbeeld van spijt of ontgoocheling te sparen.

Ons heil werd de kroon opgezet door de geboorte van een dochtertje; wij beminden elkander oneindig meer nog als vader en moeder dan als echtgenooten. Nooit heb ik gehouden van lange gebeden, die men ons als kind van buiten leerde, doch toen was mijn heel leven maar één gebed, voor zooveel als ge met mij erkent, dat bidden niet bestaat in het opzeggen van woorden, maar in den toestand van ons hart. Immer opgetogen en vroolijk geluimd voor al het goede, hetwelk mij

geschonken werd, smolt mijne ziel weg in dankbaarheid voor den milden Gever.

Dan, aardsch geluk is vergankelijk, en het mijne was zelfs korter van duur dan ik gewaand had.

Ge moet weten, vriend Jan, dat men mijne vrouw met haren neef had willen doen trouwen, en het ware zoo geschied waarschijnlijk, indien ik dat plan niet hadde verijdeld. Nu, die neef kwam nogal eens bij ons, toen we in ons huishouden waren, en zijne bezoeken deden mij immer veel genoegen. Hij was een jonkman met een fraai, innemend uiterlijk, met beschaafde, deftige manieren, kortom, van goede opvoeding. Hij kon aangenaam kouten over allerlei onderwerpen, en toonde veel gezond oordeel bij eene rijke belezenheid. Door dat alles had hij mijne onbeperkte vriendschap verworven, terwijl ook mijne vrouw veel behagen schepte in zijnen omgang.

De neef scheen zeer gevoelig voor onze goede bejegening, en bezocht ons drukker en drukker. Het ging zoover, dat wij elkander wederzijdsch onontbeerlijk werden, dat mijne vrouw en ik niet recht vroolijk meer konden zijn, indien hij ontbrak.

Zekeren dag, dat ik uit stad was geweest, vond ik bij mijne tehuiskomst beiden in een vertrouwelijk gesprek. Eene vreeselijke gedachte rees op in mijne ziel! Ik zegde niets, maar van dien stond af was mijn geluk gebroken.

Hebt gij, niet bij, maar naast de liefde, ook de jaloerschheid gekend, Jan,? Niet?... Dan zijt ge ook nooit in uw leven recht ongelukkig geweest.'

De grijsaard maakte eene lichte beweging.

'Neen, vriend, spreek me niet van dood en graf. Die op 't kerkhof liggen ziet ge eens weder; die hebt ge terug afgestaan aan Wien ze u geschonken had. Maar uwe vrouw *zedelijk* zien sterven, dàt is veel erger! Want dan voedt ge die bemoedigende hoop zelfs niet van eeuwig wederontmoeten, of beter, ge schrikt er voor.

O! eene vrouw hebben, die men tot aanbiddens toe bemint; gevoelen, dat zij uw schat is, uw levenslicht, uw al; en met eigen oogen moeten aanschouwen, hoe gij hare liefde niet *alleen* bezit, hoe een andere langzamerhand heur hart verovert, dat hart, waarin niemand buiten u het recht heeft te tronen. U verbeelden, hoe die man haar streelen en kussen al, haar, die gij gewoon waart in eenen lichtkrans van liefde

te zien! Reeds ontwaren in uwen geest, hoe zij misdadig zijne minbetuigingen beantwoordt; het oor leent aan venijnig-zoete woorden, waarvoor ze blozen moest; plichtvergeten hare armen slaat om hem, die uwen hemel steelt! God, het is alles zoo ijselijk, dat de hel in vergelijking een paradijs wordt.

Eens de ijverzucht in mijn hart, was elk edel gevoel daar verstikt. Ik had rust nog duur meer, moed noch werklust; de menschen aanzag ik allen voor min of meer behendige leugenaars, de wereld voor eenen warklomp van boosheid; in éen woord, vriend Jan, mijn leven was vergald. Ware ik een twijfelaar geweest, ik hadde mij gezelfmoord.

Nochtans, hoe het ook van binnen, in mijne ziel stormen mocht, uitwendig behield ik mijne kalmte, en liet alles sprakeloos gebeuren. Ik was nooit een zegger. Zoodra ik volle zekerheid meende te hebben van de verpletterende ramp, die al mijn heil meedoogenloos verwoest had, waaronder ik dreigde te bezwijken, ook dan was ik kort van stof.

Ik nam hare beide handen in de mijne, drukte eenen laatsten zoen op haar voorhoofd, poogde met mijne blikken in haar hart te lezen, en: J... - och neen! - Virginie, sprak ik, gij hebt uwe trouwbelofte vergeten. Ons kind heeft geenen vader meer. Vaarwel, vaarwel!

En ik vluchtte den trap af, terwijl ik achter mij de moeder en het kind hoorde schreien.'

De verteller strekte zijne armen over de letterkast uit en verborg vol aandoening zijn gelaat in zijne handen. De grijsaard zag stom ten gronde; hij zweeg als een graf. Eene poos slechts duurde die hoorbare stilte; dan ging de verhaler weder voort.

'Het gebeurde den zeventienden September 1872, eenen datum, dien ik nooit vergeet.

Eenige dagen nadien ontving ik eenen langen brief, vol van de hartstochtelijkste betuigingen van onschuld. Zij beweerde, mijne vrouw, niet te begrijpen, hoe ik haar zoo had kunnen miskennen, en bad en smeekte, dat ik terugkeeren zou bij haar, die zonder mij niet leven kon, en geen oogenblik had opgehouden, mij vurig te beminnen.

Ik zag in heel dien woordenvloed niets dan krokodillentranen en antwoordde niet. Eene week nadien kreeg ik eenen tweeden brief, gloedrijker, dringender nog dan de eerste,

en die mij bijna overhaalde. Doch ik overwon mijne wankelmoedigheid en hield hardnekkig mijne rol van bedrogen echtgenoot vol, was het ook met de meest verterende razernij, de ongeneeslijkste wanhoop in de ziel. Ik leed vreeselijk. Ik zwierf van Antwerpen naar Brussel, van daar naar Gent, van Gent naar Mechelen, en verbleef nergens langer dan drie maanden, want mijn hart was zijne rust kwijt, mijn bestaan miste grond.

Daar ontving ik zekeren dag het bewijs van mijne vrouws onschuld!... Ik vloog naar huis, naar Antwerpen, en stoof als een dolzinnige van de statie naar mijne voormalige woning, spoedde bezweet den trap op, en klopte buiten adem aan de deur onzer zitkamer, en... zakte bedwelmd neder toen ze openging: Het waren vreemde menschen, die er huisden; mijne vrouw was daar lang vertrokken, niemand wist waarheen!

Nu begon eerst mijne ellende voor goed. Als een wandelende jood dwaalde ik zoekend om in heel het Vlaamsche land, overal vragend, altijd hopend, en zonder ooit te vinden. Eindelijk gaf ik den moed op, bekwam hier te Gent, door bijzondere voorspraak, eene goede betrekking, en leefde sedert dien zooals u bekend is.'

'Mijnheer Dalgen,' zuchtte de ouderling, 'zat gij daar niet vóor mij, ik zoude meenen, dat een mensch zoo schromelijk een lijden niet doorstaan kon. Ik heb medelijden met u. Nog jong zijn en reeds zooveel ondervonden hebben... het past niet samen! En nu, uwe omzwervingen bij de spoorwegstatiën!'

'Ik hoop nog immer haar weder te krijgen. Het is het eenigste gevoel, dat mij nog doet leven.'

V.

De laatste zomermaand spoedde ten einde.

Vrouw Paelens was met haar kind reeds van twee ure van huis, eene boodschap gaan doen; nu sloeg het er vijf, en nog bevond zij zich onderweg, naar heure woning toe.

Onverwachts natte eene malsche regenbui de Brusselsche straten, en deed de talrijke wandelaars vluchtig naar een heenkomen zoeken, want de meesten waren zonder regenscherm. Ook Ida had geenen. Het viel mee, dat zij juist in

de nabijheid der overdekte gangen was, alwaar zij als zooveel anderen wachten kon, tot de vlaag had opgehouden.

Het is daar aangenaam om te vertoeven, zooals men weet. Winkel op winkel, in de bontste afwisseling naast elkaar, bieden den slenteraar stof in overvloed, om zijne verveling te bekampen.

Een half uur was spoedig verstreken, de hemel nog niet klaar, maar het weder toch geschikt genoeg om het opbreken te wagen. Ongelukkiglijk had zij nauwelijks een viertal straten gegaan, of opnieuw plaste de regen neder, forscher zelfs dan daar straks. Waar nu geschuild? Angstig speurden hare blikken naar eene openstaande deur, toen onvoorziens er voor Ida een engelbewaarder opdaagde, in den persoon van haren overbuur Louis, die, beschut door zijnen paraplu, onnoodig vond, zich te haasten. Doch, had de jonkman haar niet eerst aangesproken, zij hadde zijne welkome bescherming nog niet durven inroepen.

‘Wel madame, wat een genoegen voor mij, u eens van dienst te mogen wezen. Laat mij toe, u naar huis te vergezellen, en ik ben...’

Maar reeds spoedden zij zich samen voort, zwijgend, verlegen met elkander. Het weder nam in hevigheid toe; weldra plaste het water neder, zoo dicht, zoo zwaar, dat de straten voor eene poos aan meren geleken. 't Stond gek, er door te waden, en Louis durfde voorstellen, het een of ander koffiehuis binnen te gaan, waarin Ida na eenig dralen, door den nood gedwongen, eindelijk toestemde.

Daar zaten ze nu beiden naast elkander, met het blonde meisje tegenover hen. Iedereen kon hebben opgemerkt, dat Louis die vrouw zeer beminde, en haar het hof zocht te maken; doch *zij* had niet eens eenen blik voor hem, hield hare oogen steeds gevestigd op haar lieve kind, als wilde zij aan niemand denken dan aan hem, wien zij het verschuldigd was, en uit dat kind de noodige sterkte putten, om hem onwankelbaar trouw te blijven.

Het gesprek wilde moeilijk in den haak schieten, want Ida's antwoorden op de overigens alledaagsche vragen van Louis, luidden kort en weinig bemoedigend. Misschien ook was zij een luttel beschaamd, het gezelschap te hebben aanvaard van den jonkman, wiens huwelijksaanzoek zij afgeslagen had; of mogelijk was zij dorstig, want zij dronk met

lange teugen, zoodat Louis opnieuw twee glazen lambik bestelde.

‘Madame Paelens,’ sprak eindelijk de laatste, wien die gedwongenheid blijkbaar begon te vervelen, ‘vergeef mij mijne onbescheidenheid, maar ik durf gelooven, dat gij mij onlangs de waarheid niet hebt gezegd, en een geheim verbergt, dat uw zeer ingetogen leven zou verklaren. Ik heb volstrekt het recht niet, om het te kennen, madame; doch mijne belangstelling in u is zoo groot, dat wellicht mijn vurigste wensch is, u dienstig te mogen zijn.’

‘En ik, mijnheer Colens, ik heb geene reden om de oprechtheid uwer woorden te betwijfelen; en tot bewijs, dat ik veel genegenheid koester voor u, en toch u slechts zusterlijk kan liefhebben, ga ik u het zorgvuldigst verborgen hoekje openen van mijn hart, waarin buiten u niemand zal geblikt hebben.’

Zij liet een paar beschuitjes brengen voor haar kind, drukte het eenen vurigen zoen op de wangen, en begon dan te vertellen, echter niet zonder eerst nog eenen oogslag op de vensters te hebben geworpen, om zich te vergewissen, of het nog immer regende.

‘Ik zal u vooreerst al bekennen, mijnheer Colens, dat ik geene weduwe ben; ik geloof, ik hoop, dat mijn man nog leeft. Doch zedelijk bestaat hij niet meer voor mij, want hij heeft mijne liefde durven verdenken, mij onmeedoogend kunnen verlaten en mijne bede tot vergiffenis verworpen. Zijnen naam zelfs wil ik niet meer uitspreken; ik zal hem... Eduard noemen. Ik draag hem nochtans geen kwaad hart toe, verre van daar; maar hij heeft mij gekrenkt en miskend en verstooten, en daarom... och neen! ik mag niet veinzen, ik bemin hem nog, zoo diep, zoo vurig als ooit. Want de liefde der vrouw, mijnheer Colens, is niet, als bij u, mannen, een tijdverdrijf als een ander; ons is de liefde het eenig doel onzes levens. Eens dat een man ons hart bezit, hoort het voor eeuwig hem toe; dan hebben wij geen oog, geen oor meer dan voor hem, dan denken wij aan niets en niemand meer dan aan hem; hij is een deel van ons bestaan geworden; zijne liefde is het voedsel onzer zielen. Met ons vergeleken, zijn de mannen gevoelloos en koud! Dat droomen aan den beminde, dien zaligen innerlijken drang naar zijn bijzijn, dat hangen aan elk woord uit zijnen mond, dien onleschbaren

dorst naar iedere streeling, elken zoen... ze schijnen het alles niet te kennen noch te begrijpen. De mannen lijken de ikzucht in persoon, terwijl de vrouwen het beeld zijn der zelfverloochening.'

Haar gemoed was vol; zij wachtte een oogenblik, om van hare wangen de tranen te wisschen, die ondanks haar uit heure oogen sprongen. Het kind zag met een hangend lipje tot zijne moeder op.

'Gij zult het mij later wel eens verhalen, madame!' zegde Louis.

'Bijlange niet, mijnheer! Ik kan voortgaan. 't Is al over, daar!'

En toen zij haar meisje met een lachje had gerustgesteld, vertelde vrouw Paelens aldus verder:

'Ik beminde mijnen man als misschien nooit eene vrouw haren echtgenoot bemind heeft. Men spreekt soms van aanbidden, niet waar? Ehwel! ik aanbad hem; en wijl ik hem daarvan overtuigd waande, gedroeg ik mij misschien niet omzichtig genoeg, het moet wel zijn, want Eduard vatte argwaan tegen mij op en verliet mij schielijk, op louter gissing, zonder het minste onderzoek. Verbeeld u, hoe ik te moede was! Het kwam mij inderdaad voor, zooals men zich nog al eens uitdrukt, of ik uit eenen droom ontwaakte. Was ik mijnen man waarlijk ontrouw geweest? Ik peinsde over mijne daden na, onderzocht mijn hart: Ach God! ja, de schijn pleitte tegen mij, doch 't was ook al. Want op dit oogenblik gevoelde ik sterker nog dan vroeger, hoe hij immer mijn eenige, mijn schat bleef.

Beurtelings droef, in wanhoop en verontwaardigd, eindigde ik met te erkennen, dat razende jaloerschheid en vurige, maar kwalijk begrepene liefde, gewoonlijk samengaan. Ik wist, waar hij zich bevond; ik schreef eenen brief. Geen antwoord. Den heelen dag deed ik niets dan zuchten en weenen. Goede, beste Eduard! riep ik gedurig, hoe kunt ge uwe Ida, uwe zielstrouwe Ida zoo verloochenen! Ik schreef eene tweede maal, doch eveneens zonder gevolg. Zie! mijnheer Colens, die toestand was niet om te verduren! Ik zou mijzelve hebben verdaan.

Ik had nu geenen man meer!...

Gij zijt niet getrouwd geweest, mijnheer Colens, en kunt dus niet begrijpen, hoeveel grenzeloos wee, hoe diepe ver-

latenheid dat eenvoudig gezegde behelst. Geenen echtgenoot meer bezitten! Het is alsof men zoo op eens uw leven met de helft verkort, de beste, de schoonste dagen er uitkipt, en u de overblijvende tot eene schier ondragelijke straf laat. Ik zou hem niet meer omhelzen bij zijne tehuiskomst; ik zou zijne oogen niet meer zien stralen van geluk, als hij mij aan zijne borst drukte; ik zou het innig prangen zijner hand om de mijne niet gevoelen, noch zijne stem hooren, die zoo welluidend mijnen naam uitsprak in eenen kus vol liefde. Ik kon hem met zoo'n kloppend hart verwachten, iedere maal, dat hij van zijn werk terugkeerde; zijnen stap in den huisvloer had ik dra erkend, en wen de deur dan openging, hoe vlogen wij elkaar om den hals, streelend en zoenend, alsof eene eeuw ons scheidde van het laatste samenzijn!

God! dat alles was thans voorbij!...

En zooveel, dat mij den afwezige telkens vóor den geest bracht; zooveel, dat mijn hart warm hield voor den dwalenden echtvriend. Elken dag bij het opwinden van zijn gouden horloge, dacht ik: Eer het afgeloopen is, zal hij weerom zijn. Maar de eene dag sleepte voorbij als de andere, en ik bleef met mijne wanhoop alleen. Zekeren winteravond had hij mij uit een gedichtenboek een minnelied voorgelezen - dat kon hij zoo schoon! - hetwelk onze eigene gewaarwordingen zoo trouw vertolkte, dat ik hem met tranen in de oogen rond den hals vloog, in het volle bewustzijn van mijn geluk. Dagelijks herlas ik het fraaie stuk, om telkens opnieuw dat verrukkend genot te smaken, en met wreeden wellust al den jammer te gevoelen mijns huidigen toestands, in vergelijking met dien van toen. In elk geluid meende ik zijne stem te hooren. bij ieder gerucht vernam ik zijnen stap; geen kleedingstuk of het sprak mij van hem, geen plaatsken in heel het huis of mijne verbeelding ontmoette er den vluchteling. Mijne vreugd was henen en mijne rust, mijn leven de ondragelijkste marteling. Zooals ik zei. mijnheer Colens, ik zou mij gezelfmoord hebben, ware ik geene moeder geweest. Maar een kind is zoo'n stevige band! Ik kon alles verbreken: dien niet. Ik *moest* leven, ik *moest* lijden en weenen - voor haar, die alreeds geenen vader meer had.

Doch in Antwerpen werd het mij gansch onmogelijk te blijven; ik zou er mijn verstand hebben verloren. Ik vertrok naar Brussel, waar ik nu reeds anderhalf jaar leef als

eene kloosterzuster, buiten de wereld, met mijne droefheid tot eenigen troost...'

Zij kuste haar kind en lachte er tegen, terwijl tranen in hare oogen stonden.

'Kom, lieve, we moeten henen. Mijnheer Colens, de regen is over.'

'Een oogenblik, madame Paelens. Bemint gij inderdaad uwen man nog, ja?'

'Maar ik kan immers, al wilde ik, niet hertrouwen, of ik moet weten, dat hij... dood is? Overigens poog ik hem te vergeten; hij heeft beters niet aan mij verdiend. - Gaan we, mijnheer Colens?'

Onderweg vroeg deze haar naar den naam van heuren echtgenoot.

'Ida Paelens is mijn meisjesnaam; mijn man heet Alfons Dalgen!' antwoordde zij.

VI.

Ik heb nog geene menschen aangetroffen, die niet van muziek hielden.

Echter geef ik toe, dat ik jong ben en wellicht weinig ondervinding bezît; maar lieden, die er meer hebben, verklaarden mij herhaaldelijk hetzelfde.

Nochtans, wil de lezer mijne ervaring bijstemmen, dan hoef ik hem te zeggen, wat ik altemaal onder den zeer rekbaren naam van muziek begrijp. Eene schelle kermis-trompet, eene krassende herbergviool en het praktisch orkest boven eenen omnibus met bruiloftsgasten, dat alles maakt muziek en brengt den lach op den mond en veel beenen in beweging: een bewijs, dat men er gevoelig voor is, zou ik meenen.

Ehwel, zoo'n algemeen liefhebber van de toonkunst was ook Alfons Dalgen. Voorheen, toen hij zich nog in het bezit zijner vrouw verheugde, ging hij zeer dikwijls naar het theater - met haar; doch thans, alleen, had dat zoo geenen aard meer. Zelfs was hij sedertdien bang geworden van de muziek. Zij deed den ongelukkige te veel droomen aan een verleden, te schoon, te zonnig, om hem bij zijne huidige verlatenheid niet in vertwijfeling te brengen.

Het is vandaag de laatste Zondag van September, en een hemelsch weder. Op de kiosk van het Brusselsche park is het concert volop aan den gang. Luister, eene aria uit ‘La Favorite.’

Ah! mon père, qu'elle était belle!...

‘Zeker, dat mocht van mijne Ida gezegd worden,’ peinst Alfons, die zich in de hoofdstad en onder de toehoorders bevindt. ‘En goed, en braaf, dat ze was!... Wat heeft mijn leven beteekend, sedert dien rampzaligen stond, dat ik zoo ezelsdom was, haar te ontvluchten? Ik heb in mijn leven slechts dien éenen misslag begaan, maar hij telt voor een heel dozijn.’

De muziek speelt een ander nummer van het programma: eene fantazie op ‘Roméo et Juliette.’

Op de melancholieke tonen der schoone melodie zweeft de ziel, de geest van Alfons naar het nevelig rijk van overweging en mijmerij, terwijl zijn lichaam slechts de onbewuste, de werktuiglijke beweging behoudt van den automaat. De rechterhand met den wandelstok kleeft aan den rug; met de linker verfrommelt hij dermate den opslag zijner nieuwe jas, dat zijn kleermaker, hadde hij dit gezien, er ontegesprekelijk het kippenvleesch van zou hebben gekregen: zijn starre blik dwaalt doelloos omhoog, in het vrije, en zoo slentert hij door het volk heen, een beeld van tegenspoed, ontgoocheling en wanhoop.

‘Zou Ida soms dood zijn?... En hij heeft haar zulke zware schuld af te doen, zijne schuld van liefde, van zelfopoffering en bescherming! Wat torscht men eenen verpletterenden last, wanneer men iemand de eeuwigheid liet ingaan, dien men verwaarloosd heeft, genoeg te beminnen! En als de afgestorvene dan eene vrouw is, eene echtgenoote, dan...’

Hier werd Alfons Dalgen uit zijne droomen gewekt door eenen schok, welke gansch zijn lichaam doorbeefde: hij was met zijn hoofd tegen eenen boom geloopen! Zijn hoed was een groot eind verder gevlogen en dan aan 't rollen gegaan, tot een knaap er heel behendig den voet op zette, waarna hij hem geblutst aan den eigenaar wedergaf. Deze verwijderde zich beschaamd in eene zijlaan.

Helaas! het bleek, dat hij van de klaver naar de biezen was geloopen. Een enkele blik had hem van bloedrood plot-

seling doodsbleek doen worden. Op eene bank, waar hij voorbij moest, had hij Ida herkend, Ida zelve, ja, en met haar kind. Zijn hart bonsde, en hij zou naar heur toe zijn gevlogen, maar zijne voeten droegen hem onwillekeurig verder. Hij lichtte den hoed en wischte het zweet af, dat hem langs alle kanten uitbrak. Wie had ooit gepeinsd, dat hij Ida te Brussel zou terugvinden! Had hij zich niet bedrogen? Was zij het inderdaad, zijne eigen beste Ida? Hij keek nog eens vluchtig om - en twijfelde nu niet langer, want ook *zij* had hem opgemerkt; hunne blikken hadden elkaar ontmoet. Zou hij de ingeving zijns harten volgen en omkeeren? Neen, zijn verstand zegde hem, dat *hij* de man, en de eerste stap van toenadering *haar* plicht was.

En Ida? De schoonste droom haars levens had zich bewaarheid: haren Alfons had zij wedergevonden. In de eerste opwelling der hoogste vreugde had zij hem bijna geroepen, doch ook in haar zegepraalde de menschelijke natuur, en het bleef bij eenen zucht.

'Moest *zij* dan toegeven?'

Evenwel, eene poos nadien gevoelden beiden reeds de grootste spijt.

Alfons maakte eene kleine wandeling en keerde weder naar de laan, waar hij zijne vrouw ontmoet had en nog hoopte te vinden. God! zij moest zich eens verwijderd hebben?... Doch neen! Bij eenen omdraai viel zijn oog al seffens op het beeld van moeder en kind.

Een enkele kreet, te gelijk uit twee monden: 'Ida!' - 'Alfons!' en beiden lagen in elkanders armen, tot groot genoegen van een paar jonge heeren, die cigaretten rookten en zich den buik moesten houden van 't lachen.

Na drie jaren van scheiden waren ze thans eindelijk weder bij elkaar! Beider liefde was grooter, duurzamer geweest dan hunne vijandschap; hun hart had over hunnen geest gezegevierd! Het scheen, of God het aldus geschikt hadde, dat zij elkaar verliezen zouden, om hun, na die tijdelijke ontbering, de waarde van het huwelijksheil dieper te laten beseffen!

Ze zaten neveneen op de bank, het vroolijk kind tusschen vaders knieën. Na drie jaren zoekens hadden ze thans elkaar wedergevonden: Welk eene vreugd!

'Zijt ge altijd gezond geweest, Ida? Nooit tegenspoed gehad,

lieve, ook met het kind niet, neen? En hebt ge veel aan mij gedacht?'

Het stormde vragen langs weerskanten. Alfonses gelaat droeg in rozige kleur de sporen van zijn blij en overgelukkig hart; hij zoende beurtelings zijn kind en de hand zijner vrouw, welke laatste geenen blik van hem afsloeg, want zij herkende nog steeds in hem den uitverkoren man van vroeger, haren gemoedelijken Alfons.

'O! goede, beste Ida, ik ben waarlijk verlegen voor u. Ge zijt zoo seffens met uwe vergiffenis gereed, en ik heb zoo zwaar aan u misdaan. Als ik honderd jaar mag worden, heb ik amper tijd genoeg om mijne schuld te vereffenen.'

En bei hare handen grijpend, schouwde hij vol aandoening en innigheid zijne echtgenoot in de oogen, terwijl hij minzaam uitroep;

'O die vrouwen, die vrouwen toch!'

'Nu komt ge bij ons wonen, he pa?' vroeg onverwachts de kleine Bertha, met een lachend mondje naar heuren vader opkijkend.

Alfons streek het krulhaar van heur voorhoofd weg en:

'Zeker, kind, zeker!' antwoordde hij vroolijk, den blik op Ida gevestigd.

'Nu gaat hij nooit meer henen, Bertha,' zegde deze.

Eene halve maand nadien woonden beiden te Gent, recht gelukkig met elkander, wat ze nu te beter inzagen. Ida bleef niet langer de vrouw, welke zich van het leven afzonderde als eene beggijn; Alfons kreeg zijne opgeruimdheid van geest weder en toonde zich met de wereld verzoend.

Toen ze eens bijeen zaten te keuvelen rond de warme kachel in hunne gezellige kamer, terwijl buiten ijzige sneeuw vloog en de wind gierde, keek Alfons van zijn dagblad op en Ida van haar breiwerk.

'Vrouw-lief!' sprak hij, ''t gaat toch vroolijker *samen*, he?'

Zij lachte, en viel hem kussend om den hals.

Antwerpen, *Juli* 1881.

J.F. VAN CUYCK.

Poëzie.

I.
Hiel's werkmansliederen.

Een Bedelaar.

Mijnen Vriend den Vlaamschen Zanger Emil Blauwaert.

't Is herfst. De loovers vallen af,
Ze dwarlen naar hun vochtig graf.

De wind fluit op den breeden stroom,
Ginds kermt het woud vol treurgedroom.

Het vale landschap sluimert.... Groot
In 't onweerdreigend avondrood.

Een beedlaar zit ter wijde baan.
Hij zingt, hij smeekt.... Wie hoort hem aan?

‘Ik heb het leven gul begroet,
Gewekt de liefde van 't jong gemoed.’

Een meisje komt voorbij gevlogen;
Zij gunt den beedlaar oor noch oogen.

Ze zong zijn lied uit frissche borst:
‘Ik heb naar liefde en kussen dorst.’

De beedlaar zit ter wijde baan,
Hij zingt, hij zucht.... Wie hoort hem aan?

‘Ik heb vereerd mijn vaderland!
Mijn volk verlost uit dwang en schand!’

Een krijger stapt voorbij met fiere blikken,
Hij hoort naar 's beedlaars zucht noch snikken.

Hij zong des armen lied: ‘Goedheil!
Voor 's lands roem heb ik alles veil!’

De beedlaar zit ter wijde baan,
Hij zingt, hij weent.... Wie hoort hem aan?

‘Ik zong der vrijheid morgendrood,
Verhief het volk uit leed en nood!’

Een werkman kwam voorbij getreden,
Hij hoort naar 's armen klacht noch beden.

Hij zong zijn lied: ‘Het werk is al,
Dat eens als meester heerschen zal!’

De beedlaar zit ter wijde baan,
Hij zwijgt en staakt zijn droef getraan

De beedlaar zwijgt.
‘O menschenkind,
Wat waart ge dwaas!’ Zoo fluit de wind.

De beedlaar zwijgt.

‘O arme bloed,
Wie deelt uw leed!’ Zoo bruist de vloed.

De beedlaar zwijgt.

‘Thans zwak en oud,
Wie helpt u!’ Kermt het somber woud.

‘Mijn zangen rein als diamant.
Staan glinstrend in elks hoofd geplant.

Vergeet men mij; mijn liefdelied
Klinkt eeuwig op.... dat zwijgt men niet.

Zoolang der menschen vrij gedacht
Naar goedheid, waarheid, schoonheid tracht.’

Hij valt.... Het onweer bliksemt bang
En grolt des dichters grafgezang.

Gecomponeerd door PETER BENOIT.

II.
Tijd en eeuwigheid.

Toen reest gij uit den chaos op,
En wemeldet in vuurge schichten,
Geschoten door de starrenlichten,
Wanneer de vlotte hemeltop,
Nog nauw gesteund met evenwichten,
Zijn glansen door den ether zond;
Toen traadt gij, vlugge Tijd, in 't leven,
En liet uw vleuglen rustloos zweven
Door 't matelooze scheppingsrond!
U werd het wentelen en draaien
Der zonnen, 't ambt dat God u liet,
En 't zegevierend schepterzwaaien,
Tot waar 't heelal verkrimpt in 't niet.
Gij zijt het, Tijd, die in de hemelen
Beweging geeft aan 't logge stof,
En ons de klaarte toe doet wemelen
Van 't overheerlijk starrenhof.
De ruimte is in haar kolk bezweken
Bij 't flikkeren van het vliegend licht,
Dat uit de verre hemelstreken
Zijn straal zendt waarvoor de afstand zwicht.
o Golfslag van de onzichtbre stroomen,
Die vloeien door de onmeetlijkheid,
o Draad, die nooit ten eind gekomen,
Uw loop verliest in de eeuwigheid!
Blijf, mensch, in 't maatloos diep niet blikken,
Dat u ten allen kante omringt:
Van 't zwerk, welk 't duizlig brein doet schrikken
En in zijn sfeer 't geschaapne wringt,
Tot 't dropje, waar men 't leven door
Den miscroscoop moet tegen staren,
Wat ruimten zijn er door te varen
En welk een zee van wondren gloor!

o Bron des tijds, die aan zijn raderen
Onafgebroken snelheid geeft;
Die in uw wentling blijft vergaderen
Al de eeuwen, die U nimmer naderen,
En op 't heelal uw zegel kleeft!

Gij hebt geen ondergang te vreezen,
En zijt door 't noodlot uitgelezen
Om in zijne ongehoorde vlucht
Den tijd te slikken, als de lucht
Die zevenvoude vredekleuren
Die zich in bogen opwaarts beuren!
Gij zijt de rotssteen, waar de Tijd
Vergeefs zijn tanden op verslijt;
De kolk waarin hij zijne golven
Door 't peilloos diep ziet overdolven;
't Gebied waar uur en stond verdwijnt,
En 't barnend licht der schepping schijnt!
Zoo wijd de verste zonnen gloren
Voert gij den staf in 't hemeldiep;
Geen blik kan door uw sluier boren,
Geen macht uw rustloos uurwerk storen
Welk op den wenk van d'Ongeboren
Het rad des tijds in 't aanzijn riep!
Indien 't heelal een aanvang kende
Of paal, dan zoudt gij, Eeuwigheid,
Ons toonen uw begin en ende;
Maar gij zijt teelt der eindloosheid.
In 't leven voor ons oog gedoken,
Wordt enkel uw geheim gebroken
Bij 't slagen van 't bevrijdingsuur,
Als onze ziel, in U verzonken,
Het onuitdoofbaar licht ziet pronken
Dat zegepraalt op tijd en duur.

GUSTAAF RENS.

1883.

Muzikaal overzicht.

Een Droom van 't Paradijs.

Onder dezen aanlokkenden titel schreef de welbekende dichter JAN VAN BEERS een gedicht voor zijn jeugdigen vriend JAN BLOCKX, den Vlaamschen toonkunstenaar, aan de lezers van dit tijdschrift genoeg bekend.

Gaarne gaf ik aan de uitnoodiging gehoor om de eerste uitvoering van dit ‘symphonisch-zanggedicht’ op 14 Maart te Antwerpen bij te wonen; reeds de omstandigheid, dat het werk op Nederlandsche woorden geschreven en door een leerling van Benoit gecomponeerd was, wekte mijn belangstelling. Bovendien is het verkwikkend, als men getuige mag zijn van warmte en offervaardigheid om jeugdige kunstenaars den weg te banen hetzij tot eer, hetzij als een aansporing tot verderen arbeid.

Indien de paradijsdroom van Jan Blockx in den jongsten tijd dáárin heeft bestaan, dat hij een prachtige groote zaal voor zich zag, dicht bezet met toehoorders, een talrijk koor bestaande uit de beste krachten - de fine fleur - zijner geboortestad, een flink orkest, een orgel, een kinderkoor, kransen, redevoeringen en een hartelijk tegemoetkomen van alle zijden.... dan heeft hij dien verwezentlijkt gezien op dien avond, waarvan ik nu spreek.

Men moet 't bij ondervinding weten, hoe moeilijk het is als componist zijn eerstelingen uitgevoerd te krijgen en dan nog op grootsche wijze, zooals men zich nauwlijks heeft durven droomen, om niet met bewondering vervuld te zijn voor hetgeen te Antwerpen in dit opzicht gebeurt; België geeft over het algemeen dikwerf een voor andere landen beschamend voorbeeld, als het op de bescherming en bevordering der toonkunst aankomt! Immers ook nu hadden de Landsregeering en het Steedlijk Bestuur een geldlijke bijdrage verleend, terwijl een Comité, grootendeels bestaande

uit het Bestuur van de *Société de musique* (Antwerpen's voortreffelijke koorzangvereeniging), voor alle overige kosten en het tot stand brengen der uitvoering zich had aanspraaklijk gesteld. Zij hebben recht op de dankbaarheid, niet alleen van den dichter en den componist, maar ook van allen, die in nationale kunstontwikkeling belang stellen; hun zij ook onzerzijds warme hulde gebracht!

De lezer zal uit het bovenstaande vanzelf de gevolgtrekking kunnen maken, dat er alles was gedaan om ‘Een Droom van 't Paradijs’ in het voordeeligste licht te stellen; hij zal nu ook wel het een en ander van het werk zelf willen vernemen.

Het gedicht is in twee deelen gedeeld, die op 't sterkst van elkaar verschillen. Het begin en het slot spreken van den zegen, welken de handenarbeid schenkt, waartusschen-in een lange episode, gegrond op de verzuchtingen van den levensmoeden man, die zwoegt onder ‘eindloos hopen, smachten, - klagen’, en die zoekt naar ‘het raadsel van het leven’, dat echter slechts wordt ‘opgeheven in het raadsel van den dood!’

Als de levenslustige ‘Jongelingen en Meisjes’ dansen en stoeien na den welvolbrachten arbeid en zingen:

> ‘Nooit evenaarde
> Een schat in waarde
> De Liefde, die de aarde
> Herschept in paradijs?’

klampt zich de levensmoede twijfelaar - Manhard noemt hem de dichter - aan dat laatste woord, spreekt van het Eden, dat het menschdom door Adam's schuld heeft verloren en vloekt hem ‘die dood en lijden, in de waereld heeft gebracht.’

Hij sluimert in en nu komen de ‘Geesten des Nachts’ en scheppen een droombeeld, waaraan tot grondslag ligt het in Genesis beschreven Paradijs, met dit onderscheid evenwel, dat de slang veranderd is in eene Fee van betooverende schoonheid en dat de overige bewoonsters niets dan zinlijk genot beoogen (Geesten en Maagden). Om tot dit Eden te geraken, moet Manhard een reis doen door de diepten der aarde en door de lucht en wolken. Ver daarboven is het

Paradijs gelegen, welks onbeschrijflijke heerlijkheden hij mag aanschouwen. Maar nog heeft hij het heerlijkste niet gezien, naamlijk de Fee die op een eiland aan den voet van den Boom des Levens is gezeteld. Een Maagdenrei biedt zich aan hem te ‘geleiden bij des Levens Boom;’ maar tevens hoort hij ‘Stemmen uit de verte’, die hem waarschuwen voor die verlokkende Sirenen:

> ‘Wee, wee!
> Vlucht de Fee!
> Zonde en dood
> Grijnzen u toe in haren schoot.’

Zoo roepen die stemmen hem toe. Maar te vergeefs! Manhard stapt in het bootje, dat hem naar het eiland brengt, waar de Fee vertoeft en bezwijkt onmiddellijk als hij haar ziet en haar stem verneemt. Als hij haar kust, wordt alles in ‘plotselinge duisternis’ gehuld, en ‘te midden van bliksem en donderslagen verzinkt het Paradijs in de aarde.’

Van Manhard's ontwaken verneemt men niets meer, dus ook niet, of de droom heilzame gevolgen voor hem heeft gehad. Een lofzang besluit het geheel; daarin komen voor de Waereldgeesten, die o.a. deze woorden laten hooren (die m.i. voldoen om een denkbeeld van het overige te geven):

> Hosannah! hosannah!
> Heilig is 't werk!
> 't Werk is verlichter
> 't Werk is verlosser
> Maatschap-, zede-, vredestichter!’

't Was voor den componist geen gemakkelijke taak dit gedicht in muziek te brengen. Eensdeels had hij de klip te ontzeilen der herinneringen aan Schumann's ‘Paradies und Peri’ of aan Gade's ‘Armida’ (2^{e} deel der Kreuzfahrer); anderdeels behoorde hij te bezitten, behalve muzikaal talent, veel technische kennis, en hij moest de kunst verstaan om contrasten te weeg te brengen.

Het eerste gevaar is hij gelukkig ontkomen, ofschoon niet verzwegen mag worden, dat zijn werk uiterlijk een vrij getrouwe copie is van ‘De Oorlog,’ van zijn meester Peter Benoit; hier, gelijk daar, een groot koor, een klein koor,

een kinderkoor en een orgel (voor het optreden van deze twee laatstgenoemde elementen bestond m.i. ditmaal geen grond). Niet zoo gunstig kan het oordeel luiden wat de andere, door mij genoemde eigenschappen betreft.

Jan Blockx toont wel veel talent te bezitten, maar met de compositie van een oratorium heeft hij eene taak op de schouders genomen, die vooralsnog zijne krachten te boven gaat.

Er heerscht in zijn 'Droom' volkomen gebrek aan karakteristiek: Arbeiders, Waereldgeesten, Huismoeders, Paradijs-geesten, de Fee, Manhard en wie wijders nog genoemd worden, zij allen zingen op dezelfde manier en worden allen op dezelfde, nog al luidruchtige wijze door het orkest begeleid. Moet worden toegegeven, dat de dichter het den componist ook dáárdoor niet gemakkelijk heeft gemaakt, dat hij slechts weinig voor de solisten en meest alles voor het koor schreef, - in die koren had hij toch oneindig meer afwisseling kunnen brengen. Waarom b.v. schreef Blockx de Paradijs-scène niet uitsluitend voor Vrouwenkoor, en liet daarbij de koperen blaasinstrumenten geheel rusten? Hoeveel meer indruk zouden dan de gemengde koren in den beginne en ten slotte hebben gemaakt! Waarom niet de 'Geesten des Nachts' alleen voor Mannenkoor geschreven en de 'Stemmen uit de verte' laten zingen door het kleine koor, dat een plaats elders moest zijn aangewezen, b.v. op de gaanderij, waar nu de kinderen stonden? Zulks zou veel tot de duidelijkheid, tot het begrip van het geheel als muzikale gedachte, hebben bijgedragen, terwijl men nu eigenlijk niet goed kon beseffen, wat het kleine koor beduidde. Tusschen twee haakjes zij gezegd, dat dit kleine koor uitmuntend klonk en dat daarin de beste krachten der *Société de musique*, ja zelfs enkele gewaardeerde solisten werden opgemerkt.

Ik geef deze opmerkingen in plaats van een uitvoerige of in bijzonderheden tredende critiek, die na éénmaal hooren dan ook wel tot de onmogelijkheden behoort; de componist moge in deze weinige woorden de oorzaak aangeduid vinden (ofschoon hij die nu reeds in verschillende Brusselsche en Antwerpsche bladen heeft kunnen lezen), die aanleiding gaf tot de kalmte van zijn publiek - een publiek, dat anders zijn 'vlaemsche

jongens' waarlijk wel gloeiend weet te behandelen. Die kalmte ontstond ook ongetwijfeld door de lengte van het werk, een gevolg van de herhalingen niet alleen van tekstwoorden, maar zelfs van geheele regels, ja zelfs gedeelten! Dat gaat in onzen tijd niet meer. Daarvoor heeft Richard Wagner een te krachtig voorbeeld gegeven, en 'de waarheid van uitdrukking' kan door niets méér worden geschaad dan door verkeerde declamatie en tekstherhalingen.

Ik weet niet, of ik Jan Blockx den raad moet geven zijn 'Droom' om te werken, dan wel hem moet aansporen weldra een nieuw werk op touw te zetten! Stilzitten mag in geen geval het gevolg van de opmerkingen zijn, die hem van vele zijden zijn toegevloeid, en waarbij door niemand twijfel is uitgesproken aan zijn wezenlijke begaafdheid. Laat mij eindigen met een woord van lof voor mej. Kufferaht en den heer E. Blauwaert, die de solopartijen vervulden; voor het koor, dat meer dan ooit bewees tot welk een voortreflijke hoogte het door Peter Benoit is gebracht en ook voor het orkest, ofschoon men hierbij den ijzeren arm van 'den meester' miste.

De componist dirigeerde zelf en ontving in de pauze twee kransen, een van zijn vrienden onder een warme - maar veel te lange - toespraak, bij monde van den voortreflijken vlaamschen dichter Pol de Mont, en een van de medewerkenden in het koor.

's Hage.

W.F.G. NICOLAÏ.

Peter Benoit in Frankrijk.

Eene niet onbelangrijke gebeurtenis in onze kunstwereld is het optreden van Peter Benoit in Frankrijk. In de maand Februari werd te Angers een concert uitgevoerd geheel uit de werken van den Vlaamschen toonzetter bestaande; in de maand Mei zal in de Trocaderozaal zijn *Lucifer* ten gehoore gebracht worden.

Bij het vernemen dier tijding zou men zich misschien gegeneigd gevoelen te glimlachen en te vragen, hoe Benoit het vieren zijner triomfen bij onze Zuiderburen overeen weet te brengen met den hardnekkigen strijd tegen de verfransching, die hij sedert lange jaren te onzent voert. Slechts in schijn echter staan die twee feiten in tegenspraak en, zooals de maëstro het zelf verklaarde in den brief van bedanking, dien hij aan den voorzitter der inrichtende maatschappij te Angers zond na den afloop van zijn concerto, is hij geen Franschhater; hij waardeert Fransche kunst evenals elke andere; alleen wenscht hij dat geen land het andere naäpe, dat elk zelfstandig blijve. Zijn droom is Nederlandsche kunst in Nederland, zooals Duitsche kunst in Duitschland enz. Dat hij de uitvoering zijner werken in Frankrijk gaat besturen, is dus evenmin een tekortkoming aan zijn grondbeginsel, dan dat hij stukken van Gounod en Berlioz te Antwerpen doet opvoeren.

Merkwaardig is het te noemen en wel van aard om Benoits denkbeelden over nationaliteit in de kunst te verrechtvaardigen, dat het werken zijn van eenen Vlaamsch-Belgischen meester, die in Frankrijk bijval vinden, terwijl die van onze Fransch-Belgische componisten er in den vergeethoek blijven; merkwaardig ook dat *Lucifer*, het eerste oratorio op Nederlandschen tekst door Benoit geschreven, ook het eerste werk is dat van hem te Parijs zal uitgevoerd worden.

Een dag of wat geleden vertelde de maëstro mij breedvoerig de geschiedenis der uitvoering zijner werken in Frankrijk. Een zijner leerlingen, de heer Fontaine, had enkele zangstukken van Benoit op onderscheidene concerten in Frankrijk en ook te Angers voorgedragen. Dit had in deze laatste stad den lust doen ontstaan om meer van den meester te hooren, en de *Association artistique* aldaar nam de taak op zich een concert in te richten, geheel samengesteld uit werken van hem. In Februari had het kunstfeest plaats, door Benoit zelf bestuurd. Het orkest voerde uit: de Idylle, de wals en den treurmarsch uit *Charlotte Corday;* de dans in den tempel uit de *Schoonheidshymne* en de ouverture van *Erlkönig;* de heer Jan Dumon speelde een fluitconcerto met orkest uit *Balladen en Sagen;* de heer Fontaine zong *Artevelde's geest* uit *De Schelde* en drie liederenuit den cyclus *De Liefde in het leven.* Groot was volgens de plaatselijke

bladen de bijval, ingeoogst door Benoit als componist en als orkest-bestuurder. Dit laatste moet volgens den kunstenaar geen lichte taak geweest zijn. Toen hij te Angers aankwam, had men zijne werken ingestudeerd volgens den Franschen trant, en moest hij van voren af beginnen om hun het Vlaamsche karakter weer te geven, met hetwelk hij geschreven had.

Van Angers naar Antwerpen terugkeerende reisde hij over Parijs en ontmoette daar een zijner gewezen leerlingen, den hertog van Camposelice. Deze adellijke heer is niemand anders dan de gewezen tenor Reubsaat, afstammeling eener oude Italiaansche familie, maar geboren in Hollandsch Limburg. In Engeland, waar hij als concertzanger optrad, genoot hij ruimen bijval in de hooge klassen van Londen en huwde daar eene schatrijke vrouw. Hij deed zijnen hertogelijken titel herkennen en leeft nu te Parijs. Hij is een hartstochtelijk liefhebber van Benoit's kunst, en alras na het concerto te Angers rijpte bij hem het plan om op zijne kosten en ten voordeele van een liefdadig werk een der groote stukken van zijn gewezen meester te Parijs te doen uitvoeren.

Daartoe werd de *Lucifer* gekozen. De Nederlandsche tekst wordt op dit oogenblik overgezet in het Fransch door de heeren Gustave Lagye en Victor Van Wilder, beiden uitmuntend berekend voor die taak.

De bezoekers der tentoonstelling van 1878 zullen zich de onmetelijke concertzaal van het Trocadero herinneren. Vijf duizend personen vinden daar plaats. De uitvoerders van den *Lucifer* zullen ruim vierhonderd in getal zijn: 24 violen, 24 alti, 24 violoncellen, 18 contrebassen, 6 harpen, enz. De koren worden gezongen door de koristen van het opera-comique. De soli door eenige der uitstekendste zangers en zangeressen van Parijs. Mev. De Vries en de heeren Blauwaert en Fontaine onder anderen zullen elk eene partij zingen.

De heer Leo Vercken, bestuurder van een bankhuis te Parijs en een zeer geacht musicus, die langen tijd te Antwerpen verbleef, staat aan het hoofd der inrichters van het concert, dat den 7^{e} Mei aanstaande moet plaats hebben. In den loop dezer maand zal Benoit zich voor eenige dagen naar Parijs begeven om de repetitiën te leiden; de uitvoering zal hij zelf besturen.

Wij zijn zeer benieuwd naar den uitslag dezer onderneming. Bij sommigen bestaat er te Parijs wel eenige vooringenomenheid tegen den Vlaamschen meester, die als Wagneriaan aan de kaak gesteld wordt. Zij deden in de laatste dagen zijne benoeming tot lid van het *Institut de France* mislukken. Te hopen is het echter, dat de trouwe vrienden van Benoit de uitvoering, die zij zoo onbekrompen op touw stelden, ook tot een goed einde zullen weten te brengen.

Met de uitvoering van den *Lucifer* te Parijs zal de uitgave der partitie van hetzelfde oratorio aldaar gepaard gaan. De muziek-uitgever Hartmann zal het werk doen verschijnen. Benoit heeft er aan gehouden, dat de orkest- en zang-partituur alleen met den Nederlandschen tekst zouden zijn. Vooraan zal eene vertaling dier benamingen geplaatst worden. Er zal verder een piano-partituur in vier talen, Nederlandsch, Fransch, Duitsch en Engelsch, verschijnen.

Hier te Antwerpen heeft zich in de laatste tijden een Comité gevormd om de gezamenlijke werken van Benoit uit te geven. Door de zorgen dezer vrienden van den meester zal bij Röder te Leipzig binnen drie maanden *De Oorlog* verschijnen. De zangpartijen zullen afzonderlijk in vijf talen; Nederlandsch, Fransch, Duitsch, Engelsch en Italiaansch gedrukt worden.

Na dit eerste oratorio volgen *De Schelde* en andere werken. Zoo zal de aanvoerder der beweging, welke hier ontstond en reeds zooveel zegepralen vierde, ook buiten onze grenzen bekend gemaakt worden.

M.R.

De Tentoonstelling van 13 Maart 1883 in de Cercle Artistique.

Wat is er tegenwoordig eene beweging onder de kunstschilders. De tentoonstellingen volgen elkander thans bij kleine tusschenpoozen op, de gedachten stroomen als het ware op het doek. Men had mij gezegd: er zijn weer 36 kunstvoorwerpen in den Kring tentoongesteld. Ik was nieuwsgierig. Bij het binnentreden van het gebouw ontmoette ik een

man uit de school van het jaar dertig, die met eene verontwaardigde tronie de zaal verliet.

Ik hield hem staande, en zegde: ‘Wel, wat denkt gij er van? Onze jonge schilders durven tegenwoordig; er wordt wat meer gewerkt, dan in onzen jongen tijd.’

Hij werd razend, en antwoordde met een verachtenden blik. ‘Zoo gij gaat ook al met dien stroom meê; gij noemt dat werken; ik noem het smeeren, en op het effect werken. Ik wil niet zeggen dat alles slecht is, er zijn eenige goede schilderijen; doch over het algemeen gaat de Vlaamsche school terug.’

Ik gaf hem de hand, onder het zeggen: wij zullen zien; en hij liet zijne koude hand zonder gevoel uit de mijne weg slibberen.

Ik stapte de zaal binnen, en op eens werd mijn oog getroffen door een groen, verschrikkelijk groen veld, met eene witte vlek in het midden.

Onwillekeurig dacht ik, zou mijn oude vriend gelijk hebben, en ik haastte mij het barbaarsche groen te naderen, het was eene verrassing voor mij, de schilderij was geteekend: JAN VAN BEERS, ik was gerustgesteld.

Een dametje uit de Parijsche wereld, keurig geteekend, geheel in nankin gekleed ligt geknield (niet om te bidden) in het groene gras, vóór een groen hek; zij beziet een madelieveken, en bij haar ligt een bal en hamer van het criquetspel. Dat is de geheele compositie. Gij zult zeggen, het denkbeeld beteekent niet veel, maar het is stout om met twee kleuren een verdienstelijke schilderij te maken; daar hebben zich de mannen van het jaar dertig niet aan durven wagen.

Men had mij gezegd dat van Beers zeven schilderijen gezonden had. Dat gaat goed dacht ik, en nieuwsgierig ging ik die zoeken: N° 2 was een meisjeskopje; N° 3, een Parijsch dametje; N° 4, 5, 6 en 7, idem, idem, kleine poppetjes, waarvan er een in miniatuur is met bespottelijke omlijsting, in een woord, het verveelde mij om er lang naar te zien. Is dat nu werk voor dien talentvollen, zoo veel belovenden Jan van Beers?

Is dat nu een bewijs van mannelijke verbeeldingskracht. Ik vraag het, zijn die verwijfde onderwerpen, die te huis hooren in het salon van *Monsieur le Ministre* uit Jules Claretie's Roman, een ernstig kunstenaar waardig? Of zijn het wellicht de Paradijsfeeën uit vaders droom, die hem nog te veel in het hoofd spelen?

Ik ging terug naar de geelkleurige dame in het groen, want het publiek was opeengedrongen voor de bleeke ziellooze Parijsche schoonheden. Aan beide zijden hingen ook mannen van verdiensten.

Rechts zag ik een dichterlijken avond van TH. VERSTRAETEN met koeien gestoffeerd; wat is die lucht schoon opgevat, hoe fijn van toon; men kan droomen in die schilderij. Een gezicht in het park van Ant-

werpen, door denzelfde, heeft ook veel verdiensten, doch ik vind de lijnen van den grond niet in harmonie; een park door menschenhanden gemaakt is dikwijls een caricatuur van de natuur en kan men zelden slaafsch volgen. Het bosch van Verstraeten is eene grootsche opvatting, met veel waarheid, doch, ik zie hem liever in zijne geheimzinnige vergezichten.

Links van het Parijsche groen, zag ik eene allerliefste schilderij van onzen verdienstelijken EMIEL CLAUS, den flinken schilder van de recht mannelijke voorstelling het *Hanengevecht.* Het landschap van Claus, is ook groen, doch dat groen is waar, het is frisch, vol leven, evenals zijne lieve kinderkens van het veld, ook de lucht is fijn van tint, en niettegenstaande de hooge horizon is er veel diepte in het landschap. Een gezicht langs de Vlaamsche Leie van denzelfden is ook vol poëzie en waarheid, het geeft u den indruk van den warmen, bloemrijken zomer in onze koude maand Maart.

Ik zie daar een schilderstuk, geteekend met eenen achtingswaardigen naam uit Antwerpen, HENRI DE BRAECKELEER. Door de commissie van Antwerpen, die buigt voor den Franschen Manet, werd de land- en stadgenoot, onopgemerkt voorbij gegaan. Nu is dat schilderstuk in Weenen met de gouden medalie bekroond. Ik zeg dus niets, maar buig met eerbied, voor de welverdiende belooning der beroemde Oostenrijksche school.

Ha! daar sta ik voor de *Suiker-Oom* van BOKS. Dat is wel een suiker-oom: hij wordt overladen met weldaden voor den smaak en voor het gehoor, terwijl nichtje een walsken van Strauss speelt - want het is niet de wals van Charlotte Corday, die is nog te moeilijk - schenkt neefje zoo gulhartig den bokaal van Suiker-Oom vol met schuimenden champagnewijn, en uit den achtergrond komt de geur van de koffij u reeds te gemoet. Men verplaatst zich geheel in het huiselijke leven, het is eene uitmuntende scène uit een schoonen roman, eene verdienstelijke schilderij, schoon van uitdrukking en teekening.

O! nu begrijp ik de pruik van het jaar dertig; hij had het zeker op STOBBAERTS gemunt. Ik ben zoo gevoelig niet als hij, ik zie er niet naar of het gesmeerd is, als het maar goed gesmeerd is, en de schilderijen van Stobbaerts zijn goed gesmeerd, bravo!

Ook het stadsgezicht van MARCETTE is goed gesmeerd. Twee schilderijen van MEYERS zie ik aan den wand hangen; altijd origineel van kleur en schoon van lijnen; het is niet gemakkelijk de natuur in het volle daglicht terug te geven. Meyers doet dit met veel waarheid en gevoel.

Ook de zeegezichten van HENS hebben altijd eene ware voorstelling van de natuur, evenals die van WOLTERS.

Het bloemstuk van JULES GUIETTE is flink geschilderd; die stokrozen zijn goed weergegeven. Zonder botanische détails, het zijn stokrozen; dat is al wat men verlangen kan en met weinig middelen heeft hij eene schilderij gemaakt die aangenaam is.

Ik zie daar een goed portret van JOORS en het meisje met den ABC van GODDING heeft ook veel verdiensten.

De soldaten van ABRY zijn goed geteekend; doch ik hoop dat wij van dezen schilder, die veel talent heeft, spoedig een meer belangrijk onderwerp uit het soldatenleven zullen zien.

Het kleine schilderstukje van VERHAERT is geestig getoetst en schoon van kleur.

Nu hebben wij nog twee schilderijen van den jongen schilder SIMONS te bespreken. De beemd is goed van opvatting; misschien laat de teekening wel iets te wenschen over, doch met moed en volharding komt men ver. Het officiers portret is niet zonder verdiensten.

Ten slotte moet ik eene loffelijke melding maken van FABRI'S Caryatiden en zijn standbeeld van een lakenkoopman.

Wanneer men mij nu vraagt, hoe ik de tentoonstelling gevonden heb, dan zal ik volmondig zeggen: *schoon* en eervol voor de jonge Vlaamsche school. En wanneer ik mijn retrogradeerenden vriend weer tegen kom, zeg ik hem het tegenovergestelde van hetgeen hij mij gezegd heeft. Het ware te wenschen dat de rijke adel en den rijke kooplieden zich wat meer beschaafden, voor de kunst van heden, dan zouden zij schilderijen koopen van jonge schilders, die niet begrepen worden. Wij leven niet meer in den tijd van Koekoek, Schelfhout, Verboeckhoven en Ommeganck, thans braveert de jonge schilder al de onaangenaamheden, van het saisoen, somtijds ten koste zijner gezondheid: hij staat moedig met het penseel voor de natuur, die groote meesteres en geeft zijne indrukken op het doek weder. Daarom zien wij thans prachtige natuurtafereelen en dichterlijke effecten terug gegeven, waaraan men vroegér nooit gedacht had.

MODERATUS.

Bij het schrijven van dit verslag verneem ik dat er al weder eene tentoonstelling in den Cercle artistique geopend wordt. Wij zullen in een volgend nummer daarover spreken.

Een dezer dagen bezochten wij het atelier van onzen bekwamen Antwerpschen beeldhouwer F. Joris, aan wie het vervaardigen van Conscience's beeld in brons is opgedragen. De kunstenaar was bezig zijn ontwerp in klei te modelleeren en dat wel in de open lucht. Op een toestel in hout, ter hoogte waarop het geplaatst moet worden, stond zijn kunstgewrocht. Onze hooggeëerde en algemeen beminde volksschrijver is in eene zittende houding voorgesteld. In de eene hand houd hij de pen, terwijl de andere hand uitdrukt dat hij verhaald. Ongedwongen is deze houding terwijl de uitdrukking op het gelaat het gemoedelijke van den volksvriend, uitmuntend teruggeeft. Het heeft op ons eenen grooten indruk gemaakt en wij twijfelen niet dat de heer Joris een schoon gedenkteeken van den geachten schrijver en een verdienstelijk monument voor de stad Antwerpen zal vervaardigd hebben.

O.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

- De maatschappij de Kruisbroeders van Kortrijk schrijft eenen Festival-wedstrijd uit gedurende den winter 1883-1884.

Iedere mededingende Maatschappij zal verplicht zijn een drama van ten minste drîe bedrijven, en een blij- of zangspel van één of meer bedrijven te vertoonen.

Er zal aan elke maatschappij eene som van honderd franks, voor vergoeding en bestrijding van kosten, en een zilveren gedenkpenning ter hand gesteld worden.

De Tooneelkringen welke aan den Festival-Prijskamp willen deelnemen, worden aanzocht zich vóór den 1 Juli aanstaande, bij den Geheimschrijver, M. Ackerman. te laten inschrijven.

De volgende prijzen zijn uitgeloofd: *Voor het Drama:* Eerste prijs, 300 franken en een zilveren verguld eeremetaal; Tweede prijs, 200 franken en een zilveren eeremetaal; Derde prijs, 150 franken en een zilveren eeremetaal.

Beste Tooneelspeler: Een zilveren eermetaal. Beste Tooneelspeelster: Een zilveren eeremetaal,

Voor Blij- of Zangspel: Eerste prijs, 200 franken en een zilveren verguld eermetaal; Tweede prijs, 150 franken en een zilveren eermetaal; Derde prijs, 100 franken en eene zilveren eermetaal.

Beste Tooneelspeler: Een zilveren eeremetaal; Beste Tooneelspeelster: Een zilveren eermetaal.

- Ziehier de uitspraak van den jury in den festival wedstrijd 1882-1883, uitgeschreven door de maatschappij *Hoop in de Toekomst*, te Oostende;

DRAMA. - Eerste prijs, met 5 stemmen tegen 1 en ééne onthouding, aan de ‘Ware Vrienden’ van Hasselt, met *Elisa.*

Tweede prijs, met eenparigheid van stemmen mits ééne onthouding, aan ‘de Morgendstar’ van Brussel, met *Lucie Didier.*

Derde prijs, met eenparigheid van stemmen, aan ‘Hoop en Liefde’ van Antwerpen, met *de Grafsteen.*

Vierde prijs, met 6 stemmen tegen 1 aan ‘de Jonge Fonteinisten’ van Antwerpen, met *Mathilde of een Vrouwenhart.*

Beste tooneelspelers: K. Posch, en Emiel Van den Branden.

Beste tooneelspeelsters: Prijs van uitmuntendheid, aan Mev. Mulders Spadier, 1e Prijs aan mej. Malvina Daenens. Eervolle melding als liefhebster, aan mej. C. Kerremans.

BLIJSPEL. - Eerste prijs, met 4 stemmen tegen 2 en éene onthouding, aan ‘Vooruit’, van Deinze, met *Tamboer Janssens.*

Tweede prijs, met eenparigheid van stemmen, aan ‘De Jonge Tooneelliefhebbers’ van Schaarbeek, met de *Visschers van Blankenberghe.*

Derde prijs, met eenparigheid van stemmen, aan ‘De Morgendstar’, van Brussel, met *Hij is niet jaloersch*, *neen*, *'t is Katje.*

Beste tooneelspeler: De heer Van Alphen.

Beste tooneelspeelster: Mevrouw Apers.

Eerevolle melding, als liefhebster, aan Mev. Dussen-Kramers

De leden van den Jurij waren: MM. A. Van Neste-Vitse, Voorzitter; L. Maryssal; Dr Eug. Van Oye; F. de Fonseca; F. Reynaert; De Poorter; Leden. Julius Daveluy, Secretaris:

De plechtige prijsuitreiking zal plaats hebben, op Maandag 2 Juli op het Stadhuis te Oostende.

- Prijskamp van het *Van Crombrugghe's genootschap* te Gent.

DRAMA, - 1e *Prijs*: met algemeene stemmen aan ‘De Wijngaard’ van Brussel, met *Vondel.*

2e *Prijs*: met gelijke verdiensten, ‘voor Eer en Kunst’ van Geeraardsbergen, met *Evraard en Suzanna* en ‘Vreugd en Deugd’ van Lokeren, met *De Zoon des Beuls.*

BLIJSPEL. - 1e *Prijs*: met algemeene stemmen, aan ‘De Tony's Vrienden’ van Lier, met *de Belgische Vrijschutter.*

2e *Prijs*: met 3 stemmen tegen 2, aan ‘Vreugd en Deugd’ van Lokeren, met *Tamboer Janssens.*

Bijzondere prijzen werden toegewezen, voor het drama, aan: den heer Fritz Van der Zeypen, Mev. Apers en Mev. Parijs.

Voor het blijspel, aan den heer Van Camp en Mev. Apers.

Bekwamen eene eervolle melding: Mej. Rachel De Terre, de heeren Eenens, C. Bontridder en J. Queeckers.

Verdienen nog genoemd te worden: de heeren A. De Lo en H. Schepmans.

- De dramatische wedstrijd, door de societeit *Momus* te Maastricht uitgeschreven en in October van het vorig jaar begonnen, is Zondag jl. geeindigd. Achttien rederijkerskamers, waarvan zeven uit Noord- en elf uit Zuid-Nederland, hebben daaraan deelgenomen. De belangstelling in dezen wedstrijd was zeer groot; het comediegebouw was bij iedere uitvoering te klein om alle bezoekers te kunnen bevatten. En die belangstelling is te meer op prijs te stellen, naardien tot hiertoe Nederlandsche tooneelstukken te Maastricht onbekend en daarom onbemind waren. De plechtige uitreiking der prijzen en medailles zal op Zondag den 1 Juli e.k. plaats hebben.

- De Belgische Academie heeft eenen prijs van 3000 fr. uitgeloofd voor de beste verhandeling over de middelen om het vernietigen van visschen door bederf van 't water der rivieren te verhinderen. De verhandelingen moeten voor 1 October 1885 zijn ingediend. Ook buitenlanders mogen mededingen.

- Bij koninklijk besluit van 31 Maart 1883, wordt het drama in zes bedrijven *De Brusselsche Straatzanger* door Julius Hoste, tot het genot der staatspremiën toegelaten.

- Een onzer medewerkers, Victor de Veen, heeft bij Xav. Havermans te Brussel een boekje uitgegeven: *Dwangarbeid*, *Menschenloting*, *Onze Gardcivik.* Ernst en Luim. Het is zeer netjes gedrukt en kost 0,75 fr.

Toonkunde.

- Het algemeen bestuur van het Willemsfonds te Gent heeft besloten eenen prijskamp uit te schrijven van Nederlandsche tweezangen (duos) voor tenor en baryton of tenor en baszanger. De eerste prijs zal bestaan in eene som van 75 fr., de tweede in eene som van 50 fr.; daarenboven zullen de bekroonde componisten vijf en twintig exemplaren van hun werk ontvangen, dat door het Willemsfonds zal uitgegeven worden.

- Wij vernemen met genoegen dat professor Blauwaert, onze knappe Vlaamsche zanger, bestuurder der Koormaatschappij de *Artisans réunis* te Brussel is benoemd met algemeene stemmen.

- Den 26 Maart ll. was het 56 jaar geleden, dat Lodewijk van Beethoven, in den ouderdom van 56 jaren overleed. Wij deelen hieronder de begrafeniskaart mede, welke door vrienden en vereerders rondgestuurd werd:

EINLADUNG
ZU
LUDWIG VON BEETHOVEN'S
Leichenbegängnisse
welches am 29 *März um* 3 *Uhr nachmittags statt finden wird.*
Man versammelt sich in der wohnung des verstorbenen
im Schwarz Spanier-Hause N^{r} 200,
am glacis vor dem Schottenthore
Der zug begibt sich von da nach der Dreijfültigheits-Kirche
by den P.P. Minoriten in der Alsergasse.

Die musikalische welt erlitt den unersetzlichen verluft des beminteten Tondichters am 26 März 1825 Abends zegen 6 Uhr.

Beethoven starb an den folgen der Wassernichst im 56 Jahre seines Alters.

Nach empfangenen heil-sacramenten. Der tag der Erequien wird nachträglich bekannt gemacht von L. von Beethovens verehrern und Freunden.

- Den 29 April zal de eerste opvoering plaats hebben van het tooneelstuk *Karel van Gelder* door Frans Gittens. Men weet dat Peter Benoit een vijftal muziekstukken, voor dit drama heeft geschreven, en wel een openingstuk, een fantastisch voorspel, het liefdetooneel uit het 3^{e} bedrijf, de droom uit het 5^{e} bedrijf, en eene krijgsfanfare aan het einde van het stuk, bij den dood van den hoofdpersoon.

- Den 7^{n} Mei e.k. wordt *De Schelde* van Benoit uitgevoerd te Antwerpen, door den *Burgerkring*, ter gelegenheid der inhuldiging van de nieuwe feestzaal.

- Onlangs is te Brussel een nieuw gewrocht, *Symphonie funèbre*, van Gustaaf Huberti met grooten bijval uitgevoerd geworden. Het is een hoogst belangrijk werk, waarin men den geleerden musicus en den handigen symfonist erkent.

Beeldende kunsten.

- De heeren Jozef Geefs, Eduard Fetis, Jan Portaels, K. Verlat, De Taeye, Hennebicq en

Bourlard zijn bij koninklijk besluit van den 27 Maart benoemd, als leden van den jury gelast met de beoordeeling der voorloopige proef en met den keus van het ontwerp te behandelen voor den prijs van Rome, in de schilderkunst. De heeren V. Lagye en X. Mellery zijn plaatsvervangende leden benoemd.

- De *oudheidskundige Maatschappij* de Namen heeft - blijkens haar jaarverslag - in 1882 de opgraving van eene Frankische begraafplaats bij Wancennes, uit de vijfde en zesde eeuw, voortgezet. 300 graven werden onderzocht, die meer dan 400 verschillende voorwerpen opleverden. De wapens zijn uitmuntend bewaard; zij bestaan uit bijlen, zwaarden, schilden, lansen, messen, enz. Meer dan 80 aarden vazen en 7 van glás werden gevonden. Verder: fraaie gespen van gegoten brons en geciseleerd, ijzeren gespen in zilver gedamaseerd, brochen waaronder ééne gouden versierd met filigranen en glaskoralen, armbanden, ringen, spelden, halsbanden, munten uit het tijdvak der Konstantijnen, enz. Als amuletten moeten beschouwd worden een berenklauw, een snijtand van hetzelfde dier en twee groote schelpen uit de Indische zee; deze voorwerpen zijn van ringen voorzien, waarmee zij op de borst werden gehangen. Voor den eersten keer zijn deze versierselen in Frankische begraafplaatsen ontdekt. Slechts één kenteeken van het christendom werd gevonden: eene bronzen haarspeld, waarvan de kop bestaat uit een kruis, zooals in de oudste christelijke kerk werd gebruikt. Bij hetzelfde dorp Wancennes ziet men de sporen van eene Belgisch-Romeinsche, tamelijk groote villa. De maatschappij meende die niet te moeten opgraven, omdat dit gewoonlijk weinig uitslagen geeft. Daarentegen deed zij het wel van het dicht daarbij gelegen Belgisch-Romeinsch kerkhof. Men vond er eenige urnen, tien van glas, en bij eene urne, lancetten, spatels, enz.

Nieuwe uitgaven.

- DE FAMILIEBODE, Uitspanningslectuur. Verschijnt wekelijks in 8 blz. 2^{e} jaargang, n^{rs} 34-42.
- DE VOLKSSCHOOL, maandschrift voor opvoeding en onderwijs, onder redactie van P.P. De Nys. Afl. 3.
- DE FAMILIE KREKELPUT, eene zedeschets uit onzen tijd door Julius Wytynck. Gent, Van der Poorten. In 8°, 209 blz.
  fr. 2.00.

Van een poedelhondje.
- eene kleine schets -
door Leonard Buyst.

Er was eens een poedelhondje, met schoone, glanzende oogen en een prachtigen pluimstaart.

Markies, zoo heette aanvankelijk de poedel, Markies zag er zeer verstandig uit; wanneer hij, kwispelstaartend en met opgeheven kopje, u strak aanstaarde, dan haddet gij kunnen gelooven een klein, heel klein leeuwken te zien.

Hij was te huis bij eene oude jufvrouw, die alleen met eene even bejaarde dienstmeid woonde; de jonge poedel werd goed verzorgd, en dikwijls mocht hij de oude jufvrouw op de wandeling vergezellen.

Wellicht had hij daar een gelukkig leven kunnen slijten, maar zijne meesteresse scheen hem al te knorrig; hij mocht niet een beetje vooruitloopen noch achterblijven, of de piepende stem der jufvrouw klonk hem in het oor:

'Markies, Markies, kom hier!'

En zie, dit beviel onzen poedel niet.

Iets waarin hij ook weinig genoegen vond, was het belleken, dat, met een schoon blauw lint, aan zijnen hals was vastgemaakt: hij kon niet eens opspringen, niet de minste beweging maken, of daar klonk het immer:

'Tingeling, tingelingeling.'

Het blauwe lint, ja, dat kon hij nog begrijpen, want dit was lief; maar dit verwenscht belleken, zie, dit vond hij onverdraaglijk.

Op zekeren namiddag, terwijl de jufvrouw een uiltje zat te vangen, gelukte hij er in zich van dit belleken te ontmaken. Kort daarop opende de meid de voordeur, om eens even de straat op te kijken. Markies nam deze gelegenheid te

baat: terwijl de meid met eene buurvrouw wat te praten stond, sloop hij voorzichtig weg. Markies was jong en ook wel wat lichtzinnig: hij wilde eens in volle vrijheid rondslenteren, iets meer zien van de wereld dan het weinige, dat hij, op de wandelingen met de jufvrouw, er van leerde kennen.

Weldra, zonder dat de meid het bemerkt had, was Markies in eene zijstraat verdwenen. Hij was zoo blij te moede; hij wandelde en liep straat op, straat af uren achtereen. Vele honden ontmoette hij langs zijnen weg, en meermalen kwam hij ermede in gesprek (natuurlijk in de hondentaal); en allen waren uiterst vriendelijk jegens hem; geen wonder: onze poedel was jong, bevallig en speelziek van aard.

De namiddag ging voorbij, en de avond naderde: Markies dacht er ernstig aan, om naar huis te loopen. Maar hoe? Langs waar? Zie dit was een ander been om af te knagen.

Eene wijl stond hij in gepeinzen verslonden; dan stak hij den neus op, rook aan de straatsteenen en snuffelde langs alle zijden in 't ronde; daarna begon hij links en rechts, op goed val het uit, te loopen; doch, hoezeer hij liep, hij kwam niet op den goeden weg, maar verdwaalde al meer en meer.

Eindelijk was hij in eene achterbuurt, waar men enkel smalle straatjes, met van weerszijden lage en ongezonde huisjes zag; en menschen dat er waren! en kinderen dat er speelden?... Waarlijk, onze poedel was in 't geheel niet gerust; hij had bijna kunnen huilen van benauwdheid.

Terwijl hij daar eene poos stond te mijmeren, werden, tot overmaat van ongeluk, eenige straatbengels hem gewaar; vriendelijk riepen zij hem toe:

‘Kom, kom, beestje, kom.’

De onervaren Markies wist niet, wat onbarmhartige hondenbeulen soms die kleine menschen zijn; hij wist niet hoe verraderlijk zij den verdwaalden hond aanlokken en streelen, om het arme dier daarna op barbaarsche wijze te martelen. Markies ging bij de knapen, en hoopte daar medelijden, verzachting voor zijne smart te vinden.

Hoe jammerlijk vond hij zich bedrogen 1

Een der knapen nam hem in den arm; een andere kwam met eene versletene, blikken koffiekan geloopen en riep

luid om een eindje koord; en allen schaterlachten zoo zonderling, dat onze poedel van angst begon te beven.

Ja, beven, dat mocht hij wel: de booze knapen knoopten hem de koffiekan aan den prachtigen pluimstaart, joegen hem dan voort, en zaten, schreeuwend en huilend, hem nog eene tamelijk lange wijl achterna.

Markies liep, liep voort als een zinnelooze, en steeds werd hij achtervolgd door het oorverscheurend geluid der koffiekan, die over de straatsteenen heen en weder bonsde. Dit was een ander getingeling dan dat van zijn belleken.

Nadat hij reeds verscheidene straten had doorgestormd, geraakte de koffiekan van het touwtje los; het was tijd: ons arm poedeltje had bijna geen adem meer.

Moedeloos en afgemat liet Markies zich op een eenzaam plekje nederzinken; met bitter naberouw dacht hij aan de lichtzinnigheid, waarmede hij het huis zijner goede jufvrouw had verlaten. Ach, ware hij maar gebleven! Had hij het belleken maar aan zijn hals gelaten! Wat ging hij beginnen? Welk een lot stond hem nu te wachten?...

Terwijl hij daar zoo lag te mijmeren, waren twee jonge metseldieners genaderd. Markies gevoelde zich zoo afgemat, dat hij niet eenmaal aan wegloopen dacht.

Een der metseldieners zag hem, en, zich voorover buigende, sprak hij:

‘O, wat een lief hondje!’

En de andere, insgelijks toeziende, zei:

- ‘Ja, Pol; het arme dier is waarschijnlijk verloren geloopen.’

- ‘Maar, zie,’ hernam Pol, ‘een eindje koord aan zijnen staart: booze jongens hebben hem zeker onder handen gehad. Kom, kom, moeder mag zeggen wat ze wil, ik neem hem mede naar huis.’

Zoo gezegd, zoo gedaan: Pol nam onzen Poedel mede.

Markies was nu in eene arme woning te huis; weldra gewende hij zich aan zijn nieuwen meester, en hij stemde er zonder bezwaar in toe zijn hoogedelen naam tegen dien van ‘Leeuwken’ te verwisselen. Leeuwken, dat klinkt toch op verre na niet leelijk, en bovendien is het zuiver Nederlandsch.

Zijn meester, Pol, was het eenig kind eener arme weduwe en een door en door brave jongen; des avonds bij schoon weder, ging hij wandelen met zijn hondje en spoedig waren zij de beste vrienden. Leeuwken was ook recht aardig: wanneer voor Pol de dagtaak was afgeloopen, stond Leeuwken te wachten, en vloog dan den metseldiener te gemoet, sprong hem op het lijf, huppelde, kwispelstaartte, en blafte van blijdschap; en dat deed Pol zulk genoegen, dat hij het aanvallig dier met streelingen overlaadde.

Zoo gingen een drietal jaren voorbij: dan, op zekeren dag bracht men Pol, gansch bebloed en levenloos, naar huis; de arme metseldiener was van een hooge stelling gevallen, en op den slag doodgebleven.

Toen zag Leeuwken in het huis der ongelukkige weduwe een tooneel van smart en wanhoop, zooals hij er nog geen had bijgewoond; ofschoon het voorgevallene slechts gedeeltelijk begrijpende, was ook hij diep bedrukt, en met de snikken der troostelooze moeder, paarde hij zijn treurig gejammer.

Een nacht en een dag en dan nog een nacht waakte hij bij den doode, en lekte hem bijwijlen de ijskoude hand, als meende hij hem daardoor nog, als te voren, genoegen te zullen doen.

Toen eindelijk twee in 't zwart gekleede mannen zijn verongelukten meester weghaalden, en hij met geweld in de aanpalende kamer werd opgesloten, o, dan huilde hij erbarmlijk en meende van droefheid te bezwijken.

Doch hij bezweek niet; zijn uur was nog niet gekomen.

Na eenige dagen vatte hij weder moed; weldra at en dronk hij als vroeger, en liep op straat en speelde met de andere honden zoo blijde en zorgeloos alsof er niets gebeurd ware.

De weduwe integendeel scheen allen levenslust met haar zoon te hebben verloren: de eene dag na den andere ging voorbij in droeve mijmering en in stil geween, en als haar blik toevallig eens op Leeuwken viel, dan was die blik zoo treurig, o, zoo treurig...

Zie, dit was voor onzen poedel in het geheel niet vroolijk; dit leventje begon hem erg te vervelen.

Eens, toen hij achteloos in de straten rondslenterde, ont-

moette hij eene jonge, schoone en rijkgekleede juffer: hij bleef staan en aanzag haar strak en vriendelijk.

De juffer en hare twee meer bejaarde gezellinnen bemerkten insgelijks onzen poedel, en alle drie bewonderden zij hem en roemden zijn bevalligheid: Leeuwken hoorde slechts de lofspraak der schoone juffer en hij had niemand dan haar voor oogen.

De juffer riep hem tot haar, en streelde hem eene wijl; en hij kwispelstaartte en was zoo blijde alsof hij zijn verongelukten meester had terug gevonden.

Maar neen, hij was een ikzuchtige, een ondankbare; zijn meester, zijn weldoener had hij vergeten, evenmin dacht hij aan de arme weduwe, die ook altijd zoo goed voor hem was geweest. Toen de juffer heenging, lachte zij zoo minzaam en riep lokkend:

‘Kom, lief beestje, kom mede met mij.’

En Leeuwken liet het zich geen tweemaal zeggen: hij volgde de schoonde juffer en bleef bij haar wonen.

Onze poedel had zijn eersten naam lang vergeten, en hij kon niet zeggen dat hij Leeuwken was; had hij dat gekunnen, misschien ware hij in ‘Petit Lion’ herdoopt geweest, maar nu noemde zijne nieuwe meesteresse hem eenvoudig weg ‘Bébé.’

Voorzeker klonk dit niet zoo edel als Markies, en ook niet zoo natuurlijk. niet zoo fraai als Leeuwken, maar, door de schoone juffer uitgesproken, scheen hem Bébé toch ook een behoorlijke naam.

Nu was voor onzen poedel een tijdstip van voorspoed en geluk begonnen; doch, alles is vergankelijk op aarde: jaren snelden voorbij, en Bébé verloor zijn prachtigen pluimstaart; zijne oogen verzwakten; hij werd allengskens oud en gebrekkelijk.

Met de schoonheid had hij ook de gunst zijner meesteresse verloren: van dag tot dag werd zij min vriendelijk jegens hem, en nooit mocht hij haar meer op de wandeling vergezellen.

Nu werd hij treurig en meermaals, zich vervlogene tijden herinnerende, dacht hij:

‘Neen, zóó zouden Pol en zijne moeder mij op mijn ouden

dag niet verstooten hebben. Die rijke lieden zijn wel wreed jegens hunne afgesloofde dienaren.'

En de eens zoo lieve poedel verviel met den dag, en bijwijlen overwoog hij met spijt, hoe weinig erkentelijk hij zich jegens de arme weduwe getoond had.

Op een treurigen winterschen dag, toen het bijna onophoudelijk sneeuwde, was de schoone juffer buitengewoon ruw jegens haar lievelingshondje van vroeger; Bébé zuchtte treurig en poogde zich, zoo goed mogelijk, uit de voeten te maken.

Ach! het baatte niet; daar riep de slecht geluimde meesteresse den knecht en gebood hem, Bébé te gaan verdrinken of anderszins van kant te helpen; er wasemde, volgens haar, een onverdraaglijken geur van dien hond uit; zij wilde hem niet langer onder oogen hebben.

Arme poedel! men wilde hem dan zelfs niet in vrede laten sterven... O, had hij kunnen spreken, hoe zou hij de juffer hare hardvochtigheid verweten hebben; spreken kon hij niet, en daarom vergenoegde hij zich, haar met een langen, verwijtenden blik aan te staren.

De knecht riep Bébé, en vertrok om het bevel zijner gebiedster ten uitvoer te brengen. Achteloos stapte hij naar buiten de stad, en meende zeker te zijn dat Bébé hem zou volgen; hij wist niet dat het dier iets van de woorden der meesteresse had begrepen.

Onze arme poedel volgde inderdaad, doch weldra vond hij gelegenheid om het hazenpad te kiezen, en weg was hij zonder dat de knecht het bemerkte.

Geruimen tijd dwaalde Bébé door de stad, en nu zocht hij naar de arme weduwe. Vergeefs, hij vond haar niet: zij had sedert lang dit tranendal verlaten; zij was den weg opgegaan langs waar zij hoopte haren zoon terug te vinden.

Eindelijk werd het donker avond: doodelijk ziek en afgemat, bibberend van koorts en van koude, strekte onze poedel zich uit op de kille sneeuw... sliep in, en... ontwaakte niet meer.

Brussel, 1882.

LEONARD BUYST.

Poëzie.

I
Aan mevrouw Courtmans.

I.

Ik moet, als andere Distelaren[1]
uit Brabants verst beroemde stad,
iets schrijven op dit albumblad,
dat U mijn hulde moog verklaren.

Hoe zal ik thans de luit besnaren
voor U, Mevrouw, die 't glibbrig pad
des dichterroems zoo flink betrad,
van over meer dan veertig jaren?

De volksverlichting was uw doel,
en, rijk begaafd met kunstgevoel,
deedt ge allerwegen licht verrijzen -

ook zal, in 't Vlaamsche vaderland,
steeds luider 't werk van uwe hand
zijn hooggevierde maakster prijzen.

II.

Hij, die, als gij, zijn geestesgaven,
met immer onverzwakten moed,
tot heil zijns volks gedijen doet,
is een der braafsten van de braven.

(1) Distelaren - leden van het Brusselsch letterkundig genootschap ‘De Distel’ Deze gedichten werden geschreven in het album, van wege dit genootschap der gevierde schrijfster aangeboden.

Het volk vereedlen, 't volk beschaven,
die taak, Mevrouw, begreept gij goed:
uw werk, vol dichterlijken gloed,
zal dit door alle tijden staven.

De strijd was hard, de levensstrijd;
het doel was grootsch, maar 't lag zoo wijd,
van meengen hinderpaal omgeven;

doch 't heeft u niet aan kracht gefaald:
Gij hebt de zegekroon behaald,
waarnaar Gij dorst manmoedig streven.

LEONARD BUYST

Brussel, 1883.

II.
Al ben ik maar een rijmer.

Al ben ik maar een rijmer,
Ik min de poëzij;
Haar hart en ziele wijden,
Dat stemt het zaligst mij.

Het nederig viooltje
Spreekt fluisterend mij aan;
Zijn taal is poëzië:
Die kan mijn ziel verstaan.

Wen 't vogeltje in het loover
Zijn lieve deuntjes kweelt,
Dan stem 'k in rein genieten,
Een lied, uit 't hart geteeld.

'k Min ruischen van 't zephierken,
Den zilvren maneschijn,
't Geheimvol wilgensuiz'len,
Het murmlend bronnekijn.

Wanneer op aarde 't Onrecht
Lijk kanker sluipt en woedt,
En voor zijn' wreede wetten
De waarheid bukken doet; -

Wen 'k list en lagen tarte,
Die 's levens strijd me biedt,
En wen een' sombre toekomst
Me dreigt in 't bang verschiet; -

Dan is 't de poëzije
Die mij het hart verlicht;
Zij is 't dan die mijn ziele
Naar hooger sferen richt.

En ben ik maar een rijmer,
Al zijn mijn' verzen schraal, -
Ik schrijf en ik blijf minnen
Mijn dierbre Moedertaal!

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, 1883.

III.
Een pijpken en een kanneken bier.

Als sneeuw en ijs de wegen dekt,
En de aarde treurt en dood ons schijnt;
Als droef van ons de zon vertrekt,
De mane blikt als licht dat kwijnt,
Wij weten ras waar dan te gaan,
Waar vreugd te vinden is en sier:
In d'herberg blinkt geen lijdenstraan,
Bij 't pijpken en het kanneken bier!

***

Als 't zomer is.. eh! eh!... 't gezucht
Is uit, de hemel klaar en blauw...
Naar buiten!... in de vrije lucht.
De straten zijn te klein, te nauw...

Naar buiten!... opsa, in het groen,
't Priëeltje lacht en biedt plezier:
Wat heeft een mensch nog meer van doen,
Een pijpken en een kanneken bier!

***

Bij winterkou, bij zomergloed,
Gezegend blijft ge, pijp en kan!
Uw geur, uw smaak maakt 't harte zoet
Van elken braven, blijden man...
O, mocht ook de arme werkgezel,
Die slaven moet soms als een dier,
Des avonds vinden, troostend wel,
Een pijpken en een kanneken hier!

EMIEL CALLANT.

Gent, 1883.

IV.
Mijnwerkers begrafenis.

De mijn is diep en stille,
Doch stiller is het graf,
Met wil of tegenwille,
Wij gaan naar 't somber graf.

Is 't mijnhol diep en duister,
Men keert daaruit toch weer:
Ook geeft het loon en luister...
Uit 't graf keert niemand weer.

O, in de mijn te dalen,
Dat doen wij kloekgezind..
Naar 't somber graf te dwalen,
Dan doen wij droefgezind.

Ach, weezen, moeders kermen;
Waar vaders, zoons, waarheen?
Waar nu ons hert verwarmen,
Waar met ons lijden heen?

Vergeefs was al uw rampen,
U greep de wreede dood...
Gij vielt in nacht en rampen:
Waarom spaart ons de dood!

De grafkuil gaapt nog open.
De kist zinkt in den grond.
Verdwenen is ons hopen,
Ons hert zinkt in den grond.

Vaarwel, uit is uw lijden,
Gij, die in de aarde rust...
Vooruit, wij moeten strijden
Tot dat ons herte rust.

Vaarwel, tot wij u vinden
Hier in het kille zand;
En sluimren zoetgeminden,
Naast u in 't kille zand.

Gecomponeerd door GUSTAAF HUBERTI.

Karel van Gelder
Drama in 1 voorspel en 5 bedrijven[1]
door Frans Gittens.

Tweede bedrijf.
(Fragment.)

Een ander vertrek in het Arnhemmer slot. - Links leunstoel en tafel. - Verder een wapenrusting met de vlag van Gelderland. - Rechts de armstoel der hertogin.

Eerste tooneel.

De HERTOG, ELISABETH, HERMANUS, ROBRECHT, ANNA, LIESJE en dames. Elisabeth zit in den leunstoel. Aan hare eene zijde Hermanus, aan de andere Anna en de hertog. Achter den leunstoel, de dames en Liesje.

ELISABETH

(tot Hermanus).

Heb dank, duizendmaal dank, heer dokter.

(Weemoedig.)

Gij hebt gedaan wat uwe kunst vermocht. Geene zorgen hebt gij gespaard. Ik ben u dankbaar.

(Zij traanoogt.)

HERTOG.

Ween niet, ween niet, mijne Elisabeth!

ELISABETH.

Karel!

HERTOG.

Elisabeth!

(Zij weent.)

o Zie, een grooter verdriet dan zelfs het verlies van het kindje waar gansch mijne hoop op

(1) Dit drama werd voor de eerste maal vertoond op den Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen den 29 April l.l.

steunde, is voor mij het aanschouwen uwer tranen. Ween niet langer, Elisabeth. God zal meedoogend zijn. Hij zal ons een ander kindje schenken, in vervanging van 't afgestorvene, Hij zal medelijden hebben met ons en met ons volk, want Hij is rechtvaardig, Hij.

ELISABETH.

Karel!... Heer Hermanus, zeg hem, zeg hem dan toch... het moet.

HERTOG.

Ik begrijp u niet, Elisabeth.

(Elisabeth, als neergedrukt, verbergt haar aangezicht in hare handen.)

o Spreek dan toch, spreek dan toch, Hermanus!

HERMANUS

(hem ter zijde nemende).

o Hertog! Wat ik zeggen moet, zal uw hart met wanhoop vervullen. Houd u bedaard, heer hertog, want gij hebt op dit oogenblik meer moed noodig dan ooit in uw strijden.

HERTOG.

Welk is de slag dien het noodlot mij nog heeft voorbereid?

HERMANUS

(hem de hand nemende).

Hertog van Gelderen, uw stam is thans gedoemd om met u uit te sterven.

HERTOG.

Wat?...

(Ter zijde.)

o De hekse! Hare woorden klinken thans weer in mijne ooren: ‘Gij zult vader zijn zonder kinderen, echtgenoot zonder vrouw...’ Mijn bloed staat stil in mijne aderen. Ik word ijskoud... Ha! Karel, waar is uw vroegere moed, uwe onwrikbare wilskracht?

HERMANUS.

Rampzalige vorst, hoe zeer zijt gij geslagen!

ELISABETH

(smeekende).

Karel!

HERTOG.

Elisabeth! Elisabeth!

(Komt zachtjes tot haar en valt snikkend aan hare voeten.)

't Is te veel!... Moest

gij daarom uwe jeugdige jaren aan mij verpanden? Uwe lente in mijnen winter vlechten?... Verdord is uwe schoonheid thans, onvruchtbaar uwe jeugd! En ik, als een oude eik door 's hemels vuur getroffen, zink neergebogen, gebroken, hopeloos ter aarde. Uitsterven zal dan 't Geldersch huis.

(Tot Elisabeth.)

Te vergeefs hebt gij mij dan uwe jeugd opgeofferd en uwe liefde. Vergeef mij, vergeef mij, Elisabeth! Vergeef den plichtige, die u in 't onheil der Egmonden betrok.

ELISABETH.

Niettegenstaande uwe jaren, heb ik u bemind, mijn Karel! Ik was trotsch op Gelderens dapperen vorst, en met fierheid ging ik met u ten altaar, want al uwe heldendaden waren mij van mijne kindsche jaren af bekend. Om u beminde ik Gelderland.

HERTOG

(kust haar vurig de hand).

Ik kus uwe zachte hand

(kust haar op aangezicht en haren)

, uwe bleeke wangen, uw haar dat zachter is dan een lentekoeltje, en streelend wil ik trachten te vergeten

(plotseling rechtstaande en met een paar groote schreden van haar weggaande)

dat het een lijk is dat ik kus, een witgeschilderd graf, een onvruchtbare wijnstok, de schim van Gelderlands Hertoginne, die mij eenen erfgenaam schenken moest.

ELISABETH.

Karel!

HERTOG

(woest en dwars).

Men late mij alleen, alleen!

(Elisabeth wordt door Anna, Hermanus en dames weggeleid.)

Tweede tooneel.

HERTOG KAREL, LIESJE.

HERTOG

(na eenige oogenblikken).

Wat doet gij daar?

LIESJE

(verlegen en bevend).

Uwe Genade... Uwe Genade... Uwe Genade!...

HERTOG.

Kom nader!

(Zij nadert.)

Dat is geen witgeschilderd graf, geen onvruchtbare wijnstok... Ik bezie die roode wangen, die borsten, waarin warm bloed vloeit en bruischt.

(Hij streelt haar onder de kin.)

Zoudt gij mij kunnen beminnen, gij?

LIESJE

(stamelende).

Ja... Uwe Genade... ja.

HERTOG.

Geef mij een zoen.

(Hij staat recht en verstoot haar.)

Ja, zij zou mij kinderen schenken, zij!... Bastaarden als de anderen!

(Met afkeer.)

Ga, meisje,... ga, en geef uwe min aan een boerenknecht. 't Menschdom zal niet vergaan, al verdwijnt een vorstenhuis.

Derde tooneel.

DE HERTOG (alleen).

Gelukkig hij die geniet en geen ander doel in 't leven wil of mag beseffen; die zegt: ‘Ik ben een boer en wil niets anders zijn.’ Gebukt gaat hij onder 's arbeids dwang; doch zoo zuur is niet zijn lot als dat van hem die, met een doel bezield, streeft om het te bereiken, om het even wat hem weerhoudt. Geen mensch mag hij nog heeten. Alleen het werktuig van zijn streven en van het blinde noodlot, dat hem voeren zal tot aan zijn doel; ofwel, eer hij het bereikt, hem als een bot versleten werktuig zal verbrijzelen!... Zal ik dan als dat werktuig, door het noodlot reeds verworpen, sterven, eer ik op vasten grond het gebouw heb neergezet van Gelderlands fortuin en van mijn eigen stam?

(Hij neemt zijnen degen, en werpt hem op de landkaart die op de tafel ligt.)

Met dezen degen heb ik dit land veroverd en gewonnen. Mijn zwaard bedekt het nog, en ik zal het blijven houden, wat ook geschieden moge. Maar na mijn dood, helaas!... Wie? wie... wie zal dan?... - Wie is daar?

Vierde tooneel.

DE HERTOG, KAREL).

HERTOG

(schokschoudert als hij Karel ontwaart en zegt met bittere spotternij).

Het is mijn zoon.... mijn zoon!

KAREL.
Zijt gij lijdend, vader?

HERTOG.
Wie geeft u het recht mij te ondervragen? Wat raakt het u of ik lijdend ben?

KAREL.
Ben ik dan niet van uwen bloede? Dat Uwe Genade mij vergeve, maar is uw verdriet het mijne niet?

HERTOG.
Zwijg en ga heen! Gij zijt ook een diergenen, die zich in mijne ramp verheugen.

KAREL.
Wat zijt gij onrechtvaardig, vader. Neen, bij den hemel! zoo is het niet met mij. 't Zoontje dat u doodgeboren werd, hadde ik - God zal 't getuigen - in mijne armen opgenomen; mijn lichaam tot zijn schild gemaakt, opdat na u, Gelderen hadde voortbestaan, in eer, in macht, in roem.

HERTOG.
Geschokt zijn mijne gevoelens.

(Als tot zich zelf sprekende.)

Eens was ik door allen verlaten, en als een roofdier achtervolgd; uit alle kringen verworpen, die door geboorte de mijne waren. Een handvol Gelderschen alleen was mij trouw gebleven, en met hen was 't dat ik den strijd tegen den vijand opnam. Ja, tegen den machtigsten van allen, tegen Boergonje, tegen Keizer Maximiliaan en later Karel, dien men den Vijfde noemt. In gansch Europa was er geen vorstenkind dat mijne hand aanvaarden wilde. Een arm meisje schonk mij hare liefde en volgde mij van strijd tot strijd. Karel... treed nader.

(Karel nadert. Als hij in zijne nabijheid is, reikt de hertog hem de hand en zegt met uitboezeming.)

Mijn zoon!

KAREL.
Dat woord was het, waar ik reeds lang op hoopte, mijn geliefde vader!

(Hij kust de hand van den hertog, en knielt voor hem neer, zijn hoofd aan 's hertogs borst verbergende.)

HERTOG

(aanschouwt hem langzaam en legt hem streelende de hand op 't hoofd).

Hoelang is het geleden, mijn jongen, dat ik vol liefdegloed zoo 't hoofd uwer moeder streelde? Van haar die ik wellicht miskend heb, maar die mij durfde beminnen als ik arm en erfloos was, als de vrouwen uit mijnen stand hare oogen van mij afkeerden en alleen geblankette wangen hadden voor hen die machtig en gelukkig waren. Wat zijt gij haar gelijkend!... Doch die tijden zijn voorbij, en ik mocht mij eindelijk nog gelukkig achten eene vrouw als Elisabeth te bekomen... Hare edele liefde voor mij is ook, helaas, eene liefde vol opoffering.

(Gebarenspel waardoor hij blijken laat dat hij op de gedachte harer onvruchtbaarheid weer terugkeert.)

Eene nuttelooze opoffering! - Ha! gij zijt een bastaard, gij... maar gij zijt mijn zoon!

(Hij is rechtgestaan.)

KAREL.

Vader!

HERTOG

(wandelt met groote schreden over het tooneel en spreekt tot zich zelven).

En waarom niet?... Waarom dan niet?

KAREL.

Spreek, vader, ontvouw voor mij uwe plannen. Wij zijn thans met ons twee om de Boergonjers te weerstaan. Zeg hoe ik moet handelen; mijn bloed is 't uwe, het hoort aan Gelderen en aan u.

HERTOG,

Gij kent onzen vijand. Gij weet welken strijd ik doorleefd heb... hoe ik Gelderland met Zutphen en Kleef herwon; hoe Amsterdam door ons werd bestormd; hoe ik Utrecht's Bisschop van zijnen zetel rukte, Oost-Friesland onder mijnen staf deed buigen, en, Boergonje ten haat, Brabant onder mijn schrikbewind deed beven, vooraleer ik mijne rechten deed erkennen, en den keizer zelf tot schatplichtigheid dwong. Ha! hoe haat ik Keizer Karel en al dat Boergondisch gebroed... *Hij* zou dan Gelderland erven, indien ik kinderloos bleef? Welnu! nooit! nooit! verstaat ge? Ik wil niet dat Gelderen door 't monsterachtige Keizerrijk verslonden worde. Bij

God! ik zal niet alleen dit hertogdom aan 't wangedrocht ontrukken, maar gansch Nederland tot eenen onafhankelijken Staat herscheppen.

KAREL.

Vader!

HERTOG.

Ja, ik weet wel dat velen zeggen: ‘Wat deert het dien Gelderschen hertog of Boergonje na hem regeert.’ 't Zijn lafaards die zoo spreken. Toen ik mijn streven heb begonnen, zwerfden mijne gedachten ook zooverre niet, maar nu, nu...

KAREL.

Spreek! Spreek, vader!

HERTOG.

Ik weet niet of ik moet... en toch.

(Hij geeft weer blijken van opgewondenheid. Geklop aan de deur. De hofmeester verschijnt.)

Vijfde tooneel.

DEZELFDEN, HOFMEESTER.

HERTOG.

Welnu! wat is 't?

HOFMEESTER.

Verschooning, Uwe Genade. De rentmeester doet mij zeggen dat er geld ontbreekt om het leger te betalen. Uwe ruiters in 't bijzonder toonen zich zeer ongeduldig, en...

HERTOG.

En...

HOFMEESTER.

Het geld u door den keizer verschuldigd blijft achterwege, en... er is geld noodig.

HERTOG.

Ha! Boergonje blijft aan zijne verplichtingen te kort... Welnu, 't is goed, wij zullen zien.

(Hofmeester af.)

Zesde tooneel.

De HERTOG, KAREL.

HERTOG

(slaat met de vuist op de tafel).

Ja, wij zullen zien! Wij zullen zien! o! Elisabeth! Elisabeth! hoe hebt ge mijne hoop verijdeld?

KAREL.

Blijf bedaard, vader... en spreek, spreek verder.

HERTOG.

De Boergonjers hebben de volkeren die Midden-Europa bewonen, den hiel op den strot gezet, en zich door geweld en list een rijk weten te kappen uit puinen en uit bloed. Den trotschen Vlaming hebben zij onder hun juk doen buigen en van de Alpen tot aan de Noordzee de vorsten van hunne tronen neergerukt. Gelderland alleen verheft nog fier het hoofd, en biedt nog weerstand. Wie zijn de volkeren die Boergonjes hoogmoed in dwang wil houden? Een monsterachtig samenraapsel van Duitschers, Walen, Nederlanders, Spanjaards en tot zelfs wilde Indianen. Komaan, men koppelt het paard niet met de koe, de vogelen uit de lucht niet met de visschen. Reeds kraakt dat keizerrijk in zijne ledematen, en wee, op 't uur van den val, het volk dat, door die macht verbasterd en ontaard, zich onbekwaam zal voelen tot zelfheerschappij. Van zulk ongeluk wil ik niet alleen mijn Gelderland vrijwaren, maar gansch den Dietschen stam, mijn zoon! Een band ligt er tusschen die Nederlandsche volkeren: de taal. En zij, die Europa's rijkste velden weten te bevruchten, en over de zee bevelen, hebben, bij God, vrij van allen dwang, het recht hunnen degen in Europa's weegschaal te doen gelden.

HERTOG.

Nieuwe gezichteinders doet gij voor mij opdagen; hunne grootheid verrast mij... Spreek, o zeg mij alles!

HERTOG.

In Zuid-Europa bestond eertijds een volk dat groot en machtig was, nu in kleine vorstendommen of republieken verdeeld is en, evenals wij, door vreemden overmeesterd.

KAREL.
Dat land, mijn vader, is?

HERTOG.
Italië!

KAREL.
Italië!

KAREL.
Daar heeft eindelijk Machiavelli's genie eenen noodkreet laten hooren, en hierin

(hij haalt op heimelijke wijze een in een schuif verborgen handschrift te voorschijn, en steekt het dan weer weg)

durven schrijven, hoe, door een dapper en sluw vorst geleid, dat volk de barbaren moet verjagen, en op de eenheid van den stam gegrond, dat land tot een geheel herscheppen.

KAREL.
Mijn vader, ik meen u te begrijpen.

HERTOG.
Wat voor Italië geldt, geldt ook hier. Barbaren in een land zijn zij, die tot den stam niet behooren en er wetten stellen die niet strooken met 's lands zeden. Voor de Italianen evenals voor ons, zijn de barbaren de Duitschers en de Franschen. Dat boek: Machiavelli's *Vorst*, is 't Evangelie der volkeren, he*t* Credo der vorsten. 't schoonste werk in onze eeuw geschreven.

KAREL.
Mijn vader! mijn vader! ik heb u thans begrepen. Volkeren mogen alleen zich noemen zij die op de eenheid van hunnen stam zich steunen, en op eigen zeden en in eigen taal den grondsteen leggen van hun bestaan als volk.

HERTOG.
En ik zeg: Nederland, gansch Nederland moet tot ééne natie worden.

KAREL.
O ja, vader, ja, van aan de Scheldestranden...

HERTOG.
Tot aan den Rijn!

KAREL.

Van aan den Rijn!

HERTOG.

Tot aan de Elbe!

KAREL.

Overal, overal, waar 't Nederduitsch of Dietsch den geest in schudding brengt en 't hart doet trillen... Dat land is Gelderen niet of Vlaanderen; 't is Nederland, ja, 't is het gansche Dietschland!

HERTOG.

Daar, daar is ons Vaderland.

(Hij haalt Gelderens vlag neer en houdt ze vóór Karel, die zich met een gedeelte daarvan omgordt, zoodat beide mannen bijna in de plooien der vlag verdwijnen. Beiden als begeesterd en met de hand omhoog.)

Zweer, mijn zoon, mijne plannen voort te zetten.

KAREL.

Ik zweer het!

HERTOG.

De Nederlandsche stammen onder ééne en dezelfde heerschappij te vereenigen.

KAREL.

Ik zweer het.

HERTOG.

En 't Nederlandsche volk tot een geheel te herscheppen.

KAREL.

Ik zweer het, vader, zoo God mij de macht geeft!

(Zij omhelzen elkander. Gedurende de laatste scene is Hermanus toevallig verschenen, heeft het tooneel langzaam doorkruist en is gebleven.)

HERTOG

(De vlag neerzettende).

En nu, mijn zoon, zal mij niets meer weerhouden. God heeft mij eenen zoon ontnomen; een anderen zoon heeft hij mij weergeschonken. Een nieuw leven herneem ik, een nieuwen strijd wil ik beginnen tegen de menschelijke vooroordeelen, tegen de menschelijke wetten!... Omhels mij, omhels mij, Karel, erfgenaam van Gelderland.

KAREL.

Ik, uw erfgenaam, mijn vader.

HERTOG.

En waarom niet? Ik wil het... Nu wil ik alles tot deze omwenteling voorbereiden. Moeilijk is de taak, doch grootsch is het doel. Schroom niet, mijn zoon, aarzel nooit. Bloedige worstelingen zullen hieruit ontstaan. Wat er gebeure, ga recht voor u heen. Sla neer wie u weerstaat. Doe twintig hoofden vallen, indien zulks noodig is; maar, Karel, mijn zoon, wacht u wel voor eene nuttelooze moord.

(Met sombere stemme.)

Ik heb er eene begaan.

KAREL.

Gij, vader?

HERTOG.

't Was eene oude vrouw, eene hekse.

KAREL.

Eene hekse!

HERTOG.

Ust! Spreek er nooit meer van, nooit! nooit! Verstaat ge?

KAREL.

In alles zal ik u gehoorzamen, vader.

HERTOG.

Nog één woord. Ik hoop, mijn zoon, dat uw hart nog vrij is. Bedenk dat het lot van gansch een volksstam thans van uwe handelingen afhangt. Ik wil u een huwelijk voorbereiden dat u tot nut zal strekken en onze plannen doen gelukken. Bij God! zij die mij vroeger versmaadden, zullen thans trotsch mogen zijn, indien een Geldersche bastaard hunne dochters nog begeert.

KAREL.

Maar, vader!

HERTOG.

De zuster van een Franschen Koning is nauwelijks genoeg!

(Hertog af.)

Calderon.

Hoe meer we uw diepzinnige werken doorgronden,
Te milder verfrischt en verrijkt gij den geest.
Steeds worden er hoogere schoonheên gevonden,
Bereidt ge onze ziele een nog heerlijker feest!
Uw leven is vruchtbaar, 't leeft voort ook na 't sterven,
't Zal nimmer vergaan in het *Niet* van den dood!
Geen tijd zal vernielend uw arbeid verderven:
Wien de afstand verklein', steeds blijft Calderon groot!

A.F.J. REIGER, CALDERON, een lofdicht.

Wat het meest heeft bijgedragen om de Spaansche letterkunde in het buitenland bekend te maken is, zonder eenige tegenspraak, het echt nationale tooneel waarop dit land zich zeer vroeg beroemen mocht en waarvoor talrijke uitstekende dichters meesterstukken leverden, wanneer in de meeste andere landen het tooneel nog al te zeer aan zijnen oorsprong herinnerde.

Het ging echter niet gemakkelijk in den beginne, want de schrijvers hadden met vele moeilijkheden te kampen, die zij ten laatste toch te boven kwamen, dank zij de belangstelling, die het tooneel bij het volk ontmoette.

Aangemoedigd, ondersteund langs alle zijden, stond eene geheele rij van dichters op, die gedurende ruim anderhalve eeuw de wereld vervulden met overheerlijke gewrochten, welke heden nog algemeen bewonderd en naar waarde worden geschat.

De verdienstelijkste van al deze dichters is Calderon de la Barca, wiens leven wij willen verhalen, wiens werken wij kortelings willen bespreken. Wij hebben als leiddraad de meest geschatte werken genomen, die over ditzelfde onderwerp handelen, namelijk:

J.J. Putman: Studiën over Calderon en zijne geschriften.

G. Ticknor: Histoire de la littérature espagnole, traduit par J.G. Magnabal.
Alphonse Royer: Histoire universelle du théâtre.
Louis de Viel-Castel: Essai sur le théâtre espagnol.
Damas-Hinard: Chefs d'oeuvre du théâtre espagnol. - Calderon, avec une Introduction et des Notes.
Antoine de Latour: Oeuvres dramatiques de Calderon, avec une étude, des notices sur chaque pièce et des notes.
J.L. Klein: Geschichte des Spanischen Drama's.
A.S. Kok: Calderon en het Spaansche drama, enz. enz.

I.

Don Pedro Calderon de la Barca werd in de eerste dagen van Januari 1600 te Madrid geboren en behoorde tot eene zeer aanzienlijke adellijke familie. Zijn vader, don Diego Calderon de la Barca Barreda, geheimschrijver van den raad van financiën, was de laatste afstammeling eener oude familie afkomstig van Val de Carriedo, in de provincie Burgosberg; zijne moeder, dona Maria de Henao y Riano, was de telg eener edele Nederlandsche familie, die sedert vele jaren in Castillië gevestigd was.

Zooals van meer andere beroemde mannen zijn er over de afkomst en de geboorte van onzen dichter talrijke vertellingen in omloop, waarvan wij er een paar willen mededeelen.

Volgens de bewering van een oud schrijver zou de naam Calderon voortkomen van het woord *caldron* (ketel), en dat wel om de volgende reden: in de XIIIe eeuw kwam een der voorzaten van Pedro vòòr den tijd ter wereld en volgens aller overtuiging was het kind dood; om echter volle bevrediging op dit punt te hebben, aarzelde men niet, het arme zwakke schepseltje in eenen ketel kokend water te steken. Het kind begon oogenblikkelijk te schreeuwen en bewees aldus, dat de ouders zich bedrogen

hadden. Dit kind groeide op tot man en verhief zich tot de aanzienlijkste staatsbetrekkingen; tot aandenken dezer gebeurtenis droeg de familie vijf ketels in haar wapen en nam sedert dien den naam aan van Calderon.

Moest men geloof hechten aan de verklaring zijner zuster Dorothea, non in het klooster van Sinte Clara, te Toledo, dan zou men haar broeder Pedro verscheidene malen hebben hooren weenen en zuchten toen hij nog in den schoot zijner moeder zat, en volgens haar was deze uiterste zeldzaamheid niets anders geweest dan de ontwaking van den dichtergeest. Die vertellingen opgevende voor wat zij waard zijn, dient toch de bekentenis te worden afgelegd, dat Calderon van zeer jong eenen vluggen en helderen geest toonde en met het meeste gemak aanleeren kon wat zijn vader hem voorhield.

Op 9 jarigen ouderdom naar het Collegie der Jesuieten zijner geboortestad gezonden, was hij weldra al zijne studiemakkers vooruit en maakte dusdanige verbazende vorderingen, dat hij op den ouderdom van 13 jaar in staat was met vrucht de lessen der beroemde hoogeschool van Salamanca te kunnen volgen, waar de meeste uitstekende mannen gevormd werden waarop Spanje met recht zich beroemt.

Al spelende, zonder de minste inspanning, voleinde Calderon zijne studiën op schitterende wijze in de rechtsgeleerdheid, wijsbegeerte, geschiedenis, enz. en vond toch nog tijd over om de letterkunde te beoefenen, waartoe de neiging, lust en aanleg zich zeer vroeg bij hem hadden geopenbaard. Hij telde inderdaad slechts 14 jaar toen hij zich reeds kennen deed door een tooneelspel *El carro de cielo (de wagen des hemels)*, waarvan de handeling plaats had tusschen hemel en aarde. Dit stuk werd nooit uitgegeven en bleef ons niet bewaard, maar in eene lijst zijner werken, door Calderon weinigen tijd voor zijnen dood opgesteld voor den hertog de Veragua en wanneer hij zich in de grootste der zegepralen had mogen verheugen, oordeelde hij het niet onwaardig in die lijst te worden ver-

meld. Na de opvoering van dien eersteling werd Calderon van verschillende zijden aangemoedigd, ‘ofschoon niemand scheen te vermoeden, zegt J.J. Putman, dat dit drama het dagend morgenrood aankondigde van de schitterende zon, die aan Spanje's letterkundigen hemel ging rijzen. “El Fenix de los ingenios Espanoles,” Lope de Vega, zou zeker vreemd opgezien hebben, als men hem toen gezegd had, dat het studentje te Salamanca al gereed stond om hem van den glorietroon te stooten, waarop hij dacht, zoo vast gezeteld te zijn als Philips IV op den zijnen.’ Calderon ging dan ook met den meesten iever voort zich te volmaken in de kunst die hem later zooveel eer, roem, aanzien en de onsterfelijkheid moest verzekeren. Het oogenblik was overigens uiterst gunstig; het tooneel was de bijzonderste uitspanning des volks geworden, zoodanig dat te Madrid en omstreken ruim 40 schouwburgen waren, die aan meer dan 1000 tooneelspelers een bestaan opleverden; ook in de meeste huizen der voornaamste ingezetenen werden bij plechtige gelegenheden tooneelen opgetimmerd, waar uitstekende vertolkers dan uitgenoodigd werden een hunner puikwerken te komen opvoeren. Zij werden daartoe aangemoedigd door den nieuwen vorst Philips IV, die meer lust vond in vermaken na te jagen dan in zijn land te bestieren en al de zorg daarvan overliet aan zijnen minister, den hertog van Olivares. Het tooneel vooral trok hem sterk aan en wanneer de oorlogskans hem tegen was, een gedeelte van zijn land hem werd ontnomen, dan voelde hij zich getroost als hij een goed nieuw werk zag opvoeren.

In 1620 nam Calderon met eere deel aan eenen zeer merkwaardigen prijskamp, uitgeschreven ter gelegenheid der heiligverklaring van den H. Isidoor. Lope de Vega zelfs, het orakel van die tijd, roemde openlijk zijne verdiensten en zegde: ‘Hij verwerft op zijn jeugdigen leeftijd de lauwerkransen, die de tijd gewoon is alleen aan het grijze hoofd te verleenen.’

Twee jaren later bekwam Calderon eene derde benoe-

ming in eenen nieuwen prijskamp, wat zeer schoon was, wanneer men bedenkt dat de eerste prijs den grijzen Lope werd toegekend. Later schreef Calderon nog verscheidene gedichten, waarmede hij zeer dikwerf prijzen behaalde. Al deze werken zouden echter zijn naam niet tot onzen tijd hebben doen voortleven, ofschoon er in sommigen gedeelten voorkomen, die vol schoone beloften waren voor de toekomst.

Van de hoogeschool van Salamanca naar Madrid teruggekeerd, trad Calderon in dienst van het huis van den hertog van Alva in hoedanigheid van stalmeester en ver deelde zijn leven tusschen de uitvoering der plichten van zijn ambt, de studie en het vermaak. Van de werken doorhem in dien tijd vervaardigd is het bijzonderste *In dit leven is alles waarheid en is alles leugen*, een onderwerp dat Corneille in l'*Héraclius* insgelijks bewerkte en ten welken gevolge een lange twist is ontstaan om te weten, wie van beide meesters zijn werk het eerst heeft geschreven en bijgevolg wien van beiden het onderwerp toebehoort. Tot heden toe is deze vraag niet opgelost, en wij zullen er ons ook niet verder mede bezighouden, dan om te verklaren dat de twee werken schoonheden bevatten, die aan elken schrijver afzonderlijk toebehooren.

Hoe Calderon leefde, leert hij ons zelf in een gedicht, eene dame toegezonden en waarin wij tevens eene afschildering van hem vinden: ‘O de nieuwsgierigste der schoonen, die verneemt naar mijnen staat, en beweert mij te onderzoeken *de moribus et vita*, wie gij ook zijn moogt, luister wat ik u in lichten stijl te antwoorden heb; het is eene romance die niet den minsten twijfel in uwen geest zal achterlaten.

Laat ons eerst mijn portret maken, en vervolgens, indien het de muse behaagt, zullen wij over mijne zeden spreken, waarover ik wel iets zal te verzwijgen hebben. Nemen wij als doek een blad papier, een inktpot tot palet en tot borstel eene pen, en God geve, dat de schildering mij gelijke!

Ik ben een man van zoo weinig gezelligen wasdom dat, groot onder de kleinen, ik klein ben onder de grooten. Ik ben een bergbewoner, en ietwat verwant, volgens het zeggen der brave lieden der Asturiën, aan de twee rechters van Castillië, Lain Calvo en Nunez Rasura. Vraag het liever aan mijn geschoren schedel en aan mijn bloot gelaat. Zie eens hoeveel ik u daar in vier woorden leer: mijn ras en mijne kaalheid. Ik heb het hoofd vol van ik weet niet wat, zonder dat ooit het uur der baring komt, ofschoon ik er de pijnen van voel bij elk kwartier der maan. Op den linker slaap heb ik eene wonde die, uit hoofde van jaloezij, de punt van een degen mij toebracht. Vervolgens komen de wenkbrauwen die, door ongelijke rimpels, zich fronsend, elkander vervoegen. Mijne oogen vindt men niet gemakkelijk, indien men ze niet met groote zorg zoekt; verborgen in hunne holten als ze weenen, is de eene de Huescar, de andere de Jucar.(1) De punt van mijnen knevel richt zich vrank tot hen, ware raven door mij gevoed om mij de oogen uit te rukken. Mijne kleur is bleek, mijn vel droog en ruw, sedert eene zekere kwaal mij overkwam. De neus is op zijne plaats, niet te dwaas, niet te puntig, maar bescheiden, zoodanig dat de tabak zelf hem niet niezen doet. De mond is een oprechte versleten korf die, door de scheuren alles laat ontsnappen wat men erin doet. Hij behoudt slechts de tanden, die werktuigen van het kakebeen. Mijne handen zijn zwijnenpooten, met hun haar en hunne nagels, en zoo mager dat wanneer ik ze afknaag, na iets anders, dat andere mij voedzaam schijnt. Als het mijn kleermaker behaagt is mijne gestalte lang, anders zal ze kort zijn, want, van de kraag tot de gordel is hij meester bij mij. Van den gordel tot de kousebanden niets verborgen, niets onnuttig, behalve vier zakken waar er noch *meer, noch ultra* in is. Mijn been is mijn been,

(1) Twee rivieren in Spanje, de Huescar in het koninkrijk Grenada (oude stijl), de Jucar in dat van Valencia.

niets meer, noch schoon, noch sterk, met de voeten een weinig naar binnen, maar de knieën niet. De voet is het eenige deel mijns lichaams waar ik goed van kan zeggen, behalve nochtans dat hij slecht gemaakt is, dat hij lang is, dat hij breed is en dat hij zweet. Zie me daar natuurlijk afgeschilderd, zonder mij in het minste te vleien, en indien ik mij aldus zie, goede Hemel! hoe zoudt gij mij zien?

Maar laten wij mijn schoone figuur voor wat zij is en gaan we over tot de dwaze reeks van avonturen mijns levens, en dat, terwijl ik er mede spot, hunne herinnering mij niet te bitter zij. Ik ben te Madrid geboren en ik ben er onder eene slechte ster geboren. Ik heb er een zekere Ventura gekend, maar het is al het geluk dat ik er gekend heb(1). Ik groeide op en mijne heilige moeder, godvruchtig sluw, had de gedachte, zooals zij er eene andere hebben kon, van mij priester te doen worden. De bisschop van Troye gaf me de eerste wijding. Van dit begin der orders is het kleine kransje al wat mij overblijft. Hij is het ook die me te Salamanca tot kandidaat der faculteit maakte(2) een waar brevet van losbandigheid dat tot verschooning dient aan veel mijner daden. Het verlangen wat geld te winnen in den letterkundigen prijskamp van Isidro, maakte mij tot dichter. Ik vergat dadelijk Bartholi en Baldo en in plaats van de wetten te studeeren, schreef ik nuchter *Coplas.* De lust tot het tooneel wierp mij tusschen de schermen: ik schreef tooneelstukken. Zijn zij goed, zijn zij slecht, oordeel daar zelve over. Ik ben dus van man der wet dichter geworden. Maar ziende dat zekere grij-

(1) De dichter zinspeelt hier op het woord *Ventura* dat *geluk* beteekent en dat te gelijkertijd een zeer gemeene naam in Spanje is.

(2) Hier is eene zeer schoone woordspeling, maar onvertaalbaar. De *bachiller* is als een gepromoveerd student, maar het is ook de dwaze en praatzieke jongeling, waarvan Cherubin de onvergelijkelijke type is. In het vervolg van den zin gaat Calderon voort te zinspelen op de verschillende woorden der universiteitstaal, *de losbandigheid, de daden enz.*

saards de dichtkunst behandelen met verouderde onbeschaamdheid, dacht ik er aan van staat te veranderen, en een minder lossen godsdienst zoekende dan dien der musen, deed ik mij in de faculteit der stalmeesters ontvangen. De lezer kan zich nu een denkbeeld maken, indien er een lezer is die van iets een denkbeeld heeft, der verschillende toestanden welke mijne fortuin ondergaan heeft. Ik was en zal eeuwig een leeglooper, een dichter, een stalmeester blijven. O schoon geduld van Job, hebt gij ooit meer ongelukken vereenigd doorstaan?

Met die drij beroepen, zal men zich niet inbeelden, veronderstel ik, dat eene schoonmoeder lust heeft gehad mij te willen voor hare dochter. Ik ben dus tot heden jonkman gebleven, en ik ben het heden meer dan ooit, om redenen waarvan de schuld aan Mijnheer den hertog is, want zijne hoogheid, van mij eenen stalmeester gemaakt hebbende, vluchten mij al de vrouwen, niet eene willende stalmeesteres zijn. Voor die minachting der meesten stel ik mij schadeloos met eenigen, die mijne gebreken wel willen verdragen, opdat ik de hunnen verdrage; ofschoon de tijden zoo kostelijk zijn, ongetwijfeld ten gevolge der overvloedige regens, dat de liefde zelf ellende roept. Maar een wijze, ik weet niet welke, gezegd hebbende dat men zich volgens den tijd moet gedragen, wanneer mijne liefde een voorraad van drij vrouwen behoeft, regel ik mij en stel mij met twee tevreden. Behoeft men in het eenvoudigste tooneelgezelschap, om de verschillende rollen te vervullen, niet eene eerste en eene tweede vrouw? en daar, in de natuur, de verscheidenheid de schoonheid vormt, is de eene der twee minnaressen, waarmede ik mij tevreden stel, blond, dan is de andere bruin. De eene is eene dame van hooge afkomst, met haar klein getal wederwaardigheden, de andere is van eenvoudige afkomst; de eene bezit geest, de andere onderwijs. De eene is leelijk, de andere is niet schoon en al wat men zal willen. Daarin alleen gelijken zij elkander, want ik houd meer van twee leelijken dan van

eene schoone. Ik bemin waarlijk de eene en de andere. Indien Plato zich veroorlooft heeft te zeggen, ik weet niet meer waar, dat hij die twee vrouwen bemint, er niet eene goed bemint, dan heeft Plato gelogen. Wat is inderdaad eene vrouw beminnen, zoo niet haar wel gezond, wel opgetooid en gefeest te willen? en ik doe wat ik kan, opdat zij altijd beiden gezond, in feest en rijk gekleed zijn, ofschoon...'

Het slot van het stuk ontbreekt, wat jammer is, daar de dichter juist bezig was ons aardige bijzonderheden omtrent zijne levenswijze mede te deelen, waarover we in elk geval toch reeds genoeg ingelicht zijn om te mogen verklaren, dat Calderon een avontuurlijk leventje leidde en in niets ten achteren bleef bij de jeugd van Madrid.

Op eens zei hij zijn vroolijk leven vaarwel en nam hij dienst in het leger. Soldaat worden was voor jongelingen van goeden huize toen iets heel anders dan tegenwoordig, het was voor hen eene eer dien titel van *soldado* te dragen, waarna ze spoedig alferes of vaandrig, soms ook wel eens kapitein werden. Wat deed hem echter daartoe besluiten? Was het ten gevolge van een liefdesavontuur en om een met recht en reden verbitterden echtgenoot te ontvluchten? Wilde hij een rang innemen meer in overeenkomst met zijne geboorte? Ontwaakte in hem de lust tot verre reizen, ofwel om menschen en zaken beter en van dicht bij te leeren kennen? Ziedaar allemaal vragen die onbeantwoord blijven; maar wat men met zekerheid zeggen kan, is dat gedurende de 10 jaren die hij in krijgsdienst, in Italie en Vlaanderen doorbracht, uit welke landen de helden zijner tooneelgewrochten bijna altijd terugkeeren, hij vele en wel eenige zijner bijzonderste werken vervaardigde, als: *Het huis met twee deuren*, *De Nachtgeest*, *Hij is beter dan hij was*, *De geneesheer zijner eer, Het leven een droom*, die zijn naam als tooneelschrijver begonnen te vestigen, terwijl die van den krijgsman immer in volslagen duisternis bleef; want heldendaden worden er van hem niet vermeld en alles bepaalt zich bij de ver-

klaring dat hij goed en stipt zijnen dienst vervulde. Het soldatenleven moet Calderon wel bevallen hebben, want wanneer hij er in zijne werken over spreekt doet hij het altijd met een vroolijk gemoed en luchthartig.

Gedurende zijne krijgsmansloopbaan schijnt Calderon meermaals naar Spanje te zijn teruggekeerd om er ooggetuige te zijn van den bijval, dien zijne werken er bekwamen; zoo kan met zekerheid zijne tegenwoordigheid in Spanje in 1629 bewezen worden door het zonderlinge avontuur dat hij er in gemeld jaar had. Zijn broeder namentlijk werd er gevaarlijk gekwetst door een tooneelspeler, die daarna eene veilige schuilplaats zocht in een klooster. Calderon liet zich niet weerhouden door de heiligheid der plaats, drong er met eenige bloedverwanten in en ging den misdadiger aan het lijf. Deze stoute daad verwekte natuurlijk opschudding en de beroemde hofprediker fray Hortensio Felix Palavicino laakte in een zijner sermoenen de handelwijze van Calderon in zeer harde woorden. Calderon bleef niet ten achter en wrook zich door in zijn volgend tooneelspel *de standvastige prins* eenige snijdende verzen tegen den hofprediker in te lasschen, die echter later uit het werk verdwenen.

De soldatendienst ontnam Calderon te veel tijd, dien hij beter en nuttiger kon besteden dan met de wisselvallige oorlogskansen na te loopen. Philips IV, een verlicht voorstander van kunsten en letteren, die, naar het schijnt, niet onverdienstlijk voor het tooneel werkzaam was, en zijne stukken liet opvoeren, onder den naam van ‘un ingenio de esta corte (een geest der hoofdstad)’ wist zulks en daar hij de verdiensten van Calderon naar juiste waarde schatte en hem de gelegenheid wilde geven zijne uitstekende gaven verder te ontwikkelen, riep hij hem in 1635 tot zich en droeg hem den last op van den schouwburg in zijn paleis en op zijne landgoederen *Buen-Retiro*, *Zarzuela* en *Casa-de-Campo* en verder de zorg der inrichting der koninklijke feesten. Het volgend jaar werd Calderon benoemd tot ridder van Sint Jago en hij nam in die hoe-

danigheid in 1640 deel aan het bestrijden der Franschen in Catalonië, ofschoon de koning, om hem daarvan terug te houden, hem den last opdroeg een nieuw tooneelspel te vervaardigen. Calderon voldeed aan den wensch van zijnen koninklijken beschermer, doch vertrok zoodra zijn werk klaar en goedgevonden was. Calderon bleef tot de strijd geëindigd was en schreef in zijne ledige oogenblikken verscheidene werken, waarvan de bijzonderste zijn: *De verwikkelingen van het toeval* en *April en Mei morgenden.*

(Wordt voortgezet).
EDWARD VAN BERGEN.

'Lucifer' te Parijs.

'*Réjouissez-vous!*

LUCIFER.'

Dit kort maar veelbeteekenend telegram ontvingen wij uit Parijs, een goed uur na den afloop der muzikale plechtigheid, welke in den *Trocadero* plaats greep.

En zou de *Vlaamsche Kunstbode* zich niet verheugen over den schitterenden bijval, welke den *Lucifer* van wege het Parijsche publiek is ten deele gevallen? Zou ons tijdschrift geen 'hoezee!' roepen, waar het eene zijner oudste medewerkers geldt, den Vlaamsch-nationalen toondichter bij uitmuntendheid, den stichter en leider onzer muzikale beweging?

En met recht mogen wij ons verheugen, daar de uitvoering te Parijs voor Peter Benoit een ware triomf is geweest.

Hoor liever wat de bijzondere briefwisselaar van het dagblad *De Koophandel* den avond zelven der uitvoering schreef:

'In der haast, en nog onder den machtigen indruk der grootsche plechtigheid, bericht ik u het volgende:

Een triomf - zooals ik er nooit een zag!

Een feest - zooals ik er nooit een prachtiger en genotvoller bijwoonde!

Lucifer, de aartsduivel - een duivelsche bijval!

Verbeeld u die overgroote zaal van den Trocadero met hare zesduizend zitplaatsen, hare wijdsche estrade, haar reuzenorgel en hare rijke, smaakvolle decoratie. Verbeeld u die zaal op- en volgepropt met de bontste, sympathiekste, uitbundigste menigte, die Parijs, het moderne Babylonië, maar alléén misschien leveren kan; rondom den toehoorder en onder en boven, het stijfdeftige staatsie-habijt der mannen, zich mengende - neen, overschenen door duizend en duizende van de grilligste, schitterendste lentecostumes der adelijkste en schoonste dames van het faubourg St. Germain; - want die hooge aristocratische wereld was er nagenoeg compleet aanwezig. - Verbeeld u dan dat model-publiek, nu eens juichende en wuivende met de waaiers en ruikers bij de heerlijkste brokken uit den *Lucifer;* dan weer godsdienstig luisterende naar de breede machtige koren door 300 monden en 150 instrumenten aangeheven; of als huiverende bij de satersche, vreemde recitatieven van *Lucifer*-Blauwaert; of als rillende van genot en bewondering bij den meesterlijken zang van solisten als eene Montalba en Vicini, een Vergnet en Fontaine, onzen Antwerpschen zanger. Waarachtig, een feest, een triomf zooals ik er nooit zag; en een bijval voor Benoit zoo innig, zoo rechtzinnig, zoo algemeen, dat ik hem waarlijk vergelijken durf bij den onovertrefbaren goddelijken avond der eerste uitvoering van de *Rubenscantate* op ons Groenkerkhof.

Net gelijk toen bij ons volk is ook thans hier Benoit de held van het feest, de man die ieder zien en kennen en toejuichen wil, de man, die in een kwart dag aller harten heeft veroverd, aller geesten heeft ontroerd, alle ‘vrouwen’ hoofdjes doet draaien...

Misschien schudt hier menig lezer ongeloovig, dat ik overdrijf, dat ik zelf te veel onder den indruk van Benoits toovermaatstaf verkeer; - welnu, neen.

Parijs, dat anders geene celebriteiten te kort heeft, dat er dagelijks een dozijn nieuwe te verslinden of te vieren krijgt, - Parijs, wel te weten het kunstminnende en muzieklievende deel der hoofdstad, is thans werkelijk en degelijk op Benoit... verzot.

De *Figaro,* het dagblad der aristocratie, wijdde hem herhaaldelijk sedert verscheidene dagen zeer gunstige artikels, de Parijsche pers was nagenoeg compleet op het afgeloopen feest vertegenwoordigd, en de *recette*, die tot de somme van zoowat negentig duizend fr. beloopt, bewijst met cijfers ten slotte, hoe naijverig de geld- en titeladel, *qui donne le ton*, er aan gehouden heeft Benoit te zien, te kennen en toe te juichen.

Nog ter loops wil ik melden, dat vooral de volgende brokken uit

Lucifer den meesten indruk maakten en het luidruchtigst werden toegejuicht. De recitatieven door *Lucifer* in 't eerste deel - Blauwaert wekte algemeene bewondering met zijn klankrijke barytonstem; - he slotkoor van dat eerste deel, waarna aan Benoit van wege de *Ex-Militaires* eene gouden kroon werd geschonken, die zoowat ruim een meter middellijn had; - het recit van het *Water* in het tweede deel, door tenor Vergnet gezongen en dat door het publiek gebisseerd werd; - eindelijk het machtige slotkoor 3e deel, waar het prachtige orgel van Cavalié-Coll zijne wereldbefaamdheid staafde en waarna andermaal eene monsterlauwerkroon, van wege bewonderaars ongetwijfeld, aan den Antwerpschen maëstro besteld werd.

Ik mag niet vergeten te melden, dat Fontaine, de Antwerpsche baszanger, in *Lucifer* optrad als solist (de Aarde) en er bijval oogstte naast kleppers als eene Mme Montalba, een Vergnet en Blauwaert. Fontaine heeft eene heerlijke toekomst vóór zich!

Men zou waarlijk van zijne zinnen moeten beroofd zijn om zóó iets te schrijven, indien men het niet met eigen oogen gezien en met eigen ooren gehoord had. En nochtans zijn er *goede* Parijsche gazetschrijvers die om zoo te zeggen het tegendeel beweren van wat hooger uitgedrukt staat. Moet ons zulks verwonderen? In het geheel niet! Voor die mannen bestaat er niets dan Parijs en Frankrijk; al wat daarbuiten schoon en grootsch is, bestaat niet voor hen. Waarom ook moest Benoit zich aan het Parijzer publiek opdringen, zonder zich eerst en vooral tot *parisien* te laten doopen?

Wat ons betreft, de ‘afbrekerij’ van enkele Fransche dagbladen bewijst duidelijk, dat de kolossale bijval van *Lucifer* hun de oogen heeft uitgestoken en hunnen nijd opgewekt heeft. Maar zulke handelwijze geeft ons eens te meer den maatstaf hunner kleingeestigheid, en bewijst ons ten overvloede hoe weinig wij van dien kant te verwachten hebben.

De oprechte kunstenaars echter, zij die de kunst om haar zelve liefhebben, waar en onder welken vorm zij zich ook voordoet, de onbevooroordeelde kunstrechters voeren eene gansch andere taal.

Hoor wat de correspondent van de *Etoile Belge* - een Franschman - onder andere schrijft:

‘M. Peter Benoit a livré, hier, une grande bataille.

A mon sens, il l'a pleinement gagnée.

Et pourtant, ce matin, plusieurs de mes confrères de la presse musicale semblent avoir défeuilli les arbres de toutes les forêts avoisinant Paris, pour en casser les branches vertes sur les épaules du grand compositeur.

Je n'ai point à apprécier ces colères d'une inconcevable violence: elles ne regardent que leurs auteurs. Avant tout, la liberté de la critique; et d'ailleurs, en ayant toujours et largement usé moi-même, je ne la marchande point aux autres.

Mais j'ai le droit de donner mon opinion, aussi je la donnerai franchement, loyalement, selon mon habitude, sans souci des fureurs que je soulève ou des envies que je déconcerte.

A mon sens, Peter Benoit est un maître, et un maître justement estimé chez vous. C'est un artiste, un convaincu, un apôtre. Est-ce à dire qu'il soit impeccable? Non certes. Mais quelles que soient ses erreurs ou ses défaillances, qui n'en compte dans son oeuvre? - c'est un homme qui a droit au respect dû à tous ceux qui sacrifient leur vie à leur art.

A n'écouter que les applaudissements réservés d'abord, enthousiastes ensuite, qui ont accueilli son oratorio, à ne voir que l'attitude d'un public qui n'a pas, jusqu'â la dernière note, bougé de sa place, à ne prendre conseil que de l'émotion profonde qui nous a saisis quand ont éclaté les puissants accords de la dernière scène de *Lucifer,* on n'aurait pas doute du triomphe du maître belge.

Et c'était, en quittant la salle, l'opinion de nombre de musiciens, en tête desquels je citerai *Gounod,* lequel m'a dit personnellement:

- C'est superbe!... quelle belle fresque!... comme ce Peter Benoit *plafonne* bien!... Décidément c'est un homme!.. un mâle!...

Et *Delibes,* me serrant la main et me priant de faire part à l'auteur de *Lucifer* de tout le plaisir qu'il lui avait fait, de toute l'admiration qu'il éprouvait pour sa manière si large et si puissante!

Pardieu, je sais bien ce que les détracteurs de Benoit vont me répondre:

- Et la diplomatie!... pour quoi la comptez-vous? Ces messieurs-là sont des habiles qui n'auraient garde de se compromettre.

Eh bien, non; l'accent était sincère, l'oeil franc, et je me trouvais devant des gens véritablement *empoignês,* qui n'avaient point l'allure d'amis de la famille suivant un convoi et murmurant quelques consolation aux oreilles des parents consternés.

Quant à moi, je le répète, je trouve l'oeuvre de Benoit une oeuvre de premier ordre. J'en applaudis les harmonies saisissantes, la facture hardie, les proportions grandioses, le souffle inspiré.'

Wij zouden bij het bovenstaande nog vele uittreksels uit

andere groote dagbladen kunnen voegen. Wij zullen ons echter bepalen met te zeggen dat de meeste Brusselsche bladen - welke men voorzeker niet van Vlaamschgezindheid zal verdenken - het gedrag hunner Parijsche confraters volmondig afkeuren. De Franschgezinde *Gazette* zegt onder andere:

> 'Il y a dans cette façon de faire un parti-pris si évident, et un mauvais vouloir si peu douteux, qu'on ne peut accepter ces appréciations comme ayant la moindre valeur.'

Dat is ook ons gevoelen. Daarenboven, wanneer kunstenaars als Gounod, Massenet, Delibes, enz. onzen Peter Benoit 'meester' noemen, dan kunnen wij gemakkelijk het oordeel van eenige Parijsche gazetiers ontberen. Of zouden die enkele benijders misschien opwegen tegen de vijfduizend toehoorders, welke de waarde van Benoit's werk door luide en langdurige toejuichingen hebben bekrachtigd?

Nederlandsch tooneel.

Toen wij over ongeveer twee jaren in *de Vlaamsche Kunstbode* verslag maakten over het geschiedkundig drama: *Arnold en Adolf van Gelderland*, van Frans Gittens, dan bekenden wij openhartig dat het stuk, ondanks het goede dat het bevatte mislukt was en dat de schrijver *revanche* moest nemen. - 'Welaan dan, riepen wij ten slotte Gittens toe, met nieuwen moed aan den arbeid! werken kunt ge, en goed werken, dat heeft uwe *Jane Shore* ten overvloede bewezen, maar geene overhaasting meer; en wij zullen weer de eersten zijn om ons in uw nieuwen zegepraal te verheugen, om u van harte geluk te wenschen.' Gittens heeft zich dan ook weer aan den arbeid gezet en ons op 29 April ll. vergast op de eerste opvoering van zijn nieuw geschiedkundig drama in 5 bedrijven en een voorspel, getiteld *Karel van Gelderland.*

Karel van Gelderland bevat talrijke en ernstige hoedanigheden; het levert het bewijs dat Gittens met vrucht den

grooten meester Shakespeare bestudeerd en dat hij onder techniek oogpunt merkelijke vorderingen heeft gemaakt. *Karel van Gelderland* is grootsch opgevat, breed uitgevoerd, het telt toestanden en tooneelen die ware meestergrepen mogen worden genoemd; het is daarenboven in eene natuurlijke, keurige taal geschreven, vol schoone en treffende figuren en vergelijkingen, het leert ons ook ten volle de geschiedenis van den nimmer rusteloozen hertog kennen, zelfs zoodanig dat het historische gedeelte het dramatische overvleugelt. Hoe jammer, want dat is oorzaak dat het stuk niet boeiend, niet aangrijpend, niet medeslepend is. Het gansche stuk rust bijna uitsluitend op Karel van Gelderland; dien te doen kennen tot in de kleinste bijzonderheden schijnt Gittens hoofddoel te zijn geweest; rond hem zweven wel eenige andere personages, maar allen zoo onzeker, zoo karakterloos, zoo weinig belangrijk, dat ze den toeschouwer onverschillig laten. De kiem van een echt boeiend drama ligt nochtans in het stuk opgesloten, zooals blijkt uit den korten inhoud, dien we hier in breede trekken mededeelen: Bij een stormachtigen nacht komt Karel van Gelderland in de Antwerpsche heide in de hut der tooverheks Rosse Kee, die in hem den zoon erkent van haren verleider Adolf van Gelderland, hem de hardste verwijtingen toestuurt, de somberste voorspellingen doet, zoodanig dat de hertog in woede ontvlamt en haar doodt, juist op het oogenblik dat Herman, de zoon der heks, van het buitenland terugkeert. Rosse Kee draagt hem stervend de taak op haar bloedig te wreken.

Eenige jaren zijn verloopen; Karel is gehuwd, hij heeft verscheidene bastaardzonen, maar verheugt zich nog niet in een wettigen erfgenaam. Zijne jeugdige echtgenoote is echter op het punt moeder te worden en omdat alles goed mocht afloopen heeft hij de hulp ingeroepen van den beroemden dokter Hermanus. Deze de gelegenheid gunstig vindende om zijne wraak te beginnen, komt toegesneld, doodt de spruit bij de geboorte en maakt de moeder voor immer onvruchtbaar. Karel is wanhopend, radeloos over dat verlies en besluit thans de oudste zijner bastaardzonen tot opvolger te doen benoemen, wat niet gelukt. Op nieuw in woede ontstoken betreurt hij niet jong meer te zijn, om evenals vroeger zijn wil overal en altijd te kunnen opleggen -

Hermanus beweert door een drank Karel jeugd en kracht te kunnen terugschenken. Die drank is echter anders niet dan een snel werkend vergift dat Hermanus, alvorens het den hertog toe te dienen, eerst op dezes jongsten zoon en zijn trouwsten bediende wil beproeven. Ondanks de smeekingen zijner echtgenoote neemt Karel ook het gift, waarvan de uitwerking zich al spoedig laat bemerken. Hermanus' wraak gaat goed. Thans den oudsten bastaardzoon van den hertog getroffen; Karel I is naar het kamp gesneld ter verdediging van zijn land; een valstrik weet Hermanus hem te spannen, waarin hij onvermijdelijk loopen moet. Gelukkiglijk heeft Anna, zijne dochter, een gesprek haars vaders afgeluisterd, en niets raadplegende dan hare liefde voor Karel I, snelt zij met zijne twee jongere broeders naar het kamp om hem te waarschuwen, maar helaas, de drie redders vallen in den strik, voor Karel I gespannen; Anna wordt door soldaten ontvoerd en onteerd en de twee zonen van den hertog Karel vermoord. Van het gansche vorstenhuis blijft thans niemand meer over dan Karel I die zegevierend terugkeert, op het oogenblik dat zijne beminde, denkende dat hij dood is, van het gift inneemt door haren vader bereid en sterft. Hermanus, getroffen door al de rampen die hij gezaaid heeft smeekt den hertog om vergiffenis en deze, in eene vlaag van waanzinnigheid, neemt Hermanus voor zijnen vijand, doodt hem en sterft dan ook, niemand achterlatende dan Karel I om Nederland tegen de aanvallen van Burgondië te verdedigen.

Zooals men ziet, eene zeer belangwekkende stof voor een drama. Nu en dan denkt men zelfs dat het dramatische op den voorgrond zal komen, maar dadelijk volgt dan meestal een tooneel, dat met de hoofdhandeling niets te maken heeft en alleen werd aangebracht om der wille der historische getrouwheid, de dramatische vlucht de vleugelen breekt en den gang van het stuk wat verlamt.

Gittens neme zijn stuk nog eens goed onder handen, snoeie hier en daar eenige slepende, ook wel onwaarschijnlijke tooneelen, en al te hedendaagsche uitdrukkingen, verwerke de twee laatste bedrijven tot één en trachtte, naar het voorbeeld van zijnen meester Shakespeare, het historische en het dramatische gelijken tred te laten houden; hij geve aan zijne

figuren die rond Karel zich bewegen meer waarde, meer belangrijkheid, make hen tot handelende personen en dan zijn wij overtuigd dat zijn werk, waarvan de groote verdiensten thans slechts door de liefhebbers zijn kunnen geschat worden, door gansch het publiek zullen worden gewaardeerd, en *Karel van Gelderland* zal dan stellig een der schoonste zegepralen van ons Nationaal Tooneel zijn.

Het ware te wenschen dat Gittens te gelijkertijd zijn *Arnold en Adolf van Gelderland* omwerkte om dan de twee stukken achtereen te kunnen opvoeren; maar die taak volvoere hij rustig, zonder overhaasting en vindt hij den lust niet om daarmede klaar te zijn tegen het begin van het jaar, hij wachte dan liever tot het volgende om zijne stukken te laten opvoeren, ten einde niet blootgesteld te zijn tot sluiting van het tooneeljaar te dienen, alswanneer er weinig moeite wordt gedaan om een stuk zijn volle recht te laten wedervaren, om de noodige kosten van op- en uitvoering nog te doen; want waarlijk de tooneelschikking liet te wenschen, de figuratie was bespottelijk: alles te zamen gezocht waren er in Gelderland een drietal edellieden en het groote leger van den hertog bestond uit een half dozijn mannen! Van de artisten noemen wij enkel mev. Verstraeten die waarlijk als *Rosse Kee* onverbeterlijk was en met veel kracht de rol der heks heeft gespeeld en M.F. Bouwmeester, die een zeer goeden *Karel van Gelderland* voorstelde. Deze artist heeft merkelijke vorderingen gemaakt, maar zich toch nog niet geheel kunnen ontdoen van zijn binnensmonds spreken en het vreeselijk rollen der oogen, dat somtijds wel wat overdreven is, evenals zijne gebaren en zijne bewegingen.

EDWARD VAN BERGEN.

Boekbeoordeeling.

Kermisgasten, door Theophiel van Haesendonck. Antwerpen, Louis Legros. 1883.

Met het meeste genoegen hebben wij dit werkje gelezen, dat ons een Kermisdag uit het leven eener herbergtafel leert kennen. Op zeer lossen, humoristischen, hekelenden toon verhaalt de tafel ons op aantrekkelijke wijze het zeggen en doen der verschillende personen die rond haar plaats nemen. In eene reeks goede Antwerpsche schetsen, trouw afgezien en niet minder trouw weergegeven, komen wij in aanraking met personen tot de meest verschillende standen der samenleving behoorende, tot dat de tafel, in een twist gebroken wordt en naar achter wordt gedragen, waar zij niets meer hoort, niets meer ziet. De tafel, die zoovele personen de gastvrijheid schonk, wordt door niemand beklaagd, is door allen reeds vergeten, maar zij vergeet niet, zal haar spijt verkoelen door hare ledige oogenblikken te besteden tot het gereedmaken der *wraak eener herbergtafel*, dat weldra zal verschijnen.

Een paar aanmerkingen slechts. - In eene zijner schetsen (hoofdstuk VI) herinnert de schrijver al te zeer aan het gekende blijspel *De dienstboden* en in eene andere (hoofdstuk VIII) vinden wij eenige misplaatste aardigheden over eene schilderij die in onze driejaarlijksche tentoonstelling hing en stellig goede verdiensten bezat. De schrijver heeft inbeelding genoeg om zijn hekel- en spotlust bot te vieren aan iets van eigene vinding, zonder zooals in de twee aangehaalde gevallen aan iets bestaande te moeten herinneren, ofwel ten koste van een vriend te gekscheren.

Wij hopen dan ook dat bij eene tweede uitgave van zijn werkje, die we spoedig wenschen, de schrijver de twee gemaakte aanmerkingen indachtig zal zijn.

EDWARD VAN BERGEN.

Tentoonstelling in den Cercle Artistique.

Ik nam hoed en wandelstok en stapte weder naar den Cercle. Die jonge mannen geven aanhoudend werk. Ik was nieuwsgierig te zien wat zij nu weder op het doek gebracht hadden. Ik kom de zaal binnen en mijn oog valt op een levensgroot portret geteekend *Nelis,* een jongen schilder, die waarlijk bewijst dat hij veel talent heeft; de schildering is flink en de handeling is ongedwongen Dezelfde heeft ook een landschap als eerste poging tentoongesteld, men ziet wel dat de H. *Nelis* nog geen landschapschilder is, doch zijne poging is altijd prijzenswaardig. Indien Rubens alleen landschappen had geschilderd was hij misschien nu al vergeten geweest, daarom geen moed verloren.

Tusschen de jonge artisten hangen de schilderstukken van twee talentvolle en sinds lang beroemde schilders Het eerste is geteekend *F. Pauwels* en stelt voor *De Ballingen.* De teekening is uitmuntend, de kleur is fijn van toon, het is wel die dampachtige morgen, doch het onderwerp grijpt niet aan; het kunnen ook landverhuizers zijn.

Het tweede is geteekend *Van Luppen*, voorstellende een bosch, dat schoon van lijnen is, doch mij dunkt dat in een bosch de kleuren van het loof der boomen, meer verscheidenheid aan tonen opleveren. Men zegt altijd die schilderij is niet afgewerkt; welnu ik vind deze te veel afgewerkt onder opzicht van teekening, en niet genoeg onder opzicht van kleur. Sommige zullen dit als een paradoxe beschouwen. Wij weten echter dat men de natuur in het landschap niet photographisch kan teruggeven, en dat men altijd beneden de waarheid blijft van de détails, die men toch op een behoorlijken afstand met moeite kan onderscheiden. De plantengroei van den bodem in het bosch van den H. *Van Luppen* is voor mij niet wild genoeg, zij geeft mij te veel den indruk van een park door menschenhanden aangelegd, liever zag ik het landschap van denzelfde met mastenboomen, waarvan het karakter goed is uitgedrukt.

Het zeegezicht van den H. *Weber* is schoon, maar ik vind dat hij altijd dezelfde opvatting van de natuur voorstelt de H. *Van Kuijck* heeft een zeer verdienstelijk schilderstukje geleverd. Die belommerde dreef is vol waarheid en de figuurtjes zijn natuurlijk en goed geplaatst.

De typen van den H. *de Jans* die echter genoegzaam bewezen heeft dat hij veel talent bezit, vond ik dezen keer niet zeer gelukkig.

De schilderijen van de heeren *Vinck*, *Wagner* en *Houben* verdienen eene loffelijke melding.

De bloemen van den H. *Thielens* zijn niet harmonisch van kleur, hij heeft vroeger beter werk geleverd; nu dit kan bij iedereen wel gebeuren.

Het zeegezicht van den H. *Wolters,* de studiën van den H *Nys* en het Schelde- en heidegezicht van den H. *Van Genegen* zijn niet zonder verdiensten.

De beeldhouwer *Dupuis* leverde een talentvol borstbeeld en statuette, terwijl de H. *Lambeaux* eene verdienstelijke buste had tentoongesteld.

MODERATUS.

Kroniek.

Letter- en Tooneelkunde. - Prijskampen.

- De uitslag van den grooten wedstrijd van Nederlandsche tooneelkunde, uitgeschreven door de maatschappij *Momus*, te Maastricht, is als volgt:

Drama. 1e Prijs 'Jan van Beers' van Utrecht, 2e prijs 'Vrij Vooruit' van Schaarbeek (België), 3e prijs gedeeld tusschen 'Vreugdendal' van Breda, en de 'Jonge Tooneelliefhebbers' van Brussel, 4e prijs gedeeld tusschen 'Tollens' van Delft, en 'Wijngaard' van Brussel.

Tooneel- of Blijspel 1e prijs 'Vreugdendal' van Breda, 2e prijs gedeeld tusschen de 'Vlaamsche Kring' van Tongeren en 'Jan van Beers' van Utrecht, 3e prijs 'St-Cecilia' van Hasselt (België), 4e prijs 'Dramatisch Gezelschap' van Roermond.

Beste uitspraak. 1e prijs 'Jan van Beers' van Utrecht, 2e prijs 'Tollens' van Delft.

Beste tooneelspeelster in drama (Dilettante). Mevrouw Eggers-Roos, van 'Jan van Beers' van Utrecht, idem (van beroep) mevrouw van Sant, van 'Vrij Vooruit' van Shaarbeek.

Beste tooneelspeler in drama. De heer K. de Jager, van de 'Jonge Tooneelliefhebbers' van Brussel.

Beste tooneelspeelster in blijspel (Dilettante). Mej. Moreels, van de 'Jonge Vlamingen' van Antwerpen, id. (van beroep) Mevrouw Desomme, van het 'Dramatisch Gezelschap' van Roermond en 'Oefening baart Kunst' van Echt.

Beste tooneelspeler in blijspel. De heer Groote Woortmann, van 'Jan van Beers' van Utrecht.

Eereprijzen buiten wedstrijd: Mevrouw Frenkel-Bouwmeester en mevrouw C. Beersmans.

- De maatschappij *De Tony's Vrienden*, van Lier, schrijft eenen internationalen prijskamp uit voor het opvoeren van oorspronkelijke drama's en blijspelen, gedurende den winter van 1883-84.

- Een groep van letterkundigen heeft het gedacht opgevat eene betooging in te richten ter eere van den heer Camille Lemonnier, den gunstig gekenden Fransch-Belgischen schrijver van verscheidene romans.

- Het Algemeen Bestuur van het Willemsfonds heeft uitgegeven: 1° *Voorzitter Garfield*, door Emile de Laveleye (vertaald uit het Fransch). 2° *Het geschenk van den jager*, door vrouwe Courtmans, geboren Berchmans (bekroond door het Belgisch Staatsbestuur met den vijfjaarlijkschen prijs van Nederlandsche letterkunde).

- Te Watou is eene nieuwe tooneelmaatschappij ingericht, onder den titel van: *De Vlaamsche Herten,* met kenspreuk 'Oefening kweekt kunst'. De nieuwingerichte maatschappij heeft op Maandag 7 en Dinsdag 8 Mei ten tooneele gevoerd: 1° *De twee dooven*, 2° *Joris de Ticheldekker*, en 3° *Een lastige Overbuur.*

- Op Maandag, 2e Sinksendag, heeft te Maldegem in Oost-Vlaanderen het feest plaats gehad ter eere van de Zuidnederlandsche schrijfster Vrouwe Courtmans, geboren Berchmans. Een prachtig weder heeft deze nederige huldebetooging opgeluisterd. Eene menigte maatschappijen hebben aan den stoet deel genomen, welke ter eere der gevierde schrijfster werd ingericht. Behalve haar prachtig geschilderd portret, door den kunstschilder J. Van Biesbroeck vervaardigd, werd haar aangeboden een kunstalbum, door de afdeeling van het *Willemsfonds* te Brussel, waarin talrijke Vlaamsche schrijvers eenige regelen van hun geschrift hebben geplaatst en waarvoor velen onzer beste artisten eene teekening hebben vervaardigd. De maatschappij, *de Distel* van Brussel, heeft haar ook een dergelijk album geschonken. *Snellaertskring* van Gent heeft haar een kunst-adres en eenen bloemtuil aangeboden. Al de plaatselijke comiteiten hebben aan de dich-

terlijke schrijfster van *Griselda*, *het Geschenk van den Jager*, *de gezegende Akker*, en zoo menig ander treffend en roerend verhaal, bloemtuilen aangeboden. De leden van de inrichtingscommissie hebben haar tuilen en kronen, en in een album hun portret geschonken. Nooit zag Maldegem zooveel volk in zijn midden. Des avonds werd een schoon vuurwerk afgestoken en waren de huizen der gemeente verlicht, als huldeblijk aan haar, die sinds zooveel jaren den Vlaamschen stam door hare geschriften heeft verheerlijkt. Mev. Courtmans is Ridder der Leopoldsorde benoemd.

- HET EEUWGETIJDE VAN HUGO GROTIUS. - Noord-Nederland vierde op 9 en 10 April het 3e eeuwgetijde van Hugo De Groot, meer als Hugo Grotius bekend. Den 9 April had te Amsterdam eene bijeenkomst plaats in het *Odeon.* Pastoor J.W. Brouwers heette in verzen de aanwezigen welkom en deed het doel der vergadering kennen. Dit doel was de vereering van een groot man en de mededeeling van den uitslag der bij deze gelegenheid uitgeschreven prijsvragen.

De eerste dier prijsvragen bestond in een gedicht, ter eere van Nederlands kunst en wetenschap, vertegenwoordigd in de zeventiende eeuw door Rembrandt, Grotius en Vondel. De jury bracht haar verslag uit. Van de acht ingekomen antwoorden is een onder de zinspreuk: *o terque beati*, eenparig der bekroning waardig gekeurd, waarvan als schrijfster bekend gemaakt werd Mejufvrouw Louise Stratenus.

De tweede prijsvraag was van tweeledigen aard: een beeld van Grotius en eene groep van Vondel en Grotius. Van de vier ingekomen ontwerpen voor het eerste gedeelte is een, ingezonden onder het motto: *Gerechtigheid*, den prijs waardig gekeurd. Het is gebleken te zijn ingezonden door den Heer S. Miedema te Rotterdam. Voor de groep is slechts één antwoord ontvangen en ook den prijs waardig gekeurd. Het draagt den naam van den Heer J.L. Stracké, junior.

Ten slotte werden door de Heeren Hofdijk, H.C. Rogge, Joan Bohl en Alberdingk-Thijm voordrachten ter eere van Grotius gehouden.

Den volgenden dag was het eigenlijke officiëele feest, te Delft.

Een niet zeer talrijk gezelschap vereenigde zich te 1 uur ten raadhuize, De burgemeester riep hun een welkom toe en

sprak zijne vreugde uit, dat het standbeeld van Hugo De Groot te Delft, zijne geboortestad, zou verrijzen. Daarop werd door den Heer Vosterman Van Oye eene genealogische studie, der familie De Groot opgedragen, aan het gemeentebestuur van Delft aangeboden. De vestibule van het raadhuis was met bloemen versierd, waartusschen het portret van De Groot prijkte. Het bekroond ontwerp van het standbeeld, ingezonden door den Heer Miedema, was ter bezichtiging gesteld. Te twee ure verliet de stoet het raadhuis. In de kerk waren veel genoodigden aanwezig. Het kamerlid de Heer Cremers hield eene feestrede, waarin hij herinnerde aan het leven van De Groot, en hing een prachtigen krans van zilverbladen met linten, waarop 1583 - 10 April - 1883, aan het praalgraf.

Denzelfden avond had te Amsterdam, in den schouwburg van Lier, de vertooning plaats van een tooneelstuk, door den Heer Alberdingk-Thijm ter eere van Grotius vervaardigd.

Beeldende kunsten.

- De Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten te Gent, heeft aan al de kunstenaars van het land en den vreemde eene uitnoodiging gezonden, om deel te nemen aan de 32^{e} driejaarlijksche tentoonstelling, welke den 26 Augusti geopend wordt

Het Staatsbestuur heeft ter beschikking van de maatschappij 15 gouden medaliën gesteld, voor de verdienstelijkste werken.

De stad Gent en het Gouvernement zullen 50,000 fr. besteden voor den aankoop van werken voor ons Muzeum. Verscheidene belangrijke aankoopen zullen verder worden gedaan voor de tombola, door de maatschappij ingericht.

In de laatste tentoonstelling zijn alhier 136 tafereelen en kunstvoorwerpen verkocht, voor eene som van 205,270 fr. en gedurende de vier laatste tentoonstellingen beliep het getal verkochte kunstvoorwerpen 691, voor eene som van 906,340 fr.

Dat is eene goede aanbeveling voor de artisten, die hunne werken willen zenden.

De tentoonstelling zal sluiten den 4 November.

De kunstvoorwerpen moeten vòór den 28 Juli 1883 toegezonden zijn.

- De stad Antwerpen heeft voor 50.000 fr. de prachtige schilderij aangekocht van Jordaens: *Zoo de ouden zongen*,

zoo piepen de jongen. Ziedaar eene goede aanwinst voor het Antwerpsch muzeum.

- De herstellingswerken aan den linkervleugel van het Stadhuis van Brussel zullen weldra aanvangen. Heel de gevel langs de Stadhuisstraat zal herbouwd worden, zooals hij was in de XVe eeuw. Het gouvernement en de provincie zullen tusschenkomen in de onkosten, die geschat worden op 300,000 franks. De kleine beelden, welken dien gevel versieren, kosten alleen 180,000 fr. Tusschen die beelden bevinden zich die van Filips-den-Goede, van Karel-den-Stoute, Maria van Burgondië en Maximiliaan van Oostenrijk, die vroeger eene plaats vonden in de nissen van den kleinen toren, langs de westzijde van het gebouw.

- Een Vlaamsche kunstschilder, Balthazar Solvijns, had op het einde der 18^{e} eeuw, in Bengalen, een aantal akwarellen uitgevoerd, die bestemd waren voor een groot werk over de zeden en gewoonten der Hindous, verschenen te Calcutta in 1799. Het *Kensington Museum*, te Londen, heeft thans 248 van die akwarellen aangekocht.

- *Academie van schoone kunsten te Antwerpen.* - Prijs van Rome.

De jury heeft de zes volgende personen, tot den voorloopigen kampstrijd aangenomen.

1° De heeren E. Verbrugge, van Brugge; 2° De Geetere, van Amiens; 3° J. Rosier, van Lanaeken; 4° G. Fichefet, van Brugge; 5° F. Van Acker, van Brugge; 6° A. Vanderlick. van Leuven, en G. Van Strijdonck, van Bergen (Noorwegen).

Bij koninklijk besluit van den 3 Mei zijn benoemd tot leden van de jury gelast met het beoordeelen der werken van den prijskamp van schilderkunst, voor den prijs van Rome, dit jaar geopend: de heeren J. Geefs, Ed. Fetis, J. Portaels, K. Verlat, De Taeye, Hennebicq, Bourlard, V. Lagye en J. Stallaert. De heeren X. Mellery en Beaufaux zijn benoemd tot plaatsvervangende leden.

Toonkunde.

- De heer C. Van der Linden, de welbekende Dordrechtsche musicus, heeft een werk voor mannenkoor en solo gecomponeerd ‘Vriendschap’, tekst van C. Eller, naar het Duitsch van mevr. Heinze-Berg. De ‘Caecilia’ oordeelt daarover zeer gunstig.

- Men gaat te Weenen eene oude schuld kwijten: een waardig gedenkteeken oprichten voor *Mozart.* Reeds is er, onder het vóórgaan van den generaal-intendant baron Hoffmann, tot dit doel eene inschrijving geopend.

- In den Hofschouwburg te Munchen heeft de opvoering plaats gehad van de gezamenlijke opera's van Richard Wagner. Den 20 April begon de reeks met *Rienzi* en 14 Mei werd zij geëindigd met de *Götterdämmerung.* Van het begin tot het einde was de schouwburg goed bezet. Volgens opgave van den intendent van dezen schouwburg werd aldaar gegeven: *Rienzi* sedert 27 Juni 1871 - 20 maal, *Der Fliegende Holländer*, sedert 4 December 1864 - 60 maal, *Tannhäuser* sedert 12 Augustus 1855 - 115 maal, *Lohengrin* seder 28 Februari 1858 - 93 maal, *Tristan und Isolde* sedert 10 Juni 1865 - 23 maal, *Die Meistersinger von Nürnberg* sedert 21 Juni 1868 - 30 maal, *Das Reingold* sedert 22 September 1869 - 14 maal, *Die Walküre* sedert 26 Juni 1870 - 22 maal, *Siegfried* sedert 10 Juni 1878 - 17 maal en *Götterdämmerung* sedert 15 September 1878 - 15 maal, dus allen te zamen 409 maal.

Sterfgeval.

- C. Willems, hoofdopsteller-uitgever van de *Kunstbode* van Maldegem en van het weekblad *De Brugsche Beiaard* is op 30jarigen ouderdom te Maldegem overleden. Enkele dichtstukken van zijne hand verschenen in dit tijdschrift. Hij was een overtuigde en moedige verdediger onzer taalrechten.

Nieuwe uitgaven.

- INLANDSCHE NOVELLEN. Volkstafereelen naar Em. Greyson en Cam. Lemonnier door J. Moruanx. Met 2 etsen van Th. Gérard en E. Vanden Bussche. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, uitgever. 266 blz.
  fr. 2,00.
- KERMISGASTEN. (Een dag uit het leven eener herbergtafel) door Theophiel van Haesendonck. Antwerpen, Louis Legros. 62 blz.
  fr. 1,00.

Aangekondigd:

Door De Seyn-Verhougstraete, Uitgever te Roeselare:

1. *Goedkoope uitgave* der volledige werken van vrouwe Courtmans, geb. Berchmans. In deelen van ruim 200 blz. elk fr. 1,50.
2. *Beersel bij Brussel*, monografie door Teirlinck-Stijns. Prijs. fr. 1,50.
3. *Meer licht!* Eerste illuminatie, vlammetjes van oortjeskaarsen, aangestoken door Remo. Prijs
   fr 1.50.

Mijnheer Anselmus of de vrijagie van eenen ouden jonkman.(*) Tooneelspel in 2 bedrijven.

Personen:

Anselmus, oude jonkman.
Leopold, jeugdige jonkman.
Tolman, jonge weduwenaar.
Dominik, knecht.
Een koopman in pantoffels.

Tooneelverbeelding:

Het tooneel verbeeldt eene fraai gestoffeerde kamer; rechts van den aanschouwer, eene deur, links eene pronkschappraai. Tafel in 't midden der plaats; dubbele deur in den achterwand.

Eerste bedrijf.

1ste tooneel.

ANSELMUS, TOLMAN.

ANSELMUS.
Dag, mijn goede heer Tolman, hoe is 't met uwe kostelijke gezondheid?

TOLMAN.
Goed, mijnheer Anselmus, goed, en met de uwe?

(*) In het gedacht van den schrijver is Anselmus een schraal man, gaande wat al knikbeenen, en dragende eene lange tot onder toe geknoopte jas. Leopold en Tolman zijn lustige gasten, de eerste van 25, de tweede van rond de 30 jaren. Dominik is een oude heerengast, stijf, gemanierd en krakende net.

ANSELMUS.
God zij geloofd! Alles wel, mijnheer Tolman, ik ben zoo kloek als een visch; nooit was ik frisscher en gezonder; 'k voel me vandaag opgeruimder en levendiger dan over twintig jaren!

TOLMAN.
Zooveel te beter, mijnheer Anselmus, dat doet mij groot genoegen!

ANSELMUS.
Mijnheer Tolman, zou ik u iets mogen vragen?

TOLMAN.
Of gij mij iets moogt vragen! Zeker, mijnheer Anselmus, moogt gij mij iets vragen; gij moogt mij vragen al wat gij wilt, gij. Is er iets waarin, waarbij, waartoe, waarmede ik u dienstig kan wezen, met raad of daad, spreek, mijn beste heer Anselmus, ik ben zeer benieuwd om te vernemen wat ge mij te vragen hebt.

ANSELMUS.
Laat ons zitten, mijnheer Tolman, bid ik u; de zaak waarover ik u te raadplegen heb, is van groot gewicht.

TOLMAN.
Tot uwen dienst, mijnheer Anselmus. Zeer vereerd met het vertrouwen dat ge mij schenkt.

ANSELMUS.
Mijnheer Tolman, gij zijt getrouwd geweest?

TOLMAN.
Geweest, helaas! ja, al te korten tijd! Ik bezat eene vrouw als een engel, eene echte perel.....

ANSELMUS.
Ja, 'k weet het, mijnheer Tolman, 'k weet het, een vrouwtje beter dan rijstpap met rozijnen!

(Hy lacht luidruchtig).

TOLMAN.
Mijnheer Anselmus, 'k versta mij aan u niet meer; vroeger waart ge de ernst in persoon; vandaag raast ge als een losse jongeling, 'k zou haast gaan zeggen als een verliefde boerenkinkel!

ANSELMUS.
't Is zoo, mijnheer Tolman, 't is zoo; eene groote verandering heeft in mij plaats gehad. Aan u zal ik het rechtuit zeggen, omdat gij een man van vertrouwen en van ondervinding zijt. Mijnheer Tolman, ik heb het voornemen opgevat te trouwen.....

TOLMAN.

Trouwen! wie trouwen? Gij, een kantoorrat die nooit eene vrouw in de oogen hebt durven bezien!

ANSELMUS

(opstaande).

Welnu, ja, die oude kantoorrat zou willen trouwen, vindt ge dat zoo aardig. Ben ik geen man gelijk de andere?

TOLMAN.

Aangezien gij het zelf zegt, zal ik het gelooven, onder sommige opzichten ten minste schijnt gij een man te zijn gelijk de andere; gij zijt vroolijk, gij wordt eens verliefd.....

Tweede tooneel.

ANSELMUS, TOLMAN, LEOPOLD, DOMINIK.

LEOPOLD

(in de kamer tredende).

Verschooning, mijnheer Anselmus, honderdmaal verschooning! Ik wenschte mijnen vriend Tolman te spreken, en Dominik, uw knecht, zeide mij, dat mijn vriend zich in deze plaats bevond, zonder er bij te voegen dat gij bij hem waart.

DOMINIK

(binnen komende).

Mijnheer Anselmus

(hem een brief aanbiedende)

van wege mijnheer De Beer, uw patroon; hij verwacht u oogenblikkelijk te zijnent.

ANSELMUS

(na het briefje overloopen te hebben).

Mijnheer Leopold, mijnheer Tolman, gij laat mij toe?.... 't Is waarschijnlijk slechts voor eenige minuten; ondertusschen kunt gij de zaak bespreken welke u te zamen riep. Dominik, breng die heeren cigaren, het kasken met dien leelijken neger op. Ze zijn goed, heeft men mij verzekerd, recht goed. Tot straks heeren, tot straks!

(af).

Derde tooneel.

LEOPOLD, TOLMAN, DOMINIK.

LEOPOLD.

Het kasken met dien leelijken neger op! Waar heeft Anselmus aldus leeren spreken, hij die altijd zoo gemeten was in al wat hij deed of zeide.

(Dominik brengt cigaren en lucifers).

TOLMAN.
Wacht een oogenblik, 'k zal u iets vertellen daar ge zult verslagen van staan!

(Dominik af).

TOLMAN.
Anselmus is dezelfde persoon niet meer, dien wij tot hier hebben gekend.

LEOPOLD.
Hoeft gij het mij te zeggen?

TOLMAN.
Hij is vandaag bij mijnheer De Beer ter tafel geweest, en ik veronderstel, 't is niet anders mogelijk, dat men hem daar van 't beste vaatje heeft doen proe-

ven. Beeld u in, zoo even zeide hij mij, dat hij lust heeft om te trouwen.....

LEOPOLD.
Hij trouwen! Gaan de ossen op boomen klimmen? Schildpadden op de viool spelen? En met wie zou hij trouwen, de oude suffer?

TOLMAN.
Dat is mij vooralsnu nog onbekend. Indien *hij* het weet, zal ook *ik* het weten, doch waarschijnlijk weet hij zelf het nog niet.

LEOPOLD.
Ha zoo!

TOLMAN.
Wel ja, slechts zeide hij mij, dat hij van zin is het te doen, en hij wilde mij, als vriend en als iemand die getrouwd geweest is, over die zaak raadplegen.

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, ANSELMUS.

ANSELMUS.
Daar ben ik al terug, heeren!

TOLMAN.
Best, heer Anselmus, gij hebt u gehaast. Vast was het mijnheer De Beer die u verlangde te spreken, en niet zijn bevallige dochter?

ANSELMUS.
Ha ha ha! Inderdaad, 't was mijnheer De Beer.

LEOPOLD.
Ik wist zonder het u te moeten vragen, dat het geen vrouwspersoon geweest was. Ware het jufvrouw Lucia geweest, gij zoudt niet zoo haast teruggekomen zijn.

ANSELMUS.
Ha ha ha! En waarom niet, mijnheer Leopold, waarom niet?

LEOPOLD.
Waarom niet? Hoef ik u dit te zeggen? Breekt een jonkman de samenspraak zoo spoedig af wanneer hij 't voorrecht heeft het woord te mogen sturen tot eene beminnelijke jufvrouw?

(Tolman doet teeken aan Leopold dat hij in zijne gekkerij niet zou voortgaan).

LEOPOLD

(zonder op Tolmans vermaning acht te slaan).

En gij vooral, mijnheer Anselmus, zoudt eene onvergeeflijke lafheid begaan, - neem niet kwalijk dat ik u zoo rechtuit spreek - als gij het ijzer niet smeeddet terwijl het heet is.

ANSELMUS

(verbluft).

Mijnheer Leopold? Mijn goede heer Leopold, zoudt gij denken?.....

LEOPOLD.

Ik denk niets, niets ter wereld; maar wat ik weet, weet ik wel, en ik weet veel!.....

ANSELMUS.

Mijnheer Leopold?

LEOPOLD.

Ik weet dat jufvrouw Lucia verliefd is,

(wenk van Tolman om niet voort te gaan)

smoorlijk verliefd is op zekeren heer hoofdbediende in het kantoor van den heer De Beer.

ANSELMUS

(bevende van aandoening).

Verliefd op wie?

LEOPOLD.

Op mijnheer Anselmus! Op wie anders?.....

ANSELMUS.

Mijnheer Leopold, is het geene gekscheerderij?

LEOPOLD

(koel).

Ha zoo! Ben ik gewoon te gekscheren met ernstige dingen? En als ik hiertoe lust had, zou ik mij verstouten het te doen met een' man van uwe waarde?

(zijn hoed vattende).

Uw dienaar, mijnheer Anselmus, het spijt mij u gestoord te hebben, en wat mij niet min spijt is, dat ik u niet meer vertrouwen wist in te boezemen.....

ANSELMUS

(Leopold terughoudende).

Maar, mijnheer Leopold, neem dit zoo kwalijk niet op. Ik heb van u den hoogsten dunk. Verschooning, honderd maal verschooning! Niet aan uwe rechtzinnigheid, mijnheer Leopold, maar aan de echtheid van hetgene gij zeidet, heb ik een oogenblik getwijfeld.

Vijfde tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.

Mijnheer Tolman, een heer die beneden wacht, verlangt u te spreken. Ziehier zijn kaartje.

TOLMAN.

Goed, Dominik, ik ga dadelijk tot hem.

LEOPOLD

(tot Tolman).

Wij kunnen samen naar beneden gaan.

ANSELMUS.

O gij, mijnheer Leopold, zult toch nog niet vertrekken, vooral nu niet dat ik u door mijne onbezonnen woorden misnoegd, ja gekwetst heb.

(Tot Tolman)

Tot straks, mijnheer Tolman, tot straks!

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, MIN TOLMAN.

ANSELMUS.

(Leopold met de hand tot bij de tafel leidende).

Zet u nog wat neêr, mijnheer Leopold, doe mij dat genoegen. De dag is om; uwe taak voor heden is verricht, zoowel als de mijne. Laat ons nog wat kuizelen. Mag ik een glas wijn laten opdienen? Ja, niet waar?

(Hij trekt driftig aan de belkoord. Leopold zet zich neder).

DOMINIK

(haastig binnenkomende).

Mijnheer Anselmus, de bel is nog niet af, maar indien gij zoo nog eens trekt, dan ligt zij aan stukken op den grond!

ANSELMUS.
Wat wil dat zeggen, Dominik? Mag ik niet bellen gelijk ik het goedvind? Gauw eene flesch wijn!

DOMINIK.
Wijn, mijnheer Anselmus, welken wijn?

ANSELMUS.
Van den beste!

DOMINIK.
Hoe van den beste?

ANSELMUS.
Bourgogne, Langoor!

DOMINIK.
Bourgogne-Langoor?

ANSELMUS.
Dominik, loop gauw, jongen, gauw, gauw, gauw! Wijn van den beste!

DOMINIK.
En niet *Langoor*?

ANSELMUS.

Dominik, laat ons niet onbeleefd zijn, wat gij nog nooit zijt geweest. Neen, niet Langoor! Eene flesch van mijnen besten wijn, Bourgognewijn! Van dien uit het gesloten baksken!

(Dominik af).

Zevende tooneel.

DE VORIGEN.

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, gij hebt daar een' aardigen knecht.

ANSELMUS.

Knecht en geen knecht! 't Is een oude heeregast; zijn laatste meester heeft hem een pensioen vermaakt dat de jongen in staat stelt om stillekens aan te leven. Hij kon niet blijven zonder iets te doen. Bij mij heeft hij zijne woonst voor niet; hij verzorgt mijne vogelen

en staat verder tot mijnen dienst voor al het klein werk dat ik te verrichten heb. Gij weet, ik neem mijne maaltijden in het spijshuis. 't Is een zeer goede jongen, maar hij is wat kittelachtig; hij wil met beleefdheid aangesproken worden. Gij hebt het zoo even gehoord met die flesch Bourgogne,

LEOPOLD.

Zijt gij liefhebber van *Bourgogne*, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS.

Ik? Dat mag ik juist niet zeggen, gewoonlijk als ik wijn drink, is het een glas *Bordeaux*. Vandaag nochtans heb ik *Bourgogne* gedronken en, rechtuit gesproken, dat heeft mij gesmaakt. 'k Wist niet dat *Bourgogne* zoo goed was.

LEOPOLD.

Gij zijt vandaag aan tafel geweest bij mijnheer De Beer, naar ik vernomen heb; mijnheer De Beer heeft vast besten wijn?

ANSELMUS.

Beste wijn, gelijk gij zeer wel zegt, mijnheer Leopold.

LEOPOLD.

En daarbij eene allerbeminnelijkste dochter, dit weet ik van de gouvernante, welke ik nu en dan zie. Het schijnt dat men in dat huis heel veel van u houdt, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS.

Gij wilt mij vleien, mijnheer Leopold, ik kan niet gelooven....

LEOPOLD.

(Eene beweging makende alsof hij wilde vertrekken.)

Gij gelooft mij niet, mijnheer Anselmus; 't zal best zijn dat wij hier afbreken....

ANSELMUS.

O neen! o neen! mijn goede heer Leopold! Zoo moogt gij dat niet opnemen. Ik wilde maar zeggen, dat men in het huis van mijnheer De Beer waarschijnlijk niet zooveel van mij houdt als men u heeft verteld.

DOMINIK

(wijn en romers op tafel zettende).

Daar, mijnheer Anselmus, *Bourgogne* wijn van den beste, zonder *Langoor*.

ANSELMUS.

Dominik, gij zijt zonder genade! Zullen wij nu niet best verder zwijgen van de *Langoor*?

(Dominik buigt en wil vertrekken.)

LEOPOLD.

(tot Dominik)

Gij gaat niet uit, niet waar Dominik?

DOMINIK.

Neen, mijnheer Leopold, ik ga niet uit, tenzij mijnheer mij met eene boodschap hadde te gelasten.

LEOPOLD.
Braaf! Nu seffens niet, Dominik, doch misschien wel binnen tien minuten.

DOMINIK.
Mijnheer Leopold, tot uwen dienst.

(Dominik af. Anselmus en Leopold drinken een glas wijn.)

Achtste tooneel.

LEOPOLD, ANSELMUS.

LEOPOLD.
Mijnheer Anselmus, mag ik u eenen raad geven?

ANSELMUS.
Ja zeker! Wel verplicht, mijnheer Leopold; wat wilt gij mij raden?

LEOPOLD.
Mijnheer Anselmus, gij hebt hier pen en inkt en wat verder noodig is om eenen brief te schrijven?

ANSELMUS.
Zeker, mijnheer Leopold,

(hij haalt spoedig het gevraagde).

Ziedaar, mijnheer Leopold.

LEOPOLD.
Goed, mijnheer, zet u daar neder, en schrijf, als ik u verzoeken mag eenen lieven liefsten brief.

ANSELMUS.

(verwonderd)

Ik, mijnheer? Aan wie zou ik eenen brief schrijven?

LEOPOLD.
Aan wie? Moet ge dat nog vragen? Aan Jufvrouw Lucia! Begin maar seffens. Ik zal Dominik gaan verwittigen en hem zeggen wat hij te doen, en waar hij den brief te bestellen heeft.

ANSELMUS.
O, Mijnheer Leopold, zoo haastig niet, bid ik u! Hoe zal ik dat aanvangen?

LEOPOLD.

Hoe zult gij dat aanvangen? Moet men u dat zeggen? Gij die verliefd zijt, die weet dat uw aanbod met wederliefde zal worden beantwoord, en die dagelijks de penne voert, zal uw hart u niet inblazen wat gij te schrijven hebt?

ANSELMUS.

Mijnheer Leopold, mijn goede heer Leopold! sta mij bij, zeg mij hoe ik het doen zal, hoe ik moet beginnen?

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, wees niet al te zedig, niet kinderachtig. Gij schrijft eenen brief, eenen minnebrief; eenen brief vol teedere gevoelens. Gij laat *uw hart* spreken, meer hoef ik u niet te zeggen. Ik maak mij uit de voeten; tot zulk werk is men best alleen.

(Hij wil weg).

ANSELMUS.

Mijnheer Leopold, nog een glaasje wijn!

LEOPOLD.
Ik neem aan, maar gij ook één.

(Anselmus schenkt de beide roemers vol)

, Zoo! Op uwe gezondheid, mijnheer Anselmus, en op eenen goeden uitval!

(Zij drinken)

Nu ben ik weg. Binnen een half uur of vroeger kom ik terug, indien gij het mij veroorlooft.

ANSELMUS.
Zeker, mijnheer Leopold, zeker! Ik zal op u wachten.

(Leopold af.)

Negende tooneel.

ANSELMUS.

ANSELMUS.
Thans moet ik eenen minnebrief schrijven, ik, een man van vijftig jaren, van drie en vijftig, als 't u belieft... Laat zien (hij neemt een vel papier. - Schrijvende) *Zeer geachte Jufvrouw De Beer!* Neen, dat is te koel. (Hij legt het vel ter zijde en neemt een ander. Schrijvende) *Teergeliefde Jufvrouw Lucia!...* Waar zijn mijne zinnen? Met wat recht zou ik haar *teergeliefde Jufvrouw* noemen? (Hij scheurt het vel stuk en neemt een derde). *Zeer geachte en hoogvereerde Jufvrouw!* Dat is beter, dat kan er door.
Gedoog dat een nederige aardworm...

Tiende tooneel.

ANSELMUS, DOMINIK.

DOMINIK.
De kleermaker, mijnheer Anselmus, brengt uw nachtjapon te huis; hij vraagt of gij iets anders te doen hebt?

ANSELMUS.
Neen, Dominik; ik heb niets anders te doen. (Dominik af. Anselmus het geschrevene overlezende) *Zeer geachte en hoogvereerde Jufvrouw! Gedoog dat een nederige aardworm...* 't Eerste is goed, 't tweede deugt niet, in 't geheel niet. Een verliefde

noemt zich: *een nederige aardworm.* Waarom niet *een smerige martiko?* (Hij scheurt het blad en neemt een vierde). Laat zien, eerst gedacht en dan geschreven, *Zeer geachte...* enz. dat is goed. *Sedert meer dan vijftien jaren klopt mij het hart als met een' hamer*, *telkens dat ik...* Neen, dat ook deugt niet, want, ten eerste, 't is eene felle leugen, en ten tweede, over vijftien jaren was jufvrouw Lucia nog een kind; zij had nog hare eerste communie niet gedaan, wat zeg ik, zij kon met moeite... alleen eten.

DOMINIK.
Mijnheer Anselmus, een koopman in konijnenvellen verlangt u te spreken. Hij wil...

ANSELMUS

(verstoord).

Zend hem door! Wat heb ik met konijnenvellen te stellen?

DOMINIK

(kalm).

Goed, mijnheer Anselmus, ik zend hem door, dat is gezegd.

(af.)

ANSELMUS.

(hij drinkt eerst eenen roemer wijn en vat vervolgens een nieuw vel papier).

Tot waar zijn wij gekomen?

(Hij herhaalt)

Zeer geachte en hoogvereerde jufvrouw! Onder al de stervelingen dezer wereld is er geen die... Onder al de stervelingen der wereld...

DOMINIK.
Een handelsreiziger in gevoederde pantoffels vraagt...

ANSELMUS

(driftig).

Dominik, houdt gij mij voor den zot? Wat uitstaans heb ik met een handelsreiziger in gevoederde pantoffels. Dat hij naar de weerlicht loope!

DOMINIK.
De man vraagt of gij er geene wilt koopen, in 't groot voor het huis van mijnheer De Beer, of in 't klein voor uw eigen gebruik. Dit laatste gedacht vind ik niet slecht, mijnheer; uwe pantoffels beginnen te verslijten; gij klaagt dikwijls van koude voeten...

ANSELMUS.
Koude voeten! Ik koude voeten! Mijne voeten branden, mijn hoofd brandt, heel mijn lichaam brandt! Dominik, loop gauw! Zend den man door en sluit de straatdeur achter hem toe! Ik moet alleen zijn, gerust, kalm van bloed en kalm van gemoed

(Dominik af. Anselmus neemt zijn schrijfgerief bijeen).

Hier kan ik niets goeds verrichten; ik begeef mij in mijne slaapkamer, draai den sleutel rond en plaats mijne matras rechtstaande tegen de deur. Misschien zal ik aldus...

(hij vertrekt).

Elfde tooneel.

DOMINIK, ANSELMUS.

DOMINIK.

Waar is de heer?

(roepende)

Mijnheer! Mijnheer! God! waar is hij heen?

(Hij slaat op de deur der slaapkamer)

Mijnheer Anselmus! Mijnheer Anselmus?

ANSELMUS.

(van binnen)

Dominik!

DOMINIK.
Mijnheer Anselmus! Doe open! In Gods naam doe open!

ANSELMUS.
Waarom zou ik opendoen? wat is er gaande?

DOMINIK.
Nog eens, om de liefde Gods, doe open, mijn beste heer Anselmus!

ANSELMUS.

(de deur ontsluitende. In zijne hemdsmouwen).

Dominik wat gaat u over? Waarom laat ge me niet met vrede?.....

DOMINIK.
Ach, mijnheer Anselmus!

(hij wil hem omarmen).

ANSELMUS.
Achteruit, onnoozele...

DOMINIK.
Mijnheer Anselmus, ik zal u niet alleen laten!

ANSELMUS.

(de armen op de borst kruisende).

Zoo! gij zult mij niet alleen laten?

DOMINIK.
Neen, ik zweer het u; alleen blijft gij niet, toch niet in dit oogenblik!

ANSELMUS.
En waarom niet, als ik het weten mag? Zult gij zelfs de vermetelheid hebben in mijne slaapkamer te dringen als ik het u verbied?

DOMINIK.
Ja, mijnheer, die vermetelheid zal ik hebben; ik ben u te zeer verkleefd om toetelaten...

ANSELMUS.
Zoo! gij wilt mij beletten in mijne slaapkamer eenen brief te schrijven?

DOMINIK.

(verwonderd).

Eenen brief te schrijven?

ANSELMUS.
Ja, eenen brief te schrijven.

DOMINIK.
Slechts eenen brief te schrijven?

ANSELMUS.
Alleen eenen brief te schrijven.

DOMINIK.
Maar waarom toch *alleen*, mijnheer Anselmus? Gij zijt niet gewoon mij te mistrouwen. Laat mij toe, als eene gunst, dat ik bij u blijve. Ik zal mij stilhouden als eene kat, mij aan uwe voeten nedervleien als een hond...

ANSELMUS,

(lachende).

Een van ons is zinneloos, dat lijdt geen twijfel, en misschien zijn wij het allebei!.. Dominik, blijf hier in deze plaats, ik zal de deur mijner slaapkamer open laten, en zet mij weêr aan 't schrijven; stoor mij niet, dat is al wat ik van u vraag.

(Het orkest speelt eenige maten muziek. Dominik kijkt door de opengebleven deur; hij vertolkt door gebaren zijne nieuwsgierigheid en zijne verwondering. De muziek houdt op).

DOMINIK

(tot de ramp tredende; halfluid).

Wat moet dat al beteekenen? Mijnheer is als een waanzinnige; hij neigt en buigt, glimlacht en verroert de lippen, juist alsof iemand voor hem stonde. En dat gegichel en gelach van mijnheer Tolman en vooral van mijnheer Leopold als ik hen uitliet, wat mag dat al beduiden?

(Er wordt gebeld - beweging van Dominik - nog eens.... een derde maal...)

DOMINIK.

(voor de deur der slaapkamer).

Mijnheer Anselmus, mag ik gaan zien wie daar belt?

ANSELMUS

(in de plaats tredende).

Zeker, Dominik, zeker! Ga maar beneden; ik ben omtrent klaar met mijn werk.

(Dominik af. - Anselmus verlaat nog eenen enkelen minuut het tooneel. Terugkomende).

Daar is mijn brief vaardig. Heeft hij mij moeite gekost! En toch ging het beter dan ik gedacht had. Nu gauw mijnen frak aan.... Zoo! Waar toch blijft Dominik!

DOMINIK.

Mijnheer Anselmus, 't zijn de heeren Leopold en Tolman. Zal ik ze weder hier brengen?

ANSELMUS.

Zeker, Dominik, zeker! Daar, neem dezen brief; verzoek die heeren naar boven gelieven te komen, en spoed gij u, al wat gij u spoeden kunt, naar mijnheer De Beer.

(Dominik af).

Dat is eene eerste poging, hoe zal ze lukken?

Twaalfde tooneel.

ANSELMUS, TOLMAN, LEOPOLD.

TOLMAN.

Mijnheer Anselmus, wij zijn langer weggebleven dan wij eerst gedacht hadden; gelief ons te verontschuldigen; zaken van belang beletteden ons.....

ANSELMUS.

Daar is niets aan gelegen, mijnheer Tolman, niets; daarbij ik zelf was druk bezig.

LEOPOLD.

Is de brief af en verzonden, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS.

Dominik is er mede weg, mijnheer Leopold.

LEOPOLD.

Goed zoo? Gij blijft dus bij uw besluit en wilt trouwen.

(Zij gaan zitten).

Daar hebt ge gelijk aan. Wat is een man zonder vrouw? Dat is een korf zonder hengsel, een landschap zonder zon, een olifant zonder

tromp! Ik zelf begin het te ondervinden. Ongehuwd blijf ik niet; misschien zelfs eerlang heb ik mijn paar. Eiken plant men alleen, populiers met drie, menschen moeten *getwee!* En vooral menschen als mijnheer Anselmus.

(Anselmus schenkt de glazen vol).

Sommigen zouden willen trouwen, maar zij zijn er niet toe geschikt. Zij zijn ziek of gebrekkelijk, hebben geene broodwinning, en 'k weet niet wat al. Is dit zoo voor mijnheer Anselmus? Hij is kloek, gezond, frisch, welgemaakt, een man van verstand en ondervinding. Zijn inkomen overtreft ver zijn verteer; alle dagen vergroot zijn kapitaal.

(Zij drinken).

ANSELMUS

(rondziende).

Waar krijg ik nu eene tweede flesch?

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, daar is geen haast bij.

ANSELMUS

(de sigaren aanbiedende).

Eene sigaar, mijnheeren, als het u belieft.

(Leopold en Tolman aanvaarden).

Dertiende tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK

(binnentredende.)

Mijnheer Anselmus, wel de complimenten van jufvrouw....

(de heeren Leopold en Tolman bemerkende)

hier is het antwoord op uwen brief.

ANSELMUS.

Goed, Dominik. Wilt ge ons eene andere flesch halen?

DOMINIK.

(eene kas openende.)

Zij is niet ver te zoeken. Ziedaar, mijnheer Anselmus.

ANSELMUS.

Best, Dominik

(Dominik af. Anselmus houdt den brief in de bevende hand; hy wil hem wegsteken en de flesch ontstoppen.

TOLMAN.

Mijnheer Anselmus, daar is zulke haast niet bij. Lees eerst uwen brief.

LEOPOLD.

Geef mij de flesch over: ik zal ze ontstoppen.

(Anselmus leest; zijn gelaat verheldert).

TOLMAN.

Het antwoord is gunstig; ik zie het op uw gelaat.

ANSELMUS

(ten uiterste getroffen).

Inderdaad! Boven mijne verwachting!

LEOPOLD.

Daar was ik zeker van!

ANSELMUS.

‘Ontvang, mijn lieve Anselmus, met de verzekering mijner hoogachting, de uitdrukking mijner innigste verkleeftheid.’ Aldus eindigt het schrift;... doch het draagt geen handteeken...

LEOPOLD.

Het mag geen handteeken dragen. Vergeet niet dat het komt van een allerbest opgevoede jufvrouw, welke de regels der beleefdheid met die der voorzichtigheid weet te paren. Thans gaat gij eenen tweeden brief schrijven...

ANSELMUS.

Nu reeds?

LEOPOLD.

Ongetwijfeld! Men moet het ijzer smeden terwijl het heet is.

(Anselmus wil de glazen volschenken).

Laat maar; geef de flesch hier, ik zal schenken. Schrijf gij maar dadelijk uwen brief. Zeg aan die lieve deerne hoe zeer gij haar bemint, en vraag haar met lieftalligheid wanneer het u zal gegund zijn heur dit mondelings te zeggen. Dit is voor u eene kapitale zaak, en dingen van zulk gewicht moeten vlotweg afgehandeld worden. Aan u, die sedert lange jaren handelszaken bestiert, hoef ik dit niet te zeggen. Eerst nog een glaasje gedronken en dan aan 't werk.

(Zij drinken. Leopold tot Anselmus).

Nu gaat gij in de nevenliggende kamer en werkt daar ongestoord. Onze vriend Tolman en ik zullen ondertusschen hier blijven.

(Anselmus af).

Veertiende tooneel.

LEOPOLD, TOLMAN.

(Leopold schenkt de glazen vol en spreekt stil tot Tolman. Muziek. De vrienden lachen en praten lustig, zij wijzen dan eens naar de slaapkamer, dan naar de kast, in eene andere richting, enz. De muziek houdt op).

Vijftiende tooneel.

DE VORIGEN, ANSELMUS.

(Anselmus verschijnt, dragende eenen brief in de hand).

LEOPOLD.

Reeds gedaan? Dat is fiks! Gij hebt er den slag van, mijnheer Anselmus.

ANSELMUS.

't Ging wel van de hand; ik had het zoo niet ge hoopt.

(Hij trekt met de belkoord).

TOLMAN.
Mijnheer Anselmus, gij zijt een zeer handig man, zelfs in zake van vrijage.

ANSELMUS.
Wel verplicht, mijnheer Tolman! Doch ik verdien uw kompliment niet; wat ik doe, gebeurt heel en gansch onder uwe inblazing en die van onzen vriend Leopold.

(Tot Dominik die ondertusschen verschenen is, hem den brief overhandigende).

Aan hetzelfde adres als de vorige en op dezelfde wijze. Ga, jongen, ga haastig; ik zal in uwe afwezigheid den dienst waarnemen, indien er iets te doen valt.

(Dominik af.)

Zestiende tooneel.

DE VORIGEN, MIN DOMINIK.

LEOPOLD.
Rust nu wat uit, mijn goede heer Anselmus, en gebruik een glaasje wijn om uwe krachten te steunen.

(Zij drinken).

Zeg, Mr Anselmus, kunt gij muziek? Nu dat ge in de wereld zult moeten gaan, ware het wenschelijk dat ge muziek kondet.

ANSELMUS.
Neen, muziek ken ik niet.

LEOPOLD.
Maar gij kunt toch zingen, 't een of 't ander liedje.

ANSELMUS.
Laat zien, mijne grootmoeder kon zingen. Zij zong van *Tjanne*, van *Peer en Lijn*, van de *Twee koningskinderen.* Dit laatste heb ik ook gekunnen, het begon zoo:

(Hij zingt met eene schorre, onaangename stem. Leopold en Tolman zingen mede).

Het waren twee koningskinderen
Zij hadden malkander zoo lief
Zij konden bijeen niet komen,
Het water was veel te diep.
Wat deed zij? Zij stak op drie keersen,
Als 's avonds het daglicht zonk

Och! liefste, kom, zwem er over
Dat deed 's konings zone, was jonk.(*)

TOLMAN en LEOPOLD.

Bravo! Bravo! Mijnheer Anselmus! Gij zingt zeer wel!

(*) N° 57 der *Oude en Nieuwe Liedjes* verzameld door *Snellaert,* blz. 61. Gent, bij W. Rogghé en bij Hoste.

ANSELMUS.

Tweede stroof. Zal ik ze ook nog kunnen?

(Leopold en Tolman zingen immer mede. Anselmus zingt meestal valsch).

Dat zag daar een oude kwene,
Een alzoo kwaadaardig vel
Zij ging er het licht uitblazen
Toen smoorde de jonge held.
'Och, moeder, mijn liefste moeder,
Mijn hoofdje doet mij zoo wee!
Mocht ik er een wijle gaan wandelen,
Gaan wandelen langs de zee.'

Zeventiende tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK,

(met een brief in de hand. Anselmus loopt hem te gemoet).

Mijnheer Anselmus, wel de complimenten van jufvrouw Lucia; hier is het antwoord.

ANSELMUS.

Goed, Dominik, goed! Gij zijt een beste, brave jongen; dit zal ik nooit vergeten, neen, zeker niet!

(Dominik af. Anselmus breekt den brief open, leest en kan zich niet wederhouden te lachen.)

LEOPOLD.

Hoe langer hoe beter, ik zie het op uw gelaat!

ANSELMUS.

Lees zelf, gij zult er over oordeelen.

LEOPOLD,

(lezende.)

'Mijn waarde, beste Anselmus! Aan zooveel spoed van uwentwege had ik m i j niet verwacht. 'k Vind dit ondertusschen niet ongepast, in 't geheel niet. Kom derhalve heden avond rond negen ure; 'k zal mij dan bevinden in het *Bloemenhofken.*'

LEOPOLD.

(sprekende).

In '*t bloemenhofken!* Bravo! Bravo! Dat is echt dichterlijk!.... Daarop moet gij antwoorden, dadelijk en dichterlijk; best in verzen. Iets in dezen zin:

> In 't bloemenhofken zal ik wezen,
> In 't bloemenhofken zal ik zijn,
> U alleen kunt mijn hertepijn genezen,
> Gij allerliefste bloemekijn.

Ik zeg iets in dezen zin; doch beter, zwieriger gevoelvoller, gelijk uwe betooverende pen dit kan maken.

ANSELMUS.
Denkt gij waarlijk dat ik zou wel doen in verzen te schrijven?

LEOPOLD.
Ja gewis!

ANSELMUS.
Hoe hebt gij daar gezegd, mijnheer Leopold?

LEOPOLD.

(herhaalt:)

In 't bloemenhofken enz.

ANSELMUS.
'k Weet genoeg! Thans sluit ik mij weêr op in mijne kamer en voltrek dadelijk mijn versje.

Achttiende tooneel.

LEOPOLD, TOLMAN. (Zij steken eene nieuwe cigaar aan.)

LEOPOLD

(tot de pronkschappraai naderende.)

Ziet toch wat lieve dingen die heer Anselmus daar al niet heeft: kristalen glazen, roemers, een chineesch porceleinen koffiegerief, zeldzame schotels, tellooren.... Dat zal hem te pas komen in zijn huishouden! En hier een fraaie theepot. Waar heeft hij niet al aan gedacht!

TOLMAN.
Er ontbreekt nog slechts een *tête-à-tête*.

LEOPOLD.
Hiervoor zal gezorgd worden, wees gerust; mijnheer Anselmus is een man van overleg en die weet wat eene vrouw bevalt.

Negentiende tooneel.

DE VORIGEN, ANSELMUS.

ANSELMUS.

(uit de kamer tredende).

Gij beziet mijne kleine snuisterijen, heeren?

LEOPOLD.

Snuisterijen! Mooie, kostelijke dingen! Uw epistel is al af, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS

(hij belt).

Kant en Klaar! Nu ben ik weêr gansch tot uwen dienst. Gij vergeet te drinken, heeren

(hij schenkt de glazen vol).

Op uwe gezondheid, mijnheer Leopold; gezondheid, mijnheer Tolman.

(De brief wordt aan Dominik besteld).

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, nu is er nog iets waarop ik uwe aandacht zou willen inroepen; kunt gij dansen mijnheer Anselmus?

ANSELMUS,

(verwonderd).

Ik, mijnheer Leopold?

LEOPOLD.

Ja ja, gij, mijnheer Anselmus. In 't kort is het feest, en op eene bruiloft wordt gedanst, moet gedanst

worden, dat is zoo 't gebruik. Walzen of polkeeren hoeft gij wel juist niet te kunnen; maar den *quadrille*, daar kunt ge niet van uit. De eerste quadrille wordt altijd gedanst door bruid en bruidegom met eenige der aanzienlijkste personen uit 't gezelschap. Kunt ge niet dansen, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS.

Neen, mijnheer Leopold.

TOLMAN.

Zels niet den *quadrille*?

ANSELMUS.

Neen, zelfs niet den quadrille; ik wil het ronduit bekennen.

LEOPOLD.

Dat is jammer; doch 't is niet te laat om het te leeren. Men leert dit op zekeren ouderdom zoo goed als in de jonkheid. Sommigen beweren dat dansen en muziek in de jeugd moeten geleerd worden. Dat zijn fabels! Mijn grootvader was twee en zeventig jaar oud als hij begon te leeren dansen, en hij is nog een knappe flikkeraar geworden.

TOLMAN

(lachende).

Zulke menschen loopen niet dik!

LEOPOLD.

Een *quadrille* dansen is niet moeilijk; 't is op verre na geen rekening sluiten, geen inventaris maken! Zie:

(hij danst)

één twee drie, vier vijf! En nu achteruit: één twee drie, vier vijf. Doe dit eens, mijnheer Anselmus: zoo: één twee drie, vier vijf!

(Anselmus springt dwaas vooruit terwijl Leopold telt:)

één twee drie.... Nog eens, mijnheer Anselmus. Één twee drie

(Anselmus springt)

Goed! Let thans op; bij *één twee drie* voeg ik: vier vijf. Zoo:

(hij danst terwijl hij luide fluit).

.... Nu achteruit:..... Doe gij het eens, mijnheer Anselmus

(Leopold fluit maar immer op; Anselmus danst en trekt zich tamelijk goed uit den slag).

LEOPOLD en TOLMAN.

Goed! Goed! Goed! Proficiat, mijnheer Anselmus?

TOLMAN.

Mijnheer Anselmus, gij kunt dansen, gij hadt het vroeger nog geleerd.

ANSELMUS.

Neen, mijnheer Tolman, ik verzeker het u.

LEOPOLD.

Het zij gelijk het is! Dans nog eens, mijnheer Anselmus, ik zal wederom schuifelen.

(Het orkest speelt zacht en Leopold fluit. Anselmus danst. Vooruit gaat het tamelijk goed, maar achteruit wil het in 't ge-

heel niet gaan.)

Nog eens, mijnheer Anselmus, als ik u verzoeken mag?

(Herhaling van het voorgaande; Anselmus komt dezen keer met wat min moeite achterwaarts.)

Welzoo! Goed! Mag ik mijnheer Tolman verzoeken over mijnheer Anselmus *vis-à-vis* te staan?

TOLMAN.

Van herte gaarne; doch ik weet niet of ik het zoo wel zal doen als mijnheer Anselmus!

ANSELMUS.

(terwijl hij zich het zweet van 't voorhoofd vaagt).

Gij vleit mij, mijnheer Tolman.

TOLMAN.

Ik zou u vleien, ik zou overdrijven? Durft gij dit veronderstellen, mijnheer Anselmus? Ik dans, maar zeer gemeentjes; maar gij, mijnheer Anselmus, gij danst als een baletmeester!

LEOPOLD.

Genoeg! Genoeg! Ge kunt allebei dansen; de eene wat beter dan de andere, daar komt het niet op aan. Nu: *en place!*

(Leopold toetert door zijne vuist en bootst den klank der trompet na. Het orkest speelt. Tolman danst als een dwaze jongen; hij maakt met Anselmus avant-deux, avant-quatres, chaines anglaises van de raarste soort. Beide dansers zijn eindelijk afgemat, zoowel als de trompetter. Anselmus strunkelt en valt bijna ten gronde; Tolman vat hem in zijne armen en brengt hem bij eenen stoel. Alle drie gaan zitten).

LEOPOLD.

Dat ging dat het een aard had! En 't zal nog beter gaan, mijnheer Anselmus, als ge met uw geliefd vrouwken zult dansen!

ANSELMUS.

Mijnheer Leopold, is de flesch ledig?

LEOPOLD.

Neen, mijnheer Anselmus, lust gij nog een glaasje?

(hij schenkt de glazen vol. Zij klinken en drinken.)

Twintigste tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.

Mijnheer Anselmus, is er iets van uwe geliefte? 't Is omtrent 't kwart voor negen, 't uur waarop ge gewoon zijt thee te gebruiken.

ANSELMUS.

(verrast).

't Kwart voor negen! En ten 9 ure moet ik in '*t bloemenhofken* zijn!... Dominik, haal mijne beste laarsjes, mijnen witten hoed, mijn nieuw wandestokje!

Die heeren zullen niet kwalijk nemen dat ik hen alleen laat? En 'k moet mij nog scheren! Dominik, haal spoedig warm water!

(Hij rukt halsdoek en kraagje los).

En gij, goede heeren, neemt uw beste gemak! Hier hebt ge sigaren; hier eene nieuwe flesch wijn. Met één woord, gebruikt wat u bevalt; doet wat ge liefst doet, ge zijt te huis!

TOLMAN.

Al te veel goedheid, mijnheer Anselmus; bekommer u met ons niet meer, wij gaan u den goeden avond wenschen, na u bedankt te hebben...

ANSELMUS.

Gij wilt vertrekken? O, neen, dat niet, als ik u verzoeken mag! Blijft, mijne beste heeren, mijne achtbare vrienden, blijft, ik bid er u om: gij waart mijne raadgevers in eene zaak daar ik geene kennis van had; gij moet getuigen zijn van mijnen triomf of van mijne verslagenheid, naar gelang ik de kans heb te lukken of het verdriet te bezwijken!

(Dominik verschijnt dragende eene komme met water, eenen witten hoed, eenen wandelstok en een paar verlakte laarsjes.)

Ik haast mij, heeren, ik vlieg; twee minuten na de samenkomst ziet gij mij hier terug!

(De gordijn valt.)

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF.

VICTOR DE VEEN.
Overijsche.

Poëzie.

Hulde aan mijne hooggeachte vriendin Mevr. Courtmans, geboren Berchmans, door vrouwe Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe.

Ben ik de tachtig jaar nabij.
Nog min ik kunst en poëzij;
Al ben ik krank,
Toch haal ik klank
Uit mijne lier,
Zoo gul als fier,
Voor u, Vriendin,
Die 'k eer en min.
'k Zwier op dees dag
De hoogtijdsvlag
Met hartgebons
Voor 't WILLEMSFONDS.

Zaagt ge u nog 's Konings gunst niet loonen,
En arbeid en talent bekronen:
Het *Willemsfonds* streeft Hem vooruit,
Dat de eerekroon om 't hoofd u sluit.
Uw borstbeeld zal het kruis vervangen,
Dat eens toch op uw hart zal hangen.(1)
U voegt die gunst, begaafde Vrouw,
Wier vroege weduwschap in rouw
Een achttal kindren groot moest kweeken.
Is onder 't lot uw moed bezweken?
O, neen! die moed bleef ijzersterk!
Hij heeft een voorraad dichterwerk
Het Vlaamsche vaderland geschonken.

(1) Wij vernemen met groot genoegen dat onze voorzegging is verwezentlijkt Mevrouw Courtmans heeft op het feest van 14 Mei de benoeming ontvangen van Ridder der Leopoldsorde.

Romangeest mocht uw lust ontvonken;
Waar *Conscience* lezers vond
En licht den volke spreidde, zond
Ook *Courtmans* door het Land gedachten:
Zij deed het 't Vlaamsche taalschoon achten;
Mild lokte zij de menigte uit,
Als bietjes naar gebloemte en kruid;
De leeszucht, in haar tuin aan 't plukken,
Mocht zich verzaden, zich verrukken.
Bij al het schoone dat zij schiep,
En vorm en kleur in 't leven riep,
Zooals Natuur die weet te wekken,
Het hart en oog daarheen kan trekken.
Ze ontstak een liefdegloed voor de eer
Van 't voorgeslacht: zij liet het weer
In al zijn grootheid rijzen, kampen;
Verlossend de erfgrond uit de rampen
Van vreemde heerschappij, die wreed
't Land pijnigde onder 't juk. Zij deed
In fiksche trekken Vrijheid leven;
Voor burgermoed tyrannen beven,
Een moed, die streed met dwang, totdat
Het volksrecht vast ten zetel zat.

Zóó is, Vriendin, uw jeugd vervlogen,
Steeds onder zwaren last gebogen
Van moederplicht, van zorg en vlijt.
Rust nu in 's levens wintertijd,
Als 't vogeltje dat rond mag zweven,
Om blij te zingen, vrij te leven,
Terwijl zijn jongskenstroep in 't woud
Druk slaaft voor eigen onderhoud.
Maar, gij laat moed noch zanglust slapen,
Gij voert nog 't eens geduchte wapen,
Dat de oudren noemden ‘Goedendag,’(2)
Die Leliaerts velden met één slag.
Zóó hebt ge in 't taalkamp meêgestreden,
Gelijk een held van 't grootsch verleden,
Die goed en bloed geofferd heeft
Voor 't vaderland en roemrijk leeft.

(2) Een ding dat met ijzeren pinnen was omringd en waarmede men den vijand doodsloeg in de 13e eeuw.

Hoezee! reeds is veel veld gewonnen;
De zegedag zal ons bezonnen.
Vergaan moet 't franskiljonnenkamp
Voor 's Vlamings macht, gelijk de damp
In 't morgenuur, als zonnestralen
Dien drijven doen uit weiden, dalen,
Terwijl de leeuwrik 't prachtig lied,
Als dankgebed, den Schepper biedt.

Hoor! Vlaanderens zonen jubelzingen
En Hollands lied door 't luchtruim dringen!
't Zijn hijmnen voor het *Courtmansfeest,*
't Is huldiging eens kloeken geest,
Die met deze eeuw vooruit zou streven;
Den doodslag aan 't vooroordeel geven,
Het volk verlichtend door zijn woord,
Dat naar het goede en schoone spoort.
Zingt, Zuid en Noord, als broêrs verbonden!
Wat schooner dag kunt gij verkonden?
Schonkt gij *Toussaint* een dubble kroon,
Plukt bloemen even fijn en schoon
Voor Belgies dochter; de begaafde,
Die, als het ijverig miertje, slaafde,
Dat niet van rusten weet; alléén
Bij drukkend werk en zorg te vreên.
Eer, *Willemsfonds,* u! milde voeder,
Der vrijgedachten, taalrechthoeder!
Uw oproep klonk ons lief; hij wekt
Een feest dat over 't Land zich strekt
De kunstheldin stapt opgetogen,
Verjeugdigd, dank in ziel en oogen,
Op rozen, 's levens winter in,
Haar mild gestrooid door kunstenmin;
Uwe eedle daad, in 't goud geteekend,
Blijft immer voor elke eeuw berekend.

Diksmuide, 14 *Mei* 1883.

Calderon. *(Vervolg).*

Bij zijne tehuiskomst betuigde Philips IV hem anders dan door woorden de belangstelling die hij den dichter, den roem zijner regeering, toedroeg; hij verleende hem eene toelage van dertig gouden kronen per maand, wat zeer aanzienlijk was voor dien tijd en vooral wanneer men in aanmerking neemt den slechten finantiëelen toestand, waarin Spanje verkeerde. Philips IV deed meer nog voor onzen dichter; hij liet namelijk zijne werken met al den vereischten luister opvoeren, wat Calderon natuurlijk krachtig aanspoorde er immer nieuwe te vervaardigen.

Op 17 Januari 1665 zou inderdaad op de jachtrust des Konings *Zarzuela* de eerste vertooning gegeven worden, onder den blooten hemel, van Calderon's *Golf der Zeenimfen*, waarvan de tooneelschikking zestienduizend dukaten had gekost. Ten gevolge van een diluviaanschen regen kon de vertooning geene plaats hebben en de maaltijd; voor vierduizend genoodigden gereed gemaakt, bleef onaangeroerd. ‘Voor die lafenis van Gargentua, zegt Alphonse Royer, was een ketel in den grond geplaatst die bevatte een kalf van drij jaar, vier schapen, honderd koppelen duiven, honderd koppelen patrijzen, honderd konijnen, duizend verkenspooten en evenveel tongen, vijf honderd worsten, dertig hespen en twee honderd kiekens. - De Koning gaf aan Calderon tweehonderd pistolen.’

Dat Calderon met den koning op zeer vertrouwelijken voet leefde, bewijst ons de volgende niet onaardige anekdoot:

Philips IV had op zijn landgoed eene dichterakademie gevestigd, waar voorname personen aan deelnamen en ook eenige dames, die op de vergadering nooit

anders dan gesluierd kwamen, om niet te moeten blozen wanneer de eene of andere in het vuur zijner improvisatie een dubbelzinnig vers of een van twijfelachtige zedelijkheid liet hooren.

De koning verlangde soms ook geïmproviseerde stukjes op te voeren en gaf dan aan elk eene rol. Op zekeren dag koos de koninklijke tooneelspeler tot onderwerp, noch minder noch meer dan de Schepping der wereld. Philips IV vervulde natuurlijk de rol van God en Calderon was Adam. Calderon gaf eene zeer breedvoerige beschrijving van het paradijs, verdiepte zich geheel en verloor zich totaal in allerhande beschouwingen, zoodanig dat de koning dacht dat er nooit een einde zou aankomen en hij zich letterlijk begon te vervelen en te geeuwen. Calderon dit ziende onderbreekt plotselings zijne beschrijving en vestigt beangstigde blikken op den koning, die dadelijk uitriep: ‘Leve mij! (dus leve God!) Ik wist niet zulk een praatzieken Adam te hebben geschapen!’ Beide vertolkers lachten eens hartelijk en zetten daarna hun spel met den meest mogelijken ernst voort.

Na zijne terugkomst uit Catalonië verbleef Calderon echter niet lang te Madrid en begaf zich in 1645, toen Philips weduwenaar geworden was, naar het kasteel van den hertog van Alba, te Alba de Thormes, dicht bij Salamanca. ‘Wellicht, zegt J.J. Putman, gevoelde zijne edele ziel er behoefte aan, na eene afwezigheid van dertig jaren dat Salamanca nog eens terug te zien, waar zijne gezegende studiejaren zoo kalm en zalig waren voorbijgesneld; waar nog beroemde meesters, thans met de kroon des ouderdoms gesierd, den waardigen leerling in de armen sloten; in welks schoone omstreken hij nog elk wandelpad herkende, boomen als bekenden groette; waar hij, in bewondering van Gods schoone schepping opgetogen, de hooge inspiratiën ontvangen had, die hem thans Spanje's grootste dichter deden zijn.’

Het is niet onwaarschijnlijk ook dat Calderon het Hof ontvluchtte, omdat hij niet wilde getuige zijn van het

losbandige leven dat zijn vorst leidde en dat natuurlijk door zijne hovelingen werd gevolgd.

Toen Philips IV in 1649 besloot voor de tweede maal in het huwelijk te treden met Maria-Anna van Oostenrijk, ontving Calderon het bevel naar Madrid terug te keeren en werd hem den last opgedragen de ontwerpen der praalbogen te vervaardigen bestemd voor de plechtige intrede. Het werk dat hij te dien einde schreef en dat voor titel droeg: '*Beschrijving der ontvangst en intrede onzer Koningin*, *onze meesteres, dona Maria Anna van Oostenrijk in de zeer edele en getrouwe gekroonde stad Madrid*' beviel zoodanig aan don Lorenzo Ramirez de Prado, magistraat met de toebereidselen der plechtigheid gelast, dat hij niet aarzelde het op zijn eigen naam uittegeven, wat Calderon zonder de minste tegenspraak liet gebeuren, daar hij wel wist dat het niet veel zou bijgedragen hebben tot vestiging van zijnen naam, en wat hij als het bijzonderste deel er van aanzag bracht hij over in zijn tooneelstuk *Wacht u van stille waters.*

Calderon had op dit tijdstip het toppunt zijner ontwikkeling bereikt en leverde kort achtereen zijne bijzonderste werken: *De schilder zijner oneer, het openbare geheim*, *de Alcade van Zalamea, Zijn eigen cipier*, *Beminnen na den dood*, *de schisma van Engeland*, *enz. enz.*, waarna hij in 1651, evenals verscheidene anderen uitstekende dichters van Spanje, den geestelijken stand omhelsde.

'De redenen die hem daartoe deden besluiten, zegt M. Damas-Hinard, laten zich licht begrijpen. Het was eerst, daar valt niet aan te twijfelen, de oprechtste en de vurigste godsvrucht. Maar indien ik mij niet vergis, dan moet de toestand, waarin zich toen Spanje bevond, niet geheel vreemd zijn geweest aan dit besluit. Spanje, nog zoo machtig onder keizer Karel, en zelfs nog onder Philips II, eene halve eeuw vroeger, boette zijne vervlogene grootheid; het verloor zijne rijkste provinciën, onderging ongehoorde tegenspoeden. Men begrijpt dus dat eene trot-

sche en gevoelige ziel er van afzag onder een vernederd vaandel te dienen, en eene toevlucht nam tot godsdienst en dichtkunst, die beiden hem den roem verzekerden.'

Het is een zonderling verschijnsel in de Spaansche tooneelwereld, dat zoovelen der bijzonderste dichters tot den geestelijken stand behoorden of hem op lateren leeftijd omhelsden, als Torres Naharro, Cervantes, Lope de Vega, Moreto, Tirso de Molina, Solis en anderen.

Tooneelspelers en speelsters volgden dit voorbeeld en eindigden hunne laatste levensdagen in een klooster, terwijl kloosterlingen hun eenzaam verblijf verlieten om de verleidende tooneelplanken te betreden.

Een en ander mag als eene verklaring gelden van de groote rol, dien de godsdienst in de meeste Spaansche werken vervult.

Calderon werd eerst benoemd tot kapelaan der nieuwe koningen van Toledo. Deze waardigheid was haar aanzijn te danken aan Hendrik van Transtamare die niet willende rusten naast de koningen, waarvan hij geen wettige afstammeling was, in de hoofdkerk van Toledo eene prachtige kapel liet bouwen, die hij rijkelijk begiftigde en tot rustplaats diende van hem en zijne afstammelingen.

Dit nieuwe ambt verplichtte Calderon zich ver van het Hof te verwijderen en maakte het hem bijgevolg zeer moeielijk zijn ambt van inrichter der feesten te blijven waarnemen. Daar de Koning echter te voldaan was over de goede diensten door Calderon bewezen en hem niet gaarne zou gemist hebben, benoemde hij hem twee jaar later in dezelfde waardigheid aan de koninklijke hofkapel met behoud zijner waardigheid te Toledo.

Calderon's werken hadden met recht immer de goedkeuring der geestelijkheid verworven, zooals blijkt uit de goedkeuring hem op 28 November 1625 in den naam van den kardinaal Aartsbisschop van Toledo verleend door meester Joseph de Valdivieso: 'Er is er niet een, lezen wij daar onder ander in, dat niet eene groote zedelijke

leer bevat voor de hervorming des levens, vele goede raadgevingen tegen de gevaren dezer wereld, vele nuttige voorbeelden voor de jeugd, vele waarschuwingen voor de onvoorzichtigen, vele vernuftige bijtende spotreden tot verzet van den geest, enz.'

Later, op 22 April 1637, herhaalde meester Joseph de Valdivieso deze beoordeeling en voegde er bij: 'dat hij er niets in vond tegenstrijdig aan de katholieke waarheid van onzen heiligen godsdienst, noch gevaarlijk voor de zeden.'

De beroemde prediker van Madrid, Fray Manuel Guerra y Ribera aarzelde niet op zijne beurt de volgende goedkeuring aan Calderon's werken te verleenen: 'De tooneelspelen zijn drijerlei: er zijn ook drij soorten van geesten. Voor de middelmatig geopende geesten, zijn zij onverschillig; voor de verstandigen, zijn zij goed; voor gekken kunnen zij slecht zijn. Dit onderscheid is op de natuur zelve gegrond. De middelmatig geopende geesten zijn, gewoonlijk, van die zachte genieën die de zaken niet erg doorgronden en die het sap maar half persen uit wat zij zien en hooren. Zij aanvaarden die lichte verstrooing der oogen en ooren, zonder verder te dringen in den grond der voorwerpen. Voor dezen dus is het tooneelspel eenvoudig onverschillig.

Het is goed voor de scherpzinnige geesten. Stelt de dichter eene heilige ten tooneele, daar zij gevoelig zijn aan de bevalligheid zijner dichtkunst, ontroert en verteedert hen het onderwerp. Indien het historisch is, dan treft hen een voorbeeld, is het een liefdesonderwerp, en dat het niet weergegeven is met de eerbaarheid die zij er zouden willen in zien, dan zijn zij gekwetst. Elk onderwerp heeft dus voor hen zijn nut; voor hen geen gevaar, en de rede daarvan is dat hun begrip bezig zijnde de gebreken of schoonheden te onderscheiden, hunne zinnen den tijd niet hebben zich te verwarren.

Het is om diezelfde reden dat het tooneelspel voor de gekken slecht kan zijn; want geene verstandelijke ver-

mogens te gebruiken hebbende, gebruiken zij al hunne zinnen om te zien, en het is gemakkelijk wanneer het begrip zich van gids beroofd vindt, die of die hunner zinnen een verkeerde weg insla. Ik zou uit ganscher harte willen dat men voor diegenen de deur kon sluiten. Want ofschoon ik wete dat het mogelijke van het kwaad verwijderd is, geloof ik dit van het goede nog veel minder nabij.'

Niettegenstaande dit alles zag Calderon sedert zijne verheffing tot den priesterstand er bezwaar in nog voor het tooneel te werken, en om er hem toe te bewegen was er een bevel van den koning noodig en dan nog deed hij het enkel voor de feesten van het hof en voor de opvoeringen in de kerken op de bijzonderste feestdagen des jaars. Toch moet Calderon nog onaangenaamheden hebben gehad ten gevolge der geheime werkingen van sommige geestelijken, die zich door blinde dweepzucht lieten overmeesteren, want hij oordeelde het noodig den raad zijner geestelijke overheid in te roepen, en hun te vragen wat hij in het vervolg te doen had: voortgaan met voor het tooneel werkzaam te zijn of wel geheel ophouden.

'Wie heeft er gezegd, antwoordde hem de patriarch van Indië, dat zelfs de hooggeplaatste prelaat het zich niet tot eer zou rekenen een talent te bezitten, een genie te zijn, dat 's konings zwaarmoedigheid vermag te verdrijven?'

Dit antwoord bevredigde Calderon geenszins en hij drong er op aan een meer afdoende te bekomen: 'Hoe goed en schoon eene zaak op zich ook zij, schreef hij, en hoe welvoeglijk men die ook behandelt, het bewijst nog niet, dat de beoefening er van mij betaamt, en zoolang men dat niet verklaart, zal men mij ook niet doen gelooven, dat de zaak door de wijze waarop men die behandelt, betamelijk kan worden. Men zegge het ronduit: het past of het past mij niet. Zooja, welnu! dan ben ik bereid, zoolang ik leef, daarin zijne Majesteit van dienst

te zijn; maar betaamt het mij niet, dan zal noch zijne Majesteit, noch uwe Hoogwaardige Doorluchtigheid het mij ten kwade duiden, dat ik mijne dwaling inziende, er thans van terugkom. En dan zal ook het Allerheiligste Sacrament er bij winnen; want dat wat eigenlijk niet betaamt, voegt dáárvoor wel het minst. Kortom, doorluchtig Heer! veroorlof mij dus, het eerste voorbeeld te zijn van een onderdaan die zich verdienstelijk maakt door niet te gehoorzamen, en vatten wij de gansche redeneering in deze twee woorden te zamen: Het is op zich beschouwd goed of kwaad. Is het goed, men verontruste mij dan niet; is het kwaad, men bevele het mij dan niet.'

Het antwoord op dit waardige schrijven is niet gekend, maar Calderon bleef voor het tooneel werkzaam, een afdoende bewijs dat men mag veronderstellen dat het antwoord gunstig was, zooals het overigens moeielijk anders kon.

Hij bepaalde zich hoofdzakelijk bij het schrijven van stukken van godsdienstigen inhoud en overtrof in dit vak ver al wat de dichters vóor hem hadden voortgebracht, zoodanig dat de meeste steden van Spanje hem verzochten Autos Sacramentales te vervaardigen die met oneindigen luister werden opgevoerd.

A. Royer geeft over dit soort van werken en hunne uitvoering eenige wetenswaardige bijzonderheden, die wij denken hier wel te mogen mededeelen:

'Die Actes Sacramentels, zegt hij, waren evenals onze oude mijsterien vervaardigd om op de openbare plaatsen te worden opgevoerd gedurende de feesten van den *Corpus Domini.* Op dit tijdstip werden al de schouwburgen van Spanje gedurende eene maand gesloten en de tooneeltroepen werden door de stadsraden verzocht om tot opluistering der feesten bij te dragen. Die feesten hadden niet alleen plaats in al de steden, maar in de armste gemeenten; ieder volgens zijne middelen. Te Valence, te Toledo, te Sevilie, te Madrid, was het eene ongehoorde pracht van vertooning, en vanwege het volk een bui-

tengewone geestdrift. Die bijval der godsdienstige stukken, op de openbare plaatsen uitgevoerd, duurde in Spanje voort tot in de helft der XVIIIe eeuw. Toen Lope de Vega het werk voortzette der Pedraza, der Gil Vicente en der Tinnoneda gaf hij er meer uitbreiding aan en verlevendigde met zijnen geest en zijn talent dit vak, tot dan toe, koud stijf en gedwongen.

In iedere stad werden de feesten van den *Corpus Domini* bestuurd door een raad samengesteld uit den stadsrechter, zijne Régidores en den secretaris van de Ayuntamiento (stadsraad). Te Madrid werd de raad voorgezeten door een lid van den raad van Castilië. Hij nam den titel van opperbestuurder der feesten van het Heilig Sacrament. De raad liet de reuzen en de Tarasca vervaardigen bestemd om in den optocht te verschijnen. Hij onderhandelde met de bestuurders van gezelschappen voor den dienst der spelers en voor de werken die aan de dichters moesten worden besteld. De vertooning bestond uit vier autos, evenveel loas en tusschenspelen. Ieder auto was voorafgegaan door zijne loa, als voorspel en zijn tusschenspel. Donderdags speelde men voor het paleis des konings de twee eerste autos, voorzien van hunne bijhoorige stukken. Vrijdags vertoonde men de twee anderen, op dezelfde wijze, op eene andere plaats. De volgende dagen speelde men in eenige bevoorrechte kloosters en op eene kleine plaats, voor de leden van den stadsraad, die met hunne bloedverwanten en vrienden de balkons bezetten langs drij zijden dezer plaats. Het goede volk bekleedde de vierde zijde, achter het tooneel, en zag vandaar de spelers slechts in den rug.

Lope de Vega was de oorzaak van eene groote verandering in de bestelling aan de schrijvers der stukken van den *Corpus.* Zijn auto niet geleverd hebbende aan Alonso Riquelme, de bestuurder aangesteld door de Ayuntamiento, zette de raad den *empresario* in het gevang en Lope was verplicht den nacht met werken door te brengen om den armen duivel te bevrijden, jegens wien hij aan zijn woord

was te kort gebleven. Sedertdien onderhandelde de stadsraad rechtstreeks met de dichters, om hun ongetwijfeld onder de hand te hebben. Ik heb geen spoor gevonden der sommen aan Lope voor zijne autos betaald, maar Calderon ontving voor een werk tot 2900 realen, 700 van den empresario en 2200 als koninklijke vergoeding.

Acht of vijftien dagen voor de vertooning had op de openbare plaats de algemeene repetitie plaats van het feest, maar bij het krieken van den dag, ten einde er de luiaards en de nieuwsgierigen van te verwijderen. Al de klokken der kerken kondigden van 's morgends den uitgang der processie aan voor het feest van den *Corpus.* Kinderen met bloemen gekroond openden den stoet en zongen litaniën. Boeren uit al de naburige provinciën voerden hunne nationale dansen uit en begeleidden zich met klakkers en tamboerijnen. Dan kwamen de kartonnen reuzen, door mannen gedragen verborgen in rieten geraamten, zooals wij er heden nog zien in eenige provinciën van Frankrijk en België. De priesters volgden met het Heilig Sacrament en achter de geestelijkheid stapte de koning van Spanje omringd door de bijzondersten van zijn hof, van den nuntius van den paus en van al de vreemde afgezanten. De tooneelspelers in kostuum, in koetsen gezeten sloten den stoet.'

EDWARD VAN BERGEN.

(Wordt voortgezet.)

Lucifer te Parijs en te Antwerpen.

Niet slechts de toehoorders van den *Lucifer* in den *Trocadero* te Parijs hebben het werk van onzen Vlaamschen Meester toegejuicht en alzoo zijne hooge waarde bekrachtigd, ook de Parijsche dagbladpers heeft het gewrocht van Peter Benoit als een meesterstuk begroet. Wij kunnen zulks niet beter bewijzen dan met de opsomming te maken van de dagbladen, welke den *Lucifer* hebben besproken.

Tusschen de vijanden treffen wij aan: de *Figaro*, de *Gaulois*, de *Voltaire* en de *Petit Journal*, en dan nog hebben deze de verdiensten van Benoit erkend. De *Evènement* en de *XIX*e *Siècle* hebben geene muzikale bespreking geleverd, maar alleenlijk een schotschrift, dat voorzeker in deze 'ernstige' dagbladen niet op zijne plaats was.

Tot zooverre de tegenstrevers.

En nu de voorstanders, welke wij in 2 klassen kunnen verdeelen: *a*/ zij die het werk goed hebben gevonden en het hebben geprezen, namelijk: de *Clairon*, de *France*, de *Paris*, de *Siècle*, de *Presse*, de *République française*, de *National*, de *Paix*, de *Monde*, het *Journal des Débats*, het *Art Mucical*, de *Monde Artiste*, de *Ménestrel*; - *b*/ de geestdriftige bewonderaars: *Gil-Blas*, de *Télégraphe*, de *Patrie*, de *Monde Musical*, de *Renaissance Musicale*, het *Art Moderne*, de *Bulletin Musical*, *Don Fabrice.*

Bij deze laatste voegen wij nog de *Perseveranza* en de *Fanfulla* van Italië, de *Times* en de *Musical Reviev* van Engeland, de *Francforter Zeitung* van Duitschland en meer andere buitenlandsche bladen, waarvan de naam ons niet te binnen komt.

Vermelden wij nog dat *al* de correspondenten der Belgische bladen den triomf van Benoit te Parijs hebben vastgesteld.

Men ziet dus duidelijk, dat wij ongelijk zouden hebben ons

te storen aan hetgeen een vijftal Parijzenaars gemeend hebben, om zekere redenen, in hun blad te moeten schrijven. Wij zouden die redenen hier kunnen aanhalen, maar rechtuit gesproken, het walgt ons.

De briefwisselaar van het *Rotterdamsche Nieuwsblad* heeft den nagel op den kop getroffen, toen hij het volgende schreef:

'De *Lucifer* van Hiel is een scheppingslied en Benoit heeft het gezongen met den gloed zijner warme ziel, met zijne rijke kleuren, met zijne afwisselende en diep bewerkte rythmen. Voor mij zal de *Lucifer* altijd de boeiendste en machtigste creatie van Benoit blijven en van een meesterwerk der negentiende eeuw. Parijs heeft dit den 7 Mei bevestigd; geheel opgetogen stond de juichende menigte overeind, en wat nooit gebeurt: het orchest en de zangers namen in die warme toejuichingen deel en boden aan den held rijke kronen, reusachtige kronen in gouden lauwerbladen aan!

En Benoit is een reus; met recht schreef een Belgisch blad: ons vaderland bezit een tweeden Rubens. Gounod, Limnander, Massenet drukten den Vlaamschen meester de hand en vóór den reusachtigen *Trocadero* werd hij door duizenden en duizenden enthousiasten begroet Dat is de waarheid over dit heerlijke feest en de *Figaro* en tutti quanti liegen, het woord is leelijk, maar het moet er door, liegen willens en wetens, omdat... ja. omdat men *die vliegen noch honig noch suiker heeft aangeboden*; omdat de hertog de Camposelice, hoe edelmoedig, hoe mild ook, *die heeren noch aan zijne tafel uitgenoodigd had*, *noch hunne voorstellen had willen begrijpen.* Ook kan ik u geen voorbeeld geven, hoe groot de verontwaardiging is tegen die bladen, welke men hier *La Presse Boulevardière* noemt.

Dus eene gewichtige zegepraal heeft Benoit behaald, en moeielijk is die te verwerven in Parijs, waar men zoo lichtzinnig elke ernstige schepping beoordeelt, waar men gewoon is aan lichte muziek, gemakkelijk om te begrijpen en gemakkelijk om te verteren.

De hertog de Camposelice richtte 's avonds in zijn prachtig paleis, ter eere der twee dichters van den *Lucifer,* Hiel en Benoit, een heerlijk banket aan; daar heb ik de eer gehad, onder andere hooggetitelde en hooggeplaatste personen, uwen gezant den baron Van Zuylen van Nijevelt te ontmoeten. Hij wenschte de beide dichters hartelijk geluk en vereerde hen na het feestmaal met een zijner fijne muzikalische scheppingen: een concertstuk voor klavier en violoncel, dat de edele gezant met den heer Wolff, een uitmuntend artiste en tevens uw landgenoot, meesterlijk voordroeg. Ook de Belgische artisten, waaronder vele Nederlandsche schilders, vereerden hunne landgenooten met een hartelijk feestmaal. En nu de slotsom: Benoits heerlijk genie is door Parijs erkend, zijn roem is er gevestigd, zoo sterk en stevig als die der

grootste meesters onzer eeuw. Het geschrijf in den *Figaro* kan wel de waarheid verdraaien, doch niet het feit loochenen, dat de Lucifer een groote zegepraal is voor de kunst en aldus bij de Parijsche bevolking zal geboekstaafd blijven.'

Wanneer *Lucifer* uit Parijs is teruggekeerd, zijn de Vlamingen niet willen achteruit blijven, om hem hunne bewondering en hunne hulde te bewijzen. Zij weten wel dat Benoit van hunne verknochtheid overtuigd is, maar het kan geen kwaad daarvan nu en dan eens een nieuw blijk te geven, en dat hebben zij gedaan op Zondag 20 Mei, in de groote zaal der koninklijke Harmonie van Antwerpen.

'Gij hebt een mirakel gedaan,' hoorden wij een hooggeplaatst persoon tegen Benoit zeggen; 'gij hebt, iets wat sedert jaren in Antwerpen niet meer gebeurd is, de beide staatkundige partijen rond u vereenigd, om u te verheerlijken.'

En zoo is het gebeurd. Iedereen in Antwerpen heeft deel genomen aan deze betooging, en de Fransche gazetten stellig niet het minst.

Onmiddellijk na de samenstelling van het inrichtend komiteit, was zijn eerste werk de ouders van den meester tot de plechtigheid uit te noodigen; met dit doel werd hun het volgende briefje gezonden:

Antwerpen, den 16 Mei 1883.

Mijnheer en Mevrouw.

Op Zondag aanstaande, 20 dezer, zal onze Meester, Peter Benoit, bij gelegenheid zijner terugkomst uit Parijs, door het Comiteit der Antwerpsche muzikale Maatschappij, onder het eerevoorzitterschap van den Heer Burgemeester en in bijzijn der overheden, plechtiglijk in de stad Antwerpen verwelkomd worden.

Hoogst aangenaam zou het ons zijn, indien Gij, Mijnheer en Mevrouw, met de leden uwer familie, deze betooging, door Antwerpen ter verheerlijking van uwen beroemden zoon ingericht, met uwe tegenwoordigheid kondet vereeren.

De plechtigheid zal ten een uur in de groote zaal der Harmonie-Maatschappij plaats grijpen.

In de hoop dat niets u verhinderen zal aan deze onze hartelijke uitnoodiging te voldoen, bieden wij U de betuiging onzer gansch bijzondere hoogachting.

Namens het Comiteit:
(Geteek.) LEOPOLD DE WAEL.
Voorzitter van het Verbond van Kunsten, *Letteren en Wetenschappen:*
ED. PECHER.
Voorzitter der Société de Musique:
OTTO MENZEL.
Voor de Koninklijke Harmonie:
EUG. VANHUMBEEK,
M. GEVERS.
Voorzitter van de Muziekafdeeling des Katholieken Krings:
SEGERS-MEEUS.
Voor de Muziekafdeeling van den Burgerkring:
ALF. DE WOLF.
Voor de Société de Symphonie:
OSCAR LAMBRECHTS,
E. RANSBOTRYNS.
Namens het: *Association des Artistes Musiciens sous le Patronage de Ch. Gounod.*
Le Président, Secrétaire du Comité,
ARMAND CHAUDOIR.

Op het gestelde uur had, voor eene proppensvolle zaal, deze aandoenlijke plechtigheid plaats. Ten einde niet van vooringenomenheid verdacht te worden, willen wij hier een uittreksel mededeelen van het Antwerpsch dagblad *Le Précurseur* van 21 Mei. ll.

MANIFESTATION PETER BENOIT. - Un des morceaux les plus saisissants du *Paradis perdu,* de Milton, est celui qui nous montre Satan, remontant du chaos, à travers les masses informes qui obscurcissent l'espace, jusqu'à la lumière nouvellement créée. ‘Jeté sur des terres molles et tremblantes, dans les éléments épais ou subtils, il marche, il vole, il rampe. A l'aide de ses bras, de ses pieds, de ses ailes, il franchit les syrtes, les détroits, les montagnes... Enfin une universelle rumeur, des voix et des sons confus viennent assaillir son oreille... Satan s'élève avec une nouvelle vigueur; il perce, comme une pyramide de feu, l'atmosphère ténébreuse. Enfin l'influence sacrée de la lumière se fait sentir. Parti des murailles du ciel, un rayon pousse au loin dans le sein des ombres une tremblante et douteuse aurore...’

De même, le *Lucifer* de Benoit a eu bien des ténèbres à traverser, bien des nuages à escalader pour arriver au soleil de la célébrité. Mais il est très satisfait du résultat de ses efforts, et comme il est lettré, il dit en souriant: *Labor improbus omnia vincit.* Il se laisse asperger d'eau bénite avec la meilleure grâce du monde. Il ignore absolument les contorsions attribuées par la légende au diable qui s'est fourvoyé dans un bénitier. Il est très digne, très noble, le *Lucifer* de Benoit, et riche de ses ressources - *divus opum,* comme l'antique Carthage, ce qui fait qu'il ne loge pas le diable dans sa bourse, opération qui lui serait du reste assez difficile.

Cependant, si tout est rouge dans l'antre de *Lucifer,* tout n'est pas rose dans son métier. Il s'en est aperçu à certains coups de canif que des critiques qui, en fait d'imagination, étaient réduits à tirer le diable par la queue, ont donnés dans son beau pourpoint écarlate. Mais ces déchirures, qui n'ont entamé que l'étoffe, lui ont fait des crevés fort coquets, et il nous est apparu en parfait gentilhomme, l'épée au côté, comme au premier acte de *Faust.* Ainsi, des ombres habilement distribuées font ressortir les clartés d'un tableau; ainsi une dissonnance discrète relève les harmonies d'une mélodie; ainsi encore, un point noir jeté délicatement dans le lait de la peau, augmente le prestige d'une jolie femme. Avec sa mouche au coin de l'oeil Lucifer n'en est que plus séduisant, et il n'est pas étonnant que partout on le veuille encenser. Rien n'a manqué à sa gloire, dirons-nous en reprenant un mot célèbre, pas même l'injure. Bravo, Lucifer!

Il y a vingt ans, tout jeune encore, Lucifer avait déjà plus que la beauté du diable. Maintenant que quatre lustres ont passé sur sa tête il n'en est que mieux éclairé et brille d'un éclat plus intense. Il a grandi dans l'isolement et le silence, jusqu'au moment où, las de son oisiveté, il a développé son torse athlétique et s'est incliné sur la ville de Paris, pour voir ce qu'il y avait dedans. Chose étrange, en vieillissant, il a trouvé le moyen de faire mentir encore un dicton en ne se faisant point ermite. Non, non, c'est toujours lui, Lucifer, avec sa mâle fierté, ses magnifiques révoltes, et, en frappant le sol français de son pied fourchu, il l'a fait vibrer. Un long cri d'admiration s'est élevé, et notre Belgique, cette mère mignonne qui, par un de ces contrastes chers à la nature, enfante des êtres si puissants, a bu toute cette renommée avec une joie recueillie.

Il était réservé à Anvers de ratifier le jugement rendu à l'étranger sur une oeuvre d'art, de fêter le Flamand qui l'a produite, et de marquer en même temps sa reconnaissance au vaillant directeur de son Ecole de Musique. Voilà pourquoi Peter Benoit a été l'objet hier, à l'Harmonie, d'une manifestation très grande par sa simplicité, très touchante par sa spontanéité. Lorsqu'il a traversé la salle, aux accents de l'excellent orchestre de M. Alphonse Lemaire, tous les assistants se sont levés et

l'ont salué par des acclamations enthousiastes, qui n'ont pris fin qu'avec la cérémonie elle-même, c'est-à-dire deux heures.

Na de uitvoering van het openingsstuk *Erlenkoning* trad de heer Burgemeester vooruit en richtte tot den held van het feest de volgende redevoering:

Waarde Meester Benoit!

Bij uwe terugkomst uit Parijs, alwaar uw oratorio *Lucifer* voor de eerste maal onder uwe leiding werd opgevoerd en benevens de toejuiching van duizenden, ook de goedkeuring der uitstekendste kunstenaars dezer wereldstad mocht wegdragen, hebben uwe Antwerpsche vrienden het zich ten plicht gerekend, u de herhaalde uitdrukking hunner toegenegenheid en bewondering te betuigen.

Ik zeg, - en niet zonder inzicht - '*de herhaalde uitdrukking hunner toegenegenheid en bewondering.*'

Want, voorwaar! Antwerpen heeft niet gewacht tot het buitenland u als schepper op het kunstgebied de wijding gaf, om u op de nadrukkelijkste wijze van zijne innigste gevoelens blijken te geven.

Voor jaren wierdt gij, als een jeugdige stam, in onzen bodem overgeplant: en het was de zonneschijn van Antwerpens toegenegenheid, het waren de sterkende sappen van zijnen echt-vlaamschen kunstzin. die dezen stam deden opgroeien tot den kloeken stevigen boom, waarvan het vaderland sedert reeds zoo vele en zoo hartverkwikkende kunstvruchten mocht genieten.

Inderdaad, ondanks den zwaren last en de menigvuldige dagelijksche beslommeringen, die het bestuur onzer stedelijke muziekschool, met hare duizend leerlingen, u op de schouders legt, vindt gij in de goedkeuring en den steun uwer medeburgers immer meer opgewektheid en kracht, om met meesterwerk bij meesterwerk onze geestdriftige bewondering gaande te houden.

Nu eens was het *de Schelde*, dit prachtig vaderlandsch gewrocht, waarin gij den stroom, bronader van Antwerpen's welvaart, bezingt, en de heldenschimmen van het voorgeslacht uit den nevel der wateren als doet oprijzen, om ons van hun lijden en strijden te spreken, door uwen machtigen adem bezield.

Dan weêr schonkt gij ons uwe *Kinderkantate*, wonderlijke naïeve uitdrukking van al het frissche en levenslustige, dat het gemoed onzer kleinen doortintelt. Of het was uwe reusachtige schepping *de Oorlog*, met zijne heirscharen van koren, die ons in tafereelen, grootsch en aangrijpend als de oorlog zelf, schrik en afgrijzen kwam inboezemen voor dom geweld en broederslachting.

Ofwel, gij hieft, in volle lucht, den feestzang aan, ter eere van onzen Rubens, met eenen gloed van kleur en eene volheid van kracht, welke hij zelfs, hadde hij het mogen hooren, zijner weerdig zou hebben gekeurd.

En, bij elke uitvoering van deze en menige andere uwer gewrochten, welke eene macht van medewerkers zij ook mochten vereischen, had gij slechts te roepen:

'*Antwerpen, komt op,*' om uit de hoogste standen gelijk uit de nederige burgerklas, een leger van mannen en vrouwen te zien toesnellen, met hart en ziel, tijd en moeite ten beste gevende, om u uwe stoutste kunstdroomen te helpen verwezenlijken.

En zoo heeft Antwerpen's bevolking u van den beginne af aan, hare toegenegenheid en bewondering laten blijken. En ons stedelijk bestuur achtte zich telkens gelukkig, u en haar, bij uw vaderlandsch en verheven pogen, niet slechts met zijne zedelijke, maar ook met stoffelijke ondersteuning ter zijde te staan.

Thans echter, dat ook in Frankrijks hoofdstad een uwer werken op zulke schitterende wijze ten gehoore werd gebracht, kunnen uwe vrienden en kunstgenooten niet nalaten, u nogmaals te bewijzen, welk belang zij stellen in alles wat uwen zoo rechtmatig verworven roem kan uitbreiden of verhoogen.

Daarom hebben zij verlangd u, bij uwe thuiskomst, plechtig geluk te wenschen.

Van ganscher harte sluit het stedelijk bestuur zich aan bij deze betooging, en ik, persoonlijk, ben fier en gelukkig u als hun aller tolk, dit blijvend aandenken hunner toegenegenheid met onze Plantijnsche letter gedrukt en met de handteekens uwer vrienden en medewerkers bekleed, te mogen overhandigen.

Het eenvoudig en bondig opschrift van dit stuk luidt als volgt:

> '*Bij gelegenheid der eerste uitvoering te Parijs van het toongedicht Lucifer*, *op* 7 *Mei* 1883, *betuigt het kunstminnend Antwerpen dank en hulde aan zijnen Vlaamschen meester Peter Benoit.*'
> Moget gij, waarde Meester! ons nog lang behouden blijven in uwe volle kracht! Dan zullen wij nog menig meesterwerk van uw genie mogen genieten en bewonderen; en eens, zal dan Antwerpen misschien, thans zoo trotsch op zijne Vlaamsche schilderschool, met even veel fierheid roemen mogen, op de school zijner Vlaamsche muziek!

Onnoodig te zeggen, dat deze toespraak, met gevoel en overtuiging voorgedragen, herhaaldelijk door het publiek met toejuichingen onderbroken werd.

Het adres is op perkament gedrukt en mag een echt kunstwerk genoemd worden; het is vervaardigd met de letters van het Plantijnmuseum en in een prachtig omslag vervat.

Onmiddellijk na de overhandiging van het adres werd eene overschoone kroon, den naam dragende der deelnemende maatschappijen, aan den diepgetroffen meester aangeboden.

Daarna is Peter Benoit vooruit getreden en heeft in de volgende bewoordingen zijnen dank uitgesproken:

Deze zoo grootsche en ongedwongene betooging ontroert mij diep.

Evenwel kan ik deze eerbewijzing niet beschouwen als zijnde tot mij alleen gericht. Neen! Uwe hulde bedoelt ook degenen, die door hun talent meêwerken, om onze jonge muzikale school te stichten en uit te breiden; zij is gericht tot onze dichters, onze toonkunstenaars, onze leeraars.

En nochtans gevoel ik mij fier en gelukkig bij de gedachte, dat de eerste uitvoering van den *Lucifer* te Parijs ons het schoone feest verschaft, hetwelk ons vandaag hier samenbrengt.

Dit oogenblik voert mij terug naar een tijdstip vol zoete dichterlijke herinneringen, toen de leden der koninklijke koormaatschappij van Gent, voorgezeten door M. de Maere-Limnander en bestuurd door M. Edward De Vos, voor de eerste maal den *Lucifer* te Brussel uitvoerden.

Deze uitvoering had plaats met de medehulp der dames van Gent, Antwerpen en Brussel, van het grootsch orkest der hoofdstad, van den uitmuntenden organist M. Alfons Mailly, en met de meêwerking van kunstenaars, waarvan enkelen, die destijds beginnelingen waren, ten huidigen dage befaamde kunstenaars geworden zijn. Ik bedoel Mevr. Valentine Degive-Ledelier, M. Henry Warnots en later M. Emile Blauwaert.

Zulke en andere aangename herinneringen brengt de prachtige betooging van heden voor mij den geest. Wat zal ik u zeggen voor de hulde welke gij aan de Vlaamsche muzikale beweging in mijnen persoon bewijst?

Ik dank u allen uit ter harte!

Ik bedank Mijnheer den gouverneur der provincie Antwerpen, Mijnheer den burgemeester, de heeren schepenen en leden van den gemeenteraad, voor de eer welke zij onze nationale toonkunst bewijzen, alsook de heeren inrichters van dit luisterlijk feest en de verschillende maatschappijen, die zonder onderscheid van partij of denkwijze, den oproep van het inrichtend komiteit hebben beantwoord.

Ik bedank insgelijks het orkest, dat zoo welwillend zijne medewerking verleend heeft aan deze betooging; den uitstekenden leider, mijnen vriend M. Alfons Lemaire, die zich zoo belangloos met het bestuur heeft willen belasten: alsmede de damen en heeren der koren.

(M. Benoit spreekt verder eenige woorden van dank aan den Hertog van Camposelice en aan allen die tot de opvoering van *Lucifer* te Parijs hebben meêgewerkt).

Met genoegen stel ik vast dat onze Vlaamsche zangers, te Parijs, nevens hunne schitterende medesolisten, eenen bijval hebben ingeoogst, welke den Belgischen naam tot eere verstrekt.

Ten slotte, Mevrouwen en Mijnheeren, gij allen, die door uwe tegenwoordigheid bewijst, hoezeer onze Vlaamsche muzikale kunst u dierbaar is, gij allen, inwoners van ons lief en kunstminnend Antwerpen, ik bedank u uit ganscher harte voor de blijken van genegenheid, die gij mij op dit oogenblik geeft. Ik verzeker u nogmaals van mijne verkleefdheid aan onze muzikale zaak: die verkleefdheid is en zal blijven wat zij in het verleden was: volledig, innig, onwrikbaar!

Ook deze woorden van Benoit vonden weerklank in het hart der talrijke aanwezigen, en werden dapper toegejuicht.

Intusschen hadden de zangers en zangeressen plaats genomen en weldra weerklonk het *Koor des Levens* uit het derde deel van den *Lucifer*, dat door het publiek gebisseerd werd. Duchtig werd daarop nogmaals *bravo* geroepen ter eere van den held dezer zoo prachtige betooging, en welgemoed verliet het publiek de zaal. Velen echter kwamen in het voorbijgaan Benoit de hand drukken en gelukwenschen, en tevens een blik van bewondering werpen op de kroon en het album.

Wij mogen dit overzicht niet eindigen zonder in naam van alle Vlamingen, een woord van dankbare hulde te wijden den edelmoedigen kunstbeschermer, den Hertog van Camposelice, die uit liefde voor de Vlaamsche kunst zich de overgroote opoffering der uitvoering van den *Lucifer* te Parijs getroost heeft. Zulke edellieden verdienen dubbel hunnen naam, zulke grootmoedige daden moeten het nageslacht in herinnering gebracht worden. Ook zal voortaan de naam van den Hertog van Camposelice aan het oratorio *Lucifer* verbonden blijven en bij elke nieuwe uitvoering zal men zich niet slechts den naam, maar tevens de belanglooze en lofweerdige daad van den Hertog herinneren. Dat zulks voor hem eene welverdiende en blijvende hulde zij!

Ten slotte moeten wij nog verslag doen over eene dubbele plechtigheid, welke verleden Zondag 10 Juni te Antwerpen heeft plaats gehad.

Op het onverwachts was de Hertog van Camposelice, op het einde der vorige week, naar hier gekomen om zijnen beschermeling Peter Benoit een bezoek te brengen. De vrienden van den meester hebben het zich ten plicht gerekend

ook iets voor den beschermer te doen, en inderhaast een klein muziekfeest op touw gezet, dat in de Concertzaal van den Nederlandschen schouwburg heeft plaats gehad. Twee aria's gezongen door Mev. de Give-Ledelier en M. Henri Fontaine, professors aan de muziekschool, het openingstuk *Erlenkoning*, de wals uit *Charlotte Corday* en het kinder-oratorio *De wereld in* werden ten gehoore gebracht in de tegenwoordigheid van den Hertog, wien eene onverwachte ovatie van het publiek ten deele viel.

's Namiddags werd door enkele vrienden en bewonderaars van Benoit een klein feestmaal ingericht ter eere van zijnen beschermer, onder voorzitterschap van M. den Kolonel Wauwermans, en waaraan onder andere deel namen de heeren Frans Gittens, Emanuel Hiel, Max. Rooses, Em. Rosseels, Th. Verstraeten, G. De Deken, H. Van den Bos, Henrij Fontaine, Van den Dries, enz.

Bij het nagerecht heeft M. Wauwermans, in eene krachtige en bezielde taal er op gewezen, hoeveel dank niet alleen Antwerpen, maar geheel Belgie verschuldigd is aan den Hertog van Camposelice, voor het koninklijk onthaal dat hij aan *Lucifer* te Parijs bereid heeft. Zijn beroemde kunstenaars als Benoit zeldzaam, niet minder zijn het de overtuigde en edelmoedige mannen die, zooals de Hertog, de kunst op eene zoo schitterende wijze ondersteunen.

Deze heildronk werd door al de aanwezigen met uitbundige toejuichingen begroet. Maar de geestdrift steeg ten top wanneer de Hertog, in zuiver en sierlijk Nederlandsch, de volgende rede uitsprak:

MIJNE HEEREN,

'Ik betuig u mijnen innigen dank voor de eer die mij te Antwerpen te beurt valt; maar vooral voor de hartelijke woorden ten mijnen opzichte geuit. Het is waar, ik heb de eerste ingeving gehad om de Belgische Vlaamsche Toonkunst in Parijs te doen zegepralen en ik ben er in geslaagd. De uitvoering van Peter Benoits meesterstuk "Lucifer" kan niet alleen een bijval genoemd worden, maar eene wezenlijke zegepraal. Het grootsche gebouw van den *Trocadero* was gansch ingenomen, door alles wat de wereldstad als kunstenaars en officieele grootheid in zich bevat, en het gevoelen was algemeen dat Peter Benoits meesterwerk schoonheden bezit, die te vergeefs elders gezocht worden.

Het schoonste bewijs ervan is dat het groote kunetenaarsleger, met zulke groote bekwaamheid door den Meester zelf geleid, en dat een der eerste rangen in Europa bekleedt, niet kon nalaten zijne diepe bewondering en zelfs zijnen eerbied te bewijzen aan den held van den dag, door hem eenen buitengewonen gouden lauwerkrans aan te bieden. De voornaamste nieuwsbladeren van Europa en Amerika waren daar vertegenwoordigd en hunne beoordeeling zoo voordeelig als eenstemmig. Wat Antwerpen van zijnen zoon verwachtte, heeft hij ten volle beantwoord, zoodat hij heden met zijnen wereldberoemden landgenoot Rubens gepaard gaat. Nu, een wensch dien ik mij veroorlof, u, Benoit priester op het kunstgebied, toe te wijden.

Gij hebt met vele moeielijkheden te worstelen gehad, heden zijn zij overwonnen. Ga dus voort men ons en onze nakomelingschap met uwe heerlijke scheppingen te verrijken. Uwe grootsche opvattingen, uwe machtige accoorden, uwe betooverende melodieën moeten voortklinken met ons in de aangenaamste gevoelens weg te slepen. Dit is niet alleen mijn persoonlijke wensch, maar ook die van allen, die de edele toonkunst aan het hart ligt.

Ik wijd dus dezen dronk toe aan Antwerpen, aan zijn roemrijk kunstenaarsleger, en aan den held, die in gezelschap van zijnen roemrijken dichter en medewerker Emanuel Hiel, den 7 Mei zulk eene groote zegepraal te Parijs inoogstte.'

Wij zullen het niet wagen de geestdrift te beschrijven, waarmede deze woorden onthaald werden. Iedereen stond recht en juchte door woorden en handgeklap den kunstbeschermer. den edelhartigen mensch en kunstenaar toe.

Het was een oude Vlaamsche strijder, de oudste onder de aanwezige Vlamingen, de heer Em. Rosseels, die in korte, maar gepaste en krachtige woorden den dronk van den Hertog beantwoordde. En dat hij het goed deed, bewezen de algemeene toejuichingen.

Onmogelijk is het ons hier al de goede en opbeurende woorden mede te deelen, welke opvolgend door de heeren Benoit, Em. Hiel, Van den Bos, G. De Deken en Max Rooses werden uitgebracht. Maar de opsomming zal voldoende zijn om te bewijzen, hoe gezellig dit eetfeest onder alle opzichten geweest is. Eene bijzondere melding echter moeten wij maken van de geestige en welwillende improvisatie, door den markies de Lauzières de Thémine in verzen voorgedragen, en die uitbundig toegejuicht werd.

Na den koffie gebruikt te hebben wachtte den deelnemers

aan dit hartelijk feestje eene verrassing. Met zijne gekende minzaamheid ontving de heer Frans Gittens de dischgenooten in zijne prachtige Vlaamsche kamer en stelde de zalen zijner woning te hunner beschikking. Hier was het de beurt aan de muziek. Peter Benoit speelde op het klavier, Henry Fontaine zong met zijne schoone stem een lied uit *De Liefde in het Leven* van Hiel en Benoit, alsook het zoo volksgeliefde *Ik ken een lied* van Willem De Mol, terwijl ten slotte de Hertog van Campocelice de aanwezigen vergastte op een Vlaamsch lied, dat aller geestdrift ten top voerde.

Menig hartelijk woord werd hier nog ten bate der Vlaamsche kunst gesproken, en welverdiend was de dankbetuiging waarmede allen de gezellige woning van den Antwerpschen tooneeldichter verlieten.

Dat dit dubbel feest lang in het geheugen der deelnemers zal voortleven, daarvan zijn wij ten stelligste overtuigd.

TOON SCHILDERS.

Tentoonstelling in den Cercle Artistique.

Dezen keer is het eene tentoonstelling, ingericht door den Kunstenaarskring, waarvan wij gaan spreken; de andere waren door eenige artisten onderling daargesteld.

Onze verdienstelijke kunstschilder, BOURCE had het levensgroot portret, ten voeten uit, van een jong heertje in matrozen kleeding, aan het strand, ten toon gesteld, dat schoon van schildering en kleur was.

Het groote schilderstuk van M. MONTGOMMERIJ, is eene grootsche opvatting van de zee. Het kleine scheepje dat men in het verschiet ziet dobberen, geeft een goed denkbeeld aan dien oneindigen waterplas; de lucht is in harmonie met het water. Ik heb slechts eene bescheidene aanmerking: ik had lucht en water wel wat breeder willen behandeld zien.

Het landschap met koeien van M. STOBBAERTS is breed behandeld, en schoon van kleur; dat is een uitmuntend schilderstukje.

Het groote landschap met den waterval van M. VAN SOOM is schoon van lijnen, doch ik maak dezelfde aanmerking als bij M. Montgommerij: Die ruime natuur met rotsen en watervallen verliest haar karakter, wanneer die zoo fijn behandeld wordt als de H. Van SOOM gedaan heeft.

M.E. CLAUS leverde een zeer goed portret, schoon van kleur en teekening. Ook zijn de portretten van de heeren WAGNER, FARAZYN, NELIS, HEYERMANS en SIEBERT zeer verdienstelijk; die van M. Redig hebben wel verdiensten, doch zijn niet zoo breed behandeld.

De genreschilderij van M. HEYERMANS *Retour du beau temps* is eene schoone dichterlijke opvatting, fraai van teekening en uitdrukking.

De visschen van M. JOORS zijn uitmuntend geschilderd; dat is de natuur met waarheid terug gegeven. Eene loffelijke vermelding verdienden *de Herfst* van M. VAN KUIJK en het strand van M. WOLTERS. Van de twee schilderstukken, die M. SIMONS geleverd heeft, is de steenweg met wegtrekkende artillerie verreweg de beste; dat is een zeer goed schilderstuk. Zijne voorstelling van het kamp te Brasschaet, laat onder opzicht van teekening veel te wenschen over

Zeer geestig en met veel talent zijn de kindertypen, door M. VAN DER BORCHT geschilderd. De verschillende uitdrukkingen van vreugde bij het zien van de poppenkast zijn goed begrepen.

M. GUIETTE onderneemt alle onderwerpen. Zijne twee aristocratische hondjes zijn wel goed geteekend, doch onder opzicht van kleur en effect zijn zij niet krachtig genoeg. De voorstelling met draperieën is, dunkt mij, wel wat theatraal.

Er is veel goeds in de schilderij van M. HOUBEN, voorstellende eene kroeg met figuren.

De heide van M. GENEGEN is zeer verdienstelijk.

De twee maaneffecten van M. MOERENHOUT zijn te veel dezelfde opvatting; mij dunkt dat er in het maanlicht verscheidenheid genoeg te vinden is.

M. LEMMENS heeft een groot bloemstuk geleverd, voorstellende Rhadodendronstruiken met bloemen beladen; dat is eene moeilijke onderneming, waarvoor menig bloemschilder zou zwichten; M. Lemmens echter is die moeilijkheid goed te boven gekomen.

Dezelfde schilder leverde ook een verdienstelijk schilderstukje, voorstellende een *atelier*.

Verder moet ik nog eene loffelijke melding maken van het *strandgezicht* van M. MUSIN, het landschap van M. LATHOUWER, de vogels van M. GUITTON, de vruchten van M. NAUWENS, de watermolen van M, JANSSEN, en de watergezichten van de HH. HAGEMANS, DE COCK en MARCETTE.

Onze verdienstelijke beeldhouwer de H. DUWAERTS leverde een geestig en goed gemodeleerd statuetje: *la réprimande*, benevens een portret in buste.

De leeuw van M. DUPUIS is dunkt mij, wat proportie betreft, niet zeer juist.

Verder moeten wij ten slotte ook melding maken van de sterkwater-teekeningen van M. CLEYNHENS en de teekeningen van M.E. VAN WATERSCHOODTS en VAN DER BORCHT.

MODERATUS.

Muziekaal praatje uit Noord-Nederland.

Waarde Kunstbode! Ofschoon het muzikale seizoen is gesloten, dat wil zeggen alle abonnements-concerten hebben opgehouden, zoo wordt er op het altaar van de muze der Toonkunst nog menig offer ontstoken, en zijn het voornamelijk de twee- en driedaagsche muziekfeesten die in de zomermaanden plaats hebben.

De Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging heeft in hare Statuten een bepaling om jaarlijks in de maand Mei of Junij eene algemeene ledenvergadering te houden, bij welke gelegenheid dan eene uitvoering op groote schaal wordt gegeven, gewoonlijk door een matinée gevolgd.

Dit jaar was de stad Breda hiervoor uitgekozen, en gaarne gaf ik aan de uitnoodiging gehoor om dit feest bij te wonen, ten eerste omdat ik groote sympathie voor het doel der Vereeniging koester, ten tweede omdat ik gaarne eenige dagen in het gulle en gastvrije Noord-Brabant doorbreng. De omstreken van Breda zijn lief, het stadje zelf heeft een vriendelijk aanzien, en brengt ons door enkele overblijfsels van vroeger tijden, de dagen van strijd maar ook van overwinning voor den geest, 't geen bij de algemeene sloopingswoede het Hollandsch hart goed doet.(1)

Vrijdag 1 Juni had des avonds in de ruime en net versierde zaal *Concordia* de algemeene repetitie plaats. Een fout was het, mijns inziens, die voor het publiek open te stellen, daar koor en orchest toen voor het eerst te zamen kwamen, en duidelijk bleek dat het orchest in voorbereidende studie ver bij de koren ten achterstond; 't geen aan-

(1) Het kasteel, thans tot Militaire Academie ingericht, strekte eertijds de Vorsten van Nassau dikwerf tot verblijf. De Valkenberg vormde een deel van den fraaien slottuin. Men wijst nog de oude waterpoort, geflankeerd door twee torens, de Granaat- en Duiventoren genaamd, waar het vermaarde turfschip van Breda, op den 3° Maart 1590 landde, welks dappere bemanning de sterke stad bij verrassing innam.

leiding gaf dat het geduld der directeuren en der toehoorders op een zware proef werd gesteld. De verschillende op- en aanmerkingen schenen echter goede vruchten gedragen te hebben, zooals men op den avond van de uitvoering kon bemerken.

Het eerste nummer van het programma was een frissche en opgewekt geschreven ouverture van Gernsheim, die algemeen genoegen gaf.

Daarop volgde ‘Morgenfrühe’ van Meijroos, een lieve compositie, die vooral door de kooren met juistheid werd weergegeven. Een kleine bas-solo, door Blauwaert gezongen, deed het publiek betreuren dat den voortreffelijken zanger zulk een bescheiden plaatsje wan toebedeeld; 't gedicht gaf echter voor een breedere uitwerking geen aanleiding.

Hierna trad de heer Veerman op, eerste violist van het orchest van den heer Coenen uit Utrecht, dat zijn medewerking aan dit muziekfeest verleende; hij speelde een viool-concert, door zijnen directeur geschreven, met veel vaardigheid. Jammer dat de voordracht van dezen jeugdigen kunstenaar door onophoudelijke lichaamsbeweging ontsierd werd. Het concert zelf is een zeer verdienstelijk werk, doch ietwat zonderling in den vorm.

Nicolaï's ‘Zweedsche Nachtegaal’ vormde het slot van het eerste deel; het scheen mij toe con amore ingestudeerd te zijn; behalve een kleine onzekerheid in de bassen, zongen de kooren uitmuntende De korte solo, ‘voor weezen dit alles uit gansch mijn gemoed’ door mevrouw de Give-Ledelier gezongen, klonk aandoenlijk schoon. Bij dit werk, ook ten uwent bekend, zal ik niet langer stilstaan, en wil ik alleen zeggen dat ik volkomen instem met den verslaggever van de Bredasche courant, als hij meent dat de traan, die in menig oog blonk bij het slotkoor, grooter belooning voor den toondichter was, dan de lauweren en bijvalsbetuigingen die hij verwierf.

Na de pauze was de beurt aan een compositie van den heer Dorrenboom, muziekdirecteur te Breda, die, door het voortreffelijk instudeeren van de verschillende koorwerken, op den warmsten dank der componisten aanspraak mocht maken.

Het werk van den heer Dorrenboom ‘Abschied’ getiteld is een tamelijk lugubre maar degelijk bewerkt muziekstuk, dat den leden van het koor de gewenschte gelegenheid verschafte om hunnen aanvoerder een welgemeende ovatie te brengen. Bij monde van den heer Klein, wiens rede meer door lengte dan duidelijkheid uitblonk, werd den heer Dorrenboom een zilveren lauwerkrans en een fraai versierden dirigeerstok aangeboden.

Dat het nu volgend nummer van het programma, ‘Jonkvrou Katelyne’ van Peter Benoit door Mevrouw de Give te zingen, met ongeduld verbeid werd, is natuurlijk; men weet dat Benoit ook in Holland een belangwekkende persoonlijkheid is. Men acht hem, niet

alleen om de hooge plaats die hij onder de hedendaagsche toonkunstenaars inneemt, maar ook om den moed en de volharding waarmede hij de Vlaamsche taal en kunst, die toch ook de Nederlandsche zijn, verdedigd.

Of de ‘Jonkvrou Katelyne’ algemeen begrepen werd? Ik geloof het te moeten betwijfelen. Zich aan geen bestaanden vorm bindende, schildert Benoit een tooneel van ontzetting en ellende met ware Rembrandtsverwen; en toch hoe roerend klinkt het als stem en orchest Katelyne's jeugd en hare liefde voor den grooten Artevelde beschrijven! Voor hen die niet gewoon zijn de schildering der verschillende gemoedsaandoeningen *in het orchest* te zoeken, en alleen melodie *in den zang* verlangen, zal dit werk wel een gesloten boek blijven; voor hen echter die het door meermalen hooren, leerden waardeeren, is het van aangrijpende schoonheid. Geheel in den geest van het werk doorgedrongen zong Mevr. de Give op voortreffelijke wijze, en toch... ik zou een nòg machtiger orgaan wenschen, om voor mij het ideaal te verwezentlijken, van deze zich zelve en hare smarten zoo heldhaftig overwinnende Vlaamsche vrouw.

Het concert werd besloten door ‘Singenthal’ van L.F. Brandts-Buys, een compositie die bij ons goed staat aangeschreven. In mijne herinnering aan eene vroegere uitvoering, was mij dit werkje als iets liefelijks bijgebleven; nu vond ik dat het wel is waar *brillant*, maar ook *bruyant* was geworden. Gaf wellicht de al te levendige directie van den toondichter daar aanleiding toe? Eén blik, één wenk van den aanvoerder is voor een oplettend koor voldoende om zijn intenties kenbaar te maken; alle buitengewone lichaamsbewegingen komen mij overbodig en onaesthetisch voor. De heer Brandts Buys werd aan het slot, evenals al de andere componisten, warm toegejuicht door het talrijk aanwezend publiek. Aan de heeren Nicolaï en Benoit werd namens de Feestcommissie door haren president elk een frisschen lauwerkrans aangeboden.

De volgende dag was eenigszins bij een Poolschen Landdag te vergelijken. Om twaalf uren voormiddags had gemeene Ledenvergadering plaats, die echter geschorst werd, [...] vernam. omdat men niet te twee uur gereed was gekomen, het uur waarop de Matinée een aanvang nam, terwijl 's avonds nog eene uitvoering van verschillende solostukken zou plaats hebben.

De Matinée ving aan met eene symphonie van Richard Hol, een degelijk bewerkt toonstuk, dat onder de leiding van den componist uitmuntend werd uitgevoerd en luide toegejuicht.

De heer Anton Bouman, eerste violoncellist van Coenen's orchest, had dezen middag de solo te vervullen; hij speelde een Concert van eigen compositie, dat mij niet bijzonder kon boeien. Het spel van den heer Bouman is evenwel zuiver en krachtig.

Zeer eigenaardig waren de ‘Oud-Nederlandsche Danswijzen,’ door den heer van Riemsdyk, een zeer talentvol dilettant uit Utrecht, voor piano bewerkt, en door den heer Coenen op keurige wijze geïnstrumenteerd; wekten de grappige opschriften de algemeene hilariteit, de geestige muziek werd zeer gewaardeerd.

De ijverige en talentvolle directeur Van der Linden uit Dordrecht, nam nu de dirigeerstaf in handen om een Ouverture ten gehoore te brengen die veel genoegen gaf; daarop volgde Verhulst's algemeen bekende ‘Gruss aus der Ferne’ en nadat een fraaie Menuet en Sérénade op nieuw van het compositie-talent van den orchest-directeur hadden getuigd, besloot een Ouverture van wijlen J.B. van Bree het geheel.

Des avonds had alzoo het tweede concert plaats. Eerlijk gezegd vond ik dat die uitvoering ver bij de eerste ten achter stond, zoowel wat de zamenstelling van het programma, als de uitvoering betrof. Het eerste nummer, een door de Vereeniging bekroond Quintet van den heer Verhey, moest door onvoorziene omstandigheden achterwege blijven; er werd dadelijk met de zangsolo's begonnen, en hoeveel waren er ons toebedacht! 't Was als een diner waar veel gerechten werden voorgediend, maar de hoofdschotel achterwege bleef.

Mejufvrouw Poutsma, zangeres uit Leeuwarden, had dan ook geen dankbare taak te vervullen, toen zij met liederen van Dr Pyzel en den heer Ackermann het concert opende. Verdienstelijk is de voordracht dezer zangeres voorzeker, maar de stem klinkt eenigszins gevoileerd.

Na deze jonge dame trad de heer Kerkoerle op, een tamelijk primitief tenor-zanger, die mede een paar liederen ten beste gaf en zelfs de beleefdheid (?) had het eerste in de Duitsche, daarna in de Hollandsche taal voor te dragen, waarschijnlijk om te bewijzen dat beide talen zich even goed tot de compositie leenen!

Een fraai driestemmig vrouwenkoor van den heer Heinze vormde het slot van het eerste deel; de componist ontving als Oprichter der Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging van de dames een prachtigen krans en werd luide toegejuicht.

Na de Pauze [...] het aan den heer Blauwaert, met zijn heerlijk stemgeluid [...], om de eenigszins gedaalde thermometerstand van het muzikaal genot weer te doen stijgen. Met schoone liederen van Brandts Buys en Benoit behaalde deze zanger een groot succès. De violist Veerman speelde nu nog een Adagio van Max Bruch, benevens een Polonaise van Laub. Misschien was het feit, dat ik dezen winter dezelfde Polonaise door Wilhelm had hooren spelen, oorzaak dat het mij voorkwam dat de heer Veerman wel wat veel van zijn krachten had gevergd door deze keuze. Mij dunkt er wordt meer meesterschap en entrain vereischt om dit stuk tot zijn recht te brengen.

Mevrouw de Give zong nogmaals liederen op haar eigen talentvolle wijze. Het Wiegeliedje van Brandts Buys muntte uit door innigheid en fijn gevoel.

Het laatste nummer van het programma was een quartet van Eduard de Hartogh door de vier bovengemelde zang-solisten voorgedragen. Deze bevallige compositie heeft dit eigenaardige, dat ze als canon is bewerkt. Waarom men echter niet aan den lieven oorspronkelijken tekst ‘Leise zieht durch mein Gemüth’ de voorkeur had gegeven, boven de alles behalve poëtische Fransche vertaling is mij niet recht duidelijk. Vooral de laatste volzin waar de vertaler ‘la saison des violettes’ op ‘ma mie Annette’ laat rijmen, grenst aan het belachelijke. Het publiek scheen groot behagen in dit nummer te hebben en verlangde eene herhaling; de voordracht was in alle opzichten te roemen.

En hiermede was het feest der Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging afgeloopen.

Veel goeds was er geboden, al mag niet onkend worden dat men den hoogsten maatstaf voor alles niet kon aanleggen; maar de Vereeniging is jong en beschikt nog slechts over beperkte materieele middelen, en als men nagaat wat zij reeds tot stand bracht en nu weder in een kleine stad als Breda verkreeg, waar geen eenheid van muzikale krachten, en geen vast orchest aanwezig zijn, dan moet men eerbied hebben voor haar nuttig en edel streven om alom in den lande de liefde voor de Nederlandsche toonkunst weder op te wekken en te bevestigen.

Eerstdaags zal te Leiden een tweedaagsch Muziekfeest plaats hebben door de Maatschappij tot bevordering der Toonkunst onder leiding van den heer Daniël de Lange te geven. In het begin van de volgende maand, bij gelegenheid van het Studentenfeest (Maskarade) volgt Delft insgelijks met muzikale uitvoeringen en wel onder leiding van den grijzen J. Boers, een man, evenals Gevaert, doorkneed in de muziekgeschiedenis, maar die eveneens voor de nationale beweging in de kunst niet zeer gevoelig schijnt. Ik hoop in de gelegenheid te zijn omtrent deze feesten u later iets te kunnen meedeelen. Het zangersfeest dat in Augustus te Rotterdam zou worden gegeven is uitgesteld, 't geen mij zeer spijt, daar wij het vooruitzicht hadden op de kennismaking met Benoit's Schelde. Wij hopen dat uitstel geen afstel zal zijn.

Junij 1883.

SHAC.

Kroniek.

Betooging aan Mev. Courtmans.

- Op 14 Mei heeft het aangekondigd feest ter eere van Mev. Courtmans plaats gehad. Het uitmuntend weder had een buitengewonen toeloop van volk naar het West-Vlaandersche dorp Maldegem gelokt, en die gemeente, welke de verdienstelijke Vlaamsche schrijfster sedert vele jaren bewoont, heeft zeker nooit zooveel volk ten harent gehad. Van 's morgens tot 2 ure namiddag brachten gestadig treinen volk aan, en het was rond twee ure, eer de stoet zich op weg stelde. Ongeveer 70 maatschappijen namen er deel aan. Hij werd voorafgegaan door een twintigtal jonge meisjes in 't wit gekleed, die een schoonen bloemtuil droegen; daarachter ging de inrichtingscommissie en vervolgens kwamen al de zang- en muziekmaatschappijen.

Toen de stoet bij Mev. Courtmans was gekomen, werd aan de gevierde vrouw, die in eenen zetel vóór hare woning had plaats genomen, door den heer Pieter Geiregat, in naam der inrichtingscommissie een prachtige bloemtuil aangeboden, vergezeld van eenige woorden van gelukwensching.

Daarna legden beurtelings de verschillige maatschappijen bloemtuilen en kronen neder aan de voeten van Mev. Courtmans, zoodat weldra geheel de plaats rondom haar, in een reusachtigen hoop bloemtuilen was veranderd.

Toen de stoet voorbij was, werd er door de muziek van Maldegem en de leerlingen der scholen, een feestcantate uitgevoerd, namelijk het bekende koor uit *Moïse*, waarbij gelegenheidswoorden waren gemaakt.

De aanbieding der geschenken had daarna plaats, in het lokaal der gemeenteschool, eene tamelijke groote zaal, waar eene estrade was opgericht, bestemd om Mev. Courtmans, hare familie en de leden der inrichtings-commissie te ontvangen. De Heer Pieter Geiregat voerde de eerste het woord.

Hij schetste het leven van de brave en kundige vrouw, den strijd, dien zij heeft gestreden bij het verliezen van haren echtgenoot; hoe zij gewerkt heeft, om hare kinderen op te brengen. Vervolgens maakte hij den lof van haar schrijverstalent, het goede, dat zij door hare boeken stichtte, de diensten aan de Vlaamsche zaak door haar bewezen, en den bijval door haar gevonden.

Mev. Courtmans stortte tranen. Ook vele aanwezigen waren diep bewogen. De redevoering van den heer Geiregat werd herhaalde malen door toejuichingen onderbroken. Bij het einde ging een algemeene kreet op: ‘Leve Mevrouw Courtmans.’

Het floers dat het voornaamste geschenk tot nu toe verborgen hield, werd weggenomen: het is het portret der schrijfster, geschilderd door den heer J. Van Biesbroek, van Gent. Het portret is zeer gelijkend.

Daarna nam de heer De Meyere-De Vildere, burgemeester der gemeente Maldegem, het woord.

Toen de geestdrift gestild was, gaf hij lezing van de Vlaamsche depeche, die een uur te voren was aangekomen, waarin de Heer minister van Binnenlandsche zaken hem berichtte, dat Mev. Courtmans bij koninklijk besluit benoemd was tot ridder der Leopoldsorde.

Mev. Courtmans, bevende van ontroering, stond nu recht en verzocht een hoerah! aan te heffen voor den Koning en ook te roepen: 'Leve Vlaanderen! Leve Nederland!'

De Heer burgemeester sprak verder in naam der gemeente Maldeghem, wier hartelijke gelukwenschen hij aan Mev. Courtmans, de heldin van dit feest, aanbood.

De woorden des burgemeesters werden met geestdriftig handgeklap onthaald.

Vervolgens werd het woord gegeven aan den Heer Emiel Courtmans, opsteller van den *Echo du Parlement*, zoon van de gevierde oude vrouw, die, in naam zijner moeder en zijner familie, allen bedankte, die iets bijgedragen hebben, tot het opluisteren van het feest, zijner moeder aangeboden.

Daarna werden door verschillige maatschappijen geschenken aan Mev. Courtmans overhandigd.

Door den *Snellaart's Kring* een schoon album. In naam van den *Zetternamskring*, sprak de Heer voorzitter Flachet eenige gelukwenschen uit en overhandigde de gevierde eene prachtige kroon; de Heer Hoste sprak in naam der *Veldbloem* van Brussel en overhandigde haar insgelijks een geschenk.

De Heer Em. Hiel zegde eenige woorden in naam der afdeeling van het *Willems-Fonds* van Schaarbeek en schonk de schrijfster een album, waarin artisten en letterkundigen het hunne hadden bijgebracht door iets te schilderen, te teekenen of te schrijven. Nog verscheidene andere geschenken en bloemtuilen werden aan Mev. Courtmans overhandigd.

Het aandoenlijk feest eindigde met een woord van dank door den Heer Lodewijk De Vriese, sekretaris der inrichtingscommissie.

Zoo eindigde dit feest, dat stellig in ieders geheugen zal blijven, door de broederlijkheid en hartelijkheid, waarmede alles is afgeloopen, en dat nogmaals heeft doen zien, hoe talrijk de Vlamingen, die aan hunne moedertaal houden, zijn in het land.

Mijnheer Anselmus of de vrijagie van eenen ouden jonkman. Tooneelspel in 2 bedrijven.

Tweede bedrijf.

(Het tooneel verbeeldt dezelfde kamer als in het eerste bedrijf.)

Eerste tooneel.

TOLMAN, LEOPOLD.

TOLMAN.

'k Ben benieuwd om te weten hoe die grap gaat eindigen. 't Is 't kwaart na negen; Anselmus kan niet lang meer weg blijven. Leopold, ik vertrek; 'k wil geen ooggetuige zijn van de confusie van onzen goedbloed.

(Hij staat recht.)

LEOPOLD.

(Zich voor Tolman plaatsende.)

Gij vertrekt niet! Gij blijft hier zoo wel als ik! Wat zou dat beteekenen? Gij belegt de poets met mij; gij speelt uwe rol zoo goed als ik, en op 't laatste oogenblik zoudt gij u uit de voeten maken! Dit ware noch moedig noch deftig.

TOLMAN.

En toch blijf ik niet. Leopold, laat mij vertrekken!

LEOPOLD.

(Tolman immer tegenhoudende.)

Als er te dansen was, als wij den ouden lubbe deden springen als een uitzinnige, dan moest ge niet weg. Neen, neen, ge danstte toen mede, ge sprongt op eene wijze dat ik zelf er beschaamd over was. Ga zitten, vriend, ga zitten; eer tien minuutjes van hier, weten wij waaraan ons te houden.

TOLMAN.

(zich nederzettende.)

Wat me meest verontrust, Leopold, is, dat *ik* den naam van *Jufvrouw De Beer* heb uitgesproken; gij zeidet immer *jufvrouw Lucia*, en daar de

kamermeid van jufvrouw De Beer *Lucia* heet gelijk zij zelve, zoo kunt gij u op eene min of meer deftige wijze uit den slag trekken; maar ik, wat zal ik tot mijne verschooning bijbrengen?

LEOPOLD.

Verschooning! Denkt ge dat ik slechts zal pogen mij te verschoonen? Neen, neen, de zaak ga gelijk ze wil; valt ze slecht uit, zooveel te erger voor Anselmus; dan kan hij zich in 't vervolg wat verstandiger gedragen dan hij nu gedaan heeft. En wie verzekert ons dat hij zich met de kamermeid niet zal vergenoegen? Deze, ofschoon rond de veertig jaar oud, is nog een knap vrouwmensch. Anselmus, een oude magere droogzak, mocht van geluk spreken, indien hij haar ten huwelijk bekwam.

TOLMAN.

Denkt ge dat ze hem zou willen?

LEOPOLD.

'k Weet het niet, maar 'k denk eerder ja dan neen. Ze zag er vergenoegd uit en scheen belang in de zaak te stellen, toen ik haar het plan van onze grap deed kennen en haar verzocht om Anselmus' brieven dadelijk te beantwoorden, en deze slechts met haren voornaam te teekenen-

(Rechtstaande.)

Tegenwoordig is onze held bij zijne Dulcinea. Ik stel mij deze bijeenkomst duidelijk voor, zie, zoo grijpt dit plaats:

(Muziek. Leopold begeeft zich in 't midden van het tooneel. Daar bootst hij door gebarenspel de samenkomst van Anselmus na. Hij buigt zich, groet en neigt alsof er iemand voor zich stonde, treedt beteuterd vooruit, gebaart eene hand te vatten en drukt er eerbiedig een kus op. Hij laat de hand los, groet en neigt nog ettelijke keeren, luistert naar uitgesprokene woorden en is schitterende van vreugde. - Anselmus treedt in de kamer; de muziek houdt op.)

Tweede tooneel.

DE VORIGEN, ANSELMUS.

LEOPOLD

(verrast.)

Reeds daar, mijnheer Anselmus?

ANSELMUS

(sprekende te gelijk met Leopold.)

Ha! de vrienden zijn nog daar; dat is braaf! Gij hebt u niets laten ontbreken, hoop ik, van wat hier bij de hand is. 'k Vraag u om verschooning over mijn lang wegblijven.

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, wij waren hier als echte rijkaards, gezeten in eenen gemakkelijken leunstoel te midden van al wat wij voor 't oogenblik konden wenschen. Onze vriend Tolman en ik zijn aan 't praten geweest over velerlei dingen, ook wel een weinig over uwe aangelegenheden. Wij bleven er bij, dat het oogenblik voor u gekomen is om in 't huwelijk te treden. Doch vertel ons eerst, indien het zijn mag, hoe gij door de jufvrouw Lucia werd onthaald?

ANSELMUS

(beteuterd en kuchende.)

Khoe! Khoe! Welke jufvrouw *Lucia* beduidt gij?

LEOPOLD.

Welke jufvrouw *Lucia?* Jufvrouw Lucia de huishoudster van mijnheer De Beer!

ANSELMUS

(half verheugd.)

Ha zoo! Ge meent Lucia de *gouvernante.?*

LEOPOLD.

Wel zeker! Is er nog eene andere jufvrouw Lucia?

ANSELMUS

(de roemers vol schenkende.)

't Is maar, ziet ge, de dochter van mijn' patroon heet ook *Lucia*: en sommigen mochten meenen dat het met die was, dat ik heden avond eene bijeenkomst had.

LEOPOLD.

(lachende.)

Met de dochter van uwen patroon!... Met een eerstecommuniekind!... Sedert wanneer hebben volkomen jonkmans, gezette mannen, zal ik maar zeggen, bijeenkomsten met piepjonge meisjes? Neen, neen, spreken wij ernstig! - Mijnheer Anselmus, op uwe gezondheid

(zij drinken.)

- Er kan hier geen kwestie zijn van eene onnoozele meid, maar van eene volkomene jufvrouw, van jufvrouw Lucia.... hoe heet ze met haren familienaam?

ANSELMUS.

Brommers, *Lucia Brommers;* zij is van Dendermonde.

LEOPOLD.

Goed! Ik zie dat ge reeds haren familienaam kent en hare afkomst. De ontvangst zal vast hertelijk geweest zijn, uiterst vriendelijk?

ANSELMUS.

Zoo vriendelijk als ik maar wenschen kon. Die Lucia is een knap meisje.

LEOPOLD.

Aan wie zegt ge dat? Ik heb de eer haar te kennen, door dat ik eenige malen het genoegen had met haar in gesprek te komen.

TOLMAN.

Eene jufvrouw vol verstand en geleerdheid, hebbende de schoonste manieren.

LEOPOLD.

Eene perel van eene vrouw, zeg het maar rechtuit. Ook hadde ze vroeger eenen man gewild, ze ware lang getrouwd geweest. Andere nemen eenen fliere fluiter, 'nen windmaker, 'nen straatslijter, 'k weet niet wat, als het maar aan eenen man gelijkt; doch jufvrouw Lucia, indien zij zich besluit, 'k wil zeggen, indien men er in gelukt haar over te halen tot het huwelijk, dan zal het een man zijn die ze nemen zal, een man in de volle beteekenis van het woord, bekwaam om den kost te verdienen en zich aan 't hoofd van een deftig huishouden te stellen. Doch zeg ons, vriend Anselmus - want Tolman en ik gelooven u *vriend* te mogen noemen....

ANSELMUS

(neigende.)

Zeker! zeker! de eer is voor mij...

LEOPOLD.

(voortgaande.)

Zeg ons spoedig, vriend Anselmus, hoe zijt gij door jufvrouw Lucia ontvangen? Was ze stipt op het *rendez-vous*?

ANSELMUS.

Stipt; op slag van negen ure trad ze in den tuin. Ik was daar eenige oogenblikken vóór haar, 'k had het poortje opengevonden.

TOLMAN.

En hoe gedroeg ze zich bij deze eerste samenkomst; was ze lieftallig?

Derde tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.

Mijnheer Anselmus, daar is een konijnenvel van den koopman van over twee uren. De man heet dat een *monster*; hij zegt dat hij er zulke over de twee duizend heeft, en zou ze aan eenen zeer lagen prijs afzetten. Hij zou verlangen te weten om wat uur hij zich morgen vroeg bij u mag aanbieden, indien gij hem heden avond niet kunt ontvangen?

ANSELMUS.

Dat hij naar den bliksem loope! Wat heb ik met zijne konijnenvellen te stellen, vooral op dit uur en in dit oogenblik.

DOMINIK.

De man hadde u liever niet lastig gevallen, doch...

ANSELMUS.

Dat hij naar de weerlicht loope! Zet hem buiten en daarmeê uit.

LEOPOLD.
Wacht, *ik* zal hem zijne zaligheid eens opzeggen, dien vervlogenschen konijnenvellenman!

(Leopold af.)

DOMINIK.
Mijnheer Anselmus, is er niets anders van uwen dienst?

ANSELMUS.
Neen, Dominik, voor 't oogenblik niet.

(Dominik af.) (Tot Tolman).

Ga zitten, mijnheer Tolman, neem uw gemak; ik hoop dat men ons nu niet meer zal komen stooren.

TOLMAN.
O, dat is niet erg, mijnheer Anselmus.

LEOPOLD

(in het terugkomen).

Hij zal niet meer terugkomen, die konijnenvellen-koopman, noch iemand van zijne soort, daar blijf ik borg voor! Wie heeft van zijn leven! In een deftig burgerhuis ten halftien 's avonds binnendringen alsof het eene herberg ware! Zijn konijnenvellenkoopmannen-rug zal de zwaarte mijner vuisten gevoeld hebben en nog lang blijven onthouden!

ANSELMUS.
Mijnheer Leopold, ik ben *confuus* over hetgeen hier gebeurt! Gij veronderstelt toch niet dat ik eenig uitstaans heb met mannen van dat slach.

LEOPOLD.
Hoe, mijnheer Anselmus, wat zou ik veronderstellen? Ik geloof en ik weet met zekerheid, dat gij eenen afkeer hebt voor menschen van die soort en voor alle andere onbeschofterikken, wat beroep of ambacht zij ook mogen uitoefenen.

(Anselmus schenkt de glazen vol. Leopold op zijde tot Tolman.)

Binnen vijf minuten komt onze vellenman terug onder de gedaante van eenen koopman in pantoffels, drager van een briefje dat ik hem zoo even bestelde.

ANSELMUS.
Gelieft eens te drinken, mijnheeren, mijn goede vrienden: dan kan ik u wat vertellen van mijne aangelegenheden.

(Zij drinken en gaan zitten).

TOLMAN.

En jufvrouw Lucia was vriendelijk? Was ze niet verlegen, niet al te ingetogen! Dierf ze u een duidelijk antwoord geven op de vragen die gij haar steldet?

ANSELMUS.

Zij was vriendelijk, lief en gespraakzaam.

LEOPOLD.

Dat wist ik op voorhand! Jufvrouw Lucia is een meisje gelijk er weinige door de straat wandelen; 't is al gemanierdheid en vriendelijkheid wat men bij haar aantreft! En hebt gij goed door gesproken? Haar gevraagd of het haar zou bevallen met u te trouwen?

ANSELMUS.
Seffens niet, maar langzamerhand heb ik de samenspraak daarop gebracht.

TOLMAN.
Zij zegde zelf, 'k wed, dat zij er niet zou in toestemmen om achter haag en kant te vrijen, dat eene eerlijke verkeering alleen het huwelijk ten doel heeft...

ANSELMUS.
Precies! Wel niet met dezelfde woorden, maar daar kwam het toch op uit.

LEOPOLD.
En gij waart dra t' akkoord. Wanneer wordt de bruiloft gevierd?

ANSELMUS.
Hoe weet gij dat er van bruiloft werd gesproken?

LEOPOLD.
Ik weet dit niet stellig, maar dit heeft waarschijnlijk plaats gehad, en zoo moet het zijn in eene eerlijke verkeering.

ANSELMUS.
Lucia sprak van daags na O.H. Hemelvaart.

LEOPOLD.
Niet vroeger?

ANSELMUS.
Zij beweert dat ze vroeger niet kan gereed zijn met haar kleedsel en andere dingen.

TOLMAN.
Dit is ook waar; eene vrouw heeft in zulke omstandigheid veel te schikken en te bereiden.

LEOPOLD.
De bruiloft is dus vastgesteld op daags vóór Ons Heer Hemelvaart?

ANSELMUS.
De bruiloft, indien de bruiloft wordt gevierd.

LEOPOLD.
Wat wilt gij zeggen?

ANSELMUS.
't Jawoord heb ik nog niet vast; Lucia schijnt eerst nog iemand te moeten raadplegen.

LEOPOLD.
Raadplegen? Ta ta ta! dat zijn praatjes, klap voor den vaak! Wie zou ze moeten raadplegen? Leven hare ouders nog?

ANSELMUS.
Neen, zij is wees gelijk ik.

LEOPOLD.

De bruiloft wordt gevierd, zeg ik, dat lijdt geenen twijfel.

(Anselmus onderzoekt de flesch en bemerkt dat zij omtrent ledig is. Hij belt.)

TOLMAN.

Dit is ook mijn gedacht; er is geen de minste reden om te veronderstellen dat de bruiloft zou uitgesteld of niet gevierd worden.

Vierde tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.
Mijnheer, wat is er tot uwen dienst?

ANSELMUS.
Breng ons nog een flesch bourgogne, Dominik; of wacht, champagne ware mogelijk beter? Wat dunkt er u van, heeren?

LEOPOLD.
Champagne ware althans geschikter. Op een gelukkig huwelijk moet champagne gedronken worden?

ANSELMUS.
Dominik, haal twee flesschen champagne in de *Cour de France*, van den beste!

DOMINIK.
Zeer wel, heer.

(Dominik af.)

Vijfde tooneel.

DE VORIGEN, MIN DOMINIK.

TOLMAN.
Hoe oud is Lucia? Van vijf tot acht en dertig jaar?

ANSELMUS.
't Moet zoo iets zijn, misschien wel veertig.

LEOPOLD.
Er zullen nog kinderen komen, hoop ik.

ANSELMUS.
Zoudt ge dat denken?

TOLMAN.
Kinderen zijn 't geluk van 't leven, de poëzie van 't huwelijk. Hadde ik maar mijn lieven engel, mijn schoonen Bruno mogen behouden, die mijne welbeminde gade mij geschonken had, dan ware mijn leven niet zoo eenzaam, niet zoo ledig geweest als het nu is.

LEOPOLD.
Kinderen moeten er zijn. Zonder kinderen is er geen ernstig huwelijk!

ANSELMUS.
Wel ja, een paar kinderen...

LEOPOLD.
Een paar kinderen! Eén seffens, hoop ik?

ANSELMUS.
Och ja, dat is zoo eene manier van spreken; twee kinderkens, wil ik zeggen.

LEOPOLD.
Twee! Maar twee? Drie, vier, zes, acht! Zooveel als Onze Lieve Heer zal goedvinden. Hebt gij uwen catechismus vergeten? Wat is het huwelijk? - Een sacrament in hetwelk man en vrouw wettelijk worden verbonden en gratie en sterkte ontvangen om kinderen tot Gods glorie optebren-

gen. Gij ziet het, 't hoofddoel van 't huwelijk is, kinderen tot Gods glorie optebrengen, dit wil zeggen, zijne kinderen eene goede opvoeding bezorgen, gelijk gij en Lucia dit zult doen, vijf, zes, acht kinderen!

ANSELMUS.

Acht kinderen! Nog acht kinderen koopen, een man van drie en vijftig jaar.

LEOPOLD.

Ik heb er een gekend die in de tachentig jaar oud was, toen hij nog kinderen kocht, en zijn jongste zoon is thans reeds eene groote kerel. Van u nochtans, mijn waarde Anselmus, voorzie ik niet, dat gij in dien ouderdom nog kinderen zult koopen, neen, dit is niet waarschijnlijk; maar twee of drij kinderen moet gij hebben, dit wensch ik u van harte toe. Van 't tweede mag ik peter zijn, niet waar?

TOLMAN.

Van 't tweede, wel gezegd! Ik, als ouder dan gij zijnde, vraag om het te zijn van het eerste.

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.

Honderd maal verschooning, mijnheer, ik heb u lang laten wachten.

ANSELMUS.

Dominik, dit zijt gij niet gewoon; ik begon te denken dat gij naar Reims zelf om champagne waart.

DOMINIK.

O zoo erg was het niet! In die restauraties doet men de buitenklanten altijd vrij lang wachten, vooral wanneer men er in den avond iets moet hebben.

(Halfluid tot Anselmus).

En 'k moest immers roemers koopen; gij hebt nooit champagne-roemers gehad.

ANSELMUS.

Goed, Dominik, goed; doch gij brengt vier roemers in plaats van drie.

DOMINIK.

(terwijl hij eene flesch ontstopt)

Men kan niet weten hoe de vierde kan te pas komen.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, MIN DOMINIK.

LEOPOLD

(zijnen roemer in de hoogte houdende)

Mijnheer Anselmus, beste vriend, op uwe gezondheid en op uw gelukkig huwelijk.
De Heer overstroome u met zijnen besten zegen.

TOLMAN.

Dat uwe echtevreugde immer zoo klaar en zoo levendig zij als de wijn welke dezen beker vervult. Uw leven verbonden aan dat uwer beminnelijke Lucia zij als een droom, begonnen in den eersten hemel en voltrokken in den derden!

ANSELMUS.

(zich eene traan uit het oog vagende).

Heeren, achtbare vrienden, 't is te veel geluk! Duizendmaal gezegend de stond waarop ik uwe kennis mocht maken, die mij zulke zalige toekomst voorbereidde.

(Zij tikken en drinken).

Achtste tooneel.

DE VORIGEN, EEN KOOPMAN IN PANTOFFELS.

DE KOOPMAN

(binnentredende).

'k Wist wel dat ik mijnheer Anselmus nog zou op vinden.

(Het gezelschap bemerkende.)

Verschooning, mijnheeren, verschooning! Ik meende mijnheer Anselmus hier alleen aantetreffen.

ANSELMUS

(misnoegd).

Man, wie of wat geeft u het recht mij hier en op dit oogenblik lastig te komen vallen?

KOOPMAN.

Handelszaken, mijnheer Anselmus, handelszaken.

ANSELMUS.

Handelszaken! Is het nu een tijd om handel te drijven, ten 10 ure 's avonds.

KOOPMAN.

Prachtige pantoffels, mijnheer, prachtige pantoffels.

(Stiller).

Voor mijnheer Anselmus vijf ten honderd te verdienen.

ANSELMUS.

Ik doe nu geene koopmanszaken, hoort gij: kom morgen vroeg ten 8 ure terug.

KOOPMAN.

Heb den tijd niet om terug te komen, mijnheer; vertrek zeer vroeg in den morgen.

ANSELMUS.

Pak u dan maar weg, en laat mij met vrede; ik ben druk bezig met deze heeren.

(De koopman beziet Anselmus starlings en vertrekt niet. Anselmus voortgaande).

Welnu, hebt gij mij niet verstaan? Gij moogt vertrekken.

KOOPMAN.

Dadelijk, mijnheer, dadelijk.

(Hij tast in zijnen binnenzak, beziet immer Anselmus, maar vertrekt niet).

ANSELMUS.

Verstaat gij mij niet? Gij moogt vertrekken!

KOOPMAN

(eenen brief half bedekt in de hand houdende).

Mijnheer Anselmus!

ANSELMUS.
Gij moet vertrekken, zeg ik u; maak maar gauw dat gij wegkomt!

KOOPMAN

(den brief overhandigende).

Mijnheer Anselmus, dit heeft men mij gegeven voor u.

ANSELMUS.
Wie heeft u dien brief gegeven?

KOOPMAN

(Leopold beziende).

Mijnheer... Mijnheer... Mijnheer Anselmus, gij zult het wel zien in den brief.

(Anselmus opent den brief. De koopman in 't vertrekken:)

Nu ben ik weg. Mijnheer Anselmus, niets van uwe geliefte? Gij hebt mij niets... he?

ANSELMUS

(vergramd).

Ik heb u de ribben te breken, ongeluksvogel!...

KOOPMAN.
Nu weet ik genoeg; op 't drinkgeld hoef ik niet te wachten

(Hij vertrekt rap en trekt de deur achter zich toe).

Negende tooneel.

LEOPOLD, ANSELMUS, TOLMAN.

ANSELMUS

(met den open brief in de hand).

Gevloekt zij die satanische pantoffelleurder! Ik ben een verloren man!

LEOPOLD en TOLMAN te gelijk.
Mijnheer Anselmus! Goede vriend!

ANSELMUS.

Jonkman heb ik geleefd, jonkman zal ik sterven!

LEOPOLD en TOLMAN.

Hoe zoo! wat is er gebeurd? Gij doet ons schrikken!

ANSELMUS

(lezende)

'Mijnheer De Beer weet alles. Hij is kwaad als een tiger; verschijn niet meer onder zijne oogen'. Dat staat op dit behekst stuk papier!

TOLMAN.

Heilige deugd, wat moet er nog gebeuren?!

LEOPOLD.

Hoe is het schrift onderteekend?

ANSELMUS.

Het draagt geen naam; alleen staat er onderaan 'Een ernstig man, uw trouwste vriend'.

LEOPOLD.

Ja ja, 'k ken dat! Ik ken dat goed! Zoo is het altijd in naamlooze brieven. Als er staat: 'Een ernstig man' lees dan maar: 'een onbarmhartige gek!' het tegenovergestelde van wat geschreven is. Stoor u in dat valsch gekrib-

bel niet, vriend Anselmus; hij die het schreef, had een ander inzicht dan u goeden raad te geven. God weet of hij met u niet wilde lachen.

TOLMAN.
Ja, dat zou ik ook denken.

ANSELMUS.
Maar toch, indien het waar was wat er staat! Zoo mijnheer De Beer?....

LEOPOLD.
Mijnheer De Beer! Mijnheer De Beer weet niets van dit alles, daar verwed ik mijnen kop tegen!

ANSELMUS

(Leopold bij de handen vattende)

Ach, als dit waar was!

LEOPOLD.
Dit zal waar zijn, dit is waar! Denk nu niet meer aan de streek van dien leelijken pantoffelman en van zijn medeplichtige.

ANSELMUS.
'k Zal uwen raad volgen. Vergeef mij, beste vrienden, den schrik dien ik u, en nog meer mij zelven, waarschijnlijk ten onrechte aandeed. Doch waar is Dominik? Waar houdt zich deze op? Laat hij mijn huis zoo maar vierkant openstaan

(hij belt driftig)

dat de eerste de beste zoo maar op zijn gemak binnenkomt.

TOLMAN.
Gij kunt niet weten, mijnheer Anselmus, misschien eene kleine boodschap.

ANSELMUS.
't Is nu geen uur meer

(hij belt nogmaals)

om boodschappen te doen, mijnheer Tolman. Bij dag heeft hij...

Tiende tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

DOMINIK.
Mijnheer Anselmus!

ANSELMUS.

Dominik, mag ik weten waar ge vandaan komt, en hoe het gebeuren kan dat hier, in mijne woonkamer, iemand binnendringt zonder dat gij het bemerkt?

DOMINIK.

Mijnheer, ik was al gauw ginder in het winkeltje wat schafeling gaan halen om morgenvroeg de kachel mede aantemaken...

ANSELMUS.

Daarvoor hadt gij geen drie minuten noodig, en gij moet tamelijk lang uitgebleven zijn.

DOMINIK

(beteuterd).

Ja maar, mijnheer... voor het groote modemagazijn had ik eene ontmoeting...

LEOPOLD en TOLMAN

(tot elkander).

Dominik had eene ontmoeting!

ANSELMUS.
Gij eene ontmoeting?

LEOPOLD.
Van eene lieve juffer, ik wed?

DOMINIK.
Van twee, mijnheer, twee allerliefste juffers.

ANSELMUS.
En wat hadden die u te vertellen. Wie waren zij, indien het niet onbescheiden is?...

DOMINIK.
Zij heeten beide *Lucia*, mijnheer Anselmus; doch misschien ware het beter dat gij mij niet vroegt wat zij mij hebben gezegd,

ANSELMUS.
Niet? En waarom niet? Spreek op, wij zijn hier onder vrienden: de heeren Tolman en Leopold mogen weten wat die schoone juffers u gezegd hebben, en ik wil het weten! Zeg, wie waren die juffers?

DOMINIK.
Jufvrouw De Beer en de huishoudster haars vaders.

ANSELMUS.
En wat hebben zij u verteld?

DOMINIK.
Jufvrouw De Beer was eerst zeer slecht gezind.

ANSELMUS.
Slecht gezind!

DOMINIK.
En haar vader nog veel slechter.

ANSELMUS.
Haar vader?

DOMINIK.
Deze wenschte u duizend voet diep onder den grond.

ANSELMUS.
Mijnheer De Beer? Mij?

DOMINIK.
Ja, mijnheer, en zijne dochter jufvrouw Lucia, is over u ook zeer ontevreden.

ANSELMUS.
Over mij?

DOMINIK.
Ja, mijnheer Anselmus, over u.

ANSELMUS.
En waarom dat?

DOMINIK.
Omdat gij hare beste vriendinne ontrooft, zegt zij.

ANSELMUS.
Heeft zij dit gezegd?

LEOPOLD.
Ha, ha! Dat laat zich begrijpen! Niemand verliest gaarne eenen hartvriend of eene vriendinne, maar dit wil niet zeggen dat jufvrouw De Beer het huwelijk van jufvrouw Brommers afkeurt.

DOMINIK.
O neen, zeker niet, integendeel!

ANSELMUS.
Hoe integendeel? Wees duidelijk; gij houdt mij op brandende kolen!

DOMINIK.
Wel ja, jufvrouw De Beer zegt, dat zij met het huwelijk harer vriendinne met dien goedzak

(neem mij niet kwalijk, mijnheer Anselmus, zoo heeft zij u beduid)

zeer in haar schik is, omdat zij aldus nog dagelijks hare beste Lucia, gelijk zij deze noemt, zal kunnen zien en spreken.

ANSELMUS.
God zij geloofd! Mijn hart is op de pijnbank geweest! Dominik, gij bedriegt mij niet? Jufvrouw De Beer verheugt zich in het huwelijk harer vriendinne?

TOLMAN.
Dit verwondert mij niet.

LEOPOLD.
Ik had dit voorzien!

ANSELMUS.
En haar vader, mijnheer De Beer?

DOMINIK.
Die ziet alles ook met een goed oog. Ten bewijze hiervan, hij draagt al de kosten der bruiloft.

ANSELMUS.
Mijnheer De Beer?

DOMINIK.
En heeft beloofd een prachtig tafelservies te zullen koopen.

LEOPOLD.
Lang leve mijnheer De Beer!

DOMINIK.
En jufvrouw De Beer koopt haar het fraaiste kleed en den schoonsten hoed, die in de stad te vinden zijn, zonder al de prachtige geschenken te rekenen waarmede zij hare vriendinne wil vereeren.

ANSELMUS

(verwonderd en zeer verheugd).

Zij! Voor jufvrouw Lucia?

DOMINIK.
Ja, mijnheer Anselmus, zij voor jufvrouw Lucia.

ANSELMUS.

Dominik, bedriegt gij mij niet? Hebt gij wel goed verstaan?

DOMINIK

(eenigszins misnoegd).

Mijnheer Anselmus, heb ik u ooit bedrogen of in dwaling gebracht?...

LEOPOLD.

Neen, neen, Dominik bedriegt zich niet! Waarom zou hij zich bedriegen? Verdient gij niet zooveel geluk? Zijt gij niet een man gelijk een andere!

TOLMAN.

Bravo! Bravo! Onze vriend Anselmus heeft aller harten veroverd...

(Dominik vat de wijnflesch en ziet of er nog iets in is).

ANSELMUS.

Schenk in Dominik, schenk in!

LEOPOLD.
Ja, Dominik, schenk in, 't is een dag om lustig te zijn!

TOLMAN.
De bruiloft blijft dus vastgesteld op daags vóór O.H. Hemelvaart?

ANSELMUS.
Als 't God belieft, op daags vóór O.H. Hemelvaart.

(Zij drinken).

LEOPOLD

(Anselmus de hand vattende).

Mijnheer Anselmus wij bedanken u...

ANSELMUS.
Mijnheer Leopold, de flesch is niet ledig. Schenk in Dominik.

(Tot Leopold en Tolman).

Gaat zitten, mijne beste vrienden.

TOLMAN.
Zitten, mijnheer Anselmus, daarvoor wordt het te laat. Maar willen wij voor het afscheid nog een flikkertje slaan? Dit ware misschien een goed einde voor dezen heugelijken dag.

LEOPOLD.
Aangenomen met algemeene stemmen. Ieder op zijne plaats. Gij, Tolman, danst voor twee in den *quadrille.*

TOLMAN.
Welaan, indien het zijn moet! Nochtans, ware het niet beter Dominik te vragen om mede te dansen. Ik ben zeker dat Dominik goed dansen kan.

ANSELMUS.
Ja, ja, Dominik moet mede dansen!

DOMINIK

(zedig buigende).

Tot uwen dienst, mijnheeren

(Hy wil zich verwijderen).

ANSELMUS.
Waar gaat ge naartoe, Dominik!

DOMINIK.

Slechts twee minuutjes, mijnheer Anselmus; ik ben in geen *toilette* om in uw achtbaar gezelschap als uitgenoodigde optetreden. Slechts twee minuutjes!

(Dominik af. Leopold en Tolman zetten tafel en stoelen aan eene zijde).

Elfde tooneel

DE VORIGEN, MIN DOMINIK.

ANSELMUS

(den vierden champagne roomer van de kas nemende).

Als Dominik met ons danst, is het billijk dat hij met ons drinkt, vindt gij dit niet, mijnheeren?

LEOPOLD en TOLMAN.

Vast en zeker!

ANSELMUS.

Nu eerst bemerk ik waartoe de vierde roemer kon te pas komen.

LEOPOLD.

Mijnheer Anselmus, kunt gij ook nog de derde stroof uit het lied *Van de twee koningskinderen*?

ANSELMUS.

'k Denk wel van ja.

(Sprekende)

Och! dochter mijn liefste dochter, Alleen en moogt gij daar niet gaan'.... 'k Zal ze nog kunnen!

(Zij plaatsen zich vooraan op het tooneel, Anselmus in het midden, Tolman links, Leopold rechts. Zij zingen met begeleiding van het orkest.)

- 'Och, dochter, mijn liefste dochter;
Alleen en moogt gij daar niet gaan:
Maar wek uw jongste zuster
Laat die met u wandelen gaan'.

- 'Och, moeder, mijn jongste zuster
Is nog een zoo klein kind:
Zij plukt er wel alle de bloemekens
Die zij onderwege vindt'.

(Dominik verschijnt in danskleedij, dragende hagelwitte handschoenen, hoogopstaanden halskraag en eenen pitanleir waarvan de slippen bijna aan den grond raken. Alzoo wandelt hij het tooneel eens op en af).

Twaalfde tooneel.

DE VORIGEN, DOMINIK.

LEOPOLD.

(Dominik bemerkende)

Ah! Daar is Dominik!

ANSELMUS en LEOPOLD.

(Dominik verwonderd beschouwende)

Do-mi-nik!

ANSELMUS

(Dominik eenen roemer wijn aanbiedende).

Dominik, doe die heeren bescheid.

(Insgelijks Leopold en Tolman eenen roemer aanbiedende).

Beste vrienden, laat onsnog eens drinken.

LEOPOLD

(half luid tot Dominik).

Stel de gezondheid in van uwen heer.

DOMINIK

(tamelijk plechtig).

Achtbare Heer Anselmus, gedoog dat ik de vrijheid neme en de eer geniete op uwe

kostbare gezondheid te drinken en dat.... dat ik ook de eer hebbe te drinken op het geluk, het welzijn van jufvrouw Lucia, uwe toekomende uitverkorene bruid....

LEOPOLD.

Bravo!

DOMINIK

(voortgaande).

Ik ben maar een eenvoudige heerenknecht, ik ben alleen in de wereld, zonder magen noch nabestaanden....

ANSELMUS.

Niet zonder vrienden.

TOLMAN en LEOPOLD.

Neen, niet zonder vrienden!

(Dominik bewogen, wischt zich eene traan uit het oog. Leopold drukt hem bewogen de hand).

DOMINIK

(voortgaande).

Nooit zal ik het geluk smaken eene vrouw de mijne te mogen noemen; maar dit verklaar ik dat, ware het mij gegund geweest een huwelijk te mogen aangaan met eene vrouw zoo goed en zoo lieftallig als de geëerde jufvrouw Lucia, ik dezen echt zou beschouwd hebben als het begin der gelukzalige eeuwigheid!

Op de gezondheid van mijnheer Anselmus en van zijne uitverkorene bruid, jufvrouw Lucia!

LEOPOLD en TOLMAN:

(steken de glazen in de hoogte en roepen:

Lang leve mijnheer Anselmus! Lang leve jufvrouw Lucia, zijne uitverkorene bruid!

(Allen ledigen hun glas. Leopold neemt Anselmus bij de hand; Tolman reikt de zijne aan Dominik. Daarop vangt onder het luide gespeel van het orkest, een drollige QUADRILLE aan, waarmede het toonel eindigt).

EINDE VAN HET TWEEDE EN LAATSTE BEDRIJF.

Overijsche,
VICTOR DE VEEN.

Poëzie.

I.
De slaapwandelaarster.
Door Gustaaf Rens.

Daar sluipt zij uit haar legerstede
De tengre maagd, die, vóór een poos,
Nog scheen te sluimren als een roos;
Daar rijst zij op met zwakke schrede,
Als 't levend lijk, dat uit de kist
Traag opstaat, en 't bewustzijn mist.

Zie hoe haar open oog strak heenstaart, bij 't geflonker
Der lamp, wier lichtvlam schier vergaat;
Hoe bleek heur wang is, en hoe 't donker
Haar met zijn floers omhult, dat 't hart met ijzing slaat!

En toch, ze is schoon, al rimpelt soms haar wezen
Zich met de groef van 't zielsverdriet!
Voor hem, ja, die haar ziet,
Moet zij aanminnig wezen,
Al spreek' zij hem van liefde niet!
Ontzetting moog' zijn geest voor 't aaklig zicht doen vreezen,
Wen hij de schim begluurt, die vliedt,
Steeds blijft hij in de maagd het beeld der liefde lezen,
Wat sombren aanblik hem heur glazen oog ook biedt.

Wel droevig is uw lot, dus door onheelbre droomen
Ter schaduw van den nacht te worden voortgezweept,
o Maagd, die in uw lent' den rukwind aan ziet komen,
Die u in d'open grafkuil sleept!
Geen jongling aan uw zij kwam ooit uw zinnen streelen
Met liefde 's troost, zoo hemel-zoet;
De kelk van 't zielsgenot mocht nimmer 't hart u heelen
Met nektar, die het leven voedt. -
Uw morgen was als de avondstonde,
Wanneer de herfst de blaadren maait,
En zóó viel een voor een uw bloesemkrans ten gronde,
En liet elk vallend blad in uw gemoed een wonde

Waarin geen balsem werd gezaaid!
Aldus werdt gij gelaafd met smarte,
Sinds 't scheemren van uw dageraad,
En zóó weegt weedom op uw harte,
Dat onder al dien last vergaat!

Slechts dan, o Schaduwnimf, zal zich het dwaalpad sluiten,
Waarop uw voet, al slapend, ging,
Wanneer gij tegen 't graf zult stuiten,
Ontwakend in des hemels kring.

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, Mei 1883.

II.
Bij eene bron.

o Vreedzaam stroomend water,
Dat over kei en zand
Met onverstoord geklater
Daar slingert tusschen 't land!
Laat mij in vreugde droomen
Hier onder 't ritslend groen,
Bij uw bebloemde zoomen,
Met welke ik mij verzoen.
Schijn' 't suizen van de luchtjes
Door 't lover in mijn oor
Mij als die minnezuchtjes
Die ik met wellust hoor.
Spoel met uw heimlijkheden
Mijn harte blank en rein,
En 'k voele mij te vreden,
o Murmlende fontein!
De paarkens, wen de mane
Het avondblauw verlicht,
Verkiezen uwe bane
En juichen bij uw zicht.
Zij luistren naar uw noten
Als naar een echo, die
Hun ziel eerst is ontvloten
Vol teedre melodie,
En zien zich in uw spiegel
Vereenigd naast elkaâr,
Bij 't tooverend gewiegel
Van 't maanlicht op uw baar!

Gezegend wien, o Bronne,
Uw borrlend water lust,
En wien, beschut voor zonne,
Uw golf in mijmring sust,
Terwijl de nachtegalen
Hun zielsverrukkend lied
Uit 't diepst der loverzalen
Doen galmen langs uw vliet!
Om al die lieve gaven,
Fontein, zijt gij mij zoet,
Wanneer ik mij mag laven
Aan uw verkoren vloed.
o, Mocht ik lange jaren
Nog stappen naar dit bosch,
En U hier om zien varen
Al kabblend over 't mos,
o Bron, wier helder water
Het beeld is van de deugd,
En uit wier gul geklater
De stem klinkt van de vreugd!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1883.

III.
Aan een lieflijk paar

M. Lodewijk Dierickx en Mejufvrouw Alida David, door Vrouw Van Ackere, geb. Doolaeghe.

Heb ik geen prachttuil aan te bieden,
Ik draag een hart vol vriendschapsgloed
En teederheên, die nooit me ontvlieden,
Maar, diep mij wortlen in 't gemoed.

Dat zegt meer dan een handvol rozen,
Geofferd op uw bruiloftsfeest,
Die jeugdig, vreugdig 's morgens blozen;
Maar.. reeds des avonds zijn geweest!..

Een handdruk en een wensch van zegen,
Dat bied ik u uit hartegrond:
Ontsluite u *Liefde* de eigen wegen
Waarop ik 's levens blijheid vond.

Een echt vol hoop, een vredig leven,
Dat, lieflijk paar, dat zij uw deel,
Geniet, als 't vinkje in frissche dreven,
Waar 't zingt en klingt uit volle keel.

Of, lustig fladdrend, rond gaat loeren,
Waar 't best zijn nestje bouwt in 't groen,
Waar roovers 't niet zijn zorg ontvoeren
Wen 't piepend jong gezin moet voên.

8 *Mei,* 1883.

IV.
Na den storm van maart 1883. Den heere Alfons van Mullem, Burgemeester der stad Blankenberge.

Blijk van hoogachting en dankbaarheid.

Waarom zoo weemoedvolle woorden,
Waarom zoo diepe klacht,
In 't land weêrgalmend uit die oorden,
Waar liefde en blijheid lacht?..

Waarom die bange smeekgebeden
Van jongen, meisje en vrouw!
Die angst en al die treurigheden
Die tranen en die rouw!

***

- ‘'t Is onweêr geweest,
Daar zijn visschers bezweken
Bij 't woedend tempeest:
En daarom dan dat smeeken,
Dat gezucht, dat getraan en die rouw
Van den jongen, het meisje en de vrouw!’

Dus roepen er stemmen aan 't strand
En de winden verdragen de mare,
Verwekkend den schrik door het land...
En nog luider zoo roept ons de schare:

- 'Vijf mannen gedood,
In de woelige golven
Vergaan... Gansch de vloot
In de baren gedolven!...
In de wanhoop zijn moeder en kind
Zoo gezonken... Hoe wreed was de wind!

***

En de moeders die smeeken, de handen geheven
Tot den Hemel, Hem biddend den dood haar te geven;
Met haar mannen ze wenschen hun levensleed te enden,
Om heur kroost niet te zien in gebrek en ellende...

.....
...Maar de zonen aan 't strand, die verstaan hunne plichten;
Der bedrukten ze willen het onheil verlichten:
Van de ellende de moeders en kindren bevrijden
En dus moedig de slagen van 't noodlot bestrijden...

***

En nogmaals de stemmen aan 't strand,
Die herhalen de treurige mare
Verwekkend het meêlij door 't land...
En smeekende roept weêr de schare:

- 'Vrienden! ziet neêr
Op uw lijdende broeders
Zij minnen u teêr, -
Gij verstrekt hun tot hoeders..
O, ze zullen uit het diepste van 't hart
U bedanken! - Verlicht hunne smart!...

.....
.....
.....

ALFRIED LA GRAVIÈRE, JZ.

Meenen, 1883.

V.
Gelegenheidsverzen.

I. Op het huwelijk van...

Een onverbreekbre band, uit rozen saamgeweven,
Die slechts uit liefde bloeien, bloemen, geuren, tieren:
Waarachtig zinnebeeld, dat hoop en kracht zal geven
Aan 't jeugdig paar, wiens bruiloft wij hier heden vieren!
Reislustig gaan ze thans den levensboot bestieren:
Dat 't bootje vaar' met heil in 't lang en moedig streven!

Zij heeft een gouden hart, hij heeft de ziel tot 't strijden;
Een waarborg voor het lot beschoren aan zulk paar.
Laat soms de levenskamp op aarde last en lijden,
In 't dragen van dien last steunt beider hart elkaar:
Met kracht en moed aan 't roer, hoe lustig gaat zoo glijden,
Alleen de boot thans die vol hoop doorklieft de baar!

II. Bij de benoeming van den vrederechter P.A.

Men zegt: ‘in Vlaanderen gaat het immer slecht om slechter!’
't Kan zijn, maar ik geloof het tegendeel gewis;
Aan u thans zij de taak, als nieuwe vrederechter,
De rust te brengen waar die soms niet is.
Die taak kan moeilijk zijn en zwaar, ik weet het; echter
U schiet daarvoor noch moed noch wil te kort;
Proficiat dus, vriend, en blijf als vrederechter
Steeds met den gloed van Recht en Plicht omgord!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Charleroi, 1883.

Calderon.

Het was wellicht uit erkentenis voor de groote diensten, welke Calderon door zijne werken aan de kerk bewees, dat hij in 1663 benoemd werd tot lid der Congregatie van den Apostel Petrus, vereeniging die uitsluitend bestond uit priesters te Madrid geboren.

Deze benoeming mocht als eene groote eer worden aanzien, maar was geenszins een gemakkelijk ambt, want ‘door tot die edele Congregatie toe te treden, zegt J.J. Putman, maakte hij het zich ten plicht, voortdurend lichamelijke werken van barmhartigheid uit te oefenen, wat hem noodzakelijk veel tijd ontroofde, dien hij anders aan zijne geliefkoosde bezigheid had kunnen besteden. Hij moest nu zieken bezoeken, ongelukkigen gaan troosten, in de achterbuurten van Madrid stervenden gaan bijstaan, de lijken van armen en vreemdelingen aan de godshuizen gaan afhalen, die naar de laatste rustplaats vergezellen en er de laatste eer aan bewijzen.’

Dat hij zich met iever van zijn nieuw ambt wist te kwijten, daarvan vinden wij een bewijs in zijne benoeming, na slechts drie jaren lidmaatschap, tot kapelaan-majoor, eene eer welke hij zoodanig hoogschatte dat hij bij zijn overlijden zijn gansch vermogen aan deze vereeniging achterliet, met den eenigen last er de renten van uit te betalen aan zijne zuster Dorothea haar leven lang.

Calderon was werkzaam tot zijn afsterven toe, zooals blijkt uit een brief van den dichter en geschiedschrijver Solis, waarin men leest: ‘Onze vriend Calderon is dood en hij eindigde zooals men zegt dat de zwaan eindigt, al zingende. Want, in het gevaar der ziekte zelve verkeerende, deed hij al wat mogelijk is om de tweede *auto* te eindigen voor den dag des *Corpus,* dat hij vervolgens eindigde, of dat met hem eindigde don Melchior de Leon.

Het is, verzekert men, een der besten die hij in zijn leven schreef.'

Calderon overleed in zijne geboortestad op 25 Mei 1681, zijnde juist Sinksen, toen in de meeste steden van Spanje zijne autos werden opgevoerd en op het oogenblik zelfs dat de vertooningen eindigden.

Zijn stoffelijk overschot werd, volgens zijn uitdrukkelijk verlangen, zonder de minste plechtigheid, in de kerk van San Salvador begraven; maar den volgenden dag reeds begon men in al de kerken uitvaarten met de meeste plechtigheid te vieren en niet alleen te Madrid, maar ook te Lissabon, Napels, Milaan en Rome, waar zijn lof verkondigd werd door de uitstekendste predikers van den tijd. Toen de kerk van San Salvador dreigde in puinen te storten, werd op 12 Juni 1840 Calderon's, stoffelijk overschot met veel plechtigheid naar het kerkhof van St. Nikolaas klooster overgebracht en op 20 Juni 1869 in het Nationaal Pantheon geplaatst.

'In eene oude uitgave der werken van Calderon, zegt Damas-Hinard, vindt men van hem een zeer merkwaardig portret, waarvan het zicht in den hoogsten graad onze belangstelling heeft gewekt. Calderon draagt het geestelijk kleed en heeft op de borst de eereteekens van Sint-Jago en van Calatrava. Hij heeft groote en schoone wezenstrekken, een zonder weerga breed voorhoofd. De diepe en schitterende blik kondigt eene begeesterde overdenking aan De mond, van de edelste teekening, is streng samengetrokken. Geheel het hoofd ademt ik weet niet welke krijgshaftige fierheid. Men raadt gemakkelijk dat die priester, die dichter, soldaat is geweest, en men zou zeggen dat hij zich bereidt tot bevelen. Ook, wijzig eenige bijzonderheden van dit portret; vervang het geestelijk kleed door een maliënkolder of een geslipt wambuis; dat die witte baard breed op de borst valle, en gij zult een ridder hebben, - een held, - den Cid in zijnen ouderdom.'

‘Calderon, zegt op zijne beurt Antoine de Latour, was volgens zijne tijdgenooten begaafd mef eene oprechte nederigheid, met eene zeldzame zedigheid en eene groote natuurlijke gedienstigheid. Zijne betrekkingen waren zeker, aangenaam en aan allen voordeelig. Zijne tijdgenooten spreken over de zachte welluidendheid zijner stem; hij bediende er zich slechts van om hulde te brengen aan de verdiensten, nooit om den naam van anderen aan te vallen. Zijn huis was de toevlucht der ongelukkigen. Maar, eenvoudig in al zijne deugden, gaf hij zonder pralerij en zonder gerucht. “De weldaad, zegt te dezen opzichte een zijner vrienden in twee schoone verzen, moet zoo langzaam geschieden dat hij aan wien ze gebeurt het nauwelijks kan bemerken” en hij prijst Calderon het gelukkig geheim te hebben bezeten van met eene zwijgende en lichte hand te geven.’

Met Calderon eindigde grootelijks de roem van het Spaansch tooneel dat gedurende zoovele jaren algemeene bewondering had opgewekt en ten voorbeeld had gestrekt aan de meeste landen van Europa. Dit verval wordt aan verschillige oorzaken toegeschreven. ‘Talentvolle en bekwame schrijvers, merkt Damas-Hinard op, meenen dit te ontdekken in de Inkwisitie. Deze noodlottige instelling zooveel als iemand verfoeiende, geloof ik haar niet schuldig aan die nieuwe misdaad, en daar men wel acht moet geven de Inkwisitie te laten belasteren (het woord is van Voltaire), zal ik twee of drij aanmerkingen ter harer verdediging inbrengen. Vooreerst van welk tijdstip dagteekenen de eerste proeven van het Spaansch tooneel? Van de laatste jaren der XVe eeuw. En het is juist op dit tijdstip dat de Inkwisitie werd ingesteld. Zoo ook, welk was het bloeiendste tijdstip der Spaansche letterkunde, en, in het bijzonder, van het tooneel? Het is de tweede helft der XVIe en de eerste helft der XVIIe eeuw. Het is ook op dit tijdstip dat de Inkwisitie de meeste macht bezat. Eindelijk, welke zijn de grootste Spaansche tooneelschrijvers? Lope, Calderon, Tirso de Molina,

Moreto, Solis, En Lope behoorde tot de Inkwisitie; Montalban, de geliefkoosde leerling van Lope, was geheimschrijver der Inkwisitie; en wat Calderon, Tirso, Moreto, Solis betreft, zij waren geestelijken, wat zeggen wil dat zij tamelijk dicht tot de Inkwisitie behoorden. - Het is dus stellig de Inkwisitie niet die het Spaansch tooneel gedood heeft.'

Louis de Viel-Castel zegt van zijnen kant: 'Het verval van het Spaansch tooneel ging verwonderlijk snel. Hetzelfde geslacht dat dit tooneel tot zijn hoogste schitterpunt had geweten, was getuige van zijn totaal verval. Calderon verlengde nog zijn roemvollen ouderdom, toen het gebouw dat hij zoo schitterend maakte begon in te storten.

Lang vóor den dood van Philips IV, dien grooten beschermer der tooneelkunde, had men de eerste kenteekens dezer omwenteling kunnen waarnemen. Vele oorzaken hadden er toe bijgedragen: de openbare rampen, de huiselijke ongelukken die de koninklijke familie in rouw dompelden, hadden voor gevolg gehad de schouwburgen gedurende eenige jaren te doen sluiten; zij werden vervolgens weer geopend, maar het is te denken dat Philips IV, oud voor den tijd door droefheid en gebreken en verplicht noodlottige oorlogen te voeren met de zwakke inkomsten van een uitgeput land, aan de tooneelvoorstellingen die werkzame, ieverige, kostelijke, edele bescherming niet meer verleende die het begin zijner regeering opgeluisterd had. Het schijnt nochtans dat zij nog de geliefkoosde uitspanningen van zijn hof uit maakten. Bij zijne dood, in 1665, gaf zijne weduwe, bestierster van het land gedurende de minderjarigheid van den jongen Karel II, een besluit dat men aanzien mag als een der eigenaardigste gedenkstukken van de blinde onbeschoftheid der dwingelandij. Er werd in gezegd dat de schouwburgen gesloten zouden blijven tot dat de koning de jaren zou hebben er vermaak in te scheppen.

Dit besluit werd echter niet totaal uitgevoerd. De schouwburgen werden weldra weder geopend, maar de omstandigheden werden meer en meer ongunstig: onder een onbekwaam en onmachtig bestuur, groeiden de rampen en de ellende des lands slechts aan en, zooals het immer gebeurt, was de lust tot kunsten en letteren als het ware versmacht onder het gewicht van het algemeen lijden. Toen Karel II eindelijk het bestuur der zaken kon nemen, verbeterde die toestand niet. De inwendige twisten die Spanje gedurende zijne minderjarigheid geteisterd hadden hielden op, het is waar, maar die vorst, zwak van geest en gezondheid, onwetend, onbekwaam zich zelven te bestieren, kon de hersteller der monarchie niet zijn. Verplicht te worstelen tegen den hoogmoed van Lodewijk XIV, werd hij in dien strijd verpletterd waarin de ondersteuning van het grootste deel van Europa niet voldoende was om zelfs in zijn voordeel een schijn van gelijkheid te herstelllen. Zijne regeering was slechts eene reeks noodlottige oorlogen waarin Frankrijk, voortdurend overwinnaar, aan Spanje verscheidene zijner bijzonderste bezittingen ontnam en de laatste weinige krachten die overbleven vernietigde'.

Eene andere reden en wel de bijzonderste van al is de troonbeklimming van Philips V, de kleinzoon van Lodewijk XIV, die zich omringde van een groot getal Fransche hovelingen, de Fransche zeden, gedachten en gewoonten overal deed doordringen, wat des te gemakkelijker ging daar hij door den Spaanschen adel krachtdadig werd geholpen. De trotsche en fiere hidalgos deden afstand van hunne eigenaardigheid ten voordeele van den vreemde en droegen oneindig bij tot het totale verval van den vroegeren roem en luister van hun land.

Louis de Viel-Castel dien we zooeven aanhaalden, tracht die reden te loochenen en noemt die bewering ongegrond, maar zijn lofwaardig streven naar waarheid en onpartijdigheid dwingt hem echter de volgende bekentenis afteleggen, waarin wij in meer verbloemde bewoor-

dingen de bevestiging vinden van hetgene wij naar zeer bekwame schrijvers dorsten vooruitzetten. Na eerst het verval van Spanje te hebben beschreven bij de troonbeklimming van Philips V, ofschoon het land ‘nog niet gekomen was tot dien staat van verval dat de dood der natie is’ gaat hij aldus voort: ‘Men weet dat Philips V, omringd van Fransche generaals, ministers, raadslieden, hovelingen en andere vreemdelingen die Spanje, in zijn volslagen gebrek aan verlichte en bekwame mannen, eerst zonder al te veel tegenzin aanvaardde, beproefde in het bestuur, het gouvernement en in de vormen zelfs van het maatschappelijk leven veranderingen in te voeren gelijk aan de instellingen en gebruiken die hij in Frankrijk had achtergelaten. Die hervormingen, zonder heel diep den zedelijken toestand des lands te wijzigen, zonder er op gevoelige en duurzame wijze het bestaan der geheele bevolking te veranderen, hadden nochtans belangrijke uitslagen: van eenen kant, schonken zij aan den Staat eene kracht en geldbronnen sedert lang ongekend, zij gaven hem een leger, eene vloot, eene schatkist, zelfs een begin van bestuur; van den anderen, door de invoering der zeden, der gewoonten, der levenswijze der groote Fransche samenleving, te dien tijde die van het gansche beschaafde Europa geworden, deden zij in de aristokratische standen dit eigenaardige en ridderlijke kenmerk bijna geheel verdwijnen, waarvan de oude letterkunde zoo levendig het teeken droeg.

Toen moest de letterkunde, het tooneel vooral, een ander karakter nemen. Op het gevaar af slechts ingebeelde tooneelen voor te stellen, moesten de dichters de bewandelde wegen hunner voorgangers verlaten, en de onweerstaanbare kracht die hen aanzette, onder een kleinzoon van Lodewijk XIV, de algemeene beweging van Europa naar de navolging der Fransche letteren te volgen, kwam overigens, tot een zeker punt, overeen met de natuurlijke behoefte tusschen de vindingen van den geest en de wezentlijkheid van het bestaan eene verhou-

ding te treffen die alleen aan de eersten, het leven en de beweging kon schenken. Naarmate de Fransche gezelligheid, met hare gemakkelijke en lichte vormen, in de kringen der Spaansche aristokratie doordrong, waar de gebiedende wil van Philips V het statige en dichterlijke Castiliaansche kostuum reeds vervangen had door het rijke, maar zonderlinge van het hof zijns grootvaders, hielden het drama van Calderon, van Moreto, van Solis op iets waar voor te stellen.'

Al de schrijvers zijn het nochtans eens te verklaren dat de werken van Calderon echt Spaansch waren, de juiste, de trouwe weerspiegeling gaven van de zeden, gebruiken, gewoonten, zwakheden, begeerten, kortom van het gansche Spaansche leven en eenige jaren onder een vreemd bestuur waren dus voldoende geweest om het volk zoodanig te ontaarden dat het niets 'waar' meer kon ontdekken in wat vroeger de treffendste uitdrukking was zijner nationaliteit: het tooneel.

De gevolgen daarvan waren ook niet gering, want het verval der kunsten en letteren sleepte na zich het verval van het land, zoodanig dat van het groote machtige rijk van voorheen, weldra niets anders meer overbleef dan de wegstervende schim.

EDWARD VAN BERGEN.

(Wordt voortgezet.)

Muzikaal overzicht.

Muziek-festival te Gent.[1]

De maatschappij der *Melomanen* heeft zich jegens de kunst ongemeen verdienstelijk gemaakt door de schitterende wijze, waarop zij het groot muziek-festival van 1 en 2 Juli heeft ingericht en uitgevoerd. Het was eene heele onderneming om met een zoo omvangrijk programma op te treden: de twee zittingen vorderden samen niet minder dan zeven à acht uren gehoor.

En dan, welke keuze van stukken! Beethoven's negende *Symphonie*, Gevaert's *Super Flumina Babylonis*, Samuel's *Amor*, *lex AEterna*, Benoit's *Geest van Artevelde*, en Waelput's *Pacificatie* van *Gent*, al werken van de moeilijkste uitvoering, waarvan elk op zichzelf bijna toereikend is om een concert samen te stellen, werden daar, ongerekend nog eene reeks andere stukken voor orkest en voor solisten, op die twee zittingen voorgedragen, en dit over 't algemeen op zulke keurige wijze, dat men zich bijna afvroeg, waar de kapelmeester, heer Hendrik Waelput, de kracht, de volharding en het gezag had gevonden om zulk reuzenwerk tot zulken graad van volmaaktheid te brengen.

Ook mag hij met fierheid zeggen, dat hij de held van het feest is geweest. Men vierde hem niet alleen als knap orkestmeester; tevens zijne hooge verdiensten als componist, die mannelijk schitterend in de cantate *de Pacificatie van Gent* zich ontwikkelen, verwierven hem groote en welverdiende eerbewijzen. Waelput heeft eene onderscheidene plaats in de rei der Nederlandsche toonkundigen ingenomen.

Het muziekaal leger, dat hij aanvoerde (150 instrumentisten, 130 zangeressen en 200 zangers), was wonderwel geoefend en afgericht, en vormde eene macht, die onbeschroomd de moeielijkste muziekbrokken heeft aangegrepen en zegevierend vertolkt.

(1) Daar wij verhinderd waren deze muziekplechtigheid bij te wonen, deelen wij hier het verslag van het Gentsche *Volksbelang* mede.

Wij zullen in geene bijzonderheden treden over de uitvoering van elk stuk; enkel zullen wij spreken over den diepen indruk, dien Beethoven's negende Symphonie maakte; als samenstelling - moeten wij het nog zeggen? - is het iets colossaals. Het *scherzo*, het *adagio* (dit verrukkelijk zoet klankenspel) en ook het slotstuk werden met spanning, met eene soort van vrome aandacht aanhoord en genoten, en een geestdriftig handgeklap werd gebracht aan het machtig genie des scheppers en aan de keurige voordracht der vertolkers.

Ook willen wij gewagen van den diepen indruk, verwekt door het zoo gemoedelijk zacht en tevens zoo gevoel- en klankvol madrigaal van Hubertus Waelrant, den grooten Antwerpschen toondichter uit de XVIe eeuw. Het kwam daar aan zoovelen, die het misschien vergeten zijn, herinneren wat kerels van kunstenaars die Vlamingen waren reeds op een tijdstip, toen de kunst bijna overal elders in Europa nog in de luieren stak.

Aan onze hedendaagsche Vlaamsche muziek hadden onze inrichters eene ruime plaats op het programma vergund. Wij danken hun er hartelijk over, hoewel wij nog wel een paar namen, als die van Van den Eeden en Van Gheluwe, er hadden willen op aantreffen. Onder anderen, het weglaten van het eindelooze stuk voor vioolgymnastiek van Damrosch - dat in weerwil der virtuositeit van den heer Thompson, toch zoo verveelde - zou daartoe gelegenheid hebben gegeven.

Alles samengenomen, heeft het muziekfestival van Gent, door zijne welslagen, deze nationale kunstinstelling voor eene afschaffing gered, want men weet, dat het jongste festival, te Brussel gehouden, zoo zeer was tegengevallen, dat er in het ministerie wel wat spraak is geweest van verdere proefnemingen af te zien, des te meer, daar zulke festivals vrij zware opofferingen voor de staatskas medebrengen.

***

En na zoo het wierookvat gezwierd te hebben voor de inrichters en de uitvoerders van het feest, - wat ten andere volop verdiend is, - zullen wij nog eens hekelen waar er te

hekelen valt, dat is op het punt van nationaliteit. Wilde het een echt nationaal feest zijn, dan mochten de plakbrieven, uitnoodigingen, enz., niet zoo smadelijk voor ons nationaal gevoel zijn gesteld geworden. In Frankrijk Fransch, in Duitschland Duitsch, in Engeland Engelsch; - in Vlaanderen Vlaamsch dus, en wij kunnen hier niets volstrekt *nationaal* heeten, waar onze volkstaal stelselmatig is uitgesloten. Anti-nationoal worden zulke dingen beter gedoopt.

Maar de slimste fransquiljonerij zit nog in het boekje, dat bevatte de namen der uitvoerende dames en heeren, en den tekst der zangstukken. De Nederlandsche teksten worden er in het Fransch vertaald, maar men heeft zich wel gewacht de Fransche in het Nederlandsch over te brengen. Dat ware te veel eer geweest voor onze land- en stadgenooten, die enkel onze taal kennen en ook al gaarne, met eene vertaling in de hand, iets zouden geweten hebben van wat er werd gezongen. - Weinig nationaal, heeren van de *Melomanen!*

En dan, nog eene ketterij, deze zoowel op kunst- als op taalgebied. Aan het slot van Beethoven's symphonie wordt Schiller's *Lied aan de Vreugde* gezongen. Denkt gij nu dat men, uit eerbied voor beide meesters en om hun gemeenzaam werk zoo trouw mogelijk te verstaan en te vertolken, den Hoogduitschen tekst in het Nederduitsch of Nederlandsch heeft overgebracht en laten zingen? Zoo handelende, kon men den oorspronkelijken tekst metrisch juist, bijna woord veor woord, klank voor klank volgen. In 't geheel niet, men is eene fransche vertaling gaan zoeken, en de zin der woorden past alzoo op den zin der noten, dikwijls gelijk een bouquetje op eenen varkensstaart.

Wat zonderlinge dingen worden er hier in Vlaanderen toch uit die verzotheid op 't Fransch geboren!

Eene kerstvertelling.

O, Du fröhliche,
O, Du Selige
Gnadenbringende Weihnachtszeit!
Welt ging verloren,
Christ ist geboren
Freue, freue Dich, O Christenheit![1]

Luider en indrukwekkender nog dan gewoonlijk, ruischten de heerlijke tonen van dit schoonste aller kerstliederen door de eerwaardige hoofdkerk van Bonn; 't was alsof de liefelijke muziek, de eenvoudige en toch zoo indrukwekkende woorden bij de kerkzangers een gevoel van zalige tevredenheid, van vroomheid verwekt hadden, dat zelfs den meest verstokten zondaar, den ongeloovigsten spotter bestrikt hield; want toen de gemeente de laatste woorden uitgegalmd had, toen de smeltende tonen van het orgel allengskens begonnen te verminderen, toen eenieder zich gereed maakte om den tempel te verlaten, droeg elk gelaat de sporen van aandoening, van gevoel.

Ofschoon ik anders weinig naar de kerk ging, was ik er ditmaal ook. Sinds mijn kindsheid had ik alle jaren ten minste eenmaal, op 24 December, de kerk bezocht en als student hield ik dit gebruik in eere; als eene herinnering aan mijne dierbare jeugd, klonk mij het lieve kerstlied in de ooren en even geestdriftig als alle andere kerkzangers zong ik mede. Ik was niet alleen ter kerke getogen; naast mij zat mijn intiemste vriend, een rondborstig, scherpzinnig jongeling, die met mij het gijmnasium bezocht en tegelijkertijd zijn eindexamen afgelegd had. Onze vriendschap was zoodanig, als men ze misschien maar éénmaal in het leven aanknoopt; we waren niet alleen vrienden, we waren ook elkanders leermeesters: beiden hadden we een open oog voor onze fouten en beiden zochten we ze door wederzijdsche raadgevingen te verbeteren. Gelukte het Hugo von Berg op zoodanige wijze mij eenige fouten afteleeren, ik mijnerzijds

(1) O sanctissima, o piissima!....

beijverde mij hem medelijden met de armen in te boezemen; hoe mild en hartelijk Hugo jegens zijn vrienden ook was, voor de armen, voor den bedelaar koesterde hij slechts afschuw en verachting.

Tot dusver waren al mijn pogingen vruchteloos gebleven, Hugo bleef hardvochtig tot... ja tot op dien bewusten kerstavond; toen wij zwijgend en nog onder den indruk van de plechtigheid het kerkgebouw verlieten en een arme vrouw ons jammerend en weenend om een bete broods smeekte voor haar en haar door den honger schier versmachtende kinderen, greep Hugo plotseling mijn arm en fluisterde mij toe;

'Kent ge die vrouw, Ernst!'

'Of ik haar ken?' antwoordde ik met een half weemoedige, half vroolijke glimlach, want ik voelde dat er in Hugo 's binnenste iets buitengewoons omging, 'zeker, ze is doodarm en woont op een vliering, achter de Muur', haar man is dood en ze heeft vijf kindertjes, die te klein zijn om hun brood te verdienen en nu van honger en koude bijna omkomen.

'Dus zij spreekt de waarheid'?

Ik knikte toestemmend.

'Maar dan moeten wij haar helpen! Kom Ernst, kom, laat ons haar vragen waar ze woont en haar volgen'.

Ik kon een kreet van vreugde niet onderdrukken; 'Hugo' lispelde ik en zocht zijn hand om haar eens hartelijk te drukken.

Wij volgden de arme vrouw en zagen, helaas, dat al hetgeen zij ons onderweg over haren ellendigen toestand gezegd had, maar al te waar was.

In eene smerige straat, vol bouwvallige huizen vonden we de woonplaats dier ongelukkigen; na dat we een honderdtal treden opgeklommen waren, bleven we voor een deur staan, die toegang verleende tot een klein en donker kamertje, dat door een smeerkaars treurig werd verlicht. In den beginne zagen of hoorden we niets, doch op eens klonk uit een donkere hoek de eerste regel van het kerstlied, dat wij zooeven nog uit volle borst in de hoofdkerk gezongen hadden. Arme wichtjes! Daar lagen ze vijf in getal, in lompen gehuld, verkleumd door de koude, die in het vertrek heerschte, half dood van den honger en toch..... toch zongen zij evenals al die gelukkigen die op het zelfde oogenblik misschien naast

een heerlijk verlichten en met kostbare geschenken rijk beladen kerstboom feestvieren, van de zalige vroolijke kerstijd, die voor hun geen geschenken, slechts ellende opleverde. Diep getroffen aanschouwden we dit tooneel, diep getroffen door de armoede die hier heerschte, maar ook door de braafheid van die arme vrouw, die, in weerwil van al de slagen haar door het noodlot toegebracht, toch de godsdienst niet vergeten en haar kinderen had leeren bidden Hem, die alleen kan redden in den nood en die ons aller lot door zijn wijsheid bestierd. -

'Ja, arme, lieve kinderen,' riep Hugo uit, 'ook voor u zal deze kerstavond vroolijk en zalig zijn; ook gij zult feestvieren en uw kerstboom hebben!' en meteen greep hij eenige goudstukken uit zijn beurs, legde die in de hand van de van vreugde schier zinnelooze weduwe en zeide: 'Komaan moeder, ga nu eens wat kleeren, wat brood en een kerstboom koopen. Gij zijt een brave vrouw, die verdient dat zij geholpen wordt.' Ook ik, alhoewel ik niet zoo veel geven kon als Hugo, schonk haar eene gave en met de belofte eens spoedig te zullen terugkomen, verlieten wij de schamele woning, begeleid van de dankzeggingen en heilwenschen der weduwe en het gejubel der kinderen, die spoedig gemerkt hadden dat er iets bijzonders aan de hand was en dat ze..... iets te eten zouden krijgen.

Die kerstavond was de gelukkigste, die wij ooit beleefd hadden, niet alleen was Hugo bekeerd en voelden wij in ons een gevoel van tevredenheid, dat alleen door een goede daad geboren wordt, maar de vriendschapsband tusschen ons beiden, reeds nauw en hartelijk, was thans schier onbreekbaar geworden.

Toen we een paar dagen later de weduwe weer eens gingen opzoeken, zag haar woning er helder en vriendelijk uit, de kinderen waren netjes gekleed, schoon gewasschen en speelden met een paar prentenboeken hen door het 'kerstkindje' geschonken, en de moeder werkte ijverig aan een paar kousen, die haar te verstellen gegeven waren, een arbeid die haar tot dusverre tot eenig middel van bestaan had kunnen dienen.

Hugo, die een aanzienlijk inkomen van zijn vermogen genoot, trok nu zijn handen van de arme famliie niet af evenmin

als ik; wij zochten bij al onze kennissen werk voor haar, schonken haar eene kleine wekelijksche tegemoetkoming en zorgden er voor dat de oudste kinderen op een der stadsbewaarscholen eenig degelijk onderwijs genoten.

Mettertijd begon de klandisie der arme vrouw dusdanig toe te nemen, dat zij verklaarde iedere ondersteuning, onzerzijds niet meer te mogen aannemen, maar tevens sprak ze de hoop uit, dat wij haar nog altoos met raadgevingen mochten ter zijde staan.... Dat wij dit van harte gaarne deden, behoef ik nauwelijks te herhalen....

Jaren verliepen; Bonn had ik reeds lang verlaten en was naar mijn vaderland teruggekeerd, waar ik als doktor mij in een groote praktijk mocht verheugen.

Van Hugo kreeg ik zelden bericht, maar de enkele keeren dat wij elkander schreven, herinnerde ons nog altijd aan de hartelijke vriendschap, die ofschoon we elkander in jaren niet hadden gezien, nog altoos even hartelijk en innig was, als toen we nog in Bonn studeerden.

Hugo was daar blijven wonen en deed als advocaat veel van zich spreken. Hij was inmiddels getrouwd en scheen naar zijn brieven te oordeelen zeer gelukkig..

Andermaal was het kerstmis. Ik zat in mijn vriendelijke huiskamer met mijn lieve vrouw te praten over ‘die Dinge die da kommen zollten’ toen er geklopt en mij een brief werd overhandigd, wiens adres door een bekende hand geschreven was, door Hugo; ‘Hé! een brief van je vriend Hugo, zeide mijn vrouwtje, toe lees eens voor’.

Haastig brak ik de enveloppe open en las:

‘Beste Ernst! Je zult zeker verwonderd zijn vóór nieuwjaar een brief van mij te krijgen, maar ik meende je geen beter cadeau te kunnen geven op kerstmis, dan je iets te schrijven dat je met innige vreugde aan onzen studententijd zal doen denken. 't Begin van mijn verhaal is niet vroolijk... Voor een dag of acht moest ik plotseling op reis. Slechts ongaarne verliet ik mijn vrouw, daar ze nauwelijks van 't kraambed was opgestaan, maar de plicht riep me, ik moest vertrekken... Verbeeld u mijn schrik, mijn ontroering, toen ik te Mainz een brief ontving dat mijn huis afgebrand was, totaal afgebrand, maar dat mijn vrouw en kind erin gered waren. IJlings keerde ik naar Bonn terug en vond Goddank de mijnen gezond, ook het pasgeboren kindje, dat met de

grootste moeite, met opoffering van haar eigen leven door Anna, onze dienstmeid gered werd; toen de brand uitbrak was mijn vrouw spoedig het huis uitgedragen en bij de buren gebracht evenals de oudere kinderen, maar de baker liet onze jongste lieveling in den steek, slechts er op bedacht haar dierbaar eigen leven te redden. Reeds stond het huis in volle vlam, niemand, zelfs de brandweermannen durfden in de vuurmassa binnen te dringen; daar wringt zich een vrouw door de menigte heen, vliegt het huis binnen en verschijnt weldra, door de vlammen omsingeld, met het kind in den arm aan het raam. 'Een ladder'! gilt ze 'een ladder' spoedig is er een bij de hand ze knelt het kind vaster in haar arm en komt behouden beneden aan. En wie is die redster, wie? Ik zeide het reeds Anna, onze dienstmeid, de dochter van de weduwe, die wij 8 jaren geleden.... enfin de rest weet je.

Zeg Ernst had ik je een beter kerstgeschenk kunnen zenden?

Groet je lieve vrouw en je lievelingen.

Van harte

HUGO.

Opgetogen liep ik naar mijn schrijftafel en greep een briefkaart waarop ik in vliegende haast schreef:

'Beste Hugo. Dank, hartelijk dank, voor uw lieve letteren. Neen, schooner geschenk hadt ge me nooit kunnen sturen. Hadden we ooit heerlijker vruchten van *dien* kerstavond kunnen plukken??

> O, du Selige, o du fröhliche, gnadenbringende
> Weihnachtszeit?

Uw trouwe vriend, ERNST.

Toen ik opstond en mij omkeerde, stond mijn lieve vrouw achter mij; een traan welde in haar oog op en ze drukte een hartelijke veelbeteekende kus op mijn lippen.

Daar werd plotseling de deur der aangrenzende kamer geopend en in volle pracht straalde er een glinsterende kerstboom,..... ik hoorde mijn twee engelachtige dochtertjes een welbekend lied zingen, dat mij en mijne vrouw onwille-

keurig zoo meesleepte, dat weldra in plaats van twee vier stemmen juichten:

O Du fröhliche
O Du Selige,
Gnadenbringende Weihnachtszeit
  Welt ging verloren,
  Christ ist geboren
Freue, freue Dich O Christenheit,

JAC. T. GREIN.

Amsterdam, 14 *December* 1882.

Antwerpsche muziekschool.

De openbare oefeningen, welke de leerlingen van dit muziekaal gesticht uitvoeren, beloven dit jaar bijzonder belangwekkend te zijn.

Het programma zal voor de eerste maal oefeningen behelzen van solmisatie en samenzang voor elke klas van notenleer, van af de laagste tot de hoogste graden. Die oefeningen, welke openbaar zijn, zullen gesloten worden door de uitvoering van twee choralen, gezamentlijk te zingen door zes of zeven honderd leerlingen van den leergang van notenleer, met begeleiding van koperen speeltuigen.

Eene andere belangrijke oefening zal die zijn van de leerlingen der hoogere leergangen van zang pianoforte, waar madrigalen, bijna onbekend in België, zullen uitgevoerd worden van Jan Pieters Sweelinck, compositiën der Noord-Nederlandsche school (1597 en 1600).

Men weet dat Sweelinck (van Deventer), orgelist te Amsterdam (1612-1621), de voorganger is van J.S. Bach.

Het is bij Sweelinck dat de groep Duitsche orgelisten zich kwam vormen, waaruit de groote Bach is voortgesproten.

Daarbij zal een keus der schoonste Vlaamsch-Nederlandsche volkszangen, alsmede nog onbekende werken onzer oude Vlaamsche Clavecinisten: Van den Gheyn, Boutmy, Kraff, Raick, Fiocco, Trazegnies, Staes, van Meert, Kennis, enz. een programma volledigen, dat behalve met kunstbelang nog de verdienste der nieuwigheid zal aanbieden.

Het doel dezer openbare oefeningen laat zich raden. Zij stellen ons in staat de redelijke richting te waardeeren, aan de studiën der muziekschool gegeven. Zij bewijzen de rechtzinnigheid eener inrichting, strekkende om het muzikaal gevoel te ontwikkelen van een ras, dat onder dit opzicht bijzonderlijk is begaafd.

Het onderwijs dier muziekschool is verre van beperkt te zijn in den kring der nationaliteit. De proeven der klassen van orgel, viool, verfijnden zang, pianoforte, strijk- en blaasinstrumenten, alsook die van kamermuziek en orkest, zullen bewijzen, dat benevens het onderwijs en de opvoeding *sui generis*, de studie van al de scholen verplichtend is voor al de leerlingen der hoogere leergangen.

Het heden onbetwiste grondbeginsel, waarop het onderwijs der Antwerpsche muziekschool berust, is dat der nationaliteit in de kunst, als grondslag en vertrekpunt genomen van eene muzikale opvoeding, die den kunstenaar in staat stelt de kunstuitingen van andere volken te voelen en te waardeeren. Ook zullen wij later omstandig terugkomen op hare inrichting, hare methodologie en de leiders, volgens welke de studiën geregeld worden. Dat overgroote werk is gezamentlijk voltooid door den bestuurder, de leeraren en de oud-leerlingen der muziekschool.

De openbare oefeningen zullen in twee categoriën verdeeld worden: dagoefeningen voor de lagere leergangen, en avondoefeningen voor die der middelbare en hoogere leergangen.

Het is dus eenigermate eene volledige tentoonstelling onzer muziekschool, waartoe de toonkundigen en het muziekminnend publiek worden uitgenoodigd.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

- De minister van openbaar onderwijs heeft het volgende besluit genomen:

Er zullen prijskampen worden geopend voor het samenstellen van kleine verzamelingen, bestemd voor het aanschouwelijk onderwijs en voor het vervaardigen van verhandelingen over verschillende punten van toegepaste methodologie:

1° Voor de leeraren en regentessen der normaalscholen voor het onderwijs van den Staat;

2° Voor de onderwijzers en onderwijzeressen der lagere gemeenteschoolen en der scholen van toepassing bij de normaalscholen gevoegd.

De onderwerpen der verschillende wedstrijden zijn in de programmen aangeduid die in den *Moniteur* zijn verschenen.

De verhandelingen en de voorwerpen voor de prijskampen bestemd moeten uiterlijk op de hieronder aangeduide tijdstippen vrachtvrij aan 's rijks-schoolmuseum, te Brussel, zijn bezorgd: Prijskamp n^{rs} 2 tot 7, 1 November 1883. Prijskamp n^{r} 1, 15 Juni 1884.

Minstens veertien dagen vóór het eindigen der bovenge melde tijdvakken moeten de mededingers den minister van openbaar onderwijs den prijskamp doen kennen, waaraan zij willen deel nemen.

De verhandelingen mogen in het Fransch of in het Nederlandsch zijn opgesteld.

De besturende commissie van 's rijks-schoolmuseum zade verhandelingen en de voorwerpen aanduiden welke waardig zullen bevonden worden in het openbaar te worden tentoongesteld.

Het tijdstip dezer tentoonstelling, welke te Brussel zal plaats hebben, zal later worden bepaald.

Eene som van 2,000 frank is bepaald om als prijzen te worden verdeeld tusschen de mededingers aan wier werken de voorkeur zal zijn gegeven. Voor elken wedstrijd kan slechts één prijs worden toegewezen.

Aan elken mededinger kunnen hoogstens twee prijzen worden toegekend.

De minister van openbaar onderwijs heeft nog het volgend besluit genomen:

Er worden voor de leeraren der athenaea, der collegiën en der middelbare scholen van den Staat of der gemeenten twee prijskampen geopend:

1° Een prijskamp voor het aanduiden der beste leerwijze, om in de voormelde athenaea, collegiën en middelbare scholen voor jongens of meisjes de vorderingen der leerlingen in *het opstellen in het Fransch* te verzekeren en te verhaasten.

2° Een prijskamp voor het aanduiden der beste leerwijze, om bij dezelfde inrichtingen de vorderingen der leerlingen te verzekeren en te verhaasten in *het opstellen in het Nederlandsch.*

Aan den schrijver der beste verhandeling zal, voor elken wedstrijd, een prijs van duizend frank worden toegewezen, zonder dat er eene andere onderscheiding kunne verleend worden. Elk bekroonde zal daarenboven vijftig afzonderlijke afdrukken ontvangen van zijn werk, dat op kosten van den Staat zal gedrukt worden.

De verhandelingen moeten de middelen aanduiden, die achtervolgens dienen aangewend te worden in de verschillende klassen of studiejaren. Zij mogen in het Fransch of in het Nederlandsch geschreven zijn. De uitgebreidheid der verhandelingen blijft onbeperkt. Hare schrijvers kunnen geroepen worden om voor den raad van beoordeeling en in het lokaal van het Schoolmuseum eene openbare les te geven in de toepassing van hun stelsel.

De voor de twee prijskampen bestemde handschriften moeten vóór den 1 Mei 1884 aan de besturende commissie van het Schoolmuseum, ministerie van openbaar onderwijs, gericht worden.

- Naar ons meêgedeeld wordt, zouden wij dezen winter twee Nederlandsche tooneeltroepen te Antwerpen krijgen: het gezelschap van den heer Van Doeselaer, van verleden jaar, merkelijk vermeerderd, naar het schijnt, en een gezelschap onder het bestuur van den heer W. Lemmens, die den vorigen winter te Rotterdam optrad. Mevrouw Cath. Beersmans zou aan dit gezelschap enkele keeren hare medewerking verleenen - altijd volgens er zoo al verteld wordt. Deze vertooningen zullen gegeven worden in de *Variétés.*

- In September wordt te Amsterdam het zesde internationaal congres van letterkundigen gehouden. Een der onderwerpen, die aldaar ter sprake zullen komen, is het ontwerp van een tractaat tusschen de verschillige landen over den letterkundigen eigendom.

Tot het opstellen van zulk een ontwerp vergadert vooraf, in de laatste week van Augustus, eene commissie te Bern. Voor deze conferencie is reeds eene schets ontworpen door den algemeenen secretaris der internationale letterkundige vereeniging, den heer Jules Lermina. Volgens die schets zal, zonder eenige formaliteit, aan elken schrijver of kunstenaar dezelfde bescherming in het buitenland worden verleend, die hij in zijn eigen land geniet, zal het vertaalrecht van den schrijver even lang duren als zijn eigendomsrecht, en een internationaal bureel worden opgericht tot verzameling en openbaarmaking van al wat op den letterkundigen eigendom betrekking heeft.

- Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, te Leiden. - Op 21 Juni ll. hield de maatschappij hare jaarlijksche algemeene vergadering: werden benoemd tot binnenlandsche leden, de heeren: Dr. H. Bavink, te Kampen; H.B. Greven, te Leiden; M.G.L. Van Loghem, te Amsterdam; H.Th. Chappuis, te Breda; J, Broekema, te Middelburg; J.P. Moltzer, te Amsterdam; M.Th. Goudsmit, te Rotterdam; Ph. Van Blom, te Heerenveen; J.C. Naber, te Utrecht; Dr. J. Offerhaus, te Leiden; Dr. J.A. Worp, te Groningen; A.M. Maas Geesteranus, te 't-Gravenhage; J. baron d'Aulnis de Bourouill, te Utrecht; Dr. F.L. Rutgers, te Amsterdam; Dr. F.G. Slothouwer, te Leeuwarden; J. W Brouwers, te Bovenkerk; Dr. J. Woltjer, te Amsterdam; W. Otto, te Amsterdam; G.A. Van Borssum Waalkes, te Huizum; A. Telting, te Leeuwarden.

Tot buitenlandsche leden, de Heeren: Alfons Govaerts, te Antwerpen; Dr. Eugène Hubert, te Luik; Dr. K. Verner, te Kopenhagen; Dr. W.H. Mielck, te Hamburg; Dr. H. Osthoff, te Heidelberg.

Beeldende kunsten.

- De geleerde archivaris van Brussel, de heer Alfons Wauters, heeft in de zittingen van de koninklijke Belgische akademie, de uitkomsten voorgedragen van een zeer ieverig onderzoek naar de geschiedenis der Vlaamsche schilderschool, door hem ingesteld en waar-

voor hij zich zelfs reizen naar het buitenland heeft getroost. Thans heeft hij een eerste gedeelte daarvan uitgegeven, dat opgenomen is in n° 2 van deel V der derde reeks van de ‘Bulletins de l'Académie royale de Belgique.’ Dit eerste gedeelte heet ‘Les commencements de l'école flamande antérieurement aux van Eyck,’ en aan het vroeger bekende over dit onderdeel der kunstgeschiedenis wordt hier veel toegevoegd uit officiëele bescheiden of uit de door den schrijver zelf onderzochte handschriften met miniaturen; tevens worden de verschillende gelijktijdige scholen die men wel eens meende dat ze samenvielen, met zorg en onder aangeven van redenen uit elkander gehouden; dit is vooral het geval met de Keulsche en Limburgsche scholen.

Het werk van den heer Wauters belooft door het wegruimen van vroeger bestaande dwalingen en het te voorschijn brengen van nieuwe bouwstoffen voor de geschiedenis van de Vlaamsche schilderschool, van blijvende waarde te zullen worden.

- *Breydel en De Coninck.* - De jury, geroepen om den kampstrijd te beoordeelen voor het monument van Breydel en de Coninck, te Brugge, heeft uitspraak gedaan:

De eerste prijs en de uitvoering, met 5 stemmen tegen 2, aan het ontwerp n^r^ 6, opgemaakt door de heeren Paul De Vigne, beeldhouwer te Brussel en Louis Delacenserie, bouwmeester te Brugge.

Tweede, eene premie van 5,000 franks, aan de heeren H. Pickery, beeldhouwer te Brugge, en J. Naert, bouwmeester te Brussel.

Derde, eene premie van 4,000 fr., aan de heeren H. Pickery, beeldhouwer te Brugge, en J. Naert, bouwmeester te Brussel.

Vierde, eene premie van 3,000 fr., aan den heer Boucquet, te Ardoye.

- Te Vlissingen zal een gedenkteeken worden opgericht, ter eere van Betje Wolf en Aagje Deken, de schrijfsters van *Sara Burgerhart.*

Het gedenkteeken zal eene fontein zijn, waarop in medaljons, door den heer Collinet vervaardigd, de portretten der beide schrijfters zullen prijken.

Vlaamsche belangen.

- Het Vlaamsch in 't Middelbaar onderwijs. - Het wetsontwerp, het gebruik regelende van het Vlaamsch in 't middelbaar onderwijs, is door den Senaat aangenomen met 40 stemmen tegen 2 en 9 onthoudingen.

De twee tegenstemmers waren de Heeren Balisaux en Lhoneux; hebben zich onthouden: de Heeren Van Schoor, Crocq, Bisschoffsheim, de Selys-Longchamps, De Vadder en Pigeolet, der linker zijde, en de Heeren De Bethune, De Coninck en Lammens der rechter zijde.

De eerste hebben zich onthouden, omdat zij de eischen der Vlamingen overdreven vinden; de tweeden, omdat zij vinden. dat het ontwerp het officiëel onderwijs nog zal versterken.

De wet werd reeds uitgevaardigd. In den *Moniteur* van den 17 Juni vindt men ze met andere desbetreffende stukken opgenomen.

Sterfgevallen.

- De H. Jan Du Caju, de Antwerpsche tooneelschrijver, is na eene langdurige ziekte overleden, in den ouderdom van 57 jaar.

De overledene heeft verscheidene tooneelstukken geschreven, zooals: *Blauwe Schenen*, *Alles is maar een Gedacht. St. Greef*, *Ik kan zwijgen*, en andere blijspelen; *de Hand Gods* en *de Familie De Vries*, drama's.

Nieuwe uitgaven.

- KERSTVERTELLINGEN, door Charles Dickens. 2^{e} deel. Met eene plaat. In 8°. 188 blz. Gent, Ad. Hoste
  fr. 1.50.
- BARNABY RUTGE, door Charles Dickens. 1^{e} deel. Met eene plaat. In-8°. 220 blz. Gent, Ad. Hoste
  fr. 1.50.
- MEER LICHT! Eerste illuminatie van oordjeskaarsen, aangestoken door Remo. Kl. 8° 156 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete
  fr. 1.50.
- BEERSEL BIJ BRUSSEL. Eene monographie door Teirlinck-Stijns. Kl. 8°. 148 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete
  fr. 1.25.

Jongman gesteld.
Novelle door
Callebert-Reynaert.

I.

Het is geene kleine gebeurtenis, als de mare loopt, dat Mevrouw Bauwens hare brouwerij verlaten gaat.

Eenieder geeft haar gelijk: zij zit warm genoeg, om, op hare duizend gemakken, een rentenierleventje te genieten.

Of de brouwerin Schiervelde zal verlaten, weet men nog niet; maar, wat in 't woord loopt, is dat de *doening* verpacht is aan zekeren heer Capelle, van ergens bij Gent.

Stina uit de *Kroon* weet reeds dat die heer jongman is.

Dat is juist geene slechte noot voor eenen *nieuwen aankomer.*

Dat deze bijzonderheid van mond tot mond loopt, hoeft nauwelijks gezegd.

Julia van den Notaris, eene 37 jarige juffer, die sinds 20 jaar naar eenen man uitziet;

Lena Cordy, dochter van den Politiekommissaris, die slechts de 25 nadert, en voor 't minst reeds een dozijntje vrijers gehad heeft;

Gusta van den Veearts, die nog geen 20 is, en reeds twee *strooien mans* op hare *kappe* gekregen heeft;

Lijtje van den Secretaris, die reeds *uitgeband* is geweest en wier huwelijk in duigen viel;

Irma van den Ontvanger, die met eenen kandidaat-notaris, eenen student in de geneeskunde en eenen koster *gegaan* heeft, en nu voor vierde lief eenen *gendarme* heeft - al deze juffers verlangen hert en ziel uit, om den nieuwen brouwer te zien. Niet uit..., enkel uit nieuwsgierigheid.

De berichten, die de heer Pastoor op de rekening van zijnen toekomenden parochiaan ontvangen heeft, moeten niet gansch nadeelig zijn; want de meid - een kwezel van de ergste soort! - zegt in de bakkerij, dat de nieuwe brouwer van geheele christelijke familie is en dat hij al zijne kollegiën bij geestelijken gedaan heeft. Iets waartegen Evrard van den Burgemeester, die in menige ringsteking eenen dag met den heer Capelle overgebracht heeft, staande houdt, dat deze een *fameuze liefhebber* is. En 's Burgemeesters zoon pinkoogt dan eens.

Aan het verlangen der juffers van Schiervelde wordt weldra voldaan.

De brouwerin houdt eene verkooping van alles, waarvan zij zich ontmaken wil.

Dat het puik van Schiervelde bij de venditie tegenwoordig is, is natuurlijk; dat de juffers er meest vertegenwoordigd zijn, is nog natuurlijker.

Heeft Stina uit de *Kroon* immers niet uitgestrooid, dat de nieuwe brouwer daar zijn zou, en is het 's Burgemeesters zoon niet, die het haar gezegd heeft! Zou Evrard wel zijn liefje met prullen durven paaien.

En, waarlijk, men heeft zich niet vergist!

De verkooping is maar even begonnen, en... een jong *fisken* van rond de 25 jaar, welriekend *geparfumeerd, chic geganteerd*, met de *pelice* op den arm, den *chapeau-montant* op, eene *delicieuse cigare* in den mond, gaat langzaam en statig op de verkooping af.

Een gefezel suist onder den groep jonge meisjes.

‘De nieuwe brouwer.’

- ‘Heel waarschijnlijk!’
- ‘Ja, hij gaat naar Evrard van den Burgemeester, 't is hij.’
- ‘Hoho, *gekostumeerd* op zijn stadsch.’
- ‘Jong nog.’
- ‘Niet ouder dan vijf of zes-en-twintig.’
- ‘En van de leelijksten niet.’
- ‘Een *ferme* jongen!’
- ‘En kroezelhaar.’
- ‘En edel dat zijn wezen is!’
- ‘Een schoone jongen, een *straf* schoone jongen!’

- ‘Julia van den Notaris *heeft* er reeds *bek op;* ziet, hoe nauwkeurig zij hem..’

- ‘Hij zou den kop moeten verloren hebben, schoone jongen als hij, om te trouwen met die *oude krake.*’

- ‘Zij is waarachtig reeds geheel *kiekenvleesch*!’

- ‘Kon zij *dien* krijgen, dan ware zij er boven op!’

- ‘Ja, *kon* zij, maar daar zal nog wel wat water door de Lei loopen, vóór...’

De vreemdeling is door de toeschouwers gedrongen en vóór den burgmeesterszoon gekomen:

‘Zie dan, welgekomen, mijnheer Capelle,!’ zegt deze.

- ‘*Bonjour*, *monsieur..... tiens*, ik *rappeleer* mij niet... *monsieur.....*’

- ‘Zeg maar Evrard kort weg!’

- ‘*Enfin.... monsieur* Evrard. En 't gaat wel! 't doet mij *plezier.*’

- ‘Gij zijt nog niet lang op Schiervelde, mijnheer Capelle?’

- ‘Te Woutergem ben ik blijven *dineeren*; 't is eene halve uur dat ik in *'t Kroontje gearriveerd* ben.’

- ‘In 't *Kroontje*? Ja?

- ‘Bij Stinatje, ja. Een *charmant* meisje..... heel *sentimenteel.*’ En fluisterend vervolgt hij:

‘Ik heb er mij wat mede *geamuseerd*..... Diantre, een lief kind.... het ziet mij reeds zoo *langoureus* aan..... Maar, zeg eens, monsieur..., monsieur Evrard; het *manqueert* hier niet aan juffers. Wie is die daar, met haren groenen *peignoir*, die daar bij dien....’

- ‘Die daar bij den Notaris staat?’

- ‘Tiens, 't is de heer Notaris dat?’

- ‘Dat is de Notaris en zijne dochter Julia..., Tot ziens, heer Capelle.’

- ‘*Au revoir*, *mon cher Evrard*, *Bonjour...* Mijnheer de Notaris, *gecharmeerd* met u kennis te maken... *Mademoiselle* is waarschijnlijk uwe dochter, mijnheer de Notaris... Ik had nog de eer niet haar te kennen... *Mademoiselle*, *permetteer* mij u mijnen diepsten eerbied te *presenteeren.*’

Eene diepe *reverencie*, *chapeau bas!*

- ‘Zie eens hoe rood zij wordt,’ schertst Gusta van den Veearts.

- ‘En hoe zegepralend zij langs hier ziet!’
- ‘Zij denkt dat zij hem reeds zeker is!’
- ‘Zij mag voortaan wel eenen man krijgen, zij hunkert er reeds lang genoeg naar!’
- ‘Zij! eenen man krijgen! zij is reeds lang in het Sint-Anneschipken!’

Intusschen gaat de verkooping haren gang.

De brouwer heeft den Notaris verlaten en gaat zich bij Evrard van den Burgemeester plaatsen, de eenige kennis, die hij tot nog toe op Schiervelde heeft.

Evrard staat bij de dochter uit de *Kroon.*

Zou mijnheer Capelle niet weten, dat beiden op elkander verliefd zijn? Zoo hij het niet weet, hij zou het ten minste moeten bemerken aan het lang gezicht, dat Evrard trekt bij het naderen van den nieuwen brouwer.

Stina ziet wel dat er iets bij Evrard schort. Zij heeft hem reeds drie, vier maal naar de reden zijner onverschilligheid gevraagd. Hij mort telkens dat hij niets heeft.

‘Maar waarom moest ik dan zelve bij u komen, Evrard. Gij bleeft daar alleen in het volk staan, en gij zaagt mij nochtans. Dat is van uwe gewoonte niet!’

- ‘Er zijn er nog die doen, wat in hunne gewoonte niet ligt.’
- ‘Ik versta u niet, Evrard.’
- ‘Eenen anderen zoudt gij beter verstaan, he!’
- ‘Gij schijnt verbitterd! in Gods naam, zeg wat ik misdaan heb, Evrard.’
- ‘Ho, niets hebt gij misdaan... niets.’

De brouwer, die op eenen koop gehoogd heeft, heeft niets gehoord van hetgeen aan zijne zijde gezegd is.

Thans begeert hij eenige inlichtingen, nopens de juffers, die vooral zijne aandacht treffen.

Tot wie kan hij zich beter wenden dan tot Stina.?

Het meisje toont hem Lena, Lijtje, Irma, Julia, Silvie van den Dischmeester en deelt in breede trekken de geruchten mede, die op de faam van eenieder wegen,

Het is toch wonder, hoe gaarne een jong meisje een andermans boekje openlegt, vooral als deze anderman eene jonge juffer is!

De brouwer en Stina hebben nu en dan eens hartelijk

gelachen. Wat er verteld werd, is juist van het minst kluchtige niet.

Maar, als de dochter uit de *Kroon* bezijden zich ziet, ontwaart zij haren minnaar niet meer.

Wat mag zulks beteekenen? Haar verlaten zonder er haar kennis van te geven.

Evrard is toch zonderling van daag.

Eene verkooping is te Schiervelde een echt feestje.

Wordt zij te velde gehouden, men *vent* in eene *tente*; op de dorpsplaats richt de naastgelegene herberg het feest op.

Met '*vesprijën*' staken de jongelingen allen het werk, komen naar de verkooping af, vinden er het liefje en... er wordt *een flikker geslagen.*

In dergelijke omstandigheden is het geen zierken zonderling er jonge meisjes alleen aan te treffen.

En heden zelfs, toen de nieuwe brouwer het *Brouwershof* binnentreedt, ziet hij er Lena Cordy en hare gezellinnen.

Mijnheer Capelle, die waarschijnlijk weet, dat er op den buiten niets met grootschheid, alles met minzaamheid en maatschappelijkheid te winnen is, doet gansch de herberg met een glas *bescheed.* Of men hem tot in de wolken verheft!

De jonge meisjes nochtans aarzelen of zij het glas aanvaarden zouden. Doch, dank aan Lena Cordy, is het besluit rasch genomen.

- 'Aanvaarden wij' zegt Lena, 'al ware het maar om Julia van den Notaris te doen barsten van *jalouzie*!'

Allen klinken met den nieuwen brouwer. Tone de barbier, die nog wat op de viool kan zagen, heft zijne schoonste polka aan: is het dus te verwonderen dat de gestelde jongman met de juffers een *sprongje doet*, en dat, toen de burgemeesterszoon zijn hoofd in de herberg steekt, mijnheer Capelle juist aan den dans is met de dochter uit het *Kroontje?*

II.

De indruk, dien de nieuwe brouwer op de bevolking gemaakt heeft, is zoo slecht niet. De juffers, sedert zij met hem gedanst hebben, vinden hem vooral heel betamelijk. Hij

danst wonder wel en is vol dienstwilligheid. En zoo hij soms Vlaamsch en Fransch dooreen weeft, wie weet of het geen gebruik is in zijne streek. Lena Cordy nochtans heeft wel bemerkt, dat hij soms vergeet zijne taal te maken en dat hij dan niet meer onnatuurlijk, stijf en gedwongen, maar wel zooals een en ander spreekt.

Irma van den Ontvanger kan 's anderendaags het einde der mis niet afwachten, om zich te verzekeren of Julia een oogje op den nieuwen brouwer heeft. Zij gaat zich bij den notaris' dochter plaatsen en fluistert haar stillekens in het oor:

'Hewel, Julia, hoe vindt gij *hem*?'

- 'Mijnheer Adolf?'
- 'Ha, hij heet Adolf.'
- 'Ik vind hem zoo kwalijk niet...'
- 'Zij is er al verliefd op,' gromt Irma.
- 'En gij, hoe vindt gij mijnheer Adolf?'
- 'Bah... hm...'
- 'Zoo leelijk niet zeker? Hij komt ten onzent koffij nemen, dezen namiddag.'
- 'Ja?'
- 'Hij heeft manieren uit de hoogere klas. Dat zult gij toch niet loochenen zeker?'
- 'Gij kunt zulke manieren hoog vinden, ik voor mij, ik zie liever...'
- 'Gendarm 's manieren, he?'
- 'Wat zegt gij, afjongstig schepsel! gij hebt nooit de *occasie* gehad van eenen gendarm...'
- 'Ta, ta, ta...'
- 'Gij teert op van spijt omdat gij geenen vrijer krijgt, gij'....
- 'Ta, ta, ta'....
- 'Gij zult geenen koeiwachter krijgen, gij zijt veel te...'
- 'Proficiat, met uwen *gendarme*! Hij is voor u, hij is'...

Gelukkig dat de bel de juffers komt herinneren dat zij in de kerk zijn, wie weet hoe verre de twist komen zou.

Het is nog geen middag en de mare loopt reeds: dat Julia van den Notaris zot naar den nieuwen brouwer loopt.

Dit is geene kleine aanmoediging voor onzen gestelden jongman. Zij mag schoon of gemeen, jong of oud zijn, Julia

is toch altijd de dochter van den Notaris. En de naam van eene notaris dochter, kan toch niets dan wel doen in de rei van zijne *conquêten.*

Tegen den avond hoor ik vertellen:

Dat Irma van den ontvanger, dezen nanoen, voor 't minst tien, twaalf maal de dorpsplaats op en afgeloopen is, in de hoop, de aandacht van den nieuwen brouwer op zich te trekken;

Dat Lena Cordy reeds den brouwer ingeroepen heeft, om eene ton bier te commandeeren, bier dat slechts na eene maand moet gebrouwd zijn;

Dat Gusta van den Veearts gansch den dag, bij hare nicht, in het Stadhuis gebleven is, met het gedacht dat de brouwer daar komen zou;

Dat Lijtje van den Secretaris nu haar beste kleed in de week draagt;

Dat Silvie van den Dischmeester.....

Jezus God, moest ik alles vertellen wat ik hoor uitkramen, het ware voor eene uur. En om te zeggen, gelijk het is: ik luister er weinig of niet naar.

Niet waar, de *gazet* kan gemist worden op Schiervelde!

Ha, dat gij zeggen zult, dat er vele dorpen en steden zijn, waar de gazet kan gemist worden en toch bestaat?

Daarop antwoord ik, lezer, dat op die plaatsen de taak der kwade tongen moet verlicht worden, daar er te Schiervelde zoovele van deze soort zijn, dat zij moeilijk hun werk vinden.

Denk niet, praatzieke juffers, dat ik u den handschoen werp. Verre van mij, want gij zoudt mij in uwe rangen veel te triomfantelijk van mijne naastbestaanden wijzen, wier tong wel langs twaalf kanten snijdt.

Mijnheer Adolf is in het Kroontje geherbergd. Hij zal slechts de toekomende week de brouwerij betrekken,

's Voormiddags is hij het maagje vol *borreltjes* gaan *pakken.* Hij heeft kennis gemaakt met al de herbergpoesjes van het dorp. Of hij zich verzet heeft. 's Noens keert hij bij Stina terug noenmalen, en 's namiddags zal hij eenen vriend zoeken om, met dezen, zijne toekomende *klanten* te gaan *goên dag zegge*n.

Tot wien kan hij zich beter wenden dan tot Evrard?

Stina's voorstel is oogenblikkelijk beklonken.

Een kind is met een briefje naar 's Burgemeesters zoon gezonden, terwijl de nieuwe brouwer zich wat opschikken gaat.

III.

Evrard is daags te voren met het vallen van den avond huiswaarts gekomen.

De arme jongen had het gemoed vol.

Welhoe, mijnheer Capelle ‘heeft zich geamuseerd met zijne Stina;’ ‘zij ziet hem langoureus in de oogen.’

Zij, die hij een engel van getrouwigheid dacht! En heeft de nieuwe brouwer zelve het hem niet gezegd!

Ten andere, dat dansen in het *Brouwershof* zegt dan niets! Waarom danste hij juist met Stina, als er daar zoo vele meisjes stonden, die niets beters verlangden, dan eens met den gestelden jongman rond de herberg te mogen draaien?

En nog, heeft zij, in den namiddag, bij de verkooping, niet minzaam gepraat en gelachen met den nieuwen Schierveldenaar!

De nacht, hoewel half slapeloos doorgebracht, heeft hem wat redelijker gemaakt.

Waarom altijd het ergste gelooven? Mag hij de eerlijkheid van Stina in twijfel trekken zonder bewijzen! 't Is waar, haar minzaam gepraat, haar innig gelach, dat dansen met den nieuwen brouwer kan hem kwade vermoedens doen opvatten, maar... heeft hij reeds onderzocht of...

‘Evrard, hier een brieje voor u!’

- ‘Voor mij?’
- ‘'t Komt van den nieuwen brouwer.’
- ‘Goed, manneken... en... waar gaf hij u dit?’
- ‘In 't *Kroontje.*’
- ‘Ha, in 't *Kroontje...* hum.’

Het briefje is geopend. Evrard leest en herleest. Zou hij gevolg aan deze uitnoodiging geven? En waarom niet! Misschien zal hij iets betrekkelijk Stina vernemen. En wie weet of hetgene hij vernemen zal, hem niet gansch gerust stellen, hem alle kwade vermoedens niet wegnemen zal! Maar zoo hij eens.... Nu, nu, een zeker ongeluk is niet wreeder, dan een angstige twijfel.

‘Zeg aan den brouwer dat ik hem binnen eene halve uur vinden zal in... in...

Ja, waar zal hij hem vinden? Naar de *Kroon* zal hij niet gaan, hij zou er Stina zien en dit zou hem pijn aandoen.

‘Zeg dat ik hem vinden zal in den *Arend*, binnen eene half uur... In den *Arend*, hoort ge!’

Of de dochter uit de *Kroon* te leur gesteld is over dit antwoord! Wat mag zij Evrard toch misdaan hebben!

Het onnoozel meisje weet nog niet, dat er lage zielen te vinden zijn, die niet schromen de vlekkelooze onschuld, met hunne lastertaal, door de modder te sleureu.

Zou Evrard misschien op de dochter uit den *Arend* een oogje gekregen hebben?

Zij kan zich zijne doen wijze niet uitleggen!

Sedert ruim een jaar gaat hij elken avond een glas in het *Kroontje* drinken. Is het *verlâan tijd*, hij pakt het ‘met zeven haasten,’ maar toch, hij mist nooit!

Gisteren avond nochtans is hij achtergebleven en nu stelt hij de samenkomst in den *Arend!* 't Is zonderling!

De nieuwe brouwer is reeds op zijnen post als Evrard in den *Arend* treedt.

Warme handdruk en luidruchtige plichtpleging van den eerste, koele groet van den tweede.

Ha, vriend, ons eens duchtig *geamuseerd* dezen namiddag! Ik ben voor 't pleizier ik.... En gij, gij zijt er geen vijand van zeker! Jongen, jongen, Schiervelde is veel *plaisanter* dan men wel meenen zou! Ik ben hier slechts een dag he? hewel, geloof me! ik begin het hier te kennen! Holala!’

En de nieuwe Schierveldenaar neuriet:

> ‘Le plus coupable est Dieu.
> Qui vous créa si belle.
> Si vous m'aimiez un peu.
> Je vous aimerais tant.’

En hij geeft een tapje op de wang der herbergdochter, die rood wordt tot achter de ooren.

't Is ter harer eere gezegd, lezer.

't *Gelage* is betaald en men trekt veldwaarts.

Evrard heeft slechts te luisteren en nu en dan ‘ja’ of ‘neen’ te zeggen; wat al het andere betreft, de brouwer belast er zich mede.

De burgemeesterszoon zou gaarne het gesprek op Stina brengen; doch mijnheer Capelle is juist bezig met vertellen, hoe hij eenen vrijerslist belegde, met eene schatrijke bankiersdochter uit Gent, die op hem verzot was, maar die hij later verlaten heeft, omdat zij..., *enfin* omdat zij eenen tand brak met eenen kalkoenspoot af te peuzelen. Het meisje is van verdriet gestorven.

Nog eenigen tijd is hij in kennis geweest met hare zuster. maar deze ook heeft hij verlaten... omdat zij te eentonig was. Deze is in een klooster gegaan.

Later is hij in kennis geweest met eene baronnes jong, schoon en rijk - ja zoo rijk als de zee diep is. - Maar deze was te amoureus op hem, en dit... ...dit steekt tegen op den duur. Het arme schepsel is er zinneloos van geworden.

Maar zoo hij ooit bemind heeft, het is de dochter van eenen grooten fabrikant uit Gent. En dezen lieven engel beminde hij! Lieve God, zij minden elkander meer dan den appel hunner oogen. Maar, ach, het meisje is gestorven, en sedert dan ziet hij slechts de liefde langs hare verzettelijke zijde aan. Nu vrijt hij al de meisjes uit *puur amusement.*

Of men van *de zijne* hooren zal op Schiervelde.

Hij heeft er reeds verscheidene in het oog en als hij op iemand zijn gedacht stelt, het is de zijne, daar is geen missen aan.

‘Zie, het is maar om er u een staaltje van te geven, Evrard... Gij kent dit kruisje misschien...’

Of de jongen het kruisje kent! Het is dit, welk hij haar verleden jaar op haren naamdag schonk en dat zij altijd op hare borst droeg.

‘Hewel,’ gaat de poch er voort, ‘dit kruisje kreeg ik van Stinatje uit de *Kroon.* Luister... men moet plezier maken op de aarde... Of ik gelachen heb!... Zie, toen ik gisteren namiddag...’

Evrard is om in onmacht te vallen: hij wordt bleek, de adem dreigt hem te ontvliegen, hij zou weenen zoo hij kon... toch bedwingt hij zich.

De brouwer, die juist in het hevige zijner vertelling is, heeft geene aandacht op zijnen wandelgezel geslagen. Hij vervolgt:

‘Toen ik gisteren namiddag in de *Kroon* aankwam, vond

ik er de dochter alleen te huis... Deze gelegenheid mocht ik toch niet laten voorbijgaan... Ik maakte mij bekend, deed haar bescheed met een glas, roemde hare bevalligheid... 't Is immer zoo dat men beginnen moet, vriend!.... Maar wat hebt gij? Gij zijt onpasselijk? En zoo bleek! Duivels, vriend, wat hebt gij?

- ‘'t Is niets, 't Is niets.... het noenmaal dat mij niet bevallen heeft.... Doch ik verzeker u, 't is niets.... Gij roemdet hare bevalligheid, zegt ge?...’

- ‘Ik roemde hare bevalligheid, ja; en sprak haar van mijne liefde. Arme sloor, zij nam dit op als suiker. Zoowel dat ik vóór naar de verkooping te komen, reeds eene liefdeverklaring *en forme* en kussen en smokkels(*) per dozijnen kreeg..... Welhoe, vriend, het betert niet? Treden wij deze herberg binnen, men zal u een glas water bedienen, het zal u goed doen.’

- ‘Neen, ik ben beter in open lucht.:... gaan wij verder.... Gij kreegt kussen, zegt ge?....’

- ‘Kussen! per dozijnen, vriend, per dozijnen. Ik sprak haar van mijne vurige liefde, dat ik sterven zou.... - men moet wel honderdmaal sterven per uur, als men een meisje overwinnen wil -.... dat ik sterven zou indien zij mijne liefde verstootte. Dit alles kan ik zeggen, zonder ooit te glimlachen en met de beste meening der wereld! Ik zwoer haar... - eene liefdeverklaring zonder eeden is soepe zonder zout -... ik zwoer, haar nooit te verlaten. Zij deed mij dezelfde eeden en, als bewijs harer rechtzinnigheid, als pand harer standvastige liefde, schonk zij mij dit kruisje..... Hemel, vriend, uw toestand wordt ernstig; gij zijt ontsteld, gij zijt onpasselijk!’.....

- ‘Neen, 't zal voorbijgaan.... Doch, verder zal ik niet meer.... ik keer terug.... ik weet reeds.... zij is mij.... God mijn hoofd brandt.... Vorder vrij uwen weg alleen, ik keer huiswaarts.... Ha, Sti..... Capelle vaarwel.

- ‘Neen, alleen laat ik u naar huis niet gaan. Ik ga met u mede: ik verlaat geenen zieken vriend.’

- ‘Vriend! Ik, uw vriend!’

(*) In Vlaanderen wordt *smokkelen* en *smokkel* in den zin van *kussen* en *kus* in den mond van het volk gehoord.

- ‘Wat hebt gij, Evrard, zeg wat....’
- ‘Wat ik heb!.... niets heb ik.... ik ga naar huis.... alleen naar huis.... alleen....’
- ‘Neen, alleen laat ik u niet gaan!’
- ‘En zoo ik *wil*! Wat zoudt gij er aan doen, zoo ik wil! Ik keer terug, alleen zeg ik u, hoort ge! alleen! en zoo ge mij nadert....!’
- ‘Maar, maar....’
- ‘Opgepast, sacrebleu of ik...!’

Evrard keert zijnen wandelgezel den rug toe en verdwijnt uit dezes oogen, terwijl de brouwer zich angstig afvraagt of 's Burgemeesters zoon wel *eenen tik* zou hebben.

IV.

De verontwaardiging, waardoor Evrard beheerscht is, maakt weldra plaats voor eene diepe moedeloosheid. Zijnen beroerden stap verlaat hij weldra. Zijn hoofd zinkt op de borst, zijne armen vallen machteloos langs het lijf en kreunend en klagend sukkelt hij naar huis.

‘Valsche, gij zijt mij ontrouw!’ zucht hij.

Arme jongen!

Hij zou reeds moeten bemerkt hebben dat *stoffen en boffen* het hoofdkarakter van den nieuwen brouwer uitmaakt; en hij zou zich moeten herinneren, dat deze die het al te vertellen hebben, doorgaans van een leugentje niet onbesmet zijn.

Doch, waarom gelooft de mensch eerder aan een ongeluk dan aan een geluk? 't Is toch wonderlijk, dat!

Evrard is op de dorpsplaats teruggekomen. Ginds staat de *Kroon*? Zou hij Stina hare behaagzucht gaan verwijten? Zou hij haar oogenblikkelijk rekening vragen over hare trouweloosheid?

Hij is tot vóór de *Kroon* gekomen. Als door eene geheime macht gedreven, opent hij de deur.

- ‘Dag Evrard!’
- ‘Goeden dag.’
- ‘Hemel, wat zijt gij bleek, Evrard!’
- ‘Een glas bier.’
- ‘Maar, gij zijt ziek, Evrard lief!’
- ‘Een glas bier, als 't u belieft.’

- ‘God, wat hebt gij, jongen? Nooit zag ik u zoo! Zeg, lieve Evrard, wat scheelt u? Spreek toch in Gods naam!’

- ‘Ik heb reeds tweemaal een glas bier gevraagd!’

- ‘Ik zal u niet bedienen, alvorens gij mij rekening geeft over uw zonderling gedrag, sedert gisteren middag. Ik versta mij aan u niet meer, Evrard. Als ik misdaan heb, spreek? Waarom dat gedurig grijnzen.

- ‘Wat gij misdaan hebt! En gij denkt waarlijk uwe geveinsdheid tot het einde te drijven! Ik weet alles! Alles weet ik! Ondankbaar schepsel! Ween maar! uwe tranen kunnen mij niet raken! Ik heb u te vurig bemind, he! Valsche, die gij zijt! Maar 't is gedaan tusschen ons, voor eeuwig gedaan! Zie, hier is uw liefdepand, geef hem ook.... Hier werpt hij eene uurwerkketting op de tafel en stuift barsch de deur uit.

V.

Verscheidene maanden zijn verloopen.

Mijnheer Capelle heeft de brouwerij betrokken.

De eerste brouwte is tamelijk geweest. De tweede was beter, de derde nog beter. Weldra zou hij driemaal in veertien dagen vuur moeten steken.

Hij heeft een tweede paard en een rijtuig aangekocht, en nu volgt hij links en rechts, verre en nabij, alle markten, kermissen en feestjes, die eenig belang opleveren.

Of hij handel drijft? Wat handel zou hij drijven? En ook moet men handel drijven om de markten te volgen? Mag men zich misschien niet meer verzetten!

Menigmaal gebeurt het, dat de heer Capelle zijne brouwverklaring bij den ontvanger inzendt, en dat zijne dienstboden op gestelden dag zonder gebruikbaar graan staan.

Dat dit juist zijne brouwerij geen voordeel doet, springt in het oog. Zij is nu geheel aan onverschillige handen overgelaten: hoe getrouwig een dienstbode ook zij, hij is toch nooit de eigenaar zelve.

Daarbij, als men van 's morgends vroeg tot 's avonds laat, van den Zondag tot den Zaterdag op reis is, kan men onmogelijk zijne klanten bezoeken.

De laatste brouwten zijn verre van voldoende te zijn. Men ziet meer tonnen bier terughalen dan er uitgevoerd worden. In plaats van wekelijks, steekt men slechts een maal per drie weken vuur. Toch kan mijnheer Capelle er niet toe besluiten op het dorp te blijven.

Hij is jong, en een jongeling mag zijn verzet vooruit en vooral zoeken!

De brouwers der bijgelegen gemeenten trekken er voordeel uit, het Schierveldsche bier wordt eene zeldzaamheid in de drinkhuizen: de brouwerij helt naar haren ondergang.

De vrienden, die mijnheer Capelle in stad aangeworven heeft, zijn van deze, die de gelegenheden, om zich smakelijk op een lekker feestmaal te vergasten, weten te honderdvoudigen.

Aan tafel is er nooit gebrek aan dergelijke juffers, die ik maar kortweg met den Franschen naam ‘grisette’ bestempel.

Zulke partijen eindigen nooit, zonder dat er eenige uurkens aan de speeltafel overgebracht zijn geweest. Sedert eenigen tijd is de brouwer dagelijks in stad. De markten en feesten verwaarloost hij zelfs!

Zou de gestelde jongman eens rekening gemaakt hebben over alles wat hij reeds op de speeltafel gelaten heeft?

Toen hij 's morgens zijnen koffer opent om zich in *fonds* te stellen, moet hij toch wel bemerken dat de vijf-en-dertig duizend frank, waarmede hij de brouwerij betrok, reeds ‘bermhertig dun gesmolten zijn.’ En dan die menigvuldige wissels die hij reeds heeft laten ‘protesteeren!’

Eenige sombere vooruitzichten verontrusten hem soms, doch hij neemt geld, meer geld dan daags te voren, hij zal de fortuin tarten en hij zal winnen, daar valt geen twijfelen aan. De kans zal toch eens keeren. En dan, verliest hij, hij vraagt Julia van den Notaris ten huwelijke; deze, die reeds twintig jaren naar eenen man uitziet, zal gretig aanvaarden. Julia is rijk, en wordt zij oudbakken... met hare *kluiten*(1) zal hij zich in de stad bij jongere *katoentjes* kunnen vermaken.

(1) Kluit. - In het Zuiden van West-Vlaanderen het muntstuk van vijf centiemen. In het Noorden van West-Vlaanderen de deciem.
Kluiten. - (fig.) geld, fortuin.

Heden is het een echt Paaschweêrken.

De natuur is in eenen lusthof herschapen.

Hoor de vogeltjes kweelen, de bijtjes gonzen, de beekjes murmelen. Zie de speelzieke vlindertjes in de weiden fladderen, in de weiden die eerder aan eene bloemenzee gelijken.

Van 's morgens vroeg is mijnheer Capelle reeds in *ceremoniekostuim.* Wil hij in het noenmaal tegenwoordig zijn, 't welk een der vrienden in hun gewoon hôtel geeft, hij moet vroeg zijnen plicht bij de bijzonderen van Schiervelde kwijten: er moet volstrekt *gehoogdaagd* worden, daar het op den buiten een gebruik is.

Het is nog geen zeven uur en toch staat de brouwer reeds vôór de deur van den Notaris. Zou mijnheer reeds op zijn? En zoo hij niet op is, wat maakt dat?

Kan mijheer Adolf Julia niet wat '*blauwe bloempjes op de mouw speten*' in afwachting dat de Notaris op streek zij!

'Is mijnheer uw vader te huis, *mademoiselle* Julia? Ik kom hem en zijne beminnelijke dochter den hoogdag wenschen.... Diantre, het doet mij pijn hem nog niet op te vinden.... Ha, zijne gewone uur is daar: ik zal dan wat wachten om de eer te hebben de eerste... In het salon? leid mij in de gewone spreekkamer, zoo ik u bidden mag, ik ben voor geene ceremoniën.... Welaan dan, vermits gij aanhoudt.... Wat mooi portret! hoe sprekend! het leeft! Uwe moeder zaliger waarschijnlijk! Eene *superbe* vrouw, vol adelheid... Wat treffende gelijkenis met mejuffer!'

Julia heeft schaarsch den tijd om met twee, drie woorden die alleenspraak te onderbreken. Zij heeft vruchteloos den spreker willen doen aanmerken, dat het portret geenszins hare moeder voorstelt; dat haar vader het uit Parijs medegebracht heeft om deszelfs kunstwaarde. Maar de pocher veinst niets gehoord te hebben:

'En die *photographie*! "vervolgt hij," ha, die ten minste zult gij niet loochenen! Schoon, heel schoon! Doch, 't is reeds lang dat zij getrokken is!'

- 'Wel ja, mijnheer Adolf, dan was ik slechts 18 jaar. Het is wel twintig.... ja, 't is reeds eenigen tijd geleden, mijnheer Adolf.'

- 'Zeker, zeker, moet het eenigen tijd geleden zijn. Er hoeft tijd om eene jonge juffer zoo te volmaken in bevallig-

heid en in... Zie, daar hoor ik mijnheer uw vader den trap afdalen!'

- 'Neen, mijnheer Adolf, het is de meid die... doch vader zal niet lang meer vertoeven.'

- 'Ik heb dan maar korten tijd meer om een deel van het doel mijns bezoek te verwezenlijken. *Mademoiselle* Julia, 't is lang dat ik naar eene gelegenheid zoek om... *enfin*, om u alléen te spreken. En zoo ik dezen morgen zoo vroeg kom, is het wel met de hoop u alleen te vinden. Had ik de stem van mijn hart moeten volgen, ik was hier reeds vóór den klaren... Wat ik gevoel, Julia, sedert ik u eerst aan de verkooping zag, is zoo zonderling, zoo, zoo ongewoon, *enfin*, dat ik op heden niet meer zwijgen kan.'

De gestelde jongman heeft der juffers hand genomen en tracht ze met drift in de zijne te drukken.

'Laat mij u mijn hart openen, ach Julia lief, och verstoor u op mij niet! Zie in mij toch geenen stoutmoedige, maar eenen minnenden jongeling, die zijn leven geven zou, om, aan uwe voeten, een gevoeligen oogslag van u te krijgen.'

De driftige minnaar is inderdaad op de knieën gezonken. De gevoelige Julia is in eenen toestand, waarvan ik u onmogelijk een denkbeeld geven kan.

Verbeeld u, lezer: Julia, reeds twintig jaar te huis gelaten zijn; Julia, voor de eerste maal haars levens eene liefdesverklaring gedaan zijn; Julia, eenen jongeling, op wien zij smoorlijk verliefd is, aan hare voeten zien, op een oogenblik waar zij er zich minst aan verwacht!

Zij is tegen de tafel gewankeld, haar hart klopt tot barstens toe, het bloed stijgt haar naar het hoofd, de spraak ontvliegt haar, hare armen zijn beweegloos, hare handen laat zij in deze van mijnheer Adolf, die ze met kussen en liefkoozingen overlaadt.

Het gekraak van den trap stelt een einde aan de uitboezeming.

De Notaris treedt in de kamer. De hoogdagwenschen worden gewisseld. Julia is hare ontsteltenis op hare kamer gaan verbergen. Doch wanneer de Notaris den heer brouwer tot aan de deur vergezelt, wordt 's jongelings blik, door een zachten, schier onhoorbaren '*hum*' ten halve den trap getrokken. Een geheime groet tusschen Julia en mijnheer Adolf en... de en r sluit zich.

‘Geen slecht begin voor eenen Paschen, “lacht de brouwer!” Kom, eens beproefd of ik zooveel gevolg zal hebben bij Lenatje van den Kommissaris. Haar vader zal in de vroegmis zijn, 't oogenblik is nooit geschikter!’

't Is de dochter die opent.

‘Zaligen hoogdag, Lenatje.’

- ‘Zie dan, mijnheer Adolf!.... Ook een' zaligen hoogdag, mijnheer Adolf!’

- ‘Is mijnheer uw vader te huis, Lenatje?’

- ‘Hij is in de mis, mijnheer Adolf; maar gelief binnen te komen, hij zal weldra te huis zijn.’

- ‘Zoo ik dit vermoed had, ik zou.....’

‘Kom binnen, ik bid u, mijnheer Adolf; de mis zal zooeven uit zijn... Zoo ik voorzien had zoo vroeg door uwe komst vereerd te worden, zou ik mij wat opgeschikt hebben. Gij vergeeft mij, niet waar, mijnheer Adolf, u in zoo'n *négligé* te ontvangen.’

- ‘Of ik u vergeef! Lieve deugd! Zooals gij thans zijt, in uwen betooverenden eenvoud, zoudt gij het ongevoeligste hert van zaligheid en liefde doen kloppen. Zooals gij thans zijt, geeft gij mij het beeld weder, dat mij, in mijne zaligste droomen onophoudelijk vervolgt. Zooals gij thans zijt, roert gij mij zoodanig het harte, o betooverend beeld, zoodanig het harte!... Ach, Lena, vergeef mij mijne opgewondenheid. Laat mij zoo uw handje aan mijne kloppende borst drukken. Voel, daar, voel, mijn hart zal u zeggen hoe lang gij mij reeds vervolgt. Mijn hart zal u zeggen hoe gelukkig het is, zich tegenover het *ideaal* zijner droomen, te mogen uitstorten. Lenatje, mijn beste vriendin... Gij laat mij u zoo noemen, niet waar?... niet waar, gij laat mij u zoo noemen?... Ho, heb dank, mijne liefste, dankbaarste Lena, heb dank. Zalige dag, welken mijn hart zich immer herinneren zal... Hoe gelukkig ik nu ben in uwe tegenwoordigheid, zoo ongelukkig, zoo smartelijk, zoo grievend valt mij uwe afwezigheid. Moest gij mij gansche dagen droomend zien ronddwalen... Ik kan niets goeds meer verrichten, ik geloof dat ik den kop verliezen zal, zoo dit nog lang... Maar thans meer moed gevat: uw geëerde vader zal ik spreken en hij, hij zal tegen mijn geluk en dit zijner lieve dochter niet opkomen.’

Mijnheer Adolf heeft des kommissaris' dochter zoentje op

zoentje gegeven. In den beginne was zij zoo geroerd als verrast; doch langzamerhand heeft zij zich hersteld: zoodat als mijnheer Cordy zijne voordeur ontsluit, de jonkheden druk aan het '*smokkelen*' zijn.

'Nooit had ik meer gevolg dan heden, 'denkt de gestelde jongman,' zoo ik wat meer tijd hadde, ik zou nog mijne krachten eens bij Irma van den Ontvanger beproeven; veel tijds zou het niet vragen, om haar haren gevoeligen '*gendarm*' het pak te doen opgeven. Doch dit is iets voor later. Thans mij naar de stad gespoed. Ik voel mij in geluk vandaag. Gespeeld, vóór het *diner* nog gespeeld! En '*vet gespeeld*' om in eens alles te herwinnen wat ik reeds verloren heb.... Maar, ik herinner mij: Heloïse heb ik eenen shal beloofd, eenen shal van 120 fr.... Nu, ik kan haar dien geven. Zulke *bagatel* zal er toch afmogen, want ik ben zeker van te winnen vandaag. Welaan, naar stad, de fortuin wacht mij!'

(*Slot in de volgende aflevering*)

Poëzie.

I.
Des avonds.

Als de avond over veld en weide,
Spreidt zijne sombere vlerken uit,
Wordt alles eenzaam op de heide,
Geen windje roert het geurend kruid.
Geen vogel schatert
Geen beekje klatert,
Alles zwijgt in de natuur. -
Van uit het met sterrenbezaaid azuur,
Werpt de maan haar glansgetoover,
Over 't heimvol ritslend loover.
Dan onder dichtbewassen boomen,
Aan de zij der liefste droomen,
Die op aarde deelt uw lot;
Door hare kusjes overladen
In zoet genot en weelde baden,
Hoe hemelzalig is dit lot.

Wij richten er den blik ten hemel
Waar tusschen 't fonklend lichtgewemel
Een sterre lacht in hellen gloed;
Zij spreekt ons van vervlogen tijden,
Van reeds doorstane smart en lijden,
Van vreugde, toekomst, hoop en moed. -
Aan ons, wier harten, jong gebonden,
Reeds zooveel heil en liefde vonden,
In 't bootje, dat op 's levens stroom
Vaart vrij en lustig, zonder schroom,
Lacht de toekomst vriendelijk tegen,
Eens naakt, als Godes zegen
Op ons berust, in het verschiet
De dag, dat wij op kleinen teeder
Met wellust zullen blikken neder:
Ontneem, o God! dit heil ons niet.
De beêklok luidt
Met zoet geluid,
's Heeren zegen
Spreidt zich allerwegen,
Over 't biddend menschdom uit.

CONSTANT WOLFS.

II.
Hulde aan Hendrik Conscience.

Herinnering aan het feest hem te Brussel in 1881 *aangeboden.*

Zij dagen op met duizendtallen
En rukken binnen Brussel's wallen,
Hoog heffen zij de leeuwenvaan.
De najaarszon blinkt aan den hemel
Met tooverachtig kleurgewemel,
Lust, leven spreidend langs de baan,
Waar feestgeluid en jubelpsalmen
Zich mengen met het dreunend galmen
Van 't lied dat klinkt ter eer van Hem,
Die 't Vlaamsche volk heeft onderwezen,
Het leerde denken, leerde lezen,
Met medesleepend zoete stem.

Vlaggen, banieren
Waaien en zwieren,
Maagden gansch in 't wit gehuld
Dragen korven, opgevuld
Met bloemen die geuren.
Rijk aan kleuren;
Of lauwerkransen, lief gesmukt
Met zijden linten, volgedrukt
Van lofbewijzen, huldeblijken
Die mannen, vrouwen, armen, rijken,
Die kortom gansch het Vlaamsche land
Hier toegestroomd van allen kant,
Komt leggen aan de voeten neder
Van Hem, die vrijheidsliefde weder
Ontstak in aller hart en borst!
Heil aan Conscience, der dichtren vorst!

CONSTANT WOLFS.

III.
Eene oude koe uit de sloot.

't Was markt in 't dorp en Lucas Grezels
Begaf zich vroolijk op de baan,
Met het gedacht een' koop te slaan;
Hij ging - en kocht zes ezels.
‘Zie zoo,’ zegt Lucas, ‘dat's me goed,’
En wijl hij zich nu huiswaarts spoedt
Vraagt hij zich af: ‘Wat zou mij letten
Op een der beestjes mij te zetten?’
Hij voegt maar dra de daad bij 't woord.
Zoo trekt 't gezelschap lustig voort.
De man, op 't grauwtje neergezeten,
Schijnt zijne makkers te vergeten:
Licht streelt hij zich reeds met de hoop
Profijt te trekken uit zijn' koop,
Of wel breekt hij zich 't hoofd met zaken
Die zijn gewone zorg uitmaken.
Plots doet een dier zijn deuntje hooren,
Als om zijns meesters droom te storen.
Hoe 't zij, de boer kijkt om naar voren,
Maar... Hemel!... hoe verschrikt hij niet,
Als hij vijf ezels enkel ziet
In plaats der zes, die hem met recht behooren!
Beteuterd kijkt de landsman op
En slaat van spijt zich voor den kop.
Wat nu gedaan?
Slechts met vijf ezels voortgegaan?
Neen! neen! Hij keert terug op zijne schreden,
En kijkt langs waar hij is gereden,
En zoekt en roept - twee uren lang. 't Blijft alles zonder vrucht!
De boer vervolgt in 't eind zijn' weg met tranen en gezucht.
Zoo houdt hij vóór zijn' woning stil. Zijn' vrouw
Komt toegesneld en merkt zijn' rouw.
Aan haar vertelt hij 't droef geval.
‘Ik kocht zes ezels voor den stal, -
En ach! in plaats van 't half dozijn,
Dat er in recht zou moeten zijn,
Vind ik er thans maar vijf!’
- ‘Gij zit op een'!’ roept schalks zijn wijf.
‘Wel, zaagt ge ooit derglijks in uw leven?
Gij vindt er enkel vijf? Ehwel! ik zie er zeven!’

POL. ANRI.

1883.

IV.
Lied ter eere van Julius Hoste & Eliza Grauwels *ter gelegenheid hunner bruiloft.* 31 Juli 1883.

Getoondicht door Peter Benoit. - Gezongen door Emiel Blauwaert.

Laat rusten nu den fellen strijd,
De liefde lokt u meê,
Zoo zaligzoet, zoo hoogverblijd,
't Gemoed vol warmen vreê.
Laat rusten voor een wijl de Zweep,
De vrienden roepen 't luid:
Gaat als een stuurman fier te scheep,
Met uwe lieve Bruid.

Een stuurman zijt ge steeds op wacht,
Rechtuit door stormgevaar,
Met mannenmoed, met mannenkracht
Voor Vlaanderen altijd daar!
Maar thans dat u de min bekoort,
De Vlamings roepen 't luid:
Stuur, als een stuurman, dapper voort,
Met uwe schoone Bruid.

Gezegend zij, die rond uw hals
Hare armen zalig strikt...
Die u als vrouw, verlangend, malsch
En zielvol tegenblikt.
Gij koost den braafsten Echtgenoot,
De moeders roepen 't luid:
Vereerd vaart ge in den levensboot,
Als zijne teedre Bruid.

Gezegend hij, die op zijn baan
Een vrouwenherte vindt,
Dat hem zoo innig kan verstaan
En des te meer hem mint,
Naar dat hij worstelt voor zijn volk!
De vaders roepen 't luid:
Zij voert hem over klip en kolk,
De kloekgeliefde Bruid.

Dus hert in hert en hand in hand,
Vol frisch en krachtig bloed,
Schenkt kinderen aan ons Vlaanderland
Met beider ziel en moed!
En valt er op uw baan een traan...
't Geweten roept u luid:
Gij, braven, hebt uw plicht gedaan,
Als Bruidegom en Bruid.

EMANUEL HIEL.

V.
Vlaamsche groet.

aan Julius Hoste en aan Jonkvrouwe Eliza Grauwels *op den dag huns Huwelijks.*

‘God groet U, jong en zalig paar!’
Gij, bruîgom, kloek en koen.
Een vlaamsche borst, een knappe geest,
Dat zijt ge, en zijt ge steeds geweest
In denken, streven, doen.
Dat tuigt het goed door u gesticht,
Dat tuigt het werk door u verricht
Alom in 't Vlaamsch gewest;
Dat tuigt uw strijd, uit eigen plicht,
Voor taal, voor waarheid, recht en licht
Voor wat men krenkt of kwetst.
Des stuur ik U dees Vlaamschen groet
Uit 't volle hart, uit 't vol gemoed:
‘God groet U, jong en zalig paar!’
Voorwaar
Het is gemeend.

‘God groet U, jong en zalig paar!’
Gij lieve, zachte Bruid!
Gij zijt de vrouw voor zulk een man,
Die hem het leven sieren kan,
Een echte Vlaamsche spruit.
Gij zult de ziel zijn van den haard,
Waar liefde en trouw 't geluk bewaart
Bij 't wiegje van het kind;
In voorspoed, lach en zonneschijn
In onheil, troost - dat zult ge zijn
Voor hem, dien gij bemint.
Des stuur ik U dees Vlaamschen groet
Uit 't volle hart, uit 't vol gemoed:
‘God groet U, jong en zalig paar!’
Voorwaar
Het is gemeend.

‘God groet U, jong en zalig paar!
U daagt een dag zoo schoon!
Aaneen gekluisterd door de min
Stapt juichend gij het leven in,
Betreedt nu de eigen woon.
Daar binnen huize glanst uw deugd,
Aanvalligheid die 't hart verheugt,
O Bruid, in al uw doen;
Daar houdt uw daad een vast'ren stand
Voor 't heil van gade, kroost en land,
O Bruîgom kloek en koen.
Des stuur ik U dees Vlaamschen groet
Op dezen dag uit 't vol gemoed:
‘God groet U, jong en zalig paar!’
Voorwaar
Het is gemeend.

Woorden en Muziek van G. ANTHEUNIS.

Calderon *(Vervolg).*

II.

Het getal werken door Calderon geschreven, zij het al zoo talrijk niet als die van den overvruchtbaren Lope de Vega, is toch zeer aanzienlijk. Velen echter zijn verloren gegaan en de teruggevondene, die met zekerheid aan hem mogen worden toegeschreven, bestaan uit niet minder dan 120 tooneelspelen, dat is te zeggen tooneelwerken in het algemeen, 95 autos sacrementales, 200 loas (voorspelen) en 100 saynetes of kluchtige nastukjes.

Al deze werken genoten bij hunne eerste opvoering den ondubbelzinnigsten bijval en tegenwoordig worden sommige nog in Spanje met het beste gevolg opgevoerd.

Zij werden ook reeds verscheidene malen in Spanje uitgegeven. Eene eerste goede uitgave werd verzorgd door zijn broeder en later verbeterd door Juan Fernandez de Apontas getiteld: *Comedias del celebre poeta,* enz. (1760-1763) in 11 deelen, bevattende 112 stukken en *Autos sacramentales alegoricos y historiales del phenix de los poetas el Espanol,* enz. (1759-1760) in 6 deelen, bevattende 73 autos en evenveel loas.

Rivadaneyra gaf in de *Biblioteca de los autores espanoles,* 122 stukken en 14 loas uit, voorzien van zeer belangrijke aanteekeningen van den verdienstelijken tooneelschrijver Juan Eugenia Hartzembusch en voor eenige jaren droeg de Spaansche akademie don Patrica de la Escosura de vereerende taak op eene nieuwe uitgave van den uitstekenden tooneeldichter te verzorgen.

Doch niet alleen in zijn eigen vaderland, ook in den vreemde vonden de werken van Calderon verdienden

bijval: in Duitschland werden zij voor het eerst algemeen bekend gemaakt door Goethe en Schlegel die er verscheidene bewerkten of vertaalden.

De Taschenbibliothek der auslandischer Klassiker gaf in 1824-1827 niet minder dan 12 deelen, vertalingen bevattende van Richard en Barmann.

Frankrijk bleef niet ten achter; sedert jaren leverden Linguet, La Beaumelle, Damas-Hinard, Antoine de Latour en meer anderen zeer verdienstelijke vertalingen.

In Italië, Zweden, Engeland en in andere landen volgde men dit voorbeeld en zelfs in ons vaderland zagen eenige vertalingen het licht, zooals blijkt uit de volgende lijst, welke wij aantreffen in *de Nederlandsche Spectator* van 1881, als bijvoegsel aan een artikel over Calderon, van F. Smit Kleine:

Het leven is maer droom. Bly- eyndigh treurspel (door J. Schouwenbergh uit het Spaensch vertaeld) Amst. 1647. 12°.

Sigismundus, prince van Poolen, of 't leven is een droom. (Vert. van Schouwenbergh) Amst. 1654. 12°.

2^{e} dr. Amst. 1662; 3^{e} dr Amst. 1668, 8°; 7^{e} dr. opnieuw overzien en van verscheyde groote misslagen verbetert. Amst. 1695. 8°; den laatsten druk Amst. 1705, 8°; 8^{e} dr. Amst. 1707, 8°; 9^{e} dr. Amst. Z.J. 8°; andere druk Amst. 1738, 8°.

Sigismundus, prins van Polen, of het leven is een droom. Opnieuw verandert en herrymt, door N.W. Op den Hooff. Amst. 1767. 8°.

Sigismundus, of het leven is een droom. Uit het Spaansch opnieuw bewerkt, door A.L. Barbaz. Amst. 1813. 8°.

Het leven een droom. Tooneelspel, uit het Spaansch, door A.S. Kok. Voorafgegaan door eene verhandeling over Calderon en het Spaansche drama. Amst. Funcke. 1871. 8°.

Ulysses in 't eylandt van Circe, oft geen grooter toovery als liefde, hofspel. Brussel, 1668, 8°.

De tooveres Circe, uit het Spaensch door A. de Leeuw. Met kunst- en vliegwerken, nieuwe muzyk en balletten, enz. Amst. 1670. 8° met pl.

2^{e} druk Amst. 1690, 8° met pl.

Don Jan de Tessandier, door L. de Fuyter. Amst. 1655, 8°

Herdr. te 's Hage o.d. titel: Don Juan of de gestrafte ontrouw. 1716, 8°.

Don Louis de Vargas of edelmoedige wraak, door D. Heynk-Pietersz. Amst. 1668, 8°.

Latere uitgaven zijn: Amst. 1701, 8°; Amst. 1707, 8°; Amst. 1725, 8°; Amst. 1729, 8°; Amst. 1762, 8°; Dendermonde, 1783, 8°.

Zenobia, treurspel met de doodt van Kaizer Aureliaan, vert. naar het Fransch, door Claude de Grieck, Amst. 1667. 8°.

De nachtspookende juffer, naer het Fransch van d'Ouville, vert. d. A. Peys, Amst. 1670, 8°.

Het spookend weeuwtje, naer dezelfde Fr. vert. d. L. Meyer. Amst. 1697, 8°.

2^{e} dr. in de werken van Nil Volentibus arduum (Amst. 1677, 8°).

Latere dr. zijn: Amst. 1706, 8°; 3° dr. Amst. 1713, 8°; 4° dr. Amst. 1715, 8°; Amst. 1720, 8°.

De Sipier van zich zelven. Blyspel. (Naer het Fr. van Th. Corneille), d. P. van Geleyn Amst. 1678, 8°.

Latere dr.: Amst. 1679, 8°; Amst. 1705, 8°; Amst. 1737. 8°.

Herodes en Marianne (El mayor monstruo los zelos), naer het fr. van F. Tristan l'Hermite, d. K. Lescailles. Amst. 1688, 8°.

Latere dr: Amst. 1730, 8°; K. L's Mengel- en Tooneelpoëzij, dl. 3, Amst. 1731, 4°; Amst. 1757, 8°; Amst. 1791, 8°.

De tovery zonder tovery. Blyspel naer het fr. van Lambert, d. J. Meekren, Amst. 1696, 8°.

Heraklius. Treurspel (Ex esta vida todo es verdad y

todo mentira) (uit het fr. van P. Corneille, d. F. Ryck), Amst. 1695, 8°.

Herdr: Amst. 1735, 8°; Amst. 1762, 8°; Amst. 1782, 8°.

Den valschen astrologant (El Astrologo) blyspel met sangen van de uitvinding van J. Krafft, n.h. fr. (van Th. Corneille) d. J.F. Cammaert. Brussel, 1763, 8°.

Don Ferdinand oft Spaenschen Sterrekyker (El Astrologo?) vert. (d. Barbara Ogier) Amst. Z.J. (1714) 8°.

De landman regter. Naer het Spaensch. Uit het fransch vertaeld van Linguet, door R.C. van Goens (Utrecht) 1783, 8°.

Hetz. verb. uitg. Amst. 1794, 8°.

De bekeerde mannenhaatster. Naar het Spaansch, uit het Hoogduitsch vertaald, door C.J. Roobol, Amst. 1841, 8°.

De Fransche schrijvers bepaalden zich niet bij bloot weg de werken van Calderon te vertalen, maar volgden ze na en bewerkten ze voor het hedendaagsch tooneel.

Het is ons niet mogelijk geweest al die navolgingen en omwerkingen op te sporen, in de lijst der in het Nederlandsch uitgegeven stukken, hebben wij er eenige aangetroffen en wij laten hier nog eenige der bijzonderste volgen:

‘Spot met de liefde niet,’ heeft Molière de algemeene gedachte gegeven en verscheidene bijzonderheden zijner ‘Femmes Savantes.’ Scribe vond er het onderwerp in van Frontin mari-garçon en van le Soprano.

‘Een huis met twee deuren is moeilijk te bewaren,’ werd door Beaumarchais gedeeltelijk nagevolgd in ‘Le Mariage de Figaro’ en Duvert en Lauzanne maakten er het blijspel ‘Renaudin de Caen’ van.

‘De Alcade van Zalaméa’ werd eene eerste maal bewerkt door Linguet en later door den tooneelspeler Collot-d'Herbois, onder den titel van ‘Le paysan magistrat.’

‘Don Cesar des Ursins’ van Lesage is eene navolging van ‘Van kwaad tot erger.’

‘Het leven een droom’ vond een navolger in Boissy.

‘Het kwade is niet altijd zeker’ werd bewerkt door Scarron onder den titel van ‘La fausse apparence.’

Thomas Corneille gaf onder denzelfden titel eene bewerking van ‘Zijn eigen cipier.’

‘De Nachtgeest’ werd eerst nagevolgd door d'Ouville onder denzelfden titel, later door Hauteroche, onder den titel van ‘La dame invisible’ en nog later door Hippolyte Lucas onder den titel ‘Diable ou femme.’ Het is niet onwaarschijnlijk dat het engelsche stuk van Addison, waarnaar Destouches zijn ‘Le tambour nocturne’ schreef, insgelijks door de Nachtgeest van Calderon werd ingegeven.

‘De geveinsde Astroloog’ van Th. Corneille is anders niets dan el Astrologo fingido.

‘L'Adroite ingénue’ van Desaugiers en Dumaniant is eene bewerking van Het geheim met luider stem.

Voltaire verminkte ‘In dit leven is alles waarheid en alles leugen’ om te dienen als bewijsstuk in den twist tusschen dit werk en l'Heraclius van Corneille.

‘Les Engagements du hasard’ van Th. Corneille is eene navolging van ‘los Empenos de un acaso.’

‘De wonderbare toovenaar’ biedt wel eenige punten van gelijkenis met Polyeucte van Corneille, terwijl Cercé en eenige andere stukken het bewijs leveren dat hij het Spaansche drama met vrucht gestudeerd heeft.

Ook in Engeland werden verscheidene zijner stukken bewerkt: Worse and Worse en Better and Better van lord Bristol vinden wij bij Calderon onder den titel: Peor está que estaba en Mejor está que estaba.

‘Adventures of five hours’ van Fushe is eene bewerking van ‘De moeielijkheden van zes uren.’

‘Mock astrologer’ van Dryden is getrokken uit Astrologo fingido.

De Italiaansche tooneelschrijver Gozzi heeft insgelijks eenige stukken bewerkt, onder anderen: Publico secreto, naar het openbaar geheim, Eco e Naricso, naar het stuk onder denzelfden titel en Due notti affanose, naar Gustos y Disgustos son no mas que imaginacion.

Wij zijn overtuigd dat meer andere stukken van onzen schrijver navolgers en bewerkers vonden, doch de aangehaalden mogen als voldoende beschouwd worden om te getuigen van de groote verdiensten, die zijne voortbrengselen bevatten.

Wat Calderon vooral onderscheidt is zijn schilderachtige, kleurvolle stijl en zijne grootschheid van opvatting.

De meeste inleidingen zijner stukken verdienen de aandacht, zij zijn eenvoudig, maar treffend en kunnen als toonbeelden, als meestergrepen worden aangehaald.

Met zekere hand grijpt hij zijn onderwerp aan, ontwikkelt het vrij volgens een goed beraamd en overlegd plan, weet het natuurlijk in te kleeden en te ontwikkelen en stapt van eerst af met vasten tred naar het doel dat hij bereiken wil; van daar dat zijne werken zoo echt gelukkig zijn samengesteld, van daar dat er zoo weinig onnuttigs, overvloedigs in voorkomt, van daar ook dat elk deel, afzonderlijk juist afgemeten en goed geschikt, zoo gelukkig medewerkt tot het slagen van het geheele. Ondanks het onmogelijke, het overdrevene, ja het belachelijkezelfs, dat men soms tegenkomt, heerscht er in zijne werken eene spanning, eene klimming die u onweerstaanbaar aantrekt en boeit. Denkt men soms dat de handeling gaat verflauwen dan werpt Calderon onverwachts, maar niet zonder voorbedachtheid, een van die tooneeleffekten in het midden die u treffen en aangrijpen en waarvan hij een der meesten het geheim bezat.

Calderon's werken krielen van die effekten die terecht hooggeroemd worden, omdat zij getuigenis afleggen van zijne gegronde tooneelkennissen en ten volle het gezegde van Schiller tot waarheid maken die van hem verklaarde: ‘Hij zou Goethe en mij zelfs voor heel wat misgrepen op dramatisch gebied bewaard hebben, zoo wij hem vroeger gekend hadden.’

Ten tijde van Calderon zelve noemde men die effekten, die weleens door andere schrijvers werden nagevolgd: effekten van Calderon.

In zijne eigentlijke tooneelspelen heeft men, ondanks het verschil dat er in het onderwerp ligt, vele punten van overeenkomst. Zijn uitgangspunt is bijna altijd een verliefde die uit Vlaanderen of Italië terugkeert, eene gesluierde dame ontmoet, den degen trekt en haar verdedigt. Calderon heeft de niet oneigenaardige gedachte gehad dit gebrek of liever die overeenstemming zelve in zijne werken aanteduiden:

'Dit gelijkt aan een tooneelstuk van Calderon, zegt een zijner personagiën, er moet stellig een verborgen ridder en eene gesluierde dame zijn'

'Welhoe! zegt in een ander stuk een personagie die getuige is van een tweegevecht, moesten we dat aantreffen bij onze komst te Madrid? - Ja, mijn waarde, antwoordt een andere, het is een tooneel van een dichter die veel van tweegevechten houdt.'

'Wat is het dan toch? vraagt iemand bij het slot van een stuk. - Ik wed, krijgt hij tot antwoord, dat het een der tooneelspelen van don Pedro Calderon is, waarin de broeders of vaders altijd van onpas komen.'

In zijne dramas bestaat er veel meer verscheidenheid, ofschoon wij er meest altijd de trouwe en juiste afschildering vinden van den waren hidalgo van den tijd voor wien God, koning en dame alles zijn; die niets ontziet, voor geene wreedheid, geene onmenschelijkheid, geene misdaad terugdeinst wanneer men een zijner drie heiligdommen aanrandt. Van daar dat nooit de liefde met schooner, met helderer kleur werd afgeschilderd, het eergevoel met meer warmte en vuur werd verdedigd, de jaloezij onder de verschillende vormen, met treffender, met zwarter trekken werd afgebeeld en verschrikkelijker gevolgen na zich sleept.

Sommigen verwijten Calderon dat hij in eenige zijner werken wel wat al te veel geofferd heeft aan den tijd, wanneer het juist aan hem was als man van zeldzame bekwaamheid, de tijdgeest in zijne zwakheden en verkeerdheden te bestrijden en dat hij zich al te veel den invloed

heeft laten ondergaan van het hof, waaraan hij zoo gefeest werd; men aarzelde dan ook niet Calderon een ‘laffen vleier’ te noemen.

J.J. Putman, in zijn reeds aangehaald werk, antwoordt daarop: ‘De blaam, hier op 's mans karakter geworpen, is: ‘valsche munt, onder letterkundigen in omloop gebracht zonder anderen grond dan te zijn uitgestrooid door de onnadenkende onwetendheid van dezen of genen schrijver, die voor orakel doorgaat.’

In warme bewoordingen, gestaafd door talrijke aanhalingen uit Calderon's werken, die toonen dat onze dichter integendeel niet aarzelde harde waarheden te zeggen, zelfs aan zijnen geliefkoosden koning, bewijst hij de gegrondheid van hetgene hij vooruitzette. Genoemde schrijver gaat nog verder en beweert dat ‘indien er van vleierij sprake zijn moet, niet Calderon, maar juist Philips IV de vleier was’,

‘Reeds op vierentwintigjarigen ouderdom, voert J.J. Putman als bewijs aan, stond Calderon bij Philips IV in blakende gunst, genoot 's konings hooge bescherming meer dan elk ander, en vond zich de meest schitterende vooruitzichten geopend. - Dat alles mocht niet baten, en hoe gaarne zijne Majesteit den geliefden dichter ook bij zich had gehouden, met hoe veel weerzin hij hem ook vertrekken zag, Calderon verliet Madrid, trok de Pyreneeën over, stond reeds het volgende jaar in de gelederen van Espinola's leger onder de muren van Breda, en bleef tien jaren aan het leger in Vlaanderen of Italie verbonden. In 1635 keerde hij terug, en nu verbond de koning hem dadelijk aan zich met, zoo hij meende, onverbreekbare banden; hij stelde hem, tot ridder van S. Jacobus benoemd, aan als hoofdirecteur der koninklijke schouwburgen. Nauwelijks echter was opnieuw de oorlog uitgebroken, en waren de Franschen in Catalonië gevallen, of Calderon ging henen. Het was des ridders plicht, zeide hij den koning, thans de wapenen aan te gorden en plaats te nemen in de gelederen zijner wapenbroeders. En al wat

Philips van hem gedaan kon krijgen was, dat hij het drama, op last des konings reeds aangevangen, eerst afwerkte en zijnen vorst ter hand stelde. Niet voor de oorlog geeindigd en de vrede geteekend was, keerde de trouwe ridder naar Madrid terug, maar werd er ook alweer dadelijk, zelfs met de meeste voorkomendheid, door den koning ontvangen, die hem met een woord van dank vereerde en door een levenslang pensioen, van vorstelijke mildheid getuigend, opnieuw aan zich poogde te verbinden. Het duurde echter alweer niet lang. In 1645 werd Philips weduwnaar, en al spoedig daarna zette Calderon geen voet meer aan het hof, verdween uit Madrid en was in 1649 nog te Alba de Tormes, ten huize des hertogs van dien naam. En toen hem een koninklijk bevelschrift beteekend werd, om naar Madrid terug te keeren, gehoorzaamde hij niet, dan toen Philips op het punt stond, met Maria Anna van Oostenrijk een tweede huwelijk aan te gaan, en Calderon daardoor het vooruitzicht had, bij zijne terugkomst eene omgeving in 's konings paleis te ontmoeten zooals betaamde, en niet zooals die waardoor hij gedwongen was geworden - omdat hij er niets aan doen kon - heen te gaan. Handelt zóo een laf vleier? Calderon, de edele ziel, die wist te vergeten, te vergeven en op beterschap te hopen, toog opnieuw, zijnen koning ten genoege en het vaderland ten luister, met versche krachten aan het werk. Maar toen hij kort daarop gewetensbezwaren had om te doen wat de koning van hem vorderde, toen bleef hij - uiterst bescheiden, zooals het een Spaansch edelman tegenover zijn koning voegt - standvastig weigerend, en wendde zich om raad tot dat gezag hetwelk hij in die aangelegenheid boven dat des konings stelde; “indien” zoo schreef hij “het mij niet betaamt, dan zal noch Zijne Majesteit noch Uwe Hoogwaardige Doorluchtigheid het mij ten kwade duiden, het voorbeeld te zijn van een onderdaan die zich verdienstelijk maakt door niet te gehoorzamen”. Schrijft zóo een “laf vleier”? Later wendde de koning nogmaals eene poging

aan, om Calderon opnieuw aan zich te verplichten; hij benoemde hem namelijk - alweer een hooge onderscheiding - tot kapelaan van de kapel “de los reyes novos” te Toledo. Onder allerbeleefdste dankbetuiging aanvaardde Calderon deze, hem zoo hoog vereerende waardigheid; maar, waar Philips zeker niet op gerekend had, tegelijk verklaarde hij zijnen weldoener, dat zulk een kapelaan verplicht was, zich metterwoon te Toledo te vestigen en... ging henen. En zonder zich verder aan 's konings wenschen of wenken te storen, verbleef hij minstens twee jaren, te Toledo, tot dat het hooge geestelijk gezag tusschen beiden trad, en door de keuze te bekrachtigen van Calderon's benoeming tot hofkapelaan, hem verplichtte, naar de hofstad terug te keeren. Gedraagt zich zóo een “laf vleier?” Nog meer. Niet alleen in zijne *Alcade de Zalamea*, maar in tal zijner drama's vindt men gaandeweg, behalve de “lances de Calderon” hier en daar verspreide gezegden die u doen verwonderd staan, hoe open en rond en ferm op den man af, Calderon, ook in tegenwoordigheid van den hoogen adel en den koning, iedereen de waarheid durfde zeggen, zonder dat er juist een “sapienti sat” bij noodig was. Wie zich hiervan wil overtuigen, leze bij voorkeur 's mans tooneelstukken: *El principe constante*, *la Puenta de Mantible*, *El gran Principe de Fez*, *la Aurora en Copacabana*, en nog zoo vele andere.’

Een ander, doch gegrond verwijt, is dat Calderon zijne personnagies soms eene onmogelijke, gebloemde, gezochte, onnatuurlijke taal laat spreken, dezelfde die gebezigd werd door de pronksprekers, zoo duchtig gegeeseld door een ander onsterfelijk genie: Molière.

Bijvoorbeeld: eene vrouw die heur haar ontwart, wordt bij Calderon: dat het schip harer hand zeilt indenstroom heurer haarlokken; de vingeren, vormden de vijf jasmijnen en meer andere.

Zijne beschrijvingen zijn bijwijlen veel te langdradig en overdreven, ook maakte hij zich soms schuldig aan jacht op geest en vervalt nogal eens erg in den preektoon.

Misschien moet een groot deel dezer onnauwkeurigheden worden toegeschreven aan de weinige zorg die hij besteedde aan de uitgave zijner werken. Wij zegden vroeger hoe hij zonder de minste tegenspraak het werk, dat hij had bijeengebracht voor de plechtige intrede te Madrid van dona Maria Anna van Oostenrijk, op een anders naam liet verschijnen.

'Nooit kon men van hem verkrijgen, zegt Antoine de Latour, dat hijzelf zijne werken uitgaf, of zelfs maar dat hij met zijne herinneringen en raadgevingen hielp zulke zijner vrienden die, verontwaardigd van ze dagelijks de prooi der onwetendheid of hebzucht te zien worden, hem de zorg wilden besparen het drukken na te zien. Aan hen die hem aanzetten ze te verbeteren, antwoordde hij niet zonder eene zekere barschheid: - 'Dat zij ze verbeteren, die op zich nemen van ze zonder mijne toestemming te drukken.' In een brief die men aantreft aan het hoofd van het vierde gedeelte zijner werken, uitgegeven in 1672, vindt men de volgende zonderlinge biecht. Ten einde te behagen aan een vriend die hem boeken vraagt om zijne eenzaamheid te bekoren, en bijzonderlijk verzamelingen van tooneelstukken waar er van hem in zijn, heeft hij getracht eenige dezer deelen te verzamelen, en niet zonder leed gezien dat men hem toeschreef wat van anderen is en dat men zijne eigene werken vervalscht; zoodanig dat om papier uit te sparen, het dikwerf gebeurt dat de uitgever de dag eindigt met het blad en het werk met het vel; dan voegt hij er bij: 'Een vriend zegt me: Daar het verledene zonder herstel is, verbeter ten minste de toekomst. - Hoe dat, vroeg ik hem? En hij antwoordde mij: Met zelf uwe tooneelspelen te drukken, belet gij dat een ander de onbeschaamdheid heeft het te doen. - Maar gij ziet, zegde ik hem, dat ik ze niet opzoek om ze te zenden aan wie ze mij vraagt, maar om ze te vernietigen. Hoe raadt ge mij dus aan het getal er van te vermeerderen? Waarop hij antwoordde: Het is niet mogelijk dat men ze alle terugkrijge, noch te beletten

dat men het getal er van vergroote. Weet dat van de laatsten die dit groot ongeluk nog niet hadden, er iemand is die er een deel gansch klaar van heeft om te drukken, en om u geen leed te doen, heeft die iemand, die zijne wereld kent, mij gelast u uwe toestemming te vragen - Spreek er mij niet van, zegde ik hem, ik zal ze nooit geven. - Wees dus verwittigd, ging hij voort, dat die iemand voor wie ik ze u vraag de eenige niet is die ze bezit, en dat indien hij ze niet te Madrid drukt, waar met mijne hulp de uitgave zuiverder zal zijn, de anderen ze naar Saragosse of Sevilie zullen zenden, waar ze zoo slecht verbeterd als de eersten zullen van terugkomen en zonder dat wij er iets kunnen aan veranderen. Ziende dat wat biddend was begonnen, dreigend eindigde, en met eene bedreiging te gemakkelijk om uittevoeren, en toegevende, ik weet niet of het aan eene beweging van toestemming of spijt was, zegde ik hem: Doe er mede wat ge wilt, maar op voorwaarde, dat indien ze gedrukt worden, het tooneelspel van Lucanor er onder begrepen zij. En hier komt het bewijs van wat ik daar zooeven zegde, dat zelf de mijnen, de mijnen niet zijn; want, voor het weinige dat men nieuwsgierig genoeg zij dit stuk te vergelijken met hetgene dat in het vijftiende deel mijner werken staat, zal men zien, dat beginnende met een klein getal verzen die waarlijk van mij zijn, het voortgaat met die van een anderen. Of ze goed of slecht zijn, dat men vergelijke en oordeele. Hij nam mij op het woord en na eenige dagen, bracht hij mij het gedrukte deel terug.'

Terecht merkt dezelfde schrijver aan dat 'een verwaand uitgever, de schrijver te eenvoudig vindende, kan gedacht hebben hem een dienst te bewijzen met er hier en daar eenige der twijfelachtige schoonheden bij te voegen, toen zoo zeer bewonderd.'

En dat de veranderingen nogal aanzienlijk moeten geweest zijn, daarvan vinden wij een bewijs in den brief, door Calderon gezonden aan den hertog de Veragua, toen

deze zich onledig hield met het opmaken van de volledige lijst zijner werken en waarin hij schreef: ‘Ik erken mijne stukken door den titel, maar ik vind ze niet meer in den tekst.’

EDWARD VAN BERGEN.

(*Slot volgt*).

Boekbeoordeeling.

I.
Beersel-bij-Brussel. Eene monographie door Teirlinck-Stijns, Roeselare, DeSeyn-Verhougstraete. Prijs: fr. 1,25.

De schrijvers van dit boekje zijn voorzeker geene onbekenden voor den ‘Bode’. Toch op het gebied der historie is het een eersteling, dat zij ons hier aanbieden. In hun voorwoord zeggen zij: ‘Veel wordt er heden gewerkt aan historische monographieën van gemeenten. We wijzen enkel op de degelijke gewrochten van De Potter en Broeckaert, van A. Wauters, van Everaert en Boucherij. Wij hebben gedacht, ook op dit terrein, eenig nut te kunnen stichten met deze studie - samenvatting van vele opsporingen - in het licht te geven. Hadden wij het mis voor? De lezer oordeele.’

Na gelezen en geoordeeld te hebben, moeten wij verklaren, dat de schrijvers het ‘goed voor hadden’ met dit werkje te schrijven en uit te geven. Eenvoudigheid en klaarheid, de twee vereischten van een dergelijken arbeid, worden ook hier aangetroffen, en dit zegt reeds veel.

Beersel-bij-Brussel is in 3 deelen verdeeld: het eerste bevat de grondbeschrijving des dorps, 't is te zeggen wetenswaardigheden betrekkelijk alle wijken, plaatsen, velden, weiden enz.; het tweede is de beschrijving des kasteels; het derde, ook het uitgebreidste, spreekt over de Heeren van Beersel.

Eigenaardig en zeer belangrijk zijn, vooral in het eerste

gedeelte, de taalkundige ophelderingen nopens enkele plaatsnamen en de vergelijking dier namen met dezelfde uit andere gewesten des lands. De geschiedenis der Heeren van Beersel getuigt van gewetensvol onderzoek en is voorzeker niet het minst belangrijke gedeelte van het werk der schrijvers. Het geheel vormt eene nuttige bijdrage tot de geschiedenis de lands.

Dit zeer onderhoudende boekje is in goed Nederlandsch geschreven en doet ons van Teirlinck-Stijns meerdere werken van dien aard verlangend te gemoet zien. De uitgever heeft, gelijk hij het overigens gewoon is, deze monographie in een zeer behaaglijk kleedje gestoken: ook hij verdient een woord van lof.

G. KERKHOVE.

II.
Ochtendliederen en Middagzangen door Louise Stratenus. Nieuwe goedkoope uitgave. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Prijs, fr. 3.25.

Dubbel welkom zal voorzeker deze uitgave zijn, eendeels om de verzorgde uitvoering, anderdeels om den schoonen inhoud van het boek.

Spreken wij van de uitgave, dan moeten wij ze wezenlijk goedkoop heeten, want het papier is kloek, en de druk is zuiver en duidelijk, en toch kost dit boek van 408 blz. slechts 3.25 fr. Daarom dus verdient deze uitgave van De Seyn-Verhougstraete reeds aanbevolen en gekocht te worden.

Maar ook wegens den over het algemeen degelijken inhoud verdient deze dichtbundel in veler handen te komen.

De Ochtendliederen en Middagzangen zijn het werk eener vrouw, en niemand zal het dan ook verwonderen, dat het gevoel in deze poëzie de hoofdrol speelt. Maar hier is geene weekheid te bespeuren, geene overdrevene gevoelerigheid, maar wel verkwikkende warmte, die opbeurt en verheft, die tot het hart spreekt en het harte goed doet. Wij zouden tot staving van hetgeen wij zeggen menig stuk uit deze verzaling kunnen overdrukken, en ons zelfs kunnen bepalen tot

enkele kleine gedichtjes of aphorismen, welke in het boek van Louise Stratenus zoo veelvuldig voorkomen, en die den stempel dragen van fijn gevoel, van stillen ernst in het beschouwen des levens, van gelatenheid en moed in het lijden, van kracht in het strijden tegen de wederwaardigheden des lots.

Wij laten hier enkele stukjes volgen:

Bede.

Mijn God, ik smeek om meerder kracht,
Om zonder wanklen, toorn of klacht.
Den stormen 't hoofd te bieden;
Ja, zelfs nog in den lijdensnacht
Te stamelen, onhoorbaar zacht:
'Uw wil, hij moog' geschieden!'

En op eene andere plaats:

Stel het immer u voor oogen,
Laat het nooit uw hart ontgaan:
Zoeter is 't één traan te drogen
Dan een diepe wond te slaan!

En elders:

De ware liefde blijkt geen spel van tijd of jaren!
Maar als vergetelheid of koude smaad haar hoont,
Heeft zij slechts 't enkel woord dat heel haar diepte toont:
'Mij voegt nog de ontrouw niet wijl andren trouwloos waren!'

Vele andere kleine stukjes zouden wij hier kunnen mede deelen, indien wij niet vreesden langdradig te worden. Toch willen wij uit de grootere gedichten nog de twee volgende afschrijven:

XLVI.

O! zeg toch niet, daar woont geen liefde in onze ziele!
Noem haar geen ijdle glans die 't vurig oog bedriegt,
Ontneemt mij 't eenigst niet, waarvoor 'k op aarde kniele;
Wat blijft er van den mensch, zoo zelfs zijn harte liegt?

Of hebt ge in eigen borst die zangster nooit vernomen!
Sloeg nooit het zondig hart een reiner harptoon aan?
Of heugt uw ziele zich geen van die tooverdroomen,
Die u een glimlach schonk, geheiligd door een traan?

Moest in een zandwoestijn uw eigen hart verschroeien!
Kent gij die wereld niet met haar vertroostend leed,
Dat van verfijnde kracht ons wezen komt doorgloeien,
Waar de eene ziel zichzelv' voor 't zusterhart vergeet?

Rampzalig zijt ge dan! al kende uw plantenleven
Geen doorne, die de bloem *ons* in de vingeren liet...
Gij mist het godlijk deel ons in de ziel gegeven,
Gij kent de zoetste roos van heel onze aarde niet!

Grafbloemen.

'In het graf - uit het hart!'
Is de leus der koude wereld:
Of daar al een klacht ontsnapt,
En een traan het oog beperelt,
In dien traan ligt soms bedrog!
O! gij allen, zegt het mij,
Wie de dood eens kwam bedroeven,
Roovend juist uw lieveling;
Zegt! uw schatten in de groeven
Leven ze in uw harte nog?

Op het kerkhof dekt een steen
Ja, het graf van uwe Dooden;
Maar wat zegt dat marmer al,
Zoo zij uit uw harte vloden,
En de tijd hun beeld vertrad!
Neen, wie mijne ziel bemint,
Schoon het hun geen vreugd kan geven,
O! mijn Dooden! 'k mag het ééns
Fluisteren, bij het eind van 't leven,
''k Heb u immer lief gehad!'

De poëzie van Louize Stratenus is over het algemeen beschouwend, en de onderwerpen, welke zij behandelt, zijn meestal afgetrokken. Toch treffen wij daarin, ofschoon in kleiner getal, eenige beschrijvende gedichten aan, die stellig voor de eersten niet moeten onderdoen. Men leze: *Het Spinstertje*, *Bella*, *de arme geitenhoedster*, *Aleida*, en andere.

Deze dichtbundel bevat 300 gedichten, groote en kleine. Denkelijk is het om dit ronde getal te bereiken, dat de schrijfster enkele - vooral kleine - stukken heeft opgenomen, die onzes dunkens konden gemist worden. Wat er ook van zij, die stukken van mindere waarde kunnen ons toch al het

goede niet doen vergeten, dat wij in de *Ochtendliederen en Middagzangen* hebben genoten, en dat ons de plicht oplegt dezen bundel warm aan te bevelen.

Ten slotte willen wij nog het volgend gedicht uitknippen, dat ter gelegenheid der Belgische onafhankelijkheidsfeesten in 1880 vervaardigd werd, en den zonderlingen titel draagt van

L'Union fait la force.

Heil! driewerf heil! Zuid-Nederland,
Gij hebt uw feest gevierd,
En niets is in ons hart ontvlamd
Dat 't broederhart ontsiert.

Alleen, waar gij gejubeld hebt,
Daar hebben wij getreurd,
Dat de eene helft van Nederland
Aan de andre was ontscheurd.

Zuid-Nederland, Zuid-Nederland,
Hebt ge in uw vreugd gevoeld,
Hoe de oude liefde in onze ziel
Nog voor de broeders woelt!

Hoe wij erkennen dat geen vreugd,
Geen blaam ons hart meer wacht,
Voor dat gij de oude spreuk erkent:
‘Slechts eendracht maakt de macht!’

Zuid-Nederland, Zuid-Nederland,
Te lang vergeten kind!
Wij wachten op hereeniging,
Wij hebben steeds bemind.

Gij zijt als de afgedwaalde, die
Hoe ver, hoe wijd zij zwierf,
Toch nimmer uit het ouderhart
Of voor haar broeders stierf.

Keer weder, waar het broederhart
Nog om zijn broeder weent,
De Nederlanden zijn slechts groot,
Ondelgbaar, wen vereend!

FRANS DE GHENT.

Het beeld van Hendrik Conscience.

De stad Antwerpen heeft aan een harer zonen eene hulde bewezen, welke stellig aan weinig personen der wereld gebracht werd. Zij heeft een standbeeld opgericht aan eenen nog levenden schrijver, aan den beroemdsten onzer Vlaamsche letterkundigen, aan Hendrik Conscience.

Deze beroemde Antwerpenaar werd door het Bestuur zijner vaderstad door den volgenden brief uitgenoodigd de onthulling van zijn beeld bij te wonen:

'Antwerpen, 31 Juli 1883.

Burgemeester en Schepenen aan den heer Hendrik Conscience, letterkundige, le Brussel.

Mijnheer,

Toen in den zomer van het jaar 1881, te Brussel, ontelbare scharen uit alle gouwen des lands samenstroomden om U, bij het verschijnen van uw honderdste boekdeel, eene welverdiende hulde te brengen, bevond zich onder de menigte ook een afgevaardigde van Antwerpens Gemeentebestuur, onze geachte collega en uw boezemvriend, de geleerde heer Jan Van Beers, die, omringd van andere leden van den Raad U, in name van Antwerpen, het bericht kwam brengen, dat voor den oostelijken gevel der nieuwe stadsboekerij uwe beeltenis, op stadskosten, zou worden opgericht. Die oprichting is een voltrokken feit.

Thans prijkt gij, door het brons vereeuwigd, te midden uwer moederstad, op een plein, dat aan zijne hoeken den volke met fierheid uwen naam vertoont. Uwe beeltenis zal plechtig zichtbaar gesteld worden op maandag 13 Augusti, ten 12 ure, en wij komen U en uwe geachte familie uitnoodigen ons de eer en tevens het genoegen te willen aandoen de feestelijke plechtigheid met uwe tegenwoordigheid te willen komen opluisteren, en aldus onze stad in gelegenheid te stellen den man te aanschouwen, dien zij sedert lange jaren lief heeft en hoogacht om het overvloedige en gezonde letterkundig voedsel, dat hij haar zoo ruimschoots heeft verstrekt.

Hoopvol zien wij de blijde tijding te gemoet. dat wij op uw bijzijn en dat uwer familieleden mogen rekenen, en bieden U, waarde Heer, intusschen de verzekering onzer hoogachting.

Op bevel:
De Secretaris,
DE BRAUWERE.'
'*Het Collegie*,
LEOPOLD DE WAEL.'

Hendrik Conscience zond hierop het volgende schrijven:

‘Brussel, 2 Augusti 1883.

Den heeren Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen.

Mijnheeren,

Ik heb uwen geëerden brief van 31 Juli ontvangen, waarbij UE. mij bericht dat mijn beeld te Antwerpen zal onthuld worden op 13 dezer, en UE. mij tevens uitnoodigt om deze plechtigheid bij te wonen.

Het is mij, eilaas, volstrekt onmogelijk aan uwe minzame uitnoodiging te voldoen. De lange jaren ziekte heeft mij zoodanig uitgeput, dat ik bijna op de beenen niet meer kan staan, en mijne zenuwen zijn zoo zwak, dat ik niet zonder groot gevaar de aandoeningen en ontsteltenissen zou kunnen doorstaant welke natuurlijk, voor mij aan mijne tegenwoordigheid te Antwerpen zouden verbonden zijn.

Laat mij toe, Mijnheeren, deze gelegenheid waar te nemen om UE. uit den diepsten grond des harten, de uitdrukking te herhalen mijner onvergankelijke erkentenis voor de ongewone eer welke het UE. en de Raad mijner geboortestad heeft geliefd mij aan te doen.

Uw nederige en verkleefde dienaar,
CONSCIENCE.’

Op Maandag 13 dezer, omtrent den middag, had de ontblooting plaats van het beeld, opgericht ter eere van Conscience.

De zeventigjarige schrijver is afgebeeld op eenen zetel zittende; hij is in gedachten verdiept; de rechterhand rust op papier en houdt eene pen; de linkerhand komt wat vooruit van over de zetelleuning en het spel der vingers zegt u duidelijk dat hij aan het opvatten van denkbeelden is. De jonge beeldhouwer Joris heeft het prachtig kunstwerk als eene ziel ingestort. Het is de gemoedelijke, zachtzinnige man, de beste onzer vertellers, zooals wij hem kennen.

Ten 11 ure vereenigden zich, op de Kunstlei, de 200 maatschappijen van de stad, het binnen- en buitenland, die opgekomen waren om de plechtigheid bij te wonen. Van daar zijn zij langs den aangeduiden weg, naar het Consciencepleín gegaan, het vroegere Jesuitenplein, dat opzettelijk voor de omstandigheid versierd en bevlagd was. Rond de nis, waaronder het zittende beeld geplaatst is, waren toestellen voor de verlichting van den avond gebracht, bestaande in een

reusachtigen lauwerkrans, die gansch het beeld omringt en waarboven eene groote ster; aan weerszijden de twee naamletters van den gevierden schrijver H. en C., en bovenaan, tegen den muur der bibliotheek, de woorden: *Hulde aan Conscience.*

De plechtigheid ving aan met *Hulde aan Conscience,* een schoon muziekstuk dat veel bijval vond, gekomponeerd door Jan Blockx. 't Is of de lieve zon zich er mede verheugde over de eer den schrijver aangedaan, die haar zoo menig malen in verrukkende woorden heeft weten te bezingen. Na het muziekstuk nam Jan Van Beers, gemeenteraadslid, het woord en las eene prachtige redevoering.

De plechtigheid werd bijgewoond behalve door overheden en genoodigden, door den schoonzoon, de dochter, de kleinkinderen en eene halfzuster van Conscience. Mevrouw Conscience was te Brussel bij haren echtgenoot gebleven, wiens gezondheidstoestand wel wat verbeterd is, maar die nog steeds goeden oppas en verzorging behoeft. Talrijke kronen en bloemtuilen werden aan den voet van het beeld des beroemden schrijvers door afgevaardigden van maatschappijen neergelegd. De optocht van den stoet der maatschappijen duurde wel een uur en half. Er werd geroepen 'Leve Conscience!' En gedurende al dien tijd speelde het orkest een *zegemarsch*, insgelijks getoonzet door Jan Blockx.

De plechtigheid eindigde met de onderteekening, door de genoodigden tot het feest, van het proces-verbaal der inhuldiging van het beeld, in de zaal der stadsbtbliotheek, die in de oude Sodaliteit werd overgebracht, achter Consciences beeld gelegen. Die bibliotheek werd officieel geopend door het stadsbestuur, bij monde van den schepene, die den heer burgemeester verving, welke zich naar Brussel had moeten begeven om de kamerzitting bij te wonen; de heer bibliothecaris Hansen deed lezing eener redevoering, waarin hij beknopt de geschiedenis der nu zoo rijk geworden boekverzameling schetste.

Om drie uren namiddag was het feest ten huize van den heer Gittens, gemeenteraadslid, Vlaamsch tooneelschrijver, aan wien de laatste driejarige prijs der tooneelletterkunde werd toegekend. Hij had in zijne gastvrije woning een groot getal letterkundigen, dagbladschrijvers, schilders, beeldhouwers, toonkunstenaars vereenigd, ongeveer een veertigtal, die er het gulste onthaal genoten. Onder de genoodigden

bevond zich de Fransche dichter H. de Bornier, de schrijver van *La fille de Roland*, een tooneelwerk dat in de Comédie Française werd opgevoerd en veel bijval verwierf, alsook de zoo gunstig bekende Fransch-Belgische dichter Potvin. Er werden gedichten van den heer de Bornier en Potvin gedeclameerd en gezongen; Peter Benoit speelde van zijne muziek. Heildronken werden voorgesteld door den gastheer Gittens aan den vervaardiger van Conscience's beeld, den beeldhouwer Joris, en aan den bouwmeester Jan Winders, den ontwerper van het prachtig gedenkteeken, ‘de vrijmaking der Schelde’ dat dinsdag werd ingehuldigd; door den heer Hiel aan mevrouw Gittens, moeder, enz.

Door gansch de stad liepen den ganschen dag talrijke mannen en vrouwen, die gefotografieerde portretten van Conscience verkochten aan tien centiemen; koperen medailjekens met zijn portret op aan vijf-en-twintig centiemen, fotografieën, die zijn standbeeld voorstelden, aan dertig centiemen. Alom klonk het geroep u tegen: Conscience! Conscience! En al die uitventers maakten goede zaken. Vele personen gingen in den stoet met eene fotografie van den schrijver op hunnen hoed gestoken.

Ziehier de redevoering door den raadsheer Van Beers uitgesproken:

Dames en Heeren!

Nu weldra twee jaar geleden, den 25 September 1881, greep er te Brussel eene grootsche, onvergetelijke betooging plaats.

In den morgend van dien dag, kwamen uit alle deelen van het Vlaamsche land, uit Noord-Nederland, Duitschland en Fransch-Vlaanderen, uit de verstafgelegen gouwen, ‘waar de Dietsche tong klinkt,’ duizenden en duizenden, met trein bij trein, toegestroomd, om zich, onder schitterende standaards en wapperende vaandels, bij elkander aan te sluiten tot eenen eindeloozen, onafzien baren stoet.

Verbaasd stond menig inwoner der hoofdstad dien ontzaglijken optocht aan te staren, en vroeg: Wat is er toch gaande? Er wordt toch heden geen nationale gedenkdag of koninklijk jubelfeest gevierd!

En, inderdaad, het gold hier noch staatsplechtigheid, noch vorstenfeest; het was slechts een eenvoudig burger, een eenzame arbeider op het gebied der gedachte, wien deze stoet zijne hulde brengen kwam.

‘Onze Conscience gaf zijn honderdste boekwerk in 't licht! Vlamingen, Nederlanders! komt op, en viert deze heuglijke gebeurtenis met ons!’ Zoo had er eene roepstem uit Brussel geklonken. - En daar

gingen zij nu, tienduizenden, vertegenwoordigers van honderd duizenden, dragers der liefderijke gevoelens en heilwenschen van heel een volk en voerden den grijzen dichter, als weleer het volk van Rome zijne triomfators, door de straten der hoofdstad heen, tot zij eindelijk, rondom hem geschaard, hem uit éen hart en éenen mond konden toeroepen:

'Conscience! opbeurder onzer te lang verwaarloosde taal; onuitputbare kunstschepper; hersteller en verbreider van den roem onzer helden; verlichter onzer geesten; kweeker van schoonheidszin en van deugd; edelst en verhevenst beeld van uw volk en van wat er in dat volk leeft en streeft en lijdt en strijdt: Conscience! wij vereeren u! wij bewonderen u? wij danken u! en - boven alles - wij hebben u lief!'

Voorwaar, Mijne Heeren, zulk eene hulde, ofschoon slechts aan een enkel man gebracht, mocht wel eene nationale plechtigheid heeten, - wel een koninklijk jubelfeest! Want het gold hier het edelste, het hoogste, het eenige onbetwiste koningschap onzer dagen: het koning schap van het genie!

De stad waar Concience werd geboren en opgevoed; in wier kunstkweekenden dampkring zijne gaven zich tot volle rijpheid hadden ontwikkeld, en uit wier leven hij zoo menig meesterwerk had geput; de stad, waar zijn schitterende voorgang en ijzervaste overtuiging heel een leger van kunstmakkers en medestrijders aan zijne zijde had geschaard, om er het brandend glanspunt van onzen taalstrijd en van onze letterkundige herleving te vestigen: Antwerpsn moest bij deze feestelijke opkomst, voorzeker wel het aanzienlijkst aandeel bijbrengen, en van den gloeiendsten geestdrift getuigenis geven.

Zestien duizend reiskaarten, zoo verzekert men, werden er dien dag aldaar aan de standplaats van den staatspoorweg afgeleverd. Doch niet die breede schaar van vrienden en vereerders alleen, ook Antwerpens Gemeenteraad had zich, als wettelijken en natuurlijken vertegenwoordiger van Antwerpens bevolking, tot plicht gerekend aan den grooten zoon der Scheldestad dank en hulde te bewijzen.

In zitting van 24 September stemde de Raad eenpariglijk een besluit dat niet alleen voor den tijdgenoot, maar ook voor het nageslacht, van zijne oprechte gevoelens te hemwaarts zou getuigen. Mij, Consciences ouden vriend en kunstbroeder, werd de vereerende taak opgelegd het hem over te brengen, en er bij de plechtigheid lezing van te geven. Het bepaalde, onder andere, het volgende:

'1° Vóór den oostelijken gevel der nieuwe stadsbibliotheek, tegen den puitrap, op het Jesuitenplein in aanbouw, zal, in name van Antwerpen's bevolking, op stadskosten. Hendrik Conscience's standbeeld worden opgericht;

2° De plaats, waar dit beeld moet verrijzen, wordt van heden af *Concienceplein* genaamd;

3° De straat, loopende aan de westzijde, langsheen de volksbibliotheek, zal *Leeuw-van-Vlaanderenstraat* heeten;

4° Op het huis, waar Hendrik Conscience geboren werd, zal een marmeren gedenksteen worden aangebracht, den volke deze heuglijke gebeurtenis herinnerende.'

Onmiddellijk, zooals u bekend is, mijne Heeren, werd de hand aan 't werk gelegd, om dit besluit zijne uitvoering te doen erlangen. De Antwerpsche beeldhouwers, ten wedstrijde opgeroepen, zonden zes verschillende ontwerpen ter mededinging in. Aan den heer Frans Joris werd de palm toegewezen, en de uitvoering vertrouwd.

Daar verrijst thans zijn werk!

In name van het stedelijk bestuur, en - uwe toejuichingen geven mij, geloof ik, het recht aldus te spreken, ook in uwen naam, mijne Heeren, wensch ik den jongen meester geluk met het nieuwe kunstgewrocht, waarmede hij zijne vaderstad heeft verrijkt.

Dat is wel onze Conscience, met die kloeke gestalte, meer nog onder het gewicht der altijd broeiende gedachte dan onder den last der jaren gebukt; wel dat geniale wezen, zoo vol diepen ernst en gemoedelijke opgeruimdheid tevens; dat is wel mijn oude, hartelijke vriend, die daar zit en vertelt, zooals ik hem dikwijls uren lang, opgetogen zitten zag en hoorde vertellen: het is wel hij zelf die daar, - onverdichterlijkt ja! - maar toch tot in de minste vezels en plooien zoo dichterlijk waar voor het nageslacht werd vereeuwigd!

Nog eens, vriend Joris, wij wenschen u geluk met uw werk: het is, en den grooten man, en het kunstminnend Antwerpen waardig!

En thans, Mijne Heeren, vraag ik mij zelven, of het hier, aan den voet van dit beeld, niet gepast zou zijn, op het zoo werkzame leven van onzen volksschrijver en de eindelooze reeks van puike gewrochten, waarmede hij onze vaderlandsche letterkunde verrijkte, eenige oogenblikken uwe aandacht te vestigen.

Doch, waartoe noodig? - Is zijn leven en streven u allen, zoo goed als mij, niet bekend? En zijne werken, - wien uwer zijn ze niet, van uwe teederste jongelingsjaren, als het dagelijksch brood zijns geestes en de verkwikkende wijn zijns harten geweest?

Neen, overbodig zou het zijn hierbij te verwijlen. Laat mij liever toe, Mijne Heeren, als tolk van Antwerpen en van het Vlaamsche vaderland, en bovenal als oprechte vriend, eenen plicht van kieschheid jegens hem zelven te kwijten.

Toen ik, nu twee jaar geleden, bij het feest te Brussel, als afgevaardigde van Antwerpens regeering, van het besluit des Gemeenteraads lezing gaf, sprong Conscience, ondanks het eindeloos gejuich en dreunend handgeklap, recht, en riep uit: 'Mij een standbeeld oprichten, terwijl ik nog leef! O, doe dat niet, die eer heb ik niet verdiend!'

Een beeld, aan eenen nog levende!... Inderdaad, velen schudden daarbij, en met reden, bedenkelijk het hoofd...

Conscience zelf riep ons toe, niet uit gemaakte nederigheid, maar in de volle oprechtheid zijns gemoeds: ‘Doe dat niet! Doe dat niet!’

En, - Mijne heeren, ik wou hem zeggen, waarom wij het toch hebben gedaan.

Ik wou het hem zeggen, hier, van aanschijn tot aanschijn...

Maar, helaas! de wreede ziekte hield hem, maanden lang, aan zijn smartleger gekluisterd; en, ofschoon thans het dreigend gevaar is afgewend, en wij hopen mogen den dierbaren man nog lang in ons midden te behouden, toch mochten wij hem niet blootstellen aan de ontroering, welke het bijwonen dezer plechtigheid ongetwijfeld op zijn geschokt gestel zou hebben uitgeoefend.

Ik mag hem dus enkel toespreken uit de verte en in den geest, maar mijne woorden zullen hem worden overgebracht; en gij zijne duurbaarste betrekkingen, gij, zijne bewonderaars en vrienden, zult hem zeggen, hoe ik die met al de oprechtheid en al den zielegloed van den ouden boezemvriend en kunstbroeder gesproken heb.

Ik wou hem dan verklaren, waarom Antwerpen, ondanks zijn verzet, hier toch zijne beeltenis heeft opgericht.

Schrijvende in eene taal, binnen een onaanzienlijk hoekje van Europa beperkt, en, alhoewel de rijkste en oorspronkelijkste van den Germaanschen stam; op haren eigen bodem verwaarloosd, miskend, zag Conscience toch al spoedig de aandacht der naburen zich op zijne werken vestigen, en weinig duurde het, of zij werden in alle talen van Europa vertaald.

Zoo men thans tot in de verste uithoeken der beschaafde wereld weet, dat er hier, naast de aloude Vlaamsche schilderschool, ook eene jeugdige en krachtvolle Vlaamsche letterkunde is opgebloeid, dan is het dank aan hem! Heerlijk klinkt Conscience's naam op de tong aller volkeren; en, waar de starren van eerste grootte, aan Europas letterhemel worden opgesomd, daar noemt men met ontzag en liefde, den zijnen er bij.

En nochtans, ware het om dien schitterkrans alleen, door Conscience aan de gloriekroon zijns vaderlands gehecht, wij zouden gerust de zorg van hem te verheerlijken aan de nakomelingschaps gelaten hebben, overtuigd dat deze op grootschere wijze dan wij thans dezen plicht zou hebben vervuld.

Neen, eene andere, dringender reden noopte ons om namens het nog met hem levende geslacht, onzen plicht van bewondering en dankbaarheid jegens den grooten man te kwijten.

En welke is deze reden?

Zie! de jonge kunstenaar, die daar in dit beeld de trekken onzes geliefden stadsgenoots vereeuwigde, drukte het uit in een eenvoudig maar treffend woord.

Hij, kind des volks, en door vlijt en inspanning uit den nederigsten werkmansstand tot den rang van kunstenaor opgestegen, zal, schetsend en boetseerend aan zijn ontwerp, vast nagedacht hebben over al wat

hij als mensch, als vaderlander en als kunstenaar aan dien Conscience te danken had; en, beseffende hoe niet hij slechts, maar honderdduizenden in den lande met hem, hunne zedelijke ontwikkeling en verheffing voor 't grootste gedeelte aan dien man verschuldigd waren, schreef hij, als erkenningsleuze op den voet van zijn ontwerp:

'HIJ LEERDE ZIJN VOLK LEZEN.'

Conscience leerde zijn volk lezen!

En daarom prijkt hij hier!

Zijn volk!... O, eens trad het, den vrijheidskreet aanheffend, in nijverheid, kunst en kennis aan de spits van Europa's westervolken vooruit; ving het - eerst onder allen - den strijd voor gewetensvrijheid en zelfbestaan tegen dweepzucht en vreemde overheersching aan. Tachtig jaren lang kampte het dien reuzenkamp, toen het helaas! van zijne broederen losgescheurd, door brandstapel, moordschavot en verbanning van zijne beste krachten beroofd, onder den klauw der dwingelandij terugstorte, en, als een leeggebloed lichaam, den eeuwenlangen slaap der bewustelooze onverschilligheid insluimerde... Wel werd het, na Waterloo, wederom met zijne oude broeders vereenigd, uit dien looden sluimer opgewekt; maar, alsof zijne oogen, sinds zoo lang aan nachtschemeren gewend, het helle licht, dat van het Noorden uitstraalde, niet verdragen konden, zoo wendde het zich schuw van hem af, en liet, deels lijdelijk, deels medewerkend, opnieuw de scheiding tusschen beiden tot stand brengen.

Wel ging nu het kleine land, vrij en zijns zelfs meester, in gewaarborgden vrede, een tijdvak van wonderbare ontwikkeling en stoffelijke welvaart te gemoet; maar de wederwerking tegen het overwicht van het Nederlandsch element was haar doel voorbij gestreefd: openbaar bestuur, leger, gerecht, onderwijs, alles werd er uitsluitelijk op Franschen voet ingericht, en de massa van het Vlaamsche volk, daardoor als 't ware van het gemeenschappelijke geestesleven afgesneden, werd nogmaals tot den nacht der onwetendheid, tot den slaap der zielsverstomping en der onverschilligheid gedoemd.

Het is toen, Conscience! dat gij, en enkele grootmoedige harten met u, in liefderijk medelijden over dit volk heengebogen, de stem verhieft en riept:

'Broeders, ontwaakt! Wij willen ons ten strijde aangorden voor het recht uwer vertrapte taal! Wij willen u wederom, in en door die taal, der weldaden van eigen geestesleven en beschaving deelachtig maken!'

En daar ving nu die wonderbare en nooit onderbroken scheppingsarbeid aan, welke aan dit volk, dat, helaas! sinds ruim twee eeuwen niet meer gelezen had, opnieuw leeslust, en daarmede zelfbewustheid en gevoel van eigenwaarde zou inboezemen! Hier was het die eindelooze rij van meesterlijke zedentafereelen, uit 's volks eigen leven

gegrepen, waarin het al de lieflijkheid van eigen haard en al de poëzie van eigen bodem leerde smaken en hoogschatten, terzelfdertijd dat het, onder het medeslepende woord des dichters, voorvaderlijke trouw en oprechtheid, levenslust en levensmoed, zelfopoffering en broedermin, in één woord, al wat schoon, en edel, en goed is, in zijn gemoed voelde ontkiemen en tot zegenrijke vruchten gedijen.

Daar waren het die grootsche epopeën, aan ons verleden ontleend, waarin de reuzenstrijden, voor vrijheid en recht door het voorgeslacht gestreden, opnieuw der verbijsterde menigte voor de oogen werden getooverd. En wie zal het betwisten, dat deze, meer dan de arbeid van alle nationale schrijvers te zamen de liefde tot het vaderland en den eeredienst voor zijnen verleden roem in de harten der Vlamingen deden ontvlammen? - Wat wist gij nog, arm Vlaamsch ras! van uwe Breidels en de Coninks, van uwe Artevelden en zoo vele anderen, voor dat Conscience ze weder uit hunne graven oprijzen, en in al den glans hunner glorie herleven deed? - En thans, - op het hoogste zolderkamerken der stad, en in het verstafgelegen hutteken der heide, ontbloot de grijze, bij 't hooren hunner namen, zich eerbiedig het hoofd, terwijl de jongere zich geestdriftvol op de borst klopt en uitroept: ‘Dier mannen moeten wij ons waardig maken!’

Zoo, Conscience! leerdet gij uw volk lezen!...

En daarom werd door het Bestuur uwer vaderstad uw beeld hier geplaatst, hier, op den drempel dezer halle, tot eene schatkamer der letterkunde en der wetenschap aller tijden en aller natien gewijd.

Hier zit gij, als de goede Genius uws volks, en roept het, vriendelijk wenkend, toe:

‘Zonen van Antwerpen! in alle wijken uwer stad deed een vaderlijk Bestuur ruime en prachtige scholen verrijzen, waar u de weg tot verstandsontwikkeling en gemoedsveredeling kosteloos werd ontsloten; ik strooide mede de vruchtbare zaden van schoonheidszin, en deugd, en vaderlandsliefde in uwe ziel: komt! treedt hier binnen, en voltooit door eigen inspanning het werk, door ons zoo gelukkig aangelegd; geniet hier in zijne gansche volheid den zonneschijn van kennis en kunst; volmaakt u zelven hier tot mensch!... Zonen van Antwerpen! treedt binnen! Ik, de schrijver, dien gij boven allen lief hebt, noodig er u toe uit!’

En daar zult gij tevens zitten, Conscience! als de verheerlijking van dat heilig streven, waarvoor gij uwe beste levenskrachten veil hadt: de herstelling van de taal uws volks in haar volle nationaal en natuurlijk recht. Daar zult gij zitten, hoofdleider der Vlaamsche Beweging! door uwe erkentelijke vaderstad in brons gegoten; en, terwijl de laatste golven der miskenning en verbastering machteloos op uwe bronzen voeten verspatten komen, zult gij den lande verkonden:

Het Vlaamsch herleeft! het Vlaamsch herbloeit! het Vlaamsch zegepraalt in Vlaanderen!...

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- De jury gelast met de uitspraak in den prijskamp uitgeschreven doorden *Vlaamschen Broederbond* van Brugge, voor het maken van een lofdicht ter eere van Hendrik Conscience, heeft den eersten prijs toegekend aan den heer Hippolyte Ledeganck, te Brussel, en den tweede aan den heer Th. Sevens, hoofdonderwijzer te Kortrijk.

- De jury aangesteld tot het beoordeelen der tooneelstukken, ingezonden ten prijskampe der Gentsche afdeeling van het *Davidsfonds*, heeft de volgende uitspraak gedaan: Met twee stemmen tegen ééne is de uitgeloofde prijs toegekend aan het stuk, getiteld: *Ratten op den zolder*; met algemeene stemmen is eene vereerende melding gegeven aan het stuk getiteld: *Fortuingrillen.*

Van het eerste is gebleken de schrijver te zijn de heer P***, die gaarne onbekend willende blijven, zijn briefken teekende met den naam van Sylvester.

De schrijver van het tweede stuk dat ook gedrukt zal worden, wordt verzocht zijnen naam kenbaar te maken aan den heer Alfons Siffer, geheimschrijver der Gentsche afdeeling.

- Met genoegen kondigen wij aan dat aan eenen onzer medewerkers, den heer Frans Gittens, de driejaariijksche prijs van tooneelletterkunde in Nederlandsche taal toegekend is voor zijn drama in 5 bedrijven: *Jane Shore.* Onze hartelijke gelukwenschen!

- Voor den prijskamp van toonkunst, gezegd van Rome, werd de in 't Nederlandsch geschreven kantate *Dafné*, van onzen medewerker D^{r}. Eugeen Van Oye, bekroond en aangeduid om op muziek te worden gesteld. Zij werd in het Fransch vertaald door G. Antheunis.

- Wij hebben van wege het *Nationaal Tooneel* te Brussel een vlugschrift ontvangen, dat drij verslagen inhoudt. Daaruit blijkt dat gedurende het tooneeljaar 1882-83 door den Brusselschen troep werden gegeven: 114 vertooningen in de hoofdstad en eene te Mechelen, waaronder 10 drama's, 4 tooneelspelen, 5 blij- en kluchtspelen, 1 zangspel en 2 operetten, zijnde 22 stukken, namelijk 16 Nederlandsche,

4 Fransche, 1 Duitsch en 1 Italiaansch. Op de 666 gespeelde bedrijven waren er 450 van nationale werken. Voor den prijskamp, door den Raad van Beheer uitgeschreven, werden 6 drama's, 8 tooneelspelen en 12 blijspelen ingezonden, en de prijzen werden toegekend aan: M. Nestor de Tière, 300 fr. voor het drama: *Raymond van Alten*; aan M. Aug. Hendricx, 300 fr. voor het tooneelspel: *Oom Felix*, en aan M. Ad. Droesbeke, 100 fr. voor het blijspel: *De Erfenisjagers.*

- In de internationale tentoonstelling te Amsterdam, afdeeling der schilderkunst, zijn de volgende onderscheidingen toegewezen.

Eerediploom: De heeren Stevens, Willems, De Braekeleer, Claeys, Rosseels en Mej. Collart;

Gouden medalie: De heeren Courtens, Mellery, Delahoese, Jan Van Beers, C. Decock, Robie, Lamorinière, Dejans, Coosemans, Artan, Meyers, C. Meunier, Baron, Vanleemputte, F. Verhas, Heymans en Vanderouderaa.

Zilveren medalie: De heeren Claus, Frederik. mejuffer Georgette Meunier, de heeren Den Duyts, Depraetere, Van-Luppen, Montigny, Boogaerts, Carpentier, Bellis, Vogels, F. Cogen, Halkett. Uytterschaut en Simons.

De volgende onderscheidingen zijn toegekend in de afdeeling der beeldhouwkunst:

Eerediploom: De heeren P. De Vigne en J. Dillens.

Gouden medalie: De heeren J. Cuypers en Th. Vincotte.

Zilveren medalie: De heeren L. Samain, E. Namur, Van den Kerkhove-Nelson en J. Lambeaux.

Bronzen medalie: De heeren G. Geefs, Hembresin en Elias.

Vereerende melding: De heeren Le Roy en Fr. Vermeylen, zoon.

- Jan Van Beers, schilder, is tot kommandeur der orde van Isabella la Catolica benoemd.

Sterfgeval.

- De Vlaamsche Beweging heeft een gevoelig verlies ondergaan: Een onzer waardigste en overtuigdste medestrijders, de heer Adolf Beernaert, notaris te Alveringem, is vrijdag 13 Juli aldaar overleden, in nog weinig gevorderden onderdom. Waar er iets goeds of nuttigs te stichten was, waar hij met zijne grenzenlooze edelmoedigheid iemand in den tegenspoed kon helpen, waar hij met zijnen persoon of anderszins kon bijdragen tot het vooruit helpen onzer Vlaamsche grondbeginselen, nooit liet hij op zich wachten. Het was een echte Vlaming, die vurig zijn vaderland beminde, en die, in stilte en zonder vertoonmaking immer krachtig meêwerkte voor de goede zaak.

Het verlies van Adolf Bernaert, wij herhalen het, zal in het Vlaamsche kamp diep gevoeld worden.

Jongman gesteld
Novelle door
Callebert-Reynaert.

Slot. (*Zie vorige afl. blz.* 336.)

VI.

Wie sinds een goed half jaar de dochter uit de *Kroon* niet meer gezien heeft, zou getroffen zijn bij de groote verwoesting, welke het hartzeer in dit luttel tijds op haar schoon gelaat heeft uitgewrocht.

Stina is thans geen schaduw meer van hetgene zij vroeger was. Hare wangen zijn ingevallen, hare oogen zijn ingetrokken, gansch haar wezen is levenloos.

De meisjes lachen dat zij sterft van minneverdriet. Gusta van den veearts vindt dat Evrard toch den kop had moeten verloren hebben, om met een herbergmeisje te trouwen.

Lena Cordy is van gevoelen - en Irma van den Ontvanger wenscht niets beters - dat allen zoo varen moeten, die willen verder springen dan hun stok lang is.

En zoo gaat het gepraat zijnen gang.

Wonder is het toch, dat Stina bij niet eene dezer jonge dochters meêlij verwekt.

‘Zij heeft nooit gedacht zeker, “zegt Julia van den Notaris,” dat ik eerder dan zij trouwen zou!’

- ‘Gij trouwt, Julia?’ galmen allen te gelijk.
- ‘Ja, ik trouw..... en afjongstigen zullen er zijn, 'k verzeker het u!’
- ‘Zoo!’
- ‘Lena Cordy trouwt ook,’ zegt de ontvangersdochter
- ‘Lena?’
- ‘Met wien?’ vraagt Julia ernstiger.

- ‘En gij, Julia, met wien trouwt gij?’ vragen de andere meisjes.
- ‘Ik!.... wel met.... wien men reeds lang gezegd heeft.’
- ‘Met dien weduwenaar van Waterdam?’ schertst Silvie van den Dischmeester.
- ‘Neen, met brouwer Capelle!’ schatert Irma.
- ‘Hemel, wat is er daar belachelijk aan,’ grinnikt Julia, ‘hij is toch zooveel waard als uw *gendarm*, zeker!’
- ‘Houd maar die kwinkslagen voor u, schoone *mamzel*.... Ja, Lena trouwt! en wilt gij weten met wien? he!.... 't is met den brouwer!....’
- ‘Laster tegen mijnheer Adolf!’ galmt Julia
- ‘Paschenmorgen is hij wel een uur bij Lena geweest, ik heb hem zîen in- en uitgaan. Lena heeft mij zelve gezegd, dat hij deze week nog het huwelijk aan haren vader afvragen zal.... Ja, gij legt er uwe boontjes op te week, gij! Hij kan zoowel met zijne moeder trouwen als met eene *mamzel* van veertig!’
- ‘Dat zult gij herhalen!’
- ‘Zooveel het mij lust!’
- ‘Gij zult mijne eer herstellen!’
- ‘Uwe eer! mooie eer voorwaar!....’
- ‘Wat zegt gij daar?’
- ‘Dat gij de vledermuizen slacht: gij vliegt 's avonds uit, gij!’
- ‘Dat zult gij goed doen!’ weent Julia.
- ‘Terstond zoo gij wilt: sedert Paschen zijt gij er vier malen 's avonds geweest; men heeft u nauwkeurig afgespied.’
- ‘En gij, waarom zijt gij drie maanden van het dorp geweest, verleden jaar?’ zegt Julia tusschen grijnzen en weenen.
- ‘Verleden zomer ben ik drie maanden bij mijne moei in Oostende gaan wonen om haar gezelschap te houden..... Gij zult toch mijne eerlijkheid niet in twijfel trekken, weent Irma.’ Ha, gij zoudt mijne faam durven benemen, snikt zij.

Zie, lezer, gij hebt ze daar nu beiden aan 't weenen.

't Is bijna altijd zoo, dat een geschil tusschen meisjes eindigt. Doch denk niet, dat deze twist hiermede staakt. Maar, langer zullen wij erbij niet vertoeven, wij zullen eens zien hoe Evrard van den Burgemeester het stelt, sedert hij ‘van de dochter uit de *Kroon* is.’

‘Evrard is menschenschuw geworden,’ zeggen zijne makkers.

Bij hem is noch moed, noch levenslust meer te vinden. Met al de moeite der wereld, gelukt men soms hem mede naar de herberg te krijgen. Des avonds - doch dit loopt in 't woord niet! - dwaalt hij rond de *Kroon* en spiedt heimelijk af wat er daar voorvalt.

Voor 't minst honderdmaal is hij op het punt geweest in te gaan en Stina openhertig te bekennen, dat hij ongelijk gehad heeft, haar op een eenvoudig gezegde meineedig te denken. Doch telkens heeft hij het kruisje in het oog, dat de brouwer in zijn bezit heeft, en.... hij ziet van zijn voornemen af.....

Mijnheer Capelle is op tweeden Paaschdag, om 3 ure 's morgens te voet uit de stad teruggekeerd. Hij heeft gespeeld. Al het geld dat hij op zich had is bij zijnen tegenstrever overgegaan. Hij heeft, in de hoop dat de kans keeren zou, paard en rijtuig op de waag gesteld en nog heeft hij voor niet min dan 10,000 franken onderteekend.

De ongelukkige heeft nooit bemerkt, dat er bedrog onder zat.

Bij zijn tehuiskomen heeft hij drij brieven gevonden, waarbij hij met de gedwongene verkooping bedreigd werd, zoo hij binnen de acht dagen geene eer aan zijn handteeken doen kon.

De te storten sommen beloopen tot niet min dan 13,000 franken.

De gestelde jongman was ietswat ‘uit zijn schik;’ maar weldra dacht hij aan niets meer, dan aan een middel om zijn verspeeld kapitaal terug te krijgen. Hij heeft partij gesteld voor den volgenden Zondag. Hij zou zijn overschot van fortuin op de waag leggen. Hij kan winnen, de kans zal hem toch niet eeuwig vijandig zijn!

Van gansch de week is hij slechts éénmaal in stad geweest, en nog heeft hij zich bij een bezoek aan Heloïse, zijn engeltje, bepaald.

Heden vroeg is hij naar stad getrokken. Hij wilde het uitzicht niet hebben van iemand die ‘slecht in zijne pluimen steekt’: hij heeft een rijtuig gehuurd.

Zijne kas is volstrekt ledig; wat hij van zijne fortuin nog overhoudt, heeft hij op zich.

De samenkomst is gesteld om 9 uren voormiddag. Zijn tegenspeler wacht hem reeds met vijf der vrienden. Het spel neemt aanvang: de banknoten liggen van weerzijden op het groene tapijt gestapeld.

Mijnheer Capelle, wien de kalmte van zijnen tegenstrever tergt, speelt met eenen drift die aan woede gelijkt. Hij wil, hij moet, hij zal winnen. Hij wil het geluk met geweld langs zijne zijde trekken: hij dubbelt, driedubbelt, vier-, vijfdubbelt. Hij verliest, wint, verliest weer. Van zijne vijftig banknoten van honderd frank, liggen de laatste op de waag. Angstig wacht hij den uitval van dezen slag af: hij wordt schier ademloos, hij beeft, zijn aangezicht ontkleurt, het wordt duister vóór zijne oogen. Een zegekreet van zijnen medespeler brengt hem tot de werklijkheid terug: hij heeft alles, alles, alles verloren.

Hij wil nieuwe schuldbekentenissen onderteekenen; men weigert: eerst moeten de oude voldaan zijn. Deze wantrouwigheid kwetst onzen gestelden jongman. Hij vervloekt zijne oude vrienden, werpt hun scheldwoorden naar het hoofd, bedreigt, tiert, schreeuwt: hij is alsof de geest des kwaads door zijnen mond woedt.

Doch zes forsche armen komen hem bewijzen dat men, in dergelijke huizen, niet strafloos de rust stoort.

Deze nieuwe vernedering beneemt onzen jongeling zijnen laatsten tegenstand.

Hij is op straat zonder te weten hoe hij er geraakt is.

Hij vervloekt het spel, raast tegen zijne gewezene vrienden. Hij dwaalt lang, zonder zich ooit te bekommeren waar hij is en waar hij gaat. Weldra bevindt hij zich te midden der velden. De groene natuur brengt hem meer kalmte bij. Alles is nog niet verloren. Morgen heeft hij 13,000 franken te betalen, 't is waar; maar hij vraagt uitstel voor drie maanden, belooft alles tot den laatsten centiem te vereffenen, belooft honderd per honderd. Hij trouwt met Julia van den Notaris. Met haren bruidschat betaalt hij de schuld. Hij doet de brouwerij vooruit gaan; wint geld, veel geld, wordt rijk, schatrijk, en dan laat hij zijnen gewezen vrienden zien, wie hij is. Hij speelt, wint alles weêr, brengt zijne tegenstrevers ten onder en dan ook spot hij met....

Nu slechts herinnert hij zich dat een koetsier op hem in de

stad wacht. Maar.... hoe hem betaald? Hij doortast zijne zakken, en.... o geluk! hij vindt in een hoekje van zijn' vestzak een blinkend stukje van twintig frank. Het gezicht van dit geldstukje doet hem dansen van geluk.

De mensch is toch zonderling!

Hij spoedt zich naar stad terug, en laatzich oogenblikkelijk naar huis voeren: sedert dezen morgen heeft hij eenen walg van de stad gekregen.

Te huis wachten hem een gansche pak brieven. Er is een die, door zijnen balsemenden geur, de aandacht van den vervallen jongman op zich trekt. Het geschrift is hem gansch vreemd; voorzeker komt hij van zijn liefje uit stad niet: de brief is niet gefrankeerd. Hij opent en leest:

> ‘Schiervelde, den 23 April.
> Mijn lieve Adolf,’....
> - ‘Haha, dit is een lief begin, daaraan verwachtte ik mij niet.’
> ‘Het is ik die ditmaal eene samenkomst met U verzoek. Gelief mij om 9 1/2 ure dezen avond aan mijne deur te komen vinden. Dat afjongstig vrouwvolk heeft mij verledene week alle avonden afgespied. Kom Gij dus zelf. Ik heb U iets dringends mede te deelen.
> Tot dezen avond om 9 1/2 ure aan mijne deur.
> Uwe zeer genegene.
> J.’
>
> ‘Ha, Julia, gij speelt in mijne kans, meisje. Eene samenkomst met u! 't Is juist wat ik hebben moet! 9 1/2 ure is wat laat! Maar de Notaris moet eerst aan 't ronken liggen. Zeker, zal ik op mijnen post zijn, Julia!.... En dit?’
> Hij opent.
> Bombeke, 23 April.
> Mijnheer Capelle,

Ik ben grootelijks verwonderd mijnen wissel onbetaald....’

- ‘Ha, gij zijt verwonderd! zoo gij in mijne schoenen staakt, gij zoudt zoo verwonderd niet zijn, mijnheer Kessels. Maar ik ook ben verwonderd, dat gij uwe beleefdheid zoowel

als Julia niet kent. Het opschrift is in 't geheel zoo sentimenteel niet!.... Nu. nu, als 't maar *dat* is!....'

De brief vliegt op de tafel. Een andere wordt geopend; de brouwer leest een paar regels:

'Hum, hum, men zou zeggen dat zij allen aan een *mot d'ordre* gehoorzamen.'

De brief wordt toegevouwen, een andere ontsloten:

'Schiervelde, den 23 April,
Mijn lieve Mijnheer,
- Ha, dat is gewichtiger ten minste!....'
'Durft die oude Julia van den Notaris niet staan houden, dat zij met u trouwen gaat....'
- Wat, wat, wat!....'
'Ik meen U dat te moeten kenbaar maken, opdat Gij de noodige maatregelen zoudet kunnen nemen, om uwe reputatie voor dergelijken laster te vrijwaren....
- Sacrebleu?
Vader gaat uit dezen namiddag, kom om 3 ure ten onzent, ik moet U spreken.
Uwe zeer genegene dienares,
Lena.'
'P.S. Het hofpoortje zal open zijn.'

- 'Sa sa, een *rendez-vous d'amour!* dit is van 't slechtste niet!.... Het spijt mij zeer, Lenatje, met u niet te kunnen trouwen. Het spijt mij; voorzeker spijt het mij *straf!*.... Gaarne zou ik met u beiden trouwen! maar.... Nu, nu, ik zal toch om 3 ure naar het hofpoortje gaan: een liefdevol onderhoud kan maar een aangenaam tijdverdrijf zijn.... En dit, wat is dit?'

Hij opent het *enveloppe* en geeft een oogslag op den brief:

'Brrr, den ouden drendel! Bliksems, altijd hetzelfde! Hij zal altijd *rigoureuse* maatregelen nemen, die verwenschte Breebaert. Hij is geen zierken christelijk, die geldduivel! Wij zullen dit later met wat meer tijd overzien!'

De brief wordt op tafel geworpen. Vier andere volgen.

- 'Bedreigen, altijd bedreigen! Duivelsch volk!..... En dit?'

‘Schiervelde, den 23 April.
Mijnheer Adolf.
Gelief morgen eene ton bier te brengen. Gij zoudt vader veel plezier doen, wildet gij zoohaast mogelijk komen rekenen. Wij zouden gaarne onze schuld met U vereffenen. Kom dezen namiddag den kofflj nemen als Gij geen belet hebt.
Ontvang, mijnheer Adolf, de verzekering van mijne bijzondere gevoelens.

Gusta.’

- ‘Goed, Goed!.... Geld ontvangen!.... Dit zal mij niet miskomen.... Ontvang, mijnheer Adolf, de verzekering van mijne bijzondere gevoelens.... Hare bijzondere gevoelens!.... Hoho, dat is braaf, heel braaf van u, Gustatje! Dit ten minste is andere stijl als deze van Kessels, Breebaert en Comp... Gustatje, maak daar staat op: ik kom, al regende het holleblokken!’
De gestelde jongman heeft den laatsten brief in de hand. Het geschrift erkent hij:
‘Zien wij wat Heloïse mij te zeggen heeft! God! ik heb vergeten haar een bezoek af te leggen alvorens de stad te verlaten!

Zaterdag, 22 April.
- ‘Ha, de brief is van gisteren verzonden. Zij heeft te laat opgepast, niet denkende dat men op den buiten maar ééne briefuitdeeling heeft.’

‘Mijn lief engelken Dodolfken,
- Altijd even vriendelijk, dat lief engelken!
Het is morgen zondag en ik zou geerne uit wandelen gaan en ik heb eenen nieuwen hoed en hij gaat mij als een engelken en de modiste wil hem betaald zijn en de laatste zijden kostuim, waarmede Gij mij zoo geern ziet, zij bedreigt mij met onaangenaamheden en kom morgen en breng geld mede; mijn shal gaat mij als een engelken breng geld mede het is maar 175 fr....

- Aï, aï, aï, Heloïse.... ik zit ook in zulke lakens, kind, ditmaal kan ik niet, mijn engelken.
Kom lieve engel Dodolfken en vergeet het geld niet.
Uwe vriendin voor het leven.
Heloïse.'
P.S. Het is maar 175 fr. kom lieve engel vergeet het geld niet zoet engelken Dodolfken.

- Voor dezen keer, zult gij niet wandelen gaan, mijn engelken: en hebt gij ongemakken met uwe modiste, mijn klein duivelken, ik kan het volstrekt niet helpen, mijn engelken..... Laat mij getrouwd zijn; dan vaart gij dubbel wel..... Mij nu wat opgeschikt en mij voor mijne bezoeken gereed gemaakt..,. *Primo:* den koffij bij Gusta van den Veearts gaan nemen en vooral de *pijkens* niet vergeten. *Secondo;* naar het achterpoortje van den policiekommissaris. *Tertio*..... Ha! een vond!.... *Tertio*: een lekker soupeetje bij Stina uit de Kroon doen gereed maken voor dezen avond ten 10 ure. *Quarto:* Julia aan hare deur gaan vinden en dan het soupeetje met haar gaan binnenspelen op den goeden uitval van ons aanstaande huwelijk: Dit ten minste is toch wel uitgecijferd.

VII.

Op Schiervelde zijn de herbergen des Zondagsavonds niet langer open dan tot negen ure en half. De policieklok schelt dan, aanstonds vertrekken de overgeblevene dorpelingen, de deur wordt gegrendeld en het licht uitgedoofd.

Heden avond nochtans is het achterkamerken der *Kroon* helder verlicht, hoewel tien ure reeds lang geslagen is. De gordijntjes zijn tegentrokken; maar deze zijn zoo fijn en doorzichtig, dat alwie langs achter is gemakkelijk af kan speuren, wat er daar plaats grijpt. En watervensters zijn er aan den achtergevel niet.

In dit kamerken zijn Julia van den Notaris en brouwer Cappelle aan een geheim avondmaal.

De notarisdochter is met haren vader naar boven getrokken. Zij heeft gewacht tot dat deze ingeslapen was om

beneden te komen. Zij heeft heimelijk het huis verlaten om haren minnaar te vervoegen.

De brouwer heeft, bij alles wat hem duurbaar is, gezworen, nooit een woord liefde aan Lena Cordy gesproken te hebben. Paschen is hij gaan ‘hoogdagen,’ ja, maar der dochter heeft hij nooit een woord in het bijzonder gesproken; ten andere de kommissaris was te huis toen hij te Cordy's was.

De vrede was licht hersteld, of beter, de juffer was vroeg gerust gesteld. De brouwer bemint niemand, hoegenaamd niemand dan Julia, en met Julia trouwt hij of hij.... blijft voor eeuwig jong.

Daarna heeft hij haar zoo standvastig, zoo standvastig tot het avondmalen gepraamd, dat Julia niet lang weigeren kon: Stina zou het toch aan ‘nooit eene levende ziel’ uitbrengen; en ten andere, morgen zal de brouwer het huwelijk aan den notaris afvragen. Wordt dit avondmaal na hun huwelijk aan den dag gebracht, wat kan dit schelen!

Julia vindt alles om ter lekkerst. Zij weet niet hoe het komt, maar de keuken is zoo wel gelukt, zoo *extra* wel gelukt...! Waarop de brouwer verzekert, dat het de bijzondere omstandigheid is, ter welker gelegenheid het avondmaal genut is, die het gerecht zoo smakelijk doet vinden.

De gestelde jongman, wiens tong reeds ontbonden was, door de glaasjes cognac die hij bij Gusta en Lena geledigd heeft, - want beiden heeft hij alléén te huis gevonden, - wordt door het Bacchusnat gansch verhit.

Hij spreekt van zijne vurige liefde voor zijne beminde Julia;

Zij verzekert hem van hare wederliefde;

Hij verlangt ‘*hert en ziel uit*’ naar den dag hunner vereeniging;

Zij kan niet rustig meer slapen, sedert hunne wederzijdsche uitboezemingen van Paschen morgen;

Hij zal, eens getrouwd, nooit het dorp meer verlaten;

Zij zal de brouwerij in een Eden veranderen;

Hij zal zijne vrouw gelukkig maken;

Zij zal haren man zoo gaarne zien;

Hij zal de brouwerij doen bloeien;

Zij zal..... voor hunne kinderen zorgen;

Hij zal.....

Nu, herhaal eens al de zoete voornemens, die vóór eene echtverbintenis gemaakt worden!

De verloofden zijn van langs om dichter geschoven: de uitboezemingen worden van langs om meer teeder.

Er moeten toch wat kusjes en zoentjes gewisseld worden, in zulke gewichtige omstandigheid!

De toekomende brouwerin heeft eenen ring, als liefdepand, op den vinger van haren verloofde geschoven.

Dit is voor dezen eene echte verrassing. Hij heeft haar gekust en herkust. Maar, heeft hij niets, niets om haar als liefdepand terug te schenken?

Hij doortast zijne zakken.... Ha, hij vindt het kruisje, dat hij, bij zijne aankomst te Schiervelde, op het nachttafeltje wegnam, toen hij heimelijk op Stina's kamer drong.

Hij maakt van Stina's afwezigheid gebruik, om het Julia te schenken. Doch deze heeft het nauwelijks in handen, toen de dochter uit de *Kroon* in de kamer terugkeert.

Zij ziet het kruisje, grijpt het uit Julia's hand en roept als verdwaald van vreugde:

‘Ho, mijn kruisje, het kruisje van Evrard is weergevonden!’

En zij zoent en herzoent de weergevondene gedachtenis van haar verbroken geluk.

‘Zeg, Julia,’ roept het verdwaald meisje, ‘gij hebt het gevonden, niet waar? het is het mijne, het komt van Evrard! Gij zult het mij terug geven; niet waar, gij schenkt het mij terug? Ach, Julia, ik bid u, Julia lief, laat het mij, het hoort mij toe. Evrard schonk het mij; als 't u belieft, laat het mij houden!’

De notarisdochter is gansch te leur gesteld over de zonderlinge houding van het herbergmeisje. Vragend ziet zij haren verloofde aan.

Deze, die ziet dat eene uitlegging van zijnentwege onvermijdelijk is:

‘Stina,’ zegt hij, ‘neen, Julia heeft het niet gevonden; ik ben het, die, wanneer ik hier bij mijne aankomst *logeerde*, het op mijne tafel vond liggen!’

- ‘Neen,’ roept Stina, ‘op uwe tafel lag het nooit! Gij moet op mijne kamer geslopen zijn en er.....’

Maar een zonderling gerucht, aan de achterdeur, onder-

breekt het opgewondene meisje. Haastige stappen dreunen door den gang, de kamerdeur vliegt open en..... Evrard, de burgemeesterszoon, heeft Stina in de armen.

'Stina, Stina, vergiffenis!' weent hij. 'Vergiffenis! Ik heb alles gehoord. Capelle heeft valschelijk uwe faam belasterd en mij bedrogen. Vergiffenis, ik bid u, vergiffenis Stina!'

- 'Evrard, mijn goede Evrard,' stamelt het meisje tusschen hare tranen.

De brouwer, die vreesde met den jongen handgemeen te komen, is intusschen onopgemerkt het kamertje ontvlucht.

De weervereenigde geliefden zijn geheel aan hunne liefdeuitboezemingen, terwijl Julia gedurig bidt, met tranen in de oogen, dat men dit tooneel niet uitstrooien zoude.

Is er iets gelukkiger dan eene plotselinge, onverwachte wedervereeniging!

VIII.

'En de ontknooping?' vraagt gij mij.

Hewel, lezer, Evrard en Stina zijn, eene maand nadien man en vrouw.

Zij betrekken de hoeve van Evrard's vader, die nu het rentenierslevеntje beproeven gaat.

En de gestelde jongman?

Acht dagen na het tooneel in de *Kroon*, is zijn goed voor schuld openbaarlijk aangeslagen.

Wie zou gedacht hebben, dat er in min dan een jaar, twee verkoopingen in de brouwerij zouden plaats hebben?

Mijnheer Adolf is 'de plaat gepoetst.' Men zegt dat hij de Fransche grens overgetrokken is.

Julia van den Notaris en Lena Cordy houden thans bij hoog en bij laag staan, dat zij nooit, nooit, nooit, een oogje gehad hebben op den *vervallen jongman.*

Dadizeele, 5 *Maart* 1883.

Poëzie.

I.
Daphne
Dramatische cantate
door Dr Eugeen van Oye.[1]

I.
Koor van Nimfen.

A. DRYADEN.

De rozenarmige Eos vlucht
voor 't stralenslingrend vuurgespan
van Helios... Ze hijgt - en zucht -
en wasemt in de geurige lucht
den schuchteren adem uit...

B. OREADEN.

O Daphne! ginder van
den neveligen Pindos daalt
uw Helios - Apollon - weer: hij straalt,
uw goudgelokte Phoibos, in den glans
van 't heete minverlangen...

A EN B.

Daphne, vlucht!
Zijn aardsche leven is zijn nooit verzade zucht!

DAPHNE.

Ach! weer hem vlieden? Thans, weer thans?...
Hoe schoon is hij, hoe schoon! Hoe heerlijk rijst
zijn slanke, fiere leest op gindschen bergtop!
Zijn gouden lokken fladdren in den wind

(1) Deze cantate werd bekroond in den laatsten Staatsprijskamp, Juni 1883.

des morgens, zijne blikken schieten vuur
in 't spiedend ommezoeken naar zijn Daphne;
zijn wangen blozen, gloeiend van begeestring;
van liefde hijgt zijn ademlooze boezem,
terwijl aan dien plataan hij rust - en aan
zijn hart de sidderende lyra drukt.
Apollon, heerlijk beeld! O reine god des lichts!

NIMFEN.

Vlucht, Daphne! Vlucht!
Zijn aardsche leven is zijn nooit verzade zucht!

DAPHNE.

Hoe min ik u! En toch, ik arme!
helaas, ik mag u nooit omarmen...

NIMFEN.

De omhelzing ware een moord!
Voort, Daphne! Voort!

II.
Stemmen der winden.

Over bergen, over dalen,
bosch en beemd en stroomen door,
zoeken wij Apollons spoor
- woelig waaiend - in te halen.
Vlugger dan de wilde vlerke
waar den bulderend' orkaan
wij mee zaaien in den zwerke,
zweepen op den oceaan,
vliegt hij bij der min getoover,
stormt hij kolken, zeeën door...
Daphne, Daphne, geef u over!
Wij verliezen Phoibos' spoor!

APOLLON.

Alweer gezien, alweer verloren!
Waarom - zeg, zeg het mij! -
gij tooverdroom, die mij niet kunt behooren,
waarom mij tergend steeds bekoren,
gelijk een lokkend dwaallichtgloren,
in wreede spotternij?

In de eenzaamheid van bosch en berg aan 't dwalen,
verrijst me uw beeld uit elke bloem die kleurt;
en 't éénig woord dat de Echo's mij herhalen,
is, ach! uw naam, die mij het hart doorgeurt!

Gij daagt mij op in 't wazig wolkenzweven,
gij zingt mij toe in 't ruischen van den stroom,
gij fluistert ‘liefde!’ in 't lisplend looverbeven,
ik grijp naar u, - 'k omvat een ijdlen droom!

Stemmen der wouden.

Gewapend met de lyra,
in steê van boog en pijl,
rustte even in ons lommer
Apollon hier een wijl;
der lier ontwrong hij koortsig
een toon zoo wild, zoo naar -
en ‘Daphne!’ schreeuwend, vlood hij...
Waar is Apollon? Waar?...

APOLLON.

Een droom?... Neen, neen - bij Zeus! Gij zult mij toebehooren?
Ik ben een god! Ik wil - gij moet!
Ik draag in mijne borst Olympos' vlammengloed,
die 't leven schept, de wereld voedt
en alles in dien gloed kan smoren!

Geesten des somberen nachts, ik daag u ten godlijken kamp uit!
't Licht dat ik zwaai in de hand, leven en liefde is het! - Voort!
Muzen, omringt uwen vorst! Heft aan uwen schallenden Paian!
Voert, o Chariten in rei, dansend ten zege mij! - Voort!

NIMFEN,

in de verte.

De omhelzing ware een moord!
Voort, Daphne! Voort!

III.
Wisselkoor.

CHARITEN.
De dag is verdwenen..
In veld en laan
lacht blonde Selene
ons droomend aan.

MUZEN.
De nevelen stijgen
uit meer en vliet,
de vogelen hijgen
hun avondlied.

CHARITEN.
De bloemetjes luiken
in slapenslust
hun kelkjes, en duiken
ter zoete rust.

MUZEN.
En wuivende wevend
hun droomen zacht,
kust Zephyros zwevend
hun goeden nacht.

TE ZAMEN.
Der wouden gefluister
flauwt weg - sterft uit...
't Zwijgt alles - doch, luister!
Welk zoet geluid?

Een perelend kweelen
ontvloeit der lucht...
Alleen Philomele
nog zingt en zucht...
.....

DAPHNE,

mijmerend.

De nacht is zoo zwoel en mijn boezem zoo bang...
'k Ontvlood den geliefde zoo lang - zoo lang! -
Ik smacht naar de ruste... Mijn hert doet zeer...
en vinde ze nooit en nimmermeer...

O Gaia, mijne moeder, laat me aan uw herte drinken
een teuge van uw liefde, die mij verkwikken moet!
Peneos, goede vader, laat me in uw golven zinken,
en blusch in mijnen boezem dien wreeden liefdegloed!

APOLLON.

O winden, gij gewiekten, mijn boden op deze aard,
hebt gij mijn hertgeliefde, mijn Daphne niet ontwaard?
Hebt ge in uw heimenissen, gij boomen van het woud,
mijn vlugge, schuwe hinde, mijn Daphne niet aanschouwd?
Gij rotsen en gebergten, nooit reizensmoede stroom,
schuilt ze in uw donkre holen, rust ze ergens aan uw zoom?
Gij zoete Philomele, gij zangster van den nacht,
waar houdt ge op heuren sluimer met uwe liedren wacht?
En Phoibe, gij mijn zuster, gij die mijn smarten ziet -
en weet waarom ik lijde, - zaagt gij mijn Daphne niet?...

Geen woord - geen zucht - niets... Alles zwijgt...
En de Echo op mijn stem is 't hart dat klopt en hijgt...

KOOR DER MUZEN EN CHARITEN.

In de lommer van de boomen
wandelt aan de stille zoomen
van den vaderlijken vloed
uwe Daphne, mijmerend, zuchtend,
en het lijdend hart verluchtend
in 't onvaderlijk gemoed.

APOLLON,

vooruitijlend.

Io! Io!

NIMFEN.

Vlucht, Daphne! Vlucht
Zijn aardsche leven is zijn nooit verzade zucht!

GEMENGD KOOR.

Daar vliegt de jager, niet te teuglen,
Apollon met de vlammenvleuglen
der mannendrift de schuchtre toe...
Reeds brandt zijn adem op heur wangen,
reeds trilt zijn arm om haar te prangen
aan 't bonzend herte, kloppensmoê.

DAPHNE.

{ O Gaia, wil me aanhooren!
{ Ik mag hem niet behooren,
{ ik moet hem wederstaan!

{ APOLLON.

{ Gij zijt mijne uitverkoren!
{ Uw hart zal mij behooren
{ en op mijn harte slaan!

KOOR.

Erbarming voor de zwakke, goden!
Ziet - ziet! daar is ze hem ontvloden!

Hij vangt ze weer -
ze vlucht, ze vliedt...
Hij prangt ze weer
aan 't herte, ziet!
Een schreeuw ontschiet
heur stervende lippen...
O goden! goden!
Hij laat haar ontglippen...
Ontvloden! Ontvloden!

{ DAPHNE.

{ O Moeder! Moeder! open me uwen schoot!

{ APOLLON.

{ O Daphne! Daphne! levend mij of dood!

DAPHNE,

bezwijkend.

O Phoibos! Reine!.. ik min u, - dood!

APOLLON.

Mijn Daphne... dood!

NIMFEN, CHARITEN EN MUZEN.

O wonder! Ziet! Daar in den schoot der aarde,
daar wast op eens de ranke voet van Daphne
als wortel vast...
De slanke leest rijst op, een stam gelijk,
en de opgeheven armen worden twijgen...
Als loover in den wind daar suizelt 't fladdrend haar...
O wonder! Ziet! Apollon drukt, ontroerd,
de doode lieve aan 't hart..
Daar breekt hij van den lauwerboom, den nieuwgeboren,
een twijg -
en vlecht hem zalig in de gouden lokken.

APOLLON,

mijmerend.

Ze was niet dood nog... warrem sloeg nog onder
dan bast heur hart,.. en 't heeft op 't mijn' geklopt...
O Daphne, grootsche droom die mijnen geest ontvlood! -

Kroont, Muzen, kroont mijn kruin met 't waaiend zeegrijk loof!
Het zij een teeken mijner goddelijke liefde!

MUZEN.

Hem heil die naar een droom nog de armen openbreidt!
Het leven boven 't stof is ware werklijkheid!
.....

ALGEMEEN SLOTKOOR.

Heilig, o Dichter, zij 't beeld u van Daphne en Phoibos Apollon!
Nimmer bereikt gij het hoogste in 't Schoone en in 't Ware; 't ontvliedt u,
nauwlijks gezien - een vluchtige droom! - en wilt gij 't omarmen,
ach! ge omhelst eenen stam in steê van een levendig lichaam!
Doch - ja vooruit! en vervolg uwen droom! - Hij daalt uit de sferen
waar - een gevallene Engel - uw ziel, o Dichter, te huis hoort!
Nog - nog draagt hij, misvorremd, het merk zijns hemelschen oorsprongs;
onder de schors, hoe ruw, klopt warrem het levende hert nog.
Sier u de droomende kruin met het zeegrijk loof der laurieren!
Wijze 't u eeuwig omhoog naar de hemelsche Machten, waar't licht heerscht,
't licht van 't Ware en 't Schoone, - en alleen u het echte Ideaal woont!

Oostende. 30 *April* 1883.

II.
Twee gedichten
door Willem de Jonghe.

I.
Heldhaftigheid.

Het was er zoo innig, zoo lachend, zoo schoon
Op dien reinen, aanvalligen dag,
Toen ik er zoo droomrig naar 't tintelen keek -
Dat schertsen der zonne - in dauwdrup en beek,
Naar Lente's onschuldigen lach.

En zij vleide er zoo zoet, die betoovrende toon
Der meerlen en vinken in 't groen,
Toen ik aan een wonderlief goudvinkje dacht,
Dat nog vrij wat aanvalliger was dan de pracht
Van deez' lachenden, zonnigen noen.

En hoe schalks geheimzinnig werd al dat gefluit
En dat lachen en tintlen in 't woud,
Toen ik plotseling dat goudvinkje naderen zag
En ik moedig 't besluit nam: ‘Nu waag ik den slag,
En 'k belijd haar, hoe veel 'k van haar houd!’

Maar toen!... O, hoe lachten en gierden ze 't uit,
De vogels, het beekje, de zon,
Toen 'k bevend me aan goudvinkjens zijde bevond
En 'k den hemel bekeek en den bloemrijken grond,
Maar geen woordeken vinden en kon.

Maar toen!... Hoe mismoedig klonk 't vooglengekweel
En het ruischen van 't beekje door 't lisch,
Toen een uurtjen daarna met een traantjen in 't oog,
Met een zucht aan mijn hart 't moedig woordjen ontvloog:
‘Maar morgen, dan vraag 'k haar gewis!’

II.
Of Bertha mij mint?

Hoe minde ik, o Lente, die lachende dagen
Die 'k vroeger, wanneer mij de zonne te noen
Naar koelte deed haken, in geurige hagen
Verdroomde en in bloemenrijk groen;
Die ik sleet met naar 't wolkengeveder te turen
En naar 't lachend gerimpel van 't diepheldre nat;
Die ik doorbracht met teedre zuchtjes te sturen,
Naar ik wist nog niet wat!

Hoe minde ik, o zomer, uw heilige nachten,
Wanneer wij zacht schommlend op 't fluisterend meir
In liedren eerbiedige hulde u brachten
U en uw helflonkerend heir;
Als wij peinzend vaak 't hoofd zachtjes neer lieten glijden
Aan den boezem van de eene of de andre vriendin,
En ons somtijds dan ook wel eens lieten verleiden
Tot gekus en gemin.

Hoe minde ik u vroeger, helschittrende zalen,
Waar, zwevend in lossen, bedwelmenden dans,
De jeugdige wangen met rozenrood pralen
En de oogen met koortsigen glans;
Waar prikklend, als 't sneeuwwit en fonklend schuimen
Der bekers, het schertsen de hoofden vermeit
En zwaarmoedige beelden de harten ontruimen;
Waar slechts vreugde gedijt.

Hoe minde ik het al, wat de harten beminnen,
Die van 't leven slechts kennen wat schoon is en zoet;
Hoe minde ik den drang mijner vurige zinnen
Naar schoonheid en grootheid en gloed;
Hoe beminde ik, Natuur, uw verheven geheimen,
Uw vereedlende beelden, uw scheppende kracht;
Hoe gevoelde ik soms 't harte in mijn boezem bezwijmen
Voor uw reuzige pracht.

En nu? Is die liefde in mijn harte bezweken,
Dat alles mij koud laat? Dat kus noch gezang,
Noch lente noch zonne, noch boschjes noch beken
't Bloed tintelen doen in mijn wang!
Neen! De Liefde, zij leeft! Maar *heilig, voor 't leven*,
Gloeit zij nu in mijn ziel. En die ziele, ach vindt
Niets, helaas! dat op 't vragen haar antwoord kan geven:
‘Of ook Bertha *mij* mint?’

Nijmegen, Juni 83.

III.
Bij de onthulling van Conscience's beeld.

Het volk, aan wien hij gansch zijn leven,
Met liefde heeft gewijd;
Dat hij ten heiligen strijd
Heeft opgeroepen, zonder beven
Voor snoode dwingelandij;
Komt thans volbrengen blij en vrij,
Den plicht van dank aan Hem verschuldigd.
Wie dichter werd ooit meer gehuldigd,
Van nog in 't leven op den grond,
Waar eens zijn wiege stond,
Zijn beeld zien op te rijzen?
Neen! grootscher eere kon men niet bewijzen
Den grijzen held, geliefkoosd en bemind,
Van wien de moeder spreekt met eerbied aan haar kind.
De hand vooruitgericht
Schenkt hij ons onderricht
In burgerdeugd en plicht.
Zóó zat Hij in de stille woning
Des landmans. Rond den haard
Is gansch 't gezin geschaard. -
Zijn taal klinkt zoet als honing;
Vol vreugd wordt zij aanhoord.
Wie grijzaard, bij zijn machtig woord,
Voelt zich niet aangedreven,
Aan Hem van gansch zijn leven
Hoe kommervol 't ook zij
Een trouw verhaal te schenken?
Conscience blijft het trouw gedenken,
En straks wanneer Hij vrij,
Langs veld en bosch kan dwalen,
Schrijft hij nog een van die verhalen,
Die heelen smart en zielepijn,
Als wij bedroefd, weêmoedig zijn.
Zij leeren ons de deugd vereeren en beminnen,
Voor de ondeugd niets dan haat en diepen afkeer winnen
Zóó zit Hij in de verre heide;
Het zonnelicht begloort zijn pad,
Het bloempje, door den dauwdrop nat,
Bloeit lachend in de groene weide;

Bieën en torren
Gonzen en snorren,
Vlinders fladderen hoog en laag
Over boomgaard, tuin en haag.
Gevlerkte zangers loven
Den Schepper van hierboven
In tonen wonderzoet,
Wie zingt, wie juicht niet mede,
Van liefde, lust en vrede,
O lente! wees gegroet?
't Is alles hemelblijheid
In dit gezegend oord,
Daar droomt hij ongestoord,
Van vaderland en vrijheid,
Schept er in levende trekken,
Die tot bewondering wekken.
Met kleurenrijk penseel
Zoo menig hartroerend tooneel.

Thans zit Hij dáár, de ontluiker van 't gedacht,
Met kalmen blik, die ieder tegenlacht,
Als eeuwig richtsnoer voor het nageslacht.

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen, Augusti 1883.

IV.
Herdenken.

Gij die in 't graf van vroeger jaren
Met al hun schoon begraven ligt,
Gezanten uit dit puin gevaren,
Maar dragend nog een kroon van licht;
Keert weêr gelijk de donzen veder,
Die door de winden opgelicht,
Uit 't blauw des hemels valt ter neder.

Verwelkte schimmen uit dien nacht
Van 's dichters grondeloos verleden,
Bij tooverslag te been gebracht
En even ras uit 't oog gegleden;
Gij hoort mijn beê gewillig aan,
En vliegt mij toe in 't kleurloos heden,
Om daar als mist te niet te gaan!

Hoe, midden 't rustelooze leven
Des diepen denkers, mag die schijn
Verheugd of droef hem tegenzweven,
Als starrenlicht door 't nachtgordijn!
Men vlucht of zoekt dien schijn om 't even,
Nu in de schaduw van de pijn,
Dan met een straal der vreugd omgeven.

En zóó ook voel ik mij geboeid
Aan doornentwijg en bloemenkransen,
In woestenij of tuin gebloeid,
Gekoesterd bei door morgenglansen;
Twee panden nooit mijn hart ontroeid,
En die zich steeds erin verschansen,
Zoolang de stroom mijns levens vloeit.

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, Oogst 1883.

Calderon. *(Vervolg en slot.)*

Een verwijt, dat men Calderon met recht mag toesturen is, dat hij niet de minste rekening houdt der historische waarheid. Welk volk, welk tijdstip hij ook afschildert, daarom bekreunt hij zich niet het minst en geeft altijd de trouwe weerspiegeling van zijnen tijd en van het Spaansche karakter.

Coriolanus b.v. is een legerhoofd dat onder Romulus diende en zijne echtgenoote Veturia eene der geroofde Sabijnsche maagden. - Den Donau verandert hij van loop en laat hem vloeien tusschen Rusland en Zweden. Jerusalem en Memphis plaats hij aan de zee. - Herodotus geeft eene schilderachtige beschrijving van Amerika. - Judas Machabeus neemt de hoofdstad van Judea in, dank zij zijne kanonnen. Ulysses en Circe, zijn voorgesteld als zaten zij in eene zaal te Madrid te spreken, enz.

Dat alles zijn stellig dwalingen die men hekelen mag, maar kunnen geene redenen zijn om uittevallen tegen de onwetendheid van den schrijver, zooals sommigen deden. Calderon wist het beter, merkt M. Damas-Hinard zeer juist aan. ‘Het is dat om te behagen aan een volk, onvolledig ontwikkeld, om het belang in te boezemen, om er indruk op te maken, de schrijver, de dichter, de tooneeldichter vooral, zooveel mogelijk afschilderingen moet toonen die het de personen of zaken herinnert die het kent of bemint. Het volk, ondanks zijne nederlagen, was vol van het gevoel van zijnen invloed, van zijne grootheid, van zijnen roem; het geloofde aan zijn bestaan, aan zijne toekomst, zooals het aan God geloofde, met een vol geloof; niets in het verledene, niets in het tegenwoordige scheen het bij zichzelven te kunnen worden vergeleken; en het had nooit op het tooneel gedachten,

gevoelens, zeden, eene kleeding geduld die niet Spaansch waren.'

Eene zedelijke strekking moet men in de werken van Calderon niet zoeken en de schrijver zal zelfs nog al wat af te rekenen hebben met de zedeleer voor zijne vergoding als het ware, in sommige stukken, van het eergevoel dat zijne helden tot buitensporigheden voert.

Aan degenen die hem te dien opzichte eenig verwijt toesturen kan hij, zegt Damas-Hinard, het volgende antwoord geven: 'Ik ben het niet die mijne landgenooten het overdreven gevoel der eer ingaf en het bij hen ontwikkelde. Voor mij heerschte dit gevoel als meester in hun hart: het was de drijfveer van hun gedrag, de regel van hun leven, hunne wet, hunne ingeving. Ik was er slechts de vertolker van; en indien ik het niet met warmte, met welsprekendheid had kunnen uitdrukken, niet alleen zouden de Spanjaards mij niet als hunnen dichter hebben aangenomen, maar ikzelf ware geen Spanjaard geweest.'

'Calderon, getuigt op zijne beurt A. Royer, is van zijn land en van zijnen tijd; hij is dus en moet zijn, zooals al zijne tijdgenooten, godsdienstig, ridderlijk, vriend der dames en ingenomen met de welluidendheid der schoone verzen. Vraag hem geene tooneelstukken in den aard van Terence, ontledingen van karakters, eene te groote logiek in de handeling, matigheid in de woorden; het is niet voor u dat hij schreef, het is voor zijne tijdgenooten; neem zijn werk zooals het is, met zijne onuitputbare vindingrijkheid, met zijne krachtige uitstortingen vol vuur en verhevenheid, maar neem ook aan zijn gongorismus, zijne katholieke mysticiteiten, zijne verwarringen der verwikkelingen, zijne overmate van gevoel, zijne herhalingen en zijne perioden zonder einde. Het blijft niet te min waar dat wanneer men het indrukwekkende geheel van dit monument in het gelaat ziet, men zich doordrongen gevoelt van een heiligen eerbied voor dit onvergelijkbaar genie, wiens schoonheden zeer ver de gebreken overtreffen.'

Het is hoegenaamd niet gemakkelijk het geheele van Calderon's werken in eenige woorden samen te vatten.

‘Spanje's letterkundigen, zegt J.J. Putman, hebben zich zeer veel moeite gegeven, deze verbazende massa onder bepaalde klassen te rangschikken; verreweg het meerendeel is echter met geene afdoende reden tot deze of gene soort te brengen. Was Calderon's genie eenmaal in gang, dan luisterde hij naar toom noch breidel, hem door de regelen der wetten der kunst aangelegd; in vollen ren, met de stoutste wendingen, de onverwachtste en bevalligste zijsprongen, komt hij het komische uit, het dramatische door, in het tragische te recht, om, zelf verbaasd, te midden der diepste mijstiek van Louis De Granada en de H. Teresa stil te staan. Men is vaak geneigd hem toe te roepen:

> Onstuimig ros, dat zoo gezwind
> Daar voortstuift als op vleuglen van den wind,
> Waarom?

Maar te vergeefs; al stijgt hij een oogenblik af, dadelijk is zijn antwoord weer:

> Geef mij een paard en 't zal naar 't slagveld snellen
> Als bliksemstraal, die 't donderen komt voorspellen.

Spaansche letterkundigen echter keuren dat volstrekt in Calderon niet af. D. Augustin Duran zegt: ‘In ons letterkundig stelsel nemen wij niets onvoorwaardelijks aan, en daarom stellen wij meer vertrouwen in het gevoel dan in de leerstellige en misschien willekeurige wetten waarin de kunstrechters steeds de schoonheid willen zoeken. Deze onze meening is op de tooneelpoezie meer dan op elke andere dichtsoort toepasselijk.’ Van dat standpunt willen ook Fransche geleerden, dat vooral Lope de Vega en Calderon de la Barca zullen beoordeeld worden. ‘Men heeft er lang van afgezien, zegt Eug. Bartet, in zijn inleidendwoord der uitgave van Lope's tooneelwerken, van de leerstelsels dezer school, dochter van het sensualismus, die elders dan in de ziel de bron

van het talent zoekt, en het tooneelvernuft deed afhangen van de inachtneming van zekere stoffelijke regels. In zake van kunst van schrijven, gelooft men gelukkiglijk veel minder aan de behandelingswijzen, veel meer aan de natuurlijkheid, en men denkt dat in wat vooral den tooneeldichter betreft, er geen voorschrift bestaat dat kan vergoeden hetzij de levendigheid van den geest, hetzij de welsprekendheid des harten.'

Zonder in alle deelen geslaagd te zijn, heeft A.S. Kok toch tamelijk gelukkig volgenderwijze Calderon's werken samengevat:

'Om eenigszins tot eene juiste waardeering van Calderon te geraken, is het ook noodzakelijk de aandacht te vestigen op het uitgebreide gebied van historie, dichterlijke vinding en alles wat onder zijn bereik kwam, waaraan hij de onderwerpen ontleent voor zijne kunstscheppingen, en tevens op de groote zelfbeheersching en het gemak waarmede hij zich op dat gebied beweegt. Geen enkel veld was hem vreemd of onbekend. Zoo zijn er verschillende drama's, waarvan hij de stof ontleend heeft aan het Oude Testament; *de Lokken van Absolon* is onder die stukken wellicht het uitstekendste. Evenzoo zijn er onderscheidene, die eene legende uit de christelijke oudheid ten onderwerp hebben, of die aan de tijden der martelaren, der worstelingen met de heidenwereld of ook aan de kerkelijke leerstellingen van de schepping der wereld, den val en de verlossing van het menschdom, hunne stof ontleend hebben. Vooral deze soort van stukken schijnt hij met bijzondere voorliefde bewerkt te hebben. Daartoe behoort onder anderen *de Wonderbare Toovenaar*, zeker het beroemdste drama van dien aard, schoon *de Jozef der Vrouwen* en *de twee Gelieven des Hemels* volkomen op dezelfde waarde kunnen geschat worden, zoo niet hooger. Bij sommige van deze stukken kan men zeggen, dat hij zich bewogen heeft op het gebied der gewijde mythologie, om het zoo eens te noemen, gelijk bij voorbeeld in *de Sybille van het Oosten*, waarin de

bekende legende omtrent den Boom des levens in het Paradijs en het kruis van Golgotha tot een gedicht van weergalooze poëzie bewerkt is. Daartoe brengen wij ook *het Vagevuur van S. Patricius*, *de Vereering van het Kruis* en *de Dageraad in Copacabano*, welk laatste werk de geschiedenis behelst van de eerste opkomst der kerk in Peru. Wat er ook in deze stukken vreemd of zelfs stuitend moge voorkomen, dit is zeker, dat slechts een groot dichter ze kon hebben vervaardigd.

Wat dan verder de historische stukken betreft, zij omvatten gebeurtenissen uit den morgendstond der geschiedenis tot de verheerlijking van feiten, die in zijn eigen leeftijd voorvielen. Zij vangen aan met *de Dochter van de Lucht*, behelzende de legende van Semiramis en in het oog van Goethe het prachtigste stuk, dat hem van den dichter bekend was, en loopen tot *de belegering van Breda* in 1625. Daar tusschen liggen drama's uit de Grieksche en Romeinsche geschiedenis. *De groote Zenobia* rekent men het beste en *de wapenen der Schoonheid* (uit de geschiedenis van Coriolanus) het minste daarvan. Behalve onderscheidene aan de Joodsche geschiedenis ontleend, zijn er ook vele uit die van het latere Europa geput en daaronder twee uit die van Engeland, namelijk, een zeer gebrekkig stuk, dat de instelling der ridderorde van den Kouseband behelst, en een zeer partijdig drama, *de Scheuring van Engeland* onder Hendrik VIII, natuurlijk geheel verschillende van Shakespeare's stuk naar gemelden vorst genoemd.

Het grootste aantal van Calderon's historische drama's heeft echter onderwerpen tot grondslag, aan de Spaansche geschiedenis ontleend. De helden van de Spaansche romance en het Spaansche volksleven worden hierin door hem ten tooneele gevoerd en niet alleen die van lang verloopen eeuwen, maar zelfs die uit de voorafgaande, gelijk Isabella van Castilie, Karel V, de veroveraar van Amerika, Filips II, don Juan van Oostenrijk, Alva, Figueroa en zelfs zulke mannen, die nog in leven waren, toen de

dichter zijne stukken schreef. Onder deze drama's is *de standvastige Prins* (ofschoon de held eigenlijk niet op Spaanschen, maar op Portugeeschen bodem te huis behoort) stellig het meest beroemd. Het gebied der geschiedenis verlatende, moeten wij nog melding maken van eenige mythologische drama's, stukken waarin niet zoo zeer, gelijk een Engelsch schrijver zoo juist zegt, het koude vleesch der Ouden opgewarmd op nieuw wordt voorgezet, maar waarin de klassieke verhalen in het eigenaardige kleed der romantische poëzie van de moderne wereld verschijnen. Dit is onder andere het geval in het bij uitstek bevallige en levendige stuk *Echo en Narcissus*, terwijl in *het standbeeld van Promotheus* en het stuk op de welbekende fabel van Cupido en Psyche gegrond, eene wending wordt waargenomen, die het mythologische verhaal als het ware verchristelijkt. Over het algemeen echter moeten deze stukken als de zwakste beschouwd worden, daar velen er van slechts moesten dienen als het voertuig voor tooneelvertooning en spectacle. Meestal waren het de werken van den dichter, die op *Buen Retiro* ter feest genoodigd was. Nog vermelden wij hier *Theagenes en Chariclea, Bojardo en Ariosto* en *de brug van Mantible*, die met eenige andere drama's, waarin de vinding en fantazie van den dichter een ruimen spel had, een niet onbelangrijken groep vormen.

Onder de zoogenaamde *Comedias* kunnen wij ook nog eenige stukken onderscheiden, die een bepaald tragisch karakter hebben en daarom onder den naam van treurspelen kunnen gebracht worden. Natuurlijk kunnen sommige daarvan weder tot de historische drama's geteld worden. Onder de prachtigste stukken, die wij daartoe zouden kunnen rekenen, komt zijn *Jaloezie het grootste Monster* vooral in aanmerking. Het behelst de geschiedenis van Herodes en Marianne en is een echt noodlot-drama van grootsche opvatting en stoute behandeling. De treurspelen van een Spanjaard, die voor Spanjaarden schrijft, moeten, wanneer zij de jaloezie tot

hoofdthema hebben, reeds onmiddellijk eene bijzondere aandacht trekken. En werkelijk heeft Calderon nog drie of vier stukken van dezen aard, die een vreeselijk afgrijzen inboezemen, en in welke de Spaansche dolk tot het bloedigste uiterste gedreven wordt, schoon het onmogelijk is den ontzaggelijken indruk en het meest aangrijpend effekt daarin te loochenen. *De Geneesheer van zijne eigene Eer* behoort hiertoe; doch minder afgrijselijk en daarom wellicht te schrikwekkender is een ander belangrijk stuk, *Geheime Beleediging*, *geheime Wraak*, hetwelk een der stoutste scheppingen van zijn dichtertalent kan genoemd worden. Een ander drama: *Liefde sterker dan de Dood* speelt in den tijd van den opstand der Mooren in 1568. Calderon vertoond zich daarin van eene gunstige zijde, door zich boven de volks-vooroordeelen te verheffen en de heldendeugd van een edelen vijand te verheerlijken. Als een voortreffelijk stuk, aan het eigenlijke volksleven ontleend, moet men in aanmerking nemen de *Alcade van Zalamea*, dat gedeelten bevat, die door sommigen tot de schoonste van Calderon gerekend worden.

Ook zijn er enkele zijner *Comedias*, die meer bepaald het karakter hebben van stukken in den zin, waarin wij dit woord gebruiken. Ulrici, een bevoegd beoordeelaar, is er zelfs zoo mede ingenomen, dat hij beweert, dat Calderon in het blijspel zijn echt poëtisch genie meer dan ergens elders in zijne volle kracht ten toon spreidt. Wij gelooven, dat men niet zonder degelijken grond tegenover deze bewering heeft aangevoerd, dat de geestigheden zijner mindere personages meestal zeer gezocht of flauw zijn, dat zijne eigenlijke komische zijde zich maar al te schaars laat zien, en dat zijne schilderingen van het leven der lagere klasse bijna altijd paro diën zijn op dat der hoogere standen, of dat der hoogere standen zelf is, maar op den laagsten trap der maatschappij gespeeld. Overigens ligt het in den aard van het Spaansche drama, dat de *Gracioso* dikwerf niet anders dan eene parodie is

op een der hoofdpersonages. Hoe het zij, wij moeten hier melding maken van zijne *Geheimzinnige vrouw*, op onderscheidene wijzen nagevolgd, van *Zijn eigen Cipier*, een blijspel, dat het treurspel op den kant af nadert, van *Het openbare Geheim* en van *De Sluier en de Bloem*, een stuk dat altijd bijzonder de aandacht getrokken heeft.

Thans rest ons nog een enkel woord te spreken over de *Autos sacramentales* van Calderon. Wij rekenen daar minder toe de bepaald godsdienstige spelen, gelijk bij voorbeeld het reeds genoemde *Vagevuur van St. Patricius*, maar uitsluitend de gewijde vertooningen, die op Corpus Christi in het openbaar werden vertoond en wel in de groote steden, zooals Madrid, Toledo en Seville, op wier uitnoodiging Calderon ze opzettelijk vervaardigde. De meeste van die spelen werden door eene *loa* voorafgegaan en duiden in hunne titels reeds het onderwerp aan. Velen zijn ontleend aan de geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament, hetzij dat zij het typisch karakter van personen en gebeurtenissen uit het Nieuwe Verbond moeten aanduiden of de Gelijkenissen en feiten zelven uit de Evangeliën behandelen en uitwerken. Wij noemen hier slechts: *De koperen Slang*, *Gideon's schapenvacht*, *de Schoven van Ruth*, *het Feest van Belsazar*, *de eerste en tweede Izaac*, *de roof van de Ark des Verbonds;* of ook: *De Wijngaard des Heeren*, *de Schat in den Akker*, *het Onkruid onder de Tarwe*, *enz.* Anderen weder hebben eene mythe uit de heidenwereld tot grondslag en zijn de allegorische voorstelling van het christelijke, kerkelijke en heilige. Het laatste werd daardoor geenszins ontheiligd, maar veeleer was de bedoeling het profane te verheffen tot een middel van stichting en devotie. Zoo vertoont zich dit in *de ware God Pan* en *de Goddelijke Orpheus.* Weder anderen behandelen christelijke legenden of leerstukken, zooals *het heilige jaar van Madrid, de oorsprong, het verlies en de herstelling van Maria van het Hoogaltaar*, *de Vereering van de Mis*, enz.

Al deze stukken hebben allegorische personen, zooals: Zonde, Dood, Mahomedanisme, Judaïsme, Rechtvaardigheid, Christelijke liefde, enz. De booze bekleedt natuurlijk daarbij eene zeer gewichtige plaats. Quevedo klaagt er zelfs over, dat hij eene te ruime plaats inneemt, dat hij in onderscheidene stukken zich een toon aanmatigt, of ze voor hem alleen geschreven waren en de geheele wereld zijn eigendom was. Ook Cervantes, een man die zich in goeden smaak en onbekrompen oordeel zoozeer van zijne land- en tijdgenooten onderscheidt, trekt hevig te velde tegen hetgeen hij in de gewijde spelen aan groven wansmaak en onzinnigheid botvierde en wat hij eene schande voor het Spaansche volk noemt'

Niettegenstaande bleven deze soort van stukken zich in immer voortdurenden bijval verheugen, maakten zij diepen indruk op het volk dat er steeds ten zeerste aan gehecht bleef. Iederen eindigde met Autos te schrijven, opdat de kleinste plaatsen toch ook de hunne zouden hebben. In de groote steden bleven zij in zwang tot op het laatst der vorige eeuw, toen ze verboden werden door den graaf d'Aranda, voorzitter van den raad van Castilië, die, gansch doordrongen van den Franschen geest, zich had voorgesteld, het Spaansche tooneel merkelijke veranderingen te doen ondergaan en het geheel op Fransche leest te schoeien. Er dient te worden bijgevoegd dat op dit tijdstip de *Autos* veel van hun oorspronkelijk karakter hadden verloren en dat zij veeltijd aanleiding tot ergernis gaven, zoo dat de geestelijkheid zelve, die vroeger het vervaardigen van dit soort van stukken zoozeer had aangemoedigd, er thans voor bevreesd werd.

Het ware echter niet te verwonderen dat in afgelegene en kleine steden of dorpen men tegenwoordig nog Autos opvoerde, maar met minder luister en pracht als voorheen.

Moesten wij vroeger getuigen dat Calderon zich weinig of niet bekreunde de uitgave zijner werken te verzorgen, dat hij zijne stukken, eenmaal uit de pen gevloeid, den

tooneelspelers in handen gaf. die elk hun deel er uit afschreven, van buiten leerden, er Spanje mede rondreisden en het daarna als niets waardig wegwierpen, dan moeten wij thans bekennen dat het geheel anders toeging met zijne *Autos.* Aan dit gedeelte van zijnen letterschat besteedde hij niet alleen zijne beste krachten, trachtte hij niet alleen, zoo mogelijk, in der volmaaktheid af te werken, maar droeg ook ten zeerste zorg voor hunne uitgave.

III.

Calderon, gevierd en gefeest gedurende vele jaren, werd in de XVIIIe eeuw hard aangevallen door eenigen zijner landgenooten die, als goede medehelpers tot verbastering van hun land, oor en oog gesloten hadden voor wat tot heden toe het meest heeft bij gedragen om hunne letterkunde in den vreemde bekend te maken, namentlijk de voortbrengselen hunner onsterfelijke tooneelschrijvers, aan wien zij de gouden eeuw hunner letterkunde verschuldigd zijn.

Don Blas Nasarre opende de rei en beweerde dat Spanje nooit mannen had gedragen zooals Calderon ze heeft afgeschilderd en wat de vrouwen betreft ‘zij leeren aan de eerlijke personen van hun geslacht den weg van het verderf, evenals de manier om onkuische liefde te beoefenen, hunne vaders te bedriegen en hunne dienstboden te verleiden, dit alles om tot geheime en slecht uitgezochte huwelijken te geraken, met het eenige doel hunne driften te voldoen.’

Don Nicolas Fermandez de Moratin, een tooneelschrijver, geeft ook een slag, ofschoon hij bekent dat eenige werken niet onverdienstelijk zijn en zouden kunnen worden opgevoerd, indien iemand ze met veel kennis veranderde.

Martinez de la Roza volgt hen op, maar minder hard en laat zich in minder ruwe bewoordingen uit.

Anderen staan deze schrijvers ter zijde die wel zouden geëindigd hebben met hunne gedachten algemeen te doen zegevieren, toen gelukkiglijk in 1840 eenige jonge schrijvers in de bres sprongen ter verdediging van den roem en de trots van hun land.

Don Francisco Javier de Burgos trekt het eerst te velde tegen Clavijo y Fazardo, opsteller van *Pensador Matritense* die zijne lezers wilde wijsmaken, dat Calderon een buitensporig dichter was.

Don Ramon Mesonero Ramos, don Antonio Gil y Zarate en meer anderen beijverden zich om Calderon aan hunne landgenooten naar waarde te doen schatten en hem opnieuw die hulde te betoonen, die aan zijn groot talent toekwam. Zij beriepen zich te dien einde op het hoog te schatten oordeel van Goethe en Schlegel, dat wij hier ten slotte laten volgen:

'Calderon's groot talent, zegt Goethe, zijn verheven geest en zijn helder verstand moet ik immer opnieuw vereeren en bewonderen. Eigenlijke natuuraanschouwing zal men bij hem nergens vinden; hij is veeleer doorgaans theatraal, ja tooneelmatig. Van wat wij begoocheling noemen, vooral dezulke, die ontroerenis wekt, zoekt men te vergeefs bij hem een spoor; het plan ligt helder voor den geest, de tooneelen volgen noodzakelijk, met eene soort van balletschrede, welke kunstmatig weldoet en naar de techniek onzer nieuwste boertige opera's verwijst. De innerlijke hoofdmomenten zijn immer dezelfde: strijd tusschen plichten en hartstochten, voorwaarden uit de tegenstelling der karakters, uit de verhoudingen afgeleid.

De hoofdhandeling gaat haar grooten theatralen gang; de tusschentooneelen, welke zich in sierlijke menuëtachtige figuren bewegen, zijn rhetorisch, dialectisch sophistich. Al de elementen der menschheid worden uitgeput, en zoo ontbreekt, ten slotte, ook de nar niet, wiens huisbakken verstand, wanneer ergens eene begoocheling op aandeel en neiging zou aanspraak maken, ze weldra, zooniet reeds vooruit, te verstoren dreigt.

Nu geeft men, bij eenig nadenken, toe, dat menschelijke toestanden, gevoelens, gebeurtenissen in oorspronkelijke natuurlijkheid zich niet op deze wijze op het tooneel laten brengen; zij moeten reeds verwerkt, toebereid, gesublimeerd zijn. En zoo vinden wij ze ook hier. De dichter staat aan den drempel der overbeschaving; hij geeft eene quintessens der menschheid. Shakespeare reikt ons integendeel de volle rijpe druiven van den wijnstok; wij mogen ze naar believen, bezie voor bezie, genieten, uitpersen, kelderen. als most, als gegisten wijn proeven of slurpen, - in allen gevalle zijn wij verkwikt. Bij Calderon daarentegen is den toeschouwer, zijner keus en zijn willen niets overgelaten; wij krijgen afgetrokken, zeer verfijnden wijngeest, met menige specerijen gescherpt, met zoetigheden gemilderd; wij moeten den drank nemen, zooals hij is, als smaakvol kostelijk prikkelend middel, ofwel hem weigeren.'

'Don Pedro Calderon de la Barca trad op, zegt Schlegel, een even vruchtbaar hoofd, even arbeidzaam schrijver als Lopez, doch een geheel ander dichter, een dichter indien er ooit een was. In veel hoogeren graad vernieuwde zich het wonder der natuur, de algemeen geestdriftige bijval en de beheersching van het tooneel.'

Na de opsomming zijner werken vervolgt Schlegel aldus: 'Bij dezen bijna onafzienbaren overvloed, zal het ongelooflijk schijnen, dat zich daaronder niets op goed valle het uit neergeworpen bevindt, maar dat alles naar zekere, consequente grondregels met de diepzinnigste kunstenaarsinzichten en met het volkomenste meesterschap uitgewerkt is, zoodat niet éen verwaarloosde regel uit zijne pen vloeide, en toch is het zoo... Calderon heeft overal wat zijne voorgangers reeds als vorm gold, weer tot stof gemaakt; hem konde nergens iets minder, dan de edelste fijnste bloesem vergenoegen. Van daar, dat hij zich in menige uitdrukkingen, beelden, vergelijkingen en zelfs in eenige spelen der toestanden herhaalt, daar hij anders te rijk was, om van zichzelven, laat staan van

anderen, te moeten leeren. De verschijning op het tooneel is voor hem het voornaamste; maar dit anders beperkende inzicht wordt bij hem gansch positief. Ik ken geenen tooneelschrijver die het effect zoo zeer heeft weten te poëtiseeren, die tegelijk zoo stoffelijk krachtig is en zoo etherisch.'

EDWARD VAN BERGEN.

Nationale toonkunde.

De jaarlijksche openbare oefeningen der Antwerpsche Muziekschool, welke van 9 Juli tot half Augustus hebben plaats gehad, zijn dit jaar onder alle opzichten belangrijk geweest, en zijn dan ook door het publiek trouw en druk bezocht geworden. Alvorens deze oefeningen zelf te bespreken, willen wij hieronder mededeelen, wat de Bestuurder Peter Benoit over het onderwijs zegt, dat in de Antwerpsche Vlaamsche muziekschool gegeven wordt

'Het volledig onderwijs onzer Muziekschool, in verband met het Programma der Diploma-Examens, bestaat in:

a LAGER, *b.* MIDDELBAAR, *c.* HOOGER ONDERWIJS.

Elke leergang is verdeeld in lagere, middelbare en hoogere afdeelingen.

Het *lager onderwijs* bevat de solmisatie en meer uitgebreid practisch en theoritisch onderricht, behalve de gevorderde instrumentale en verfijnde zangleer.

Het *middelbaar onderwijs* bevat de lagere en de middelbare afdeelingen van den bijzonderen leergang van speeltuig en bijzondere stemoefeningen; daarbij:

1° De kennis van gezongen of instrumentale kamermuziek, vooral de nationale.

2° De litteratuur van het beoefend speeltuig of der beoefende stem.

3° De beknopte kennis van de vorming der stem of van den bouw en de geschiedenis van het beoefend speeltuig.

4° De grondbeginselen der harmonie, de bepaling van het enkel contrapunt, de navolging en de samenstelling des canons.

5° De beknopte geschiedenis der Oud-Nederlandsche en hedendaagsche nationale toonkunst.

6° De beginselen van vormleer en aesthetiek.

Het *hooger onderwijs* bevat de *lagere*, *middelbare* en *hoogere* afdeelingen van den bijzonderen leergang der beoefende stem of van het beoefend speeltuig. Verder de meer ontwikkelde kennissen van hetgeen bij het middelbaar onderwijs vereischt wordt.

Bij elken leergang worden de lessen gegeven volgens eenen studieleider, verdeeld in een zeker getal graden, en elke graad nogmaals, in een gegeven aantal door letters aangeduide onderverdeelingen.

Bij dezen leider berust voor elken leerling een boekje, waarin deze, onder toezicht van zijnen Leeraar, regelmatig aanteekent den graad en de letter van den graad, tot waar hij met goeden uitslag gestudeerd heeft.

Bij middel van *leider* en *boekje*, kan het Bestuur der school, op gemakkelijke en zekere wijze nagaan, tot hoever een leerling gevorderd is, en of hij, op een gegeven tijd, snel of traag is vooruitgegaan.

Indien de leerling later in het geval is zelve muziekonderricht te geven, zal de leider, als *memento*, hem zeer voordeelig wezen.

Bij de bijzondere leergangen wordt de leerling, die geen Nederlandsch kent, zooveel mogelijk bij middel zijner moedertaal onderwezen.

Bij het onderwijs van zang en lyrische declamatie hebben de leerlingen vijf graden door te werken. In de eerste en tweede graden, lager - in de derde en vierde middelbaar - onderwijs, bezigt de leerling zijne moedertaal. In den vijfden graad, hooger onderwijs, wordt de taal gebruikt, waarin de zangstukken oorspronkelijk zijn getoonzet.

Gevolgenlijk worden de stukken van Fransche Meesters in het Fransch, de Duitsche in het Duitsch en de Italiaansche in het Italiaansch enz. gezongen.

Wanneer de leerling de taal van den oorspronkelijken tekst niet naar behooren kan lezen noch verstaan, dan volgt

hij eene Nederlandsche vertaling, waarbij metrum en rythmus van het oorspronkelijke nauwkeurig bewaard zijn gebleven.

De studieleiders der instrumentale leergangen zijn insgelijks in vijf graden verdeeld.

Behooren tot de *lagere* afdeelingen dezer leergangen: de leerlingen van den eersten en den tweeden graad; tot de *middelbare* afdeeling, die van den derden graad, en tot de *hoogere* afdeeling, die van den vierden en vijfden graad des studieleiders.

De leergangen van solmisatie zijn in twee afdeelingen gesplitst; de hoogere dezer in drij afdeelingen. Een bijzonder handboek bestaande in vier afdeelingen, regelt de studiën dezer leergangen.'

Over de *oefeningen* zelven zegt de Bestuurder het volgende:

'De openbare oefeningen zijn in twee categoriën verdeeld: dagoefeningen, voor die der lagere leergangen; en avondoefeningen, voor die der middelbare en hoogere leergangen.

Die twee categoriën worden in drij reeksen verdeeld.

Reeks A: Lagere afdeelingen der instrumentale leergangen:

Reeks B: Lagere, middelbare en hoogere leergangen van solmisatie en samenzang (choralen, volks- en andere liederen en gezangen) en de lagere afdeelingen van den verfijnden zang.

Reeks C: Middelbare en hoogere afdeelingen van al de leergangen.

Het programma der jaarlijksche openbare oefeningen zal voor de eerste maal oefeningen behelzen van solmisatie en samenzang voor elke klas van notenleer, van af de laagste tot de hoogste graden.

Eene andere belangrijke oefening zal die zijn van de leerlingen der hoogere leergangen van zang, pianoforte, waar madrigalen, (bijna onbekend in België) zullen uitgevoerd worden van Cornelis Schuijt, Jan Pieters-Sweelinck, twee componisten der Noord-Nederlandsche School. (1597 en 1600).

Men weet dat Sweelinck (van Deventer) orgelist in Amsterdam, (1612-1621) de voorganger is van J.S. Bach.

Het is bij Sweelinck dat de groep Duitsche orgelisten zich kwam vormen, waaruit de groote Bach is voortgesproten.

Daarbij zal een keus van eenige der schoonste Nederlandsche Volksgezangen, alsmede nog onbekende werken onzer oude Vlaamsche clavecinisten: Van den Geyn, Boutmy, Krafft, Raick, Fiocco, Trazegnies, Staes, Van der Meert, Kennis, enz., dit programma volledigen.

Het onderwijs onzer Muziekschool beperkt zich bij den kring der nationaliteit. De proeven der klassen van orgel, verfijnden zang, pianoforte, van kamermuziek, enz. bewijzen dat benevens het onderwijs bij de opvoeding *sui generis*, de studie van alle scholen verplichtend is voor de leerlingen der hoogere leergangen.

Het doel onzer jaarlijksche openbare oefeningen laat zich raden. Zij stellen ons in staat de redelijke richting te waardeeren, aan de studiën onzer Muziekschool gegeven. Zij bewijzen de rechtzinnigheid eener inrichting, strekkende om het muziekaal gevoel te ontwikkelen van een ras, dat onder dit opzicht bijzonderlijk begaafd is.

Het heden onbetwiste grondbeginsel waarop het onderwijs onzer muziekschool berust, is dat der nationaliteit in de kunst als grondslag en vertrekpunt genomen, van eene muzikale opvoeding, die de kunstenaar in staat stelt de kunstuitingen van andere volken met volle bewustzijn, te voelen en te waardeeren.

Dat werk is gezamenlijk voltooid door den Bestuurder, de leeraren en eenige oudleerlingen onzer muziekschool.

Het is dus eenigermate eene zooveel mogelijk volledige tentoonstelling onzer muziekschool, waartoe deskundigen en het muziekminnend publiek worden uitgenoodigd.'

Deze openbare oefeningen hebben ons eerst en vooral aangetoond, in welken bloeienden toestand de Vlaamsche Muziekschool zich bevindt. Meer dan 1000 leerlingen zijn voor het publiek opgetreden, en de toejuichingen, welke zij hebben ingeoogst, hebben duidelijk bewezen, dat de degelijkheid en de strekking van het onderwijs der school door Antwerpen gewaardeerd worden.

En geen wonder. Het programma was derwijze samengesteld, dat het de kieskeurigsten moest bevredigen, en de vertolking door de leerlingen mocht over het algemeen puik genoemd worden.

Behalve zang- en muziekstukken van gekende klassieke toondichters, werden nog choralen en madrigalen van oude Nederlandsche meesters ten gehoore gebracht, terwijl aan de jongere Zuid- en Noordnederlandsche komponisten eene goede plaats is ingeruimd geworden.

Onder alle opzichten dus moeten deze oefeningen der Antwerpsche Muziekschool geprezen worden. Maar voornamelijk komt eer en lof toe aan hen, die met het onderwijs in deze zoo bloeiende school gelast zijn, aan den kundigen bestuurder, Peter Benoit, en aan al de ieverige leeraars en leeraressen, zonder onderscheid. Wij noemen geene namen, omdat wij niet eenen willen vergeten.

Maar behalve de degelijkheid van het onderricht, hebben deze oefeningen nog de noodzakelijkheid bewezen, welke er bestaat om de muziekschool een geschikt lokaal te geven. Het tegenwoordig gebouw is niet alleen te klein, maar slecht ingericht en bouwvallig. Jaarlijks moet een groot getal leerlingen worden geweigerd, omdat de noodige ruimte ontbreekt. Wij drukken dan ook den wensch uit, dat men dringend een behoorlijk lokaal ter beschikking onzer Vlaamsche Muziekschool stelle: zij verdient het ten volle.

Bij het eindigen der oefeningen werd door den bestuurder der muziekschool de volgende rede uitgesproken:

‘Het Vlaamsche volks- en kunstleven in zijn verleden nagaan, om hetzelve met het tegenwoordige te verbinden, en zóó eene ware degelijke Vlaamsche muziekkunst voor te bereiden, is het doel dat wij ons voorstellen.

Dat dan ook onze oude Nederlandsche choralen, madrigalen en volksliederen, benevens nieuwere zang en instrumentale muziek van Nederlaadsche Componisten, ons onderwijs tot grondslag verstrekken, valt licht te begrijpen.

In de inleiding zijner verzameling van oude Vlaamséhe liederen, zegt Vader Willems: ‘De mensch kon niet lang in de maatschappij leven, zonder dat de eigenlijke muziek en met deze de kunstige dans uitgevonden werd. Gelijk bij den eersten dag des menschenwording, zoo galmde het lied over de wieg van elk volk en langen tijd waren de volksgezangen de oorkonden, waarin de daden van het voorgeslacht bewaard bleven.

Het lied is de oudste vorm in de letterkunde; dit bewijst de Geschiedenis en die der Germanen in het bijzonder.’

Dat is inderdaad zóó; want wij vinden in onze volksliederen alles terug wat het wel en wee van het volk kenmerken kan. Wij bezitten der-

halve oude minneliederen, historische liederen, verhalende liederen (zooals sagen, legenden, sprookjes) drinkliederen, geestelijke liederen, enz.

Daarom nemen onze Nederlandsche volksliederen eene eerste plaats in bij ons onderwijs, als onontbeerlijk ontwikkelingsmiddel onzer Vaderlandsche toonkunst. Zij vereenigen in zich het zuiverste, het geniaalste van ons volksgevoel, van onzen volksgeest.

'Geef mij de volksliederen eener natie' zegt een beroemde schrijver 'en ik bouw er hare geschiedenis mede.'

Doch niet enkel om die reden; maar ook om de ongedwongenheid van hunnen zwier, de natuurlijkheid en de oorspronkelijkheid van hun naïeven, muzikalen vorm en prosodie, zal men ze aan het volk en aan onze nationale toondichters en beoefenaars van muziek als dagelijksch geestesbrood voorschrijven.

Dat onze jonge Vlaamsche Componisten de gedichten derzelve op muziek brengen, terwijl zij er den muzikalen inhoud van bestudeeren, en zij zullen met het volle bewustzijn van wat Nederlands taal en kunstwezen is, de gedichten van onze hedendaagsche dichters door hunne muziek op degelijke wijze kunnen verheerlijken.

Doch nevens de studie onzer volksliederen, dringt zich de kennis en de studie van onze choralen en madrigalen niet minder noodzakelijk op.

Het Gregoriaansch choraalgezang, standvastig voortschrijdende op de ingeslagen baan, is tot dien vorm geraakt, welken het sinds eeuwen verkreeg en heden nog behoudt.

Een uitvloeisel van dezen is het hedendaagsche choraalgezang in de volkstaal, dat b v. in Engeland, Duitschland, en Skandinavië, zoowel in Katholieke als in Protestansche tempels, door het volk gezongen wordt.

Wat zijn echter die grootsche choraalgezangen (zooals onze leerlingen er een paar, tijdens de openbare oefeningen van solmisatie en gezang hebben uitgevoerd) die soms met duizenden stemmen aangeheven, altijd een onbeschrijflijken indruk te weeg brengen? Wat zijn die gezangen, zoo niet eene verhevene uitboezeming van de versmilting der goddelijke gedachte met het diepe menschelijke gevoel.

De choralen, door elk volk in de moedertaal gezongen, niet enkel onder de gewelven zijner godsdienstige tempels, maar tevens in den huiselijken kring en de openbare vergaderingen, overal waar de omstandigheden zulks toelaten, bekomen alzoo, benevens hun algemeen n drukwekkend karakter, nog eene bijzondere beteekenis. Door vernuftige mannen gemaakt, komen zij in alle toestanden, als de uitdrukking van het geestelijk wel en wee eens volks te voorschijn, als waren zij een zedelijk schutsel tegen alle overweldiging van geest en gevoel; als waren zij de ideale straal van alle zielsvoldoening en geluk.

In alle landen, waar de muziek niet enkel als een beschavend, maar tevens als een onvermogend ontwikkelingsmiddel van zielsgevoel,

beoefend wordt, dienen de nationale volksliederen, de choralen en madrigalen als grondslag van alle huiselijk en openbaar muziekonderwijs.

Wat zijn madrigalen?

Onder de meerstemmige gezangen bekleedden deze in het midden der XVI^{de} eeuw eene eerste plaats. Vòór dien tijd echter, dat is in de XIV^{de} eeuw, bestonden er reeds motetten, welke men met dien titel bestempelde, maar die enkel godsdienstige composities zijn, zooals de oorspronkelijke betiteling: *madri-gale* 'uitgalming ter eere der moeder of lofzang aan Maria' bewijst.

Latertijds, in de XVI^{de} eeuw, werd het madrigaal allengs wereldlijk van inhoud, maar het behield niettemin zijne eerste benaming. Zoo is dit ook het geval geweest met het *Oratorio.*

Het wereldlijke madrigaal, dat aan de later (1650) ingevoerde *Cantate* tot grondslag strekte, werd voornamelijk gezongen in dramas, treur- en blijspelen, bij boertige mascarades, feestelijke optochten, en waren de uitdrukking van het algemeen gevoel der volksmenigte of soms ook van de gewaarwordingen eens enkelen persoons, die op het tooneel zwijgend en slechts door gebaren zijn gevoel te kennen gaf, dat door een onzichtbaar koor gezongen werd.

Dergelijke tooneelstukken met koren, in den madrigaalstijl en met geïdealiseerden tekst der fabel voor de handelende personen, vindt men onder andere reeds in 1650 door A. Della Viola, (een leerling van onzen Adrianus Willaert) gecomponeerd.

Veel van deze belangrijke zaken zullen langzamerhand onze kunstminnende bevolking voorgezongen en voorgesteld worden en alzoo ons dichterlijk en muzikaal verleden, levendig, sprekend en zingend, voor oog en oor, vatbaar komen maken.

Men ziet het, onze school spruit dus voort uit de bron der natuur zelve, uit het naïeve en dichterlijke gevoel, uit den schranderen en ongekunstelden geest van ons Vlaamsche volk.

En nu een woord van erkentenis aan de Antwerpsche Stadsregeering. die door hare krachtdadige ondersteuning, mogelijk maakt, dat onze school zich uitbreiden kan, om naar de hoogere nationale en tevens algemeene kunstsfeer vooruit te streven.

Aan de Antwerpsche kunstminnende bevolking, die de stedelijke onderstenning toejuicht. Aan onze wakkere Leeraressen en Leeraars, alsmede aan onze moedige Leerlingen, die dit jaar een groot werk verricht hebben, een werk, dat de school toeliet het publiek, voor de eerste maal, als op eene tentoonstelling van alles wat zij leert, uit te noodigen.

Aan die uitnoodiging heeft de Scheldestad ten volle beantwoord, want het is met fierheid, dat wij op de menigte toehoorders mogen wijzen, die onze oefeningen sedert zes weken met zooveel belangstelling hebben opgevolgd.

Mochten wij eens de grondbeginselen onzer Muziekschool bij al wat Vlaamsch is in de stad en de provincie Antwerpen zien invoeren; mochten wij eens die onontbeerlijke eenheid in de muzikale samenwerking tot stand zien komen, zonder welke onze muziekschool moeilijk en misschien wel nooit het toppunt van haren luister in de toekomst zou bereiken. Dankbaar zouden wij dit heerlijke feit zich zien voordoen, want het overige, dat is het algemeen samenwerken van het gansch Vlaamsche Land, zou van zelfs volgen.

***

Op Zondag, 12 Augustus l.l., had te Brussel, in het *Vaux-hal*, eene muzikale plechtigheid plaats, welke was ingericht door de vereeniging *Le Progrès*, ten behoeve der wereldlijke scholen, en door het *Willemsfonds* ten bate van nieuwe volksboekerijen.

Het programma bevatte drie afdeelingen. De eerste werd uitgevoerd door het uitstekend orkest van den Munstschouwburg. Daarop volgde de gunstig bekende koninklijke zangvereeniging *Les Artisans réunis*, onder het bestuur van den heer Blauwaert, en bracht o.a. het koor der Pelgrims uit Wagner's Tannhäuser meesterlijk ten gehoore

De uitvoering, door het voormelde orkest, van brokstukken, uit het lyrisch drama *Willem de Zwijger* (alias de *Pacificatie van Gent*) van Peter Benoit, onder diens eigene leiding, volgde het tweede gedeelte.

In Brussel was dit grootsche werk, dat in 1876 ter gelegenheid der 300^{e} verjaring der Pacificatie van Gent gecomponeerd en uitgevoerd werd, nog niet bekend.

't Is dan ook daaraan toe te schrijven dat het *Vauxhal* tot stikkens gevuld was.

Toen de maëstro optrad, werd hij door de artisten en het publiek met een daverend handgeklap begroet.

De ouverture bevat verschillende motieven, die, later in het drama terugkeerend, op eene zeer karakteristieke wijze weergeven de handelingen der Inquisitie, de onverbiddelijkheid van Alva's wil, de verheven pogingen van den dorst naar vrijheid van het onderdrukte volk.

De overige nummers zijn alle even welsprekend en indrukwekkend. Heerlijk vooral is de karakterschets van den

Zwijger uit het vierde bedrijf, ‘Willem's droefheid, zijne vaderlandsliefde en zijn verheven moed, die het vaderland zullen redden. ‘Ook de groote optocht der gilden met trommen, fluiten en doedelzakken is vol effect en deed den toondichter stormachtige toejuichingen behalen.

Na het prachtige finaal, met de naïeve volksdansen, het treffende motief van de Pacificatie van Gent, en het Wilhelmuslied uit de ‘Schelde,’ kwam er haast geen einde aan de geestdriftige toejuiching van artisten en publiek.

Dood van Hendrik Conscience

De grootste slag, die de Vlaamsche beweging, de Vlaamsche letterkunde thans treffen kon, is er aan toegebracht geworden. Onze beroemde Hendrik Conscience, onze groote romanschrijver, is Maandag 10 Oogst om half zes uur des avonds te Brussel in zijne woning, Museum-Wiertz, overleden. Ofschoon Conscience reeds maanden ziek was, ofschoon hij veel lijden had moeten verduren, was er in den laatsten tijd wat beternis in zijnen toestand gekomen en had men de hoop opgevat, dat de geneeskunst er zou in gelukt zijn, zijn kostbaar leven nog voor eenigen tijd te verlengen. Die hoop is verijdeld. De groote man, die, zooals onlangs te recht werd gezegd, ‘zijn volk leerde lezen’ is niet meer; de schrijver van zoo talrijke boeiende werken, ter verheerlijking van Vlaamsche helden, Vlaamsche zeden, Vlaamsche begrippen, de onnavolgbare schilder der Vlaamsche natuur en Vlaamsche gewesten, hij die enkel leefde voor zijn geliefd Vlaamsche land en zijne heerlijke moederspraak, heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld!

De roem van Conscience was heinde en ver verbreid; hij was eene wereldvermaardheid; in bijna alle levende talen werden zijne werken overgebracht. Talrijke vorsten zonden hem ridderkruisen; in zijn vaderland vielen hem de hoogste onderscheidingen te beurt. Hij kreeg den titel van leeraar

van Vlaamsche taal der kinderen van Leopold I, onze tegenwoordige koning verhief hem tot de hoogste waardigheid in de Leopoldsorde, nog gedurende zijn leven werd hem een bronzen standbeeld in Antwerpen, zijne geliefde geboortestad, opgericht.

Geheel het Vlaamsche volk bracht hem, twee jaren geleden, de grootsche betooging, die nog versch in ieders geheugen ligt! Hoe werd de beroemde schrijver alsdan gefeest, gevierd, toegejuicht!

Hij is niet meer; doch het is een zoete troost voor ons, Vlamingen, dat de grootste onzer schrijvers de overtuiging met zich in het graf mededraagt, dat het Vlaamsche volk hem dankbaar is geweest voor al het goede en nuttige, dat hij heeft gesticht; dat het hem dankbaar is geweest, omdat hij het uit den slaap der onverschilligheid heeft opgewekt en het zijne taal heeft leeren achten en beminnen; dat het zijnen Conscience de grootste bewondering toedroeg.

Het telegram, dat ons met den dood van Hendrik Conscience bekend maakte, zegde dat zijne laatste woorden waren: Breidel... de Coninck... Brugge...

Zijne laatste gedachte was dus aan de helden gewijd, die hij in zijn meesterwerk *De Leeuw van Vlaanderen* verheerlijkte, die hij aan de vergetelheid ontrukte en er toonbeelden van maakte van vaderlandsliefde, Vlaamsche volksgezindheid en heldenmoed!

Brugge... Ja te Brugge zullen Breidel en De Coninck weldra in het brons verrijzen, en de hun aldus geschonken onsterflijkheid is men u, Conscience, verschuldigd!

Hendrik Conscience was geboren den 13 December 1812; hij zou dus weldra zijn 71^{e} jaar bereikt hebben.

Wij ontvingen de droevige tijding zijner dood 's avonds ten 7 1/2 ure. Aanstonds hebben wij ons naar het Museum-Wiertz begeven, waarvan de overledene bewaarder was. Daar werden wij geleid in de zaal der benedenverdieping, die de kamer der herinneringen geworden is. Aan de muren dier kamer zijn portretten, schilderijen en gravuren opgehangen, huldebewijzen van vrienden-kunstenaars en die verschillende tooneelen voorstellen, genomen uit de werken van den schrijver. Het is met een gevoel van diepe droefheid dat wij daar die lauwerkronen met hunne treffende opschriften ont-

moetten, en vooral het geschilderd portret van den schrijver, voorgesteld in al de kracht van den ouderdom, 29 jaren geleden, toen hij Kortrijk bewoonde.

Wij zullen de droefheid der familie niet beschrijven. Wij hebben mev. Conscience gezien, de uitmuntende gezellin van den beroemden overledene, mev. Maria Antheunis, zijne dochter, de heer Antheunis, zijn schoonzoon, door de droefheid ter neer geslagen, en als vernietigd door de slapelooze nachten. Wij troffen er ook de vrienden van den overledene aan, die zich gehaast hadden aan de diepbeproefde familie den troost van hunne oude vriendschap aan te bieden.

Men laat ons toe in de naburige kamer, waar het lijk van den volksschrijver rust. De magerheid van dit lichaam, dat uitgemergeld aangezicht, die fijngeworden handen toonen, welk lijden Conscience heeft onderstaan. Het gezicht nochtans heeft eene uitdrukking van groote zielskalmte. Het lijk zal in den salon gebracht worden, die in rouwkapel wordt veranderd.

Van de leden zelf van zijne familie hebben wij de volgende bijzonderheden vernomen over de laatste oogenblikken van den dierbaren overledene. Tot de laatste minuut heeft Conscience al zijne tegenwoordigheid van geest behouden. Hij sprak met de leden zijner familie; zijne stem was zwak, maar nog verstaanbaar. Hij sprak met kalmte over het einde dat hij voelde naderen. ‘De wet der natuur moet uitgevoerd worden,’ zegde hij.

Den dag vóór zijnen dood kwamen zijne drie kleinkinderen, de twee zoontjes en het dochterken van den heer Antheunis, hem tuilen van zijne uitverkorene bloemen brengen. Terwijl hij met hen sprak, vond hij er vermaak in op zijn bed de viooltjes, de resedas en de witte rozen uit te spreiden; hij lachte de kinderen toe en sprak hun over hunne spelen met zijne gewone goedhartigheid.

In den nacht van Zondag tot Maandag, vroeg hij voortdurend naar zijne vrienden van Antwerpen en met eene merkwaardige duidelijkheid, maakte hij een overzicht van de verschillende tijdvakken van zijn leven, te beginnen van zijne teerste jeugd.

De doodstrijd begon maandag, ten een uur. Hij was lang en buitengewoon pijnlijk. Men had mogen hopen dat na

zulke lange ziekte, het lichaam geen weerstand meer zou bieden aan den laatsten aanval en dat Conscience zou inslapen als een licht dat uitdooft. Doch de levenskracht was nog groot in den zieke en de ziel streed lang in dien strijd, waarin zij de bovenhand moest hebben.

Tot het laatste oogenblik herkende Conscience de personen die hem naderden, en toen het woord hem begaf, toen zijne tong belemmerd werd, zegde hij hun nog vaarwel met de oogen. Hij had het uur van zijnen dood voorzegd van bij de eerste aanvallen van den doodstrijd. Zijne laatste woorden zooals wij hooger zegden, waren: 'Breydel... De Coninck... Brugge...'

De doodstrijd had bijna zes uren geduurd.

Sedert twee jaren had Conscience niets meer uitgegeven. Hij had een roman begonnen, getiteld *de Duivel*: hij heeft hem niet kunnen voleinden.

Ten gevolge eener reis die hij verleden jaar naar Rochefort deed, verergerde zijn toestand. Hij genas, doch die beterschap bleef niet duren, en sedert verscheidene maanden, verliet hij het huis niet: hij kwam nog enkel in den hof van het Museum Wiertz. Later kon hij zelfs in den hof niet meer gaan uitrusten. De ziekte hield hem vastgekluisterd tusschen de vier muren zijner kamer.

De lijkdienst heeft donderdag ten elf ure plaats gehad in de St-Bonifaciuskerk, Vredestraat, Brussel.

De geneesheeren van Conscience waren de doctors De Roubaix, Thirlard, Joux en Hauben. Het is doctor Hauben die de laatste oogenblikken van den romanschrijver heeft bijgewoond. Doctor Hauben legt als volgt de ziekte uit, waaraan Conscience leed.

Conscience bezwijkt ten gevolge van eene zwelling van den ondermaagmond, van die plaats der maag waar dit laatste orgaan in den darm overgaat. Het voedsel, na de vertering, kon niet meer in den darm komen, omdat het tegengehouden was door het gezwel, welk den ondermond der maag versperde.

De groote schrijver is van uitputting gestorven. Het is dezelfde ziekte waaraan Napoleon III en de graaf van Chambord bezweken zijn.

De zieke leed sedert verscheidene jaren aan slechte spijsvertering. Conscience hield zich veel met geneeskundige studiën bezig. Hij bezat eene volledige bibliotheek van genees- en heelkunde. Zijne liefde tot de natuurwetenschappen dreef hem aan om allerhande proefnemingen te doen. Hij plukte aldus alle soorten van planten, die hij deed stoven en opat, bij wijze van proefneming. Eens dat hij op de vischvangst was, at hij een rauwe forel op: het dier, het lichaam, zegde hij, moet aan den engel, den geest gehoorzamen.

Eene andere oorzaak, die de werkingen der maag moest stooren, is dat hij met veel eetlust at en dat hij onmiddellijk daarna zich aan het werk stelde, het lichaam voorover gebogen, eene houding die den omloop in den buik belemmert. Toen hij de *Kerels van Vlaanderen* schreef, heeft hij zes maanden lang zijne kamer niet verlaten; hij slikte haastig zijn middag- en zijn avondmaal op, dat de dienstbode hem 's morgens en 's avonds bracht.

Zulke leefwijze moest natuurlijk het krachtigste gestel ondermijnen.

De doodstrijd is ten een uur namiddag begonnen. De zieke heeft weinig geleden en is gestorven in 't volle bezit van zijn verstand. Den dag te voren was hij onderhevig geweest aan brakingen, die verschrikkelijke pijnen deden lijden. Hij was als doorzichtig geworden van magerheid.

Zijne gedachten als ontlost van alle stoffelijkheid, hadden sedert eenigen tijd eene ongemeene uitbreiding, een bovenmenschelijk karakter aangenomen. Hij was voorzeker niet in staat van geestverrukking, doch eene algemeene prikkeling der verstandvermogens maakte hem bijna ongevoelig aan zijn lijden, hoe schrikkelijk het ook was.

Hij wist dat zijn einde naderde, en hij sprak er over zonder schrik en zonder bluf. Conscience aanbad zijne kleinkinderen: Hendrik, Bertha en Karel Antheunis.

Zijne laatste oogenblikken voelende naderen, had hij den wensch uitgedrukt dat zij bij hem zouden blijven. Hendrik de oudste, heeft den moed gehad aan het verlangen van zijn grootvader te voldoen, doch de twee jongste, in tranen stikkende, zijn verplicht geweest in de naburige kamer te gaan.

Toen de groote romanschrijver den laatsten adem uitblies, had hij nevens zich zijne echtgenoote, zijne dochter getrouwd

met den heer Antheunis, hun oudsten zoon Hendrik en de heer Julius Hoste, den vriend van den huize. Juist ten 5 1/2 uur had eene lichte zenuwtrekking, eene onbemerkbare stuiptrekking plaats: Conscience was niet meer.

De ziekte, die hem heeft weggerukt, duurde sedert vijftien maanden. Conscience voor wien men zorgvuldig de ernstigheid dier aandoeningning had verborgen, had ze bij toeval vernomen en sedert dan had hij geene rust meer. Hij kocht geneeskundige boeken, deed op zichzelven proefnemingen, die dikwijls schadelijk waren. De twee geneesheeren die hem verzorgden, kondenzijne overtuiging niet aan het wankelen brengen. Conscience wist dat hij verloren was, en het vaste gedacht van zijnen dood heeft den eindafloop verhaast.

Hij heeft een agenda nagelaten die nooit zal uitgegeven worden, en waarin hij, dag voor dag, den vooruitgang zijner verschrikkelijke ziekte opteekende. Hij hield veel aan dat agenda, dat hij met eene jaloersche bezorgheid bewaarde. Hij verloor nochtans niets van de onveranderlijke ingeborene vroolijkheid. Altijd met zijne bloemen bezig, had hij het ontwerp opgevat eene serre te bouwen bij zijne woning. Wij hebben verscheidene stukken schrijnwerkerij gezien, die hij met eigen hand voor de serre gemaakt had.

* * *

Woensdag morgend is het gebalsemd lijk van Hendrik Conscience in den salon, links van den ingang van het huis overgebracht, met het hoofd naar de deur gewend.

Conscience was in zwart gewaad gekleed: op zijne borst prijkten de plaat van groot-officier der Leopoldsorde en zijne andere decoratiën. De salon, als lijkkapel ingericht, was letterlijk met bloemen, tuilen en kronen gevuld. Rechts stond het borstbeeld van den doode, met lauweren bekroond; boven de katafalk een kruisbeeld en twee waskaarsen.

Het lijk van Conscience lag openbaar ten toon, en alhoewel het Muzeum Wiertz tamelijk ver van de stad gelegen is, was het den ganschen dag als eene processie, op al de wegen die er naar toe leidden. Vele duizende personen zijn eene laatste hulde gaan brengen aan den volksgeliefden schrijver. De aanpalende straten stonden vol rijtuigen.

Onder de bezoekers van het lijk waren alle standen der samenleving vermengd.

* * *

Donderdag, 13 September ll. had de plechtige begrafenis plaats.

Mevrouw Conscience en Mijnheer en Mevrouw Antheunis en hunne kinderen ontvangen het rouwbeklag der talrijke vrienden en bewonderaars van Conscience. Uit alle steden van het rijk waren er maatschappijen en afgevaardigden gekomen. Vier lijkredenen werden in het sterfhuis uitgesproken, te weten: door den heer A. Willems, namens de Academie van Belgie; door den heer Hiel, namens de Vlaamsche letterkundigen; door den heer Coppieters van Brugge, voorzitter van de Breydelcommissie, namens die commissie; en door den heer De Laet, volksvertegenwoordiger van Antwerpen, in eigen naam.

De geestelijkheid begeleidde het lijk naar kerk en kerkhof. De hoeken van het baarkleed werden gedragen door de heeren Van Beers, Lambert Van Ryswyck, Michiels, Hiel en een schepen van Brugge. Talrijke kronen werden in den stoet gedragen. Op de kist lag eene kroon met het opschrift: ‘Aan onzen betreurden echtgenoot en vader.’ Vier leden van het Willems-Fonds droegen de kist. De gemeenteraad van Antwerpen was vertegenwoordigd door de heeren Van Beers, Suremont, Markelbach, Cuperus en Michiels. Het huis des konings was insgelijks vertegenwoordigd, als ook dat van den graaf van Vlaanderen. De heer schepen van Brugge was in officieel kostuum.

Treurmarchen werden door muziekkorpsen uitgevoerd; detachementen jagers vormden de haag. Nooit zag men zooveel volk te been. Het was eene ware nationale betooging.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen

- De Belgische Akademie, afdeeling letteren en schoone kunsten, schrijft de volgende prijsvragen uit voor 1883: 1° Eene verhandeling schrijven over de toepassing der regels van de Grieksche en Latynsche metriek op de Nederlandsche dichtkunde; - 2° Eene geschiedenis der Nederlandsche poëzie vóór Marnix van St. Aldegonde; - 3° Eene letterkundige en wijsgeerige beschouwing van Coornhert's werken; - 4° Eene ethnographische studie over de grensbepaling der Germaansche en Romaansche bevolkingen in België en het Noorden van Frankrijk.

- *Stadsboekerij van Antwerpen.* - Met weet dat de stad Antwerpen de stedelijke bibliotheek overgebracht heeft van het stadhuis naar de *Sodaliteit*, een schoon gebouw dat tot dit doel door het gemeentebestuur werd aangekocht. Dit nieuwe lokaal werd met de laatste kermis ingehuldigd, en te dezer gelegenheid sprak de geleerde bibliothekaris, Dr C.J. Hansen, een uitmuntende redevoering uit, waarin hij belangrijke wetenswaardigheden meedeelde over den oorsprong en de lotgevallen, alsook over de tegenwoordige inrichting der stadsboekerij.

Reeds in 1609 bezat de stad 300 boekdeelen, verzameld door kannunik Aubert Miraeus, die alzoo als eerste boekbewaarder mag beschouwd worden. Later werd de boekerij overgebracht naar het bisdom en in 1687 kwam zij op het stadhuis. Den 21 October 1804 werd zij voor het publiek geopend door de zorgen van den prefekt d'Herbouville, doch zij bereikte slechts haar toppunt onder het bestuur van Mertens. In 1836 bezat de boekerij reeds 13,200 boekdeelen. Bij de dood van Mertens telde zij 23,000, in 1871, 30,000 en thans heeft zij omstreeks 43,000 boekdeelen.

In 1865 werd eene volksboekerij tot stand gebracht, welke thans reeds eene begrooting heeft van 7,000 fr. en jaarlijks rond de 60,000 boekdeelen in leening geeft.

De bloeiende toestand der beide bibliotheken zijn wij verschuldigd aan de vrijgevigheid van het stadsbestuur, aan den iever en de werkzaamheid van het personeel en voor-

namelijk aan het beleid en de kunde van den bibliothekaris D^{r}. C.J. Hansen en van den adjunkt-boekbewaarder Alf. Goovaerts.

Sterfgeval.

- Den 10 Aug. ll. is te Aalter overleden, *Leonard Frans David*, letterkundige. Behalve enkele bijdragen in tijdschriften en jaarboekjes, zond hij in het licht: *Lentebloemen* (1844), 2^{e} druk in 1847; *Fabelen en zedelijke Liederik I*, *forestier van Vlaanderen*, historisch verhaal. - Hij was de echtgenoote van Mev. David-van Peene, schrijfster der *Mirtebladen.* Hij werd den 7 Dec. 1819 te Harlebeke geboren

Nieuwe uitgaven

VERHALEN EN NOVELLEN door Vrouw Courtmans, geb. Berchmans. 1^{e} deel der volledige werken. In 8° 264 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete
Bij inschrijving fr. 1,50.
Buiten inschrijving fr. 2,00

HET GESCHENK VAN DEN JAGER door Vrouw Courtmans, geb. Berchmans. 4^{e} uitgave. In 8° 133 blz. (N° 102 der uitgaven van het Willemsfonds). Gent, Jul. Vuylsteke
fr. 1.25

VOORZITTER GARFIELD door Emile Delaveleye. Vertaald uit het Fransch. (N° 103 der uitg: van het Willemfonds). In 8° 32 blz.
fr. 1.50.

Dood en begrafenis van Hendrik Conscience

Het afsterven van den grootsten onzer hedendaagsche schrijvers, van den wereldberoemden Conscience, werd door den volgenden doodsbrief aangekondigd:

MM.

Mevrouw Hendrik Conscience, geboren Marie Peinen; Mijnheer G. Antheunis, Mevrouw G. Antheunis, geboren Marie Conscience, en hunne kinderen: Hendrik, Bertha en Karel, vermelden u met de diepste droefheid, het zalig ontslapen van hunnen dierbaren echtgenoot, vader, schoonvader en grootvader,

HENDRIK CONSCIENCE,

bestuurder der Koninklijke Museums van Beeldende Kunsten; Groot-Officier der Leopoldsorde, enz.; lid der Koninklijke Akademie van België; eerelid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde; doctor der Hoogeschool van Leuven, enz., enz.;

geboren te Antwerpen, den 3 December 1812, overleden te Elsene-Brussel, den 10 September 1883.

Bijeenkomst, donderdag, ten 10 uren, ten sterfhuize (Wiertz-Museum).

Hij is ten hemel wedergekeerd!

De lijkdienst zal plaats hebben, 13 dezer, ten 11 uren, in Sinte-Bonifaaskerk, Vredestraat, Elsene.

Elsene, 11 september 1883.

Nauwelijks was de mare van Conscience's overlijden in Antwerpen bekend, of de volgende plakbrief werd op de muren der stad aangeplakt:

> De burgemeester van Antwerpen vervult eenen droeven plicht, met aan zijne medeburgers te laten weten, dat Antwerpens beroemde zoon,
> **HENDRIK CONSCIENCE,**
> gisteren ten half zes, 's namiddags, te Brussel, overleden is.
> Antwerpen, 11 September 1883.
> *De Burgemeester*,
> LEOPOLD DE WAEL.

Aan de lokalen der verschillende kunst- en letterkringen en politieke genootschappen, en aan vele huizen van bijzondere per sonen werd de vlag haftop uitgehangen, ten teeken van rouw.

De gemeenteraad der Scheldestad, bij hoogdringendheid vereenigd, nam de volgende besluiten, op voorstel der heeren de Wael, Jan Van Beers en Jan Van Ryswyck:

'*De begrafenis van Hendrik Conscience zal op stadskosten aanstaanden Zondag plaats hebben op 't Kielkerkhof, op een nader te bepalen uur.*

Een familiekelder zal op het Kielkerkhof gebouwd worden, op de plaats voor dergelijke kelders voorbehouden.

Een bijzondere lijkwagen zal gemaakt worden op stadskosten, evenals vroeger gebeurd is bij de plechtige begrafenis van baron Leys.

In de hoofdkerk der stad zal de doodsklok geluid worden te beginnen van heden tot na den afloop van den lijkdienst, welke Donderdag te Brussel zal plaats hebben.

De vlag zal halftop geheschen worden op den toren en aan het stadhuis.

De maatschappijen der stad en van het land zullen uitgenoodigd worden om deel te nemen aan den lijkstoet van Zondag.

Er zal eene nationale inschrijving worden geopend om een monument op het graf van Conscience te zetten.

De burgemeester de Wael en de heeren Van Beers en Van Ryswyck, zijn gelast al de noodige maatregelen te nemen om de plechtigheid van Zondag te regelen.

Afgevaardigden van den raad zullen Donderdag den lijkdienst te Brussel bijwonen.'

In Brussel zijn duizenden personen eene laatste hulde komen brengen aan den geliefden volksschrijver; duizenden blijken van welgemeende genegenheid, bestaande in bloemen, kronen, kransen, telegrammen, brieven, enz. werden van al de deelen des lands, alsook uit den vreemde, aan de bedroefde familie toegezonden. Wij gelooven niet dat ooit een volk zoo algemeen en zoo hartelijk zijne liefde voor eenen schrijver heeft lucht gegeven dan het Vlaamsche volk het voor zijnen eenigen Conscience heeft gedaan.

Reeds vóór de lijkplechtigheid te Brussel plaats had, werd door onze dichters den treurzang aangeheven. In het dagblad *De Koophandel* van Antwerpen verscheen onder andere een treffend gedicht van Julius de Geyter, dat wij hieronder laten volgen:

Lijkzang voor Conscience.

I.

Gestorven, gestorven, wie dooden weer leven,
Wie Vlaandren weer kracht en weer trots heeft gegeven....
Gesloten de mond nu, de geest nu gebluscht,
Die 't land als bezaaide met sprankels en vonken,
Den roem onzer vaadren ons weer heeft geschonken,
En de Hei tot een tuin schiep vol frischheid en lust...

Halletoren, Halletoren,
Laat nu Vlaandrens weeklacht hooren;
Hijscht half-top de Leeuwenvlag,
Kempenland, zijn uitverkoren,
Zij geen dorpje zóó verloren,
Of het klokje, dezen dag,
Kleppe: 'Vlaandren, Vlaandren, ach!'

II.

Nu dat oog is geloken, dat harte gebroken,
Nu, vrienden, nu wij op de Dood hem gewroken.
o, Dragen wij hem als een Koning naar 't graf!
Hij ruste in de Hei op een duin, op een outer,
Of hoog bij zijn helden ter Groeninger kouter,
Gestrekt als een Heerscher met mantel en staf!

Halletoren, Halletoren,
Laat nu Vlaandrens weeklacht hooren;
Hijscht half-top de Leeuwenvlag,
Kempenland, zijn uitverkoren,
Zij geen dorpje zóó verloren,
Of zijn klokje, dezen dag,
Kleppe: ‘Vlaandren, Vlaandren, ach:’

JULIUS DE GEYTER.

Antwerpen, 11 Sept. 1883.

Ook het *Handelsblad* van Antwerpen drukte, van de hand van Lodewijk De Koninck, den dichter van *Het Menschdom verlost*, den volgenden

Rouwkrans op het graf van Hendrik Conscience.

Een rouwkrep, zwart van nacht, heeft over Vlaandrens gouwen
In sombre katafalk zijn vleuglen uitgevouwen.
Het ijzig kil der dood beklemt de Vlaamsche borst...
Hij is, hij is niet meer, de groote dichtervorst;
Hij is, hij is niet meer, der weergeboorte vader
Van Vlaandrens letterkunst, die uit de borlende ader
Van geestdrift en van gloed, waarmee hij was begaafd,
Ons volk eene eeuwe half gedrenkt heeft en gelaafd....
Op de ebbendonkre wiek stilzwijgend aangedreven,
Heeft de onverzetbre Dood heure oppermacht geschreven
Op 't voorhoofd, waar 't genie zijn stempel had gedrukt;
Met de ijzren knokkelhand, waar al wat leeft voor bukt,
Heeft zij de wimpers zacht der oogen toegeschoven,
Die 't gouden zonnelicht opvingen van daar boven;
En met heur looden staf, zoo zwart gelijk de kool
En koud als 't eeuwig ijs, dat vastzit rond de pool,
Heeft zij het bloed verstold, dat stille stond en stropte

In 't hart, dat steeds zoo warm voor God en Vlaandren klopte.
Heur snijdende adem blies... De laatste reutel floot. -
Weent, Vlaamsche zonen, weent!... Hendrik Conscience is dood!....
De geest, die 't machtig brein bezield had en bewogen,
Is uit zijne aardsche schulp klapwiekend opgevlogen
Tot in den schoot van God, die hem in 't leven riep,
Opdat hij 't Vlaamsche volk in nieuwe leest herschiep.
De Hemel nam de gaaf, die hij ons gunde, weder;
En over de aarde sleept de gouden zonneveder,
Van hooger hand gezalfd. Doch wie, wie raapt ze uit 't zand
En scherpt ze tot den strijd voor God en Vaderland?
Voor God en Vaderland hebt gij uw pen versneden,
Conscience, voor uw volk gestreden en geleden;
En wat, in schijndood, reeds naar 't graf hiet weggesleurd,
Hebt gij in levenskracht tot natie opgebeurd.
In goddelijk muziek van klanken ongedwongen
Hebt gij den zoons den roem der vaadren vóorgezongen;
En 't luisterde al, en zweeg bij 't hooren van de taal,
Die orgelt op uw tong, gelijk de nachtegaal.
En spoedig zong een rei van jonge Filomelen,
Door 't geestverrukkend zoet betooverd van uw kweelen,
U helmend achterna, en Vlaandren spande 't oor,
Van zielsverbazing stom, voor 't vaderlandsche koor,
Zoo plotselings ontwaakt op d'ingeslapen akker.
En zie! Het daagde in 't Oost... Het Vlaamsche volk was wakker..
Want Snieders en de Laet, van Rijswijck, Zetternam
En Gerrits stonden daar, het voorhoofd in de vlam,
Rond de uchtendzon geschaard, de zon van ‘Taal en Kunste,’
Die van heur dageraad, zoo kwistig mild in gunste,
Heur heldren stralenglans in volle bundels schoot
En over Vlaanderland heur stroom van klaarheid goot.
Dan, flonkerstar op star, hoe hel zij had geblonken,
Is, al te vroeg, helaas! in avondkrep gezonken,
Eer 't uur der ruste sloeg; van 'tglansend starrenheer,
Dat, kringlend rond uw zon, zich wiegelde op en neer
In 't gouden letterveld, staan enklen aan de transen
Nog in den vollen gloed der eerste kracht te glansen,
Ofschoon voor hen alreeds ook de avond nader treedt,
Waarin hun zon zich borg in 't aschgrauw nevelkleed.
o God! Wordt dan opnieuw de Vlaamsche hemel duister?
Is 't nacht, is 't eeuwig nacht, na éenen dag van luister?
Of is in éénen man, die 't leven roeren deed,
Het zaad des levens dood, dat ge in zijn boezem smeet?
Neen! Neen! Als Rubens, aan het hoofd der kunstgenieën,

Voor wie het wereld-al in eerbied plooit de knieën,
Zijt gij, Conscience, een merk in Vlaandren, een symbool,
Het hoofd, dat eeuwig leeft, van Vlaandrens lettrenschool,
Die, als zijn school van schilders, dwars door alle tijden
Heur luister schieten zal, dien vreemden haar benijden,
Die, waar ze een stond, in schijn, heur vlucht vertragen zag,
Heur krachten samentrekt, om splinternieuw een dag,
Een dag van louter licht en zonnegoud te baren,
Waarop de volken stom in zielsvervoering staren.
De Hemel geve 't zaad, dat gij hebt uitgespreid
In Vlaandrens vetten boôm, op tijd zijn vruchtbaarheid.
Hij houwe, uit éénen blok, ons mannen, denkerskoppen,
Die elk oneêl verbond met 't Gouden Kalf verschoppen;
Die de onverdoofbre toorts van wetenschap en licht
Doen waaien op uw spoor vóór 's werelds aangezicht.
Hij schenke Vlaanderland een rijken schat van zonen,
Die. onverbasterd, zich der vaadren waardig toonen
In vromen godsdienstzin, in warmen burgermoed,
In al den adeldom van 't oude Vlaamsche bloed.
Gegroet, gij kampioen van Vlaandrens roem en grootheid,
Brandmerker onvermurwd van alle laag- en snoodheid,
Gij, schilder naar natuur van Vlaamsche trouw en deugd,
Met 't licht penseel gemaald van Vlaamsche jeugd en vreugd!
Al wat den dag mag zien, hebt ge aan den nacht ontwrongen,
Wat 't licht onwaardig was, in nacht terug gedrongen.
Gij hebt eene eeuwe half, als Vlaandrens zon, gestraald;
In stille majesteit zijt gij ter rust gedaald.
Hoed af! o Vlaandrens zoons! Voor de asschen van uw Vader,
Die u heeft grootgezoogd aan zijn geopende ader,
Waaruit de levensstroom in u is voortgespat.
Wie heeft er, meer dan hij, ons Vlaanderen lief gehad?

L. DE KONINCK.

Turnhout, 12 *September* 1882.

Emanuel Hiel liet mede een dichtstuk verschijnen, onder den volgenden titel:

Conscience is heen. 10 *September* 1883.

EEN DICHTER

Glinstert ge in de zon, o, moederaarde,
Treur, ja, treur en open uwen schoot...
Ach, een ziel, een ziel vol Godeswaarde.
Vloog voor eeuwig in het avondrood!

GEESTENREI.
Conscience was louter reinheid!

DICHTER.
Hij, bemind door 't volk, vereerd door allen,
Kon niet sterven, riep elk met zijn hert.
Ach, de tranen die gedurig vallen,
Tuigen, dat hij ons ontnomen werd.

VOLKENREI.
Conscience was louter goedheid!

DICHTER.
Vlaanderen kwijnde, Vlaanderen schonk hij leven,
Vol van liefde, kuischheid, heldenmoed!
Mannen, wat kan Vlaanderen wedergeven?
Vrouwen, antwoordt met uw zielengloed.

MANNEN EN VROUWEN.
Conscience was louter mildheid!

DICHTER.
Geurt zijn geest niet in den geest der bloemen,
Klinkt zijn stem niet in den vogelzang?
Moeders, eeuwig zal uw hert hem roemen.
Dochters, eeuwig zingt uw hert hem dank.

MOEDERS EN DOCHTERS.
Conscience was louter liefde!

DICHTER.
Zwiert zijn geest niet in 't gebruis der bosschen?
Ruischt hij niet in 't grootsch gezang der zee?
Vaders, op! Gij moet uw volk verlossen!
Zonen, op! Komt, strijdt manmoedig meê.

VADERS EN ZONEN.
Vlaanderen den Leeuw! Vlaanderen den Leeuw!

DICHTER.
Vlaanderen, Vlaanderen zal hem nooit vergeten,
Daar, waar 't volk nog werkt, bemint en bidt,
Klinkt het: rein geweten! rein geweten!
t Land leeft eeuwig, dat Conscience bezit.

GEESTENREI.
Vlaandren!
Ween en bid...
Vlaandren!
Rijs op en strijd!

EMANUEL HIEL.
Gecomponeerd door PETER BENOIT.

Nog andere gedichten, onder andere van Constant Wolfs en Willem van Rijswijk, zagen het licht, doch plaatsgebrek verhindert dus die mede te deelen, daar wij zoo volledig mogelijk alles willen verzamelen, wat op de plechtige begrafenis betrekking heeft.

In het sterfhuis werd, in naam van de Belgische Academie, de volgende lijkrede uitgesproken, door M.P. Willems. professor aan de Leuvensche Hoogeschool.

Mijne Heeren,

De Koninklijke Akademie van België heeft mij de eervolle, maar pijnlijke taak opgedragen in haren naam een laatste vaarwel te zeggen aan ons hoog geëerd en hoog betreurd medelid, Hendrik Conscience. Het is nu de gepaste tijd niet eene schets te geven van het reuzenwerk, door dien genialen man, na vijftigjarig zwoegen volbracht, reuzenwerk, grootsch in zijne gevolgen. Een volk dat in de koude stilte des grafs lag bedolven, in zijnen doodslaap opgewekt, met het levensvuur bezield, en den mannelijken drift ingeboezemd tot het betrachten eener nieuwe toekomst, het roemrijk verleden weerdig.

Ik wil hier slechts in korte woorden doen beseffen hoe groot, hoe aandoenlijk de slag is, welke de koninklijke Akademie heeft getroffen.

Hendrik Conscience werd tot briefwisselend lid der klasse der Letteren benoemd in 1867. Toen reeds was hij in 't volle bezit van zijnen roem. Vier en veertig werken, in zes en zestig deelen, hadden zijnen naam verspreid in al de gouwen van het Vlaamsche land, en lees- en leerlust opgewekt tot in de nederigste hutten van de verwijderdste gehuchten.

De Leeuw van Vlaanderen, Jacob Van Artevelde, de Boerenkrijg, hadden met de verheerlijking onzer voorvaders, het nationaal Vlaamsch gevoelen, bijzonder bij de studeerende jeugd ontstoken, terwijl zooveel andere aandoenlijke tafereelen, door eene harmonische verbinding van werkelijkheid en ideale voorstelling, de tegenwoordige zeden van het Vlaamsche volk schilderden, en in de gemoederen der lezers alle edele gevoelens des harten deden ontkiemen; tafereelen als *Wat eene moeder lijden kan, Blinde Rosa, Rikketikketak*, *Bavo en Lieveken*, die perel, welke Conscience's menschlievendheid, zijne innige liefde jegens de werkende klasse zóó helder wéérkaatst, en die in 1870 door de jury met den vijfjaarlijkschen prijs der Vlaamsche letterkunde werd bekroond. Maar, reeds vijftien jaren vroeger, in 1855, waren door bevoegde rechters de uitstekende hoedanigheden van den talentvollen schrijver erkend: immers, de eerste jury, gelast met het toekennen van den vijfjaarlijkschen prijs, had aan Conscience den zegepalm uitgereikt. Zelfs hadden de vleugelen der faam den roem van zijnen naam reeds verre over de grenzen van ons land gedragen. In schier al de beschaafde talen werden zijne werken vertolkt en gretig gelezen.

Het was vereerend voor de koninklijke Akademie in haar midden een man te roepen, die het sieraad, de roem, de lieveling was van Vlaamsch-België. Alras verwierf Conscience niet alléén de achting, maar de innige en oprechte liefde van alle zijne medeleden.

Zóó edel was zijne ziel, zóó rondborstig zijn gemoed. Benoemd tot briefwisselend lid in 1867, werd hij reeds in 1869 als werkend lid gekozen. Lid der kommissie gelast met de uitgaven der oude Vlaamsche werken. werd hij daarenboven sedert 1872 telken jare herkozen als afgeveerdigde der klasse der Letteren, bij de financiëncommissie der Akademie. In het jaar 1880 schonk hem de klasse der Letteren een nieuw bewijs van hoogachting, en benoemde hem tot bestuurder voor 1881. Al mijne medeleden herinneren zich met welken iever, met welk beleid, met welke minzaamheid hij onze vergaderingen bestuurde, Helaas, het was het laatste jaar waarin Conscience aan de werkzaamheden der Akademie kon deelnemen.

In ditzelfde jaar, den 25 September, had de 2roote betooging plaats van het Vlaamsche volk jegens Conscience, die betooging die niet alléén den man vereerde ter wiens eere zij was ingericht, maar óók het volk dat ze inrichtte. Het was dan dat alle Vlamingen, hand in hand, één hart en ééne ziel, alle verschil van staatkundige of godsdienstige gevoelens aan banden leggende, hier in Belgie's hoofdstad Conscience kwamen dank zeggen voor de groote, onwaardeerbare weldaden, door den genialen schrijver aan de Vlaamsche zaak bewezen.

In de eerstvolgende zitting der klasse van Letteren, den 10 October, vóór de lezing van het proces-verbaal, nam M. Le Roy, onderbestuurder. het woord:

‘De klasse der Letteren, zoo sprak hij, kan niet onverschillig blijven bij de

indrukwekkende hulde waarvan haar doorluchtige Bestuurder de held is geweest, den 25 September laatstleden.

Onder de tegenwoordige Belgische schrijvers neemt Hendrik Conscience eene bijzondere plaats in. Niet één heeft zich meer vereenzelvigd met de natuur, het streven, den geest van ons Vlaamsch volk. Men kan zelfs zeggen dat zijne eigenaardigheid minder toe te schrijven is aan de taal waarvan hij zich heeft bediend, dan aan de treffende waarheid, aan de oprechtheid zijner scheppingen. Van dáár de meer dan Europische roem zijner werken. Zij hebben de geduchte proef der vertalingen kunnen ondergaan, zonder hunnen oorspronkelijken smaak te verliezen.

Het is niet alléén den uitmuntenden letterkundige dien wij vereeren, het is ook de reinheid van den roem dien hij verworven heeft. Zonder stelselmatigheid, zonder zich geweld aan te doen, op eene natuurlijke en bijna eenvoudige wijze heeft Conscience, gedurende zijne gansche loopbaan, wier vruchtbaarheid verwondering baart, de zedelijkheid in de kunst weten te eerbiedigen. Men heeft zijne aandoenlijke verhalen rond den haard der huisgezinnen gelezen, en overal waar zijne werken zullen gelezen zijn, zullen zij goed gesticht hebben. Aan zulke zegepraal is geen andere gelijk. Wij kennen Conscience genoeg om te weten dat hij er fier op is, en te recht.

Ik stel voor gelukwenschingen te stemmen aan M. Hendrik Conscience, onzen volksschrijver.'

Dat voorstel werd met algemeene stemmen aangenomen.

En nochtans het was niet ten koste zijner dierbare overtuigingen, dat de algemeene achting zijner medeleden hem ten deel viel. Overal en immer, waar het in het midden der Akademie de Vlaamsche belangen gold, was hij de eerste op de bres, hārdnekkig kampende, nimmer wijkende. In zijne akademische werkzaamheden had het Vlaamsch immer de eereplaats.

In de plechtige zitting der klasse van Letteren van het jaar 1870 las Conscience de inleiding van de *Kerels van Vlaanderen*; wellicht was het den eersten keer dat in zulke zitting de Dietsche spraak weêrklonk. In het jaarboek van 1873 leverde hij eene korte levensbeschrijving van zijnen vriend en medelid, den wakkeren Dr. Snellaert, en in de plechtige zitting van 1881, droeg hij als bestuurder, eene prachtige redevoering voor over de geschiedenis en de strekkingen der Vlaamsche letterkunde. Een talrijk en uitgelezen publiek woonde de zitting bij, en bekrachtigde door zijne herhaalde toejuichingen de fiere woorden van den doorluchtigen schrijver, vooral wanneer de eerbiedweerdige grijzaard in korte en gespierde woorden zijne meening over de Vlaamsche zaak verklaarde:

'Het ideaal van het België der toekomst is, volgens ons, eene natie samengesteld uit twee broederlijk vereenigde rassen, waarvan elk, op het grondgebied door de natuur toegekend, gelijke rechten geniet in het gebruik der talen; uit twee rassen bezield met dezelfde gehechtheid aan die vrije instellingen en aan die verhevene Grondwet, welke ons toelieten ons zelve te herworden, en aan de wereld het voorbeeld te geven eener ontwikkeling in 't gebied des

geestes, der staatkunde en der nijverheid, die ons de goedgunstige bewondering verzekert van alle volken.

Wij, Vlamingen, wij zijn nog zeer verre van onze taak volbracht te hebben, maar indien onze roemrijke voorouders ons hunne stoffelijke macht niet hebben kunnen overmaken, lieten zij ons ten minste hun onvermoeibaar geduld en hunne onoverwinnelijke taaiheid na.

Het is te zeggen, M.H. dat wij met dezelfde kracht en met dezelfde volharding de wedervereisching zullen voortzetten der rechten van het Vlaamsche volk, tot dat ons ideaal van nationaal recht en van nationale gelijkheid zal bereikt zijn, en al moest de volledige verwezenlijking er van slechts aan onze naneven voorbehouden zijn.'

Het Vlaamsch volk, Conscience! zal die woorden diep in 't geheugen prenten. Uw wil zal zijn wil. uwe wensch zijn wensch zijn. En wanneer onze naneven dien wensch zullen verwezenlijkt zien, zullen zij de eer der wedergeboorte van het Vlaamsche volk toeschrijven aan onzen Hendrik Conscience. Zij zullen zich herinneren dat Conscience beladen wierd met de eeregunsten van zijnen vorst, dat hij zetelde in de voornaamste geleerde maatschappij van het land, maar bijzonder dat eene grenzelooze liefde jegens hem zetelde in het hart van het Vlaamsche volk. Brons is duurzaam, de liefde des volks is nog duurzamer. Het prachtig standbeeld, Hendrik, ter uwer eer opgericht, is vergankelijk. Uw dierbaar geheugen zal voortleven, zoolang Vlaanderen Vlaanderen is!

Vaarwel, Hendrik, in den naam onzer Akademie, wier sieraad gij waart, vaarwel. Gij hebt uwen weg bewandeld. het goed zaad strooiende, het volk beschavende. De Almogende zal u loonen. Dit zij de troost uwer ontroostbare gade, uwer droeve kinderen en kleinkinderen. Vaarwel.

Vervolgens las Emanuel Hiel de volgende rede in naam der Vlamingen:

Hendrik Conscience is niet meer! Die droeve mare beweegt thans geheel ons land en ontroert de harten van alle beschaafde volkeren der aarde.

Want overal werd hij bemind en geëerbiedigd en overal heeft hij ons volk doen beminnen in zijne eenvoudige goedheid, in zijnen glansrijken roem en in zijne reine schoonheid! Want overal heeft hij, door zijne boeiende scheppingen, achting verwekt voor onze prachtige moedertaal.

Wie is Conscience! Vraagt het aan de grijsaards van Vlaanderen; vraagt het aan de kinderen; maar vraagt het vooral aan de moeders - die eeuwige bronnen van liefde! - Ach, zijne dierbare, diepgetroffen vrouw, die goede moeder, die met hare aanminnige dochter den strijder ter zijde stond, den lijder, jaren lang, dag en nacht hielp. heeft geantwoord door dezen uitroep des harten: God is goed, maar hij was zoo goed als God!

Wie is Conscience! Vraagt het aan de mannen, vraagt het aan de jongelingen, vraagt het aan de vaders uit Vlaanderen. Wie hij is! De opwekker van alle onze levende hartstochten. Een zaaier van al het goede, edele en schoone. Vrij van alle dwaalbegrippen, van alle bij- en wangeloof. Een vroom gemoed,

die dichters en denkers voortbracht en boven alles het kuisch en vrij geweten stelde. Hij beminde de kloeken, gezonden en eenvoudigen van harte; verheerlijkte en vereeuwigde helden, die tegen vreemden dwang, die tegen den gewetendwang worstelden.

Versmolten is zijne reine ziel in de eeuwigschoone Schepping, vereenigd is zij met den Schepper, den grooten werkman, die al de schepselen bemint, en er eenige uitkiest, gelijk Hendrik Conscience, om zijn volk door waarheid en goedheid te stichten, door schoonheid en reinheid te verlichten.

Vaarwel, Hendrik Conscience, gij, brave, volbracht uwen plicht. Het eeuwig dankbaar en diep treurend Vlaanderen zucht: Vaarwel! Vaarwel, geliefde zoon!

In naam van de Brugsche *Breídelcommissie* sprak vervolgens de Heer Coppieters, de Voorzitter, een plechtig vaarwel toe aan H. Conscience, die door zijnen *Leeuw van Vlaanderen* en als eerevoorzitter der commissie het meest heeft bijgedragen tot de verheffing der twee Brugsche helden van 1302.

Ten slotte sprak Jan De Laet, de oudste boezemvriend van den afgestorvene, de volgende woorden:

Ik meende hier het woord niet te nemen; ik was voornemens hier stilzwijgend het laatste overschot van mijnen ouden en trouwen vriend te volgen.

Doch, Mijnheeren, er zijn hier woorden gezegd, die ik niet zonder verzet kan laten voorbijgaan.

Men heeft Conscience hier voorgesteld als toehoorende aan het klein, zeer klein gedeelte van Vlaanderen. Welnu! ik, die Conscience van kindsbeen af heb gekend, die met hem zij aan zij heb geleefd; ik, die denk hem beter te kennen dan wie ook, ik heb het recht het hier luide te verklaren: dat is niet zoo; Consciences innigste gevoelens waren niet, wat men hier heeft pogen te beweren.

Conscience is de man van geheel Vlaanderen. Consciences ziel was de weêrspiegeling van Vlaanderen in het verleden, Vlaanderen in het heden en Vlaanderen in de toekomst.

Welnu! Vlaanderon in het verleden en Vlaanderen in het heden, en - naar ik hoop - ook Vlaanderen in de toekomst, dragen het kenmerk van christelijk gevoel, gepaard met breeden vrijheidszin.

Dat breede vrijheidszin Conscience bezielde, dit getuigen de mannen, die zijne doodsponde hebben omringd.

Neen! hij was het niet, die ooit zou gepoogd hebben, aan anderen zijne denkbeelden op te dringen.

Dat christenzin hem bezielde, dit getuigt heel zijn leven, dat getuigt daar het teeken der Verlossing boven zijn hoofd!

Dat, vriend Hendrik, zijt ge geweest: christelijk en vrij, en dat zult ge blijven tegenover ons, uwe vrienden en strijdmakkers, tegenover Vlaanderen en tegenover de toekomst.

De geestelijkheid werd korts nadien aangemeld. Er waren zeven priesters in plechtgewaad. De pastoor der St. Bonifaciuskerk lichtte het lijk en las het ‘De Profundis’ over de kist.

Om 11 uur juist werd het lijk uit het sterfhuis gedragen. De bedienden van het huis, voor wie Conscience altijd zoo goed was, stonden weenend voor de vensters en zagen hunnen dierbaren Meester heengaan naar de eeuwige rustplaats.

Een bataillon karabijniers, een bataillon grenadiers, eene deputatie der gidsen, der artillerie en der pompiers, onder het bevel van eenen generaal, bevinden zich voor het sterfhuis. Het lijk wordt met eene losbranding van geweervuur begroet. De stoet stelt zich in beweging. Het muziekkorps van de gidsen stapt vooraan en voert doodmarschen uit. Dan volgt de geestelijkheid. De kist wordt gedragen door vier leden van het Willems-Fonds van Brussel. Conscience is van den beginne af lid van het *Willems-Fonds* geweest en is het altijd gebleven. De hoeken van het baarkleed worden vastgehouden door de heeren Jan Van Beers, Michiels, L. Van Rijswijck, Hiel en een der schepene van Brugge. Op de kist liggen de talrijke eereteekens der ridderorden waarmede Conscience gedecoreerd was, waaronder de decoratie van grootofficier der Leopoldsorde. Eene schoone kroon is er opgelegd, waarop te lezen staat: ‘Aan onzen betreurden Echtgenoot en Vader.’

De rouw wordt opgeleid door den heer Antheunis, schoonzoon van Conscience, vergezeld van zijne beide kinderen Hendrik en Karel, en Julius Hoste, testament-uitvoerder.

Nu volgt eene onmeetbare schaar vrienden en bewonderaars van den schrijver. Uit alle Vlaamsche steden en dorpen zijn afgevaardigden van maatschappijen gekomen.

Wij hebben de namen der volgende maatschappijen kunnen aanteekenen: De koninklijke maatschappij van Elsene; de Benoitskring, Brussel; de Brabantsche Leeuw, van Elsene; Vrij vooruit, van Schaarbeek; De Breydelscommissie, van Brugge; Vrij en Blij, van Schaarbeek; De afdeelingen van het Davidsfonds van Antwerpen, Diest, Kortrijk, Leuven, Brussel, Gent; le Progrès, van Schaarbeek; Tijd en Vlijt, van Leuven; de Nederduitsche bond, van Antwerpen; de Vlaamsche afdeeling van den katholieken kring, van Antwerpen; de Cercle des étudiants libéraux, van Gent; het Willemsfonds, id.; de Snellaertskring, id.; de Veldbloem,

van Brussel; De kunstkring ‘Wees u zelf’ van Antwerpen; de Wijngaard, van Brussel; de Morgenstar, id.; de Jonge tooneelliefhebbers, id.; de Noordstar, id.; Conscience's kring, van Antwerpen; het Willems-Fonds, van Kortrijk; de Maatschappij van schoone kunsten, id.; de Vlaamsche Leeuw, onder kenspreuk ‘Vrij of dood’ van Molenbeek; De Rooskring, id.; de Vereenigde Vlamingen, van Schaarbeek; de *Cercle artistique littéraire*, van Brussel, enz., enz.

De meeste dier maatschappijen dragen prachtige kronen. Diegene der stad Antwerpen verdient eene bijzondere melding: zij is allerschoonst; een deurwaarder van het stadsbestuur draagt die.

Maar boven alles moet ik vermelden de kroon, in gesmeed ijzer, gemaakt, in 2 dagen tijds, door den heer Lod. Wuyts, van Antwerpen. De vervaardiger had reeds eene kroon in persoonlijken naam aan Conscience geschonken als zijn standbeeld in zijne geboortestad onthuld werd. Beide zijn echte meesterstukken. Lod. Wuyts is een kunstenaar met den hamer. Om het ijzer tot lichte en fijne eikenbladen en eikels te smeden, moet men een knap man zijn.

De haag op den doortocht van den stoet, van aan het sterfhuis tot aan de kerk, werd gevormd door de jagers te voet.

De koor der St. Bonifaciuskerk, waar de lijkdienst plaats had, was met zwarte drapperijen behangen. Eene lijkbaar was opgericht onder een grooten troonhemel in het zwart, met zilveren tranen bezaaid.

De zielmis, gezongen door den heer pastoor Dhanis, een Antwerpenaar, bijgestaan door zes andere priesters, was om 12 ure 20 minuten geëindigd.

Een groot getal aanwezigen die in de kerk geene plaats konden vinden, hebben op de straat geduldig het einde van den lijkdienst afgewacht. De offeranden, waaraan duizenden deelnamen, duurde tot aan het einde van den dienst.

Het lijk werd voorloopig in eenen kelder van het nieuw kerkhof van Elsene neergezet. De plaats waar de beroemde ontslapene ruste, was in eenen bloemtuin herschapen. Zijn naam stond boven dit graf - H. Conscience - gevormd door kleine plantjes.

Hier werden geene lijkredenen meer uitgesproken. Eene talrijke schare heeft het lijk tot op het kerkhof gevolgd.

Ziehier den inhoud van het perkament dat in de kist is gesloten:

HIER RUST
HET STOFFELIJK OVERSCHOT VAN
HENDRIK CONSCIENCE
VLAANDERENS GROOTEN DICHTER GEBOREN TE ANTWERPEN, DEN 3 DECEMBER 1812, OVERLEDEN TE ELSENE-BRUSSEL DEN 10 SEPTEMBER 1883.
ALS EDEL MENSCH WIST HIJ REIN TE LEVEN EN REIN TE STERVEN. ZIJNE VERHEVENE GEDACHTEN, ZIJNE EDELE GEVOELENS, ZIJNE GLINSTERENDE WAARHEDEN, ZIJNE LIEFDEVOLLE SCHEPPINGEN VOLGEN OVERAL ZIJNEN SCHOONEN NAAM, GODDELIJK EN ONSTERFELIJK.

Waren aanwezig bij de lijkkisting, de ondergeteekende getuigen:
JULIUS HOSTE.
EMANUEL HIEL.
XAVIER HAVERMANS.
SMAELEN.

Den dag vóór de plechtige begrafenis van Conscience in Antwerpen, werd door den Kunstkring *Wees u zelf* den volgenden brief op de muren der stad aangeplakt en ook op losse bladen rondgestrooid:

VLAMINGEN, NEDERLANDERS!

Verleden Donderdag hebben wij eenen pijnlijken plicht gekweten: Conscience, den scheppenden dichter, die zijn lang en welvervuld leven aan de Vlaamsche zaak, uwe en onze zaak, opofferde, hebben wij, te zaam met duizenden onzer broeders, ter aarde besteld.

In het Vlaamsche Antwerpen prijkt, in brons gegoten, zijn beeld. In als aller hert, leeft zijn naam onuitwischbaar voort.

Vlamingen, tot u roepen wij: blijve dat beeld voor ons allen eene baken, die schitterende naam voor ons allen eene roepstem:

ONS ZELF zullen wij zijn, VLAAMSCH, NEDERLANDSCH zullen wij zijn, of wij zullen NIET zijn.

Vlaamsch zullen wij zijn IN ONZE KUNST, omdat, ook voor latere tijden, de kunst, de spiegel moet blijven van ons eigen leven!

Vlaamsch zullen wij zijn IN ONZE TAAL, omdat die taal ons kenmerkt als volk, omdat zij de eenige reden is van ons bestaan tusschen de natiën van Europa. Vlaamsch - met al wie zulks wil, Vlaamsch - op elk gebied en tegenover allen.

En tot U, VOLK! zeggen wij: Conscience was vooral UW SCHRIJVER. U had hij zijne kunst gewijd: UW wel en wee bezong hij in honderd boekdeelen, die gij alle kent, alle liefhebt. Tusschen hem en u bestond geen grenspaal: kind des volks, bleef hij immer zijnen oorsprong eerbiedigen, tot zelfs op het toppunt zijns roems!

VLAMINGEN, NEDERLANDERS!

Binnen weinige uren zal zijn stoffelijk overschot in Antwerpsche aarde rusten: de groote man kon, nergens dan in zijne geliefde Scheldestad, eenen rustigen slaap genieten.

Allen, als eene hem weerdige eerewacht, hebt gij hem, op die laatste reis willen vergezellen. Zelfs de lijkstoet van Conscience, moest voor hem een triomftocht zijn!

Verder gaat intusschen uw plicht: VOLK! Vergeet nooit Conscience's woorden: zij zijn misschien, in eene niet verwijderde toekomst, de waarborg van uw bestaan:

GIJ ZULT UW VADERLAND BEMINNEN,
EN ZIJNE TAAL,
EN ZIJNEN ROEM!

Gedaan te Antwerpen, in buitengewone zitting dezen 14 van Herfstmaand, 1883.

HET BESTUUR:
JOZEF VAN GENEGEN, } *Schrijvers.*
ARNOLD SAUWEN. }
POL DE MONT, *Voorzitter.*
TH. VERSTRAETE, 2e *Voorzitter*,
FRANS JORIS, *Penningmeester,*
M. FONTAINE.
FR. LAUWERS.

Overbrenging van het stoffelijk Overschot.

Het tweede gedeelte der begrafenisplechtigheden van Hendrik Conscience, de overbrenging van het lichaam van den grooten Vlaamschen schrijver van het kerkhof van Elsene naar de Noorderstatie te Brussel, heeft Zondag 16 September, morgen plaats gehad. Het uitgelezen weder, de iever onzer Vlaamsche maatschappijen om eene laatste hulde te brengen aan den afgestorvene, de voorzorgsmaatregelen door de gemeente-overheden genomen, de goede politiedienst en de algemeene nieuwsgierigheid, alles heeft bijgedragen om deze lijkplechtigheid op te luisteren.

Reeds ten half tien, werd de gemeenteplaats van Elsene ingenomen door de maatschappijen, die het lijk vergezelden tot aan de Noorderstatie. Daartusschen bevonden zich: *de Wijngaard,* het *Willems-Fonds,* Brussel, de *Morgenstar de Jonge Tooneelliefhebbers*, *de Gentsche Weergalm, de Kinderen van Vlaanderen, de Vooruitgang* van Brussel, *de Vlaamsche Studentenkring* van Brussel, *de Vaamsche Leeuw, de Vereenig de Vlamingen* van Schaarbeeck, Sint-Joost-ten-Noode en Etterbeek, *de Tooneelmaatschappij Vrij vooruit* van Schaarbeek, *de Jonge Tooneelliefhebbers* van Schaarbeek, *de Limburgsche Weergalm, de Benoitskring*, de zangmaatschappij *Onder Ons* van Molenbeek, *de Broedermin* van Molenbeek, *les Amateurs réunis* van Brussel, de kring *Le Progrès* en meer andere, waarvan de namen ons ontsnappen.

Al de vaandels en al de kartels waren met rouwfloers omhuld.

Alle rijtuigverkeer was op den steenweg van Elsene verboden, te beginnen van de Gewijde Boomstraat; de Gemeenteplaats was voorbehouden aan de maatschappijen, en de policie had de grootste moeite de ontzaglijke menigte in bedwang te houden.

Een weinig voor elf ure kwam het lijk, dat door de bloedverwanten en vrienden van het kerkhof afgehaald was, op de Gemeenteplaats aan in eenen doodenwagen, getrokken door 4 prachtige paarden. Op het kerkhof werd de kist geopend om daarin het portret te leggen van den overledene, een perkament zijne identiteit vaststellende, de doodsbrief zijn overlijden meldende en eene medalie ter herinnering van het oprichten van zijn standbeeld te Antwerpen.

De hoeken van het baarkleed werden gehouden door MM. Hoste, Hiel, De Block, gemeenteraadsheer van Sint-Gillis,

Stroobant, Vernieuwen en Havermans, voorzitter der *Veldbloem.*

Ten 11 ure zette de stoet zich in beweging: aan het hoofd ging het muziekkorps der karabiniers, daarna twee policie-commissarissen, daarop volgden zes maatschappijen met hunne banieren, dan de doodenwagen, voorafgegaan en gevolgd door eene menigte dragers van kronen, van eene menigte maatschappijen, dan de vrienden en eindelijk de menigte.

Op den boulevard, aan het uiteinde van den steenweg van Elsene, wachtten MM. De l'Eau d'Andrimont, dienstdoende burgemeester, Walraevens, Becquet, Steens, Stoefs, Janssens, Pigeolet en Godineau, die in den stoet plaats namen onmiddellijk achter de bloedverwanten en de vrienden van Conscience.

De stoet zette zijnen weg voort langs de Regent-laan en de Kruidtuin-laan, tot aan de Noorderstatie, van waar het lijk moest naar Antwerpen vertrekken. M. Walraevens had aan het baarkleed M. Hoste vervangen en M. Van Driessche, M. Vernieuwen.

Het muziekkorps der pompiers van Brussel, die op het lijk wachtten aan de Naamschepoort, nam plaats voor den lijkwagen en een detachement der pompiers vormde de haag.

De rouw werd aangevoerd door M. Antheunis, schoonzoon van Conscience en door zijne twee zoontjes, 11 en 9 jaar oud.

Al de vensters waren met nieuwsgierigen bezet en in al de omliggende straten krioelde het van volk; de boulevards zagen zwart van volk en op sommige plaatsen, vooral op het Natieplein kon men geen voet verzetten.

Geene hoegenaamde eerbewijzen hebben aan Conscience ontbroken: de geestelijkheid van Brussel heeft zich bij de betooging van Zondag willen aansluiten; de klokken werden geluid van al de kerken der parochies langswaar de lijkstoet kwam.

M. Rolin-Jaequemyns, minister van Binnenlandsche Zaken, heeft op het grondgebied van Brussel plaats genomen in den stoet tusschen de gemeenteraadsheeren van Brussel, onmiddellijk achter de bloedverwanten. De heer minister heeft het lijk vergezeld tot in de Noorderstatie. Daar heeft hij zich verontschuldigd het lijk van den grooten schrijver niet te kunnen vergezellen naar Antwerpen om de teraardebestelling bij te wonen.

De Kruidtuinlaan had het woelig uitzicht der dagen van de groote betooging Rogier en der nationale feesten van 1880.

Toen het lijk van Conscience in den doodswagen was bijgezet, begon de defilé der maatschappijen, hare bloemen en kronen overhandigende aan den bediende van den bestuurder der begrafenissen.

Al die kronen en bloemen werden door M. Smaelen op de kist gelegd, die weldra verdween onder eenen berg van bloemen en violetten. Dat was het laatste huldebewijs der hoofdstad aan den grooten Vlaamschen schrijver.

Aan de Statie te Antwerpen.

Reeds van 12 uren was de beweging aan de groote statie buitengewoon; alle treinen brachten van Noord en Zuid, Oost en West personen en maatschappijen aan, die de plechtigheid wilden bijwonen.

Aan al de huizen op de De Keyser- en Wappersleien en in de aanpalende straten, alsook op het statiegebouw, wapperden de vlaggen halftop, ten teeken van rouw. Dat was eveneens het geval op al de openbare gebouwen.

Langsheen al de boulevards tot aan het kerkhof van het Kiel, over eene lengte van ruim vijf kilometers, waren al de gazlantaarns aangestoken en met rouwfloers omhuld. Op den weg, dien de stoet volgen zou, waren ook talrijke huizen bevlagd.

Het middengedeelte van het gebouw der statie was tot rouwkapel ingericht en gesloten voor het publiek. Het stoffelijk overschot van Conscience zou langs daar uitkomen. Alles was er eenvoudig, doch streng en plechtig.

Reeds van 12 ure kwamen vaandels van maatschappijen stand nemen aan de statie, om niet te ver achter aan in den stoet te staan. Wel hun, die deze goede gedachten hebben gehad, want die stoet was waarlijk eindeloos.

Weldra kwamen de troepen aan, die de krijgseer moesten bewijzen. Voor de statie nam een bataillon van het 7^{e} linieregiment plaats; de anderen gingen plaats vatten langsheen de De Keyser- en Wappersleien, tot aan de Teniersplaats, waar de gendarmen te paard stonden, die het hoofd van den stoet uitmaakten met de artillerie.

Aankomst van het Lichaam.

Juist ten 2 ure 25 minuten kwam de trein, die het stoffelijk overschot van den diepbetreurde aanvoerde, in de statie aan. Al de aanwezigen ontblootte zich eerbiedig en ingetogen het hoofd.

Uit een der wagens stapte M. Antheunis, schoonzoon van Conscience, met zijne twee zoontjes, Hendrik en Karel, gevolgd door de heeren Julius Hoste, boezemvriend van den overledene en zijn testamentuitvoerder, De Block, baron von Kuhls, kolonel van het Pruisisch leger, de heeren Emanuel Hiel, Smaelen, X. Havermans, Georges Eeckhoud en anderen.

In de rouwkapel stonden een tiental Antwerpenaars, allen bloedverwanten van Conscience, om dezes stoffelijk overschot als familie te volgen.

Uit de hoofdstad waren een tiental mannen met M. Lauwers aan het hoofd van den stedelijken begrafenisdienst medegekomen, om dien van Antwerpen de helpende hand te leenen. Zij brachten acht in rouw gehulde lantaars mede, om nevens den lijkwagen te dragen, bij de 24 weesjongens, die brandende flambeeuwen droegen.

Een 50tal kronen werden uit Brussel aangevoerd, aan stokken gehangen en door weesjongens achter den wagen gedragen.

Verders wordt gesproken van een perkament dat des morgens in de kist was gesloten; daarvan werd een kopij ter hand gesteld aan den heer Burgemeester, om in de archieven van Antwerpen te worden bewaard.

De heeren Gouverneur en Burgemeester ontvingen den heer Antheunis en drukten hunne deelneming uit in den slag, die de familie Conscience getroffen heeft.

Tusschen de medegebrachte kronen bemerken wij er eene van de stad Mechelen en eene van de stad Aalst.

Na de vereischte plechtplegingen wordt de kist, een prachtig stuk, door acht mannen opgenomen en buiten gedragen. Op het ooge blik dat zij aan de deur verschijnt lost gansch het bataillon van het 7^{e} linie voor de statie een salvo, de klaroenen laten zich hooren, de troepen presenteeren het geweer en de gansche menigte ontbloot zich eerbiedweerdig en diep aangedaan het hoofd.

Plechtig, grootsch, indrukwekkend was dit oogenblik en dit schouwspel!

De Stoet.

Ten 2 3/4 ure zet de stoet zich in beweging naar het Kielkerkhof, langsheen De Keyser- en Wappersleien en vervolgens over de Boulevards.

Aan het hoofd bevindt zich eene afdeeling gendarmerie en artillerie; bataillons van al onze linieregiementen vormen de haag en sluiten den stoet. De helft van al de regimenten die te Antwerpen in garnizoen liggen, nemen deel aan de plechtigheid.

Achter den lijkwagen volgt de familie, dan de burgerlijke en krijgsoverheden, den bestuurraad der koninklijke Academie, waarvan Conscience jaren greffier is geweest, de leden van den *Cercle Artistique* enz., enz.

Vervolgens komen de maatschappijen, voorafgegaan door vier knapen, die op eene berrie eene prachtige eikenkroon, omvlochten door een geknakten rozentak, dragen, in ijzer vervaardigd door den gekenden en talentvollen kunstsmid Wuyts, een nieuw meesterstuk van nijverheidskunst

Al de maatschappijen hebben kronen, violetten en immortellen bij zich. Bijzonder trekken die van den kring *Wees u Zelf*, bestaande uit heidebloemtjes, die Conscience zoo gaarne zag, om hare eigenaardigheid de aandacht.

Op gansch den doortocht, van aan de Statie tot op het Kiel, was de menigte ondoordringbaar. Wij overdrijven niet als wij zeggen dat gansch de bevolking zich daar bevond. Overal waren zelfs de vensters en de daken der huizen bezet. Ieder ontblootte zich het hoofd bij het voorbijrijden van het lichaam.

Een militaire muziekkorps en muziekmaatschappijen voerden beurtelings treurmarschen uit, afgewisseld door het dof tromgeroffel der tambours van de burgerwacht.

Boven de stadspoort stonden de soldaten der wacht en presenteerden de wapens tot dat de lijkwagen verdwenen was.

Ondanks de massa volk werd overal, langsheen den ganschen weg, de beste orde en regelmatigheid gehandhaafd. Gedurig heerschte de grootste stilte.

Om een gedacht te hebben van den stoet zullen wij zeggen, dat toen het hoofd daarvan aan de stadspoort stond, de staart nog maar aan het Park was, een afstand van meer dan 25 minuten snel gaan.

Aan het Kiel

was het aanzien der plaats ontzagwekkend. Daar werd de menigte op afstand gehouden door eene sterke haag van policie, die weldra versterkt werd door linietroepen, zoodat de stoet vrij en gemakkelijk zijne intrede zou kunnen doen op het kerkhof.

Op het oogenblik dat het lichaam aan het kerkhof uit den katafalkwagen werd gehaald, werd door het bataillon linietroepen een laatste salvo gelost.

Het lichaam werd door acht mannen gedragen tot aan den grafkuil, welke gegraven is in het midden van het kerkhof. In dien kuil stond eene zeer groote houten kas, waarin de kist werd nedergelaten, om haar tegen alle beschadiging te vrijwaren, in afwachting dat de grafkelder gebouwd is, waarin Conscience voor immer rusten zal.

Door de politie waren allerbeste maatregelen genomen, om alle wanorde te beletten.

Zoodra de familie en de officieele personen rond het graf geschaard stonden, werd de reeks der aanspraken geopend door de volgende redevoering van den heer Burgemeester van Antwerpen.

MIJNE HEEREN,

Wanneer de veder der Geschiedenis voor de toekomende geslachten het jaar 83, met zijn wel en wee, in Antwerpens gedenkboeken zal nederschrijven, dan zal zij op eene wonderbaar-grootsche maar tevens diep-aangrijpende en treurige tegenstelling te wijzen hebben.

Op de eene bladzijde zal zij verhalen, hoe in dit jaar, heel een volk, van geestdrift opgetogen, onder luid gejubel en vreugdegeschal, met groetende standaards en wuivende vaandels, de onthulling kwam bijwonen van het standbeeld door het Magistraat zijner geboortestad aan Hendrik Conscience, den inniggeliefden en hoogbewonderden volksschrijver opgericht.

En op de volgende bladzijde zal zij vermelden, hoe, pas eenige dagen nadien, dat zelfde volk, maar thans in somber stilzwijgen en met gebogen hoofd, onder dezelfde standaards en vlaggen, thans in rouwfloers gehuld, den grooten man zelven, - koud en zielloos in zijne doodkist uitgestrekt, - naar zijne laatste rustplaats kwam geleiden.

Want, wat wij zoo lang met bevingen des harten geducht hadden, is thans geschied: Onze Conscience is niet langer de onze! De dood heeft hem ons ontroofd!

Gij verwacht voorzeker niet van mij, Mijne Heeren, dat ik eene machtelooze poging zou aanwenden, om u in dezen plechtigen oogenblik te schetsen, hoe groot Conscience als kunstenaar, hoe bewonderenswaardig hij als vaderlander, hoe edel en voortreffelijk hij als mensch is geweest.

De ontelbare monden der drukpers vermeldden het hier en elders reeds honderden malen, en herhalen het thans nog eens op nieuw; gij, zijne vereerders en vrienden, weet het beter dan het welsprekendste woord het zou kunnen uitdrukken; en wat hij wrocht en stichtte, - gansch het Vlaamsche volk draagt en bewaart het heilig in zijn hart.

Conscience is thans de geschiedenis ingetreden: die zal zijnen naam op hare gedenkrollen aanteekenen naast de roemrijkste en meest geliefde, welke, in den loop der tijden, daarop werden geboekt.

En waar zij in gulden letters schetsen zal hoe innig en oprecht Hij door zijne tijdgenooten bemind werd en vereerd, daar zal zij, hopen wij, ook wel met een woord van goedkeuring gewagen van de hulde aan den man ‘DIE ZIJN VOLK LEZEN LEERDE,’ nog zoo kort geleden, door zijne vaderstad gebracht.

Waarom, helaas! Conscience, mocht het U niet vergund zijn, van deze laatste en schitterende hulde getuige te wezen!

Onverbiddelijk werdt Gij uit ons midden weggerukt, zonder zelfs eenen enkelen blik te hebben mogen slaan op dit beeld, als eene eeuwigdurende uitdrukking van Antwerpens toegenegenheid en dankbaarheid, door ons op den drempel onzer nieuwe stadsbibliotheek geplaatst!

Maar toch, - het warme woord, bij deze plechtigheid door Uwen ouden boezemvriend en kunstbroeder, onzen collega Jan Van Beers, in Antwerpens naam gesproken, werd U, met de teekening uwer beeltenis overgebracht, en dit zal misschien wel een balsemdropje in uwen bitteren lijdensbeker, een zonnestraaltje in uwen donkeren stervensnacht zijn geweest!...

Doch, Mijne Heeren, - hoe volledig en oprecht wij ook onzen plicht van erkentelijkheid en vereering, tijdens Consciences leven, jegens Hem meenen te hebben gekweten, zoo dachten wij nochtans dat er ons, na zijn afsterven, nog eenen nieuwen en laatsten plicht te vervullen bleef.

De vrucht van Conscience's werk behoort aan 't Vaderland, zijn letterroem aan de wereld; - maar Hij zelf, - naar lijf en ziel kind van Antwerpen - behoort aan Antwerpen!

In Antwerpen stond zijne wiege; in Antwerpens kunstkweekenden dampkring ontwikkelde zich zijn jong gemoed; Antwerpen schonk hem de eerste stof, waar zijn ontwakend genie zijne jeugdige krachten aan beproefde; dààr was het dat Hij aan zijne heerlijkste lettervruchten, de gewrochten zijner mannenjaren het leven schonk; in Antwerpens schilderachtige en beeldrijke taal putte Hij dien rijkdom en die schittering van kleur, die al zijne werken doortintelt; in Antwerpen, - zoo riep Hij zelf, toen Hij het

verlaten moest, zijne vrienden toe: ‘In Antwerpen bleef en leefde heel mijn hart!’ - En daarom besloten wij:

Hendrik Conscience moet in Antwerpen begraven worden!

En zie, - thans wordt dit besluit volbracht.

Hier, Conscience! op den doodenakker uwer geboortestad, zullen wij U eene grafstede bouwen, waar niet Gij slechts, maar ook later uwe duurbaarsten nevens U zullen worden bijgezet.

Hier zult Gij slapen, zooals Gij het vast soms tijdens uw leven hebt gedroomd, - in den schoot dier goede Moeder-Antwerpen, die U als kind hare wondersagen vertelde, U als jongeling in het glansrijk boek harer kunstglorie lezen leerde, en, als man, U met kracht aangordde voor den heiligen strijd ter verheffing van uw volk, door de liefde voor eigen zeden en eigen taal.

En, terwijl ginds in de binnenstad, vóór de pui onzer boekerij, uw beeld, zooals uw vriend Van Beers het zegde, gelijk de goede Genius uws volks uwe stadgenooten tot binnentreden wenken zal, - zullen uwe volgelingen hier, bij uw graf, ter bedevaart samenstroomen, om, in de overdenking van wat Gij waart en van wat Gij deedt, moed en kracht te putten ter voltooiing van het heerlijk gebouw, waarvan uwe hand de grondslagen zoo breed en stevig in den vaderlandschen bodem heeft bevestigd.

Gij, die nooit ruste kendet, Conscience! slaap hier zacht! De zorg uwer Moeder Antwerpen en de liefde van uw volk waken over U!

Na deze prachtige redevoering sprak Mr Jan van Rijswijck, advokaat en gemeenteraadslid te Antwerpen, de volgende treffende woorden uit:

Mijnheeren,

De Antwerpsche afdeeling van het *Willems-Fonds* en de *Vlaamsche Vrijzinnige Vereeniging*, hebben mij aangesteld als de tolk van hunnen rouw bij deze grafstede.

Wat de vorige redenaar niet gewaagd heeft - den lof spreken van den kunstenaar - zal *ik* niet wagen. Conscience was groot tusschen de grootsten.

Maar welke ook de plaats zij die het nageslacht hem onder de kunstenaars zal aanwijzen, een onverwelkbare roem zal door de tijden heen zijn naam omstralen; hij was een groot Vlaming.

Toen hij de eerste hand legde aan die heerlijke levenstaak van meer dan eene halve eeuw, toen was Vlaanderen diep gezonken. Het was zijn ouden roem vergeten, zijner krachten onbewust. Toen kwam Conscience en sprak het van zijn verleden en toonde het zijne toekomst. Hooger en hooger klonk zijn bezielend woord, luisterend beurde het volk het hoofd en de grootsche zucht naar eigen bestaan en eigen leven, de Vlaamsche Beweging was geboren.

De Vlaamsche Beweging, zij ligt heelemaal besloten tusschen de ongekende wiege waar, in den winter van 1812, eene nederige volksvrouw haar ziekelijk knaapje in koesterde, en dit roemrijke graf waar gansch een volk op dezen dag den kloeken held ter eeuwige ruste legt.

Weent Vlamingen, weent vrij rond dit graf; hij die daar ligt heeft Vlaanderen gered.

En straks, als wij hem zullen toegedekt hebben met de aarde, door vrome handen uit al de hoeken van het vaderland hier meêgebracht, dan de tranen teruggedrongen. Dan, broeders, de harten omhoog, en samen hem de hulde gesticht die zijner en onzer het waardigst is: de zedelijke ontvoogding van Vlaanderen!

Wij, jongeren van jaren, zonen van hen die hem in zijn strijd ter zijde stonden, wij zullen onze vaderen nog duurzamer dan met tranen gedenken. In hun lijden en strijden zullen wij de kracht en den moed vinden, om de taak te voleinden die zij ons zoo luisterrijk hebben voorgedaan. Dan eerst, zullen zij rustig slapen kunnen in den schoot van den dierbaren moedergrond.

Die rust zullen wij hun verschaffen, wij zweren het plechtig op dit lijk van Consciene. En mits ik hier sta op de grafstede van eenen vorst der kunst, wil ik haar begroeten met den kreet dien men boven het baar der vorsten aanheft:

Hendrik Conscience is dood, leve zijn geest in zijn volk!

Alsdan trad M. Julius Hoste, testamentuitvoerder, vooruit en sprak diep aangedaan nagenoeg deze woorden:

VRIEND CONSCIENCE,

Toen gij mij in de maand Mei laatstleden uw testament ter hand steldet, zegdet gij mij:

‘- Vriend Julius, gij hebt mij in 1881 doen vieren en feesten; gij zult mij in 1883 begraven. O! zeg niet neen, ik voel het beste de ziekte, die mij ondermijnt en weet dat zij geene genade schenkt. Welnu, ziehier mijn testament; ik gelast u met deszelfs uitvoering. Handel met mij naar uw goeddunken.’

En thans ligt gij daar, brave vriend, koud en ontzield. Uwe woorden zijn eilaas! bewaarheid. Gij zijt...

Hier kon de heer Hoste niet meer voort; tranen verstikten hem en 't was met moeite dat hij nog kon zeggen:

Ik kan niet meer... Vaarwel! vriend, vaarwel voor eeuwig! Rust zacht en in vrede!

Al de omstanders waren diep aangedaan, en de heeren Hoste en Antheunis, die insgelijks weende, waren verplicht met de twee snikkende kleinkinderen van Conscience het graf te verlaten. Hun gemoed was te vol; het liep over.

Doch vooraleer heen te gaan zegde de heer Antheunis tot zijn jongste zoontje:

- Welaan, Kareltje, zeg nog een vaarwel aan grootvader.

En toen het kind, in tranen smeltende, met verkropte stem, zoo lief, zoo gevoelvol sprak:

- Vaarwel, goede grootvader!

Kon geen der omstanders zijne tranen meer bedwingen. Dat was zieltreffend, hartverscheurend; de ontroering had ieder aangegrepen.

***

Tal van redevoeringen werden vervolgens nog uitgesproken. Wij laten er hier de bijzonderste van volgen.

Redevoering van den Heer Geeraard Schoiers.

MIJNHEEREN,

De *Nederduitsche Bond* van Antwerpen heeft mij de vereerende taak opgedragen, in zijnen naam een laatst vaarwel te zeggen aan dien grooten en goeden man, wiens stoffelijk overblijfsel wij in de aarde gaan neerleggen.

Droevig scheen mij die taak. Doch op dit oogenblik is het me, alsof alle treurnis van hier geweken ware. Het is alsof uit dezen grafkelder een juichlied opstege, dat weerklinkt in ons aller harten: de zegezang des overwinnaars.

Ruim een vierde eeuw geleden, heeft Conscience zijn geliefd Antwerpen verlaten: in 't felst eens hopeloozen strijds, van alle kanten aangevochten, van hinderpalen omringd, ontmoedigd, half verwonnen ging hij heen; en thans overladen van arbeid en jaren, maar meer nog van roem, is hij zegevierend weergekeerd om uit te rusten, en niet meer heen te gaan.

Alles, dunkt me, roept hem hier, in plaats van een vaarwel tot later, een hartelijk, een vreugdig welkom in ons midden toe.

Het mag zonderling heeten van vreugde en gejuich te gewagen, waar treurnis en stille smart in den regel thuis behooren. Doch ik zou, Mijnheeren, uwe en mijne gewaarwordingen slecht vertolken, indien ik niet vaststelde, dat bij het grenzeloos verlies dat ons getroffen heeft, ons hier een balsemende troost is weggelegd; zoo ik niet bestatigde, dat ons uit dit graf een gevoel tegenwalmt van verkwikkende levenskracht.

Levendiger dan ooit is Conscience door zijn werk.

Wat zijn, sinds hij ons verliet, de tijden veranderd! De stroom der gedachten is gekeerd; het door hem uitgestrooide zaad heeft zijne vruchten gegeven. De karige tientallen van vrienden, die hem steunden, zijn tienduizenden geworden. Zijn genie heeft gezegevierd.

Consciences ongeëvenaarde letterroem moge ons een voorwerp van rechtmatigen trots wezen. Eene andere, eene wellicht grootere glorie komt hem toe: die van heropbeurder van zijn volk.

Ontzield was dat volk, van eigen geest ontaard, twijfelend aan zich zelven, zich zelven onbewust, drinkende met lange teugen het gift der zelfverachting in.

Conscience heeft zich aan het werk gezet. Van huis tot huis heeft hij de zaak van 't volk voor 't volk zelven gepleit.

Onder de bekoorlijkste kleuren heeft hij eigen leven en eigen zeden afgeschetst, en doen liefhebben en doen waardeeren. Den nationalen trots heeft hij bij den volke wakker geschud, de wellen der geschiedenis, opnieuw doen vloeien, de ijskorst, die het hart van zijne landgenooten omsloot, gesmolten.

Over die logge massa, heeft hij den scheppenden geest geblazen, dien Lazarus van den dood verwekt.

In eigen taal, op hem nog onbekende hemelschoone wijze toegesproken, heeft ons volk geluisterd en gevoeld. Een magnetische schok is hem door de aderen gevaren, en het is zich zelf herworden.

Thans, - gij, vrienden, makkers in den taalstrijd, gij zult het getuigen, thans kunnen min of meer voordeelige omstandigheden onze volledige zegepraal nog vertragen of bespoedigen, maar hem onderdrukken, dat kan men bij menschelijke macht niet meer.

Dat heeft Conscience gewrocht.

Wil men bevroeden wat het Vlaamsche volk hem verschuldigd is, dan denke men, wat het thans wezen zou, bijaldien hij niet daar ware geweest, om het te wekken, te bezielen, eene nieuwe toekomst te gemoet te leiden. Vaagt men Consciences bestaan, en zijn werk, en zijnen invloed uit dit laatste half-jaarhonderd weg, en vraagt men zich af, wat vijftig jaren meer van ontzenuwing en doodslaap, vijftig jaren van steeds dieper ingrijpende ontaarding, zonder eenig op de groote massa werkend tegenmiddel van ons volk zouden gemaakt hebben, dan staat men versteld bij die gedachte.

Men durft niet de diepte van verbastering en ontmensching peilen, waarin het Vlaamsche ras heden ten dage zou verzonken liggen: te vernederend voor ons zelven, te vernederend voor ons volk en voor ons land is het, ons die mogelijke ellende voor den geest te spiegelen.

Het heilrijk heden met de schitterendste toekomst vóór oogen, zie daar, Conscience, de ontmetelijke schuld der dankbaarheid, welke wij aan u hebben.

Aan allen behoort uw roem: de betoovering van uwtalent is voor niemand afgesloten; doch de groote ommekeer, de herschepping, die Gij in den Vlaamschen lande hebt gewrocht, die zijn het rechtstreeksch en alleenig erfgoed uwer stamgenooten; ons uitsluitelijk en onvervreemdbaar eigendom.

En daarom zal uwe ruststede een heiligdom zijn in ons midden,

eene begankenisplaats, waar alle Vlamingen - hoezeer verdeeld - nog menigmaal als broeders, zooals nu, geschaard zullen staan rond uw graf, als rond een symbool van eendracht; en zoo daar al niet de handen worden ineengelegd, dan toch zullen vaak over uwe grafzuil henen, onze blikken elkander ontmoeten, door ééne verzuchting geleid, naar èèn lichtpunt gericht in de verte, naar den dageraad van ons zich zelf herwordend vaderland.

Conscience - rust zacht. God daarboven zal u voor de verhevene zending loonen, die Gij zoo heerlijk bij uw volk hebt volbracht; - Vaarwel.

Redevoering van den Heer Désiré Van Spilbeeck.

Mijnheeren,

Als bestuurder van het Tijdschrift: *De Vlaamsche School* zouden wij aan een onzer duurzaamste plichten te kort komen, zoo wij hier geene diepgevoelde hulde kwamen brengen aan den man, die, gedurende eene halve eeuw, met zooveel luister aan het hoofd der Vlaamsche Beweging heeft gestaan.

Reeds vroegtijdig gaf hij er blijk van, het belang ja de noodzakelijkheid te beseffen voor de letterkundige en kunstgeschiedenis, om tijdschriften te bezitten; hij werkte dan ook mede aan de *Noordstar*, *Het Kunst- en Letterblad*, *Het Taalverbond*, enz.

Van voor 1840 betoonde hij zich een ieverig werker voor alles wat tot de ontwikkeling van kunsten en letteren kon bijdragen, en eene van de eerste onderscheidingen welke hem ten deele vielen, was de toekenning van een gouden eeremetaal, hem aangeboden uit erkenning voor zijne werkzaamheden gedurende de eerste Rubensfeesten. Van toen hij aangesteld was als greffier der Antwerpsche Academie van Schoone Kunsten, werd hij de dienstvaardige vriend van allen, die, in zijne omgeving, werkzaam waren op het gebied der kunst.

Was Wappers, ten onzent, de opbeurder der Vaderlandsche schilderkunst, Conscience, de opwekker der Vlaamsche letterkunde, overtuigd dat alle kunsten zusters zijn, ondernam in 1844 het *Kunst- en Letterblad* met plaatwerken uit te geven en gaf als dusdanig, ook door zijne betrekkelijke geschriften den krachtigsten stoot tot het verlevendigen van de beoefening der houtgraveerkunst in ons land. Het is van dit tijdstip dat de prachtige, met platen versierde werken dagteekenen, die door H. Brown en J.E. Buschmann werden bezorgd en thans zoo gezocht zijn.

Na eene tweejarige ondervinding verklaarde Conscience, dat ofschoon het publiek niet onverschillig was gebleven voor hunne pogingen, de tijd evenwel nog niet gekomen was om met goed gevolg geïllustreerde tijdschriften uit te geven. Het zal dan wel geene bevreemding wekken, als ik hier aanstip, dat Conscience zich hoogst ingenomen betoonde met de onderneming, toen, nu bijna 30 jaren geleden het tijdschrift *de Vlaamsche School* werd

gesticht door eene schaar zijner vrienden, tusschen welke ik noem Julius de Geyter, Edward Dujardin, Piet Genard, J.F. Heremans, K. Ommeganck en de reeds gestorvenen Eugeen Zetternam, H. Brown, dr. J.F. Mathijssens, Johan van Rotterdam en F.J. Weyermans. Gedurende vele jaren heeft Conscience in menige omstandigheid dienst bewezen aan het tijdschrift, uit welks naam ik hier spreek, en heeft de redactie met voorlichting en raad gediend.

Ik stel er eene eer in, dit openlijk te mogen erkennen in dit droevig en plechtig uur, opdat mijne hulde aan zijne nagedachtenis eene dankbare hulde zij. Het zou buiten de taak liggen, die ik hier ben komen vervullen zoo ik uitweiden ging over de hoedanigheden en de eigenaardige deugden die Hendrik Conscience kenmerkten en hem stempelden tot een waarlijk goed en edel mensch.

Den persoonlijken vriend, die mij in hem ontviel, zal ik in stilte beweenen, zooals men voor zijne duurbare dooden doet; maar de verklaring moet mij van het hart, dat Conscience als mensch, in het huishoudelijk leven en als burger, zoo mogelijk nog hooger stond dan als kunstbeoefenaar en schrijver.

Op niemands grafzerk meer dan op dien van Hendrik Conscience, zouden de woorden van den ouden Engelschen dichter verdienen geschreven te worden: *Hier ligt een man.*

Gesterkt door de verwachting der hereeniging in hooger gewesten, waar gij uitrust van uwen zwaren, doch zoo veelvuldig gezegenden arbeid, en waar de smart van het scheiden zal worden weggenomen, roep ik u, onvolprezen volksbeschaver en innig geliefden vriend Conscience, tot wederziens toe.

Redevoering van den Heer Van der Cruyssen.

Mijnheeren,

Zoo in naam der talrijke vrienden als in dien van den *Letterkundigen kring* van Kortrijk, kom ik hier eene laatste hulde brengen aan den man, die ons voor altijd is ontrukt.

Gedurende meer dan tien jaren verbleef Conscience in gene stad, waar hij het ambt van Arrondissements Commissaris bekleedde.

Goed zooals hij was, had hij zich tot gedragsregel gesteld *den verdrukte te ondersteunen*, *den vervolgde te beschermen.*

Wie het ook zijn mochte, nooit ging men van hem ongetroost henen, zoo men het goede recht en de gezonde rede aan zijne zijde had.

Geen wonder dat Conscience niets dan vrienden telde, en iedereen met volle vertrouwen zijne toevlucht nam tot den goeden man, om de bestuurlijke verschillen op te lossen.

Zoo ook was hij in zijn bijzonder leven. Degenen die hem omringden, kunnen getuigenis geven van zijn goed hart, van zijnen verheven geest.

Ruim tien jaren hadden wij het geluk dagelijks eenige uren met hem door te brengen, en dààr, in dat gezelschap luisterden zijne

aanhoorders met gretigheid naar zijn snedig woord, naar zijne wijze onderrichtingen.

Uit die gedurige vergaderingen en levendige betwistingen ontstond de *Letterkundige Kring*.

In 1864 riep Conscience die maatschappij in het leven; hij zelf dicteerde hare grondslagen.

Dààr werden alle maatschappelijke en staatkundige vraagstukken behandeld; dààr klonk het krachtig woord van den wereldberoemden schrijver, en dààr ook stonden wij allen meer dan eens in bewondering voor dat verheven talent, voor de wijze opvattingen des diepen denkers.

In Kortrijk was Conscience omringd van eene groep vrienden, wier verkleefdheid geene palen kende en die den braven man aanbaden als eenen wijzen, goeden vader.

Hoe men er ook over denke, het verblijf in deze stad mag voor Conscience onder zijne gelukkigste, onder zijne aangenaamste levensjaren geteld worden.

Na zijn vertrek, drukte hij mij meer dan eens zijn spijt uit, zijne oude, trouwe vrienden uit Kortrijk niet rond zich te zien.

En thans, Conscience, staan uwe trouwen weèr rond u, maar dit met rouw in het harte, met weedom in den boezem! Zij zullen u op aarde niet meer wederzien, doch uw aandenken zal hun steeds duurbaar en heilig wezen!

Rust zacht, goede, trouwe, beste vriend, rust zacht!... Dat uw geest, in den schoot der Godheid opgenomen, ons voor immer bescherme!...

Redevoering van den Heer A. Nelis.

Mijnheeren,

Zondag laatstleden was het voor den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge een hooggetij: in de ruime zalen der eeuwenoude Stadshalle, die zoo treffend getuigen van Vlaanderens grootheid, van Vlaanderens kunst- en vrijheidzin, vierden wij den schitterenden uitslag des letterkundigen prijskamps door onze Maatschappij uitgeschreven voor het bezingen van Hendrik Conscience, bekroonden wij plechtig de overwinnaars, de heeren Ledeganck en Sevens. die beide met dichterlijken gloed, in hart- en geestverrukkende tonen de nooit volprezen verdiensten, den reuzenarbeid, het aanhoudende streven des vorsten der Dietsche letteren hadden afgemaald. ‘Moge Hendrik Conscience spoedig hersteld wezen; moge hij nog zoo menigvuldige als gelukkige jaren over zijne grijze haren zien voorbijgaan, moge hij de volledige zegepraal der Vlaamsche zaak bijwonen!’ Zoo sprak onze eerevoorzitter en deze wensch, ontvloeid uit het edel hart van den edelen van Caloen de Basseghem, vond den geestdriftigsten weerklank in de harten der honderden en honderden Vlamingen tot het feest toegestroomd, én om twee jeugdige en talentvolle Vlaamsche dichters glansende lauweren te zien plukken, én om den grooten Man te vereeren, die de gevierde held was van onzen wedstrijd.

Eilaas! de laatste tonen van dit heuglijk feest waren nauwelijks uitgedoofd en de klapdraad, aan wien wij de uitdrukking van onzen innigsten wensch, den eenparigen kreet van ons aller harten hadden toevertrouwd, bracht ons voor antwoord op dien wensch, op dien kreet, de droeve, de treurige mare dat Hendrik Conscience naar 't eeuwig Vaderland was teruggekeerd! Ja, de dood had nog eens willen toonen dat zijne wreede zeis noch verhevenheid van vernuft spaart, noch reinheid van geweten, noch edelmoedigheid van gevoelen. Gestorven was hij, die, sedert eene halve eeuw, de Vlaamsche zaak verpersoonlijkte: dat brein, welke zulke krachtige wonderen schiep, was nu ijskoud; dat hart, welk zoo warm klopte voor het schoone en voor het goede, ligt gebroken; die hand, die zoo rusteloos wrocht voor het verlichten, voor het veredelen van het Dietsche volk, is voor altijd verstijfd!

De wil des Heeren is volbracht. Ootmoediglijk buigen wij het hoofd, maar grievend is de smart, die ons hart doorboort, bitter zijn de tranen, die aan onze oogen ontwellen. Geheel Vlaanderenland weent met recht bij uwe ter aarde bestelling, inzonderheid de Vlamingen van de Klauwaartsstad. Hendrik Conscience, door uwen *Leeuw van Vlaanderen*, hebt gij het gansche Vlaamsche volk, beter gezegd hebt gij de gansche wereld ingewijd in het roemrijk verleden van het Venetië des Noorden, van dat gemeenebest, dat weleer den scepter zwaaide over het rijkste en tevens het vrijzinnigste oord van Euroop, ingewijd in de doorluchtige jaarboeken der stad, die, in lang verzwondene eeuwen een uitstekend middenpunt was van beschaving en verlichting en wier glorievolle naam het jongste woord was dan aan uwe stervende lippen ontrolde! Door dit uw onovertrefbaar meesterstuk zijn de koene helden van 1302, zij, die den trots van den tergenden Gal, van den gekroonden Munteschrooder op den Groeningherkouter verpletterden, wereldberoemd geworden en zal hun standbeeld weldra, in het bijzijn van gansch het Dietsche volk, vóór onzen statigen, onzen grijzen Hallereus oprijzen!

En zulks niet genoeg! Over vijftig jaren was, zoo de dichter het beweende, Brugge slechts de schier onkenbare schaduw van het grootsche Brugge van weleer, van het levensvolle Brugge der XIVe en XVe eeuwen. De drie lange eeuwen vreemde heerschappij, welke op haar loodzwaar hadden gedrukt, de staatsorkanen, welke op haar erbarmelijk hadden gewoed, de baren der Noorderzee, die haar eertijds de schatten der heele wereld brachten en welke haar waren ontrouw gebleven, de kunsten en wetenschappen, die zij gebaard en met zulke moederlijke liefde gekoesterd had en die, haar verlatende, naar gelukkigere streken waren heengevlucht, o! dit alles had niet alleen de bronnen harer stoffelijke welvaart uitgeput, maar haar verbasterd, haar van den Vlaamschen aard, van de Vlaamsche zeden geheel en al onthecht!

Dank aan u, door alle uwe stamgenooten zoo waard beschreide Man, dank vooral aan uwen *Leeuw van Vlaanderen*, is eindelijk de heldere dageraad van een nieuw, van een luisterrijk tijdstip aan-

gebroken voor de bakermat van Breidel, van Memlinc en van Simon Steven. Brugge schudt met ongeduld het knellend juk af van uitheemsch gewaad, van ondietschen tooi en smaak; elken dag groeit in haar midden de schaar der onverdrotene kampers voor eigen kunst, voor eigen grootheid; elke dag ziet men hare kinderen roemvolle lauweren gaderen op het Vlaamsche kunstgebied! Het hedendaagsche middenpunt dier Vlaamsche kunst, de stad van Rubens en Leys kan zulks getuigen. Voorwaar, indien de geniale bard der drie *Zustersteden*, hij, wiens gezegende gedachtenis tot bij ons verste nageslacht innig gestrengeld blijven zal met de uwe, Hendrik Conscience, en met de uwe Jan Frans Willems, indien Karel Ledeganck, zeg ik, het Brugge van vandaag kon aanschouwen, zou hij verrukt de lier aangrijpen en met blijde tonen zingen van die maagd, die uit haren schijndood is opgestaan en in wier aderen een vernieuwd, een krachtig bloed bruischt, dat een talrijk kroost voorspelt van zoo manhaftige als geestrijke Vlaamsche strijders, een Epigonen ras, der voorvaderen van 1302 overwaardig.

Hendrik Conscience, uwe vlekkelooze ziel geniete alreeds de eeuwige vreugde bij Godes troon, uw stoffelijke overschot ruste zacht in den schoot van dat Vaderland, dat gij zoo teeder hebt bemind en dat u zooveel dankbaarheid schuldig is. Wij, Broederbonders, wij, Vlamingen van het aloude Leeuwennest, van het eensdaags zoo beroemde Kerelsland, op dit plechtig oogenblik, rond uw ons allen zoo duurbaar graf geschaard, wij zweren hou en trouw te blijven aan de Vlaamsche zaak, wij zweren onverpoosd voort te strijden met woord en daad, met mond en pen voor onze aangebedene kunst. Hendrik Conscience, gij, dien wij allen als eenen vader lief hadden, schrijver van den *Leeuw* en van de *Kerels van Vlaanderen*, vaarwel, vaarwel!'

Ten slotte voerde nog het woord de heer Pol de Mont, in naam van den Antwerpschen Kunstkring *Wees u zelf*.

Kunstgenooten!

Broeders in den kamp!

Ware het mij gegeven geweest, op deze plaats en op dit oogenblik, de stem te verheffen in eigen naam en uit aandrang der gevoelens, die mijn hert inderdaad bewegen, ik zou het aanschouwd hebben als mijne bijzondere zending, na zoovelen, die in hèm den scheppenden Dichter hebben gehuldigd, in dezen dierbaarsten aller dooden, *den mensch* te vereeren, wiens nederigheid, vriendentrouw en zielenadel, onder ons spreekwoordelijk geworden zijn.

Ik zou gewaagd hebben van dat innemende gemoed, zoo ontvankelijk voor al wat verheven, voor al wat goed is; van die warme gulle hand, te allen tijde gereed, om zelfs den minste onder allen, tot aanmoediging, tot steun misschien, te worden toegestoken: - menig minder gekende trek uit Consciences leven zou mij tot bewijs hebben gediend, van zijne buitengewone dienstvaerdigheid,

zijne onuitputbare mildheid, zijne ongeëvenaarde rechtschapenheid.

Evenals Horatio bij het koude lijk van zijnen boezemvriend, Hamlet, zou ik hebben uitgeroepen:

Now cracks a noble heart![1] 'Thans is het gebroken, dat hert, zetel van al wat rein, goed, schoon is,' - en zóó zou ik mij misschien eenigerwijze hebben gekweten van den plicht van dankbaarheid, die op mij, en voor immer, jegens Conscience berust: want, onder de talloozen, die hem liefhadden en die hij liefhad, onder de velen, die hij beschermd heeft en opgebeurd, heb ik hem wellicht de grootste diensten te vergelden.

Edoch, ik spreek hier alleen als voorzitter van eenen Vlaamschen kunstkring: de nog jeugdige, hoewel reeds met roem bekende artisten, mannen van penseel en beitel, etsers, toonkundigen, dichters, die onlangs hand in hand sloegen, om onder de leuze *Wees U Zelf*, de beste krachten van hun talent ten offer te brengen aan de heropbeuring onzer eenig nationale, onzer Vlaamsche Kunst, hebben mij verkozen tot tolk hunner laatste hulde en diepgevoelde deelneming, bij deze nog ongedempte groeve van den meest gevierden onder ons allen.

Weze dan ook, in hoofdzaak althans, mijne rede gewijd aan den letterkundigen arbeid van Conscience, dezen beschouwend in verband met onze nationale kunst.

Broeders in den kamp!

Verre van mij de bewering, als zou het grootsche werk der Vlaamsche wedergeboorte, eerst onder den invloed van dezen populairsten onzer schrijvers, zijn ontstaan. Vóór en met hem, hadden - eja! reeds andere begaafden onze taal, onze letteren uit den doodslaap opgewekt; enkele jaren vóór nog Consciences eerste boek het licht zag, had Wappers, met zijn destijds veelbesproken doek, *het beleg van Leiden*, de onverbasterde overleveringen onzer Vlaamsche, zeventiendeeuwsche schilderschool teruggevonden.

Dit ééne blijft intusschen waarheid: geen geest, in Zuid-Nederland, oefende ooit eenen invloed, groot of duurzaam genoeg, om op eene lijn te worden gesteld met dien van Conscience, want deze deed zich tegelijk gelden, én op de ontwikkeling zelve der kunst, én op de verhouding tusschen de beoefenaars der meest onderscheidene harer vakken.

Van twee groote waarheden, twee axioma's, die ons uit de geschiedenis van alle bloeitijdperken zonneklaar tegenblinken, was de schrijver van *de Leeuw van Vlaanderen*, van met zijn eerste optreden als scheppend Dichter, diep doordrongen:

Vlaamsch zal in Vlaanderen de kunst zijn, wil zij niet gedoemd worden tot onvruchtbaarheid;

geen vak der kunst zal aan het andere vreemd blijven, maar alle zullen, zich ontwikkelend volgens wet en harmonie, het geheele,

(1) W. Shakespere.

hooger leven des volks daarstellen in eene reusachtige, glansrijke Eenheid.

Consciences zienersblik had opgemerkt, hoe innig een verband er bestaat, tusschen het bonte, roerende leven der menigte, het wel en wee der spraakmakende gemeente in stad en dorp, bij den haard en op het land, van den eenen - en de uitingen zelven der kunst, van den anderen kant.

Hij begreep, dat deze laatste, op de ure vooral, toen hij zich uitrustte tot den strijd, eene leerschool worden moest voor tienduizenden; dat zij, de edele en almachtige brengster van licht en vooruitgang, liever nog dan grooten en rijken tot genot te verstrekken, de paria's onzer samenleving moest veredelen, beschaven, ontslaven misschien, dat zij hen op de hoogte moest brengen van hunne nationale plichten en rechten.

De omwenteling van 1830 had eenen noodlottigen scheidsmuur opgeworpen, tusschen de hooger en de lager standen der maatschappij in het nieuwgevormde rijk: het aanvaarden van eene uitheemsche taal als nagenoeg eenig erkend voertuig van alle wetgeving, alle bestuur, alle onderricht, had ruim drie vierden onzer medebroeders, het edelste, levenskrachtigste deel der bevolking, van alle verdere ontwikkeling verstoken.

Dien scheidsmuur - Conscience was het vooral, die hem, onder zijn geduchte slagen, allengskens deed verbrokkelen en wegvallen.

Hij, de hoogbegaafde, hij verkoos tot bondgenoote van zijn dichterlijk genie en van zijne heerlijke fantazie, de diep verachte, laag gezonken taal van de diep verachte, laag gezonken menigte... En ziet! Onder den indruk van zijn wegslepend woord, onder de levenswekkende kracht, die van gewrochten, als *de Leeuw van Vlaanderen* uitging, lieten zich, niet enkel eenige dichters, maar een geheel geslacht van kunstenaars, door de grootsche daden onzer Vlaamsche voorouders bezielen, grijpende - deze naar boetseerstok of palet, gene naar stift of etsnaald, om den heldenstrijd van vroeger, te midden van de schande van het heden, in aangrijpende beelden voor te stellen.

't Was, of uit al de openbaringen onzer toenmalige kunst, deze ééne kreet opging, waarmede hij zelf zijnen wereldberoemden roman had besloten:

‘Gij, Vlaming, overweeg bij de roemrijke daden uwer vaderen, wat Vlaanderen eertijds was, wat het nu is, en nog meer wat het worden zal, indien gij de heilige voorbeelden uwer voorouders vergeet.’

Wie onzer, kunst- en kampgenooten, die zich eenigszins op de hoogte waant van Consciences levensloop, wie weet niet, hoe de toen nog jeugdige schrijver, èn door het vuur zijner overtuiging, èn door de betooverende macht van zijn talent, de meest belovende onder de hem omringende artisten, hoe verscheiden van vak en neiging ook, rond zich wist te vereenigen, tot op den dag, dat deze kleine, maar uitgelezen kring, de kern werd van die veelvermogende maatschappij, die onder kenspreuk *Voor Taal en*

Kunst, jaren lang het middenpunt was van de algeheele kunstbeschaving, ja, van de Vlaamsche beweging in Antwerpen, en die zelfs koningen, als bezoekers en vereerders, dorst ontvangen in haren schoot?

Hoef ik te zeggen, dat een zoo veelomvattend streven, dat een zoo heilzaam samenwerken van alle kunstvakken, onder Consciences hoogere leiding, weldra door schitterende uitkomsten bekroond werd? Gij kent ze immers allen, de namen van die geheele phalanx artisten, die - volgens Consciences eigen woord, 'den roem der Vlaamsche schilderschool tot aan de palen der bekende wereld' dreven!

Doch, wat zoek ik naar nieuwe bewijzen om den nooit genoeg gewaardeerden invloed van Conscience voor u allen duidelijk te maken?

Spreekt, gij zelven! gij, duizenden, die rond deze groeve staat! - Gij, die uit het dichterlijke Brugge tot ons kwaamt, dankt gij het hém niet, zoo de twee grootste uwer volkshelden, uw Breydel en uw de Coninck, in eere hersteld, weldra op het oude forum uwer Gemeente, in brons vereeuwigd, zullen oprijzen? Gij, zonen van het fiere Gent, was het niet na de verschijning van Consciences '*Jacob van Artevelde*,' dat het beeld van den grooten Ruwaard op uwe Vrijdagmerkt werd opgericht? Gij, trouwe poorters van het aloude Kortrijk, was het niet, dank aan uwe bewondering voor de gaven van hem, die eens uw roemrijkste burger was, dat het penseel van den Vlaamschen meester het epos van den Sporenslag, op de wanden van uw Raadhuis maalde?

Zoo werd de kunst harer nationale, harer democratische zending weder bewust; zóó wist zij zich, al wat den volke dierbaar is, tot stoffe en tot doel te maken.

Oneindig meer nochtans volvoerde Conscience! Tienmaal verbazender zou ons zijn invloed schijnen, indien wij, voor een enkel oogenblik, het min breede gebied der kunst verlieten en ons afvroegen, in hoevele duizenden herten hij het nationaal bewustzijn, het sluimerend gevoel onzer eigenwaerde als afzonderlijke stam en als volk, door zijne talrijke scheppingen, heeft doen ontwaken!

Waartoe echter zou ik zulks, op deze plaats, herhalen?

Zoo ik u heden, rond gindschen koninklijken lijkwagen, uit alle gouwen van het Dietsche vaderland, hand in handen vergaderd zag, als wildet gij, alle uwe veeten en twisten afzwerend, Schillers woord tot waarheid maken:

> *Wij willen één zijn en een volk van broeders*,
> *en scheiden - nooit*, *in nood of in gevaar*,[1]

nogmaals vraag ik het u dan: - is uwe aanwezigheid niet het schitterendste bewijs, dat de kunst dan alleen eene macht, eene lichtaanbrengende, volksdeugdkweekende macht is, wanneer zij wortelt *in het volk, in zijne taal, in zijne geschiedenis*?

(1) Wilhelm Tell. *De eed op het Rütli.*

En dáárom, kunst- en kampgenooten, dáárom hebt gij wel gedaan, toen gij niet gewild hebt, dat de lijkstoet van dezen onzen Promêtheus, een rouwstoet zou wezen; thans was hij een nieuwe, een meer dan vorstelijke zegetocht van hem, het nederige kind des volks, in wien zich onze heilige volkszaak zoo glansrijk eene verpersoonlijking heeft verzekerd.

En ziet - ondanks mij zelven, kreten van hoop en vertrouwen stijgen mij naar den mond, en verdringen de bittere klachten over dit nimmer herstelbaar, nimmer te vergeten verlies.

Met wellust laat ik mijne oogen weiden over uwe duizenden en duizenden hoofden, en onwillekeurig denk ik aan een tooneel uit des geliefden meesters geliefdste werk: 'de zegening der wapenen'.

Daar zaten zij, de vrijheidaanbiddende mannen onzer Gemeente, nedergeknield op den Groeningerkouter, huiverend, huiverend van wondere aandoening, in den killen mist des morgends. In geestdrift opgetogen brachten zij een weinig aarde van den vaderlandschen bodem op de lippen, als tot eenen eed, dat zij denzelven zouden tot den dood verdedigen!

Mannen van Vlaanderen!

De aarde, waarin Conscience rust, is voor ons eene driemaal heilige aarde. Zij is een ander *land van Overzee*, dat wij door geene Saracenen zullen laten bezoedelen. Herdenken wij den morgend van 11 Juli, 1302. Brengen wij, in den geest althans, een weinig van dezen gewijden bodem op onze lippen, als tot eenen eed, dat wij allen den strijd, waarvan Conscience de ziel en de roem was, zullen voortzetten tot den dood!

Weze deze doodenakker voor ons, als eens de door bergen afgebakende weide der vrijheidlievende Zwitsers, een ander Rütli; herinnere het ons immer, wat ook gebeure, dat een onverbreekbare band, die van ons Nederlandsch bloed en van onze Dietsche taal, ons allen tot eedgenooten, tot broeders maakt. Leggen wij, alvorens deze plaats te verlaten. tot teeken van eendrachtig streven, hand in handen, en dragen wij, diep in onze herten, deze belofte mede:

'Conscience! ons aller leidsman! ons aller Meester! bij deze aarde, die wij zelven op uwe lijkkist strooien, - zij weze uwen gebeente zacht! - rusten zullen wij niet, vooraleer het werk, waaraan gij uw leven wijddet, voltrokken weze. Bij uwe dierbare assche zweren wij: met raad en daad - zullen wij malkander bijstaan - om aan Vlaanderen zijnen ouden luister terug te schenken.

Zóó, Conscience! toonen wij ons uwer werken, uwer toewijding waardig!

Wij zweren het allen, bij uwe assche! Wij zweren het!'

Het was de oudste vriend van Conscience, Jan De Laet, die het eerste handvol aarde op de kist wierp, onder het prevelen dezer woorden:

'Vaarwel, vriend Hendrik, en blijf onze beschermer van uit den hemel!'

In de hoofdkerk van Antwerpen werd, ter eere van den afgestorvene, eene plechtige uitvaart gevierd. De eerw. Heer Claeys, professor aan het klein Seminarie van St. Nikolaas sprak aldaar eene diep doordachte redevoering uit, waarvan wij, volgens de Antwerpsche bladen de bijzonderste brokken mededeelen:

Mementote operum patrum quoe fecere in generationibus suis, et accipietis gloriam magnam et nomen aeternam. Gedenk de werken, die uwe vaders volbrachten in hunne dagen, en gij zult eene groote glorie en een onsterfelijken naam verwerven.

Is de glorie der wereld, die de mensch hier verzamelt, niet alles ijdelheid, al wordt zij dan ook door duizende menschentongen uitgegalmd, die haar als onsterfelijk verkondigen? Is al die eer en roem niet nietig en vergankelijk? O ja; doch er is eene glorie, de ware en gezegende glorie, die de weêrspiegeling is van het eeuwige glorieloon, en die is, geene nietige ijdelheid, o neen!

Die glorie wordt niet verkregen in bloed en tranen, in de jammerkreten des volks, op het slagveld, hoe roemrijk de daden der helden dan ook mochten zijn: hoe wijd die daden dan ook door de wereld mochten weêrklinken. Neen, 't is daarenboven geen ware glorie, al is de geest dan ook nog zoo machtig, wanneer deze de zending miskent die de godheid hem op de aarde gegeven heeft.

Maar 't is ware glorie en gezegend tot in de verste geslachten, als de geest hier op deze wereld weldaden verspreidt, het goede, het edele bevoordeelt, de liefde tot de deugd in de harten des volks sticht en opbouwt.

Met die heerlijke glorie is het hoofd omkranst van den wereldberoemden Hendrik Conscience, en die onverwelkbare stralenkrans zal blijven voortleven, zoolang de schoone, kunstlievende en Vlaamsche Scheldestad eer en roem in hare zonen zal blijven erkennen, zoolang zij haar verleden, met al zijne grootheid en pracht, niet zal verloochenen.

Die glorie heeft gansch het land in 1881 in de straten van de woelige hoofdstad bijeengebracht, waar wij hem vierden, hem, die ons lief was om zijn verheven werk en om zijn goed, edel hart. Deze glorie deed ons in rouw bijeenstroomen toen Conscience ons eindelijk had vaarwel gezegd, om hem in zijne geboortestad eene koninklijke begrafenis te geven. Die glorie deed ons al die bloemenkransen en kronen vlechten, kenteekens onzer liefde, en deze neerleggen op zijn geopend graf. Die glorie deed, door gansch Vlaanderen-land, duizende stem-

men opstijgen, welke als eene balsemende troost neervielen in de harten zijner treurende familie. Die glorie doet ons hier, in dezen grootschen tempel bijeenstroomen en vergaderen voor de voeten van den God, in wien Conscience geloofde, dien hij vereerde en beminde, en van wien wij, eerbiedig geknield, vragen *refrigerii sedem, quietis beatiludinem et luminis claritatem,* eene plaats van verfrissching, de zaligheid der rust en de helderheid des lichts.

Ja, wij danken hier de Godheid dat zij het verdienstelijk leven van Conscience zoo lang, ten dienste van ons land en van ons volk, heeft willen rekken; wij vragen Haar dat dit verdienstelijk leven beloond en zijne ziele in de reine woning der lafenis worde opgenomen.

Wat is de vergadering in dezen prachtigen tempel vandaag grootsch en verheven! Wat is het indrukwekkend dat groote leger te zien, verbonden in dezelfde gevoelens en in hetzelfde streven, nu het hier komt knielen en bidden rond zijn gevallen hoofdman! *Et planxerunt eum omnis Israël planctu magno et luxerunt eum multos dies*, en heel Israël hield grooten rouw en beweende hem vele dagen lang.

Doch waarom is Conscience nu zoo groot? Waarom is de hulde, hem toegebracht, eene zoo diepgevoelde volkshulde? Waarom roemt men hem zoo hoog onsterfelijk? Is Conscience dan iets meer dan de aangename verteller, die onze uren aan den huiselijken heerd heeft betooverd? Heeft hij iets meer gedaan dan ons, jong en oud, opgebeurd, opgeruimd met zijnen levendigen geest van verhaler?

O, indien hij niet anders gedaan hadde dan dat; indien zijn werk geene andere beteekenis hadde, dan enkel vermaak te geven, gansch ons volk zou niet met eenheid zijn opgekomen; dan ook zou hier in deze kerk dien luister niet zijn ten toon gespreid, noch zouden al die hartelijke gebeden niet zijn opgestegen; dan zou op dees gestoelte geen priestermond zijnen lof hebben verkondigd!

Wat heeft Conscience dan gedaan om al de bewezen eer te verdienen? Hij heeft datgene wat de zelfstandigheid van het Vlaamsche volk uitmaakt, weten te bewaren, op te beuren, af te schilderen en weer levendig voor te stellen! Hij heeft onze taal en onze zeden voor den ondergang behoed, toen het Vlaamsche volk onder de verbastering van het vreemde dreigde te bezwijken! Hij heeft het leven, den roem en de deugd van het verleden uit den grave opgewekt, waarin men het gestooten had en aan ons Vlaamsche volk een bestaan weergegeven!

Ziedaar zijn glorierijk werk, en dáárom is godsdienst en

land hem eeuwigen dank schuldig, en mogen wij op dezen oogenblik, na jaren van strijd, zeggen: Ons verleden is bewaard en met dit verleden onze oude zeden en ons geloof! Daarom herhalen wij de woorden, die de vader der Machabeesche helden uitriep: *Mementote operum patrum*, gedenk de werken die uwe vaders volbrachten.

Dat was ook het gedacht en de roem van die schaar van kloeke mannen, die opstond om onze Vlaamsche vlagge tegen den vreemden invloed te verdedigen; zij wilden, zij, dat geloof en zeden hunne oorspronkelijke reinheid zouden behouden. Er was een prachtig verleden op te beuren, een verleden met de glorie van degenen, die te Kortrijk met den goeden dag den vijand afwachtten, broederlijk geknield het Allerheiligste ontvingen alvorens slag te leveren, en na den Sporenslag de gouden sporen der Fransche ridders in de kapelle der H. Maagd offerden.

Een verleden, waarin de zegeliederen van Van Artevelde weêrgalmen, en dat zooveel stalen ridders in ons midden zag ontstaan en voor Vlaanderen vallen; een verleden, waarin onze manhaftige boeren optrokken tegen de overweldigende Fransche bajonnetten.

Die bajonnetten kwamen om neêr te werpen wat van over lang bestond. De overweldigers verklaarden den mensch, zegt de schrijver zelf, tot God der schepping, en loochenden den God des hemels; zij vuurden in elk het gevoel der menschelijke rechten aan en doofden den lesten sprankel van het gevoel der plichten uit... Vol haat tegen hetgeen hunne vaderen hadden opgebouwd of geëerbiedigd, wierpen zij den spot met volle handen over den godsdienst en de zeden, over alle betrouwen, over alle geloof.

Het was het kristen geloof dat den boerenkrijg tegen hen aanvuurde, en het was, zegt Conscience, alleen het betrouwen op Gods almacht en op Gods bijstand, dat de moedige verdedigers van eigen haard geleidde.

Overal in ons verleden, vinden wij het geloof aan den God onzer tabernakelen. Overal vinden wij, in onze door Conscience zoo geliefde Kempen, ons rein en kuisch huisgezin, waar men met vromen zin de kinderbeê hoort opstijgen, waar men de moeder ziet vereeren, het vaderlijk gezag altijd ziet eerbiedigen.

En dat alles, 't geen dreigde verloren te gaan, deed Conscience in zijne schriften herleven; dat was het streven van gansch zijn bestaan. Men moest aan het volk zijne eigene taal leeren spreken: men moest het herinneren aan de eerbaarheid

der vrouw, aan het gezag des vaders, aan de onschendbaarheid van het geluk in het huiselijk leven!

Dat wisten zij, die voor de miskende taal ten strijde togen, en baden ‘van het Fransche zedebederf, verlos ons Heer!’ Want de taal is de natie zelve; de strijd voor de taal is de strijd voor gansch onze erfenis, voor gansch ons verleden - 't is de strijd voor de zeden, die hier zijn opgegroeid uit het zaad van het Evangelie.

En 't was een harde strijd, die heilige strijd! Alles lag in puin; overal drong de vreemde taal binnen; overal drong zij zich als leermeesteresse op. Een stiklucht blaasde uit het verpestende zuiden, en het bracht ons een stroom aan

> .... van wufte grilligheden
> Van zingestreel van valsche pracht,
> Van schijnvermaak, in zwier en dracht,
> Van wulpsche dartelheid en laf verwijfde zeden.

Diep lag de Vlaming gevallen; diep gezonken toen zijne taal, als ruw en onbeschoft, uit leeraarstoel en rechterzaal was verdrongen; overal was de Vlaamsche landtaal miskend; doch om het volk uit dien toestand op te beuren, moest men geen gewoon talent zijn. Het kon niet helpen dat men het volk zedeprekend toeriep: ‘blijf trouw aan uw verleden’. Neen, er moest een verheven geest, een genie komen, om de goeden te doen opstaan en moed te geven, om de onverschilligen wakker te schudden, om de booze spotters te doen zwijgen, die den God des hemels verloochenden en met schimperij neêrzagen op godsdienst en aloude zeden.

Met welken geestdrift antwoordde het volk op de eerste bladzijden, die Conscience in zijne vloeiende taal in het licht wierp, niet alleen hier maar door gansch het land, en wij zelfs in de Vlaamsche gouwen, wij ontvlamden in geestdrift voor de galmende woorden die hij van hier uit, in de schaduw van den O.L.V. toren, aan den boord der schoone Schelde, liet hooren en wij schreven op ons kinderlijk schild: ‘Conscience, gij voert ons aan!’

Terug gingen wij naar de aloude glorie; wij zegden, even als het Joodsche volk, uit de ballingschap terug gekomen en bij het zien van de puinen der heilige stad: ‘Kom laat ons Jerusalem opbouwen! Wij willen niet langer tot schimp dienen!’ De vijanden schimpten nochtans voort en verzetten zich tegen datgene wat zij als eene ingedrongen nieuwigheid beschouwden. Wat is dat voor eene vreemde beweging, zegden zij, 't is de geest van opstand tegen onze bestaande macht.

Maar het Joodsche volk volhardde in zijn werk en de stad rees uit hare puinen op; zoo ook moest voor het Vlaamsche volk het verleden opgebouwd worden.

En nu, nu is dat moedige strijden van Conscience en zijne vrienden bekroond. Niet alles is nochtans reeds gewonnen; verre van daar. Maar vele strijders staan nog gereed; dat toonden zij te Brussel in 1881, dat toonen zij hier; en als men die grootsche betoogingen ziet en ze in vergelijking brengt met het vroegere onrecht, met de vroegere miskenning, dan doen deze zien dat Conscience's glorie, de vooruitgang bewijst van de zaak voor welke hij gestreden heeft!

Den 25 September 1881, kenschetste Conscience zelf op eene eigenaardige wijze zijn eigen roem. Daar zegde hij tot het volk: ‘Gij bemint mij, omdat ik weêrgegeven heb wat van u was; omdat ik het leven uwer voorvaders, omdat ik u uw eigen leven heb voorgehouden, omdat ik u deed zien dat gij een trotsch verleden hebt, en ons Vlaamsch huiselijk leven kuisch en rein is!’ en door dit voor ons te doen, heeft hij ook onze grootheid en ons huiselijk leven, de wereld rondgedragen.

De wereld die zijne werken las, stond verwonderden vroeg: ‘Is het dan waar dat in dat land de zeden nog eenvoudig, de vrouw rein, de moeder liefderijk en kuisch, de vader trouw en eerlijk is?’ Ja, dat is waar en het zal eeuwig geboekt blijven wat Conscience op dien grooten jubeldag van 1881 zelf zegde.

Na dien dag wierp de avondzon zijns levens, hare stralen in den huiskring van den braven man. Zijne gezondheid was gebroken. Zijne vrienden uit Antwerpen kwamen hem in dat lijden trouw bezoeken; zijne kinderen omringden met liefde zijne legersteê, en zijne edele levensgezellin, aan wier voeten hij zooveel bloemen van zijn genie heeft neergelegd, verpleegde hem met eene teere en onverpoosde trouw.

Toen het einde naderde, heeft hij zijne handen gevouwen tot dien God, dien hij altijd vereerde, die hem voor het leste gespijsd en gezalfd had, en hij is naar den Heer teruggekeerd, en zij, de edele vrouwe, zij heeft het H. Kruis, zijne en hare hoop, op de niet meer hijgende borst neergelegd.

Dat leven, dat sterven is voor ons eene les.

Wij moeten onze volkstaal meer en meer doen herleven. Dat de moeder haar in eere houde in het huisgezin; dat de vader haar overal waar hij macht, invloed en recht heeft, haar kloek verdedige; dat hij het Vlaamsch op alle graden van het onderwijs, zoo hoog als leeg, zijne wettige plaats doe innemen. Bidt in de moedertaal voor uwe dooden, en fluistert in die

taal uwe nieuwgeboren kinderen uwe liefde toe. Dat de moedertaal, de taal zij in uwe huisgezinnen!

Dat zal de schoonste verheerlijking zijn van Conscience, met wiens glorierijke naam de lange stoet van beroemdheden sluit, prinsen van de pen en prinsen van het penseel, die in de schoone Scheldestad voor ons nog oprijst; doch neen, die stoet sluit niet: anderen zullen volgen, die het grootsche nationaal gebouw zullen voltooien en versterken.

Eens dat werk voltooid, zal de naam van Hendrik Conscience andermaal door de volgende geslachten gezegend worden!

***

Ten slotte deelen wij hier nog het gedicht mede, dat Karel Bogaerd gewijd heeft

Aan de nagedachtenis van H. Conscience.

Conscience is dood - Alsof voor zulk een leven
De dood bestaan kon! Neen, zijn geest
Zal 't eindeloos gebied der toekomst overzweven.
Zoolang een mensch gevoelt en leest.

Conscience is dood! Reeds mocht hij 't loon verwerven,
De ware grootheid voorbereid.
Het eind van zulk een leven is geen sterven,
Maar de opgang naar de onsterfelijkheid.

Conscience is dood! Maar neen: miljoenen monden
In 't wee, dat ons verpletterd heeft
Om 't onherstelbaar ongeluk, verkonden
Europa door: ‘Conscience leeft!’

En leven zal hij! - De eeuwen mogen vluchten,
Geslachten vallen en ontstaan,
Zijn roem heeft van den gang der tijden niets te duchten:
Conscience's naam zal niet vergaan!

KAREL BOGAERD.

Brussel, 12 September 1883.

Nederlandsch tooneel.

De gelegenheid om de lange winteravonden genoegelijk door te brengen schijnt dit jaar in onze stad niet te zullen ontbreken.

Buiten de talrijke *Cafés-Concerts* die, helaas! op alle punten der stad als bij tooverslag geopend worden tot groot bederf van het kunstgevoel en niet minder groot nadeel der zedelijkheid onzer bevolking, hebben wij den koninklijken Franschen schouwburg voor de liefhebbers van zang en muziek, een Duitsch gezelschap dat ons, twee of driemaal in de week, met de puikwerken van het Duitsch repertorium kennis laat maken en eindelijk twee geregelde Nederlandsche tooneelgezelschappen, het eene in den nieuwen Nederlandschen Schouwburg onder het bestuur van M. Frans Van Doeselaer, het andere in het Théâtre des Variétés, onder het bestuur van M. Willem Lemmens.

Evenmin als het vorige jaar zal het ons mogelijk zijn over al de vertooningen te spreken en zullen wij ons bepalen bij de voorstellingen, die eenig kunstgenot kunnen opleveren.

Zoo woonden wij in den nieuwen Nederlandschen Schouwburg eene opvoering bij van: *De brandwacht en zijn liefje*, minnespel in één bedrijf van Floris Van Westervoort, een echt pereltje, van de uiterste eenvoudigheid. maar waar, natuurlijk, vol pittige gezegden en opmerkingsgeest. De uitvoering, toevertrouwd aan Mej. Phil. Jonckers en M. Jan Dilis, liet niets te wenschen, dan alleenlijk in het tooneeltje dat de twee geliefden hunne otgevallen vertellen; wij begrijpen best dat dit tooneel niet zoo los en ongedwongen weg kan gespeeld worden als het overige, maar waarom dit verhaal zoo plechtig, met zooveel opgeblazenheid gedaan, net alsof er kwestie was het hoofdtooneel van een treurspel te vertolken? Eenvoudige menschen als de brandwacht en zijn liefje hadden dit verhaal met evenveel vuur, evenveel gevoel gezegd, zonder daarom dien plechtigen toon aan te slaan; wat meer is het tooneeltje zou hoegenaamd niet verliezen met wat haastiger te worden verteld en gespeeld.

Deborah, drama in 9 tafereelen, van Mosenthal, een wat verouderd werk dat zeer goede tooneelen bevat en krielt van edele, menschlievende gevoelens, gaf ons de gelegenheid oude bekenden terug te zien en verder met een drietal nieuwe leden kennis te maken, namelijk met M. Rentmeester die niet onverdienstelijk is, maar te veel declameert, in den trant der oude rederijkers; M. Mascart, die we vroeger in maatschappijen ontmoetten en de rol van den dorpspastoor zeer goed vervulde en eindelijk, Mev. Cath. Van den Berg. eene debutante, die niet achteruit trok voor de verpletterende rol van Deborah. Wij bestatigen met genoegen dat Mev. Van den Berg zich met zeer veel eer uit den slag heeft getrokken en dat zij al de vereischten in zich

vereenigt om eens eene eervolle plaats tusschen onze tooneelkunstenaars in te nemen; zij heeft eene goede figuur, eene edele houding, eene aangename stem, veel gevoel en daarbij eene vrijheid, eene ongedwongenheid op de planken zooals men zelden of nooit bij beginnelingen gewoon is waar te nemen. Uit onze woorden make men hoegenaamd niet op dat wij Mev. Cath. Van den Berg voor volmaakt, voor onverbeterlijk houden, neen, maar haar eerste optreden was voor alle tegenwoordigen eene ware veropenbaring en getuigde meer dan van aanleg, van talent; wat haar ontbreekt, voornamelijk het fijne nuanceeren, het niet te schokkende overgaan van het eene gevoel tot het andere, zal de gewoonte van de planken en een paar jaren ernstige studie onder eene goede leiding haar geven. Het schijnt ons voor het oogenblik niet de taak der kritiek te drukken op hare zwakke zijden en gebreken; eerst moet Mev. Cath. Van den Berg, door eigene inspanning en oefening zich nog wat vrij ontwikkelen en dan zullen van zelf eenige hoekige kantjes een voor een verdwijnen; voor heden juichen wij van harte toe wat zij leverde, noemen haar eene zeer goede aanwinst voor ons tooneel en koesteren de beste, de hoogste verwachtingen voor hare toekomst.

* * *

Ook de voorstellingen in het ‘Théâtre des Variétés’ zijn begonnen en worden zeer druk bezocht. Het mag eene stoute onderneming van M.W. Lemmens worden genoemd, zonder de minste geldelijke ondersteuning van wie ook, iets dergelijks te durven aanpakken en het zoo ernstig aantepakken als hij deed. In zijn programma belooft hij ons eene heele reeks degelijke stukken, waaronder de laatste nieuwigheden van Parijs en Holland; hij beschikt over een gezelschap dat zeer goede elementen bevat en sloot daarenboven eene verbintenis voor eene reeks vertooningen met twee onzer meestgevierde kunstenaars, Mej. Cath. Beersmans en M. Willem Van Zuylen.

Wij wenschen de onderneming van M.W. Lemmens den besten uitslag, bevelen haar zeer in de gunst der tooneelliefhebbers en hopen dat zij zich, evenals het Nederlandsch Tooneel, in een voortdurenden bijval moge verheugen.

Waar strijd is is leven, zegt men; welnu, laat de twee besturen dan wedijveren om het beste, het volmaakste te leveren, om den palm der overwinning te behalen, ons tooneel kan er slechts bij winnen, evenals het publiek dat nieuwe en schoone werken goed zal zien uitvoeren, evenals de tooneelisten, die daardoor zich een ruimer veld zullen zien geopend, evenals de bestuurders zelven die èn door het nieuwe èn door het betere dat ze leveren zullen, meer volk den weg naar hunne schouwburgen zullen leeren kennen.

Het optreden van Mej. Cath. Beersmans als gast is reeds geene belofte meer, daar wij op 3 en 10 dezer het genoegen hadden haar te zien, te hooren, te bewonderen en toetejuichen, vooreerst in het zevende bedrijf van *Deborah* (De Vloek), waarin zij door haar kracht- en kunstvolle spel de gansche zaal

in begeestering bracht, die haar dan ook oorverdoovend toejuichte en verscheidene malen terugriep en vervolgens in de rol van Zwarte Griet, in het nieuwe drama van dien naam, van Rosier Faassen, wien we reeds zoovele verdienstelijke werken danken.

Houden we eenige oogenblikken bij dit puike drama stil, waarvan de beknopte inhoud volgt: Nu 22 jaren geleden werd de smokkelaar Jan De Zwart, die weigerde zijne gesmokkelde koopwaren aftegeven, door den douanier Noorman gedood, na eerst zelfs het op het leven van den staatsbeambte te hebben aangelegd; ofschoon onplichtig, had de brave Noorman zooveel verdriet van dit ongeval dat hij zijn ambt vaarwel zei en in dienst trad van den baron Vanden Nagel. Margaretha De Zwart, echtgenoote van den getroffen smokkelaar, zag de zaak anders in: wat de rechters, wat de brave dorpspastoor ook zeggen mochten, voor haar was er eene moord begaan waarover zij zich wreken zou, met behulp van haren zoon Jozef, van wien ze insgelijks een smokkelaar maakt en die ze van jongs af den diepsten haat inboezemt tegen al wat zich eerlijk noemt, maar vooral tegen Noorman, den moordenaar zijns vaders. Buiten de lessen zijner moeder, bestaat er voor den jongeling gelegenheid zich verder te ontwikkelen in het kwade in het gezelschap der verdachte kerels, die de kroeg zijner moeder bezoeken. Die kroeg verwerft alras de slechtste faam en de bewoonster wordt door het volk Zwarte Griet gedoopt, door allen achtervolgd, mishandeld en geschuwd als de pest, behalve in netelachtige gevallen wanneer de domme boeren haar de kaart doen leggen of geneesmiddels komen vragen, waartoe zij zich altijd tegen klinkende munt bereid verklaart. Op zekeren dag ontwaart Zwarte Griet een ganschen ommekeer bij haren zoon en ontdekt dat hij verliefd is op Anna, de dochter van Noorman; wat zij ook poogt, die liefde kan zij hem niet uit het hoofd praten en Jozef is op het punt voor haar zijne wraak te vergeten, wanneer een toeval Zwarte Griet gelukkig in de hand werkt. De oude burgemeester van het dorp is dood en wordt opgevolgd door den zoon van baron Van den Nagel, een jongeling die zijn gansche leven te Brussel doorbracht en het plan vormt talrijke veranderingen en verbeteringen in de gemeente in te voeren. Zoo ook wil hij de afschuwelijke kroeg, rechtover zijn kasteel gelegen, doen verdwijnen, maar hij stuit op den moedwil van het booze wijf, die alle voorstellen afslaat, zoodat de baron bijgevolg zijn ontwerp zal moeten opgeven, wanneer bij hem de vraag opkomt hoe het mogelijk is dat zijn vader dit kleine plekje land zou hebben verkocht en al de omliggende gronden zijn eigendom zijn gebleven. Noorman wordt gelast desaangaande een onderzoek in te spannen en vindt in de archieven zijns meesters een akt waaruit blijkt dat de oude baron den grond niet verkocht, maar hem aan Dezwart afstond, om er eene hut op te bouwen, op voorwaarde dat Dezwart hem jaarlijks eene zekere som zou betalen, er bijvoegende dat de overeenkomst van rechtswege verbroken was wanneer Dezwart eenmaal verwaarloosde de overeengekomene som te voldoen. De boeken bewijzen dat Dezwart nooit betaalde, dus kan de baron de hut aanslaan, wat hij echter niet doen wil; Zwarte Griet mag de waarde van het gebouw

laten schatten en als schadeloosstelling zal hij haar tweemaal die waarde betalen. Noorman moet dit besluit aan Zwarte Griet kenbaar maken, die het afwijst, omdat zij in het voorstel niets anders ziet dan een valstrik van den eerlijken opzichter, die zich van haar zoekt te ontmaken, haar uit haar huis wil verjagen en vervolgens uit het dorp, want hij weet zeer goed dat niemand de tooverheks herbergen zal. Volop aan het twisten komt haar zoon binnen aan wien ze alles mededeelt en die op zijne beurt den opzichter bericht, dat hij verliefd is op zijne dochter.

Moeder en zoon worden de deur gewezen en Jozef woedend over het onthaal dat de bekentenis zijner liefde te beurt viel, zweert zich te zullen wreken. Zijne moeder staat aan zijne zijde, stookt hem aan, hitst hem op en weet hem ten laatste te doen besluiten de noodlottige akt, die in de schrijftafel van den opzichter ligt, te gaan stelen; dan ten minste zal niemand hun eenig kwaad kunnen, dan ten minste zullen zij ongestoord onder de oogen van Noorman kunnen blijven leven. Zijn makker, Jan De Kreyter, zal hem helpen, niet voor den akt waar hij niet van weet, maar omdat hij de gelegenheid gunstig vindt dan te gelijkertijd het geld mede te nemen. Eenmaal in het huis, ziet Jozef het verkeerde zijner handelwijze in, wil zich verwijderen en De Kreyter verplichten hem te volgen, waardoor een twist ontstaat, wanneer zij eensklaps gerucht aan de deur hooren, De Kreyter dadelijk de vlucht neemt en Jozef opsluit. Noorman snapt dus Jozef, doet hem de grofste beleedigingen, zoodanig dat de smokkelaar in woede ontstoken hem een mes in de borst wil planten, wanneer hij de stem van Anna hoort, die hem zijne kalmte teruggeeft en hij door Noorman verzocht wordt te vertrekken. Bij zijne moeder teruggekeerd, die angstig den uitslog stond af te wachten, herinnert Jozef haar al wat zij deed om hem in het slechte spoor te drijven en hem er in te houden, zegt haar bittere, harde waarheden, verklaart dat dit afschuwelijk leven hem walgt, dat hij besloten is te vertrekken en dat zij hem nooit zal wederzien. Zwarte Griet, die haar zoon onuitsprekelijk lief heeft, wil hem bij haar houden, zweert zich om zijnentwille te zullen beteren, maar te vergeefs, hare tranen, hare klachten, haar smeeken, niets helpt; hij blijft voor alles koel, doof, onverschillig en vertrekt.

Zwarte Griet wordt zwaar ziek en gedurende hare ziekte bezoekt de brave dorpspastoor haar dikwerf, weet haar gansch van levenswijze te doen veranderen en zijnen vriend Noorman zoo te bepraten, dat hij de arme vrouw in huis neemt, waar zij door allen hartelijk wordt bemind. Door lijden en verdriet is Zwarte Griet gansch uitgeput, haar einde nadert met rasse schreden en wordt vooral vervroegd door het voortdurend wegblijven van haren zoon Jozef, van wien ze niets hoort en over wien ze gansche dagen spreekt met de lieve Anna. Het staat bij haar vast, zij zal hem niet meer zien, niet meer spreken, niet meer om vergiffenis kunnen smeeken, wanneer de dorpspastoor onverwachts het goede nieuws brengt dat Jozef aan de deur wacht om te worden binnen gelaten. Noorman moet hem openen en daar ziet hij Jozef verminkt, doch met een eereteeken op de borst, staan, hij drukt den dapperen jongeling de hand, leidt hem bij zijne moeder die, hem zegenend,

sterft, na eerst van Noorman de belofte ontvangen të hebben dat zij twee kinderen op deze wereld achterlaat.

Zooals men ziet, een zeer belangrijk onderwerp dat met veel kunde werd ontwikkeld, waarin weinig of niets voorkomt dat als aanvulsel moet aanschouwd worden, maar waarin van eerst af alles medewerkt tot de ontknooping en bijgevolg het geheele belangrijk, boeiend maakt; eenige effekttooneelen ter goeder plaats aangevoerd, zonder het minste geweld, naar berekende voorbereiding, komen dan ook tot hun volle recht. De meeste karakters zijn meesterlijk geteekend en goed volgehouden; de zeden en gewoonten der dorpelingen worden er trouw in afgeschilderd; de taal is natuurlijk, ongekunsteld, rolt uit het hart en pittige, geestige gezegden komen er talrijk in voor. Wat ons trof zijn een paar herhalingen en in het 6^{e} bedrijf dit vrije lange angst-tooneel van Zwarte Griet over den uitslag van den diefstal welke Jozef begaat; de toeschouwers kennen reeds den uitslag van die slechte daad; bijgevolg deelen zij den angst der moeder niet en laat dit tooneel hun onverschillig; het zou zeer gemakkelijk zijn deze feilen te doen verdwijnen. Eene andere opmerking is dat de menschen in dit dorp allen zoo buitengewoon goed zijn dat ze, als het ware, het onmogelijke kunnen doen. Doch die kleine feiten nemen in geen geval weinig van de waarde van dit stuk weg, dat we als een der gelukkigste en bijzonderste proeven onzer oorspronkelijke tooneellitteratuur begroeten en waar wij den schrijver van harte geluk over wenschen.

De op- en uitvoering liet niets te wenschen; al de artisten stonden Mej. Cath. Beersmans dapper ter zijde en het is alsof zij, aangevoerd door het meesterlijke en talentvolle spel der gevierde kunstenares, die eens te meer bewezen heeft dat ze weet te scheppen en door zich zelve uit eene rol al weet te halen wat de schrijver er dacht in te leggen, hun uiterste best deden om niet al te zeer door haar in de schaduw te worden gesteld. Eene bijzondere melding zijn wij verschuldigd aan M. Van Beem, die onverbeterlijk de rol van den dorpspastoor vervulde, aan MM.W. Lemmens en A. Van Zuylen, die beiden hunne rollen van Jozef en Jan De Kreyter zeer goed hadden opgevat.

***

Ten slotte een paar aanbevelingen aan M.W. Lemmens. Wij meenen te weten dat er plan bestaat bij een volgend optreden van Mej. Cath. Beersmans bij het groote stuk dat ze spelen zal, weer een bedrijf te voegen van een ander drama; zou de bestuurder dan niet kunnen zorgen dat aan de tegenwoordigen den korten inhoud van dit stuk werd ter hand gesteld, want wanneer men niet weet wat voorafging of wat volgt dan biedt het bedrijf zelf, dat men speelt, oneindig minder belang.

Zou er ook geene mogelijkheid zijn de vertooningen vroeger te laten eindigen, bijvoorbeeld van de tusschenbedrijven wat te verkorten? Het beneemt velen den moed tot gaan, wanneer men om 11 1/2 of 12 uren de nachts nog eene wandeling doen moet naar het ander einde der stad.

11 *October* 1883.

EDWARD VAN BERGEN.

Kroniek.

Huldebetooging.

- Den 25^{en} October aanstaande, zal Mevrouw VAN ACKERE, geboren MARIA DOOLAEGHE, haar 80^{e} levensjaar voleindigd hebben. Bij die gelegenheid is men voornemens aan de edele Vrouw, de begaafde Dichteres, een blijk te geven van liefde en hooge waardeering. Dit huldeblijk zal bestaan in een Album, bevattende teekeningen en handschriften der kunstenaars en letterkundigen van Noord- en Zuid-Nederland.

De overhandiging van dit Album zal plaats grijpen te Dixmude, in de eerste dagen van November.

Het maximum der inschrijving is bepaald op EEN FRANK.

- Van Jos. Staes is verschenen: Hendrik Conscience, een blik in het verledene, bevattende brieven van Conscience aan Th. Van Ryswyck, onuitgegeven gedichten, enz.

- Eene volledige uitgave van Th. Van Ryswyck's gedichten zal eerlang verschijnen, voor de eerste maal in den oorspronkelijken tekst. J. Staes zal daarbij aanteekeningen en eene levensbeschrijving voegen.

- Wij vernemen dat onze medewerker Gustaaf Rens, schrijver van den dichtbundel *Mijmeringen*, eerlang een tweede boek met gedichten zal in het licht geven. Tusschen onze jonge dichters bekleedt G. Rens eene eerste plaats. Ook wenschen wij hem veel bijval toe met zijn nieuw gewrocht.

- De maatschappij de *Jonge Tooneelliefhebbers* schrijft ter gelegenheid van haar 25jarig jubelfeest, eenen grooten nationalen wedstrijd uit. Alle tooneelschrijvers van België worden uitgenoodigd tot dezen prijskamp. 1e prijs, 400 frank: 2e, 250 fr.; 3e 150 fr.

Tot dezen wedstrijd worden erlangd oorspronkelijke Nederlandsche *lustspelen* met of zonder zang van 3 tot 5 bedrijven. Voor het onderwerp zijn de schrijvers in hunne keus volkomen vrij.

De drie bekroonde tooneelwerken blijven, gedurende één jaar, ter beschikking der uitschrijvende Maatschappij.

De mededingende stukken moeten, vóór 1^{n} April 1884, ingezonden worden aan den heer F. De Mol, voorzitter der Maatschappij.

De prijzen zullen uitgereikt worden in den loop der maand Augustus 1884, tijdens de nationale feesten van België.

Sterfgevallen.

- De Nederlandsche letterkunde heeft een nieuw verlies geleden. Dr Van Vloten is op vijf-en-zestigjarigen ouderdom te Haarlem overleden. Hij werd te Kampen geboren.

Het aantal werken dat hij heeft geschreven is zeer talrijk. Vooral zijne geschiedenis van den opstand tegen Spanje wordt ook in Zuid-Nederland door alle geschiedkenners terecht op prijs gesteld.

- De Vlaamsche beweging heeft eenen harer oudste en moedigste strijders verloren.

De heer Serafien Willems, een der grondleggers van onzen nationalen strijd, is jl. donderdag te Schaarbeek overleden in den ouderdom van 65 jaar. M. Willems heeft te Brussel over eenige jaren eene werkzame rol vervuld. Hij schreef verscheidene tooneelstukken.

Théodore Soetens. Schets door Prosper Stijns.

Hij is reeds een vijftiger, beweert men, doch hij ziet er veel jonger uit.

Hij is tamelijk lang, en eenigszins mager; draagt een zwarten knevel, maar is voor het overige altoos zóó glad geschoren, of het steeds Zondagmorgen ware.

Op zijn hoofd komt hier en daar eene kale plek, maar hij weet het hem overblijvende haar zoodanig te strijken, dat het scherpste oog niet de minste kaalheid merken kan.

Elk grijs haartje, dat zich verstout op dat hoofd te verschijnen, wordt, als onkruid, onmeedoogend uitgerukt...

Zijn sneeuwwit halsbandje, zijne nette kleeding, blanke *manchetten* en steeds blinkende schoenen, komen zóó met dat glad geschoren gezicht overeen, dat men van het uiterlijke - zoowel als van het innerlijke - van Théodore Soetens zeggen mag: Hij is een man van één stuk.

Verder draagt hij eenen neusnijper, dien hij met zekere aanvalligheid afneemt, telkens hij iemand het woord toestuurt.

Om de beschrijving te volledigen zouden we er nog kunnen bijvoegen, dat, volgens 't beweren van sommige personen, zijn gebit is aangevuld met een zestal valsche tanden, maar daar zulks slechts op eene bewering, misschien op eene bloote gissing berust, zal ik er liever geen gewag van maken.

Hij woonde in de IJzerenwegstraat, n^{o}..., op het eerste, en de deurpost prijkte met:

POUR Mr THÉODORE SOETENS
Agent d'affaires
SONNEZ 2 FOIS.

Het bericht sprak waarheid. Théodore Soetens was zaakwaarnemer, ten minste voor zooveel men zich, voor het waarnemen van zaken, bij hem aanbood.

Of er zich echter ooit veel personen hebben aangeboden, en of er zich ooit veel zullen aanbieden, nu hij zich in eene straat van mindere aangelegenheid is gaan vestigen, zou ik niet durven zweren.

Alleen kan ik verklaren, dat het toeval mij op zijne kamer bracht, en ik hem zoo leerde kennen.

Boven het zaakwaarnemerschap, dat op zich zelven reeds eene afmattende hoofdbrekerij kan meebrengen, hield de heer Théodore Soetens zich nog onledig met het opzoeken van erfenissen.

Ontzaglijke fortuinen, verzekerde hij mij, heeft hij uit den afgrond der vergetelheid opgedolven.

Verder doet hij - uit loutere liefhebberij - een weinigje in sterke dranken, en... Welk mensch heeft nooit grillen?... voor de aardigheid stelde hij zich wel eens aan, als huwelijksmakelaar...

'*Monsieur...*' fluisterde hij mij in 't oor '*Monsieur...*' Hij bracht wijs- en middenvinger op de lippen, en zond een suikerzoeten handkus in de hoogte. '*Fin... des yeux*, *monsieur... p'tit nez...*' Weer bracht hij de twee vingeren aan den mond. '*Fin... mon cher... et riche...* als de zee diep... en hij?... zooveel als niets... Oude-kleerkoopman... Ik, mijnheer, ik... ik snoerde die harten aaneen... Heur kaartje...'

Ik las:

Mlle Antoinette Tardieu
Maison de Mercerie
et
Tailleuse
Rue.... N^o^.....
Bruxelles.

'*Tailleuse...*' merkte hij aan '*Tailleuse*, *monsieur...*' sprak hij met meer nadruk '*Tailleuse du beau monde*, *monsíeur...* Geld?... als slijk... *Fin...*' boezemde hij nog eens uit, en weer klonk er een zoen ter ontlasting van zijn gemoed.

Wanneer de bel een tweetal malen rammelde, lonkte mijnheer Théodore met der haast eens over het balkoen.

Was het iemand, dien hij liever verloren dan gevonden had, dan was mijnheer Théodore afwezig.

Was het een vriend, of wel een bezoeker wier plunje niet veel beloofde, dan ging hij zelf openen.

Was het echter iemand van den grooten *genre*, dan klopte hij zijne geburin van het eerste - Eene vrouw die, volgens mijnheer Théodore, hare wereld kende - deze leidde den bezoeker met veel plichtplegingen tot vóór de kamerdeur van den zaakwaarnemer, waarop, op de deur namelijk, geschreven was:

Entrez sans sonner.

Alhoewel de bezoeker vruchteloos naar eene bel zou hebben gezocht.

Op den binnenkant der deur stond:

Fermez s.v.p.

Wanneer een menschelijk wezen de kamer - met hare bruinachtige muren, bruine stoelen, bruine tafel, bruine kas, bruinen lessenaar, waarop een onzaglijken hoop bruine boeken en bruine papieren waren gestapeld, - binnentrad, was de zaakwaarnemer koortsig aan het aanteekenen, het doorsnuffelen en nog doorsnuffelen van oude papieren, tot hij eindelijk de registers op hunne plaats legde, eene laatste maal zijne aanteekeningen overzag, en zich tot den bezoeker wendde met het indrukmakende:

‘*Monsieur*?...’

II.

't Was een prachtige lentedag.

Het werken viel Théodore Soetens bijzonder zwaar

Een gedeelte van den dag had hij op het balkoen doorgebracht, en nu, het was half drie, zou hij gaan wandelen.

Hij nam zijn hoogen hoed, gaf hem eenige streken tot hij in harmonij was met het geheele van Théodore Soetens, wapende zich met een dun rietstokje, en begaf zich naar het park.

Welk hemelsch weer!...

De koesterende zonnestralen speelden zoo lief tusschen de bottende takjes der olmen.

Kinderen, als engeltjes zoo schoon, huppelden door de dreven, en de bekoorlijke meiden zagen er lodderlijker uit dan ooit...

De muziek op het kiosk speelde zoo zoet, zoo meeslepend, dat men zich in eene der zalen van het hemelsch Paradijs zou hebben gewaand...

Mijnheer Théodore, op eene bank gezeten, genoot, in zalige vervoering, het feest hem door natuur en kunst zoo mildelijk aangeboden...

'Prachtig!... Subliem!...' was de uitboezeming van den gevoeligen heer, en de dame op het ander eind der bank, stemde met hem ten volle in, dat het 'prachtig... Subliem...' was.

Deze vrouw kon vijf en dertig jaren oud zijn. Hare trekken waren iets mager, doch regelmatig. Ze was met geene bijzondere pracht aangekleed, maar, zooals mijnheer *Théodore* het verklaarde, alles stond heur als geschilderd.

En hare houding?... Men mocht ze edel noemen.

Van 'prachtig' en 'subliem' kwam het gesprek op andere onderwerpen, en na tamelijk lang praten, toen de muziek zelfs niet meer klonk, waren ze met elkander zoo gemeenzaam geworden, dat ze arm aan arm de warande verlieten...

Wanneer twee zielen elkaar verstaan!...

Men zag het hem aan, Théodore Soetens voelde zijne ziel met die zijner gezellin verwant..

Met hoeveel geestdrift sprak de man over zijne plannen...

Ja, nu hij in gloed was geraakt, kon men zien dat hij voor groote dingen was geboren...

Wat luisterde zij gretig naar zijn begeesterd woord.

Ook hare beurt kwam.

'Vijf en dertig jaren bleef ik hem bij...' sprak ze ''t verleden jaar stierf hij... die goede papa...

Aanbidders kwamen bij menigte.. Waar was mijne plaats?...

Bij papa...

Waar was ik, toen mijne vriendinnen zich op het bal vermaakten?

Bij papa...

Waar was ik toen...

Bij p....'

De herinnering aan den oorsprong van 'haar zijn' benam de bekoorlijke de spraak.

'Bij p....'

Een vloed van tranen vloeide over heure wangen, en besproeide de hand van mijnheer Théodore, die de hare zoo aandoenlijk drukte...

Met de hernieuwing der natuur was er ook nieuw leven in Théodore Soetens ontstaan.

Innige tevredenheid was zijn aandeel.

Wanneer hij denzelfden avond van zijne schoone wandeling bij Pillet zijn glaasje bruin kwam drinken, knorde hij - wat zijn gewoonte was - deze maal niet, omdat er schuim op stond.

Bij het dominospelen twistte hij geen enkelen keer, en hij vond zijne vrienden drij honderd vijf en zestig maal beter gestemd, dan hij ze ooit gevonden had, op welken dag ook der drij honderd vijf en zestig van het jaar...

'*Fin...*' fluisterde hij tot eenen zijner vrienden, en de twee vingeren kwamen aan de lippen *'Chic... adorable... p'tit pied...'*

En op meer geheimzinnigen toon: *'Rentière..'*

En wanneer hij dien avond zijne slaapmuts over de ooren trok, en zich ter ruste legde, mompelde hij in zalige vervoering: *'Fin... sublime... chic...'* en een laatste handkus vloog door de kamer...

III.

Een drietal weken later was de kamer van Théodore Soetens bijzonder knap opgeschikt.

Geen stofje, geen vlekje...

Op de bruine kas stond eene bruinachtige likeurflesch, waar rond een viertal kristalen glazen waren geschaard.

Bij het heengaan wierp mijnheer Théodore een laatsten blik door de kamer, en een zoete glimlach betintelde zijn gelaat.

Zooals gewoonlijk vond hij de bekoorlijke op de bank, die reeds zoovele schoone woorden moest afgeluisterd hebben.

De zon speelde vroolijk door de takjes als op den eersten dag hunner kennismaking, de tonen der muziek vloeiden voor het minst zóó welluidend door de warande, en toch, dit alles zag noch hoorde de bekoorlijke.

Haar hoofd zonk moedeloos op haar linkerschouder, en half onderdrukte zuchten welden bij wijlen pijnlijk uit haren boezem...

'Och, niets...' lispelde ze 'Een beetje hoofdpijn... Maak u maar niet angstig...'

En wanneer mijnheer Théodore hield staan, dat zij niet de waarheid sprak, en hij vroeg, of ze voor hem, voor hem geheimen moest hebben, was het altoos: 'Och, niets... Hoofdpijn... Een weinigje ontsteld...' maar de waarheid achterhalen, dat kon hij niet.

Sinds dagen had zij het hem vast beloofd, maar anders ware ze dien namiddag niet met hem meegegaan... Nu echter wilde zij woord houden, maar wat ze leed, mijn God!...

Mijnheer Théodore koesterde de zoete hoop, dat de lekkere drank, uit de kristalen glazen, haar zou opgebeurd hebben...

Pijnlijke teleurstelling...

Hij smeekte, de goede man, kuste heure handen, en het was aandoenlijk, wanneer hij, met de rechterhand op het harte, sprak: 'Chérie...' De bekoorlijke biddend aanstaarde, en, na oogenblikken, met wanhoop in de stem, hernam: 'Chérie... spreek...'

Het was al *te* roerend, om weerstand te bieden... Het hart was vermurwd... het zou zich openen...

Och, ze was beschaamd, zoo iets te moeten bekennen!... Mijn God, wat weende ze...

'Overmorgen...' snikte zij 'moest ze eenen wissel ontvangen... overmorgen... Doch vandaag... vandaag nog wilde de modemaakster betaald zijn... of anders... Ze had haar alles beloofd... doch de vrouw bleef onverbiddelijk...

'Ach, wat zijn er wreede menschen!...' kermde ze 'En welke schande voor mij... voor mij, de dochter... Ach, papa!... papa!...'

Mijnheer Théodore kreeg beurtelings al de kleuren van den regenboog.

Wat griefde hem het lijden dier ongelukkige vrouw... 't Was alsof elke traan loodzwaar op zijn gevoelig harte nederviel...

‘Heb medelijden...’ smeekte ze.

En wanneer ze bemerkte, dat mijnheer Théodore alles zou geven, al vroeg ze den man zijne halve fortuin, maar toen op eens zijne trekken versomberden, bad ze op eenen toon om steenen harten te breeken: ‘*Ah*, *mon petit homme*, *ayez pitié?...*’ Dat trof hem... In zalige vervoering ging hij de ongelukkige in zijne armen sluiten...

Een gestommel op den trap.

Met éénen wip stond de zaakwaarnemer vóór zijnen lessenaar... Pijnlijk zuchtte de bekoorlijke, doch trachtte de tranenbron te stelpen...

De dikke vrouw van beneden, met haar norsch gelaat, gevolgd van een jong heerschap, trad binnen.

Zóó verslonden was de zaakwaarnemer in zijne bezigheden, dat hij beide bezoekers niet eens scheen te bemerken...

‘Dit, heerschap, kan dienen als salon... en dit’ ze stootte de deur eener tweede kamer open ‘is, zooals ge ziet, het slaapvertrek...’

‘Madam!...’ klonk het ‘Eerbiedig...

‘Madam?... Madam?...’ sprak de huismeesteres, en plaatste de handen in de heupen ‘Hier hebt gij niemendal te madamen... kale pennekrasser... Betaal liever de twee achterstallige maanden...’ En ze klopte op de bruine tafel ‘Zou men niet zeggen 't is de minister van den koning?... En dat kan zijne huur nog niet betalen... Hij moet zeker eerst 'nen schat opdelven?... Wel, wel!...’

‘Wreede menschheid!...’ riep hij op theatraalachtigen toon uit, en hij liet de blikken op de toekomende gezellin zijns levens dwalen... Nu, kon hij de diepte van al haar wee peilen... nu de meedoogenlooze schraapzucht van het menschdom hem dezelfde bloedige slagen toediende...

‘Wreede menschheid!...’

Wat zag hij?,.. De vrouw, die over één oogenblik nog smeekte, om het meest versteende, onder alle versteende harten, te doen breken, stond vóór hem met een tergenden grijnslach... terwijl ze met overdreven buigingen groette:

‘*Bonjour*, *monsieur Théodore!... Bonjour*, *mon petit homme... vieux papa*?... *Adieu*, *chéri... Adieu*, *chaleur de mon coeur... há*, *há*, *há... Adieu!...*’

Het drietal daalde de trap af, doch eerst riep het dikke wijf door het sleutelgat:

‘In de acht en veertig uren vertrekken, hoort ge, kerel?.. of de boel op straat!... En betalen zult ge... maar met geene vervalschte dranken, likeurmarchanneken zonder centen!... Adjus!...’

Iemand klopte. Mijnheer Théodore opende, en de gebuur-vrouw gaf hem eenen brief.

Hij las:

> *Monsieur!*
> Gij zijt een gemeene kerel, een *escroc*, een *trompeur*, en ik zal mij *vengeeren.*
> Mijne vrouw, die ik op straat heb gesmeten, wil ik geen *malheur* aandoen, want ik ben een man van *edecatie*, maar gij hebt gezegd: *Maison de mercerie et tailleuse*, en het is eene leugen, en er zal bloed stroomen.
> H. NARDIN-TARDIEU,
> Négociant.

Met de handen in het haar zat mijnheer Théodore vóór de bruine tafel.

Welk eene toekomst!...

Wie kan raden welke sombere gedachten in zijn brein omwoelden?...

Wie weet of hij niet reeds zijn eigen persoon, tusschen hemel en aarde zag spartelen.. doch deze gedachte verstiet hij, als te gemeen voor een zaakwaarnemer van naam?...

De rampzalige... Wat?...

Hij stond op, greep uit de bruine kas een mes met blinkend lemmer, onderzocht de snede... nam eene teljoor, waarop de gekookte velletjes eener hespe lagen - getuigenis eener vergane weelde - plaatste zich vóór de tafel, en zuchtte:

> ‘Laat ons eten!...’

Brussel, *Juli* 1883.

Poëzie.

I.
Filomeel.

In 't lommerig veld, wen de starren
Verschijnen aan de opene lucht,
Beschouw ik het bosch met zijn sparren,
Waar 't windeken teeder in zucht.

De schijve der zon in geschemel,
Giet rozige tint op hun kruin;
Zij pronkt als een schild aan den hemel
En hangt over 't bloedroode puin.

o Vurig verguldene velden,
Die 't westen voor de oogen ontvouwt!
Wie zal hier uw lofzang vermelden
In tonen van vuur en van goud?

De droevige winter is henen
En 't voorjaar versiert de natuur;
Wie heft thans, als zangvorst verschenen,
Zijn tonen van goud en van vuur?

De glinstrende wolkjes, die blozen
In 't blakend azuur van de sfeer,
Herspieglen de kleur van de rozen
In 't oog van den nachtegaal weêr.

En hoor, hoe zijn stem, in 't half duister,
Nu juichende trilt door de lucht,
En 't westen begroet in zijn luister
Met schaatrend gezang en gerucht!

GUSTAAF RENS.

II.
Het kwijnende meisje,

Lijktraan op het graf eener jeugdige schoone.

‘De bonte vlinders zie ik buiten dartlen,
ik hoor het lief gezang van 't vogelkijn,
de insekten in den straal der zonne spartlen:
daar buiten alles lacht, en ik... ik kwijn!

ô, Lente! eenieder vindt u rijk en schoone,
eenieder roemt uw pracht en heerlikheid;
maar ik... 'k veracht uw rijke liefdekrone:
voor mij geen luister meer noch lieflikheid!...

Want driemaal, Lente, zijt gij heengevlogen,
sinds mij een mannenhart zijn' liefde schonk,
sinds mijn *Adolf* zich spiegelde in mijne oogen,
sinds op mijn wang zijn minnekus weêrklonk!...

Adolf is heen... wie zal mij 't hart nu heelen?
Hij 's dood; een jaar reeds rust hij in zijn graf:
op 't kerkhof dààr, in 't lommer der abeelen...
ô God!... gij waart toch wreed voor mij... van waar die straf?

Adolf is dood... waarom moet ik nog leven:
ik wou bij hem zijn, in den hemel dààr,
en zingen dan, 'lijk vroeger in de dreven
als 't lente was; - nu is het reeds drie jaar!...'
.....
Nu zweeg het meisje, en zie: uit 's hemels zalen
een engel daald', - heur bede was aanhoord,
en zóó verliet de maagd het pad der kwalen
om God te loven, in een beter oord!...

ALFRIED LA GRAVIÈRE JZ.

Meenen, 1882.

III.
Jubelzang.[1]

Koor.
Geklank en gezang is het leven der wereld:
De winden die ruischen,
De beken die bruisen,
Het gras in de weide met dauw mild bepereld,
Het loover der bosschen, de bloemen in 't veld,
De vogel die kweelt in den bladerenhang,
O! alles op d'aardbodem jubelt en smelt
Te zamen in éénen welluidenden zang.

En al wat braaf is zingt zijn lied;
De boozen slechts, die zingen niet.

(1) Gecomponeerd door A. Dhulst, professor aan 't koninklijk Conservatorium van Gent, en uitgevoerd door de leden der tooneelmaatschappij '*Kunst en Eendracht*,' der muziekmaatschappij en de leerlingen der muziekschool, te Waregem, bij de gelegenheid van het jubelfeest van den Heer Voorzitter van *Kunst en Eendracht*, aldaar.

Alleenzang.

Er werd een kind geboren,
Een lief en dierbaar kind;
Men deed het liedje hooren,
Verheugd en blij gezind.

En bij de wieg, de moeder zong
Een lied, geteeld in 't harte;
Terwijl het wiegje schomlend gong,
Vergat zij leed en smarte.

Er werd getrouwd, gefeest, gedanst;
De liefde blonk met reinen gloed,
Eenieder had het hoofd omkranst
Met vreugdebloemen frisch en zoet;
En uit den parelenden wijn
Steeg warm en hupsch een liedekijn.

Koor.

Ja, al wat braaf is zingt zijn lied,
De boozen slechts, die zingen niet.

Alleenzang.

En wen een man, een vriend als Gij,
Het vierde van een eeuw met moed
En wijs beleid, ons Maatschappij
Bestuurt, dan vloeit het lied met gloed
En kracht den Vlaamschen boezem uit;
Dan zingen wij en juichen luid:
'Geleider trouw en vroed, gegroet!'

O! steun nog lang door raad en daad,
Ons aller moed, ons zwakke kracht;
In menig brein ligt kunstnaarszaad,
Dat slechts den oogsttijd wacht.

Koor.

Dan zingen wij
Verheugd en blij
- Het reine hart verheven, -
Dan trekken wij
Steeds recht en vrij
Door 't lijdend, strijdend leven;
Dan zal ons dierbre Maatschappij
- Door vrede en kunst vereend -
Wen gij haar zon en dauw verleent,
Als eene kostbre plant,
Steeds weeldrig groeien
En bloeien,
Op 't kunstgebied van 't schoone Vlaanderland!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, Augusti 1883.

Onze dichters vertaald.

Engelsche vertaling van ‘*De wereld in*,’ kinder-oratorio.

(Zie *De Vlaamsche Kunstbode* 1878, blz. 345).

Forth in the world!

School cantata.
By Julius de Geyter.
Set to music by Peter Benoit.

Children.
At home in little flower-pots lay
Some seeds dear Mother sowed in May;
We watched the blades appear.
And then with our own hands we might
Pour on the water fresh and bright,
Fresh and clear!

Girls.
Mother's garden, what display
Of buds, of flowers in rich array;
What colors fair,
What perfumes there!

Maidens.
For dance and pastime's merry hours
We gather flowers.
Yet ever grow
And ever blow
Fresh roses midst the green.

A Youth

(aside).

E'en as fresh roses on lovely cheeks seen.

Youths.
And fruits, rich fruits of colors bright
In father's vineyards greet our sight;
We cull them all with loud delight.

Children.
Seeds.

Girls.
Plants.

Maidens.
Flowers.

Youths.
And fruits are there.

All.
These nature extracts from the earth and from air.
And our school extracts them from heart and from mind,
Therefore to praise it we're ever inclined.

Children.
As seeds were we, now plants ye see.

Girls.
We plants are gay with flowers to-day.

Maidens and Youths.
And therefore our fatherland justly can claim
Fruits of prosperity, freedom and fame.

Youths.
With valiant arm and judgment clear.

Maidens.
With earnest heart and words of cheer.

All.
As to the Paradise promised of yore,
Forth in the world and press on to the fore!

Youthse

(alone).

The fields we'll sow, the pastures mow,
We'll plough the sea as eagles free;
The wheels shall spin round and the hammer rebound,
Hearts beat with delight and the spirit be bright,
Prosperity, happiness all men shall see
    Filling our country with glee.

Children. Girls. Maidens.
As wives, as brides or sisters true,
At home we'll strive our part to do;
With joy and peace,
With life's full bliss
Your hearts o'erflow.

Youths.
With joy and peace
With life's full bliss
Our hearts o'erflow?

But should the fierce foe on our country lay hand
As oaks of the forest we'll stand,
As heroes rush forth to the fight.
Our lives we've in charge for our country at large,
Since men are the bucklers defending the right!

Children. Girls. Maidens.
With the wounded shall women be found.

Youths.
A hurricane dashes one tree to the ground,
But a forest will scorn the wild blast,
When as fire and dense fumes it alarms.
To each other we'll cling till the tempest is past
As men, we'll rush forth with our arms.

Children. Girls. Maidens.
With the wounded shall women be found.

All.
No! No! No!
Brotherly love alone,
No discord's jarring tone.
As healthy plants our youths must stand,
As lovely flowers adorn our land,
As twining, clinging garlands be.
All humanity one tree
Where fruit of brain or hand we'd see
Shed equal blessings far and wide
Broadcast on every side!

W.L.M.

Eene Vlaamsche dichteres.
Mevrouw Van Ackere-Doolaeghe.

Leopold II, Koning der Belgen, aan alle tegenwoordigen en toekomenden, Heil.

Willende door een openbaar bewijs onzer welwillendheid het talent erkennen van Mevr. Van Ackere, geboren Maria Doolaeghe, Vlaamsche letterkundige, te Diksmuide.

Op voorstel van onzen Minister van Binnenlandsche zaken,

Hebben wij besloten en besluiten:

Art. 1. Mevr. Van Ackere, hierboven vermeld, is benoemd tot Ridder der Leopoldsorde.

Zij zal de burgerlijke eereteekens dragen en in deze hoedanigheid van heden in de Orde plaats nemen.

Art. II. Onze Minister van Binnenlandsche zaken, die de bestiering der Orde in zijne bevoegdheid heeft, is met de uitvoering van het onderhavig besluit belast.

Gegeven te Brussel, den 3 November 1881.

LEOPOLD.

Wegens den Koning,

De Minister van Binnenlandsche zaken,

ROLIN-JACQUEMYNS.

Nauwelijks was dit besluit, dat in het Belgisch Staatblad van 5 November 1881 verscheen, bekend, of een hartelijk hoerah! ging op ter eere van den wijzen vorst, die de uitstekende dichteres, den roem van Vlaanderen, met de onderscheiding vereerde, welke men terecht aanziet als de bekroning eener welvervulde loopbaan, of de belooning voor den lande bewezene diensten.

Gansch Diksmuide vierde feest bij het vernemen dier heugelijke tijding; vlaggen wapperden ten allen kante, 't stadsklokkenspel liet zijn vroolijk geklingklang door

de lucht weergalmen, al de inwoners, met muziek en vaandels aan het hoofd, dragers van overheerlijke bloemtuilen, prachtige kransen, begaven zich naar de woning der dichteres, waar op welsprekende wijze, in dicht en proza, der verdienstelijke vrouw hulde werd gebracht, hetgeen de geestdrift der menigte immer aanvuurde en tot uitgelatenheid deed overgaan, wanneer het gemeentebestuur, bij hoogdringendheid vereenigd, bij monde van den heer burgemeester kwam berichten, dat het besloten had, de straat, waar Mevr. Van Ackere geboren werd, haren naam te geven en dat in het huis waar zij het eerste levenslicht aanschouwde, een gedenksteen zou worden geplaatst.

'Heb ik al die eer verdiend?' vroeg de diep bewogen dichteres met tranen in de oogen en uit aller borsten klonk een wel gemeend 'ja' haar tegen.

Meer dan een zal waarschijnlijk dezelfde vraag op de lippen hebben; ook mijn antwoord is ja, in vaste overtuiging, en beproeven allen met dezelfde overtuiging te bezielen, ziedaar het doel dat ik mij voorstel.

I.

Maria Doolaeghe werd op 25 October 1803 geboren, zooals wij vroeger zegden, te Diksmuide, eene kleine stille stad van West-Vlaanderen, overal bekend om de lekkere boter, welke zij verzendt en waarin zij een zeer belangrijken handel drijft.

De ouders van Maria werden zeer geacht als door en door brave menschen, eenvoudig in hunne levenswijze, maar eerlijk en deftig in handel en wandel; haar vader, evenals de vader van Virgilius, was potbakker, bedrijf dat ze later in zulke zangerige verzen verheerlijkte.

Wat zouden hare ouders gelachen hebben, indien hun iemand had voorspeld, dat Mietje-Ciska eens de thans

alom gevierde dichteres zou zijn geworden, de gevoelvolle zangster van huiselijk geluk en rampen; niets inderdaad in hare jeugd liet dit voorzien, want van leeren, van schoolgaan hield zij heel weinig, daarentegen van op straat loopen, spelen, poetsen bakken zeer veel; dat was haar geluk, haar leven, daarin was geen enkele jongen haar de baas; zij was de belhamel van het kleine stille stadje en als dusdanig van iedereen gevreesd, niet dat zij ooit iemand kwaad deed: zij bezat het beste hart dat men droomen kan, maar niemand was ooit bevrijd tegen de guitenstreken welke zij immer verzon en ondanks aller voorzichtigheid wist ten uitvoer te brengen.

Eensklaps veranderde Mietje-Ciska geheel; zoo luidruchtig en speelziek als zij voorheen was, zoo stil en ingetogen werd zij plotseling; spel en speelmakkers werden haar onverschillig; zij vond nog enkel genot in de studie. Hare ouders zonden haar toen naar de kostschool der *Roesburgsche Dames* te IJperen, waar ze rassche vorderingen maakte en weldra alles geleerd had wat er te leeren was; het is waar, dat er niet veel te leeren viel, want in die tijden aanzag men het onderwijs nog in het algemeen en dat der vrouw in het bijzonder als iets van weinig beteekenis, als een last om dragen, onnoodig om door de wereld te komen.

Ongeveer twee jaren verbleef Mietje-Ciska in de kostschool, die ze dan verlaten moest bij den dood haars vaders, om hare moeder in het huishouden en in haren kleinen handel behulpzaam te zijn.

Mietje-Ciska, een redelijk meisje geworden, deed dit laatste met des te meer genoegen, daar dank hare hulp eenige bezuinigingen in het huishouden konden worden gedaan, die hare moeder, op haar aanzoek, gaarne ten beste gaf, om hare weetgierige dochter hare kennissen in de Vlaamsche taal en in de rekenkunde te vermeerderen.

Magister Petrus Joannes Gheysen, die geroepen was Mietje-Ciska verder te onderrichten, was eene dier ouderwetsche schoolpedanten, wier grootste geluk en

verdiensten bestonden in niet veel te kunnen vergeten; hij werd dan ook spoedig door zijne leerlinge overtroffen.

Maar Magister Gheysen had eene andere hoedanigheid, die hem te dien tijde zeer hoog deed schatten; hij stond namelijk bekend als poëet, of juister gezegd als rijmelaar of verzenwever van eerste kracht, dien men bij de minste gelegenheid verzocht Pegasus te bespringen en in toomelooze vaart den Helikon te beklimmen, waar hij een beroep deed op alle mogelijke en onmogelijke goden en godinnen der mythologie, en met hunne hulp een paar honderd holklinkende verzen aaneenbracht, waarin het aan 'goeden wil, hoogdravende woorden, stoppen, stippen noch *signa exclamationis* ontbreekt,' en welke hij tegen goed klinkende munt deed betalen.

Gewaar wordende dat zijne leerlinge net zooveel kende van de regels der spraakkunst, even juist kon vermenigvuldigen en deelen als hij, dacht hij haar te kunnen verpletteren onder het gewicht zijner letterkundige waarde.

'Zijt ge geene letterkundige?' vroeg hij haar op zekeren dag met dit inzicht.

Toen Mietje-Ciska hem bekende dat zij niet wist wat dit woord beteekende, antwoordde hij haar, na vijf minuten goed te hebben overwogen, want het gold voor hem eene zaak van gewicht: 'Hewel, letterkunde, de litteratuur is eene kunst door de goden en godinnen der mythologie uitgevonden, en waardoor men de Vlaamsche taal volledig leert kennen, brieven opstellen, discoursen maken enz. en ten laatste waardoor men poëet wordt.'

En als of hij die uitlegging niet klaar genoeg, niet voldoende vond, zond hij zijne leerlinge eenen brief, die vier zesvoetige verzen bevatte over *de geboorte van Christus.*

Volgens zijn uitgedrukt verlangen moest Maria antwoorden; zij liet niet op zich wachten, want den volgenden dag zond zij hem reeds een gedicht, insgelijks

over *de geboorte van Christus,* dat niet minder dan 180 zesvoetige verzen telde.

Een meesterstuk had Maria niet voortgebracht, maar in haar werk zat gedacht en gevoel; ook op letterkundig terrein voelde onze poëet zich geslagen door zijne leerlinge, aan wie hij nooit meer iets zijner rijmelarij zond. De brave man dorst zichzelven niet gelooven en deelde het gedicht van Maria mede aan den notaris Lodewijk Van Roo, die zich insgelijks met letterkunde bezighield.

Van Roo ook was getroffen door den aanleg, dien deze eerste proef verried; hij moedigde de jonge dichteres aan, gaf haar goeden raad, stelde zijne welvoorziene boekerij ter harer beschikking, waarvan zij dankbaar gebruik maakte en schonk haar de dichtwerken van den lyrischen Helmers en den elegischen Tollens, twee vakken waarin Mevrouw Van Ackere later zou uitmunten, de stappen volgende der beide hooger genoemde verdienstelijke dichters, die hare lievelingen werden.

Dank aan Van Roo kwam zij insgelijks in betrekking met den taalkundige, David De Simpel, die in zijnen tijd mede voor een puiken dichter gehouden werd, en die haar eenige lessen gaf.

Maria zette zich thans met verdubbelden moed aan den arbeid en aangevuurd door hare lettervrienden, besloot zij in 1826 mede te dingen in den prijskamp uitgeschreven door de maatschappij van Rethorika van IJperen. Hare poging werd met eenen goeden uitslag bekroond; haar dichtstuk *Homerus* behaalde den eersten prijs en goed verdiend, want het is eene kleurrijke uitboezeming, vol bewondering, vol geestdrift voor den god der Grieksche poëzij, in verhevene gedachten en sierlijken stijl uitgedrukt, waarin men te vergeefs de hand van een jong meisje zou zoeken te ontdekken.

Die bekroning maakte veel opschudding in het land, vestigde aller aandacht op Maria Doolaeghe, en verwierf haar de vriendschap van het puik der letterkundigen, waaronder wij voornamentlijk moeten noemen Prudens

Van Duyse, die haar uit Dendermonde een zeer hartelijken brief van gelukwenschingen zond, benevens zijne tot dan verschenen werken. Van dit oogenblik af werd Van Duyse de leermeester der jeugdige dichteres, onderhield met haar eene drukke briefwisseling en deed wat hij kon om haar te helpen uit den doolhof waarin zij door het rethorikaal stelsel gesukkeld was. Ten einde haar goede voorbeelden gedurig voor oogen te houden, verzamelde hij in 1834 en 1835 eene bloemlezing der beste gedichten onzer Nederlandsche schrijvers, schreef ze eigenhandig over en zond ze haar in twee keurig ingebonden deelen: *Bloemenkransje* en *het Avondlampje* getiteld, die door de gevierde dichteres als heiligdom in eere worden gehouden. Talrijke maatschappijen boden haar ook het eerelidmaatschap hunner vereeniging aan.

Maria liet zich niet verblinden door al den lof, welken men haar toezwaaide, door de aanhoudende eerbewijzen die men haar bewees; fier over haren arbeid, zal zij er echter de waarde niet van overschat en ongetwijfeld begrepen hebben, dat men in haar vooral huldigen wilde de eerste dichteres, die na het Antwerpsch kwezeltje der XVIe eeuw, Anna Bijns, in onzen lande de dichtkunst beoefende.

Hare bekroning te IJperen bracht haar in betrekking met Holland's blinde dichteres, Petronella Moens, van Utrecht; tusschen beide begaafde vrouwen ontstond eene innige vriendschap, welke onafgebroken duurde tot den dood van de verdienstelijke Moens, die door hare kunstzuster in eene treffende studie werd herdacht en naar juiste waarde geschat. Wanneer men de oprechte gevoelens wil kennen die Maria voor hare vriendin bezielden, leze men slechts het gedicht: *Grafkrans voor Petronella Moens*, waaraan de volgende kleine anekdoot verbonden is.

Op zekeren dag ontving Maria Doolaeghe door den post een nieuwsblad uit Utrecht; te vergeefs las en herlas zij het zonder er in de verste verte iets in aan te

treffen dat haar belang kon inboezemen; op het oogenblik het blad weg te werpen, valt haar oog op de rubriek *Burgerstand* en ondekt in de zwarte omlijsting, tusschen de overlijdens, den naam van Petronella Moens.

Getroffen door die onverwachte tijding, bedroefd over dit smartelijk verlies, zette zij zich aan hare tafel neder en schreef een heerlijk treurdicht dat in *de Gazette van Gent* verscheen en daarna in een Hollandsch blad overgenomen werd.

Welke was niet hare verbazing toen zij eenige dagen later van Petronella Moens vernam, dat niet zij, maar hare nicht overleden was, dat zij eens hartelijk met het mooie grafgeschenk had gelachen, haar innig dankte voor de goede gevoelens waarvan het getuigde, maar haar aanraadde in het toekomende wat klaarder te zien, daar zij anders zou veronderstellen dat hare Vlaamsche zuster insgelijks met blindheid getroffen was.

Mocht Maria zich verheugen in het behoud harer vriendin, eene diepe smart kwam haar weldra treffen, namelijk de dood harer moeder die zij zoo hartelijk lief had, en die zij, evenals haren sedert jaren zieken broeder, niet behulp harer zuster Sofia, met de meeste kinderlijke liefde had verzorgd en opgepast. Dit verlies verplichtte haar zich meer op het welgaan van haren kruidenierswinkel toe te leggen en de talrijke beslommeringen welke zij thans om het hoofd had, deden haar voor eenigen tijd de beoefening der letteren vaarwel zeggen, maar niet geheel vergeten, want in 1833 dong zij mede in den prijskamp te Zottegem en werd haar lierdicht: *de Dood van Egmont*, met den tweeden prijs bekroond. Dit gedicht tintelt van de vurigste vaderlandsliefde en bewondering voor de voorouders, die zoo manmoedig der Spaansche dwingelandij tegenstand boden.

Toen de maatschappij van Rethorika van Kortrijk in 1834 eenen prijskamp uitschreef ter verheerlijking van den stadsbelleman Hofman, door Prudens Van Duyse, de Hans Sachs of *Meistersanger* van Vlaanderen ge-

noemd, zond Maria insgelijks een stuk in. De beste dichters van dien tijd namen aan dien prijskamp deel; Van Duyse had niet minder dan drij verschillende gedichten ingezonden, wat Maria niet wist daar zij hem haar gedicht ter beoordeeling zond. Toen Van Duyse het gelezen had liet hij het zijne leerlinge terug geworden en schreef er op: 'Ik voorspel u de kroon'. Wat bewaarheid werd, daar zij den eersten prijs behaalde.

Evenals vroeger ging zij haren prijs niet afhalen en was bijgevolg ook niet getuige van den bijval, dien haar gedicht bij de lezing verwierf, van de geestdrift die het verwekte. Zij kon er zich echter van overtuigen door het bezoek dat zij ontving van een jongen geneesheer, die de lezing had bijgewoond en zich zoodanig getroffen gevoelde door de heerlijke poëzie, de edele menschlievende gedachten, dat hij de voortreffelijke zangster tegelijkertijd met zijne bewondering voor haar talent, haar zijne liefde aanbood, die ze aanvaardde en ten welken gevolge zij kort daarna haar naam Maria Doolaeghe, verwisselde tegen dien van vrouw Van Ackere.

Zonder in het minste haar huishouden te verwaarloozen, noch aan hare verplichtingen als echtgenoote, als moeder te kort te komen, werkte Mevr. Van Ackere immer voort; des avonds bij het verrichten van eenig naald- of breiwerk dacht zij over de onderwerpen na, ontwikkelde die geheel in haren geest, wierp ze vervolgens op het papier en hield zich des Zondags bezig met ze te overzien. Het hoeft nauwelijks te worden gezegd dat zij thans bij voorkeur die onderwerpen behandelde, die betrekking hadden op haren nieuwen toestand, dat wil zeggen die huiselijke tafereeltjes afschilderden.

Welke juweeltjes treffen wij aan in de gedichten, van dit tijdstip dagteekenende, als b.v. *Moederliefde* en *Moederwellust;* uit beide gedichten laat het zich aanzien dat ze overgelukkig was en het is dan hoegenaamd geen wonder dat ze in hare *Huwelijkszaligheid* in geestdrift uitroept:

Neen, 't was geen logenbeeld, dat ziel en zin mij streelde,
Toen ik mij 't zoet genot der huwelijksmin verbeeldde,
Eer nog een lieve hand met mij den echtknoop sloot.
De hoogre zaligheid, die in 't verschiet zich bood,
Was maar een flauwe schijn van 't heil, dat gij doet smaken,
Mijn trouwe boezemvriend! Geen andre zielsvermaken
Zijn buiten mij uw doel. Uw liefdrijk huisgezin
Houdt voor uw deugdzaam hart een reine vreugdbron in.
De waereld woel rond ons, met al haar lust en luister,
De ijdle grootheidsglans blijft voor uw zielsoog duister,
Het rustig vreedzaam lot, aan deugd en kunst gepaard,
Is voor ons minnend hart 't verlokkendst heil op aard.
Wie schittrend feest of bal, al hijgend, na moog jagen,
Het onvervalscht genot, dat zij vergeefs er vragen,
Schenkt ons in stilte meer dan aardsche zaligheid:
De Liefde heeft haar zoet voor elken dag bereid;
Of doet soms tegenspoed den nacht ons overzweven,
Dra heeft haar fakkellicht dat zwarte floers verdreven,
Zij zucht, als weemoed ons beklemmend 't hart bedroeft,
Weent, als de tranenstroom ons beider wangen groeft,
En dauwt vertroosting, waar geen waereld ze uit kan deelen.
Wat, dan haar laafnis, kon de diepe wonden heelen,
Toen daar Gods Vaderhand ons wichtje nedersloeg,
En reeds de dood, de dood! 't mijn grijpende arm ontdroeg.
ô 'k Heb gesidderd, toen mij de angst aan 't wiegje snoerde,
En ik naar 't eerste lachje en 't eerste lonkje loerde.
Dàar lag het neergestrekt in doodelijke rust!
Ik had, ten jongst vaarwel, zijn mondje teêr gekust,
'k Bleef rust- en radeloos aan 't treurig wiegje schreien;
Mijn lievelinge! ik zag uw grafkleed openspreien;
Maar 's Heeren liefde heeft u voor den slag behoed;
Ge ontwaaktet; en uw lach schonk leven aan mijn moed.
Uw traantjes deden weer de mijne zachter vloeien;
Ik voelde me aan uw wieg met moedervreugde boeien;
En, als ik, dag of nacht, het blij mocht tegenvliën,
- Waande ik niet langer daar uw grafjen in te zien.
Dank, ô barmhartig God! ik mocht dien schat bewaren;
'k Zag reeds die lieve telg herbloeien en verjaren;
Zij dartelt, koost en kust een lachend huisgezin,
En slaat in nauwer band onze eens bezworen min.

Smaakt ge ook dat hoogst genot, rampzalige echtelingen,
Gij, die naar weelde jaagt in duizelende kringen?
Die, wrokkend met u zelf', naar vreemde liefde zoekt,
En, door de twist verhit, elkanders liefde vloekt?

Doch het waren allen geene rozen in het leven, de smart kwam de moeder soms ook treffen, de angst haar dierbaar pand te verliezen greep haar soms ook aan, zoals het gedicht *Moederangst,* ons in hartverscheurende woorden leert.

Op aanraden van goede kunstvrienden, verzamelde Mevr. Van Ackere, in 1840, hare gedichten en zond die de wereld in onder den titel van *Madelieven!*

Weinige werken mochten zich bij hunne verschijning in eene zoo algemeene hoogschatting verheugen; Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen gaven Mevr. Van Ackere de ondubbelzinnigste blijken van hunne bewondering en vereering van haar talent.

Wij zullen hier geene aanhalingen doen uit hare rijke briefwisseling, maar enkel den brief mededeelen, die haar op 14 Mei 1846 uit Parijs gezonden werd door iemand, die thans eene schoone plaats bekleedt in de journalistiek:

> ‘Mevrouw,
> Ik ben maar een klein schrijver. Een geval - gelijk wij er zooveel in ons leven tegenkomen - heeft mij twee kleine gedichten, aan u opgedragen door Mevrouw Laverpillière, geboren Champein, doen lezen.
> Sedert dien weet ik niet welke letterkundige gril mij aangespoord heeft om uwe eerste gedichten te lezen: hetgeen verduiveld moeilijk was, daar ik geen woord uwer taal verstond.
> Een weinig Bohemer van natuur, en vol vertrouwen in het latijnsch spreekwoord, (ik weet niet, mevrouw, of gij de taal van Cicero en Ovide kent?) *labor improbus omnia vincit*, heb ik mij aan de studie van het Vlaamsch gezet, en die moeilijke en doornige taak gedurende zes maanden volgehouden. Dank aan herkulischen arbeid, ben ik er in gelukt uwe lieve kunstgewrochten te verstaan. Hewel! mevrouw, ik bemin en bewonder uwe *Madelieven*, verbloemd woord, dat ik een jaar geleden, als deelmakende van het hebreeuwsch

> woordenboek zou aanzien hebben, maar dat ik heden volkomen versta. Wilt gij mij nu toelaten u eenen raad te geven? Bestudeer grondig het Fransch, en bedien u van deze verleidende taal om verzen te vervaardigen. Daardoor zult gij niet alleen uwen dienaar verplichten, maar al de letterkundigen aan wie ik uwe lieve *Madelieven* uitgelegd heb.'

Een inderdaad zeer vleiend briefje, dat echter een slechten raad bevatte, dien Mevrouw Van Ackere goed deed niet te volgen.

Buiten de gedichten welke wij ter loops reeds aanhaalden, vinden wij in dezen bundel nog gedichten die hunnen oorsprong danken aan den huiselijken aard, afwisselend, opgewekt, vroolijk, dartel, los of treurig, terneergedrukt door smart en lijden, volgens de omstandigheden en het moederlijk gevoel de ingeving der dichteres beheerschten.

Dat Mevr. Van Ackere ook bijtend, ook scherp zijn kon, dat zij bloedig kon geeselen, dat bewijst ons het krachtige gedicht aan den Franschen dichter Lebrun gericht, die de vrouw de dichtkunst wilde verbieden te beoefenen. Op waardig welsprekende wijze heeft Mevr. Van Ackere hulde gebracht aan de meest beroemde vrouwen en verder de eer van haar geslacht verdedigd tegen de zoo kleingeestige als onbezonnen aanval van den Franschman, een kind van dat volk dat altijd beweert tegenover de vrouwen het hoffelijkste der wereld te zijn.

Ook in den vreemde genoot dit eerste werk van Mevr. Van Ackere veel bijval, want de meeste gedichten werden in het Duitsch vertaald door Mevr. de barones von Ploennis en Mevr. de barones von Duringsfeld; terwijl Mevr. Carolina Decrespigny en Medecin voor eene Engelsche vertaling zorgden; talrijke stukken ook vonden Fransche vertalers.

II.

In 1849 had te Diksmuide een prijskamp voor vee plaats en werd er te dezer gelegenheid eene landbouwtentoonstelling geopend; prijskamp en tentoonstelling, schenen te overtreffen al wat men in dien aard in ons vaderland gezien had, en werden besloten, zooals overigens al dergelijke plechtigheden, met een feestmaal, waaraan behalve de gouverneur der provincie, de ministers Rogier en Rolin deelnamen. De inrichtingskommissie verzocht Mevr. Van Ackere een gedicht te vervaardigen en, zegt Van Duyze, ‘met eene soort van improvisatiekracht tot het lyrieke (die eerste, oudste bron aller volkspoëzie) bezield, beantwoordde zij aan de uitnoodiging. In den zelfden namiddag dat die ode uitgestort werd, kwam zij op en van onder de pers.’

Ondanks de overhaasting waarmede *Vlaanderens landbouw* werd afgewerkt, bekwam de lezing eenen buitengewonen bijval, wat niemand verwondert wanneer men dit puikstuk leest.

Eenigen tijd later ontving zij van het Gouvernement een prachtig boekgeschenk, waarbij de regeering der stad insgelijks een geschenk voegde, en welke haar met de meeste plechtigheid, onder den toeloop der gansche bevolking werden overhandigd. Aan het banket ter eere der dichteres ingericht, drukte Van Duyse den wensch uit dat zij hare gedichten, sedert de verschijning der *Madelieven* geschreven, in een bundel zou verzamelen en uitgeven. Mevr. Van Ackere stemde toe aan dien wensch gehoor te geven en ‘eene der aanwezige dames, zegt Van Duyse, stelde voor het boek met den titel van *De Avondlamp* in de wereld te zenden, eene zinspeling op de stonden waarin die stukken, meestal des Zondags, vervaardigd werden. De besluiten aan tafel genomen hebben ten minste de verdiensten van meestal kort en, dikwijls, goed te zijn.’ Dit was ten minste al zeker

het geval met dit besluit, want *De Avondlamp* verscheen kort daarop in 1850.

'Onderzoekt het boek, zegt De Breyne-Du Bois, en gij zult eenen tastbaren vooruitgang ontwaren, ten opzichte der stof en der wijze van behandeling. Het talent vergroot; de verbeelding neemt wijdscher vlucht, ontwaart meer dan een nieuw verschiet; de dichter ontvouwt en spreidt zijne vleugelen uit; de gedachte wordt vaster en ruimer; gij ontwaart geene haperingen meer in den vorm; geene vrees meer in de uitdrukking; het gevoel is rijper. In een woord, er is volledige ontluiking, en *De Avondlamp* verlicht met eene schitterende vlam de verhevenste kimmen der dichtkunst.'

De verschijning van dien tweeden bundel was eene nieuwe gelegenheid voor de Noord- en Zuidnederlandsche dichterenschaar om de gevoelvolle zangster onvoorwaardelijk lof toe te zwaaien.

Hoe jammer dat ik slechts het puike kistje kan openen, dat de dichterlijke juweelen bevat, en ter loops enkel de peerlen van den schitterenden halsband kan ontrijgen en doen glansen!

Vooreerst treffen wij in dezen bundel aan:

Palfijn, eene vurige en dankbare hulde, aan den geleerden geneesheer van Kortrijk, uitvinder der verlostang (forceps); dit gedicht ontleden of broksgewijze doen kennen ware eene schending begaan, waaraan wij ons niet willen plichtig maken; men leze het in zijn geheel en geniete dan al het schoone, al het verhevene, al het meesterlijke dat het in zoo hooge mate bevat.

'In dit schoone gedicht, schreef haar de baron Jules de St. Genois, uit Gent, den 13 December 1849, waarin verhevene gedachten met verheven schrijftrant gepaard gaan, hebt gij een waar gedenkteeken opgericht aan den beroemden Kortresiaan. Ieder vers, iedere regel bevat eene uitdrukking van gevoelde dankbaarheid voor dien lang miskenden weldoener van het menschdom. Ja, gij zegt het wel, als vrouw, als moeder hebt gij eene plicht

volbracht, maar niemand beter als gij kon ze, met zoo veel vuur en edelheid van genie, uitvoeren.

Mijn woord is geen overdreven lof, mevrouw, - een ware Vlaming vleit niet, - ik druk hier uit hetgeen ik voel, en ik twijfel niet of velen zullen het met mij hierover eens zijn: Palfijn zal voortaan in het geheugen van het Vlaamsche vaderland niet meer sterven.'

Bernard ter Haar, in zijn schrijven uit Doorn, 11 Juli 1872, zegde het volgende over dit gedicht:

'In *Palfijn* acht ik den greep meesterlijk, om eene moeder in het benauwende uur der smarte, gevolgd van de geheugelijkste uitkomst en redding te malen, en aller gelukkigst gekozen als de inleiding op het eigenlijke lofdicht, om de onsterfelijke verdiensten van den vindingrijken arts dubbel hooge waardeering te doen vinden.'

De Kinderkribbe, is eene warme aanbeveling eener liefhebbende moeder, van deze bij uitstek nuttige instelling voor de werkende klas.

Karel Van Poucke, Dikmuidschen beeldhouwer en *Sidronius Hosschius,* elegiedichter, zijn twee stukken deze verdienstelijke mannen ten volle waardig.

De Weduwe en *Moederlijden*, eenvoudige, maar treffende, gevoelvolle gedichten die het harte goed doen.

Een nieuwe Steenweg, een voorzeker weinig poëtisch onderwerp, vervaardigd ter gelegenheid der inhuldiging van den nieuwen steenweg van Diksmuide op Pervyse, doch dat de dichteres wist te bezielen en tot een puik werk te maken, zooals bewijst de kleurrijke en aanschouwelijke beschrijving harer geboortestad en der rijke vruchtbare weiden die haar omringen:

Een nieuwe steenweg.

.....
Zoet is de veldrust, bij d'ontsluimerenden morgen,
Als 't wakker vooglenkoor, in 't blinkend loof verborgen,
Zijne orgeltonen stemt, als heel natuur ontwaakt;
Ja, zoet gelijk de rust, die hier de burger smaakt.

De geest doorpeinst, de handel waakt, de vlijt schept zegen,
Der welvaart moederlach lonkt allen standen tegen.
Terwijl de landman bij zijn weverij verkwijnt,
En 't nuttig spinwiel uit de lage stulp verdwijnt,
Ziet hier de werkman nog de milde bron ontspatten,
Waaraan hij putten mag, bij onuitputbre schatten.
Verkonden wij 't, met trotsch en dankbaar boezemslaan,
Hier vindt nog werkzaamheid 't gezegendste bestaan.
Hoe breed de handelsvaan zich elders moge ontvouwen,
Hier ook verheffen zich fabriek- en kunstgebouwen.
Het ruischend graangegolf, en, wat op d'akker wast,
Boeit aan het noeste werk hier tallooze armen vast.

Zal ik in 't hartlijk lied, o weiden, u vergeten?
'k Heb menig zalig uur in uw genot gesleten.
Uw lachend landschap lokt alom het turend oog.
't Is alles levensvol, waarheen men blikken moog!
Daar staat gij weer te pronk, met zomerdos omhangen.
Wat keur van bloemen heeft de blijde grond ontvangen,
Die 't zachte grondtapijt doorweven; - 't vergezicht
Ontrold verbazend schoon zijn tafereelen. 't Licht-
Geschemer daagt: geboomt en berg en heuvel pralen,
Bekoorlijk overglansd door de eerste zonnestralen.
Alom ontwaakt het vee, dat naar de melkster loeit;
De klepper springt en steigert op, in vreugde ontgloeid.
'k Hoor in uw mollig gras het boerenmeisje zingen,
Zij doet de versche melk in schuimende emmers springen,
Uit wier verdikte room zij gouden boter teelt,

Die onze markt versiert, met schatten ons bedeelt.
Diksmuide's roem is aan dat smeltend goud verbonden,
Bekoorlijk lokaas van genot voor keurge monden.
Bloeit, weiden! akkers, bloeit! ô ziel van Vlaandrens oord;
Bloeit, roerend landtooneel, dat aller oog bekoort.
Ons biddend harte juicht, wanneer wij U doordwalen,
En op uw pracht de zon, straal van Godsoog, zien dalen.
De vreemdling staat, en roept, aan zooveel schoons geboeid:
Hier is 't Beloofde Land, waar zulk een melkstroom vloeit!

O praal, Diksmuide, praal, gij pronk der kleine steden!
De schoone toekomst daagt, die gij hebt afgebeden:
Uw Burgervader, op wiens geest gij dankbaar leunt,
Heeft in een stoute vlucht den Handel ondersteund,
Die over elk gezin weldadig breede wieken

Zal strekken. - Vier triomf! - Met nachtvermeestrend krieken,
Is voor dees nijvre stad een welvaartzon gedaagd.
De blijde marktdag rijst: 't is feest! men sleept en draagt
En voert den last: het krielt van volk, vol lust en leven.
Wat lange boerenrei heeft huis en land begeven!
't Boerinnetje, zoo hupsch, met rozen op 't gelaat,
Stapt aan, in flonkerglans van hals- en hoofdsieraad.
Wat daavring! wat geknars van kar- en rijgetuigen!
De schepen landen aan, die voor de zwaarte buigen
Van 't opgetaste goed. De winkels rijk versierd,
Verlokken 't koopziek oog: de lust wordt botgevierd.
Een goudstroom snelt ons toe in 't uur dier wakkre woeling:
De vader des gezins geniet zijn vlijtbedoeling.
Die weldaân biedt gij 't volk, o nieuw ontsloten baan,
Gij voert ons dubbel volk en dubbel schatting aan.
Bloei, dierbaar markttooneel; laat duurzaam ons genieten,
En doe hier de overvloed met voller golven vlieten.
Zoo praal de zaalge wieg, die ons het leven schonk,
En dat de dank aan God tot hemelsprank ontvonk'!
.....
.....

Verder de *Grafkrans voor Petronella Moens*, waarover wij vroeger spraken en ten slotte de reeks Volksliederen in 1852, op last van het Gouvernement gedicht, allen even lief, even zangerig en waarvan wij, tot afscheid van dezen bundel, de *Potbakker* willen aanhalen, waarover zij zelve aan Van Duyse schreef: ‘Ik heb den Potbakker met voorliefde bezongen; deze nuttige stiel heeft mij met eere grootgebracht.’

De pottebakker.

Draai op, mijn wieltjen, vlug of stil!
Zwaai en beweeg u naar mijn wil.
'k Vat d'aarden klomp,
Hoe log en lomp,
En draai hem tot een fraai fatsoen;
Dat kan mijn hand recht kunstig doen;
Ja, in een wenk, staat daar voor 't oog
Elk potje keurig lief ten toog.

REFREIN.
Zingt, makkers, zingt een vroolijk lied,
De slechte tijd, hij deert ons niet.
Want onze kunst kan niet vergaan,
Zoo lang paleis of hut zal staan.

't Bedrijf is klein, 't vernuft is groot:
Hier stampt een knaap het blinkendlood,
Daar schaaft een man
Plateel of kan;
Een andre kneedt den leemen bol
Of steekt den heeten oven vol,
't Verloodsel stuif alreê nu zacht
De potjes rond, die 't vuur verwacht,

Hoe schamel was de aloude tijd,
Hij wist nog van geen vette klijt:
Vrouw Eva had
Geen aarden schat
Van pint of schotel, plat of rond,
Die met gebraad op tafel stond,
En Adam dronk met zijn gezin
Uit bolle handen 't water in.

Nu staan in iedre keuken daar
Mijn geestig aarden potjes klaar,
Die keukentooi,
Zoo net, zoo mooi,
Kookt zuur en zoet tot beste spijs.
Wat slimmert kopren ketels prijz',
Zij dienen de gezondheid niet:
Geen aarden pot, die gif ooit biedt.

Hier arbeidt elk met lust en moed,
Ons welzijn komt van 't aarden goed.
De handel leeft,
Die werk ons geeft,
En ook van rijken wordt bemind.
Het aardewerk is de oude vrind
Van 't schamelhuis; - wat nood valt zuur,
Als 't koffiepotje staat te vuur!

De boerenvrouw, als eerst gerief,
Heeft welgebakken teelen lief;
  Zij pronken schoon
  In hare woon
Met frissche melk, die, geel en vet,
Den keldervloer is rondgezet;
Daar stolt de milde boter in,
Dat is der boeren rijk gewin!

III.

Er verliepen nogmaals vele jaren voor dat Mev. Van Ackere er aan dacht hare in jaarboekjes en tijdschriften verspreide gedichten te verzamelen, doch toen kregen we kort achter elkaar twee lijvige bundels, te weten *Winterbloemen*, in 1868 en *Najaarsvruchten*, in 1869.

De eerste bundel bevat eenige kleinere gedichten, herinneringen aan afgestorvene lettervrienden, vader landsche jubel- en rouwzangen, waaronder een puike lierzang op *de Staatkundige meerderjarigheid van Z.K.H. den Hertog van Brabant*, *erfprins der Belgen*, bestemd voor den prijskamp in 1853 te Antwerpen uitgeschreven, doch die ongelukkig te laat afgewerkt was om te kunnen mededingen. Van Duyse die in dezen prijskamp bekroond werd, vroeg de dichteres hoe het kwam dat zij niet mede gedongen had; Mevrouw Van Ackere liet hem toen haar stuk lezen, dat hij terug zond met de woorden: ‘Een uwer beste gedichten: Maria heeft Prudens overwonnen.’

Verder treffen wij in dezen bundel drie stukken van grooteren omvang aan *De Lamartine in zijne ramp*, *Het onderwijs der vrouw* en *Jacob van Arteveldes daden en dood.*

De Noord-Nederlandsche dichter Bernard ter Haar die, na het lezen van dezen bundel, Mevr. Van Ackere schreef: (Doorn, 11 Juli 1872).

‘Het zij mij vergund, Mevrouw, mij in de rei uwer oprechte bewonderaars en vereerders te scharen! Wel was uw naam mij reeds veel vroeger bekend, maar thans nu ik

in staat ben gesteld met uwe voornaamste geestesvruchten meer van nabij kennis te maken, thans gevoel ik mij tot de belijdenis gedrongen, niet geweten te hebben dat Vlaanderen op zulk eene dichteres mag bogen, welke de heerschappij over taal en rythmus, over stof en vorm zoo gelukkig in zich vereenigt; welke in den Lierzang zulk een stoutverheven vlucht mag bereiken, en daarbij zulke zachte en teedere toonen weet aan te slaan, dat wat Bilderdijk van zich en zijne Echtgenoote heeft gezongen, in hare Poezie vereenigd is weder te vinden:

> En men hoort Alcëus donder
> Smelten in de Aeoolsche snaar.'

ter Haar die dat schreef, laat zich volgenderwijze over de drie genoemde stukken uit:

'*De Lamartine in zijne ramp*, is een waardig en duurzaam gedenkteeken door U op het graf van Frankrijks beroemden dichter opgericht... Het is rijk in schoonheden van den eersten rang.

In *het onderwijs der vrouw* heeft zich uw dichterlijk talent, zoowel wat den vorm als den inhoud betreft, in zijne volle kracht ontplooid. Het moet dan ook voor eene rijkbegaafde vrouw eene bezielende en hoogst aantrekkelijke gedachte geweest zijn, als de Pleitverzorgster van de nog dikwerf miskende zaak harer zusteren optetreden, en alles toont aan dat dit onderwerp, hetwelk van de meestverschillende zijden beschouwd en behandeld wordt, in de hoogste mate *con amore* door u is bewerkt geworden. De veelzijdige en weldadige invloed, dien de moeder tot de vorming harer zonen en dochteren kan doen gelden, is in tal van voorbeelden meesterlijk geschetst...

In uw *Jacob Van Artevelde*, die waardiglijk den bundel besluit, komen fragmenten en partijen voor, die naast Tollens *Vierdaagschen zeeslag* en *de Geuzen* van van Haren, ten volle eene plaats verdienen. Uw aanleg voor het *descriptive* heeft zich daarin niet minder schoon en gelukkig in de schildering van Van Artevelde's huiselijk leven dan in de stoute teekening van krijgstaferelen, geopenbaard. Door uwe eigene Landgenooten, voor wie alle historische bijzonderheden meer levendig voor den geest staan, zal dit gedicht dubbel gewaardeerd en genoten kunnen worden.'

Dichter ter Haar laat hier eene aanmerking volgen over den voor dit gedicht gebruikten vorm die we terzijde laten en sluit aldus:

> ‘Deze aanmerking - indien zij als zoodanig kan gelden - betreft echter uitsluitend de meest verkieslijke vorm en ontneemt niets aan de innerlijke waarde van dit uitgewerkt en rijkgestoffeerd Episch gedicht.’

Wat ons in de *Najaarsvruchten* vooral treft, benevens de hulde aan de dichters Renier, Van Duyse, Vondel, De Simpel, Ledeganck, is het krachtige gedicht *De openbare aanbesteding der arme dischgenooten*, dat getuigenis aflegt van de vrijgezinde en vooruitstrevende gedachten, die deze verlichte vrouw immer bezielen, en waarin zij dit onmenschelijk gebruik geeselt, dat gelukkig meer en meer vervalt, waarbij oude afgesloofde menschen, die de hulp der openbare weldadigheid inroepen, openbaar aan den minstbiedende worden verpacht als vee.

Verders *De Schoone Kunsten in België*, cantate in 1858 bekroond in den prijskamp der koninklijke maatschappij van schoone kunsten en letterkunde, te Gent.

Op den 25e *verjaardag van ons huwelijk*, opgedragen aan haren echtgenoot, een dichterlijk overzicht gevende van die lange echtverbintenis, getuigende van het grootste geluk en de nog immer vurigste liefde.

En ten laatste *De ijzeren spoorbaan*, waar ter Haar ‘niets weet nevens te leggen uit de Noord-Nederlandsche poëzie, dan de prachtige schildering die da Costa in zijn *Vijf en twintig jaren* en ten Kate in zijne *Schepping* daarvan gegeven hebben’

Dit gedicht werd vervaardigd ter gelegenheid der inhuldiging in 1858 van den ijzeren weg te Diksmuide.

> ‘Stout van opvatting en uitvoering, zegt een onbekende in het voorbericht harer volledige werken, rijk aan gedachten, gloeiend voor edelen vooruitgang, van verbroedering der volken, met huldiging van zefstandigheid, de kracht en de welvaart van eigen land, - zoo luidt die schoone Lofzang! Men hoort het geschater van het aansnellende

vaartuig, in nieuwe sporen van ontwikkeling; men ziet het golven van de menigte op stadspleinen en in straten, de levendigheid in de landouwen, door den stroom met de verste streken verbonden.’

Wij weerstaan niet aan de verzoeking dit gedicht hier mede te deelen:

De ijzeren spoorbaan, *ingewijd te Diksmuide.*

I.

Vooruit! riep tot de slapende aarde
De Geest, die volksbeschaving wekt,
En Fulton, dien onze eeuwkring baarde,
Had de almacht van den Stoom ontdekt.
Daar zeilt het schip, daar ijlt de wagen,
In vliegendsvlucht om de aard gedragen,
En 't volk verstomt bij d'eedlen vond,
Die 't hoogst gebergt dorst ondermijnen,
Der steden afstand deed verdwijnen,
En rijken met elkaar verbond.

Lof aan den Stoom, dien vorst der volken!
Gezegend iedere ijzren baan!
Geen toekomt meer duikt achter wolken,
Stoutmoedig staren wij haar aan:
Wij durven in haar duister lezen;
Wat heeft het menschdom nog te vreezen
Van domheidsgeest of grammen tijd?
Wat woestheid zal het nog bevlekken,
Wat hongersnood in 't graf nog trekken,
Waar de ijzren baan is ingewijd?

Zij voert den zegen der beschaving
Langs naakte kust en treurig oord:
O geestverlichting, zielsontslaving,
Geen volk, of 't juicht eens op uw woord!
De slaaf ontrukt aan zweep en keten,
Zal zijne schrikbre ramp vergeten,
Zich vrij gevoelen in zijn hut,
En 't eeuwenheugend woud zal vallen,
Welks dicht geboomt, als sterke wallen,
Der wilden woest gezin beschut.

Zoo schiet in 's boschmans duister leven
De geestbeschaving ook heur licht:
Voor haar moet gij, barbaren, beven!
Zij bliksemt met haar aangezicht;
Heur hand zal werelden verbinden;
Heur woord zal band en boei verslinden,
Gelijk de pijnbank van 't voorheen;
't Is hare taak, 't vrijzinnig denken
Den vrijgeboren mensch te schenken,
Waar God dien ook het leven leen!

Hoe! duldt onze eeuw nog, dat de handen
Eens broeders medemenschen slaan?
En, als het vee op de akkerlanden,
Hen onder plettrend juk doen gaan?
Vergruist zij niet Siberiës kuilen,
Waar straf nog de offers doet verschuilen,
Die een verdierlijkt ras kastijdt?
De willekeur durft ginds nog woelen,
Beschaving, doe uw macht dààr voelen,
En wees alom gebenedijd!

II.

Vooruit! vooruit dan stoomkoetswielen!
Vooruitgang is een wenk van God;
Vooruitgang doet voor 't goede ons knielen,
En wee, die 's Heeren wenk bespot!
Hij voert, met nooit gedroomde krachten,
Naar 't andere halfrond gedachten,
En klaart den zwaarsten schuilhoek op;
Ja, stout zal, op zijn wiek gedragen,
De kennis hooger opvaart wagen,
En steigeren zegerijk ten top.

De stoomkoets... dáar komt ze aangevlogen,
Ontzaglijk snellend op heur baan:
Zij briescht en bruist en dampt ten hoogen,
En voert haar trein met trotschheid aan.
Diksmuide, hef den kreet der blijheid!
De stoomkoets is de macht der vrijheid,
Die gij thans vieren moogt en moet;
Zij brengt u 's Konings afgezanten,
Zij komt den boom der welvaart planten.
Juicht, klokken! daver, welkomstgroet!

Zij komt! zij rolt de standplaats binnen:
Haar strooien wij gebloemte en groen,
Haar vieren duizenden gezinnen
Met zegeboog en meifestoen.
Niet achterwaarts wil 't volk hier deinzen:
't Wil als verlichte Belgen peinzen,
't Wil met den geest der eeuw hier voort;
Luidt spreekt die geest in de ijzeren wegen,
Verbreidend huis- en handelszegen;
Vooruitgang is zijn machtig woord!

O kleine stad, buig 't hoofd niet langer,
Het uur van uw verheffing slaat;
De tijd, van kunst en kennis zwanger,
Wierp in uw grond zijn vruchtbaar zaad;
Is de oude vesting reeds gevallen,
Die d'oorlogsdonder eens deed knallen,
Uw bolwerk is uw spoorweg thans,
Bevoorrecht naast de groote stede,
Geniet gij elke gunst in vrede,
Gij, puikbloem in Westvlaanderens krans.

Thans ziet ge werkgestichten klimmen,
Als zegezuilen, groot en stout,
En zonnelicht het huis doorglimmen,
Voor wees en kranken opgebouwd;
Thans opent gij geleerdheidszalen,
Om 't kind des werkmans gul te onthalen,
Dat eens een nijvre burger wordt.
Neen, rust niet: heilig is dat zwoegen,
Gij weet, dat zulk een geestbeploegen
In Belgiës schoot een goudschat stort.

III.

Hoort gij 't gebons der mokerslagen
Op 't gloeiend staal? Hoort gij van ver
Den rijk geladen dorperswagen
Aanrijden, nevens koets en kar?
't Is marktdag: 't volk doorgolft de straten,
De ploeg en dorsvloer zijn verlaten,
Het schip lost vlas en korenvracht,
Terwijl de wielen nader rollen
En't marktveld dicht met kuipen vollen,
Waarin de gouden boter lacht.

Hij bloeit en groeit op onze gronden,
De Landbouw, erfelijke schat,
Een balsem roor de diepste wonden,
De vader onzer bakermat;
Hij pronkt hier met zijn reeks van koeien
En ossen, die tot reuzen groeien,
Hij reikt den Handel hier de hand,
En breidt, lang vóór het zonnedagen,
Zijn werkkring uit met welbehagen,
Zoo in, als buiten 't vaderland.

O blijde dag, die ook hier vlerken
Aan geest- en zielsbeschaving geeft,
Help den Vooruitgang steeds versterken.
Wiens adem over de aarde zweeft.
God dank! 'k mocht, vóór in 't graf te dalen,
Die schoone zon mij zien bestralen,
En zingen, op een blijden toon,
De hymne, die mijn ziel doet danken;
En 'k leg, al zij 't met doffe klanken,
Op Fultons graf een Vlaamsche kroon!

Dr Wap, de trouwe gezel, die de eerste stappen der dichteres schraagde en haar later immer hulpvaardig bleef ter zijde staan, en aan wien Mevr. Van Ackere dan ook bij zijn overlijden eene gevoelvolle schets wijdde, evenals zij vroeger deed voor hare vriendin Petronella Moens, schreef haar van zijn ziekbed (4 februari 1875) de volgende, niet onaardige, beoordeeling van dezen bundel:

'Welk een schat van poëzie hebt gij mij toegezonden! - en, hoe *rustig* kon ik er van genieten, op het zachte kussen neergevlijd! Heb dank er voor, en weet, dat ik het waard ben, immers, als een hongerige aan een welvoorzienen disch, zoo ging ik aan al die verschillende gerechten heerlijk te gast: van de bouillon, tot het stevig gebraad, dan aan de meer teedere vleeschen, voorts aan het malsch gevogelte, en daartusschen telkens de geurige groenten, waarna het keurig gebak, en, eindelijk, de fijne snoeperijen van den smaakvollen nadisch, en geheel het feestmaal volop afgewisseld met een hartlijken dronk van de geestrijkste merken, met een teug moka ten slotte; ja, ja, dat was een kostbaar

Lettermaal, waarmêe men voor lang kan volstaan, en waarvoor men de edele gastvrouw des huizes geen dank genoeg toebrengen kan.'

Dichter A. Bogaers, die met Mevr. Van Ackere op minder vertrouwelijken voet leefde, schreef haar dan ook (Rotterdam, 24 April 1870) minder los, met meer vormen:

'Ik heb reeds verscheiden verzen uit uwen nieuwen Bundel met uitstekend genoegen gelezen. Terwijl ik hulde breng aan het reine gevoel, de heldere denkbeelden en het voortreffelijke talent. waarvan ze getuigen, wensch ik U tevens, waarde Dichteresse, oprechtelijk geluk, dat, ondanks de wederwaardigheden, die u hebben getroffen, uw dichtgeest toch zoo wakker en vruchtbaar gebleven is, als hij vroeger was. Strek lang nog den Nederlandschen Zangberg tot eere en moge de poëzie de levensdagen, welke ik hoop, dat het lot U nog in ruime mate toemeten zal, verkwikken, verheugen en beglansen.'

IV.

Dat de werken van Mevr. Van Ackere bijval genoten, niet alleen bij letterkundigevrienden, maarbij het publiek in het algemeen, daarvan ligt het bewijs hierin, dat korts na hunne verschijning er reeds geen exemplaar meer van te krijgen was en dat in 1865 voor een exemplaar der *Madelieven* fr. 25 werden betaald. Sedert lang dan ook werd er door velen reikhalzend uitgezien naar eene volledige verzameling harer gedichten, waaraan in 1876 voldaan werd door de uitgevers Gebroeders Belinfante, van 's Gravenhage.

'De dichteres, lezen wij in het voorbericht dezer uitgave, heeft hare vroegere lettervruchten, met de meerdere rijpheid van ervaring, herzien, en mocht daarbij tevens steunen op de welwillende voorlichting van eenen welbevoegde, eenen vriend, die hare eerste stappen op de baan der kunst aanschouwen en gedeeltelijk leiden mocht: Dr Wap.'

Bij de vroegere verschenen bundels kwam zich een nieuwe voegen: *Nieuwste Gedichten,* getiteld, al de

stukken bevattende die sedert 1869 tot 1878 hare vruchtrijke pen ontvloeid waren en die, ondanks den hoogen ouderdom der dichteres, nog immer van dezelfde geestdrift en jeugdige kracht getuigen.

'Waarlijk! schrijft haar de dichter B. ter Haar, bij U hoeft er nog geen sprake van "uitscheiden" te zijn, bij wie nog niet de minste teruggang of verzwakking te bespeuren valt, die met ieder nieuw begonnen levensjaar ook eene versche snaar op uwe luite vermoogt te spannen, terwijl het voor mij meer dan tijd is het rijmpje van de Genestet

> "Daar is een tijd roor komen,
> Daar is een tijd voor gaan,"

ook door het sluiten mijner dichterlijke loopbaan te behartigen en in toepassing te brengen. Ook de keus der door U bezongen onderwerpen had, bij den rijkdom der verscheidenheid, mijne volkomen sympathie. Met uitstekend genoegen las ik uwen lierzang op *Harriet Beecher Stowe*, waarin gij die hoogvoortreffelijke vrouw dezelfde hulde gebracht hebt na haren dood, als ik haar gewijd heb bij haar leven, waarin ons beider geest elkander zoo geheel mocht ontmoeten. Uw *Burgermeesster van Leiden*, *Pieter Adriaansz. van der Werf*, uw *De Ruyters dood* en zoo menig ander gedicht, waarin uwe sympathie voor Noord-Nederland, alsmede tot *uw* vaderland behoorend, zoo ten volle zich uitspreekt, moest wel mijn vaderlandsch gevoel goed doen. Maar ook onder de kleine stukjes komen er niet weinige voor, die van eene natuurlijk eenvoudige, maar aandoenlijke schoonheid zijn...

België mag roem dragen op zijne Vlaamsche zangeres, en de waardeering barer verdiensten welke haar ten deele viel bij haar leven, mag doen verwachten dat men die ook in waarde zal blijven houden, ja nog hooger zal leeren schatten na haren dood.'

De drij door ter Haar aangehaalde gedichten zijn inderdaad de juweelen van dezen bundel; het laatste *De Ruyters dood* vooral wordt, en te recht, door de Noord-Nederlandsche vrienden zeer hoog geroemd en aanzien als een harer beste voortbrengselen. Deze bundel bevat ook weer een groot getal gelegenheidsverzen bij verschil-

lende omstandigheden vervaardigd, want steeds was Mev. Van Ackere gereed om wel en wee van vaderland en vrienden te bezingen

Hoe graag wij ook met de aangehaalde stukken en andere nog nader kennis zouden willen laten maken, zijn wij gedwongen er van af te zien, omdat de stukken in hun geheel mededeelen deze studie buitenmate verlengen zou, ook omdat wij nog eenige oogenblikken wenschen stil te houden bij den laatsten bundel gedichten, die binnen kort verschijnen moet.

Deze bundel, volgens Mevr. Van Ackere ons schreef, schijnt inderdaad de laatste te zullen zijn; zij heeft besloten voor goed de pen neder te leggen: wij kunnen moeilijk gelooven dat dit besluit onherroepelijk zijn zal en zouden het zelfs betreuren, na de lezing van zoo menig gespierd of hartelijk gedicht in den laatsten tijd vervaardigd en dat ons het verheugende bewijs levert dat ondanks hare hooge jaren, in rustelooze werkzaamheid doorgebracht en de zware slagen die haar getroffen hebben, Mevr. Van Ackere zich nog in het volle bezit al harer vermogens mag verheugen. En welk ander bewijs dienen wij daarvan te geven dan het puike gedicht *Het Herinneringsfeest der Pacificatie van Gent*, waarvan een Noord-Nederlandsche kritikus in het *Utrechtsch Dagblad*, van 15 Maart 1881, schreef:

'Verzen als deze vergeet men niet en ik kan den lust niet wederstaan een paar strofen aan te halen.

Na een vluchtigen terugblik op al wat de Nederlanden onder Keizer Karel geleden hebben, op de duizenden slachtoffers door Filips aan het fanatisme der Roomsche geestelijkheid overgeleverd, op het schrikbewind door Spaansche legerhoofden begonnen en dat

> Alva zal 't volenden;
> Hij teistert met zijn tijgerbenden
> Heel Neêrland - zaait er ramp en dood.

wijst de dichteres op de Pacificatie van Gent, het werk van de twee helden van den vrijheidstrijd in de Nederlanden:

Geen uitkomst meer!... Wat raad?... *Oranje*
En *Marnix* zullen 't juk van Spanje
Verplettren ja, door pen en woord...
En - hoor! trompet en trom verkonden:
'Dat 't volk verzoening wordt gezonden,
Verzoening, vreê voor Zuid en Noord,
Bij 't recht op vrijheid van geweten; -'
Heel Neêrland viert dat vreêbesluit
Door dankbeê, zang, triomfgeluid.

Het tweede gedeelte schetst het herinneringsfeest. De gansche bevolking juicht; de klokke Roeland luidt 'victorie!'; 't Wilhelmus! dat de harten roert, klinkt door de straten; Artevelde, op zijn voetstuk, deelt in de algemeene vreugde en geestdrift

Bij 't wappren van de aloude vaan.
Hij juicht: 'Mijn stad is groot gebleven,
Kloek blijft ze in *Vrijheids* harnas staan,
Haar Volders en Caproenen leven
Nog in haar zoons. - Wie doet haar beven
Wie, die hier Vrijheid strafloos schendt?
Wie is heldhaftig als mijn Gent?'

Vlucht fanatism! Satans broedsel,
Dat bloed en tranen slurpt tot voedsel
Vlucht! door Gods donder weggevaagd
En gij, drij Monsters die 't geweten
Beladen dorst met slavenketen,
Die mensch- en Godheid hebt versaagd.
Komt! ziet dat feest En... bonst dan weder
In 't diepste van uw grafnacht neder,
Door ieder nageslacht verfoeid,
Zoo lang één hart van vrijheid gloeit!

En de slotstrofe van dit prachtig gedicht:

En gij? blijft rusten, Martelaren,
Al wentlen over u de jaren,
Uw heldendood braveert den tijd,
Elk uur meldt wat gij hebt geleden,
Hoe vroom ge uw zoons hebt vrij gestreden,
Slaapt! uw gedachtnis blijft gewijd.
Van 't *Paar* thans hoog ten troon gezeten,
Zal 't wijd heelal de grootheid weten:
Gij, braven, deelt hun kroon en eer,
En de aard knielt voor hun standbeeld neêr!'

Minder geestdriftig, maar niet minder schoon is het onuitgegeven gedicht *Het gegeven woord,* op 9 Februari 1877 vervaardigd, ter gelegenheid harer 41e huwelijksverjaring, dat nog getuigt van de vurigste liefde en het grootste heil der gelukkige echtelingen; inderdaad, de dichteres zingt:

Nog al de bloempjes, wit en rood,
Oranje en purper, lieve kleuren,
Door liefde op onze baan gestrooid,
Die blijven frisch ons tegengeuren.
Nog wordt de mond tot lach verplooid,
Als wij van uw verjaring spreken.
Een handdruk en een kus beduidt,
Dat hart aan hart weêr vaster sluit.
Vlug is dan 't heden ons ontweken:
Wij zijn getooverd in 't voorheen;
Wij smaken de oude zaligheên.
Weer staat de levenslust voor de oogen,
Schoon als de kleur der regenbogen;
Ons harte bidt: ‘bewaar, o God,
Nog lang zoo zoet ons echtlijk lot!’

Hare bede, helaas, werd niet verhoord, want op 12 December 1880 overleed haar trouwe levensgezel, de bekwame heel- en vroedmeester, de beschermer der ongelukkigen, de vriend van allen die hem kenden. Diep werd dokter Van Ackere beweend, want bravere ziel was er niet te vinden; maar zijn heengaan trof vooral gevoelig onze geliefkoosde dichteres, die ons korts na dit smarlelijk verlies schreef, (1 April 1881):

‘Thans is mijn hemelsch huisgezin in graf veranderd. Voor mij is de wereld dood. Het gemis van mijnen dierbaren echtgenoot is een zwart floers dat alle genoegen voor mij heeft gedekt. Il beween geen stoffelijk verlies, ik kan rijkelijk leven van mijn inkomen, maar mijn zedelijk verlies is onschatbaar. Twee liefelijke oogen zijn geloken, die altoos naar mij vriendelijk gericht waren. Langs alle kanten vind ik mijne tweede ziel te kort. De liefde en de bezorgdheid mijner kinderen, vergoeden in zekeren zin de voldoening van mijn braven levensgezel. Maar een Engel is mij ontvaren, dien niemand ter wereld mij vergoeden kan.....

Mijne kinderen, de vriendschap en de letterkunde, die heilige drievuldigheid, blijft mij een troost in de diepe droefheid, 't is te zeggen een druppel balsem in mijnen bitteren smartkelk. Zonder die zalving aan mijne opengescheurde zielswonde, zoude ik wenschen ook in het graf te zijn.'

Sedert dit smartelijk verlies zijn de meeste gedichten de pen van Mevr. Van Ackere ontvloeid rouwgedichten, zinspelingen op het vervlogen geluk, herinneringen aan den dierbaren afgestorvene, die getuigenis afleggen van de diepste droefheid, en die tevens ook eene eereplaats in den nieuwen bundel zullen bekleeden, o.a. *Hei Februari viooltje* en het onuitgegeven gedicht *Mijn Bloemhofje*

***

De op ons genomen taak is ten einde; eenvoudig weg hebben wij het leven van Mev. Van Ackere verteld en tevens eenen blik geworpen op hare werken. Met opzet maakten wij gebruik van de oordeelvellingen der meest geliefkoosde Noord-Nederlandsche dichters, ten einde onze eigene beoordeeling meer kracht, meer waarde bij te zetten.

Of wij er in gelukt zijn bij eenigen den lust te doen ontstaan de werken van Mevr. Van Ackere ter hand te nemen, om nader met de hoog begaafde vrouw kennis te maken, weten wij niet, doch wij durven het hopen, overtuigd dat zij dan den wensch van den dichter zullen bijtreden, wanneer hij zingt:

O! dat uw lied nog lang door Nederland weerklinke,
In Neerland's taal, zoo toovrend zoet!
Zing ons van huislijk heil, van vrouwenliefde en - leven,
Van vriendschap, kunstgenot, van al wat, schoon, verheven,
En edel is en goed.

O! moogt gij lange nog de dichterharp doen trillen
Door uwe feeënhand!
Blijf, dichteres, nog lang ons hart en ziel verrukken,
Op 't eereveld der Kunst uw zegepalmen plukken,
Tot eer en roem van 't Vaderland!

Tentoonstelling in de Kunstkring.

Bij eene eerste oppervlakkige wandeling door de zaal ontving ik een zeer slechten indruk van de schilderijen; het waren alleen eenige groepen, in klei gemodelleerd, die mijne aandacht trokken. Gewoonlijk en zeer ten onrechte, spreekt men aan het einde van kunstverslagen over beeldhouwkunst. Welnu ik zal er nu mede beginnen en in de eerste plaats melding maken van het keurig groepje getiteld *Rozen* door Mr Duwaerts, de drie beelden van M^{r} van Beurden, die ook goed gemodelleerd zijn, benevens het groepje van Mr Dupuis.

Wat zal ik nu van de schilderijen zeggen. Er waren er ruim dertig. Het schilderstuk van Mr Joors, eene boeren werf met koeien, is eene zeer goede compositie, waar van kleur en teekening; ook dat van Mr Boom heeft verdiensten: benevens de twee portretten van Mr Siebert. Het overige is beneden alle krietiek; wij zullen er daarom maar over zwijgen en hopen, dat eene volgende tentoonstelling beter moge zijn.

MODERATUS.

Tooneelnieuws uit West-Vlaanderen.

De maatschappij Rhetorika van Roeselare, gaf Zondag 21 October. hare tweede vertooning van het tooneeljaar 1883-1884, met de medewerking van Mev. Bataille, uit Brussel. Het programma droeg:

De Ellendeling, drama in 3 bedrijven, vrij naar het Fransch bewerkt door Aug. Deraedt, bestuurlid; en

Ogarita; blijspel door Van Peene, met muziek van Karel Miry.

Zeggen wij het rechtuit: onze verwachting is verre overtroffen geweest.

Er moet meer dan gewone kunstlust bestaan bij de HH. werkende leden, om de zeldzame oogenblikken rust, die hunne menigvuldige handelsbezigheden toelaten, gansch en onverdeeld aan de tooneelstudie toe de wijden! Dank aan dien zoo te prijzen kunstlust, heeft de Rethorika het zooverre weten te brengen, dat zij heden eene vergelijking met maatschappijen van veel volkrijker steden niet de duchten heeft. En

dit, spijts moeielijkheden van allen aard, gebrouwd door de politieke kleingeestigheid, die - jammer genoeg! - hare ezelooren overal, zelfs op tooneelgebied, wil tusschensteken.

De heer Aug. Deraedt heeft eene meesterlijke vertaling geleverd. De taal is verheven, zuiver, gespierd en vloeiend.

Echter moeten wij er eenige zinnen in afkeuren, waarin het lidwoord door eene te groote opeenhooping van bepalingen van zijn naamwoord gescheiden is. En dit zet onvermijdelijk loomheid bij. Enkele uitdrukkingen rieken wat Fransch. De H. Deraedt neme dat in aanmerking bij het herzien zijns gewrochts.

Ziehier den inhoud van het drama.

Eugenie Durmur, de bankiersdochter, is verloofd aan Jonkheer Dulaunay. Beiden minnen elkander teederlijk. Vóór zijn huwelijk moet Dulaunay eene groote handelsreis ondernemen, die hem 3 jaren van zijne geliefde scheidt. Karel, Eugenie's broeder, onderneemt intusschen eenen speeltocht. De eerste klerk, Maurits, vergezelt hem. Deze is een speler. Hij heeft regelmatig zijne jaarwedde verspeeld en reeds 30.000 fr. effekten onderteekend. Om zijnen schuldeischer te kunnen voldoen, vermoordt Maurits zijnen jongen meester en ontfutselt hem de 40. 000 fr. banknoten, waarvan Karel drager is. De ellendeling zelf, brengt der familie Durmur de droeve mare over. Hij verzekert met zijnen meester overvallen geweest te zijn, door baanstroopers, die Karel gedood en uitgestroopt hebben. Bij de verdediging heeft Maurits twee wonden, (die hij zich zelven toegebracht heeft) ontvangen Vader Durmur valt zinneloos. Na goed twee jaren, bekomt hij het verstand terug. Hij ijst bij de gedachte in de failliet gedompeld te zijn. Doch welke is zijne blijde verrassing: in stede van de armoede en de schande is zijne fortuim, dank aan den iever en eenige welgelukte speculatiën van Maurits, vervijfdubbeld. Durmur wil hem beloonen met de hand zijner dochter te schenken. Het kontrakt zou 's anderendaags geteekend worden, toen plotselings Jonkheer Dulaunay van zijne reis terug komt. Hij gaat Durmur zijne belofte herinneren. Deze zend den minnaar barsch de deur uit, tot groote wanhoop van Eugenie, die Maurits haat. Na vele uitstellen wordt de wissel van 30,000 fr. bepaaldelijk door Vauthier, geldleener, aan Maurits ter betaling aangeboden. Deze betaalt met de vrucht van zijn schelmstuk. De jood bemerkt dat de banknoten doorstoken en met bloed bevlekt zijn. Toch aanvaardt hij ze. 'S anderendaags, gaat hij vader Durmur een groote som 80,000 fr.) betalen. Onder de banknoten bevinden zich de doorstokene. De bankier bemerkt de bloedvlekken, de doorstekingen en herinnert zich de nummers. Hij raadt alles. Vauthier wordt aangehouden, doch bekomt de vrijheid weer, daar hij de bebloede banknoten van Maurits ontving. Men wil Maurits aanhouden. doch deze stelt, door eenen kogel, einde aan zijn ellendig leven. Jonkheer Delaunay en Eugenie.... De rest raadt zich.

De HH. Aug. Deraedt en D. Denys hebben meesterlijk de rol van Maurits en vader Durmur vervuld. Die heeren zijn op de planken te huis. Evenveel mag gezegd worden van Alf. Scherrier (in de rol van Delaunax), Jules Rabau (in die van Vauthier) en F. van Moerbeke (in die van Valentijn, oud Kasbediende).

Een tooneelgroep, die zulke leden telt, moet niet duchten in prijskamp op te gaan, tegen befaamde maatschappijën. En het is te voorzien, dat de Rhetorika van Roeselare, bij aanstaanden tooneelkamp door de Kortrijksche Kruisbroeders uitgeschreven, zich met eere uit den slag trekken zal. *Willem van Dampierre* en *Tamboer Janssens* zullen daar op wieltjes loopen.

Mevr. Bataille heeft de talrijke toejuichingen verdiend. Zoo wij echter eene bemerking maken mochten, wij zouden haar aaraden wat min te *declameeren.* Het overdrevene misstaat altijd en overal. Het is vast te zien, dat het *kluchtige* haar vak is. In *Ogarita* was zij onverbeterlijk.

Een wel verdiend bloempje aan de HH. D. Denys (kapitein Westman) Edm. Pil. (Kozijn Gustaaf), Aug. Deraedt (dansmeester Springers), Jules Rabau (Geert) en Florent Loosveldt (eerste matroos).

Zij hebben eens te meer bewezen, dat men met moed en wilskracht zich naar alle vakken plooit.

Het orkest begint op den echten leest geschoeid te worden. Ee woordje lof en aanmoediging voor den heer bestuurder Emiel Dekeyser. Het is wel verdiend, voorwaar!

Ten slotte, drukken wij den wensch uit, vele zulke avondstonden te mogen doorbrengen.

Dadizeele, 23 *October* 1883.

O. MIKRON.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- De *Vlaamsche Broederbond* van Brugge heeft besloten de Vlaamsche schrijvers van België uit te noodigen tot eenen wedstrijd voor een Blijspel van ten minsten 2 bedrijven, met of zonder zang.

De mededingende handschriften moeten vóór 1 Juli 1884, vrachtvrij besteld zijn aan den heer Eere-voorzitter des *Vlaamschen Broederbonds*, Ontvangerstraat, n° 6, te Brugge.

Het bekroonde werk blijft de eigendom der maatschappij, die het recht heeft het te doen drukken en uitvoeren. Het bestuur des *Vlaamschen Broederbonds* zal met den schrijver eene overeenkomst maken, wanneer het stuk door vreemden zou moeten opgevoerd worden.

Den bekroonden schrijver zal een verguldeermetaal en 500 frank geschonken worden.

- Uit Antwerpen wordt aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* geschreven:

'Een heugelijk nieuws op letterkundig gebied heb ik u meè te deelen. Jan Van Beers heeft een nieuwen dichtbundel gereed. Na veertien jaren zwijgens mocht men gaan vreezen, dat de zoo graag gehoorde stem verstomd was. Die vrees blijkt gelukkig ongegrond.

Ik mocht gisteren avond aanzitten bij een feestje, zooals het een mensch niet dikwijls gegeven is meê te vieren. De dichter las eenige zijner afgewerkte stukken. Het gehoor bestond uit mev. Van Beers et uwen dienaar.

Ik zou heel veel willen vertellen van wat ik hoorde, maar ik mag aan 's dichters werk voor uwe lezers de aantrekkelijkheid der nieuwheid niet ontnemen.

Ik bepaal mij dus tot het aankondigen van het nieuws, en voeg er slechts bij dat de bundel verscheidene kleine stukken zal bevatten, benevens een verhaal van langeren adem: *In verlof*, en een stuk, het belangrijkste van allen, *Mijn Confiteor*, getiteld, waarin de dichter in den vorm van een brief aan zijn vriend pastor W. te Z. een overzicht geeft van de wijze waarop zijn wereldbeschouwing ontstond, en eene staatkundige en godsdienstige geloofsbelijdenis aflegt.

Het is een gewichtig stuk uit de geschiedenis.'

- Eene Commissie is tot stand gekomen, gevormd uit een paar dozijnen Vlaamschgezinden, behoorende tot de twee staatkundige partijen, welke ons land verdeelen. Zij zullen de taak op zich nemen de noodige gelden in te zamelen om op Conscience's graf een gedenkteek en op te richten, den grooten en goeden man en zijn volk waardig.

Nieuwe uitgaven.

BARNADY RUDGE door Ch. Dickens. Tweede deel. In-8°, 215 bladz. Gent, Ad. Hoste.
Fr. **1.50**.

- HET VERLATEN HUIS door Ch. Dickens. Eerste deel. In-8°, 232 bladz. Gent, Ad. Hoste.
Fr. **1.50**.
- PRUDENS VAN DUYSE'S NAGELATEN GEDICHTEN, in 't licht gegeven door Florimond van Duyse, onder toezicht van Jan van Beers en Emanuel Hiel. 5e deel: Eerste stuk: *Liedekens*. Tweede stuk: *Kindergedichtjes*. 160 en 148 bladz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Bij inschrijving
fr. **2.50**.
- JAARBOEK van het *Willemsfonds* voor 1884. In-8° LXXXII, 196 en 96 bladz. Gent, Jul. Vuylsteke. Uitgave van het *Willemsfonds,* nr 105.
Fr. **2.50**.
- VOORZITTER GARFIELD door Emile De Laveleye. Vertaald uit het Fransch. Gent, Jul. Vuylsteke. Uitgave van het *Willemsfonds*, 103.
Fr. **0.50**.

De vrijheid is het leven. *Novelle voor onze Jongens.*

I.

Jan was tien jaren oud. Hij was wat men ‘een goeden’ noemt. Hij liep, sprong en vocht als de wildste van het straatje; met gescheurde broek en zwart gezicht kwam hij dikwijls te huis; ging er ‘een muziek’ in de groote straat voorbij, dan was Jan immer bij de bende, die, hand in hand, dansend de maatschappij vooruithuppelde. Kwam de lantaarnaansteker met zijne ladder aangestapt, dan hoorde men Jan van de luidste schreeuwen: ‘Hij gaat op! hij gaat op!..... hij komt af! hij komt af! hij komt af!..... hij moet rij-ij-en!’

De jongens hadden hem lief: hij had een goed hart. Hij dorst wel zijnen makker eenen bal papier in het gezicht werpen en dan met het onschuldigst gelaat der wereld voor den dag komen; doch, en dit is van belang, kwam het in de klas op straffen aan, Jan trok zich niet terug gelijk velen, op wie hij met verachting neerzag, Op tienjarigen ouderdom begint men reeds zekere dingen - korte broeken en groote schoenen zijn er ook bij - te verachten, diep te verachten.

Hij onderging geduldig zijne tuchtiging; zoo groot was zijne verkleefdheid aan de makkers, dat hij menigmaal een handje toestak, als ze eenige honderden *lijnen* moesten afkrabben. Jan kende het geheim om met drie pennen te gelijk te werken, en zijne handigheid bewees hem en zijnen gezellen soms gewichtige diensten.

Hij had zijne kameraden, en ook de dieren lief.

Zie, hij kon maar niet lijden dat de hond van den *vuilman* zooveel slagen kreeg; hij zag hem met droefheid aan, wanneer de voerman, met de groote holleblokken, aan zijn overladen paard schoppen op den buik toediende.

Ware hij grooter, hij zou meer doen dan *aanzien!*

Wat kon hij nu tegen den brutalen voerman, die grove handen had en eene zweep, die Jan eens voelde, wanneer hij achter op den wagen geklauterd was?

Hij moest zijnen rechtmatigen toorn bedwingen. Om zich te wreken over de onmenschelijke behandeling der beesten, wierp hij steenen naar den *vuilman* en riep den voerman allerlei scheldwoorden na; zelfs kwam het: ‘dief!’ met kracht over zijne lippen: dit was het toppunt zijner woede.

Jan, was nochtans een goede jongen.

Er stond eene ledige muit op zijnen zolder. Eens, - 't was een Zaturdag namiddag en dus moest hij naar school niet gaan, - was Jan naar den zolder geklommen, om een touw, dat hij aan het dakvenster wapperen zag, beneden te halen: een touwtje komt steeds van pas.

Daar zag hij de muit staan. Hij wist wel dat zij er was; de makkers hadden hem dikwijls van zijne ‘veugelmuite’ hooren spreken.

Ze was vuil, zijne ‘muite.’ De ijzerdraadjes schenen in dikte verdubbeld door het stof dat erop lag. Wanneer Jan erin blies, steeg er een wolkje uit op.

Zoo hij ze eens kuischte? Er was niets aan gebroken. En zoo hij eenen vogel kocht! hij zag zoo geerne ‘veugels.’

Daar komt hij voorzichtig de trappen af. Moest er veel stof uit de muit vliegen, dan zou moeder kijven en hij liep gevaar min centen te krijgen dan hij dacht om zijnen inkoop te doen.

- ‘Wat gaat ge nu verrichten, kapoen?’

Jan's moeder is weleens een aardige vrouw. Ze is aan het schoonmaken der stoof, - ze houdt van glimmende meubelen; - doch de terpentijn doet haar hoofdpijn krijgen; ze werkt zich in het zweet om de roode vlek uit het deksel te doen verdwijnen en daarom zegt ze: ‘kapoen.’

- ‘De muite kuischen, moeder.’

Jan meende dat het er ging ‘op zitten.’

- ‘En waarom, zwarte moor!’

Natuurlijk *zwarte* moor: Jans gezicht is vol stof gewaaid, als hij in de muit geblazen heeft.

- ‘'k Zal 'nen vogel koopen, moeder;’ en zijn gelaat

straalde van verlangen; ‘eenen, die schoon zingen kan, eene *vijnke*, moeder, een klein lief vijnksken.’

Moeder zegde niets; ze arbeidde voort en wreef zich in het zweet op de roode vlek van het deksel der stoof.

Wat hadde ze kunnen zeggen op het onschuldig woordje van heuren Jan, dien ze lief had, al noemde ze hem ‘kapoen’ en ‘zwarte moor.’

II.

Netjes hangt de muit aan den muur. Jan is naar den Kouter.(1)

Daar wordt handel gedreven, op den ‘kijter’! Niet zooals den Vrijdag aan de beurs, door heeren met roode gezichten en gouden of vergulden kettingen op den buik. 't Is een handel van lageren graad. Honden, katten, vogels, konijnen, bloemen, printen, oude boeken, rattenvergift, brillen, vogelkooien, poeder om vette kragen zuiver te krijgen, dit alles wordt er onder aanhoudend gegons, gebabbel, geblaf en geroep verhandeld.

Jan ging een vinksken koopen. Hij kreeg vijf centen van zijne moeder, vijf van vader, een halven kluit(2) van zijne *groote* zuster, en, met de vier centen, die hij ‘snapte’ - ziedaar een woordje van Jan - om voor den schoenmaker uit het straatje boodschappen te doen, vormde dit zijnen schat, een waren schat op tienjarigen ouderdom.

Onder het gaan rinkelde het in zijnen broekzak en, rinkelde het soms niet, dan overtuigde hij zich bijtijds of alles nog in orde was.

Het was eene groote zaak, een ‘vijnksken’ koopen.

Aan de eerste muit houdt Jan stil.

- ‘Baas, hebde vinken?’

Dit was gericht tot eenen boerenjongen, die misschien reeds eenige uren afgelegd had om wat centen te ‘profeteeren’ zonder ergens ‘binnen te gaan.’ Hij heeft den ganschen

(1) Openbare plaats te Gent. 's Zondags houdt men er des morgens markt.
(2) Vijf centiemen.

morgen tabak geknauwd; onder zijne linkerwang zit nog een bol.

- ‘Ja ik.’

- ‘Hoeveel vraagde veur eentje?’

Jan wachtte nieuwsgierig den prijs. Moeder had hem gezegd: ‘Ge moet afbieden, Jantje; den helft af, gelijk in de vischmarkt.’

- ‘Hij zal niet durven,’ had zijne groote zuster er op geantwoord.

- ‘'k Zal zeker durven,’ zei Jan.

En hij zou durven. De boer zag er dom uit; Jan had zijne fijne oogen niet gezien.

- ‘Gaat gij een veugelken koopen?’

De bal tabak schoof naar de rechter wang. De boer bezag den knaap ongeloovig en drukte geweldig op *gij*.

- ‘Ja ik,’ zei Jan, reeds half uit zijn lood.

- ‘Hoeveel geld hebde?’

- ‘Veertien eens.’

Slimme Jan! De vijf centiemen, waarvan hij niet sprak, zouden dienen om suiker te koopen voor zijn vinksken.

Vooruitziende Jan!

- ‘Veertien eens!’

De boer wreef met zijne roode hand aan zijn rooden kin en, terwijl hij zijne blikken op de muitjes dwalen liet, herhaalde hij langzaam: ‘veertien eens..... hum!..... veertiene.....’

Jan stond op heete kolen, met de eene hand in den zak, om ‘op den tast’ den halven kluit af te zonderen; de boer moest er niets van merken.

- ‘Eh wel, 'k zal u voor dat geld een schoon beestje geven.’

En terwijl hij zich bukt, - hij spuwt zoo na op Jan's blinkende schoenen - om den vink uit de kooi te nemen: ‘'t is de helft te weinig, veertien eens, weet ge; maar, *avijn*, ge zijt mijne handgifte.’

Al had de boerenjongen maar een enkel vogelken meer over, hij zou den laatsten kooper nog zijne handgifte durven noemen en wellicht een kruis maken, om den zegen des hemels over zijne waren en over zich zelven te roepen.

Het gevangen vinkje had wel dien zegen noodig!

- ‘Daar, jongen, ge doet er 'nen goeden slag aan.’

Wat moest Jan afbieden, gelijk moeder gezegd had?

Een oogwenk nadien waren de veertien centen - de halve kluit was in den zak gebleven - tegen eene vink verwisseld.

Voorzichtig droeg Jan hem in zijn rooden zakdoek. Hij meende den ‘baas’ te zeggen dat de vogel zoo dik was en er zoo oud uitzag, doch hij dorst niet, omdat hij eenen ‘goejen slag’ deed.

III.

Daar gaat hij langsheen de huizen van den Kouter; in het midden is er te veel volk en hij draagt zorg voor zijnen ‘veugel.’

Met opzet trekt hij voorbij de ‘Kekoorde’[(1)] met zijn rooden zakdoek onder den arm, als om aan de rijke heeren, die er staande of liggende aan de deur hunne sigaar rooken, te zeggen: ‘Ziede wel, ik heb een vinksken; 'k ben nog maar tien jaar en ik koop reeds vinken voor veertien cens en eenen halven kluit over.’

Jan zegde het niet, doch het was alsof hij het wilde zeggen, want hij keek dikwijls naar de ‘Kekoorde’ om; of het naar de sigaren was heeft Jan nooit gezegd.

Den halven kluit, dien hij *gefliept* had, liet hij onophoudelijk tusschen zijne vingeren glijden; eens zelfs wierp hij hem draaiend in de hoogte en bij die uitspanning landde de rest van den schat bijna in eene riool aan.

Er was veel volk op wandeling. Wat had hij werk met zijn vinksken.

- ‘Hee, Jan, wat hebde daar?’

De kameraad stak reeds de hand naar den zakdoek uit.

- ‘Kom er niet aan, Karel, 't is een vogel.’
- ‘Van wie?’
- ‘'k Heb hem gekocht op den Kouter voor veertien cens.’
- ‘Is dat veel!’

(1) *La Concorde*, bijzondere maatschappij; het lokaal, met zijne korte zuilen, bevindt zich op den Kouter.

- ‘Wat! is het veel? Ge zoudt gij hem zeker voor min koopen? 'k Heb moeten afbieden, man, afbieden!.... Dat zoudt gij niet durven, he?’

Wie vraagt u leugentjes, Jan?

- ‘Doe 'nen keer uwen zakdoek open, Jan.’

- ‘*Toet swiet*! mijn vinksken zou kunnen wegvliegen. Daar, ge moogt er eens aan voelen.... Ziet ge wel dat het een vogelken is. 'k Zal de muite, - ge weet wel, mijne muite? - 'k zal ze voor het venster stellen.’

- ‘Hee! Jantje heeft eene *vijnke* gekocht!’

Een heele troep jongens.

- ‘Is het waar, Jan?’

- ‘Ja, 't is waar; voel er 'nen keer aan;.... stillekens.....’

- ‘Jantje, doe eens open; we zullen er onze mutsen voor houden.’ Onze jongen stapt verder.

- ‘Oei! oei! oei! hij heeft nen vogel!... 't is erg, mijn vader heeft wel duiven.’

- ‘Op de kamer mijner tante zijn wel drie kanarie-vogels.’

- ‘Kunt gij eenen vink nadoen?’

- ‘Pierrr!.... wiet, wiet!’

- ‘Nee, hoort: wiert!.... wiet! wiet! wiet!’

En eindelijk in koor den schranderen vinder na, die het op den buiten gehoord had: *Pierrr!..,*. een beetje wachten.... *wiets! wiets*, *wiets*, *wiets*, *wiets!*.... nog een beetje wachten.... *tsieptirrrrewiets!!*

't Moest wellicht als uitjouwing dienen voor Jan.

IV.

Jan is binnen. De makkers, die hem gevolgd zijn, ‘raisonneeren’ buiten.

- ‘Eh wel, jongen?’

- ‘'k Heb eenen, moeder, en 'k heb nog eenen halven kluit.’

De *groote* zuster, die bezig was hare voeten te wasschen toen de kleine binnentrad, hinkt nu op één been tot aan de tafel, om het vogelken, dat met het kopje uit den zakdoek blikte, te bekijken.

- ‘Zie, zegt ze, dat is nu een zangvogel van den buiten.’
- ‘Hij is gisteren gevangen, moeder; de baas zegde het.’
- ‘Geloof dat niet, jongen. God weet hoelang het beestje reeds opgesloten zit.’
- ‘Arm beestje,’ kon Jan zich niet onthouden te zeggen, terwijl hij het vogelken bezag.
- ‘Moeder, houd eens mijnen zakdoek vast, als 't u belieft; we gaan eerst water in de muit zetten.’

En Jan naar de pomp; het schotelken water in de muit.

Pram!...

Gesloten is de muit en binnen de vink.

- ‘Het ziet er een aardig vinksken uit, Jantje,’ zegt de groote zuster, die nog altijd met een natten voet aan de tafel staat te druppelen.

Jan hoort niet. Met beide armen op de tafel ligt hij voor de muit. Hij steekt de lippen vooruit en: ‘piep!... pu-iep!... pu-iep!...’ gaat het.

Het vinksken ziet hem schuw aan. Onze jongen steekt den vinger tusschen de traliën.

- ‘Pietje! Koko!’
- ‘Vrrr!... vrrr!’

De vink klemt zich aan de muit, zoo ver mogelijk van zijnen meester.

- ‘De vogel is benauwd van u, Jan,’ zegt moeder.
- ‘Wacht, ik zal mijne klak afnemen.’

Hij werpt zijn hoofddeksel op tafel.

Vrrr! vrrr! vrrr!!

Hevige gymnastiek in de muit.

- ‘Ziet ge het nu... Gaat maar allemaal weg en laat mij alleen kijken; de vink is niet gewoon door zooveel menschen bezien te worden.’

Moeder loopt heen en weer in de keuken; de groote zuster is naar den emmer gehinkt en alles gaat weer zijnen gang. Jan blijft met de knieën op eenen stoel vóór de muit liggen.

- ‘Ge hebt u wat in uwe knuisten laten steken, jongen,’ zegt vader, die van boven komt en het heele spel gehoord heeft.

Jan denkt aan zijne veertien cens, zijne acht-en-twintig centiemen; hij maakte zich een gansch ander gedacht van een ‘vijnksken.’

- ‘Waarom blijft hij toch zoo schuw?’

- ‘'t Kan wel missen in zulke enge muit; die vogel komt van den buiten, weet ge.’

Dit is van de *groote* zuster, die veel gelezen heeft en nog veel leest.

Jan vatte niet al te goed waarom de vink zoo wild moest opvliegen, nu hij slechts voor de eerste maal in zijn huis kwam.

De jongens hadden, met den neus tegen de ruiten, het tooneel met den vogel afgezien; één had zelfs tegen het venster getikt als moeder zich bukte om onder de kast te vagen en had een leelijk gezicht naar Jan getrokken om hem te herinneren, dat de ‘muite’ er nog niet stond.

Hij begreep hen wel, doch hij hield zich onwetend; zijn beestje was te schuw; morgen zou hij zien.

Moeder meende dat de kapoenen van daar buiten het vogelken niet zonden verbeteren.

De kooi werd aan den nagel gehangen, tot spijt van Jan, die nu op eenen stoel moest staan om er in te kijken, en dikwijls in zijne beschouwing gestoord werd door: ‘Pas op dat ge niet valt, de stoel wiegelwaggelt.’ - ‘Hij zal er wel aftuimelen.’ - ‘Jan, gaat ge daar zoo geheel den dag blijven staan?’ - ‘Jantje, hoe zal uw vogel heeten?’ - ‘Jantje, is het een manneken of een wijveken?’

Jan keek wel eens kwaad, doch zegde niets en bleef staan.

Eindelijk had hij toch van zijnen schuwen vogel genoeg; hij sprong van den stoel en twee minuten later liep hij met de andere bengels op eene rij in de straat, zingende:

‘Loopen, loopen, loopen.
Jan de beer is daar! Jan de beer is daar!’

Het straatje galmde ervan, zoo schreeuwden ze en zoo trappelden ze!

Hoe was 't mogelijk? Jan had zijnen vogel vergeten! Hem kon het niet schelen of het arme beestje met den bek in de pluimen nu droevig te kijken zat, hoe moeder het groensel voor de soep klein trommelde; hoe vader, die afgesneden schoenen voor pantoffels droeg en ze zoo gemakkelijk vond, nu en dan beneden kwam om te zien wanneer de lever zou gaar zijn, en hoe de groote zuster de laatste hand legde aan heure glimmende haren: ze had er een weinig, zeer weinig

pommade aangewreven en ze stond in den spiegel te zien hoe ze het best met een wederspanning lokje over den weg zoo kunnen.

Neen, dit deed Jan niets; hij wilde zelfs niets van zijnen ‘veugel’ vertellen; hij liep met de anderen en zong van ‘Jan de beer.’

V.

De dampende soep staat op tafel

Voor eenige oogenblikken heeft vader ‘een halveken’ gedronken in de buurt. Nu zit hij met flinken eetlust. Dikwijls reeds had Jan's zuster met dit halveken den spot gedreven en gezegd, ze had immers veel gelezen, dat het eene slechte gewoonte was, dat de maag er door lijdt en dat zij nooit een ‘druppelken’ vóór het eten zou willen. Ook niet na het maal.

Vader zegde wel niet dat zij ongelijk had, doch hij was nu eenmaal aan zijn ‘glazeken klare’ gewoon; hij hield er aan en scheen er zich wel bij te gevoelen.

De groep jongens op straat was uiteen gegaan.

Rechts en links was een hoofd uit de deur gekomen om te roepen: ‘Eten, Lowie!’ - ‘Eten, Pier!.....’ Jan's vader had op den dorpel een langgerekt geschuifel laten hooren, en Jan zat nu met zijne familie aan den disch.

Blazend had hij twee lepels soep laten binnenvloeien. Zijn blik viel op de kooi. Wat zag de vink er treurig uit!

- ‘Arm beestje,’ dacht Jan weder. En terwijl hij te kijken zat, gleed zijn lepel van tusschen zijne vingers in de telloor; eene golf soep zwalpte op en kwam op eene zondags-vest te recht.

- ‘Ziet ge 't!’ Hier stoof Jan's zuster op. ‘Hij verricht wederom wat. Hij zal nog ongelukken doen met zijnen vink. 't Is lief, uw vinksken! Ge bederft er uw kostuum voor en dezen morgen hebben wij niet eens bemerkt dat wij eenen vogel hadden. Hij is geestig!.... Gij moogt er u mee bemoeien om iets te koopen!..... waarachtig!’

Daar was het gesprek op den vink. Jan was er gelukkig van af met de soep op zijn vest, dat hij nu trachtte schoon te likken.

- ‘Ja, de vink!’ antwoordde vader, ‘nu blijft te zien of hij zingen zal.’

- ‘Als ze de oogen uitgesteken worden en in eene zeer kleine kooi gezet,’ bracht moeder in, ‘dan zingen ze schoon.’

- ‘Wat blieft u?’ zei Jan.

- ‘Hij moet blind zijn, jongen,’ sprak vader en hij draaide met wellust een stukje vleesch in den mostaard, ‘anders doet hij den bek niet open.’

Vader hield van mostaard; men krijgt er verstand van, evenals van konijnenhersenen, gelijk moeder altijd lachende zegde. De groote zuster trok er den neus voor op. Jantje keek aardig naar de muit.

- ‘Allemaal prullen, dat blindmaken,’ liet de zuster er flink op volgen, terwijl ze voort at.

Buiten zingen de vinken wel; daar zien ze toch, In de kleine kooi zingen ze zeker van plezier, omdat ze niet weten wat rond hen gebeurt, omdat ze de lieve zon.....

- ‘Hoe doet men het, vader, om eenen vogel te blinden?’ viel de knaap nieuwsgierig in.

De zuster had juist een stukje vet vleesch in den mond en ze deed al de moeite der wereld om het behoorlijk door te zwelgen.

Anders hadde ze Jantje wel gezegd dat hij diende te zwijgen als *groote* menschen spreken.

Daarop ging vader aan het vertellen van gloeiende breinaalden, spartelende en schrikkelijk huilende vogeltjes, donkere muiten en meer ijselijke dingen, waar Jan zoodanig naar luisterde dat zijne aardappelen koud werden en hij ze van zich schoof.

Wie zou kunnen eten in dit geval?

- ‘Leelijke lekkerbek!’ Dit - en een kwade blik - kwam van moeder, die een zenuwken van het bord der zuster nam om het te kraken. Jan had niet gehoord wat ze zegde.

- ‘Dat vind ik toch niet schoon, meende hij.

- ‘'t Is natuurlijk niet schoon de lieve beestjes opsluiten, die zoo gaarne vrij leven bij de bloemen en in de zuivere lucht; 't is eene schande! Wat zouden de mannen zeggen, ndien men hun de oogen uitbrandde om ze te doen zingen?

Ze zouden hemel en aarde verzetten en ze zouden gelijk hebben; en nu doen ze dien nuttigen vinkjes, want ze eten, ik weet niet hoeveel duizenden wormpjes per dag, ze doen dien nuttigen diertjes, zeg ik, zooveel pijn aan. 't Is eene ware schande, is 't eene ware schande!'

De zuster had dit alles in éénen adem gezegd.

- 'Barbe' - ze heet Barbara - 'ge zegt het wel,' sprak moeder; ik vind het ook zeer slecht gedaan.

'Maar gelukkiglijk komt de wet er tusschen.'

Onze jongen meende te vragen wie 'de wet' was; doch het was hem voldoende dat 'hij' of 'zij' er tusschen kwam. Hij kreeg innig medelijden met de vinken, vooral nu zijn 'veugel' geducht in de traliën pikte.

- 'Verledene week zijn twee vinkenblinders gestraft, te Haarlem of te Arnhem, in Duitschland, geloof ik. Daar is men zeer streng en men heeft gelijk.'

Er was niemand om vaders aardrijkskundige meening te verbeteren, zelfs de groote zuster niet.

Men moest de wet zijn, dacht Jan. *Men* straft de beulen der vogelen en dat 'ging' hem.

- 'Zie het staat hier,' zei Barbera en ze wees in het *Volksblad*, dat ze dikwijls onderweg kocht, '*Te Arnhem (Holland)*, - 't is in Holland, vader; - *te Arnhem (Holland) is eene strenge straf toegepast op eenen persoon*, *die eenen vink de oogen had uitgebrand om zijnen zang te verbeteren.*'

- 'Wel besteed!' riep Jan en wierp bijna zijne telloor van tafel; 'ze moesten nog meer hebben!' *Ze*, dat waren de vinkenblinders.

- 'Zelfs,' voegde de zuster erbij, 'om de vogels op te sluiten moest men straffen uitdeelen. Een beestje zijne vrijheid ontnemen! Ze laten zich sterven van honger, de vinken. als men ze niet uitlaat. Dan heeft men veel gewonnen!'

- 'Zoo, ze willen niet meer eten?'

Jan was ten top van verbazing.

- 'Natuurlijk, ze zeggen voor hunne rekening: liever dood, dan achter de traliën te zitten; en zoo moest het zijn,' zei Barbe, 'de vrijheid is het leven!'

Wie had ooit kunnen denken dat Barbera zoo spreken kon, als men ze voor den spiegel zag staan?

Jan verstond wel 'achter de traliën zitten', doch de laatste woorden der zuster wilden er al niet wel in.

Ze kan het goed zeggen, Barbe: ze zit ook altijd met den neus in een boek of eene gazet, al kost ze maar twee centiemen.

VI.

Ze hadden den ganschen namiddag gespeeld, en zich vermaakt!

Het ging alle verbeelding te boven.

Naard had zich eene dikte aan het hoofd gevallen. Karelken had zijne broek gescheurd en was van zijne moeder ‘troef’ beloofd. Ze hadden aan twee bellen eenige ferme rukken gegeven, gezongen van:

't Zijn die jongens van Gent! en nu trokken ze huiswaarts, arm en arm, schreeuwende:

‘En al wie nog zal spotten
Met de keuning zijn piotten,
Zal den bak in gaan!’

Wel hadden ze zich vermaakt! Hoe spijtig dat het niet alle dagen zondag is!

Jan is doodmoe. Zijn ‘souper’ en zijn nachttoilet vragen niet veel tijd. Op een oogwenk, op een siekond - zeggen de jongens - is hij in zijn bed, op den zolder.

Geen schoon bed dat Jan heeft. Hij schertst dikwijls met de lange pluimen’. Barbe zegt, en ze weet het goed, dat stroo beter is dan pluimen of wol; men krijgt er geene hoofdpijn van. 't Is waar, Jantje heeft nog nooit hoofdpijn gehad.

Houd u aan uw strooi, jongen: uw lichaam zal er door verharden, ge zult een flinke man worden.

Onze held - een held van tien jaren - slaapt. Een gezonde slaap is het, die velen op zachte bedden met hemels erboven en tapijten ervoor, te vergeefs zoeken. Spel, oefening - de arbeid in het leven - dat alleen geeft recht tot rust, eene voortreffelijke rust.

Eene geruste slaap! Jan heeft niets op zijn geweten dan twee rukken aan eene bel, een leelijk geval - en den vink, die beneden in de muit zit.

Mocht het zóó blijven, jongen!

Het zweet staat op Jan's dik gezicht

Tip, tip. tip... tip tip!...

Jantje kijkt. Op den rand van het bed zit de vink van veertien eens. Hij meende reeds te hooren; ‘Kapoen, laat mij los; beul! of ik ga naar de wet!’ -

- ‘Hee! Pietje, Koko, wat komt ge hier doen?’

- ‘Och, Jantje, braaf Jantje, laat mij vliegen.’

Jan vernam een aardig snikje; de vleugels van de vink hingen moedeloos neer.

‘Laat mij vliegen!... Ik heb ginder, heel ver van hier, een nestje, een lief nestje, waar bijna niemand mij vinden kan. Hier zal ik niet zingen;... laat mij los, Jantje: ik heb twee jongskens; ze hadden reeds pluimkens, wanneer een lompe boerenjongen...’ weer een snikje, nog aardiger dan het eerste, ‘Laat mij buiten of ik zal niemendal willen eten; ik zal zoo mager worden als de traliën van de muit; ik zou nog liever sterven, dan in uwe keuken te blijven. Doe het venster open, Jan, of....’

Jan meende dat de vogel hem pikte. Hij ontwaakte.

Waar zijne voeten moesten liggen, bevond zich zijn hoofd; een kort, dik stroohalmpje stak hem in de wang.

Een zonnestraal wiegelde door het kamerken.

Jan keek naar den vink; hij was er niet; de deur was gesloten.

't Was alles maar een droom geweest.

En wip! hij is uit het bed.

Vroeg opstaan is gezond, Jantje, en zoo voordeelig als de lange pluimen, waarop gij overheerlijk gerust en gedroomd hebt.

Vlug is hij gewasschen en na eenige stonden zit hij aan het ontbijt, met vader en Barbe, die vroeg aan den arbeid moeten zijn.

Lekker ontbijt: een rogge en een tarwe boterham!

Twee tarwe ook wel, moeder ziet zoo nauw niet, vooral niet 's maandags.

Het is Jan onmogelijk zijnen droom te zwijgen. En hij vertelt, voegt hier en daar iets bij - met bijvoegen kunnen

de jongens goed over de baan - en wendt geen oog van zijn vinkje, dat ook schijnt te luisteren.

- ‘Wat gaat ge er nu mede doen!’ vroeg Barbe.

- ‘Wil ik hem maar laten vliegen? Vader, mag ik?’

Toestemmend gebaar van vader.

- ‘Laat hem maar uit, Jantje, hij wil toch niet zingen; toe!’

Er hoeft niet gezegd dat dit van de groote zuster komt. Op een oogwerk is de muit van den muur genomen en allen staan aan de deur. Jan had zelfs den tijd niet zijne boterham uit de hand te leggen.

- ‘Vooruit, Pietje; de komplementen op den buiten aan de jongskens uit den droom,’ zei moeder lachend.

- ‘Kijkt hij vliegt naar het dak, in de zon; hij ziet er nu wel frisch uit.’

- 'k Geloof het wel’ sprak Barbe, ‘het dierken gevoelt zich weder vrij; het zal zich nu niet meer laten verhongeren. Ik heb het reeds dikwijls gezegd: de vrijheid is het leven.’

Nu begon Jan te begrijpen wat dit zeggen wilde.

- ‘Pirrewiep!!

- ‘Hoor, Jan, de vink zegt: adsju!’

Jantje blikte, met de opene muit in de hand, naar het dak..... Geen vink meer te bemerken.

***

Hij heeft het wel twintig malen aan de jongens verteld. Hij was er fier over.

Sinds staat de kooi weder op den zolder. Nimmer meer heeft Jantje lust gevoeld vogels te koopen.

1883.

ALEXIS CALLANT.

Poëzie.

I.
Reine liefde.

Over 't heimvol ritselend loover
Werpt de maan haar glansgetoover,
't Beekje klatert, bruischt en zucht,
De nachtegaal vervult de lucht,
Met zijn zoet gezang, dat streelend
Schenkt aan 't droeve hart iets heelend;
Zephyr kust het sluimerend bloemekijn,
En lispelt 't zachtjes toe: rust liefste mijn.

Uw slaap blijve ongestoord, en morgen
Bij 't ontwaken zal ik zorgen,
Dat dauw uw blaadjes mild besproeid,
En rijk met diamanten tooit,
Dan in zonnelicht kunt gij gloren,
Door uw pracht het oog bekoren
Des blanken vlinders en der honingbij,
Die rond uw kelkje fladdren vroom en blij.

Laat mij u aan 't harte prangen,
Met uw fijn albasten wangen,
Liefste kleine, ik min u teêr;
Voor mij geen vreugd, geen wellust meer
Zonder u. Ach, wil me aanhooren,
Schoonste bloemken uitverkoren,
Een enkel woord drijft uit mijn treurend hart
Al het doorstane leed, mijn angst en smart.

Het bloemeken ontwaakt en luistert
Naar 't schoone, dat het windje fluistert.
Die taal houdt zijnen geest geboeid,
Terwijl zijn boezem overvloeit
Van 't zaligst en het reinst gevoelen,
Dat geen driften kunnen koelen;
't Zucht begeesterd: aan u mijn liefde gansch,
En zoent den Zephyr in den maanlichtglans.

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen, 18 *October* 1883.

II.
Het roosje uit de duinen

Een liedje voor het huwelijk van Mejufvrouw Helena P'Hondt met mijnen vriend Karel Brulez.

I.

Een roosje bloeide in 't dorre zand
Van Blankenberghe's duinen;
Ofschoon aldaar de zonne brandt,
Hield steeds dat lieve roosje stand
In die verdroogde tuinen. -
Roosje lief, roosje zoet,
Bloempjen uit de duinen.

II.

Een jongeling trad in de woon
Van 't lieve bloempje binnen;
Hij sprak op eenen zachten toon:
‘Ach! bloempje lief, wat zijt gij schoon,
Gij streelt mijn hart en zinnen;
Roosje rood, roosje zoet,
Laat mij toch u minnen.’

III.

‘Ach! frissche roosje, schoon en rein,
Stem in mijn' wensch, mijn' vrage,
Ik bid u, stil mijn hartepijn?’
‘Welnu’, sprak 't bloemje, ‘'t zal zoo zijn,
Doch later,.... niet van dage?’
Roosje lief, roosje rein,
Bloempje uit 's hemelshage!

IV.

En weeldrig groeit nu 't roosjen aan,
Bij 's jonglings zachte streelen;
Met bloesems hangt het ras belâan,
Wellicht ook staan er knopjes aan,
Die in zijn liefde deelen.
Roosje lief, met deugd belâan,
Wil liefdesmarte heelen.

V.

Den jongling kent gij al gewis
Van 't Roosjen uit de duinen;
Maar weet gij wie het bloempjen is,
't Sieraad zoo lief, zoo rein en frisch,
Van Blankenberge's tuinen?
HELENA is dat bloempje schoon,
HET ROOSJE UIT DE DUINEN!

L. KONKELBERGE.

Blankenberge, 30 *October* 1883.

III.
Romancen
door Willem de Jonghe.

Maagdenwraak.
I

Een ranke gondel wiegelt
Zacht murmlend op het meir,
Omvloeid door 't maangetintel,
Belonkt door 't sterrenheir.

Omvloeid door 't maangetintel,
Belonkt door 't sterrenheir,
Roeit Cecco en zijn Folla
Zacht fluistrend op en neer.

Hij kust het gloeiend mondje.
En koost het weenend oog,
En zweert hij aarde en hemel,
Dat hij haar nooit bedroog.

Hij zweert bij aarde en hemel,
Dat hij haar nooit bedroog,
Dat hij nog nooit een kusje
Van andere lippen zoog..

En Folla droogt heur traantjes
En 't mondje ontplooit zich zacht
En een aanminnig lachjen
Ontsluit heur paarlenpracht;

En een aanminnig lachjen
Ontsluit heur paarlenpracht,
En weldra breekt een liedje
De stilte van den nacht.

II.

Een ranke gondel wiegelt
Zacht murmlend op het meir,
Ontvloeid door 't maangetintel,
Belonkt door 't sterrenheir.

Omvloeid door 't maangetintel
Belonkt door 't sterrenheir
Roeit Cecco met Paola
Heet kozend op en neer.

Hij drinkt haar heete kussen,
Hij drukt haar zoete borst,
Hij zwelgt een zee van wellust
En steeds nog groeit zijn dorst;

Hij zwelgt een zee van wellust
En steeds nog groeit zijn dorst,
Zelfs dan nog als hij 't liefjen
Op zijne knieën torscht.

‘Paola, *mia cara!*
Mijn zielezon, mijn al,
Slechts u alleen bemin ik,
Dat zweer 'k u bij 't heelal!

Slechts u alleen bemin ik,
Dat zweer 'k u bij 't heelal!...'
En 't kuische, teedere maanlicht
Aanschouwt Paola's val...

III.

Een ranke gondel wiegelt
Zacht murmlend op het meir,
Omvloeid door 't maangetintel,
Belonkt door 't sterrenheir.

Omvloeid door 't maangetintel
Belonkt door 't sterrenheir,
Roeit Folla bitter zuchtend
En eenzaam op en neer

En duister onheilspellend,
Geschokt door snik op snik,
Laat ze over 't meirvlak zweven
Heur droefbetraanden blik;

Laat ze over 't meirvlak zweven
Heur droefbetraanden blik,
En fluistert zij: 'Wee Cecco,
Fel is de wraak die 'k wik!...

Gij hebt zoo duur gezworen
Dat ik, slechts ik alleen
Steeds in uw hart zou heerschen!
En nu!... zoo kort gelêen...

Gij zwoert mij eeuwge liefde!' -
'En nu, zoo kort gelêen...'
'O Jesu, was dat de echo?...
Of zucht er ginds nog een?...

IV.

Een ranke gondel wiegelt
Zacht murmlend op het meir,
Omvloeid door 't maangetintel
Belonkt door 't sterrenheir.

Omvloeid door 't maangetintel
Belonkt door 't sterrenheir;
Roeit Cecco met Francesca
Heet minnend op en neer.

‘Ik zweer u, eeuwig eindloos
Is mijner liefde gloed!... -
‘Wee Cecco, wee, wat is het
Dat u dus siddren doet?

Wee Cecco, spreek, wat is het
Dat u dus siddren doet?’ -
‘Paola, Folla!... spaar mij
Laat af bij 't heiligst bloed!...’

Paola, Folla, spaar mij,
Laat af bij 't heiligst bloed!’ -
‘Nooit, nimmer! Geen genade,
Lafhartig slanggebroed!

Geen mêelij, geen genade,
Lafhartig slanggebroed!
Uw snood verraad, uw meineed
Moet met den dood geboet!’

V.

Drie ranke gondels wieglen
Droef murmlend op het meir;
Drie schoonen roeien weenend
En biddend op en neer.

‘Maria, *Sancta Madre*,
Zie troostend op ons neer
En spreek voor onzen Cecco
Bij Jezu, uwen Heer!’

Nijmegen. *Augustus* 83.

IV.
Mijne keus.

Dichterlik toch is het huize ken niet,
't Hutje gedekt met wat stroo en met riet;
't Gevelken naakt, en zoo leelik bestoven;
't Scherpe gebit van den knagenden tijd
Heeft er al menige brok uitgekloven,
Scheuren getrokken verschrikkelik wijd.

* * *

Doch als het rond den middag draait;
De zon haar goud op 't huisje zaait;
De tortel kirt, het haantje kraait
En 't zoeltjen op de heide waait;
Dan lacht, door 't gevelvensterkijn,
Een frisch en blozend maagdelijn.
Met lipjen rooder dan karmijn,
Met lonkers hel als kristallijn.

* * *

Een parel is zij, ter woestijne gebracht;
Een bloemeken op de verlatene hei;
Een lavende dauw op de dorstige wei;
Een pinklende ster in den donkeren nacht;
Een zonne die giet op de schamele woon
Haar leven en vuur, heur dichterlik schoon.

* * *

O, dichterlik is dan het kleine gebied;
Al is ook het huisje gedekt maar met riet;
Al is ook het gevelken naakt en bestoven;
Al heeft er de tijd meen'ge brok uitgekloven;

En viel er te kiezen:
Die stulp of een koningskasteel;
Ik name voorzeker
Die need'rige hut voor mijn deel!

Kortrijk, Mei 1877.
JACOB STINISSEN.

V.
Op een veldbal.

Al ben ik grijs en oud van jaren
Nog streelt me uw schoonheidsglans,
Als ik, Bertine, u aan mag staren,
Wanneer ge uw liefste in d'arm gevaren
Blij huppelt in den dans.

Zoo sprak een ouderling, die de oogen
Gericht hield op haar beeld;
Ja, ging hij voort, meer opgetogen,
De liefde is wêer me in 't hart gevlogen,
Die zorg en krankten heelt!

De tonen triplend aangeheven,
Waarop uw voet zich roert,
Bij 't zwierig op en neder zweven,
Uw zoete blik, met vreugd omschreven,
Die ziel en zin vervoert!

En dan uw minnaar aan uw zijden,
Die in gemeenzaamheid
Zijn hand langs uwe heup laat glijden,
Gelijk een ruiter die in 't rijden
Zijn draver zachtjes vleit!

Dat is het wat mijn oog mag streelen
En werkt op mijn gemoed,
Terwijl ik u in blij gespelen
Eens jonglings wellust gul zie deelen,
Ontvlamd in liefdegloed.

En toch, al ben ik oud van dagen,
Ik waan mij weder jong
En voel mijn borst van hartstocht jagen,
Wen 'k door uw maat u op zie dragen
Bij lossen dans en sprong!

Hoe vaak, hier onder de eigen linden,
Was het de beurt aan mij,
Om met mijn liefje, als eensgezinden,
Ook in den dwarlstroom heil te vinden,
Tot min gestemd en blij!

En even als uw blonde haren,
Gekleurd met zilverglans,
Zag ik haar vlechten rond mij waren,
En meengen kus, mijn lip ontvaren,
Ontving zij in den dans.

Ook, wen ik u daarheen zie zwaaien,
Bertine, in 't feestgewoel,
En op uw voettop om zie draaien,
En rechts en links uw kleed zie waaien,
Dan smelt zich mijn gevoel.

o, Blijven u als thans de noten
Van 't vreugdverwokkend bal,
De gunsten streelen, neêrgevloten
Uit deugden in uw hart besloten,
Bevrijd van ongeval!

Dan gaat gij door de wereld henen
Als over 't gras uw voet,
Die, 't zij in bloem of doorn verdwenen,
Weêr spoedig is in 't licht verschenen,
En wipt met blijden spoed.

GUSTAAF RENS.

Onze taalbroeders in Noord-Amerika. *Hunne bedrijvigheid, levenswijze, zeden en gebruiken.* (Briefwisseling.)

'Eene en dezelfde taal', ja, dat is een band die verbroedert bijna zoo innig en zoo vast als 'een en hetzelfde bloed'. Te recht stelt men den naam van 'Taalbroeders' gelijk met dien van 'Taalgenooten'. Om dit ten volle te begrijpen moet iemand over den Oceaan steken, zooals ik, vallen te midden van eene gemengde bevolking, bestaande uit vertegenwoordigers van meest al de Europeaansche volkeren, met hunne verschillige spraken, die veroordeeld zijn alle langzamerhand versmolten te worden in ééne en dezelfde: de Engelsche taal; als men dan op vreemden bodem taalgenooten ontmoet, ontmoet men in hen vrienden, vertrouwelingen, broeders, men steekt hun de hand toe, men groet hen met de spreuk, die men in het vaderland bezigde en zij streelt het oor, zij doet wel aan het hart, want zij brengt met zich eene gansche wereld van herinneringen.

Het zou echter niet billijk zijn die geheime broederlijkheid, welke de eenheid van taal daarstelt, uitsluitelijk toe te schrijven aan de zonderlinge omstandigheden in welke wij ons hier op den Amerikaanschen bodem bevinden; zij is het aandeel van elk denkend en voelend man, zij is ook het uwe. Getuige is daarvan uw geëerde brief die mij toekwam een drietal maanden geleden, in welken gij mij in uwen naam en in dien uwer vrienden eenige inlichtingen vraagt betrekkelijk de Nederduitsch sprekende bevolking van Noord Amerika. Gij herinnert mij dat ik u over meer dan vijf jaren daarover iets mededeelde, en gij denkt mij thans, na langer verblijf in deze gewesten, beter in staat om mijne korte gezegden van toen breedvoeriger te ontvouwen en in sommige punten nauwkeuriger te maken. In zulk vak immers is langdurige opmerkzaamheid de eenige bevoegde leerschool. Welnu,

in de naam der broederlijkheid die u, Nederduitschers van het oude Europa met ons, uwe Taalgenooten van de uieuwe wereld verbindt, wil ik op het papier stellen hetgeen mijne eigene ondervinding mij leerde, en daardoor, hoop ik, den band nog nauwer toehalen, die de Nederduitsche stamgenooten van de beide kusten des Oceaans verbroedert.

Met opzet gebruik ik het woord 'Nederduitschers'. Hier toch is de Vlaming geheel en gansch met den Nederlander versmolten, gelijk zij het ook in het oude Vaderland zouden wezen, indien de omwenteling van 1830, die als eene fout in de geschiedenis moet aangeboekt worden, den band niet hadde verslapt van de broederlijkheid, door de eenheid van taal sedert zoo lange eeuwen gesmeed. Zwijgen wij echter over politiek; die twistappel wordt hier niet gelust; bij u wordt er zoo diep in gebeten dat uwe geesten ziek zijn van de bitterheid dier wrange vrucht.

Uit uwe Nederduitsche provinciën komen hier jaarlijks eenige duizende Taalbroeders aan; het grootste getal dier uitwijkelingen zijn Nederlanders en Limburgers. Onder de Vlamingen vindt men vooral landverhuizers uit West- en Oost-Vlaanderen en uit de dorpen rond Leuven en Thienen gelegen. Zelden treft men iemand aan herkomstig uit de Provincie Antwerpen. De West-Vlamingen die ik het meest ontmoet komen van de omstreken van Kortrijk en Diksmuide: van Merckem, Ingelmunster, Beveren, Moerkerke, enz., en deze spreken van Maerlants welluidenden tongval; Oost-Vlamingen ontmoet ik vooral van den Doel, Calloo, Verrebroeck, enz. Venloo en zijne naburige dorpen zenden veel Limburgsche landverhuizers; Noordbrabanders en Zeelanders komen in groot getal, en niet zelden treft men hier lieden aan uit Klevenland, Ravenstein en Gelderland

Indien nu al de Nederduitschers die elk jaar, vooral in de Lente, in New-York aanlanden met de stoombooten van Antwerpen, Rotterdam en Amsterdam, zich konden

nederzetten in eene endezelfde landstreek der Vereenigde Staten, wat schoone Nederduitsche kolonie zouden zij vormen, wat machtige volksstam met eigene taal, eigene zeden en gebruiken! Wat roem en stoffelijk voordeel zouden zij niet verschaffen aan het ‘oude vaderland’ dat zij verlieten maar toch blijven beminnen! Jammer genoeg, dat kan niet zijn. Nauwelijks hebben zij het schip verlaten dat hen over den breeden oceaan voerde, of de spoortreinen drijven hen uiteen in verschilligerichtingen, naar verschillige punten, die met hunnen toestand overeen stemmen. Inderdaad, zij streven wel allen naar hetzelfde doel: verbetering van hunnen levenstoestand; zij dragen wel allen in het hart denzelfden zucht: fortuin zoeken; echter zijn de wegen, die hen daartoe moeten brengen, zeer verschillig, de plaatsen, waar zij hunne pogingen tot het bereiken van dit doel kunnen doen strekken, zijn zeer talrijk en verwijderd van elkander in die ontzaggelijk groote en grootsche landstreek, die men noemt de Vereenigde Staten van Amerika. Zij komen over den wijden Oceaan, in welken zich de waters van honderde stroomen tot eene eenige massa vermengen, en zij zetten den voet op eenen bijna grensloozen bodem, die jaarlijks honderde duizende nieuwe inwoners van alle natiën en talen ontvangt en deze te zamen smelt in eene natie, het machtig Amerikaansch volk.

Met de Nederduitschers gaat het hier niet gelijk met de Hoogduitschers, die in Europa een verbond maken, als eene welingerichte maatschappij over zee steken, in groot getal als vereenigde deelgenooten in eene onderneming eene plaats uitkiezen, er den grond ontginnen, er steden bouwen en er leven gelijk zij vroeger leefden in hun vaderland, maar met meer welstand, meer vrijheid, meer geluk. Daartoe zijn de Nederduitsche nederzetters te weinig in getal, te bekrompen in geldmiddelen en te verschillig van stand.

Onder de gehuwden onzer stamgenooten, die met vrouw en kinderen herwaarts komen, zijn er weinigen,

schier geenen die met eenig geld komen en zich onmiddellijk eenen eigendom kunnen aanschaffen, met het inzicht van dien later te vergrooten en te verbeteren. Zulke vermogende Vlamingen en Nederlanders leggen zich meestal toe op den landbouw en begeven zich naar de vruchtbare Noorderstaten, onder welke zij er eenen uitkiezen, die hun het meest wordt aanbevolen door vroegere kennissen en betrekkingen daar reeds gevestigd. Hebben zij eenen vriend in de vlakke prairielanden van Minesota, Dakota, Nebraska, Kansas, zij gaan wonen aan zijne zijde en worstelen met hem tegen de onoverschaduwde zonnestralen van den zomer en de toomlooze sneeuwstormen van den winter, om de maagdelijke weilanden tot vruchtbaarheid te brengen en eenen rijken tarwoogst te doen groeien op de pleinen, waar slechts eenige maanden geleden de buffels in volle vrijheid en ongehinderd ronddwaalden. Verblijft integendeel een hunner magen of naburen in de nog rijkere boschlanden van Michigan, Wisconsin, Washington Territory, Oregon, enz., het goed dat zij er van vernamen lokt hen derwaarts en zij worden ‘farmers’ dat is landbouwers op den bodem nog onlangs bedekt met eeuwenoude boomen, onder welke de beer en de reebok kwamen schuilen.

Dit is echter het lot van weinigen. Meestal de gehuwde Nederduitschers landen hier aan zonder geldmiddelen, en toch blijft het ook hun wensch: ‘farmer’, eigenaar te worden. Om daartoe te geraken moeten zij eerst de noodige koopsom verdienen door het dagloon. Sommigen slaan den weg naar de mijnen in en dringen door tot in California toe. De meesten echter begeven zich naar een nijverheidspunt en worden daglooners in eene zoogenaamde ‘factory’ hetgeen gij eene fabriek zoudt heeten. Zulken vestigen zich in steden gelijk hier in Paterson, elders in Chicago, in Cincinnati, in Buffalo, in Detroit, in het nieuwe en schoone Pulman in wiens nabijheid zij Roozenland stichtten, enz. De twee nijverheden die het

best schijnen overeen te stemmen met den smaak onzer Vlaamsche en Nederlandsche broeders zijn de ‘zaagmolen’ en de ‘smeltoven’ van ijzererts. Rond die gestichten vergaderen zij zich met het inzicht van er buit te zoeken gelijk de bijen rond de geurende bloemen. Men vindt die gestichten uitsluitelijk in de boschlanden mits zij beiden van de bosschen moeten leven: de zaagmolen vindt er zijne ‘logs’, prachtige boomstammen, en de smeltoven zijne houtskool vervaardigd in zoogezegde ‘kilns’ of smachtovens. Dit geeft ons de oplossing van het volgend vraagstuk: Waarom vestigen Vlamingen en Nederlanders zich met voorliefde in de beboschte Staten, vooral in Wisconsin! Omdat daar de meeste zaagmolens en smeltovens in werking zijn. Daarbij, naarmate die nijverheden het hout verslinden, vertoonen zich links en rechts ontbloote vlakten, wier maagdelijke bodem, bedekt met eene dikke laag van vruchtbaren grond bestaande uit verstorvene planten en bladeren, terwijl de ondergrond eene bank is van vette klei, zoo rijk is aan groeistof, dat men niets beter geschikt voor den landbouw verdenken kan. Op zulke pleinen komen weldra ‘towns’ of dorpen tot stand en de akkerbouw wordt er eene groote bron van welvaart. Als nu die gehuwde werkman een jaar vier of vijf in eene ‘factorij’ heeft gearbeid aan zes tot zeven franken per dag, dan heeft hij, vermits de levensmiddelen zeer goedkoop zijn, een rond sommetje gespaard, hij koopt zich een twintigtal acres grond, bouwt eene woning uit hout en wordt hetgeen hij zoolang wenschte te zijn: een ‘farmer’; nu komt hij zonder veel moeite tot eenen betrekkelijken welstand. Bloeiend en lief van aanzien zijn die ‘Towns’ gelegen als ware oasissen te midden de prachtige wouden, bij voorkeur op den rand eener rivier of langs eenen spoorweg, want ‘factorij’ en smeltoven behoeven die gemakkelijke vervoerwegen.

Een woord nu over de vrije gezellen, de kloeke jonge Vlamingen, Limburgers en Nederlanders, die den bodem

der nieuwe wereld komen bevolken. Deze hebben meer vrijheid dan de gehuwden en dus ook betere kans om den meest winstgevenden arbeid te zoeken en te verrichten. Zij zijn niet gedwongen uit reden van een huisgezin zich ergens voor goed te vestigen, zelfs niet de plaatsen te verkiezen waar men gevoeglijk met vrouw en kinderen leven kan. Zij trekken de dichte wouden in, sluiten zich aan met houthakkers of koolbranders, leven in eene groote hut bestaande uit ruwe boomstammen opeen gestapeld; zij blijven daar maanden en maanden van alles verwijderd en vellen de reusachtige boomen neder, wier stammen zij voor den zaagmolen beschikken of tot kolen verbranden, die het ijzer uit de erts zullen doen vloeien. Zij hebben taaien arbeid, maar verdienen tot drie honderd franken op de maand, en niet verbonden zijnde tot den onderhoud van een gezin, afgesloten levend van de gelegenheden tot geldverkwisting, verzamelen zij in korten tijd middelen genoeg om hun verlangen te verwezentlijken; vroeger nog dan de gehuwde daglooners worden zij ‘farmers’.

Zijn dan al de Vlamingen, al de Nederlanders tot den akkerbouw geneigd? Meest allen. Handelaars en nijveraars zijn hier vooral de Yankees. De Nederduitschers, Hoogduitschers, Zweden, Polakken, Ierlanders leggen zich met voorliefde toe op den landbouw en de veeteelt. Dit belet niet dat men hier en daar wel eenen Nederduitschen koopman of fabrikant aantreft: ik ken Vlaamsche en Nederlandsche houtzagers, molenaars, winkeliers in eet- en kleerwaren, zelfs advokaten, notarissen en geneesheeren; doch vooral, en dit zal u niet verwonderen, dingen zij met de Duitschers in het vak van ‘Saloonkeepers’, herbergiers, en zij verkoopen met genoegen het blonde bier en den brandewijn. Het blijft waar voor hen, hetgeen Door Van Rijswijck eens zong ongeveer in dezer voege:

> ‘Zij hebben menig land doorrezen
> en overal naar 't vat gezocht.’

Dit brengt mij tot het besluit nu iets te zeggen over de zeden en gebruiken der Nederduitschers in Noord-Amerika. Doch eerst eenige woorden over hunne taal. De noodzakelijkheid dwingt hen den voorrang te geven aan het Engelsch. Het Engelsch is in de Vereenigde Staten, die vroegere kolonie van Engeland, de algemeene taal, de opslorper zou men mogen zeggen van al de andere talen. Wel blijven de Nederduitschers gehecht aan hunne schoone moedertaal en spreken die met voorliefde als zij eenigen hunner Taalbroeders ontmoeten, maar in hunnen arbeid, in hunnen handel moeten zij hunne toevlucht nemen tot het Engelsch om zich te kunnen verstaan met hunne bazen en klanten. Vader en moeder spreken Nederduitsch met hunne kinderen, en zoo leeren dezen die taal ‘spreken’ maar nooit ‘lezen’ noch ‘schrijven’. De school, zoowel de vrije als die der gemeente, leert maar ééne taal, het Engelsch. De Amerikaan zegt dat ééne taal voldoende is om zijne zaken te verrichten, en hij leert en kent er maar ééne, het Engelsch. Daaruit volgt dat de afstammelingen der Nederduitschers in het tweede geslacht reeds gansch ‘verengelscht’ zijn in wat de taal betreft en dat grootvader en grootmoeder met moeite nog in de moedertaal een praatje met de kleinkinderen kunnen voeren; zij moeten willen of niet tot ‘hun’ Engelsch hunnen toevlucht nemen om verstaan te worden. Van Nederduitsche letterkunde is er dus hier geene spraak, en alle pogingen om die op te beuren blijven vruchteloos. Wat wil men toch doen met eene letterkunde die niet kan begrepen worden? Meestal de Nederduitschers die hier aanlanden zijn weinig of niet geletterd; hunne moedertaal wordt hier niet geleerd, niet geëerd, en dit kostelijk erfdeel, de waarborg van eigene zeden, kunnen zij niet eens ongeschonden aan hunne Engelschsprekende nakomelingen overlaten. Men vindt wel links en rechts eenen man, eene vrouw die gretig de werken van Conscience, August en Renier Snieders, en meer anderen doorbladeren; het grootste

getal toch van die lezen kunnen, gaan niet buiten den inhoud hunner wekelijksche gazet. Dit weekblad op zijne beurt bekommert zich niet met letterkunde; het is een eenvoudige nieuwsverteller, eene helklinkende lofbazuin van koopman en winkelier. En toch wordt het door vader en moeder met ongeduld afgewacht, met gretigheid onthaald, want het zegt hun in hunne eigene taal wat 'nieuws' er is in het Oude Vaderland. Welkom zijn de berichten over brand- en andere rampen uit de Europesche bladen geknipt en hier in het Nederduitsch overgedrukt. Men moet verre van huis zijn om te begrijpen, hoe aangenaam de geringste tijding kan zijn die van huis komt. Daarbij de gazet geeft naast de nieuwstijdingen eene lezing uit een Nederduitsch boek getrokken, en die ook wordt door sommigen gretig verslonden. Een bewijs dat onze Taalbroeders hier niet veel houden van lezen, zelfs niet van gazetten, kan men afleiden uit deze daadzaak: alhoewel thans, volgens officieele cijfers er zich honderde duizende Vlamingen en Nederlanders in de Vereenigde Staten bevinden, toch worden er slechts negen weekbladen in de Nederduitsche taal gedrukt: twee in Iowa, *de Volksvriend,* en *het Weekblad;* zes in Michigan, waarvan twee in Grand Rapids, *de Standaart* en *de Vrijheidsbannier*, en vier in het stadje Holland: *de Hope*, *de Grondwet, de Hollander* en *de Wachter,* eindelijk één in Wisconsin, de *De Pere Standaart.* Een dezer weekbladen telt ongeveer twee duizend inschrijvers, een drietal rond de duizend, de overigen merkelijk minder. Ziedaar alles wat hier in onze schoone moedertaal wordt uitgegeven, terwijl, om zoo te zeggen, de straten bedekt zijn met Engelsche 'Papers' van allen aard, van allen inhoud; want zijne gazet, die moet de Amerikaan hebben, die is hem zoo onontbeerlijk als zijne brok spek en zijn stuk taart.

Daar nu de oude spreuk 'eigen taal, eigen zeden' niet falen kan, zult gij mij vragen: maar hoe gedraagt zich dan de Nederduitscher in die vreemde gewesten?

Blijft hij zijne voorvaderlijke gebruiken getrouw, of moeten wij hem aanschouwen als een verbasterbe broeder?

Lichtelijk kan men begrijpen dat te midden van eenen mengelmoes van talen, zeden en gebruiken herkomstig uit alle landen en gewesten, een mensch in zijnen handel en wandel wel niet geheel en gansch blijven kan hetgeen hij vroeger was. Toch mag ik zeggen tot lof onzer Nederduitschers, dat zij niet gemakkelijk aan hunne vaderlandsche gebruiken verzaken en daarvan bewaren al wat zij niet gedwongen zijn af te staan of te veranderen door de behoefte der luchstreek of der samenleving. Te midden der volkrijke steden loopen Vlamingen en Hollanders om zoo te zeggen verloren in de menigte en daar moeten zij doen wat anderen doen. In min bevolkte plaatsen waar zij in zeker aantal samen wonen, blijft de Vlaming de Vlaming, de Nederlander de Nederlander, met dit verschil dat hij zich gelukkiger kent in de nieuwe wereld dan hij was in de oude, en het voordeel, dat hij in de eerste vindt gaarne verwisselt tegen het nadeel dat de tweede hem toebracht. Is hij hier geen burger, geen vrije burger in een echt vrij land? Is hij hier geen eigenaar, of zoo niet, moet hij. arbeiden, als een slaaf zich bukken en buigen voor zijnen baas? Is die baas hier meer in tel, hooger geacht dan zijn werkman? De spijzen, waarmede de werkman zich hier voedt, de kleederen die hij draagt, zijn zij niet dezelfde als die van den meester? Staande arbeider en zijn meester hier niet op denzelfden rang in het politiek en maatschappelijk leven? Heeft ieder hier niet zijne rechten naast zijne plichten? Als de werkman elken dag tien uren arbeidt, 's morgens van zeven tot twaalf, 's namiddags van één tot zes ure, dan mag de meester van hem niets meer vergen; en moet die meester niet om den werkman zijnen rustdag te verleenen des Zondags alle nijverheid staken, zijne ‘factorij’ sluiten, zijne stoomtuigen laten uitblazen, wat schade hem dit toebrenge of niet? Het genot dier rechten, naar welke de Neder-

duitscher smacht, maakt hem getrouw aan zijne plichten en fier over zijnen verbeterden toestand. Zoo hoorde ik hier eens eenen Brusselaar met volle overtuiging zeggen: ‘ik zou wel naar het schoone België willen terugkeeren, maar dan zou ik weder met de pet in de hand moeten staan voor mijnheer den baas en bukken en buigen voor madame en hare keukenmeid. Dat doe ik niet meer.’ De laatste woorden klonken in krachtiger taal, die ik hier niet herhalen kan.

Verleden jaar in den zomer had ik het genoegen eens naar het schoone Wisconsin, het lievelingsoord der Nederduitschers te mogen reizigen. Rond Green Bay, de hoofdstad van Brown County, liggen lieve stadjes en rijke dorpen, in welke men Vlamingen en Nederlanders aantreft in zoo groot getal, dat de zoete klanken der moedertaal daar langs alle kanten in de ooren ruischen en men zich te midden van Vlaanderen zou denken, indien de schoonheid, de grootscheid der natuur Amerika niet kwam verraden. Daar stelde ik mij voor eenigen tijd in broederlijke betrekking met mijne taalgenooten en ondervond weldra dat zij, ofschoon gelukkiger geworden, toch echte Nederduitschers van zeden en gebruiken gebleven waren: dezelfde hartelijkheid en broederlijkheid, dezelfde vroolijke stemming des gemoeds, die zich lucht geeft in gezellige gesprekken en kluchtige liederen, stemming die zoo helder afsteekt tegen den barschen ernst der Duitschers en de gedwongene wederhouding der Yankees!.. Onze Vlamingen vieren hier hunne kermis ieder op zijne beurt en kiezen daartoe den dag uit, op welken het kermis is op hun geboortedorp bij hunne vroegere vrienden en magen. Daar de herbergen hier op de zondagen gesloten zijn, noodigen zij hunne vrienden en naburen uit op hunne ‘farm’; daar stroomt het schuimend gerstevocht gelijk in het oude Vaderland, daar staat het gebraad naast de Vlaamsche rijstepap, daar klinken de Vlaamsche Bacchusliederen; de vedelman wordt er niet vergeten en op zijn tooverend maatgeluid herhaalt

men de vroolijke quadrille, die de vaderen zoo geerne dansten op den Vlaamschen bodem.

Dat is, men ziet het, wel waarlijk Vlaanderen in Amerika.

Op eenen Zondag, hier uitsluitelijk een kerkdag, zag ik onze Vlamingen en Nederlanders hunne Godsdienstplichten komen vervullen (daaraan ontbreken zij nooit) in hunne eigene kerk, genoemd de Hollandsche kerk en bediend door eenen Belgischen priester. Zij kwamen niet te voet, oh neen! 's Morgens zag ik de vrouwen komen aangereden in het koetswagentje; zij mennen de paarden zoo behendig als de mannen, en onder de Amerikaansche kleedij herkent men de rijzige Nederduitsche gestalte. het Vlaamsch open en rooskleurig gelaat. Naar de Hoogmis kwamen de Farmers met hun prachtig tweespan zoo lief en zoo licht opgetuigd. Wat vlugge dieren voor den wagen, en op dien wagen, onder dien puntigen vilten hoed met breede randen, die des winters door de pelsenmuts zal vervangen worden, wat echt Vlaamsch gezicht vol karakter, vol leven, vol vroolijkheid. Dat is de Nederduitsche landbouwer in Amerika. Zoo vertoont hij zich in het openbaar. Treedt nu binnen in zijne woning, waar hij u hartelijk uitnoodigt; hij heeft de Vlaamsche gastvrijheid niet vergeten en hij komt van het land waar men ‘op ambacht gaat’. Gij ziet daar tafels, stoelen, stoven die u vreemd voorkomen; die zijn van Amerika. Maar ziedaar hoe de vrouw alles schikt, overlegt en in orde houdt; dat is op zijn Vlaamsch, op zijn Nederlandsch. Ziet hoe zij de spijzen kookt, den soepketel, onbekend aan den Amerikaan, hanteert, de jongere kinderen kleedt, de ouderen vermaant, den vreemdeling aan de tafel doet zitten; dat alles is op zijn Vlaamsch, op zijn Nederlandsch. Gaat nu met den ‘Farmer’ naar den akker; daar is alles op zijn Amerikaansch. Wat vruchtbaarheid, hemel toch, wat tarwe, wat gerst, wat aardappels, wat klavervelden, wat tabakplanten! En ziet dan die groote bruine melkkoeien en kalveren, nooit gebonden in stallen,

altijd vrij onder de lucht, in den zomer op het honigzoete gras, in den winter gevoed met hooi op den sneeuw, en van zulk voeder is er overvloed. Ziet wat kippen, wat ganzen, wat kalkhoenen er links en rechts rondhuppelen en hoe die groote, dikke zwijnen daar liggen en rusten in de schaduwe der boomen. Dat zijn de voortbrengsels der 'farm'.

- 'Over tien jaren, zegt u die "Farmer" was ik in Vlaanderen een geringe aardewerker en nu ben ik de eigenaar dezer hoef en een vrije burger van Amerika.'

- 'Maar toch blijft gij verplicht hard te werken!'

- 'Oh neen, ik heb kloeke paarden en ziedaar mijn zaaimachien, mijn maaimachien, mijn dorschmachien; in den herfst beploeg ik den grond, in April zaai ik het graan, in Juli wordt het geoogst, in Augustus gedorschen. De gansche winter, die met Maart eindigt, is voor mij een rusttijd. Ik zegen Amerika, dat mij die welvaart verschafte!'

Te recht, niet waar? Mochten al onze stamgenooten zoo leven in de nieuwe wereld, in die maat hunne taal en zeden bewaren! Maar hier gelijk elders vindt men 'knoeiers' en 'sukkelaars', ofschoon weinig in getal, aan welke schranderheid en wil ontbreken om de voordeelen te genieten, die het schoone Noord-Amerika hun met volle handen aanbiedt.

C.P. Van Antwerpen.

Paterson, *New Jersey*, 1 *October* 1883.

Boekbeoordeeling.

De eerste hulp bij plotselijke ongevallen. Vijf voordrachten van Dr. Frederik Esmarch, vertaald door Dr. Eugeen van Oye. Roeselare, De Seyn Verhougstraete.

De titel alleen van het werkje, de naam van den schrijver, duiden deszelfs overgroot nut aan. Hoe dikwijls komen er omstandigheden voor, in welke eene spoedig bijgebrachte hulp menschenlevens redden zou, indien de noodige kennissen met den goeden wil gepaard gingen. De beroemde heelkundige, Dr. Esmarch, leeraar aan de hoogeschool van Kiel, heeft het onderwerp belangrijk genoeg gevonden, om er eene reeks van voordrachten aan toe te wijden, en deze later, door den druk weêrgegeven, in de wereld te zenden.

Het is niet gemakkelijk een boekje van dien aard te ontleden; wij zullen ons dan tot een vluchtig overzicht bepalen.

De eerste voordracht bevat eene korte beschrijving van den bouw en de levensverrichtingen des menschelijken lichaams. De kennis van de werking van de gezonde en ongedeerde lichaamsdeelen is inderdaad onontbeerlijk, wanneer men de uitlegging wil vinden van de storingen, die dezelfde deelen bij ziekten of verwondingen vertoonen.

De volgende opsomming zal een denkbeeld geven van de belangrijkheid der andere voordrachten: kwetsingen, verbloedingen, vergiftigde wonden, beenderbreuken, ontwrichtingen, verstuiktheid, verbranding, enz.

‘Professor Esmarch schrijft voor Duitschland, zooals Dr. Van Oye zegt; natuurlijk moest hij bij elken stap op het slagveld heenwijzen.’

Niettemin springt het nut van enkele der verhandelde stoffen, zelfs voor het dagelijksch leven, iedereen in het oog, bij voorbeeld, bij verbloedingen, die op eenige oogenblikken de dood kunnen veroorzaken, bij vergiftigde wonden, als zijn, beten van eenen dollen hond, bij bevriezing, verstikking, verdrinking, bewusteloosheid, vergiftiging.

De vijfde voordracht, die over het vervoer der gekwetsten handelt, doelt bijzonder op den oorlogstijd, maar bevat ook wenken die op elk oogenblik hunne toepassing vinden.

Wij moeten het Dr. Van Oye dank wijten, dat hij het werkje van Dr. Esmarch voor de Vlaamsche bevolking vertaald heeft, en wij drukken den wensch uit dat het algemeen verspreid worde. Wie met de lessen van Dr. Esmarch kennis maakt, zal zeker vroeg of laat de gelegenheid vinden om het lijden van een zijner broeders te verzachten, of aan den dood een slachtoffer te ontrukken.

Moeten wij nog zeggen dat de taal van Dr. Van Oye de lezing van Dr. Esmarch's boekje gemakkelijk en aangenaam maakt? Dr. Van Oye is immers geen onbekende op het gebied der letterkunde. Schrijver van eenige hooggeschatte dichtwerken, bekroond in den laatsten dichtkundigen prijskamp van het Staatsbestuur, bewijst hij, met de meer zedige taak van vertaler op zich te nemen, dat hij het nuttige met het aangename weet te paren.

Gheel, 30 *November* 1883.

Dr. J. AL. PEETERS.

Nationale toonkunde.

De **Association des artistes musiciens** van Brussel heeft Zaterdag 8 December, in de hoofdstad een prachtig muziekfeest gegeven, waarvan de bestuurder der Antwerpsche muziekschool de held is geweest.

Onder de leiding van Peter Benoit werd door het ongeëvenaard orkest van de *Association* de *Charlotte Corday* van den Vlaamschen meester ten gehoore gebracht, en deze uitvoering is voor den toondichter een echte triomf geweest. De proppensvolle zaal heeft hem, bij zijn verschijnen, met luidruchtig handgeklap begroet. Al wat Brussel als beroemdheid op het gebied der muziek telt, had het zich tot plicht gerekend deze muzikale plechtigheid bij te wonen; de bestuurder van het Conservatorium, F.A. Gevaert; Servais, Dupont, Colyns, en zooveel andere muzikanten en liefhebbers waren daar. Na het openingsstuk, zoo aangrijpend en zoo vol

waarheid, heeft het publiek reeds zijne bewondering door uitbundige toejuichingen doen blijken. Later heeft het nog herhaaldelijk de ondubbelzinnigste bewijzen zijner bewondering gegeven. De prachtige marsch, welke dat gewrocht bekroont, is door de talrijke aanwezigen de gelegenheid geweest tot eene diepgevoelde ovatie. Een donder van toejuichingen is den schepper van dit meesterwerk ten deele gevallen, en meer dan een der toehoorders hebben wij zijn spijt hooren uitdrukken, dat Peter Benoit zich te Brussel niet meermalen hooren laat. Wij zijn overtuigd dat de *Association* den wensch van het publiek zal indachtig blijven.

Concert Hinderyckx.

Het concert Hinderyckx heeft verledene week te Brugge veel bijval gehad.

Het bestond uit twee deelen; het eerste uit stukken van verschillenden aard; het tweede uit de vertolking der cantate *Doornroosje.*

Ongetwijfeld is het *Scherzo* voor orkest, het n^{r} 4 van het eerste deel, een der voornaamste gewrochten van M. Hinderyckx, datgene wat het meest van verbeeldingskracht en kennis van orchestratie getuigt.

Zijn openingstuk in *ré majeur* is ook niet onverdienstelijk, maar eenigszins lang.

In de zangstukken, doch voornamelijk in de *Mijmering*, woorden van *Julius Sabbe*, gaf de toondichter de beste bewijzen van gevoelvolle strekking, en stipte terruggeving in zijne muziek van hetgeen de dichter aan zijn verzen wil doen zeggen.

Het uitgebreide werk *Doornroosje*, gedicht van *J. Droogenbroeck*, is een verhaal getrokken uit de aloude tooververtelsels, waarin er onvermijdelijk spraak is van tooverkasteelen met overschoone prinsessen door booze vrouwen gevangen gehouden, van prinsen die haar verlossen en er mede trouwen.

Zulk onderwerp, eerst het stille somber woud toonende, welk later door het juichend gewoel eener jacht wordt levendig gemaakt; daarna den verdoolden prins, die bij toeval het tooverslot en de prinses *Doornroosje* vond; zijn strijd, zijne zegepraal en vreugdekreten van zijn gevolg;

zulk onderwerp geeft aanleiding tot een aantal tafereelen, welke den toondichter middel verschaffen om al de verscheidenheid en den rijkdom van zijn talent ten toon te spreiden.

M. Hinderyckx heeft voor *Doornroosje* een muziek geschreven, dat zeer levendig, afwisselend en goed geschakeerd is.

Wij wenschen M. Hinderyckx driemaal geluk over den goeden uitslag van de opvoering zijner voornaamste werken: omdat hij op zijne beurt getoond heeft waardig te zijn insgelijks aan het behouden van Brugges kunstkroon te werken: omdat de voorstelling en vertolking van zijne gewrochten op zulke uitmuntende wijze geschied is, en, ten derde omdat hij voor het gansche feest steeds onthouden heeft dat hij Vlaming is.

Inderdaad, al wat tot het feest behoorde, libretto, plakkaten, ingangkaarten, alles was in 't Vlaamsch, en insgelijks in 't Vlaamsch waren de toespraken der voorzitters van de *Réunion Musicale* en den *Vriendenkring*.

Kroniek.

Te Antwerpen heeft zich een komiteit gevormd, bestaande uit 15 liberalen en 15 katholieken, met het doel geldelijke bijdragen in te zamelen tot het oprichten van een gedenkteeken op het graf van Hendrik Conscience. De Heeren Jan De Laet en Jan van Beers zijn er de voorzitters van. Dit komiteit zal eenen oproep doen aan alle Belgen.

- Het dagblad *De Koophandel* van Antwerpen deelt mede, dat het stadsbestuur alhier voornemens is een standbeeld op te richten aan Jordaens.

- In den Brusselschen gemeenteraad heeft een der raadsleden, M. Allard eenen hevigen uitval gedaan tegen de Vlaamsche beweging, die hij voorgesteld heeft als anti-nationaal en anti-sociaal. Het ware tijdverspilling de drogredenen van dien onverstandigen mensch te bespreken, zooveel te meer daar reeds het heele Vlaamsche land protest tegen zijne gezegdens heeft aangeteekend. Zoo werd door de *Federatie der vooruitstrevende stijdersbonden* te Antwerpen eene meeting belegd, waarop de handelwijze van dien Brusselschen raadsheer naar waarde werd gebrandmerkt. De

Heeren H. vanden Bosch, voorzitter, en de advokaat Jan van Rijswijck, alsmede de Heeren Brans en Julius Hoste van Brussel voerden er het woord.

Bij die protestatie hadden de Antwerpenaren zich bepaald, toen dezer dagen eene Waalsche vereeniging, de *Ruche Wallonne*, in de Scheldestad gevestigd, de dwaasheid beging een telegram van gelukwensching te zenden aan den Heer Allard, over zijne *moedige* houding in den Brusselschen gemeenteraad. Het zal niemand verwonderen dat onze Vlaamsche bevolking door die daad gekrenkt werd. Ook heeft de Vlaamsche strijder, de Heer Aug. Michiels, lid van den gemeenteraad, aan den *Précurseur* eenen brief geschreven, waarin hij de *Ruche Wallonne* onder andere het volgende zegt: 'Het Vlaamsche volk wordt uitgedaagd en opzettelijk beleedigd, niet door een enkelen persoon, maar door eene kolonie Walen, die hun bestaan komen zoeken te midden van ons, en aan wie onze zoo Vlaamsche bevolking altijd blijken heeft gegeven van welwillendheid en vriendschap..... In der waarheid, de kelk loopt over, en indien de Vlamingen niet het laagste en verachtelijkste volk der aarde geworden zijn, zullen zij weten op welke wijze zij tegen die Waalsche beleediging moeten handelen.'

Ook de *Federatie* heeft in eenen plakbrief tegen de handelingen der *Ruche Wallonne* geprotesteerd, en daarin onder andere gezegd: 'Wij zijn moede getergd, de maat van ons geduld is boordevol.'

Uit dit alles blijkt zonneklaar, dat de Vlamingen meer dan ooit geneigd zijn hunne rechten te doen gelden.

Sterfgeval.

- De Antwerpsche kunst heeft weer een verlies ondergaan. De laatste der drie broeders De Cuyper, beeldhouwers, die nog in het leven was, namelijk Pieter Joseph, is voorlaatsten Zaturdag op zijn buitengoed te Duffel overleden, in den ouderdom van 75 jaren. Joseph De Cuyper werd den 16 November 1808 te Antwerpen geboren. De overledene was ridder der Leopoldsorde.

Nieuwe uitgaven.

- HANDBOEK VOOR KANTONNIERS en Politie-verordeningen van de Staats-Steenwegen door F. Backeljau, opzichter van bruggen en wegen. 2^{e} druk. Gent, J. Vuylsteke. In-12°, 52 blz.
  fr. 1.50.

Bladwijzer.

I. Novellen, Verhalen, Schetsen, enz.

LEONARD BUYST. -	Van een Poedelhondje. Schets. blz. 193.
ALEXIS CALLANT. -	De Vrijheid is het leven. 537.
CALLEBERT-REYNAERT. -	Jongman gesteld. 337, 389.
H.T. CHAPPUIS. -	Twee oude vrijers. 49.
VICTOR DE VEEN. -	Mijnheer Anselmus, tooneelspel. 241, 293.
FRANS GITTENS. -	Karel van Gelder (2e bedrijf.) 204.
JAC. T. GREIN. -	Eene kerstvertelling. 325.
A. NUYENS. -	Wat de vogels vertelden (2 sprookjes). 97.
PROSPER STIJNS. -	Théodore Soetens. 489.
TEIRLINCK-STIJNS. -	Onverwacht. Novelle. 5
C.P. VAN ANTWERPEN.	Onze Taalbroeders in Noord-Amerika 560.
J.F. VAN CUYCK. -	Gescheiden en Wedergevonden. 145.
X..... -	Dood en begrafenis van Hendrik Conscience. Plechtigheden, Gedichten, Redevoeringen, enz. 441.

II. Poëzie.

POL ANRI. -	Eene oude koe uit de sloot. 357.
G. ANTHEUNIS. -	Vlaamsche groet aan Julius Hoste, 359.
KAKEL BOGAERD. -	Aan de nagedachtenis van H. Conscience. 482.
LEONARD BUYST. -	Aan Mevrouw Courtmans. 199.
EMIEL CALANT. -	Een pijpken en een kanneken bier. 201.
JULIS DE GEYTER.-	Lijkzang voor Conscience. 443.
WILLEM DE JONGHE. -	Heldhaftigheid. 407. - Of Bertha mij mint, 408. - Romancen (Maagdenwraak). 553.
LODEWIJK DE KONINCK. -	Rouwkrans op het graf van Conscience 444.

POL. DE MONT. -	Een akte van berouw. 70.
P.P. DE NIJS. -	Doe stil voort 32. - Lentegroet. 108.
EMANUEL HIEL. -	Mev. Courtmans. 26. - Werkstaking. 107. Een Bedelaar. 173. - Mijnwerkerbegrafenis. 202. - Lied ter eere van Julius Hoste, enz. 358. - Conscience is heen. 446.
L. KONKELBERGE.	Het Roosje uit de Duinen. 552.
ALERIED LAGRAVIÈRE. -	Na den storm van Maart 1883. 312 - Het kwijnende meisje. 497.

BETSY PERK. -	Wat de wilgen suizelen (Septuor-sonnet). 65.
GUSTAAF RENS. -	Tijd en Eeuwigheid. 175. - De Slaapwandelaarster. 309. - Bij eene bron. 310. - Herdenken. 410, - Filomeel. 497. - Op een veldbal, 558.
ARNOLD SAUWEN. -	Allerzielen. 28.
JACOB STINISSEN. -	Distels en Bloemen. 26. - In de delling. 68. - Mijn avondlied. 109. - Jubelzang. 498. - Mijne keus. 557.
VAN ACKERE-DOOLAEGHE (Mev.) -	Het zieke hondje. 110. - Hulde aan Mev. Courtmans. 261. - Aan een liefelijk paar. 311.
VICTOR VAN DE WALLE. -	Drinkliedje. 32.
VICTORIEN VAN DE WEGHE. -	Nieuwjaarsgroet. 30. - Gelegenheidsverzen. 314.
PRUDENS VAN DUYSE (wijlen). -	Eene hemelsage. 73.
THEODALE VAN HAUWERMEIRE. -	Professor in gezondheidsleer. 64. - Al ben ik maar een rijmer. 200.
EUGEEN VAN OYE. -	Daphne, Cantate. 400.
CONSTANT WOLFS. -	De Laster. 70. - Des avonds. 355. - Aan H. Conscience. 356. - Bij de onthulling van Conscience's beeld. 409. - Reine liefde. 551.

III. Onze Dichters vertaald.

JULIUS DE GEYTER. -	Forth in the World! (De wereld in) door W.L.M.

IV. Taal- Tooneel- en Letterkunde.

O. MIKRON. -	Tooneelnieuws uit West-Vlaanderen 533.
EDWARD VAN BERGEN. -	Nederlandsch Tooneel. 229, 483.
X.X. -	Nederlandsch Tooneel te Antwerpen. 138.

- - Nieuwe uitgaven, 48, 96, 192, 240, 336, 440, 536, 576.

- - Tooneel- en Letterkunde (Kroniek). 42, 88, 140, 188, 235, 332, 387, 439, 535, 575.

- - Zuidnederlandsche maatschappij van Taalkunde. 141.

V. Toonkunde.

W.F.G. NICOLAI. - Muzikaal overzicht. (Een droom van 't Paradijs, van Jan Blockx). 177.

M.R. - Peter Benoit in Frankrijk. 181.

TOON SCHILDERS. - Nationale toonkunde. 79, 424, 573. - Peter Benoit in Frankrijk. 118. - Lucifer te Parijs. 225. - Lucifer te Parijs en te Antwerpen. 273. - Muziekfestival te Gent. 322. - Antwerpsche muziekschool. 330.

SHAC. - Muziekaal praatje uit N.-Nederland. 85. - Toonkunde (Kroniek). 45, 190, 239.

VI. Beeldende Kunsten.

MODERATUS. - Tentoonstelling in den 'Cercle Artistique'. 184, 234, 284, 533.

SIGURT. - Tentoonstelling in het Kunstverbond van Antwerpen. 40.

X.X. - Het beeld van Conscience. 378. Beeldende Kunsten (Kroniek). 46, 94, 144, 191, 238, 334, 388.

VII. Biographie.

EDWARD VAN BERGEN. - Adeline Dudlay. 34. - Calderon. 215, 264, 315, 361, 412. - Eene Vlaamsche Dichteres, Mev. Van Ackere-Doolaeghe, 503.

EUGEEN VAN OYE. - Richard Wagner. 111.

X.X. - Vrouwe Courtmans, geb. Berchmans. 128. - Vrouwe Courtmans' Jubelfeest. 88, 291.

VIII. Boekbeoordeeling.

FRANS DE GHENT. - Tot Aandenken door J. Van Cuyck 77, - Polydoor en Theodoor en andere schetsen, door Rosalie en Virginie

	Loveling. 134. - Prudens van Duyse's nagelaten gedichten, 3e deel. 137. - Ochtendliederen en Middagzangen, door Louise Stratenus. 374.
G. KERCKHOVE. -	Blauwe Bloemen, door V. Van de Walle. 39. - Beersel-bij-Brussel, door Teirlinck-Stijns. 373.
A.J. MARCHAL. -	Opstellen en brieven voor lagere scholen, door Al. Callant. 135.
Dr J. AL. PEETERS. -	De eerste hulp bij plotselijke ongevallen, door Dr Eug. Van Oye. 572.

ERWARD VAN BERGEN. -	Jaarboek van het Willemsfonds voor 1883. 75. - Kermisgasten door Th. van Haesendonck. 233.

IX. Vlaamsche Belangen.

- -	(Kroniek). 46, 236. 575.
- -	Stadsboekerij van Antwerpen. 439.
- -	Wet op het Nederlandsch in het Middelbaar Onderwijs. 94.

X. Sterfgevallen.

Adolf Beernaert, 388. - Hendrik Conscience, 432. - L.F. David, 440. - P.J. de Cuyper, 576. - Jan Ducaju, 336. - Willem Geefs, 96. - Frans Leemans, 48. - C. Willems, 240. - Serafien Willems, 488. - Van de Gehuchte, 47 - Dr Van Vloten. 488.